

Socialnämnden

Kallelse och föredragningslista

Sammanträdatedatum: 2024-11-26

Sammanträdestid: kl. 08:30-17:00

Plats: Välfärd Gävle, Magasinsplan 19, Gevaliasalen

Övrig information:

Om du inte kan delta anmäler du det till Nadina Alimanovic.

Gruppmöte, den 26 november, kl. 07.30-08.30, Magasinsplan 19

Lokaler finns tillgängliga enligt följande:

(M) Ebony plan 1

(SD) Bistro plan 4

Anneli Törnblom (KD), ordförande

1. Mötets öppnande

2. Upprop och val av justerare

3. Fastställande av föredragningslistan

4. Anmälan av ordförandeberedning

Ärendebeskrivning

Beredning har ägt rum 2024-11-12, kl. 08.15-08.40.

Närvarande var ordförande AnneLi Törnblom (KD) och 2:e vice ordförande Cecilia Eriksson Ajanovic (M).

5. Borttagen på grund av sekretess

Borttagen på grund av sekretess

6. Informationsärende: Aktuellt från Sektor Välfärd

Ärendebeskrivning

Informationsärende. Föredragande: Magnus Höijer, Caroline Engberg

- Kris- och beredskapsarbete

- BOB-råd (barn och unga i organiserad brottslighet)

7. Beslutsärende: Ekonomisk månadsrapport för Socialnämnden, oktober 2024

Diarienummer: 24SON12

Förslag till beslut

- Att godkänna den ekonomiska månadsrapporten för socialnämnden avseende oktober 2024

Ärendebeskrivning

Beslutsärende. Föredragande: Emma Edorsson, kontorschefer

Handlingar i ärendet

- Missiv - Ekonomisk månadsrapport, oktober 2024
- Bilaga 1 – Ekonomisk månadsrapport, oktober 2024

8. Beslutsärende: Åtgärder utifrån budget 2025

Diarienummer: 24SON199

Förslag till beslut

- Att godkänna förslag till åtgärder genom att ge sektorn i uppdrag att påbörja och under 2025 genomföra en omställning av öppenvården enligt beskrivning i underlaget, samt
- Att ge sektorn i uppdrag att, i samband med ekonomiska månadsrapporter och delårsrapporteringar, återrapportera till nämnden effekterna av uppdraget.

Ärendebeskrivning

Beslutsärende. Föredragande: Magnus Höijer m.fl.

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Åtgärder utifrån budget 2025

9. Beslutsärende: Digitaliseringsstrategi för Velfärd Gävle 2025 – 2027

Diarienummer: 24SON206

Förslag till beslut

- Att anta digitaliseringsstrategi för Velfärd Gävle 2025-2027

Ärendebeskrivning

Beslutsärende. Föredragande: Jörgen Lindberg

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Digitaliseringsstrategi Valfärd Gävle

10. Beslutsärende: Sammanträdesplanering år 2025 för Socialnämnden

Diarienummer: 24SON164

Förslag till beslut

- Att fastställa föreslagna sammanträdesdatum för socialnämnden år 2025

Ärendebeskrivning

Beslutsärende.

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Sammanträdesplanering för Socialnämnden, år 2025

11. Beslutsärende: Sammanträdesplanering år 2025 för Socialnämndens individ- och myndighetsutskott

Diarienummer: 24SON171

Förslag till beslut

- Att fastställa föreslagna sammanträdesdatum för socialnämndens individ- och myndighetsutskott för år 2025

Ärendebeskrivning

Beslutsärende.

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Sammanträdesplanering för Socialnämndens individ- och myndighetsutskott, år 2025

12. Beslutsärende: Val av ersättare för samverkan med Utbildningsnämnden

Diarienummer: 24SON166

Förslag till beslut

- Att utse Fredrik Åberg Jönsson (V) till ersättare i samverkan med Utbildningsnämnden

Ärendebeskrivning

Beslutsärende.

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Val av ersättare för samverkan med Utbildningsnämnden

13. Beslutsärende: Medlemskap i European Cities Against Drugs (ECAD)

Diarienummer: 24SON198

Förslag till beslut

- Att inte förnya medlemskapet i European Cities Against Drugs (ECAD) avseende år 2025.

Ärendebeskrivning

Beslutsärende. Föredragande: Magnus Höijer

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Medlemskap i European Cities Against Drugs (ECAD)

14. Beslutsärende: Remiss från Samhällsbyggnadsnämnden gällande förslag om ändring av riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun

Diarienummer: 24SON203

Förslag till beslut

- Att anta yttrandet som sitt eget

Ärendebeskrivning

Beslutsärende. Föredragande: Elin Fridell

Handlingar i ärendet

- Remissyttrande gällande förslag om ändring av riktlinjer gällande skolskjuts och elevresor i Gävle kommun
- Delegationsbeslut 8 november 2024. dnr 24SBN512
- Bilaga angående översyn av riktlinjer för skolskjuts
- Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun

15. Beslutsärende: Remiss gällande strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

Diarienummer: 24SON158

Förslag till beslut

- Att anta yttrandet som sitt eget

Ärendebeskrivning

Beslutsärende.

Handlingar i ärendet

- Yttrande - Remiss - Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

- Remissmissiv - Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete, 24KS345, svar senast 241130
- Bilaga - Gävle kommuns lägesbild om den lokala brottslighetens utveckling och utmaningar
- Bilaga - Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

16. Borttagen på grund av sekretess

Borttagen på grund av sekretess

17. Kommande beslut: Remiss av SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga - Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga

Diarienummer: 24SON176

Ärendebeskrivning

Kommande beslut. Föredragande: Per Åsbrink

Handlingar i ärendet

- Yttrande - Remiss av SOU 2024 60 Stärkt stöd till anhöriga
- Rapport - Stärkt stöd till anhöriga
- Remiss av SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga, dnr S2024/01502

18. Kommande beslut: Socialnämndens internbudget, år 2025

Diarienummer: 24SON201

Ärendebeskrivning

Kommande beslut.

19. Kommande beslut: Attesträtt för år 2025 för Socialnämnden

Diarienummer: 24SON202

Ärendebeskrivning

Kommande beslut.

20. Kommande beslut: Besluts- och delegationsförteckning för Socialnämnden 2025

Diarienummer: 24SON179

Ärendebeskrivning

Kommande beslut. Föredragande: Lena Hörnell

Handlingar i ärendet

- Missiv - Besluts- och delegationsförteckning
- Besluts- och delegationsförteckning för Socialnämnden, ändringar synliga genom färgmarkeringar.
- Bilaga 1 - Namnförteckning
- Bilaga 2 - Namnförteckning
- Bilaga 3 - Namnförteckning
- Bilaga 4 - Kompletterande beslutsrätt
- Bilaga 5 - Namnförteckning

21. Kommande beslut: Verksamhetsplan 2025 för Socialnämnden till kommunplan 2025 med utblick 2026-2028

Diarienummer: 24SON200

Ärendebeskrivning

Kommande beslut. Föredragande: AnneLi Törnblom, Martin Wagner

22. Kommande beslut: Revidering av taxa för ansöknings- och tillsynsavgifter enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter, lagen om tobaksfria nikotinprodukter samt kontrollavgift, år 2025

Diarienummer: 24SON174

Ärendebeskrivning

Kommande beslut. Föredragande: Patrik Gustafsson

Handlingar i ärendet

- Missiv - Revidering av taxa för ansöknings- och tillsynsavgifter samt kontrollavgifter
- Bilaga 1 - Förslag till taxa 2025
- Bilaga 2 - Underlag för beräkning av taxa 2025
- Bilaga 3 - PKV oktober 2023, utdrag från SKR

23. Kommande beslut: Remiss - Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun

Diarienummer: 24SON148

Ärendebeskrivning

Kommande beslut. Föredragande: Caroline Engberg

Handlingar i ärendet

- Yttrande - Remiss - Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet
- Remissmissiv - Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun, 24KS329
- Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun

24. Informationsärende: Granskningrapport - årlig GDPR granskning

Diarienummer: 24SON66

Ärendebeskrivning

Informationsärende. Föredragande: Boel Burman

Handlingar i ärendet

- Granskningsrapport årlig GDPR-granskning 2024 H1 - Sektor Välfärd

25. Informationsärende: Rapportering av ej verkställda beslut, kvartal 3 år 2024

Diarienummer: 24SON87

Ärendebeskrivning

Informationsärende.

Handlingar i ärendet

- Ej verkställda beslut kvartal 3, år 2024

26. Informationsärende: Anmälningssärenden

Ärendebeskrivning

Informationsärende.

Handlingar i ärendet

- §2 KF Delårsrapport 2 år 2024 med årsprognos för kommunen och de kommunala bolagen
- Delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen. Uppdaterad rapport
- §8 KF Sammanträdesdagar för Kommunfullmäktige 2025 med plan för 2026
- §205 KS Revidering av tillämpningsanvisningar attestreglemente
- §211 KS Riktlinje för flaggning i Gävle kommun
- Riktlinje för flaggning i Gävle kommun

Beslutsärende: Ekonomisk
månadsrapport för
Socialnämnden, oktober 2024

7

24SON12

Tjänsteskrivelse

2024-11-13

Diarienummer: 24SON12

Handläggare:

Emma Edorsson
026-17 88 37
emma.edorsson@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Ekonomisk månadsrapport för socialnämnden, oktober 2024

Förslag till beslut

Att godkänna den ekonomiska månadsrapporten för socialnämnden
avseende oktober 2024.

Ärendebeskrivning

Det ackumulerade resultatet t.o.m. oktober är minus 57,9 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 57,7 mnkr.

Nämndens största avvikelser består av placeringskostnader och köpt öppenvård. Hemtagningsarbete pågår för att minska kostnader för placering genom resursförstärkning till öppenvården i egen regi. Antalet barn och ungdomar placerade på HVB fortsätter att minska, vilket visar att hemtagningsarbetet ger en positiv effekt med enstaka återplaceringar. I september börjar detta synas i resultatet, för oktober månad har nämnden en positiv avvikelse.

De besparingsbeslut som Socialnämnden fattade i februari innebär helårseffekter på 40 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. Detta på grund av att nämnden fattade beslut om budget i december 2023 utifrån de ramar som alltså gavs den 27 november 2023.

Helårsprognos för nämnden är -61,7 mnkr, varav 3,5 mnkr avser ökade

pensionsavgifter.

Utfallet på investeringsverksamheten är 0,2 mnkr av den totala budgeten på 4,3 mnkr och avser kameror och sängar.

Beslutsunderlag

I bifogad bilaga 1 redovisas socialnämndens prognos, samt resultat och investeringar för oktober 2024.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Månadsrapport till nämnd

Socialnämnden

Okt 2024

2024-11-13

Diarienummer: 24SON12

Handläggare: Emma Edorsson

Innehållsförteckning

1 Resultatrapport	3
2 Resultat	3
3 Årsprognos	10
4 Investeringsverksamhet	13
5 Sammanfattande kommentarer till kommunstyrelsen (FU)	13

1 Resultatrapport

Socialnämnden	Utfall	Budget	Avvikelse mot budget	Förändring %	Budget
TOTALT	202401-202410	202401-202410		2023 / 2024	202401-202412
Intäkter					
Taxor och avgifter	6 180	4 225	1 955	3,2%	5 070
Hysesintäkter	8 076	12 779	-4 703	-32,6%	15 335
Statsbidrag	25 255	18 948	6 307	0,4%	22 737
Övriga intäkter	27 649	24 589	3 060	1,6%	29 507
Kommunbidrag	528 695	528 695	-0	2,2%	634 434
Summa intäkter	595 856	589 236	6 620	1,4%	707 083
Kostnader					
Personalkostnader	-329 561	-320 483	-9 078	11,2%	-384 410
Inhyrd personal och konsulter	-6 632	-1 647	-4 985	-55,2%	-1 976
Bidrag och transfereringar	-10 779	-10 483	-296	8,6%	-12 580
Köp av verksamhet och entreprenad	-237 208	-188 754	-48 454	-1,1%	-226 505
Hyror och fastighetskostnader	-40 233	-43 390	3 158	-5,9%	-52 069
Övriga kostnader	-22 995	-19 321	-3 674	2,9%	-23 185
Material och förbrukning	-3 112	-2 584	-527	-0,1%	-3 101
Fordon och transporter	-1 911	-1 385	-526	-10,6%	-1 662
Måltider	-533	-583	51	-14,9%	-700
Avskrivningar och intern ränta	-754	-746	-8	13,8%	-895
Summa kostnader	-653 717	-589 377	-64 340	3,4%	-707 083
Resultat	-57 861	-141	-57 720		0

2 Resultat

Sammanfattning av resultatet för socialnämnden, oktober 2024

Enligt bokföringen är det ackumulerade resultatet t.o.m. oktober minus 57,9 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 57,7 mnkr. KS/KF beslutade i februari om att omfördela 247 tkr från SON till den centrala bemanningsenheten. Samtidigt beslutades om kompensation till nämnden för helårseffekt av kapitaltjänstkostnad och hyra för fastställda investeringar under 2023, vilket ger SON ökat kommunbidrag med 73 tkr. Total justering för nämnden uppgår till -174 tkr.

Från och med 13 mars har Gävle kommun ett nytt inköps- och fakturahanteringssystem Proceedo. Det nya systemet har medfört ny hantering av fakturor som inte attesterats vid månadsskifte. De fakturor/kostnader som inte har beslutsattesterats per den sista kan vara poster som inte ska belasta resultatet. Likaså kan uppbokning av kostnader skett trots att dessa kostnader redan resultatförts. I dagsläget finns inte rapporter framtagna för att kunna kvalitetssäkra denna information.

Påbörjade besparingar under 2024 ger effekter på de ekonomiska förutsättningarna för

2025. (Välfärdsnämnderna hade ett totalt besparingskrav på 180 mnkr för 2024, som en konsekvens av nämndernas underskott för 2023, samt de krav på besparingar som ligger för 2024).

Notera att vad gäller just ekonomin så är det som nu läggs fram en ekonomisk prognos, dvs en bedömning av hur väl verksamheten förmår klara den budget som verksamheten har. Prognosen påverkas av hur de inre processerna utvecklas, och i detta fall särskilt av hur hemtagningsarbetet fortskrider. Men påverkan på prognosen sker också av yttre faktorer, såsom inflöde av ärenden och t ex antal skyddsplaceringar som görs. Därmed kan inte prognosen tolkas som ett löfte om hur resultatet kommer vara 31 december, då osäkerhetsfaktorerna är många.

Nämnden fattade besparingsbeslut den 20 februari. De beslut som Socialnämnden fattade innebär helårseffekter på 40 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. Detta på grund av att nämnden fattade beslut om budget i december 2023 utifrån de ramar som alltså gavs den 27 november 2023.

Kommentarer och åtgärder till större avvikelser i resultatet t.o.m. oktober 2024

Utredningsenhet vuxen -23,7 mnkr (sep -22,5 mnkr)

Kommentar till avvikelserna

Utredningsenhet vuxens resultat avviker med –23,7 mnkr mot periodens budget på grund av högre kostnader för placeringar än budgeterat. 1,8 mnkr avser kostnader för tidigare månader som ännu ej fakturerats. Detta innebär att kostnader som avser oktober månad har minskat i jämförelse med tidigare månader. De största kostnaderna avser stödboende samt HVB och behandlingshem.

Målgruppen unga 18 t o m 20 år som också återfinns på enheten efter att de fyllt 18 år bidrar till avvikelser mot budget. De flesta barn och unga som är placerade har placerats innan fyllda 18 år.

Åtgärd till avvikelserna

Fortsätta arbeta aktivt med att hitta rätt boende och stöd på hemmaplan för att undvika återfall i missbruk och/eller kriminalitet. Minskningen av LVM har möjliggjort att resurser från ambulerande teamet har kunnat frigöras för att i stället arbeta mot målgruppen

unga vuxna, som kommit hem från en HVB-placering eller stödboende, och ska etablera sig i eget boende. Ett förändringsarbete tillsammans med öppenvården samt övriga enheter som vänder sig till målgruppen har inletts i augusti, efter ett förberedande arbete våras. Arbetet ska bland annat fokusera på öppenvårdsinsatser i egen regi men också boende, försörjningsstöd och Arbos.

En annan åtgärd är att fortsätta arbetet med avhopparverksamheten tillsammans med polisen.

En ökad avtalstrohet på de externa köp som görs och där HVB-samordnare kommer bidra till både matchning av köp, säkerhetsställa rätt dygnskostnad samt att följa upp att den vården som erbjuds håller förväntad kvalitet. Det innebär att vi både kommer kunna spara pengar samtidigt som vi håller en högre kvalitet. (HVB-samordnare vuxna jobbar heltid from mitten av maj vilket möjliggör arbetet).

Utredningsenheter barn -9,0 mnkr (sep -7,7 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Utredningsenhet barns resultat avviker med -9,0 mnkr mot periodens budget. Detta beror främst på ökade kostnader för HVB-placeringar, men även personal och tidigare konsulter avviker negativt, i resultatet för oktober ingår inga kostnader för konsulter.

På grund av ett tidigare ökat inflöde av ärenden har verksamheten haft behov av konsulter. Den sista avslutades i september.

Lönetillägg för socialsekreterare är inte budgeterat. Lönetillägget upphör 2025-01-31.

Åtgärd till avvikelsen

En organisationsöversyn med förslag på förändring av organisering av handläggningen av målgruppen Barn och unga har inletts under hösten. Inget beslut har tagits i frågan.

Rekryteringsenheten -6,6 mnkr (sep -5,9 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Verksamhetens negativa avvikelse beror på köp av konsulentstödda jourhem på grund av att det är fullt i egna kontrakterade jourhem, samt att det saknas familjehem vilket gör att barnen blir kvar lång tid i jourhem.

Åtgärd till avvikelsen

Rekryteringskampanj. Fortsätta och att mer grundligt inventera nätverket på uppdrag av mottagningsenheten samt utredningsenheterna. Verksamheten har lyckats rekrytera fler familjehem vilket förväntas påverka kostnaderna för köp av konsulentstödda jourhem i positiv riktning. Verksamheten har idag uppnått målet om 10 kontrakterade jourhem. En satsning på ökat stöd till befintliga familjehem förväntas bidra till ökad attraktivitet i att bli familjehem.

Utredningsenhet ungdom -16,3 mnkr (sep -18,2 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Utredningsenhet ungdoms resultat avviker med +1,9 mnkr för perioden oktober, ackumulerat är avvikelsen –16,3 mnkr mot budget. Avvikelsen beror på höga kostnader för externa placeringar (främst LVU) samt köpt öppenvård. Föregående års omplaceringar påverkar kostnaderna även för 2024. Ungefär lika stor andel ungdomar har problematik kopplat till missbruk, neuropsykiatri samt kriminalitet. I oktober syns en nedgång i kostnaderna. I avvikelsen finns även det lönetillägg för socialsekreterare som inte är budgeterat. Lönetillägget upphör 2025-01-31.

Åtgärd till avvikelsen

Utifrån besparingskraven pågår ett hemtagningsarbete, detta påverkar den interna öppenvården men även extern öppenvård. Insatser mot gängkriminalitet pågår sedan årsskiftet (SIG) för att motverka en fortsatt ökning samt möjliggöra tidigare hemtagning där det är möjligt. Antalet barn och ungdomar placerade på HVB fortsätter att minska, vilket visar att hemtagningsarbetet ger en positiv effekt med enstaka återplaceringar.

Familjehemsenheterna stöd och myndighet -8,4 mnkr (sep -9,0 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Kostnader för placeringar är något högre än förväntat för perioden och avviker mot budget med –8,4 mnkr. Denna kostnad beror på att vi inte har tillräckligt många familjehem i egen regi. Intäkter för ensamkommande barn täcker en del av budgetunderskottet.

I resultatet för oktober ingår inga kostnader för konsulter.

Lönetillägg för socialsekreterare är inte budgeterat. Lönetillägget upphör 2025-01-31.

Åtgärd till avvikelsen

För att matcha familjehemmens behov av stöd, för att kunna konkurrera med konsulentstödet som externa utförare kan ge, har familjehemsenheten delats upp i två enheter. Syftet med förändringen av organisationen är att öka fokuset på stöd till våra egna familjehem. För att ge familjehemmen rätt stöd har verksamheten arbetat med tjänstedesign. Arbetar också aktivt med att motivera konsulentsstödda familjehem att välja att ta uppdrag direkt från kommunen.

Enheten för våld i nära relation +5,2 mnkr (sep +4,0 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Verksamhetens positiva resultat beror på vakanta, ännu inte tillsatta tjänster. Utifrån nya lagstiftningen 1 april har man blivit beviljad en utökning av personalramen med 1 socialsekreterare. Enheten har under delåret avslutat konsulter utifrån framgångsrika rekryteringar. Enheten har under perioden haft vakanser, vilket också bidrar till resultatet.

Lönetillägg för socialsekreterare är inte budgeterat. Lönetillägget upphör 2025-01-31.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd för den positiva avvikelsen, däremot en åtgärd för att minska kostnaderna för köp av skyddat boende. Verksamheten har idag avtal mellan flera kommuner som innebär förbindelse om att växelvis ta emot våldsutsatta som på grund av skyddsbehov behöver byta bostadsort. Verksamheten har också utvecklat arbetet med personlarm på hemmaplan som erbjuds där det är möjligt.

Flyktingboende Kristinelundsgården +1,5 mnkr (sep +1,5 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Schablonintäkterna från Migrationsverket är högre än de kostnader verksamheten har för personal, vilket ger en positiv avvikelse mot budget. Delar av intäkter från Migrationsverket täcker Kristinelunds samt akutboendets hyreskostnad.

Åtgärd till avvikelsen

Från och med den 2 juli kan de ukrainare som befunnit sig i Sverige i mer än två år och haft uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet ansöka om att bli folkbokförda i Sverige. Det innebär att om de uppfyller kraven kommer de i stort sett att ha samma rättigheter och skyldigheter som andra som bor i Sverige. Detta skulle på sikt kunna innebära minskade intäkter från Migrationsverket.

Mottagningsenheten -1,2 mnkr (sep -1,1 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Enheten har under året haft behov av mer personal, rekrytering har möjliggjort avslut av tidigare konsulter.

Lönetillägg för socialsekreterare är inte budgeterat. Lönetillägget upphör 2025-01-31.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd i dagsläget.

Förebyggande insatser och aktiviteter -2,3 mnkr (sep -2,1 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

De två fältare som beslutats som förstärkning i det förebyggande arbetet finansieras av medel för Psykisk hälsa samt Barn med risk att begå brott i organiserad brottslighet.

Lönekostnad för en drogsamordnare sker på område FIA, men budget för denna ligger hos kontorschef Förebyggande och kompetens. Detta ser alltså ut som ett minus men matchas rakt av mot motsvarande plus på Kontoret.

Kostnad om ca 300 tkr för möbler och inredning till lokalerna för "Grinden" har belastat Förebyggandenhetens budget 2024, vilket inte var planerat.

Åtgärd till avvikelsen

Avvikelse hanteras genom att under 2025 inte återbesätta den drogsamordnare som går i pension, och arbetsuppgifter där prioriteras ned eller fördelas på övrig befintlig personal.

Tillståndsenheten +0,1 mnkr (sep -0,3 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Tillståndsenhetens årliga avgifter är den största intäkten. Faktureringen av de årliga avgifterna gjordes under september. Faktureringen för det arbete som vi utför åt Älvkarleby samt Ockelbo kommun har fakturerats.

För tillståndsansökningar inom alkohol ligger vi över budget med 109 % och ansökningar rörande tobak ligger resultatet nu på 51% av helår. Inom tillsyn av tobak, folköl och läkemedel har samtliga redan passerat budget för helår. För närvarande ligger personalkostnaderna över satt budget.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd.

Boendeenheten +1,5 mnkr (sep +1,4 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Positiv avvikelse på Boendeenheten beror på låga personalkostnader. Boendeenhetens arbete bidrar till andra enheters positiva resultat.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd.

Familjerättsenheten +1,4 mnkr (sep +1,2 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Familjerättsenhetens resultat avviker med +1,2 mnkr mot periodens budget på grund av lägre personalkostnader än budgeterat samt lägre kostnader för bostadshyror än budgeterat.

Åtgärd till avvikelsen

Ingen åtgärd.

Utveckling och stöd -0,8 mnkr (sep -0,6 mnkr)

Kommentar till avvikelsen

Övergripande ska sektorn minska administrationen med 11 årsarbetare, motsvarande ca 7 mnkr på helårsbasis. För Socialnämnden uppskattas detta innebära ca 2,2 mnkr. Inventering har påbörjats för att identifiera lagstyrda funktioner, se över möjliga kostnadsminskningar generellt samt kommande vakanser eller ej tillsatta tjänster, men även bedöma vilka funktioner som har beröringspunkter till varandra samt efterfrågan av resurser/bedömning av kommande behov. Det ligger till grund för besparing och en omorganisation av kontoret. Först 2025 uppnås helårseffekt.

Mindre avvikelser +0,9 mnkr

Övergripande +0,5

Utsluss +0,4mnkr

3 Årsprognos

Prognos SON -61,7 mnkr (-64,8 mnkr)

Ökade kostnader för pensionsavgifter är inbakade i respektive verksamhetsområdes prognos nedan, och innebär totalt ca 3,5 mnkr för nämnden.

Utredning Vuxen -26,2 mnkr

Enheten fortsätter att arbeta aktivt med att hitta rätt boende och stöd på hemmaplan för att undvika återfall i missbruk, samt fortsätter arbetet med avhopparverksamheten men också samverkan internt gällande såväl boende som Försörjningsstöd och arbete.

En ökad avtalstrohet på de externa köp som görs och där HVB-samordnare kommer bidra till både matchning av köp, säkerhetsställa rätt dygnskostnad samt att följa upp att den vården som erbjuds håller förväntad kvalitet. Det innebär att vi både kommer kunna spara pengar samtidigt som vi håller en högre kvalitet. (HVB-samordnare vuxna jobbar heltid from mitten av maj vilket möjliggör arbetet). De placerade ungdomar som förs över till vuxen har ofta ett omfattande vårdbehov och bedöms pågå under året. Bedömningen är därför att enhetens resultat blir ett underskott på -24,9 mnkr.

Utredning Barn -9,8 mnkr

En organisationsöversyn med förslag på förändring av organisering av handläggningen av målgruppen Barn och unga kommer att inledas till hösten. Samtliga konsulter är avslutade.

Rekryteringsenheten -8,2 mnkr

Som ett led i att förkorta eller undvika HVB-placering, så kommer kostnaderna för jourhem att öka.

Utredning Ungdom -16,8 mnkr

Utifrån besparingskraven pågår ett hemtagningsarbete, detta påverkar den interna öppenvården men även extern öppenvård. Insatser mot gängkriminalitet pågår sedan årsskiftet (SIG) för att motverka en fortsatt ökning samt möjliggöra tidigare hemtagning där det är möjligt. En ökad avtalstrohet på de externa köp som görs och där HVB-samordnare kommer bidra till både matchning av köp, säkerhetsställa rätt dygnskostnad samt att följa upp att den vården som erbjuds håller förväntad kvalitet. Det innebär att vi både kommer kunna spara pengar samtidigt som vi håller en högre kvalitet. Omställning av resurser till hemmaplanslösningar samt SIG:s insatser förväntas ge effekt på helåret.

Familjehemsenhet Myndighet -10 mnkr (-13,6 mnkr)

Familjehemsplaceringarna förväntas öka utifrån strävan mot att minska HVB-placeringar, dock inte placeringar i behandlingsfamiljer som under året endast varit en.

Enheten för våld i nära relationer +6,7 mnkr

Ny lagstiftning from 1 april med krav på kompetens och HVB-tillstånd har inte medfört ökade kostnader som befarat. Utifrån ny lagstiftning har det beviljats en utökning av personalram med en socialsekreterare. Utifrån ett aktivt uppföljningsarbete samt genomförda samverkansavtal med andra kommuner så prognosticeras en fortsatt god ekonomisk utveckling.

Mottagningsenheten -1,5 mnkr

Avslutat köp av konsult kommer att på helåret minska underskottet. Lönetillägg kvarstår under året.

Öppenvårdsenheter/Stödboende +0,4 mnkr

Finansiering saknas delvis för sociala insatsgrupper.

Förebyggande insatser och aktiviteter -2,7 mnkr

Socialnämndens besparingsbeslut: Förstärkt öppenvård möjliggörs genom att Förebyggandeenheten tillsammans med öppenvården arbetar tillsammans i ett gemensamt uppdrag för att minska placeringar. (ej angivet som besparing på viss summa för förebyggandeenheten). Effekt ska ges på socialnämndens placeringskostnader för HVB, vilket inte framgår i Förebyggandeenhetens budget. Arbete i detta uppdrag utförs av Förebyggandeenhetens personal. Familjestödet samt fältarna hos Förebyggandeenheterna har tagit ärenden i detta arbete, totalt ca 13 ärenden hanteras av familjestöd och fältare. Nedprioriteringen innebär samtidigt markant negativ påverkan på utförandet av familjestödsinsatser där man nedprioriterat substantiella delar av det egna uppdraget.

Flyktingboende Kristinelund +2,1 mnkr

Kommunen inväntar beslut från staten angående vad som ska ske med Ukrainaflyktingarna i Sverige. Bedömningen så här långt är att kommunerna kommer få fortsatt uppdrag rörande boende för denna målgrupp, och att staten även fortsatt kommer tillföra statsstöd för detta till kommunerna. De ukrainare som befunnit sig i Sverige i mer än två år och haft uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet kan nu ansöka om att bli folkbokförda i Sverige. Det innebär att om de uppfyller kraven kommer de i stort sett att ha samma rättigheter och skyldigheter som andra som bor i Sverige, vilket också betyder att enheten inte lägre får intäkter från Migrationsverket för dessa personer. Detta ger förmodligen större effekt kommande år, hittills har verksamheten haft lägre kostnader än tilldelad schablonersättning.

Tillståndsenheten -0,5 mnkr

Totalt bedöms intäkterna för tillståndsguppen nå budget. Resultatet för helåret bedöms dock i nuläget inte nå budget på grund av högre personalkostnad.

Utveckling och stöd +0,2 mnkr

Övergripande ska sektorn minska administrationen med 11 årsarbetare, motsvarande ca 7 mnkr på helårsbasis. För Socialnämnden innebär detta ca 1,5 mnkr. Inventering har påbörjats för att identifiera lagstyrda funktioner, se över möjliga kostnadsminskningar generellt samt kommande vakanser eller ej tillsatta tjänster, funktioner med beröringspunkter till varandra samt efterfrågan av resurser/bedömning av kommande behov. Först 2025 uppnås helårseffekt. Ökade IT-kostnader och lägre bidrag från Omställningsfonden.

Övergripande samt övriga enheter +4,6 mnkr

Familjerätten, boendeenheten samt ledningsansvar för verksamhetschefer har lägre personalkostnader till följd av vakanser samt rekryteringsglapp, vilket sammanlagt väntas ge ett positivt resultat.

4 Investeringsverksamhet

Utfallet på investeringsverksamheten är 0,2 mnkr av den totala budgeten på 4,3 mnkr och avser kameror och sängar.

5 Sammanfattande kommentarer till kommunstyrelsen (FU)

Resultat / Årsprognos/Investeringsverksamhet

Det ackumulerade resultatet t.o.m. oktober är minus 57,9 mnkr för hela nämndens ansvarsområde. Avvikelsen mot den periodiserade budgeten är för samma period minus 57,7 mnkr.

Nämndens största avvikelser består av placeringskostnader och köpt öppenvård. Hemtagningsarbete pågår för att minska kostnader för placering genom resursförstärkning till öppenvården i egen regi. Antalet barn och ungdomar placerade på HVB fortsätter att minska, vilket visar att hemtagningsarbetet ger en positiv effekt med enstaka återplaceringar. I september börjar detta synas i resultatet, för oktober månad har nämnden en positiv avvikelse.

De besparingsbeslut som Socialnämnden fattade i februari innebär helårseffekter på 40 mnkr (med helårseffekt avses vad som kan uppnås under en 12-månadersperiod). En del av denna summa (inte hela) kommer alltså att uppnås i form av besparingar under 2024. Detta på grund av att nämnden fattade beslut om budget i december 2023 utifrån de ramar som alltså gavs den 27 november 2023.

Helårsprognos för nämnden är -61,7 mnkr, varav 3,5 mnkr avser ökade pensionsavgifter.

Utfallet på investeringsverksamheten är 0,2 mnkr av den totala budgeten på 4,3 mnkr och avser kameror och sängar.

Beslutsärende: Åtgärder utifrån budget 2025

8

24SON199

Tjänsteskrivelse

2024-11-21

Diarienummer: 24SON199

Handläggare:

Magnus Höijer
026-17 80 00
magnus.höijer@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Åtgärder utifrån budget 2025

Förslag till beslut

- Att godkänna förslag till åtgärder genom att ge sektorn i uppdrag att påbörja och under 2025 genomföra en omställning av öppenvården enligt beskrivning i underlaget, samt
- Att ge sektorn i uppdrag att, i samband med ekonomiska månadsrapporter och delårsrapporteringar, återskoppla till nämnden effekterna av uppdraget.

Ärendebeskrivning

Nämnden fattade i februari och mars beslut om åtgärder för att få helårseffekter motsvarande 40 mkr. Innevarande månads månadsrapport visar på en prognos för nämnden för 2024 på -61,7 mnkr.

Arbetet har under 2024 fortsatt med att hantera fattade beslut, och ett starkt fokus har lagts på att ställa om och fokusera resurser på att minska externa placeringar och ta hem placerade barn och ungdomar där så är möjligt. Detta börjar nu även ge ekonomiska effekter.

Noterbart är också att det genomförts besparingar motsvarande 7 mnkr på helår för sektorns stödfunktioner (motsvarande 10 % av personalstyrkan) inom kontoret Utveckling och stöd.

Nämnden gav i oktober sektorledningen i uppdrag att till Socialnämndens sammanträde i november 2024 föreslå besparingsåtgärder eller motsvarande åtgärder för att öka förutsättningarna att dels förbättra det ekonomiska läget 2024, dels klara de ekonomiska ramarna för 2025, samt att beskriva hur ett stopp för köp av extern öppenvård skulle kunna hanteras: förutsättningar för att genomföra ett stopp, konsekvenser samt möjlig tidplan för genomförande.

Utifrån förslaget till kommunplan för 2025 så bedöms nämnden klara sin budget förutsatt att de åtgärder nämnden beslutade om i februari 2024 fortsätter ge effekt (dvs att kostnaderna för externa placeringar fortsätter minska) samt att andra åtgärder genomförs (se längre fram för förslag).

Sektorn har identifierat åtgärder som nämnden behöver ta ställning till, samt ett antal pågående åtgärder som nämnden behöver förhålla sig till utifrån det ekonomiska läget.

Det finns ett antal osäkerhetsfaktorer som det finns värde att påminna om:

- 2025 års lönerörelse kan ge effekter på nämndens ekonomi.
- Parallellt med det pågående omställningsarbetet så har kommunen (vilket faller mycket på Socialnämnden och Valfärd Gävle) också att förhålla sig till ett mer omfattande arbete kring att motverka att barn och unga hamnar i organiserad brottslighet. Detta ska genomföras utan extern finansiering utan hanteras inom befintliga ramar (och utgår ifrån ett nationellt uppdrag).
- Inom ramen för Socialnämndens ansvarsområde har ett sk SIG-team organiserats, för att bland annat klara att bättre möta ungdomar som riskerar att hamna i sammanhang som t ex organiserad kriminalitet. Detta har till delar varit finansierat med externa medel, och är en etablerad modell som bland annat förordas av Socialstyrelsen samt ses som viktigt för samverkan med polisen. Kommunen bör se detta som en viktig resurs för framtiden, och därmed bidra till att den kan finansieras med externa resurser om så krävs. Hittills har dock det varit utmanande, eftersom resurser (statsbidrag) till SIG-teamet för 2023 resultatfördes i stället för att finansiera teamet. Förståelsen för Socialnämndens uppdrag behöver öka inom andra delar av Gävle kommuns organisation för att inte hamna i motsvarande situation igen.

Förslag till åtgärder

1) Sektorns åtgärder

Hemtagningsarbetet och arbetet för att motverka externa placeringar

fortsätter. Fortsatt samarbete gällande externa köp av placeringar för att möjliggöra hemmaboende i stället för HVB samt tidigare hemtagningar. Arbetet med att förhindra nya HVB placeringar fortsätter genom SIG och SSPF.

Avslut av lönetillägg. Det lönetillägg som handläggare som arbetar med myndighetsutövning gällande barn och ungdomar enligt SoL och LVU har, är under avveckling, och en formell process med fackliga organisationer är slutförd. Helårseffekt av kostnaden på 9 mnkr, nås inte fullt under 2025, effekten torde vara drygt 8 mnkr.

Under 2025 inte ersättningsrekrytera tjänsten ANDT-samordnare. Innebär att högt prioriterade arbetsuppgifter utförs av andra befattningar inom Förebyggandeenheten (CAN-undersökningen, vattenanalyser, Tobaksfri duo, narkotikakommissionen och länsgemensam samverkan via Länsstyrelsen). Övriga uppdrag i tjänsten vidmakthålls inte under 2025.

- Effekt 2025: 0,6 mnkr.

2) Förslag till politiska beslut

Omställning Öppenvård - omställning resurser och riktning.

Upphöra med nya köp av extern öppenvård fr.o.m. 1 januari 2025. Samordnade insatser och inventering pågår av nuvarande beslutade externa insatser från och med årsskiftet, utifrån behovet av att ta emot klienter som är möjliga att föra över till insatser i egen regi. Riktningen är redan att lägga ett fokus på den egna öppenvården i insatser.

En pågående kartläggning pågår inom egenregin för att kunna fokusera resurserna till att motverka externa köp. Där ska det också identifieras vad eller vilken typ av förstärkning som kan behövas för att tillgodose klienternas individuella behov, både i form av personal men också tillgänglighet i tid (under dygnet och veckan). Genom att öka den interna kapaciteten bedöms

kostnaderna minska totalt samtidigt som kvaliteten kan öka. För att lyckas med detta krävs en noggrann planering och på längre sikt en förstärkning av personella resurser.

Omställningsarbetet som syftar till att öka förutsättningarna för egenregin att ta över insatser och motverka externa köp kommer att behöva pågå under 2025.

Det första kvartalet kommer kartläggning och vilka insatser som är möjliga att hanteras i egenregin prioriteras. Utifrån denna kartläggning kommer sedan ett arbete med att mer pricksäkert öka den interna kapaciteten under året genomföras.

Målsättningen är att minska de totala kostnaderna med 12.5 mnkr per år, och i detta ligger också att samtidigt kunna öka de personella resurserna för den egna öppenvården.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Beslutsärende:
Digitaliseringsstrategi för
Välfärd Gävle 2025 – 2027

9

24SON206

Tjänsteskrivelse

2024-11-12

Handläggare:

Jörgen Lindberg
026- 17 80 00
jorgen.1.lindberg@gavle.se

Diarienummer: 24SON206

Nämnd:

Socialnämnden

Digitaliseringsstrategi för Velfärd Gävle 2025 - 2027

Förslag till beslut

Att anta digitaliseringsstrategi för Velfärd Gävle 2025 – 2027.

Velfärd Vision

Velfärd Gävle leds av tre nämnder: arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, socialnämnden och omvårdnadsnämnden. Vår gemensamma vision är "Gemensamt tar vi ansvar för individens bästa".

Bakgrund

Den nationella digitaliseringspolitiken för perioden 2025–2030 utformas av tidigare genomförda analyser samt från olika myndigheters nulägesanalys. Det nationella arbetet utgörs av strategiska prioriteringar som delas in i fyra områden: behovet av en sammanhängande digital offentlig sektor, människan i det digitala samhället, det digitala näringslivet och digital kompetens. Denna lokala strategi syftar till att bidra till den nationella strategin och kommer vägleda Velfärd Gävles arbete med digitalisering framåt och möjliggör att vi lever upp till nämndernas vision avseende att gemensamt ta ansvar för individens bästa.

2021 antog Socialnämnden Velfärd Gävles strategi för digitalisering, 21SON230. Den nya strategin bygger vidare på detta arbete och stärker kommunens ambition att möta

framtidens utmaningar genom digital transformation.

Gävle kommun ställer sig bakom Sveriges kommuner och Regioner (SKR) i arbetet med det kommunala handslaget med som utgör en strategisk grund för välfärdsutveckling genom digitalisering. Det handlar om att underlätta omställning och möta de samhällsutmaningar vi står inför. I underlaget anges vision och inriktning där några av de initiativen som kommer prioriteras framgent avser:

- Identitets- och behörighetshantering
- Införande av säker digital kommunikation i socialtjänsten
- Införande och utveckling av digital post
- Breddinförande av vissa välfärdstekniska lösningar

Digitaliseringsstrategi för Velfärd Gävle

Prioritera digitala lösningar som stärker individens självständighet och möjlighet till egenkontroll

Digitala verktyg ska stötta medborgare i deras vardag och bidra till att de kan leva ett mer självständigt och tryggt liv. Vi strävar efter hållbara lösningar som kan stödja Velfärd Gävle i det långsiktiga arbetet med att möta den demografiska utvecklingen och andra samhällsutmaningar.

Digitalisering ska främja delaktighet och inflytande för alla medborgare

Vi ska säkerställa att digitala lösningar utformas i samverkan med användarna eller närstående, och att dessa lösningar är tillgängliga, användarvänliga och rättssäkra. Där det är möjligt och relevant ska digitala lösningar vara förstahandsval.

Proaktivt utforska och implementera innovativa digitala lösningar

Digitalisering ska främja en kultur av mod och nytänkande, där vi vågar testa nya metoder och verktyg för att förbättra våra tjänster. Digitalisering ska bidra till ökad resurseffektivitet genom att optimera processer och frigöra resurser för verksamheter där de behövs mest.

Digitalisering ska underlätta samarbete både inom kommunen och med externa aktörer

Vi ska använda nationella standarder och riktlinjer samt utnyttja nationell infrastruktur för digital samverkan för att säkerställa att våra lösningar är kompatibla och hållbara över tid. Valfärd Gävles medarbetare ska ha den digitala kompetens och aktiv förändringsledning som krävs för att leverera tjänster med god kvalitet som får avsedd nytta.

Magnus Höjjer
Sektorchef
Sektor Valfärd

Beslutsärende:
Sammanträdesplanering år
2025 för Socialnämnden

10

24SON164

Tjänsteskrivelse

2024-09-26

Handläggare:

Maria Vidman
026-17 80 00
maria.vidman@gavle.se

Diarienummer

24SON164

Nämnd:

Socialnämnden

Sammanträdesplanering år 2025 för Socialnämnden

Förslag till beslut

Att fastställa föreslagna sammanträdesdatum för Socialnämnden år 2025.

Ärendebeskrivning

Socialnämndens sammanträden för 2025 föreslås äga rum en gång i månaden, med undantag av januari, juni och juli som är mötesfria.

Sammanträdena i februari, maj, september och november föreslås vara heldagar.

Sammanträdet i augusti planeras att hantera enbart individärenden om inte annat behov uppstår. Vid behov kan socialnämndens ordförande sammankalla extra nämnd.

Socialnämndens sammanträden är stängda för allmänheten.

Förslaget grundar sig på en samordnad planering för de tre nämnder som tillsammans verkar inom Sektor Vårld samt en dialog med övriga sektorer.

Huvudprincipen är att kommunens nämndsammanträden förläggs i slutet på varje månad och att kommunstyrelsen har sina sammanträden andra veckan i månaden.

Med denna huvudprincip ges nämnderna möjlighet att ha sina möten innan underlag lämnas in till ekonomi/Styrning och stöd för vidare hantering.

Sammanträdestillfällena för de tre nämnderna som tillsammans verkar inom Sektor Vårld har förlagts i anslutning till varandra, samlade under en och samma vecka.

Detta underlättar det förberedande arbete som det innebär för

tjänstemannaorganisationen att förbereda och upprätta underlag till nämnderna.

Förslaget innebär därmed att nämnderna över tid befinner sig i samma del av nämndsprocessen, vilket bidrar till att processen skall löpa smidigt och korrekt och att de handlingar och underlag som levereras till politikerna är väl förberedda och av god kvalitet.

Förslaget

Följande tider och datum är grunden vid Socialnämndens mötesplanering år 2025:

Halvdag

- Gruppmötena förläggs samma dag som nämnd, kl. 07.30-08.30.
- Nämndens sammanträde sker kl. 08.30-12.00, normalt på en tisdag.

Heldag

- Gruppmötena förläggs samma dag som nämnd, kl. 07.30-08.30.
- Nämndens sammanträde sker kl. 08.30-17.00, normalt på en tisdag.

Beredningen förläggs ca 2 veckor före nämndens sammanträde, kl. 08.15 – 09.15, normalt på en tisdag.

Sammanträde	Beredning
25 februari - heldag	11 februari
25 mars	12 mars (ons)
29 april	9 april (ons)
26 maj – heldag (mån)	14 maj (ons)
28 augusti (tors)	19 augusti
23 september – heldag	10 september (ons)
21 oktober	8 oktober (ons)
25 november – heldag	11 november
9 december	1 december (mån)

Utöver detta kan det, om behov uppstår, läggas förslag till kompletterande mötesdagar eller förlängda sammanträden för t ex workshops och planeringsdag/ar.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Valfärd

Beslutsärende:
Sammanträdesplanering år
2025 för Socialnämndens
individ- och
myndighetsutskott

11

24SON171

Tjänsteskrivelse

2024-10-03

Handläggare:

Jenny Skoglund
026 -17 80 00
jenny.skoglund@gavle.se

Diarienummer

24SON171

Nämnd:

Socialnämnden

Sammanträdesplanering år 2025 för socialnämndens individ- och myndighetsutskott

Förslag till beslut

Att fastställa föreslagna sammanträdesdatum för socialnämndens individ- och myndighetsutskott för år 2025.

Ärendebeskrivning

Socialnämndens individ- och myndighetsutskotts sammanträden föreslås för 2025 äga rum två gånger per månad, undantaget april och oktober där det är tre sammanträden inplanerat per månad.

Vid behov kallas socialnämndens individ- och myndighetsutskott till extrainsatta sammanträden. Detta sker när ärenden uppstår där ordinarie planering ej kan följas. Dessa ärenden gäller bland annat ansökan om vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Extrainsatta sammanträden har inga beredningar.

Socialnämndens individ- och myndighetsutskott har stängda sammanträden.

Förslaget

Socialnämndens individ- och myndighetsutskott förläggs i regel till 09.00 – 12.00, men kan vid behov variera.

Beredningarna förläggs i regel till veckan innan utskottet. Tiden för dessa kan variera.

Förslag till planerade utskott och beredningar 2025:

Socialnämndens

<u>individ- och myndighetsutskott</u>	<u>Beredning</u>
9 januari	Ingen beredning
23 januari	15 januari
6 februari	29 januari
20 februari	12 februari
6 mars	26 februari
20 mars	12 mars
3 april	26 mars
16 april	9 april
30 april	23 april
15 maj	7 maj
28 maj	21 maj
12 juni	4 juni
26 juni	18 juni
9 juli	2 juli
16 juli	8 juli
7 augusti	Ingen beredning
21 augusti	13 augusti
4 september	27 augusti
18 september	9 september
2 oktober	24 september
16 oktober	7 oktober
30 oktober	22 oktober
13 november	5 november
27 november	19 november
11 december	3 december
18 december	10 december

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Valfärd

Beslutsärende: Val av
ersättare för samverkan med
Utbildningsnämnden

12

24SON166

Tjänsteskrivelse

2024-11-06

Diarienummer: 24SON166

Handläggare:

Magnus Höijer
026-17 80 00
magnus.hojjer@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnden

Val av ledamöter för samverkan med Utbildningsnämnden

Förslag till beslut

Att utse Fredrik Åberg Jönsson (V) till ersättare i samverkan med
Utbildningsnämnden

Ärendebeskrivning

Socialnämnden har att utse ledamöter och ersättare för samverkan mellan
Socialnämnden och Utbildningsnämnden.

Syftet med samverkan är att informera varandra och diskutera gemensamma uppdrag,
projekt och pågående och framtida samverkansfrågor.

Alla utsedda ledamöter och ersättare bjuds in till samverkansmötena.

Följande ledamöter och ersättare är sen tidigare valda för samverkan med
Utbildningsnämnden:

Ledamöter:

AnneLi Törnblom (KD)

Lena Lundgren Rörick (S)

Lena Ödéen (L)

Cecilia Eriksson Ajanovic (M)

Elizabeth Puhls (SD)

Ersättare:

Sabina Rossini (MP)

Per Petersson (SD)

Förslag

Socialnämnden föreslås att utöka samverkan med en ersättarplats för att på så vis få samtliga partier representerade. Således föreslås Fredrik Åberg Jönsson (V) till ny ersättare för samverkan med utbildningsnämnden.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Beslutsärende: Medlemskap i European Cities Against Drugs (ECAD)

13

24SON198

Tjänsteskrivelse

2024-11-14

Diarienummer: 24SON198

Handläggare:

Magnus Höijer
026-17 80 00
magnus.höijer@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Medlemskap i European Cities Against Drugs (ECAD)

Förslag till beslut

Att inte förnya medlemskapet i European Cities Against Drugs (ECAD) avseende år 2025.

Ärendebeskrivning

European Cities Against Drugs bildades 1994 på initiativ av Stockholms stad som en reaktion mot de krafter som dragit igång en rörelse för legalisering av narkotika. En resolution antogs som grund för det fortsatta arbetet och som stöd för FNs konventioner och resolutioner mot narkotikamissbruket

Med ECADs grundsatser som utgångspunkt sker det även ett samarbete mellan de svenska medlemskommunerna under beteckningen "Nätverket Sveriges städer och kommuner mot narkotika". Olika nätverk mellan verksamma i kommunerna kan svara för utbyte av erfarenheter, kunskapsförmedling, metodutveckling kring förebyggande arbete, ANT, öppenvård och en rad andra frågor som är förknippade med narkotikamissbruket.

För närvarande (enligt ECAD:s svenska hemsida) är 22 svenska kommuner/städer medlemmar: Borås, Eskilstuna, Göteborg, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Härryda, Kumla, Landskrona, Lidingö, Linköping, Ljusdal, Ljusnarsberg, Luleå, Malmö, Nordanstig, Söderhamn, Västerås, Ystad, Öckerö, Örebro, Österåker.

Sammanfattningsvis är ECADs plattform följande:

- mot legalisering av narkotika
- för nya metoder i kampen mot narkotika
- för en utveckling av vården av missbrukare
- för en aktiv och offensiv förebyggande verksamhet, samt
- för ett internationellt samarbete.

Förslag

För att vara medlem i ECAD krävs det att medlemsavgiften betalas årligen.

Medlemsavgiften har sänkts och innehåller numera enbart två nivåer;

- städer med över 25 000 innevånare – 1000 euro per år
- samhällen med färre än 25 000 innevånare – 250 euro per år.

För Gävle kommun innebär detta en medlemsavgift på 1 000 €.

Trots den relativt sett låga medlemsavgiften anser sektorchef att Gävle kommun inte bör förnya medlemskapet. Nätverket i Sverige är mycket begränsat (22 av 290 kommuner, och där den grundande kommunen/staden inte heller längre är medlem), det går inte att spåra att Gävle kommun genom detta medlemskap har nått framgångar eller liknande inom området.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Beslutsärende: Remiss från
Samhällsbyggnadsnämnden
gällande förslag om ändring av
riktlinjer för skolskjuts och
elevresor i Gävle kommun

14

24SON203

Tjänsteskrivelse

2024-11-18

Handläggare:

Elin Fridell
026-17 80 00
caroline.engberg@gavle.se

Diarienummer: 24SON203

Nämnd:

Socialnämnden

Remissyttrande gällande förslag om ändring av riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget

Bakgrund

Socialnämnden har ålagts yttra sig i rubricerat ärende, som är en remiss från Samhällsbyggnadsnämnden gällande förslag om ändring av riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun.

Den aktuella remissen är skriven av Sektor Livsmiljö som har fått i uppdrag att göra en översyn av riktlinjerna för skolskjuts med avseende på elever placerade i familjehem och elever i skyddat boende.

Yttrandet ska vara Samhällsbyggnadsnämnden tillhanda senast den 29 november 2024.

Yttrande

Sektor Velfärd har tagit emot ärendet och lämnar utifrån den aktuella remissen följande yttrande:

Sektor Velfärd håller delvis med om föreslagna ändringar av riktlinjerna för handläggning av skolskjuts. Under rubrikerna Skyddat boende, Korttidsboende samt stöd/-kontaktfamilj och Anpassad gymnasieskola har Sektor Velfärd inga invändningar.

Sektor Velfärd vill dock lyfta att det finns barn- och ungdomar som är placerade i jourhem vilket inte omnämns i remissen och som bör läggas till i riktlinjerna.

Vad gäller ändringarna under rubrik Familjehem håller Sektor Velfärd med om att barn som redan är i utsatt position inte skall få det svårare att beviljas skolskjuts. Emellertid håller Sektor Velfärd inte med den föreslagna ändringen om att placerade barn- och ungdomar som kommer ifrån Gävle kommun per automatik skall behålla sin folkbokföringsadress hos sina vårdnadshavare, samt att familjehemsadressen alltid skall likställas som annan adress/växelvist boende.

Ärenden som rör placeringar i familjehem är ofta komplexa och varierar avseende omfattning och tidsperiod. Den föreslagna förändringen kan vara genomförbar i vissa ärenden, men Sektor Velfärd ser svårigheter i de ärenden där placeringen bedöms vara stadigvarande. Detta då barnet eller ungdomen enligt lag skall vara skriven i familjehemmet för att inte bryta mot folkbokföringslagen. I dessa ärenden skulle det därför behövas en alternativ lösning.

Sektor Velfärd anser att den föreslagna ändringen gällande barn som placeras i familjehem bör utredas vidare. Det framgår inte av remissen om det finns någon samverkan mellan skolskjutshandläggare och socialsekreterare. Kan socialsekreterare tillhandahålla intyg i de fall där barnet ska fortsätta i sin tidigare skola även efter att de har placerats i familjehem? Skulle ett sådant intyg underlätta skolskjutshandläggarens bedömning och samtidigt utesluta behovet av att justera folkbokföringsadressen enligt den föreslagna förändringen? Sektor Velfärd anser att en bedömning behöver göras från ärende till ärende utifrån dess karaktär och att detta bör göras i samverkan med socialtjänsten.

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Socialnämnden har ålagts yttra sig över remiss gällande förslag om ändring av riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun.

Ärendet hanteras av Socialnämnden vid sammanträdet den 26 november 2024. Utredare Elin Fridell har varit ansvarig handläggare i ärendet, med vid handläggningen av ärendet har även enhetscheferna Annelie Mehtälä, Birgitta Wallin samt socialt ansvarig samordnare Anna Grönqvist varit.

Samhällsbyggnadsnämnden dnr 24SBN512

Delegationsbeslut 8 november 2024

2.1.1. Besluta i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas, delegeringsordning för samhällsbyggnadsnämnden 2024, antagen av samhällsbyggnadsnämnden den 24 april 2024 § 84.

Brådskande ordförandebeslut – Remiss gällande förslag om ändring av riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun

Beslut

På samhällsbyggnadsnämndens vägnar beslutar dess ordförande

att skicka förslag om ändring av riktlinjerna för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun på remiss till utbildningsnämnden och socialnämnden, se bilaga 1 yttrande och bilaga 2. förslag till förändring.

Ärendebeskrivning

Livsmiljö fick i uppdrag av samhällsbyggnadsnämnden att göra en översyn av riktlinjerna för skolskjuts, med avseende på t.ex. elever som är placerade i familjehem och elever i skyddat boende, och återkomma till nämnden med förslag till beslut.

- Skyddat boende
- Familjehem
- Korttidsboende samt stöd-/kontaktfamilj
- Anpassad gymnasieskola

Motiv: Alla kommuner i Sverige tar fram kommunala riktlinjer för sin skolskjuts, detta eftersom lagstiftningen överlämnar en stor del av dem lokala regleringen och hanteringen åt respektive kommun.

De nya riktlinjerna avser därför att säkerställa rättssäkerheten och skapa en mer överskådlig process för medborgarna.

Remisstid: Remisstid är till den 2024-11-29

Anders Ekman (C)
Ordförande i Samhällsbyggnadsnämnden

Livsmiljö fick i uppdrag av samhällsbyggnadsnämnden att göra en översyn av riktlinjerna för skolskjuts, med avseende på t.ex. elever som är placerade i familjehem och elever i skyddat boende, och återkomma till nämnden med förslag till beslut.

I bilaga 2 finns livsmiljös förslag på ändring av riktlinjer. Nedan finns bakgrundsbeskrivning till varje ändringsförslag.

Skyddat boende

Den 1a april 2024 kom en ny lag om skyddat boende. Detta ledde till ändringar även i skollagen 9 kap 15c §, 10 kap 33 §, 11 kap 32 §. Ändringen innebar att elever som är placerade i skyddat boende enligt 6 kap 1§ Socialtjänstlagen har rätt till skolskjuts om övriga villkor för skolskjuts är uppfyllda även om de är placerade i en annan kommun än folkbokföringsadressen. Det möjliggör att skolskjuts kan beviljas till elever i skyddat boende på grund av avstånd, trafikförhållande, funktionsnedsättning eller annan särskild omständighet.

En annan särskild omständighet i dessa fall skulle till exempel kunna vara på grund av skyddsskäl i de fall polis eller socialtjänst intygar att eleven är i behov av skolskjuts utifrån detta. Det lämnar dock frågan om det är tänkt att det ska vara en kostnad för skolskjuts eller om det i så fall är en åtgärd som socialtjänst eller polis ska stå för i de fall personen är under så pass stort hot?

Det behöver inte stå i våra riktlinjer i och med att det redan framgår i lag men i och med att andra delar av lagen återberättas i riktlinjerna, exempelvis 1.3g, ser vi därför att även detta ska förtydligas och skrivas till.

I riktlinjerna idag står: "För elev som har stödfamilj eller korttidsboende enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt boende i familjehem jämställs den adressen med folkbokföringsadress."

Det finns problem som uppstår med att adressen för familjehem likställs med folkbokföringsadress för elever som är placerade i ett familjehem i Gävle kommun och också ursprungligen bott i Gävle kommun innan sin placering i familjehem. Familjehemmet ligger oftast inte inom samma upptagningsområde som folkbokföringsadressen så i de fall där eleven går kvar i samma skola som innan, kan det se ut som att eleven då går på en vald skola. Det här innebär att eleven löper större risk att få ett avslag då ansökningar om skolskjuts till valda skolor generellt avslås då de innebär fördyrande kostnader.

Vi föreslår därför en ändring där den skolan som eleven går på innan placering i familjehem alltid ska ses som elevens placeringsskola i våra bedömningar för skolskjuts.

Folkbokföringsadressen ska kvarstå och familjehemsadressen ska i stället ses likvärdig som en adress för växelvis boende. Barn som redan är i en utsatt position ska inte få det svårare att beviljas skolskjuts och ska heller inte tvingas byta skola i samband med en placering.

Enligt dom 8169-19 av Kamrarrätten i Stockholm har vi inte laglig grund för att besluta att alla placerade elever per automatik ska ha rätt till skolskjuts, det måste ske en individuell bedömning där de uppfyller någon av grundkriterierna för skolskjuts, men vi ser detta som ett möjliggörande för att fler elever i familjehem ska få rätt till skolskjuts.

Korttidsboende samt stöd-/kontaktfamilj

För korttidsboende uppstår samma problem som för familjehem om vi utgår från att adressen jämställs med folkbokföringsadress. Därför ändras skrivningen till att adressen för korttidsboende hanteras på samma sätt som en växelvis adress. Vi har också valt att dela på skrivningen om korttidsboende och familjehem i och med att det är olika saker.

Anpassad gymnasieskola

Avståndet som krävs vid anpassad grundskola är idag 2 km i årskurs 1–9. Till anpassad gymnasieskola är avståndskravet i stället 6 km, densamma som övriga gymnasieskolan. Vi ser inte att elevers möjligheter att ta sig ökar så pass markant mellan grundskolan och gymnasieskolan utan anser istället att avståndskravet för anpassad skola ska vara 2 km under hela skoltiden. Det är också mer logiskt utifrån att anpassad gymnasieskola är mer likt grundskola eller anpassad grundskola i och med att det styrs av 11 kap skollagen (2010:800) och inte lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor (1991:1110).

Majoriteten av ärenden för skolskjuts till anpassad gymnasieskola beviljas på grund av^{Sid 54(687)} funktionsnedsättning så det är en liten påverkan men ändå en som är mer rättvis.

Övriga ändringar

- Under arbetet har vi ändrat riktlinjerna på så sätt att det påverkar redan identifierade grupper. Vi har inte kunnat hitta andra likställda behov där vi kunnat lägga till nya grupper att ge skolskjuts där vi inte går utanför ansvarsområdet för skolskjuts och inte heller bryter mot den individuella bedömning som Kammarrätten i Stockholm lyfte i dom 8169-19.
- I och med att riktlinjerna ska uppdateras väljer vi även att ändra skrivningarna till anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola i och med dess namnändring i ändringen av skollagen från juli 2023.
- I och med dom från Högsta förvaltningsdomstolen 1266-22 förtydligar vi vårdnadshavarnas föräldraansvar enligt föräldrabalken 1949:381 i 1.3.b

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Gävle kommun

Innehållsförteckning

Vad är skolskjuts?	1
1 Skolskjuts för elever inom förskoleklass, fritidshem, grundskola, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola.	1
1.1 Styrdokument	1
a. Lag	1
b. Förordningar	2
c. Föreskrifter	2
1.2 Definitioner	2
1.3 Rätt till skolskjuts	3
a. Färdvägens längd	3
b. Trafikförhållanden	3
c. Elevens funktionsnedsättning	3
d. Annan särskild omständighet	4
e. Val av skola	4
f. Byte av skola vid flytt	4
g. Lovskola	4
h. Växelsvis boende	4
i. Korttidsboende samt stöd-/kontaktfamilj	4
j. Familjehem	4
k. Skyddat boende	5
l. Skolskjuts mellan kommuner	5
m. Skolskjuts för barn i fritidshem och fritidsklubb	5
n. Förskola	5
1.4 Hantering av skolskjuts	5
a. Ansökan	5
b. Elever i anpassad grundskola	5
c. Handläggning och beslut	6
d. Former för skolskjuts	6
e. Taxi	6
f. Självskjuts	6
g. Ledsagning/assistent	6
h. Ansvarsfördelning före-under-efter skolskjutsen	6
3 Elevresa för elever inom gymnasieskola	7
3.1 Styrdokument	7
a. Lag	7
b. Förordning	7
3.2 Definitioner	8
3.3 Rätt till elevresa för gymnasieelever	8
3.4 Övriga regler för elevresa för gymnasieelever	9
a. Ansökan	9
b. Former för elevresor för gymnasieelever	9
c. Ändrade förhållanden	9
4. Överklagan av beslut	9
4.1 Förvaltningsbesvär	9
4.2 Laglighetsprövning	10

Vad är skolskjuts?

Utöver lagar, förordningar, förarbeten och vägledande rättsfall styrs kommuners hantering av ett flertal frågor av lokala riktlinjer och regler. Då lagregleringen ofta inte är uttömmande lämnas kommuner utrymme att utforma sina egna rutiner och riktlinjer inom ramen för gällande lagbestämmelserna. Dessa riktlinjer gäller för hantering och organisering av kommunens skolskjutsar och elevresor.

Elever i förskoleklass, grundskola årskurs 1-9, i **anpassad grundskola** och **anpassad gymnasieskola** har enligt skollagen rätt till kostnadsfri skolskjuts från bostadens närhet eller anvisad uppsamlingsplats till den skola kommunen anvisar (placeringsskola). Om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, funktionshinder hos en elev eller annan särskild omständighet.

Som skolskjuts avses resor mellan anvisad på-/avstigningsplats i bostadens närhet till anvisad på-/avstigningsplats i skolans närhet. Skolskjutsverksamhet upphandlas och genomförs med beställningstrafik samt med ordinarie kollektiv- och länstrafik (linjetrafik). Skolskjutsen ordnas i första hand med linjetrafik.

1 Skolskjuts för elever inom förskoleklass, fritidshem, grundskola, **anpassad grundskola** och **anpassad gymnasieskola**.

1.1 Styrdokument

a. Lag

Hemkommunen (i de flesta fall folkbokföringskommunen) är skyldig att anordna skolskjuts för sina elever.

Rätten till kostnadsfri skolskjuts i förskoleklass, grundskolan och anpassad grundskola regleras i 9 kap. 15 b och 21 a §§, 10 kap. 32 och 40 §§ samt 11 kap. 31 och 39 §§ skollagen (2010:800). För anpassad gymnasieskola finns regler om skolskjuts i 18 kap. 30 och 35 §§ nämnda lag.

Av nämnda bestämmelser framgår att elever i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola med **offentlig huvudman** har rätt till kostnadsfri skolskjuts från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka. Om sådan skjuts behövs med hänsyn till:

- färdvägens längd
- trafikförhållanden
- elevens funktionsnedsättning
- någon annan särskild omständighet

Denna rätt gäller inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem. I de fall det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen dock anordna skolskjuts även i dessa fall.

Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i en fristående förskoleklass, grundskola och grundsärskola inom kommunen i de fall det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.

I 9 kap. 15 c §, 10 kap. 33 §, 11 kap. 32 § och 18 kap. 31 § skollagen finns bestämmelser om skolskjuts i vissa fall för elever som går i en annan kommun än hemkommunen.

b. Förordningar

Förordningen (1970:340) om skolskjutsning anger regler och ansvar för de särskilt anordnade skolskjutsarna.

I förordningen (1994:1297) om vilotider vid vissa vägtransporter inom landet finns bl.a. bestämmelser om kör- och vilotider samt tidböcker vid skolskjutsning.

I trafikförordningen (1998:1276) anges bl.a. vilka regler som gäller för bältesanvändning och var det ska finnas information om antalet tillåtna passagerare i fordon.

c. Föreskrifter

Trafiksäkerhetsverkets föreskrifter (1988:17) om skolskjutsning anger vad som ska beaktas vid planering och anordnande av skolskjutsning.

I Vägverkets föreskrifter om användning av bilbälten och särskilda skyddsanordningar för barn (VVFS 2006:135) anges hur bilbälten och skyddsanordningar ska användas.

I Vägverkets föreskrifter om bilar och släpvagnar som dras av bilar (VVFS 2003:22) finns bl.a. regler för skyltars utformning på skolskjutsfordon och krav på bältesutrustning i bussar.

1.2 Definitioner

Med **skolskjuts** avses transporter som anordnas av kommunen enligt skollagen, se avsnitt 1.1 *Styrdokument*.

Med **placeringsskola** avses den skola kommunen anvisat. Vilken placeringsskola en elev har går att finna i kommunens kartverktyg.

Med **elevresa** avses rätt till bidrag för elever i gymnasieskola, se avsnitt 2. *Elevresor för elever i gymnasieskola*

Med **vald skola** menas en skola utanför elevens upptagningsområde alternativt en fristående skola där eleven placerats utifrån att vårdnadshavare önskat det, det vill säga ett val av skola där kommunen annars inte placerat eleven.

Med **fritidshem** är för barn som går i förskoleklass till och med årskurs 6.

Med **fritidsklubb** riktar sig till barn i årskurs 4-6 som inte behöver den omsorg och tillsyn som ges i fritidshem och pedagogisk omsorg.

Med **linjetrafik** avses persontransporter med allmänna kommunikationer.

Med **skolväg** avses den kortaste farbara kombinerade gång-, cykel- och/eller bilväg från bostaden till skolan.

Med **hemmet/bostaden** avses den bostadsfastighet där eleven är folkbokförd eller vid växelvis boende där respektive vårdnadshavare är folkbokförd.

Med **skolskjutshållplats** avses den på- och avstigningsplats som bestämts och hänvisas till av kommunen.

Med **hållplatsavstånd** avses kortaste kombinerade gång-, cykel- och/eller bilväg från bostaden till hållplatsen.

Med **skolbuss** avses den upphandlade beställningstrafiken som ej är tillgänglig för allmänheten och går direkt till skolan.

Med **växelvis boende** avses eleven ha två likvärdiga bostäder inom Gävle kommuns geografiska område. Bostäderna är vårdnadshavarnas respektive folkbokföringsadress och eleven är folkbokförd på en av adresserna.

Med **tillfällig funktionsnedsättning** avses skada till följd av olycksfall som beräknas vara en begränsad tid. Hit räknas till exempel arm- och benbrott med gipsning, vrickningar, stukningar och dylikt.

Med **skolans fastighet** menas den adress där skolans huvudbyggnad ligger och som är skolans officiella adress.

Med **skolgård** menas det område som tillhör skolfastigheten och det är till dess ingång som avståndet mäts.

Med **ledsagning/assistent** avses stöd av personlig karaktär i samband med resa.

Med **nattomsorg** avses elev som är inskriven på nattomsorg (nattis).

Med **lovskola** avses den som anges 10 kap 23§ i skollagen och infaller vanligen i juni månad i anslutning till att läsåret avslutats.

1.3 Rätt till skolskjuts

a. Färdvägens längd

Färdväg är den närmaste vägen mellan bostaden och skolan. Mätningen sker från bostadens tomtgräns till skolan. För mätning av avstånd använder kommunen systemet Skolskjuts Pro (Solen). Skolskjuts medges om avståndet mellan bostad och skolan överstiger följande avstånd:

Årskurs	Årskurs mellan bostad och skola
Förskoleklass	2,0 km
Grundskola åk 1-3	2,0 km
Grundskola åk 4-6	3,0 km
Grundskola åk 7-9	5,0 km
Anpassad skola åk 1-9	2,0 km
Anpassad gymnasieskola åk 1-4	2,0 km

b. Trafikförhållanden

Trafikmiljöer där fordon och barn vistas innebär alltid risker men vissa trafikmiljöer är förbundna med större risker än andra – dessa skall vägas in vid skolskjutshandläggningen. Skolskjuts medges när färdvägen bedöms som trafikfarlig och riskfylld utöver det normala. Bedömningen av trafiksäkerhet genomförs individuellt efter en sammanvägning av faktorer. Som barnets ålder, sikt, tillåten hastighet, trafikflöde, förekomst av tung trafik, förekomst av skild gång-/cykelväg, utformning av på- och avstigningsplatser, utformning av passager, förekomst av trafiksignaler vid passager och eventuellt andra omständigheter.

I bedömning av trafikförhållande har vårdnadshavare enligt Högsta förvaltningsdomstolens dom 1266-22 ett större ansvar att följa mindre barn upp till 9 år till skolan eller till upphämningsplats för skolskjuts.

c. Elevens funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning som inte beror på olycksfall

Elev med funktionsnedsättning kan få kostnadsfri skolskjuts utan hänsyn till avstånd. Vid funktionsnedsättning ska en bedömning göras om samt hur funktionsnedsättningen påverkar elevens möjlighet att ta sig till skolan.

Det ankommer på elev och dess vårdnadshavare att inkomma med relevant medicinskt intyg/underlag för bedömningen

Olycksfall

Kostnad för skolskjuts på grund av kortvarig funktionsnedsättning, efter exempelvis olycka, beviljas endast om kostnaden inte täcks av någon försäkring.

d. Annan särskild omständighet

Ibland kan det förekomma andra särskilda omständigheter förutom de ovan nämnda som kan föranleda behov av skolskjuts. En individuell prövning av elevens förmåga att ta sig till skolan genomförs i dessa fall.

e. Val av skola

Om en elev valt en annan förskoleklass, grundskola eller **anpassad grundskola** än den där eleven annars skulle ha placerats, är eleven berättigad till skolskjuts till den valda skolan om eleven uppfyller villkoren *och* det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen. Det betyder att eleven har rätt till skolskjuts till den valda skolan om det inte innebär merkostnader för kommunen jämfört med om eleven gått i den skola där eleven annars skulle ha placerats. Rätten till skolskjuts enligt denna punkt innebär inte en skyldighet för kommunen att lägga om busslinjer.

f. Byte av skola vid flytt

Elev som flyttar till bostad utanför sin skolas placeringsområde och väljer att gå kvar i samma skola har inte per automatik rätt till kostnadsfri skolskjuts till och från sin nya adress. För att undvika skolbyte i skolår 9 har elev möjlighet att få skolskjuts mellan hem och skola, om linjetur kan nyttjas. Detta gäller endast om eleven gått i sin placeringsskola under skolår 8.

g. Lovskola

Elev som går i lovskola enligt 10 kap 23§ i skollagen har rätt till skolskjuts om övriga villkor för skolskjuts är uppfyllda.

h. Växelsvis boende

En elev har rätt att ansöka om skolskjuts vid växelsvis boende, enligt definitionen ovan, om villkoren för skolskjuts i övrigt är uppfyllda (avstånd, trafikförhållanden, funktionsnedsättning eller annan särskild omständighet). Eleven bor på båda adresserna regelbundet ungefär hälften av tiden på vardera adressen enligt ett fast schema som lämnas in vid ansökan. Skolskjuts beviljas inte vid spontana eller enstaka övernattningar hos vårdnadshavare där eleven vanligtvis inte bor enligt schemat.

i. Korttidsboende samt stöd-/kontaktfamilj

För elev som har stödfamilj eller korttidsboende enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) jämföras den adressen med en växelsvis adress. Mellan hemmet och korttidsboendet eller stödfamiljen ska föräldrarna själva transportera sitt barn. Transport av bagage till stödfamilj eller korttidsboende anordnas av föräldrarna.

j. Familjehem

För boende i familjehem jämföras den adressen med folkbokföringsadress om eleven är folkbokförd i en annan kommun. I de fall eleven sedan tidigare är folkbokförd i Gävle kommun likställs familjehemmet istället med en adress för

växelvis boende. Skolan eleven går på innan placeringen ska också ses som elevens placeringsskola.

k. Skyddat boende

Elev i skyddat boende har rätt till skolskjuts om övriga villkor för skolskjuts är uppfyllda.

l. Skolskjuts mellan kommuner

Skolskjuts anordnas inte utanför kommunen geografisk gräns.

m. Skolskjuts för barn i fritidshem och fritidsklubb

Kommunen är inte skyldig att ordna eller bekosta skjuts till eller från fritidshem. Elev som vistas på fritidshem/fritidsklubb i anslutning till skoldagen är alltså inte berättigad till skolskjuts mellan fritidshem/fritidsklubb och bostad. Elev erbjuds dock skjuts till och/eller från skolan de dagar eleven inte har fritidshem/fritidsklubb. I detta fall upprättas ett schema över skolskjuts för den enskilde eleven som lämnas till skolskjutshandläggaren. Ändringar i schemat meddelas av vårdnadshavare minst två veckor innan skjutsen kan genomföras.

Undantag gäller för resor från fritidshem, där eleven är inskriven, till nattomsorg (nattis) om särskilda omständigheter föreligger.

Elever i **anpassad grundskola, anpassad gymnasieskola** samt elever i autismspektrumgrupp (anvisade av Utbildning Gävle) har rätt till kostnadsfri samordnad hemresa vid fasta tider från fritidsverksamheten till hemmet, efter en individuell bedömning.

n. Förskola

Kommunen är inte skyldig att ordna eller bekosta skjuts till eller från förskola. Undantag gäller för barn som är placerade på kommunövergripande specialavdelningar inom förskolan. Beslut fattas efter individuell prövning och utgår från villkor från skolskjuts.

1.4 Hantering av skolskjuts

a. Ansökan

Skolskjuts kan beviljas efter individuell prövning. Ansökan ska göras inför varje läsår. Vårdnadshavare som ansöker om skolskjuts ska använda särskild ansökningsblankett och inkomma med relevant underlag, t ex intyg/utlåtande vid funktionsnedsättning eller schema vid växelvis boende.

För att skolskjuts skall kunna gälla från läsårets start skall ansökan ha inkommit senast 31 maj inför kommande läsår.

b. Elever i **anpassad grundskola**

Elever i **anpassad grundskola** med funktionsnedsättning som påverkar elevens förmåga att ta sig till skolan kan ansöka om skolskjuts på en anpassad ansökningsblankett. Elever med stadigvarande funktionsnedsättning behöver inte inkomma med nytt läkarintyg efter första ansökan, om inte skolskjutshandläggare anser det nödvändigt i handläggningen. Vid samtycke från vårdnadshavare kan skolan bistå med underlag för bedömning av elevens behov.

c. Handläggning och beslut

En individuell prövning genomförs av varje ärende och beslut med beslutsmotivering meddelas vårdnadshavare. Vid ansökan under pågående läsår är handläggningstiden upp till 6 veckor.

Omprövning av beslut kan göras under läsåret vid ändrade förhållanden som påverkar rätten till skolskjuts, till exempel ändrad folkbokföring eller byte av skola.

d. Former för skolskjuts

Skolskjuts sker i första hand med allmänna kommunikationsmedel (linjetrafik) och i andra hand med särskild skolbuss eller skoltaxi (beställningsskjuts). Kommunen anordnar transporterna på lämpligt sätt, dock med hänsyn till trafikförhållanden och övriga ovan angivna omständigheter.

Rätten till skolskjuts innebär inte att sådan skjuts måste anordnas från bostadsadressen till den plats där utbildningen bedrivs eller att skolskjutsen måste anpassas till varje elevs skoltider. Kommunen kan samordna skolskjutsverksamheten och anvisa elever till särskilda skolskjutshållplatser.

Skolskjutstiderna måste inte anpassas till varje elevs skoltider. Eftersom samordning sker av skolskjutsen kommer väntetider att uppstå. Upp till 15 minuter före första lektionen och 15 minuter efter sista lektionen betraktas som rasttid. Väntetiden i övrigt ska hållas på en rimlig nivå med en strävan att inte överskrida 60 minuter per dag (utöver 30 minuter rast). Elever som åker med linjetrafik och byter buss kan få två väntetider till och från skolan.

e. Taxi

Om eleven åker taxi skall frånvaro alltid meddelas av vårdnadshavare eftersom samordning sker av skoltransporter. Vårdnadshavare ansvarar för att meddela entreprenören från och med när barnet behöver skolskjuts igen.

f. Självskjuts

Kommunen kan i undantagsfall tillgodose elevens behov av skolskjuts genom att betala självskjutsersättning enkel väg. Ersättningen följer Skatteverkets normer för skattefri ersättning för resa med egen bil. Ersättning betalas inte ut retroaktivt.

g. Ledsagning/assistent

Behöver eleven assistans/ledsagning under skolskjutsen ansöker vårdnadshavare om detta som LSS-insats (Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade).

h. Ansvarsfördelning före-under-efter skolskjutsen

Kommunen, aktuell skola, entreprenören, föraren, vårdnadshavare och elever har alla del i ansvaret under resan mellan bostaden och skolan.

Vårdnadshavares ansvar för eleven

- på vägen mellan bostaden och hållplatsen/ uppsamlingsplatsen
- under väntetider på hållplatsen/ uppsamlingsplatsen till dess att eleven stiger på buss eller i taxi

Vårdnadshavaren ska se till

- att eleven kommer i god tid till hållplatsen/ uppsamlingsplatsen.
- att eleven förbereds och tränas på att klara sin skolväg på ett så säkert sätt som möjligt.

Det är inte tillåtet för föraren att släppa på eller av elever på andra ställen än de fastställda hållplatserna/upsamlingsplatserna.

Skolskjutsamordnaren ansvarar inte för elever som kommit för sent till upphämningsstället. Anges avgångstiden som ett tidsintervall ska eleven finnas på den anvisade platsen när tidsintervallet börjar. Om eleven är försenad till den ordinarie turen beviljas inte någon extra tur. Vårdnadshavare ansvarar vid dessa tillfällen för att eleven kommer till eller hem från skolan.

Under transporten

Under transporten ansvarar entreprenören för eleverna och att gällande trafikbestämmelser följs.

Föraren meddelar skolskjutshandläggaren om ordnings- eller säkerhetsproblem uppstår under transporten.

Eleverna ska följa föreskrivna regler, till exempel bältesanvändning.

Vid skolan

När eleven anländer till skolans område är det skolans personal som ansvarar för tillsyn. Detsamma gäller vid hemfärd efter skolans slut.

3 Elevresa för elever inom gymnasieskola

3.1 Styrdokument

a. Lag

Enligt lag (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor ska kommunerna svara för kostnaderna för elevresor enligt vad som framgår av denna lag.

För en elev som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395), ska den kommun som enligt 29 kap. 6 § skollagen (2010:800) är elevens hemkommun, ansvara för elevens kostnader för dagliga resor mellan bostaden och skolan. Ansvaret gäller för sådana resor där färdvägen är minst sex kilometer. Stödet ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant är kommunen inte skyldig att utge högre ersättning än vad som motsvarar 1/30 av basbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken för varje hel kalendermånad som eleven har kostnader för resor mellan bostaden och skolan. *Lag (2010:1250).*

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter för tillämpningen av denna lag. Sådana föreskrifter får innebära att kommunens ansvar för elevens resor begränsas.

b. Förordning

I förordningen (1991:1120) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor finns ytterligare bestämmelser om kommunernas ansvar för sådana resor. Kommunen får enligt förordningen bestämma hur resorna skall ske.

Utan hinder i den ovan nämnda lagen gäller att om resorna inte rimligen kan ske med annat kollektivt färdmedel än flyg skall kommunen ersätta eleven för hans resekostnader med skäligt belopp.

3.2 Definitioner

Med **skolans fastighet** menas den adress där skolans huvudbyggnad ligger och som är skolans officiella adress.

Med **bostad** avses den fastighet där eleven är folkbokförd.

Med **färdväg** avses kortaste kombinerade gång-, cykel- och/eller bilväg från bostaden till skolan.

Med **linjetrafik** avses persontransporter med allmänna kommunikationer.

Med **Särskild anordnad transport** avses beställningstrafik med taxi

Med **basbelopp** avses vad som framgår av socialförsäkringsbalken (2010:110).

3.3 Rätt till elevresa för gymnasieelever

Med elevresor avses gymnasieelevers resor mellan bostad och skola. Det gäller till och med vårterminen eleven fyller 20 år. Även elever i fristående skolor kan ansöka om bidrag till elevresor. Bidraget beviljas i första hand i form av ett busskort och i andra hand i form av kontant ersättning.

Elev med funktionsnedsättning kan få kostnadsfria elevresor utan hänsyn till avstånd mellan hemadressen och gymnasieskolan förutsatt att både hemmet och skolan är belägen inom Gävle kommun. Vid funktionsnedsättning ska en bedömning göras om samt hur funktionsnedsättningen påverkar elevens möjlighet att ta sig till skolan. Det ankommer på elev och dess vårdnadshavare att inkomma med relevant medicinskt intyg/underlag för bedömningen.

För att eleven ska vara berättigad till bidrag till elevresor gäller följande:

- Studera på heltid
- Eleven har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen
- Reseavståndet mellan bostad och skola är minst 6 km eller att eleven har en funktionsnedsättning som innebär att eleven inte kan ta sig mellan skola och bostad på egen hand.
- Särskild anordnad transport för elever med funktionsnedsättning beviljas endast om både elevens hemadress och gymnasieskolan är belägna i Gävle kommun.

Med bostad menas den adress där eleven är folkbokförd. Elev som uppfyller ovanstående regler tilldelas ett busskort om resor kan ske med linjetrafik.

Elev som uppfyller ovanstående regler, men inte kan utnyttja linjetrafik, kan ansöka om kontant ersättning om något av nedanstående alternativ uppfylls;

- Färdvägen till närmaste hållplats är minst 6 km
- Bussförbindelse saknas helt
- Särskilda skäl. Ansökan kompletteras med läkarintyg

Elev med funktionsnedsättning kan ansöka elevresa med särskild anordnad transport inom Gävle kommun. Det ankommer på elev eller dess vårdnadshavare att inkomma med relevant medicinskt intyg/underlag som styrker varför eleven på grund av sin funktionsnedsättning har behov av elevresa samt varför eleven inte kan åka med linjetrafik till skolan.

3.4 Övriga regler för elevresa för gymnasieelever

a. Ansökan

Ansökan om elevresor och/eller kontant ersättning ska göras inför varje läsår. För att elevresa ska kunna gälla från läsårets start ska ansökan ha inkommit senast 31 maj (åk 1: 31 juli). Vid ansökan under pågående läsår är handläggningstiden 1-6 veckor beroende på ärendetyp.

Med ansökan om kontant ersättning bifogas information om faktiska kostnader för resa.

b. Former för elevresor för gymnasieelever

I första hand beviljas eleven ett busskort för linjetrafik, i andra hand kontant ersättning.

Elev med funktionsnedsättning kan beviljas elevresa med särskild anordnad transport inom Gävle kommun. Det ankommer på elev eller dess vårdnadshavare att inkomma med relevant medicinskt intyg/underlag som styrker varför eleven på grund av sin funktionsnedsättning inte kan åka med linjetrafik till skolan.

Om eleven åker taxi skall frånvaro alltid meddelas av vårdnadshavare eftersom samordning sker av skoltransporter. Vårdnadshavare ansvarar för att meddela entreprenören från och med när barnet behöver elevresa igen.

Se avsnitt 3.3 rätt till elevresa för gymnasieelever

c. Ändrade förhållanden

Vid ändrade förhållanden ska busskort omedelbart återlämnas. Elever som har fått kontant ersättning ska omedelbart meddela skolskjutshandläggare vid ändrade förhållanden. Om resor företas efter att rätten upphört debiteras kostnad för resorna samt en expeditionsavgift på 300 kr. Om busskort inte återlämnas inom 14 dagar från tidpunkten för ändrade förhållanden höjs expeditionsavgiften till 1000 kr.

Den som tar emot bidrag på felaktiga grunder blir återbetalningsskyldig.

4. Överklagan av beslut

Beslut om skolskjuts kan överklagas på två olika sätt, antingen med laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen eller med förvaltningsbesvär enligt 28 kap. skollagen.

4.1 Förvaltningsbesvär

Förvaltningsbesvär innebär att förvaltningsrätten, som första instans, prövar ärendet och kan fatta ett annat beslut. Det är endast eleven och/ eller elevens vårdnadshavare som kan överklaga. Beslutet ska ha gått parten emot. Domstolen prövar överklagandet i sak. Tiden för överklagande är tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Förvaltningsbesvär utesluter laglighetsprövning. Om det inte finns någon särskild bestämmelse om överklagande i 28 kap. skollagen så kan ett beslut istället överklagas med laglighetsprövning.

4.2 Laglighetsprövning

Ett beslut om skolskjuts kan i vissa fall överklagas av kommunmedlem med så kallad laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen. Laglighetsprövning innebär att ett överklagat beslut ska upphävas om det inte har tillkommit i laga ordning eller om beslutet inte räknas som en angelägenhet för kommunen. Det ska också upphävas om det organ som har fattat beslutet har överskridit sina befogenheter eller om beslutet strider mot någon författning.

Den som har fått avslag på sin begäran om skolskjuts ska överklaga inom tre veckor. Om särskilt protokoll har förts över delegationsbeslutet räknas klagotiden från den dag då det tillkännagavs på kommunens anslagstavla att protokollet över beslutet har justerats. I annat fall räknas klagotiden från den dag då anslaget skedde om justering av protokollet från det sammanträde vid vilket beslutet anmälades hos nämnden.

Domstolen får inte ersätta det överklagade beslutet med ett nytt utan kan endast avslå eller avvisa överklagandet, alternativt undanröja det överklagade beslutet. Det är alltså frågan om en prövning av beslutets laglighet och inte en prövning av beslutets lämplighet.

Beslutsärende: Remiss
gällande strategi för Gävle
kommuns brottsförebyggande
arbete

15

24SON158

Tjänsteskrivelse

2024-10-04

Handläggare:

Per Åsbrink
026-17 80 00
per.asbrink@gavle.se

Diarienummer: 24SON158

Nämnd:

Socialnämnd

Yttrande på remiss – Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Bakgrund

Socialnämnden har ålagts yttra sig i rubricerat ärende, som är en remiss gällande "Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete".

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete trädde i kraft den 1 juli 2023. Sammanfattningsvis innebär lagen att kommunen ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Syftet med lagen är att stärka kommunernas systematiska brottsförebyggande arbete. Enligt lagen ska kommunen ta fram en lägesbild över brottsligheten för att beskriva brottslighetens omfattning, konsekvenser och orsaker. Utifrån lägesbilden ska kommunen ta ställning till åtgärder och besluta om en åtgärdsplan som regelbundet följs upp. Enligt lagen ska kommunen dessutom ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet, verka för att frågorna hanteras i ett särskilt forum, inrätta en samordningsfunktion, och se till att skriftliga samverkansöverenskommelser ingås med relevanta aktörer. I syfte att förtydliga Gävle kommuns brottsförebyggande uppdrag har denna brottsförebyggande strategi tagits fram. Strategin föreslår kommunfullmäktige att besluta om brottsförebyggande strategi, samt om via lägesbild identifierade prioriteringsområden för det lokala brottsförebyggande arbetet. Strategin föreslår kommunstyrelsen att

besluta om brottsförebyggande åtgärdspaket. Strategin gäller för förvaltningsorganisationen, med rekommendationer för bolag och förvaltningar.

Yttrandet ska vara Kommunstyrelsens diarium tillhanda senast den 30 november 2024.

Yttrande

Välfärd Gävle ställer sig positiv till förslag på strategi, Gävle kommuns brottsförebyggande arbete, men med några synpunkter.

Strategi, brottsförebyggande arbete

Enligt lagen (2023:196) om kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet ska kommunerna (1) skapa en lägesbild över brottslighetens omfattning, (2) annan information av betydelse i sammanhanget och (3) en analys av kartläggningen och informationen (enligt 4 §).

I Gävle kommuns strategi påtalas att ett brottsförebyggande arbete syftar till att "förebygga den allmänna viljan och motivationen till att begå brott, förhindra motiverade gärningspersoner att begå brott samt förebygga debuter av brottsliga beteenden och förhindra upprepningar och återfall i brott".

Gävle kommuns brottsförebyggande inriktning ska enligt strategin beslutas utifrån, lokalt identifierade brottsproblem, lokala, regionala och internationella lägesbilder och orsaksanalyser, rådande forskningsläge och allmänhetens intresse och behov. Kommunens brottsförebyggande arbete ska bedrivas problemorienterat och kunskapsbaserat där arbetsprocessen handlar om att samla in kunskap och information om olika brottsfenomen. Lägesbilsarbetet syftar till att "skapa en överblick över den totala brottsligheten i kommunen, som därefter ska utmynna i en orsaks- och åtgärdsanalys som ska styra inom vilka områden som kommunen ska prioritera det brottsförebyggande arbetet".

Generellt

Det saknas en beskrivning för hur underlaget till strategin tagits fram och vilka verksamheter inom Gävle kommunkoncern som varit involverade i framtagandet.

Brottsförebyggande arbete, barn och unga

Välfärd Gävle anser att strategin i för liten grad har fokus på det brottsförebyggande arbetet med barn och unga. Även om det inledningsvis i strategin nämns att ett brottsförebyggande arbete handlar om att förebygga "debuter av brottsliga beteenden" så är barn och unga perspektivet inte tillräckligt synligt, vare sig i kommunens

brottsförebyggande inriktning eller i kartläggnings- och lägesbilsarbetet. Lagen (2023:196) ger kommunerna ett brett spelrum att anpassa det brottsförebyggande arbete utifrån lokala förhållanden och val av strategisk inriktning, se 4 §, p.2.

Rapport "Brottsligheten i Gävle kommun – den lokala brottslighetens utveckling och utmaningar" redovisar oroande tendenser att kriminella nätverk inriktar sin rekrytering mot grupper av barn och unga med ofta problematiska hemförhållanden (sid. 103). Detta är en utveckling som socialtjänsten i Gävle kommun har uppmärksammat de senaste åren. I vissa fall rör det barn och unga som *inte* tidigare är kända av socialtjänsten eller tidigare har varit inblandad i brottslig verksamhet. Majoriteten av de barn och unga som socialtjänsten idag placerar på HVB (Hem för vård och boende) har ett allvarligt normbrytande beteende, med risk för utvecklandet av kriminalitet. De allra flesta placerade barnen har en misslyckad skolgång och hälften har en upprättad vårdkontakt med BUP (Barn- och ungdomspsykiatri)¹.

Den nya socialtjänstlagen (SOU 2020:47), som väntas träda i kraft i juli 2025, syftar till att socialtjänsten ska bli mer förebyggande och lättillgänglig än idag: att sänka trösklarna, nå barn och unga tidigt, innan problemen växt sig stora. Sekretessbrytande bestämmelser² ger socialtjänsten möjlighet att dela information med polisen om barn och unga, i brottsförebyggande syfte. Regeringen har dessutom tillsatt en utredning att lätta på sekretessen mellan socialtjänst, skola och polis i syfte att öka möjligheterna för samhället att tidigt identifiera barn och unga i riskzon för kriminalitet (Dir. 2023:146).

Under de senaste åren har socialtjänsten inom Valfärd Gävle utvecklat samverkansformer i brottsförebyggande syfte, SSPF och SIG³, som är kunskapsbaserade och strukturerade till sin natur. SSPF jobbar med tidiga insatser mot barn och unga i riskzon för kriminalitet och SIG är en samverkansmodell kring unga med hög risk för fortsatt kriminalitet eller annat allvarligt normbrytande beteende.

Valfärd Gävle noterar en utveckling där lagstiftaren kommer att utöka möjligheten för socialtjänsten att komma in med tidiga insatser för utsatta barn och unga, där sekretessbrytande bestämmelser och samverkansformer borgar för en tidig upptäckt och tidiga insatser för barn och unga i ett brottsförebyggande syfte.

¹ Rapport (2023). Svar på uppdrag handlingsplan för minskade placeringar. Valfärd Gävle.

² 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

³ SSPF (skola, socialtjänst, polis, fritid). SIG (sociala insatsgrupper), polisen, skolan och socialtjänsten.

Att tidigt fånga upp riskgrupper bland barn och unga är således i allra högsta grad ett brottsförebyggande arbete. Ett konstaterande som Valfärd Gävle anser borde vara mer synligt i den föreslagna kommunala strategin.

Valfärd Gävle anser att frånvaron av en strategisk inriktning rörande barn och unga ur ett brottsförebyggande perspektiv kan leda till att viktiga områden inom kommunens brottsförebyggande arbete lågprioriteras.

Välfärdsbrottslighet

Välfärdsbrottslighet (inkl. bidragsfusk) är brott som riktas mot välfärdssystemet. Dessa brott är allvarliga och påverkar inte bara samhällets resurser utan även de som faktiskt behöver stöd. En växande del av välfärdsbrottsligheten har också förgreningar in i den organiserade brottsligheten. Kommuner behöver arbeta aktivt för att dels stärka det förebyggande arbetet mot välfärdsbrott och säkerställa att det finns en tydlig process för att hantera problem när de upptäcks. Det förebyggande arbetet handlar till stor del om att skapa tekniska lösningar i kommunala verksamhetssystem, i syfte att tidigt upptäcka felaktigheter men också att sända signaler i ett brottspreventivt syfte. Statliga myndigheter och intresseorganisationer har de senaste åren utvecklat vägledning som syftar till att vara ett stöd för kommuner och regioner i att påbörja eller utveckla arbetet med att upptäcka, förebygga och motverka välfärdsbrott⁴.

Exempelvis har Socialstyrelsen i nuläget ett uppdrag att kartlägga och analysera kommuners och regioners arbete mot välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården⁵. I uppdraget hänvisar man till att kommunerna även ska ansvara för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom sitt geografiska område och verka för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett strategiskt råd där relevanta aktörer ingår. Det finns därmed ett behov av att kartlägga och utvärdera hur kommunerna såväl som regionerna, utifrån sina förutsättningar, arbetar med att förebygga välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården inom ramen för befintlig lagstiftning. Samt i vilken utsträckning det finns behov av ytterligare rättsligt stöd för att förstärka det strategiska och operativa arbetet mot välfärdsbrottslighet. Det är också viktigt att kommuner och regioner hanterar konsekvenserna för de som drabbas av välfärdsbrottsligheten ur ett kvalitets- och patientsäkerhetsperspektiv.

⁴ [Stödmaterial | SKR](#)

⁵ [Uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga och analysera kommuners och regioners arbete mot välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården - Regeringen.se](#)

Välfärd Gävle anser att strategin i för liten grad berör välfärdsbrottsligheten utifrån ett kommunalt brottsförebyggande perspektiv, vilket riskerar att angelägna prioriteringsområden inom den kommunala verksamheten undantas. Att arbeta brottsförebyggande mot välfärdsbrottsligheten inom den kommunala verksamheten kommer inte att vara liktydigt med ett "traditionellt" brottsförebyggande arbete. Denna aspekt borde den kommunala strategin ta höjd för. Till exempel, behovet av olika tekniska lösningar i kommunala system kommer att kräva samverkan/samarbete med andra partners som vanligtvis inte är inbegripen i ett brottsförebyggande arbete.

Struktur för det kommunala brottsförebyggande arbetet

Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete innebär att varje kommun ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Kommunerna ska också ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion⁶.

Gävle kommun har redan idag ett antal styrgrupper inom det brottsförebyggande området, t.ex. BIG (Brottsförebyggarna i Gävle), sociala insatsgrupper (SIG), en kommun fri från våld och dessutom finns en statlig styrning att inrätta s.k. BOB råd (Barn och Unga i Organiserad brottslighet). Det finns idag en upplevd styrgruppsinflation bland flera tjänstemän i organisationen där syfte och mål angränsar starkt till varandra och samma tjänstemän bemannar olika styrgrupper.

Välfärd Gävle anser att den föreslagna strukturen av det brottsförebyggande arbetet i Gävle kommun måste harmonisera med redan befintliga strukturer och om detta inte går så bör en ny samverkansstruktur innebära att befintliga samverkansstrukturer upphör⁷.

⁶ [Kommuner mot brott - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](http://bra.se)

⁷ Som exempel: Socialnämnden, Utbildningsnämnden, Kultur- och fritidsnämnden samt Sociala hållbarhetsutskottet har gått i uppdrag av Sektorsledningarna att skapa samverkanforum kring tidigt samordnade insatser.

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Socialnämnden har ålagts yttra sig över remiss gällande: "Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete.

Ärendet hanteras för beslut av Socialnämnden vid sammanträdet den 26 november 2024. Utredare Per Åsbrink har varit ansvarig handläggare i ärendet, med vid handläggningen av ärendet har även säkerhetssamordnare Morgan Österström, utvecklingschef Lars Lodin, strateg Martin Wagner och bitr. sektorchef Caroline Engberg deltagit.

Remissmissiv- Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete trädde i kraft den 1 juli 2023. Sammanfattningsvis innebär lagen att kommunen ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Syftet med lagen är att stärka kommunernas systematiska brottsförebyggande arbete.

Enligt lagen ska kommunen ta fram en lägesbild över brottsligheten för att beskriva brottslighetens omfattning, konsekvenser och orsaker. Utifrån lägesbilden ska kommunen ta ställning till åtgärder och besluta om en åtgärdsplan som regelbundet följs upp.

Enligt lagen ska kommunen dessutom ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet, verka för att frågorna hanteras i ett särskilt forum, inrätta en samordningsfunktion, och se till att skriftliga samverkansöverenskommelser ingås med relevanta aktörer.

I syfte att förtydliga Gävle kommuns brottsförebyggande uppdrag har denna brottsförebyggande strategi tagits fram.

Strategin föreslår kommunfullmäktige att besluta om brottsförebyggande strategi, samt om via lägesbild identifierade prioriteringsområden för det lokala brottsförebyggande arbetet.

Strategin föreslår kommunstyrelsen att besluta om brottsförebyggande åtgärdspaket.

Strategin gäller för förvaltningsorganisationen, med rekommendationer för bolag och förvaltningar.

Senast den **30/11 2024** önskas därför eventuella synpunkter på strategin. Remissvaren skickas till kommunstyrelsen@gavle.se. Märk ärenderaden med **24KS345**.

Styrning och stöd
Enheten för säkerhet och beredskap

*Linn Cederholm von Schmalensee
Brottsförebyggande strateg
Administrativa avdelningen*

Sändlista:

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden

Omvårdnadsnämnden

Samhällsbyggnadsnämnden

Socialnämnden

Utbildningsnämnden

Jävsnämnden

Gästrike återvinnare

Gävle Energi AB

AB Gavlegårdarna

Gavlefastigheter Gävle kommun AB

Gävle Hamn AB

Brottsligheten i Gävle kommun

-Den lokala brottslighetens utveckling och utmaningar

Förord

Gävle kommun vill rikta ett stort tack till alla er som bidragit med information till denna lägesbild.

Tack till bidragande myndigheter, organisationer, bolag, företag, ideella aktörer, enskilda personer, tjänstemän och politiker som i olika forum och former delat med sig av kunskap, insikter och kompetenser.

Med vänliga hälsningar,

Linn Cederholm von Schmalensee

Brottsförebyggande strateg

Styrning och Stöd, Enheten för säkerhet och beredskap

Sammanfattning

Detta lägesbilsarbete bedrivs i enlighet med lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Lägesbilden är tilltänkt som underlag för kommande inriktnings- och åtgärdsbeslut för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete.

Lägesbilden innehåller en presentation av den lokala anmälningssstatistiken för tio övergripande brottskategorier. Varje enskild brottskategori är vidare ställd mot rådande forskningsläge, i syfte att synliggöra den specifika brottskategorins möjliga skadeinverkan på lokalsamhället. För varje brottskategori förs även dialog kring anmälningssbenägenhet och beräknat mörkertal.

Lägesbilden inkluderar också en redogörelse av brottsmönster och brottstrender, vilka utifrån lokal problembild och rådande forskningsläge, bedöms vara av särskilt intresse för Gävle kommuns lokala brottsförebyggande arbete.

I arbetet med lägesbilden har fyra olika brottsförebyggande huvudutmaningar identifierats:

- Organiserad brottslighet och dess ekonomiska drivkrafter
- Otrygghet och en försvagad social kontroll
- Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet
- Våld mot kvinnor

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	3
Inledning	10
Bakgrund och syfte	12
Formalia Rapportens sammansättning.....	13
Metod	13
Brottsligheten i Gävle kommun Totalt antal anmälda brott	15
Skadegörelsebrott.....	18
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	18
Utveckling över tid	18
Skadegörelse mot kommunala objekt.....	21
Klotter	24
Samhälleliga konsekvenser av skadegörelse	25
Stöldbrott	27
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	27
Utveckling över tid	27
Stöld i butik o.d.....	31

Inbrottsstölder.....	33
Inbrott i villa, lägenhet och fritidshus.....	34
Inbrottsstölder i källare	35
Samhälleliga konsekvenser av stöldbrott Direkta och indirekta ekonomiska konsekvenser	36
Bedrägerier.....	39
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	39
Statistisk inverkan.....	39
Utveckling över tid	39
Kortbedrägerier	42
Bedrägerier via social manipulation	43
Samhälleliga konsekvenser av bedrägerier	44
Bidragsbrott	47
Utveckling över tid	47
Underkategorier av bidragsbrott	49
Samhälleliga konsekvenser av bidragsbrott.....	51
Trafikbrott	53
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	53
Utveckling över tid	53

Samhälleliga konsekvenser av trafikbrott.....	55
Vapenbrott.....	56
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	56
Lagändringar	56
Förändring i brottskoder.....	56
Utveckling över tid	57
Lokal problembild	59
Samhälleliga konsekvenser av vapenbrott.....	60
Brott mot knivlagen	62
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	62
Utveckling över tid	62
Samhälleliga konsekvenser av knivbrott.....	64
Narkotikabrott	65
Utveckling över tid	65
Fördelning	67
Narkotikabruk bland ungdomar nationellt.....	68
Drogbruk hos ungdomar i Gävle kommun	70
Avloppsmätningar Cannabis, kokain och amfetamin.....	71

Narkotikabruk i olika åldersgrupper	72
Tungt missbruk och social utsatthet.....	73
Samhälleliga konsekvenser av narkotikabrott.....	74
Misshandel Anmälningssbenägenhet och mörkertal	76
Utveckling över tid	76
Åldersfördelning	77
Könsfördelning	78
Plats för utsatthet.....	80
Kvinnors och flickors utsatthet för misshandel i Gävle kommun.....	81
Mäns och pojkars utsatthet för misshandel i Gävle kommun	83
Samhälleliga konsekvenser av misshandel	84
Sexualbrott	86
Anmälningssbenägenhet och mörkertal.....	86
Ändringar i lagstiftningen	86
Utveckling över tid	87
Utsatthet för våldtäkt fördelat på kön och ålder.....	88
Våldtäkt mot kvinnor 18 år eller äldre.....	89
Våldtäkt mot flickor 15 år eller yngre.....	90

Våldtäkt mot pojkar och män	91
Sexualbrott på nätet	92
Samhälleliga konsekvenser av sexualbrott	93
Otrygghet och oro för brott i Gävle kommun	94
Oro för brott i Gävle kommun	94
Otrygghet/trygghet i bostadsområden.....	95
Oro kontra utsatthet.....	96
Näringslivets otrygghet och rädsla för brott i Gävle kommun	98
Samhälleliga konsekvenser av otrygghet och oro för att utsättas för brott.....	99
Andra brottsfenomen med bäring mot Gävle kommun	101
Organiserad brottslighet.....	101
Ekonomisk brottslighet	102
Rekrytering av brottsutförare	103
Rekrytering av möjliggörare	106
Slutsatser och rekommendationer för det brottsförebyggande arbetet framåt	107
Att tolka brottsstatistik i relation till det brottsförebyggande arbetet	107
Fyra identifierade huvudområden för Gävle kommuns brottsförebyggande utmaningar	108
Organiserad brottslighet	108

Otrygghet och försvagad social kontroll	110
Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet	112
Våld mot kvinnor.....	113
Avslutande reflektioner	115
Källor	116
Digitala rapporter	116
Hemsidor	118
Annat.....	119

Inledning

Under de senaste åren har debatten om den svenska brottsligheten antagit en alltmer dystopisk tonalitet, både på nationellt och internationellt plan. Den allmänna bilden av den svenska brottsligheten och dess utveckling är att den stiger i en exceptionell fart, och att vi som samhälle helt har tappat kontrollen över utvecklingen. I verkligheten är en sådan tolkning av brottsläget både missvisande och paradoxal.

Den totala brottsligheten i Sverige ökar nämligen inte nämnvärt. Sedan år 1997 har antalet anmälda brott ökat med ungefär 1000 brott/100 000 invånare. Under samma period har ett flertal nya lagar tillkommit, och med det har också antalet handlingar som betraktas som brottsliga ökat. Lagstiftningen har också anpassats för att underlätta polisiär upptäckt och utredning av brott – vilket i sin tur bidragit till att fler brott idag kommer till polisens kännedom, och därmed synliggörs i den offentliga brottsstatistiken. Sett till den totala utsattheten i landet påvisar Sverige således ingen generell ökning. Inte heller det dödliga våldet har stigit i Sverige. Dagens siffror för dödligt våld är de facto lägre än vad de var under 1990-talet, och ur ett globalt perspektiv uppvisar Sverige mycket låga siffror för dödligt våld.

Fram till tidigt 2000-tal har den svenska brottsligheten karaktäriserats av en individbaserad brottslighet, där större kriminella organisationer varit tämligen ovanliga. Men i takt med den snabba digitala utveckling som skett i samhället sedan millennieskiftet, har möjligheterna att organisera, digitalisera och globalisera brottslighet ökat markant. Möjligheten till organisering har möjliggjort för nya former av brottslig verksamhet, och med det också möjligheter att generera helt nya nivåer av ekonomiska brottsvinster. Idag är stora delar av den ekonomiska brottsligheten reformerad till en nätverksbaserad och organiserad brottslig arena, där den individuellt styrda brottsligheten i allt större utsträckning ersätts med komplexa och organiserade brottsupplägg - ofta med internationell koppling.

Det är konsekvenserna av denna reformering som nu ger utslag i berörda delar av brottsstatistiken. Medan den allmänna brottsligheten sjunker i landet (exempelvis stölder och offentligt våld) – ökar brottskategorier med stark anknytning till den organiserade brottsligheten. Ett exempel är en markant ökning av renodlade ekonomiska brott, så som exempelvis välfärdsbrottslighet, bedrägerier och bidragsbrottslighet. Också nyttjandet av legala strukturer i ekonomiska syften blir allt vanligare, både som plattform för kriminell verksamhet, men också som broar i den kriminella kedjan, och som informationskälla för vidare brottsutveckling. Det kan handla om att använda banker i syfte att bedriva omfattande bedrägeriverksamhet, att infiltrera myndigheter för att få kännedom om kriminellt viktiga verksamheter och/eller att via påverkansförsök av olika former försöka styra politiska och offentliga processer och beslut. Också det legala näringslivet nyttjas i allt större utsträckning – både som brottsoffer (exempelvis via dataintrång och digitala utpressningar och bedrägerier), men också som här som en plattform för ekonomisk verksamhet. Under 2024 har det konstaterats att var tredje person som kopplas till svensk organiserad brottslighet har ett direkt, eller indirekt, engagemang i minst ett företag.

Brottslighet vilken bedrivs i en sådan omfattande struktur kräver disciplin. Många kriminella organisationer bedriver brottslig verksamhet i flera olika led, och för att verksamheten skall fungera behövs en stor mängd människor som är villiga att genomföra brott för organisationens räkning. Med detta krävs en stark organisatorisk förmåga att kontrollera den som förväntas utföra brotten. För att skydda den egna verksamheten krävs också att marknaden skyddas från konkurrens från andra kriminella organisationer. För att upprätthålla kontroll och disciplin används därför ofta våld och hot. De mest allvarliga konsekvenser vi ser av en sådan brottsstruktur, är den bekymmersamma ökning av grovt skjutvapenvåld vi sett i Sverige under de senaste åren. Sedan 2013 har Sverige utmanats av en avvikande utveckling av dödligt skjutvapenvåld, och bedömningen är att majoriteten av denna ökning hör samman med konflikter inom, och mellan, olika kriminella organisationer.

Denna tudelade utveckling – där vi å ena sidan har en stabil (och för vissa brottskategorier också minskande) brottsutveckling, och å andra sidan har en påtaglig upptrappning av en ekonomiskt driven organiserad brottslighet där dödligt våld är ett vanligt förekommande fenomen – skapar en paradox i den svenska brottsutvecklingen.

För det brottsförebyggande arbetet innebär reformeringen av vinstdriven brottslighet från individbaserad till organiserad (och globaliserad) helt nya former av utmaningar. Samtidigt som nya brottsfenomen och strukturer behöver hanteras – får vi inte heller riskera att de brott som inte omfattas av den organiserade brottsligheten negligeras och glöms bort.

Bakgrund och syfte

Detta lägesbilsarbete bedrivs i enlighet med lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Lägesbilden är tilltänkt som underlag för kommande inriktnings- och åtgärdsbeslut för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete.

Lägesbilden är vidare tänkt som strategiskt arbetsverktyg för arbete inom ramarna för Gävle kommuns lokala samverkansråd för brottsförebyggande arbete.

Formalia

Rapportens sammansättning

Detta dokument innehåller en presentation av den lokala anmälningsstatistiken för tio övergripande brottskategorier. Varje enskild brottskategori är vidare ställd mot rådande forskningsläge, i syfte att synliggöra den specifika brottskategorins möjliga skadeinverkan på lokalsamhället. För varje brottskategori förs även dialog kring anmälningsbenägenhet och beräknat mörkertal.

Lägesbilden inkluderar också en redogörelse av brottsmönster och brottstrender, vilka utifrån lokal problembild och rådande forskningsläge, bedöms vara av särskilt intresse för Gävle kommuns lokala brottsförebyggande arbete.

Slutligen redovisas förslag på brottsförebyggande inriktningar att prioritera framåt.

Metod

Lägesbilden bygger på sammanställning och analys av den offentliga brottsstatistiken för anmälda brott i Gävle kommun. Statistiken är insamlad via Brottsförebyggande rådets statistikverktyg. Samtlig statistik är beräknad på brott/100 000 invånare och anmälningsstatistiken presenteras så långt tillbaka i tiden som möjligt, och fram till år 2023. Denna kartläggning har genomförts och sammanställts under första månaderna av år 2024, vilket innebär att siffrorna för 2023 års räkning är av preliminär karaktär¹.

Analyser av anmälningsbenägenhet och mörkertal grundar sig i kriminologiskt beforskad erfarenhet, och bygger vidare på olika former av lokala statistiska källor, så som exempelvis statistik från olika självrapporteringsstudier.

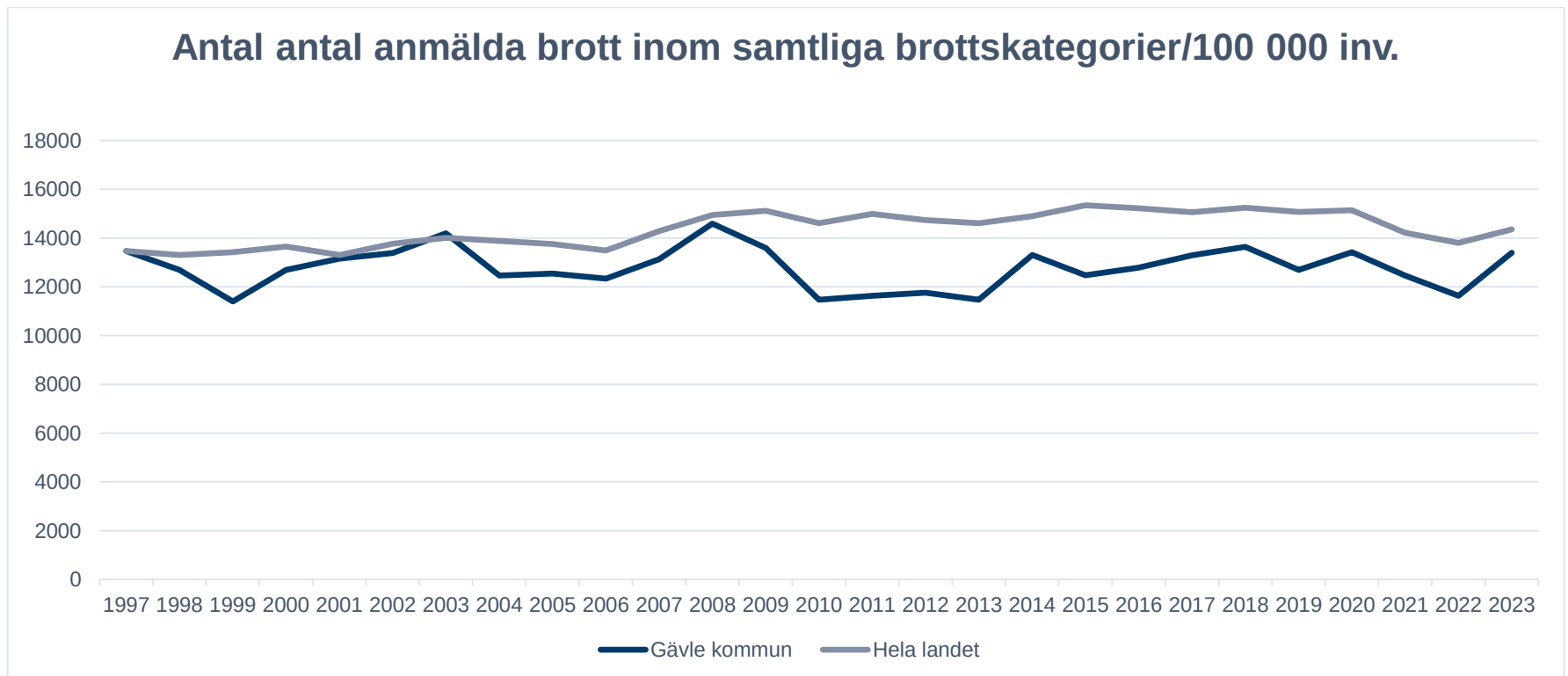
¹ Skillnader mellan den preliminärt beräknade statistiken och den slutgiltigt redovisade påvisar sällan en anmärkningsvärd avvikelse

Vid analys av respektive brottskategoris inverkan på lokalsamhället har rådande forskningsläge, och information från relevanta myndigheter och andra samhällsaktörer, beaktats och analyserats utifrån Gävle kommuns specifika förutsättningar och utgångslägen.

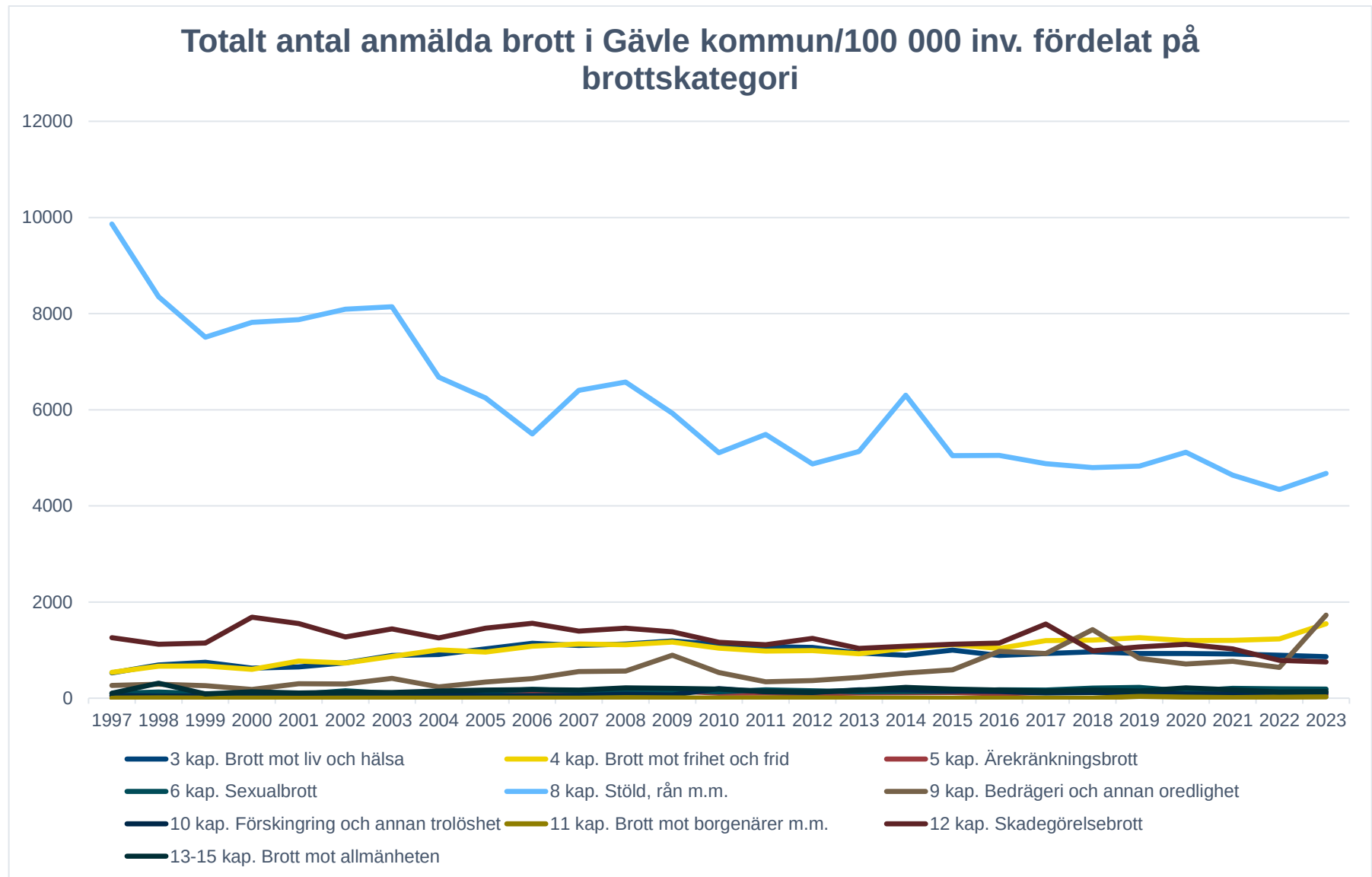
Brottsligheten i Gävle kommun

Totalt antal anmälda brott

Antal anmälda brott i Gävle kommun per år har totalt sett legat relativt stabilt sedan slutet av 1990-talet. Gävle kommun ligger under det nationella snittet/100 000 invånare för antal anmälda brott.

Under 2023 anmäldes 14 349 brott i Gävle kommun, vilket är en ökning med 546 brott sedan föregående år. Den brottskategori som anmäls i störst utsträckning i kommunen utgörs av stöldbrott. Stöldbrotten har dominerat den lokala anmälningsstatistiken under hela den undersökta tidsperioden (1997–2023). Antal anmälda stöldbrott har minskat frekvent över tid. Under 2023 ökade dock antal anmälda stöldbrott med 332 anmälningar. Den brottskategori som påvisar den största ökningen 2022–2023 är bedrägeribrotten, vilka ökade med 1091 anmälningar under denna tidsperiod.

Skadegörelsebrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Antalet anmälda skadegörelsebrott styrs i stor utsträckning av rutiner vid rapportering. Generellt anmäls skadegörelser med stor ekonomisk påverkan i större utsträckning än skadegörelsebrott med mindre ekonomisk skadeeffekt. Skadegörelsebrott tenderar att inrapporteras i skov – vilket också kan bidra till obalans i anmälningssstatistiken.

I Gävle kommun – liksom i Sverige generellt - bedöms anmälningssbenägenheten vara låg, och mörkertalet högt, för skadegörelsebrott av mindre allvarlig karaktär.

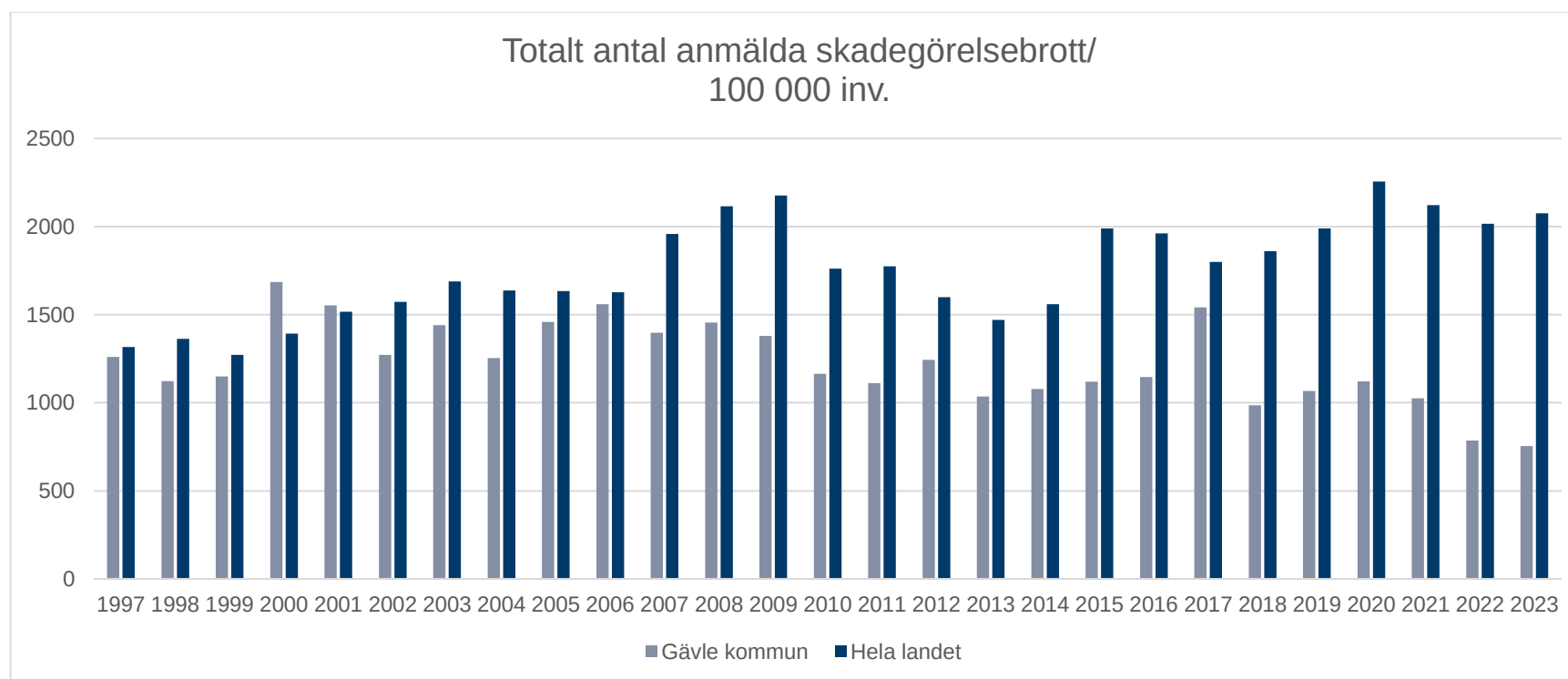
Kommunens skaderapporteringssystem påvisar under 2023 över 600 anmälda fall av skadegörelser mot kommunalägda byggnader (ej kvalitetssäkrade siffror), medan antal polisanmälda ärenden preliminärt beräknas till 49 stycken. Dessa siffror indikerar på att ungefär 8 % av de skadegörelsebrott som begås mot kommunala byggnader polisanmäls.

Utveckling över tid

Antal anmälda skadegörelser i Gävle kommun påvisar en, om än svajig, svagt nedåtgående utveckling under de senaste åren. Sedan 2007 har Gävle kommun legat markant under sverigesnittet för anmälda skadegörelsebrott.

Mellan år 2021 och 2022 sjönk antal anmälningar med 23,5 % för kommunen. Nationellt minskande antal anmälningar med 4 % under samma tidsperiod. De preliminära siffrorna för 2023 påvisar en fortsatt minskning av antal anmälda skadegörelsebrott i kommunen – medan de nationella siffrorna visar på en ökning för första gången sedan 2020.

Andelen gävlebor som upplever att de har problem med skadegörelse i det egna bostadsområdet har enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) minskat från 13 % 2019/2020 till 8 % under 2021/2022². Problem med klotter i det egna bostadsområdet har minskat från 9% till 4% under samma tidsperiod³.

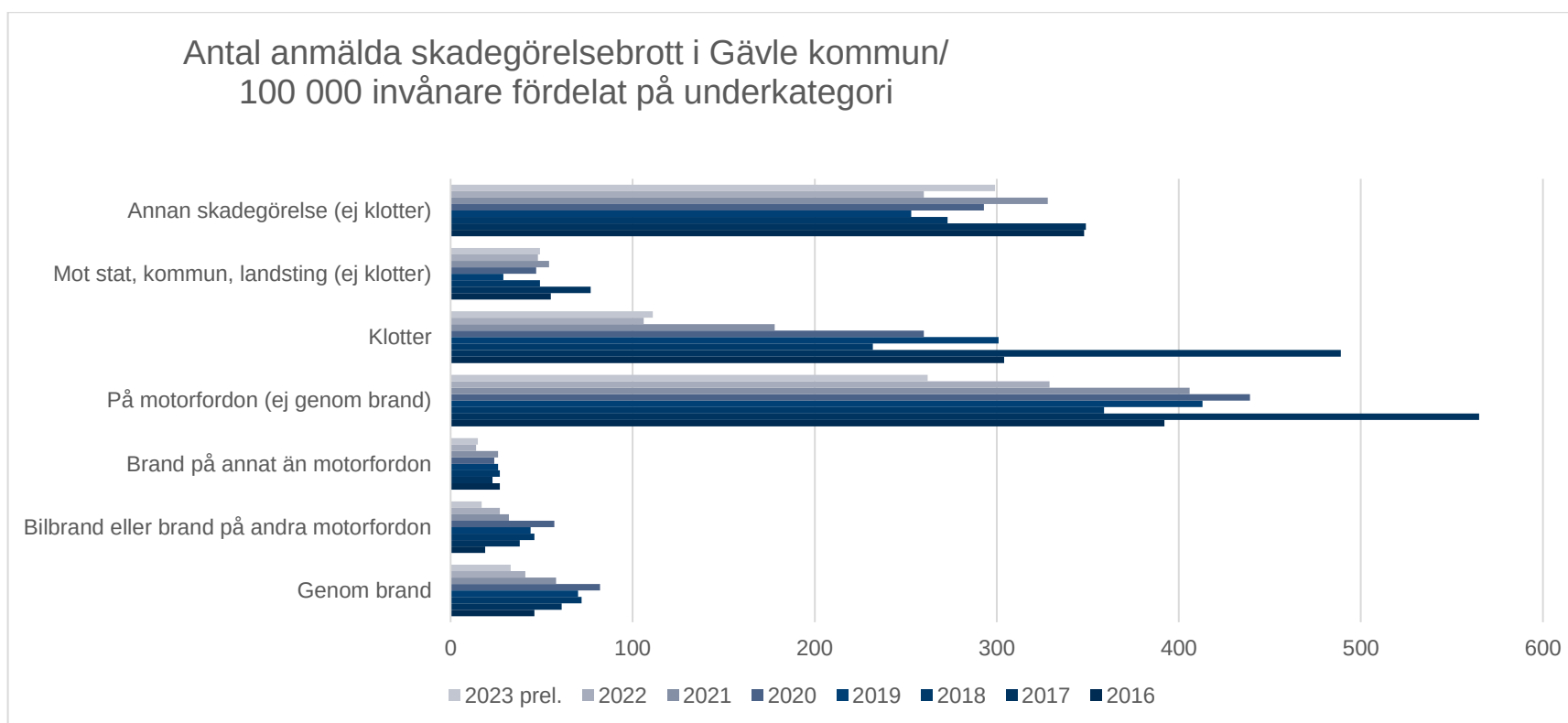

² Nationella trygghetsundersökningen 2021/2022

³ Ibid.

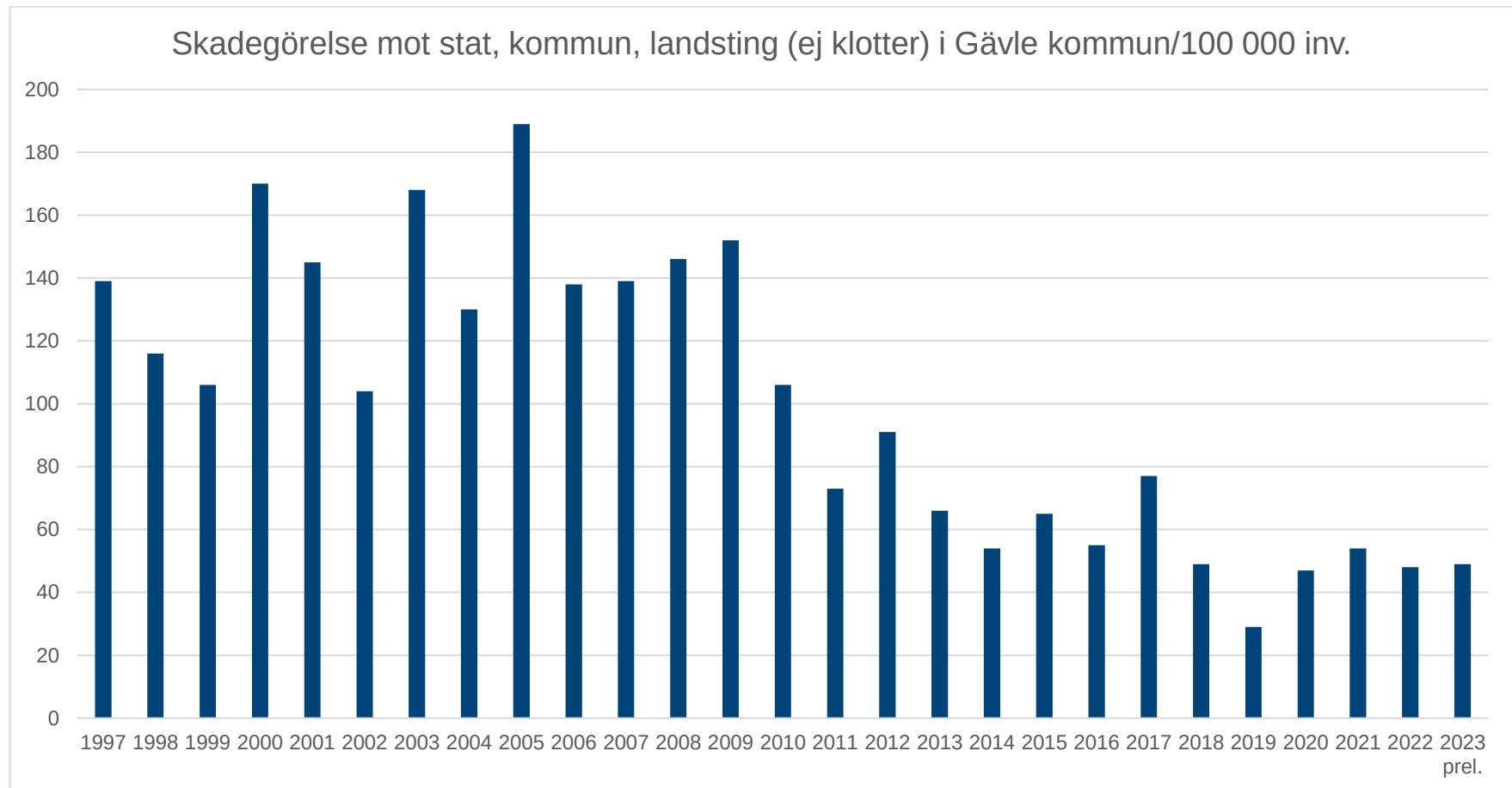
Den kategori av skadegörelser där flest anmälningar inkommer är skadegörelse på motorfordon, vilket överensstämmer med den nationella anmälningssstatistiken. Skadegörelse på motorfordon inkluderar allt från repor och tillstötningsskador, till krossade rutor och omfattande skadegörelser. Anmälningssbenägenheten för denna form av skadegörelse är mycket hög, då en polisanmälan ofta görs av försäkringsskäl.

Även skadegörelsekategorierna "klotter" samt "övrig skadegörelse" dominerar anmälningssstatistiken i Gävle kommun. Också det i enlighet med nationell statistik.

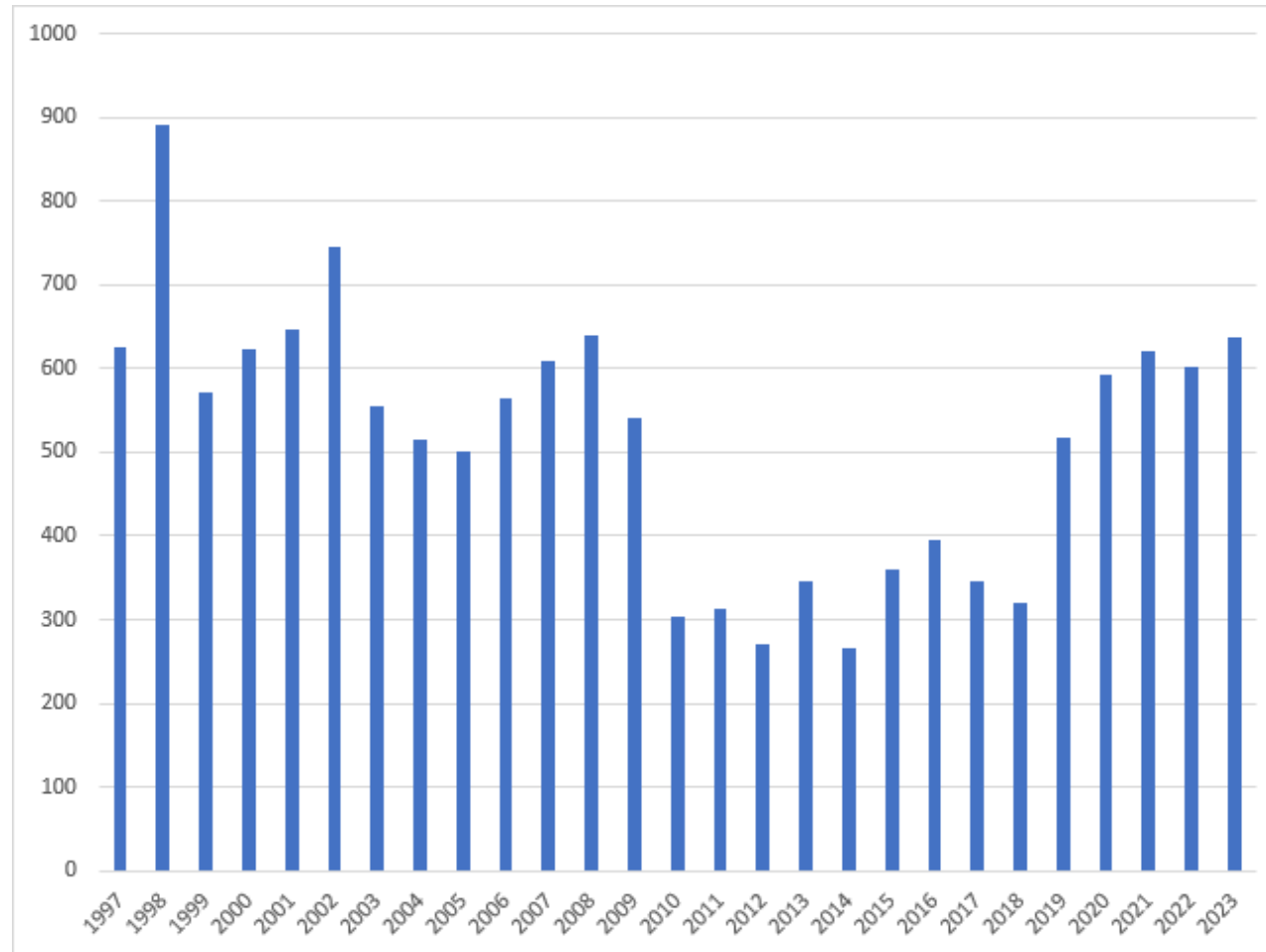

Skadegörelse mot kommunala objekt

Antal anmälda fall av skadegörelse mot stat, kommun eller landsting (ej klotter) har minskat markant sedan år 2009. Preliminära siffror för 2023 påvisar 49 anmälda brott i kategorin.

Antal inrapporterade fall av skadegörelse i kommunens egna inrapporteringsystem påvisar betydligt högre (ej kvalitetsgranskade) siffror med en ökning under de senaste fem åren.

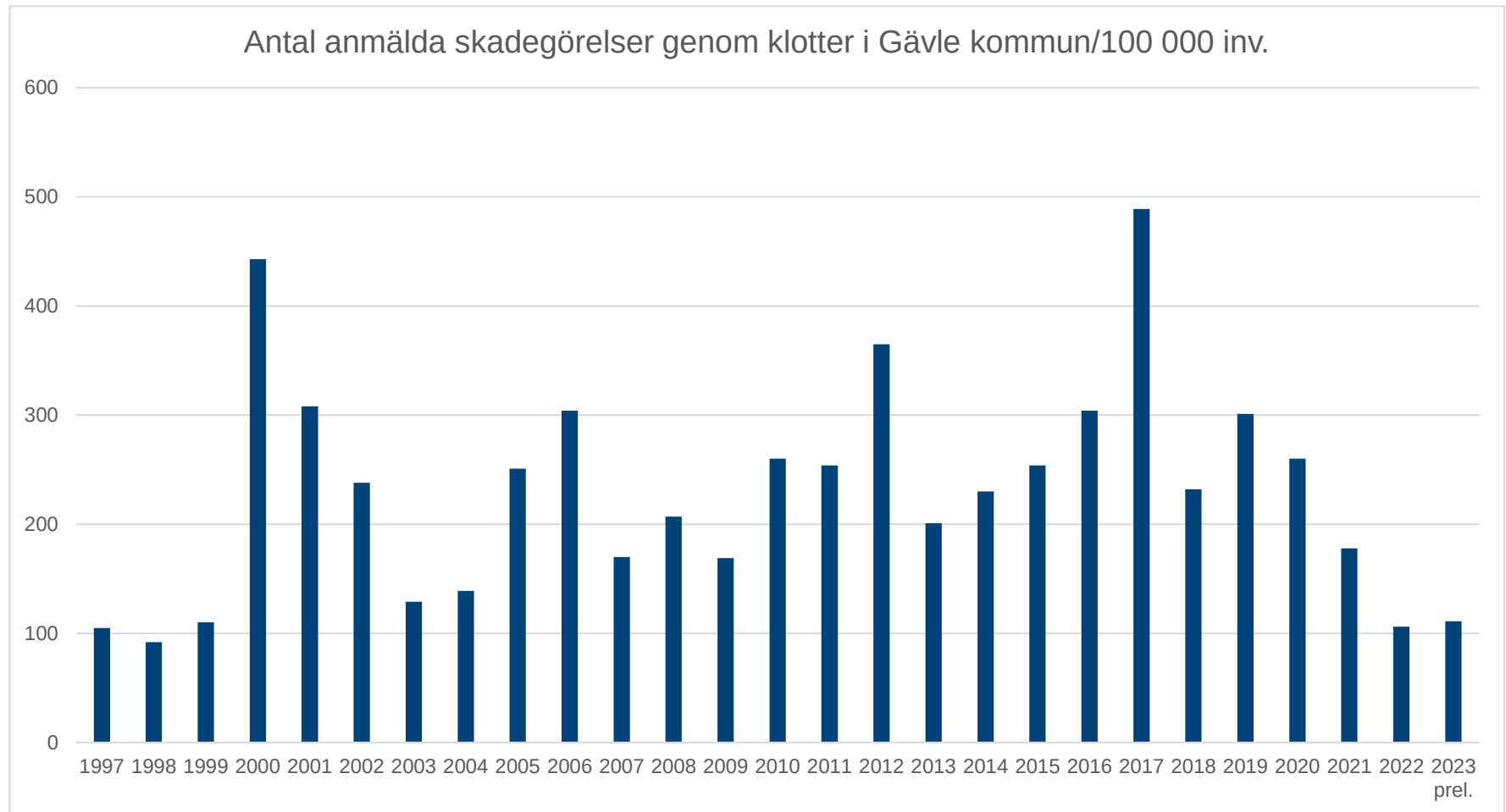
Enligt statistik från Gavle Fastigheter har kostnaden för skadegörelser på kommunala byggnader ökat med ungefär 500 000 kr från 2022 till 2023. Kostnaden för skadegörelse på skollokaler – vilket är den absolut mest kostsamma kategorin i sammanhanget – har under samma period minskat med 110 000 kr.

2022		2023	
Total kostnad samtliga objekt	2 040 545 kr	Total kostnad samtliga objekt	2 546 227 kr
Förskola, grundskola, gymnasieskola	1 824 603 kr	Förskola, grundskola, gymnasieskola	1 713 994 kr
Skadegörelse på övriga fastigheter	398 177 kr	Skadegörelse på övriga fastigheter	573 990 kr
Fakturor som ej bokats mot objekt	182 234 kr	Fakturor som ej bokats mot objekt	255 243 kr
Differens	0 kr	Differens	3 000 kr

Flest skadegörelser begås mot högstadieskolorna. Antal skadegörelser är också höga för årskurs fyra, respektive årskurs sju. Både årskurs fyra och sju kännetecknas av att eleverna då börjat en ny skola. Den största skadegörelsen mot skolbyggnader sker på helger och kvällar, utanför verksamhetstid.

Klotter

Antal anmälda skadegörelser via klotter följer en ojämn kurva där de senaste två årens siffror visar på de lägsta siffrorna sedan 1990-talet.

Samhälleliga konsekvenser av skadegörelse

Direkta och indirekta ekonomiska konsekvenser

Skadegörelse medför självskrivna ekonomiska konsekvenser – både för den som utsätts för skadegörelsen, men också för samhället i stort. Under 2023 kostade utsattheten för skadegörelser det svenska näringslivet 8,5 miljarder kronor i direkta kostnader. Statistiskt fördelat på befolkningsmängd ger det Gävle kommuns företag en kostnad på 85 000 000 kronor/år.

Skadegörelser på kommunala byggnader kostade Gävle fastigheter 2 500 000 kronor under 2023. Gavlegårdarna AB beräknar även de att skadegörelsebrotten kostar dem runt 2 500 000 kronor/år.

Otrygghet

Skadegörelse är en stark bidragande faktor till att en plats och/eller ett område uppfattas som nedgången och utsatt. En miljö där klotter och andra former av skadegörelse har påverkat det visuella intrycket av platsen upplevs i större omfattning som både otrygg och oattraktiv. I Gävles bostadsområden finns tydliga samband mellan trygghetskänslor och hur rent och fint området är⁴. Att en plats, eller ett område, upplevs som otryggt kan leda till att platsen undviks, vilket försämrar den sociala kontrollen, och ökar risken för att platsen utsätts för vidare skadegörelser och/eller annan brottslighet.

Övergång till annan brottslighet

En av de bevisat mest effektiva och långsiktiga brottsförebyggande åtgärderna är tidig upptäckt av brottsliga handlingar. Barn och ungdomar som i tidig ålder blir upptäckta, och konsekvenssatta efter att ha begått brott av mildare karaktär, är mer benägna att senare avstå från att begå upprepade och mer allvarliga brottsliga handlingar⁵. Ett mycket vanligt förstagångsbrott är skadegörelsebrott⁶, och ur ett långsiktigt brottsförebyggande perspektiv kan aktiva arbeten mot skadegörelse och andra mängdbrott ha en god förebyggande effekt även för annan typ av brottslighet.

⁵ Barnombudsmannen (2023)

⁶ Brottsförebyggande rådet (2023 a)

Stöldbrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

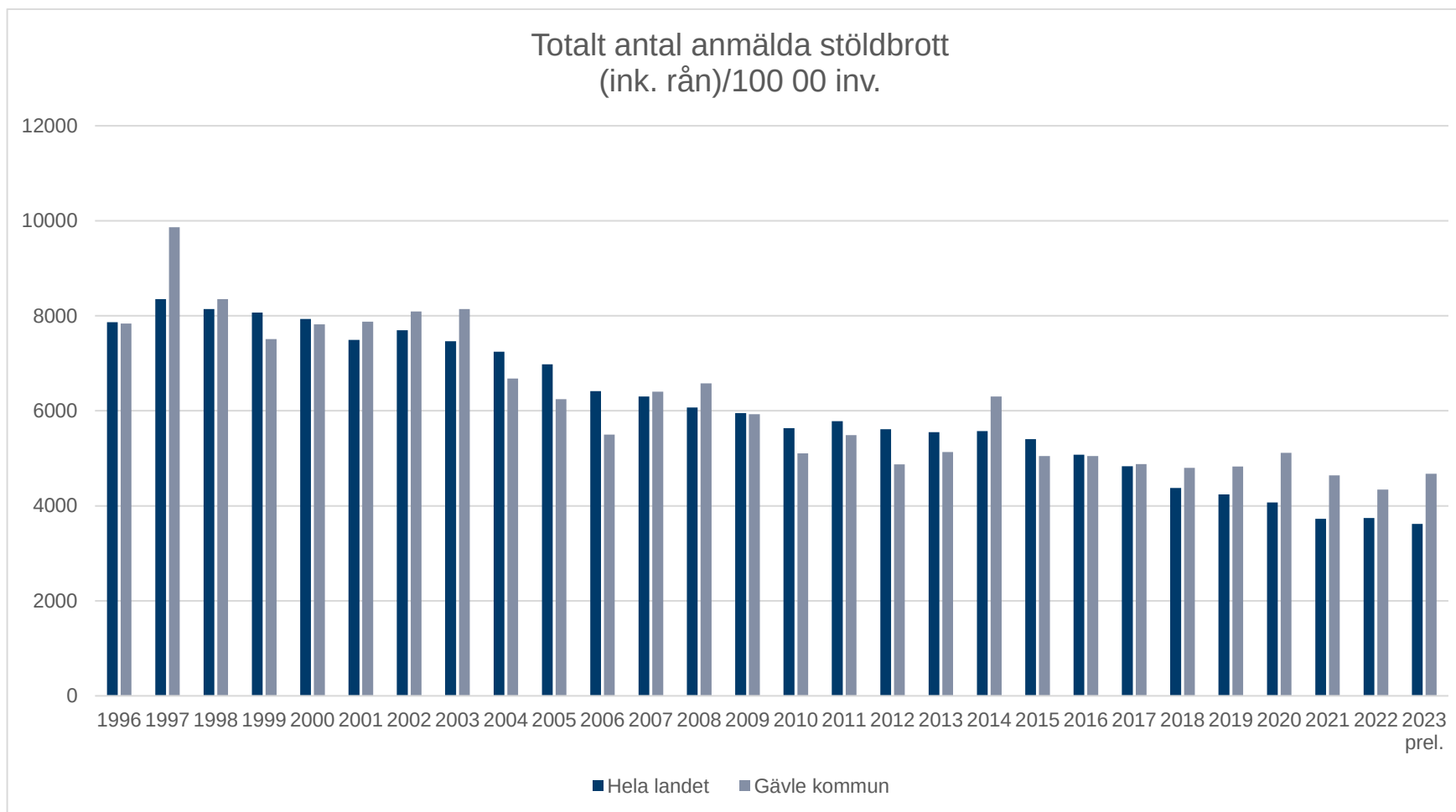
Anmälningssbenägenheten för stölder skiljer sig mycket åt. Viljan att anmäla beror på vem som utsätts, vilken ekonomisk skada som orsakas, vilka försäkringsrelaterade fördelar som finns med en anmälan, vilken form av stöld det rör sig om, samt av vilken relation som finns mellan brottsoffer och brottsutövare.

Gällande stölder i butik påverkas statistiken i stor utsträckning av näringslivets anmälningsspolicy. Huruvida butiker i stor utsträckning anlitar väktare och ordningsvakter påverkar även det antal anmälningar. I Gävle kommun har vi en hög väktarnärvaro i stadskärnan, samt i köpcenterområden, där butikstätheten är som högst.

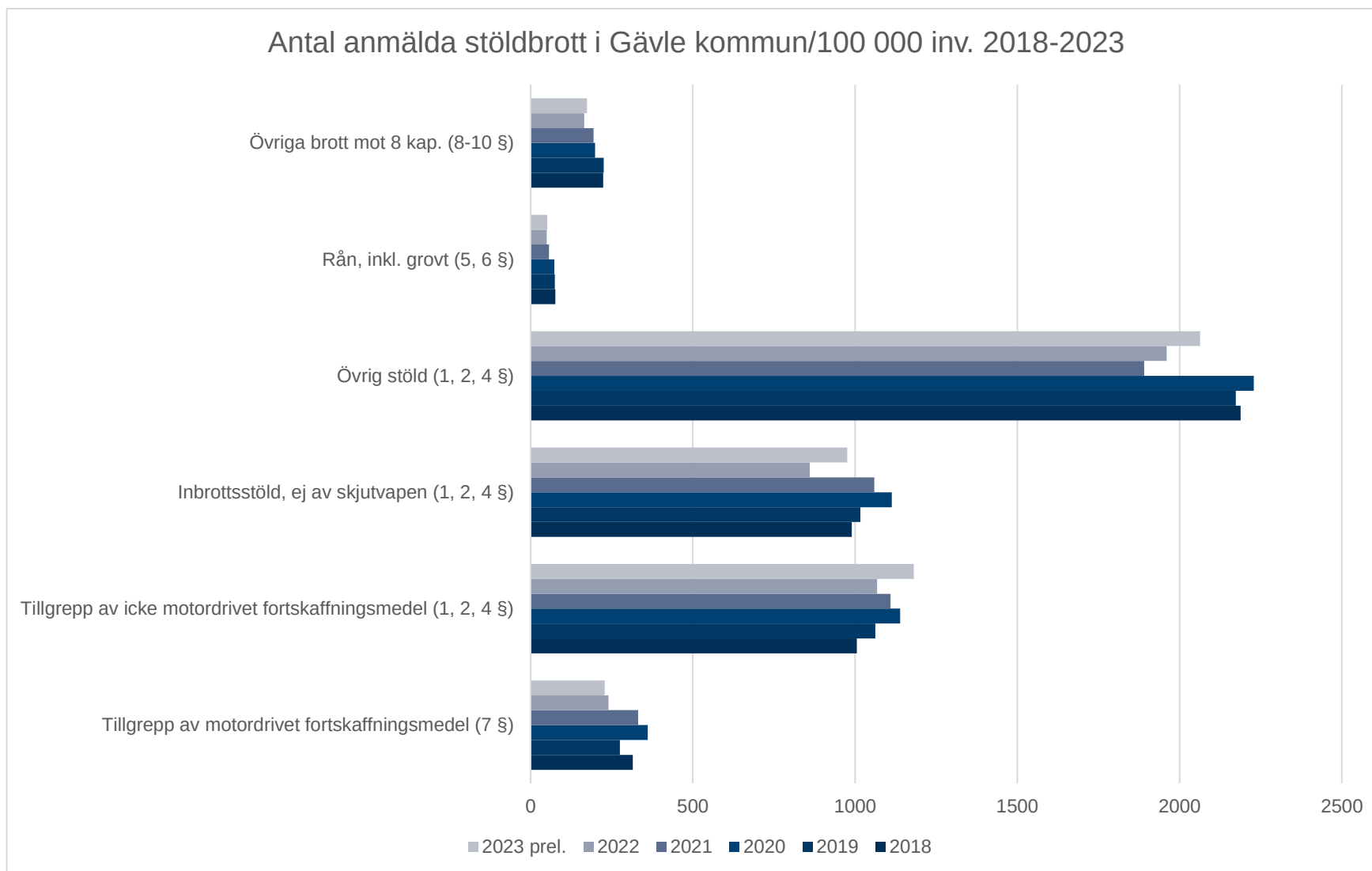
Statistik framtagen av Svenskt näringsliv visar att endast 29 % av de näringsidkare som utsätts för brott i Sverige polisanmäler samtliga brott de utsätts för. 2018 var samma siffra 57 %, vilket indikerar på en snabbt sjunkande anmälningssbenägenhet. Det saknas i dagsläget en detaljerad insyn i anmälningssmönster hos Gävle kommuns näringsidkare, men på ett övergripande plan bedöms anmälningssbenägenheten vara låg även lokalt.

Utveckling över tid

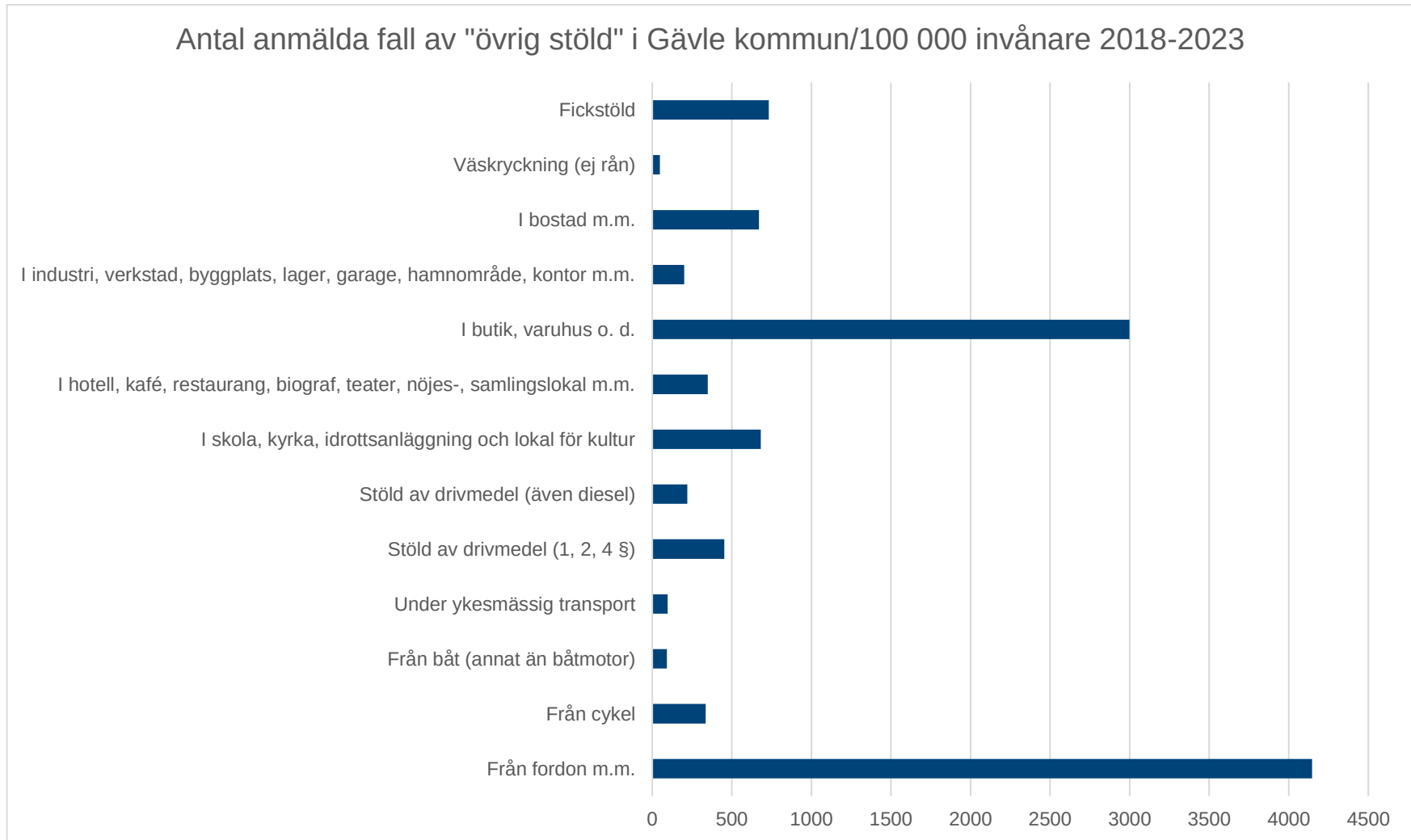
Sett över längre tid påvisas – i enlighet med den nationella statistiken – en stabilt nedåtgående trend beträffande antal anmälda stöldbrott. Trots att Gävle kommun följer den nationella kurvan, ligger antal anmälningar i kommunen högre än sverigesnittet.

Flest antal anmälda stölder utgörs av kategorin "övrig stöld", följt av inbrottsstölder och tillgrepp av icke motordrivet färdmedel (cykelstölder).

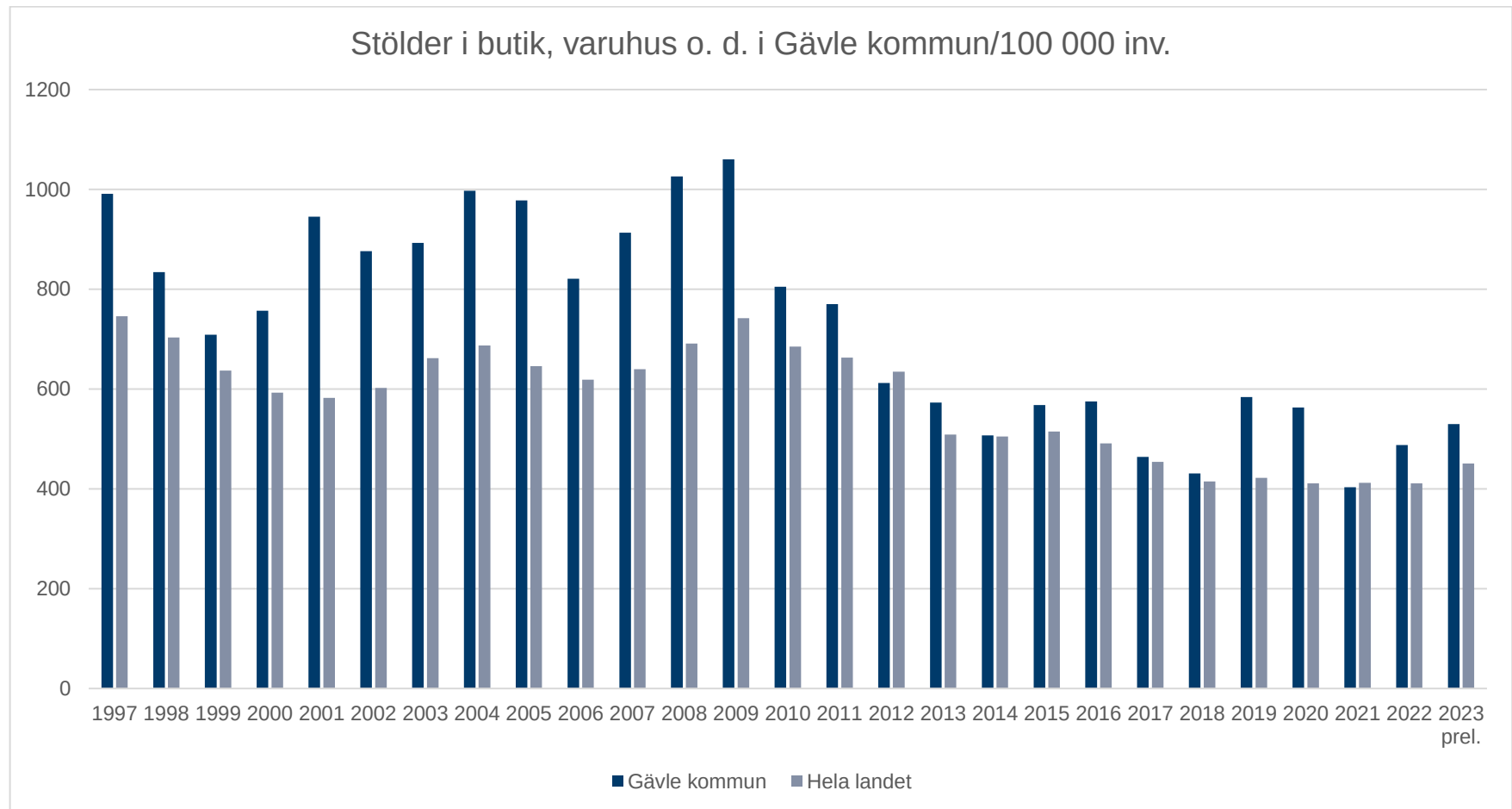

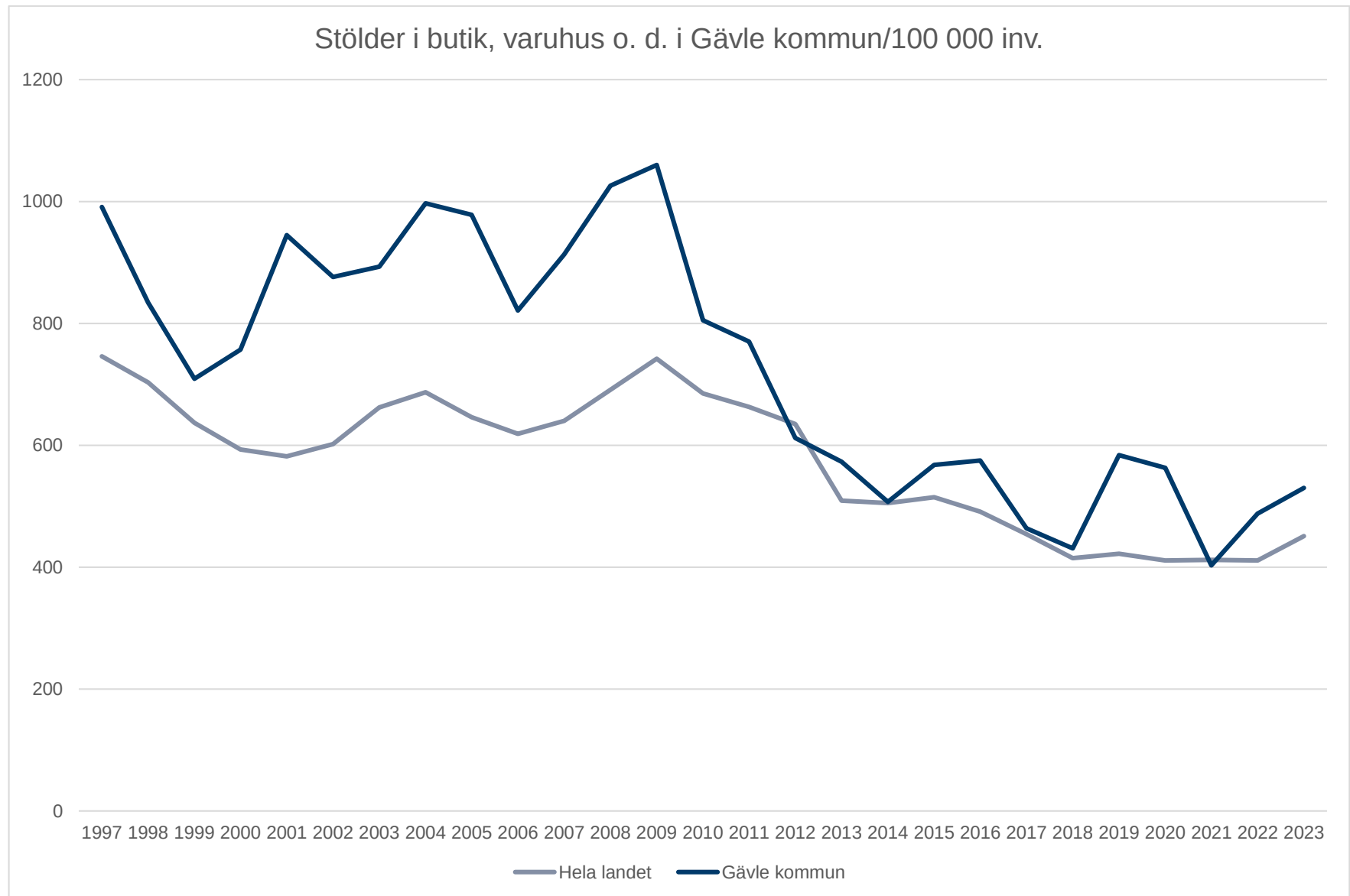
De anmälda brotten i kategorin "övrig stöld" utgörs främst av stölder från motorfordon samt av stölder i butik, varuhus o. d.

Stöld i butik o.d.

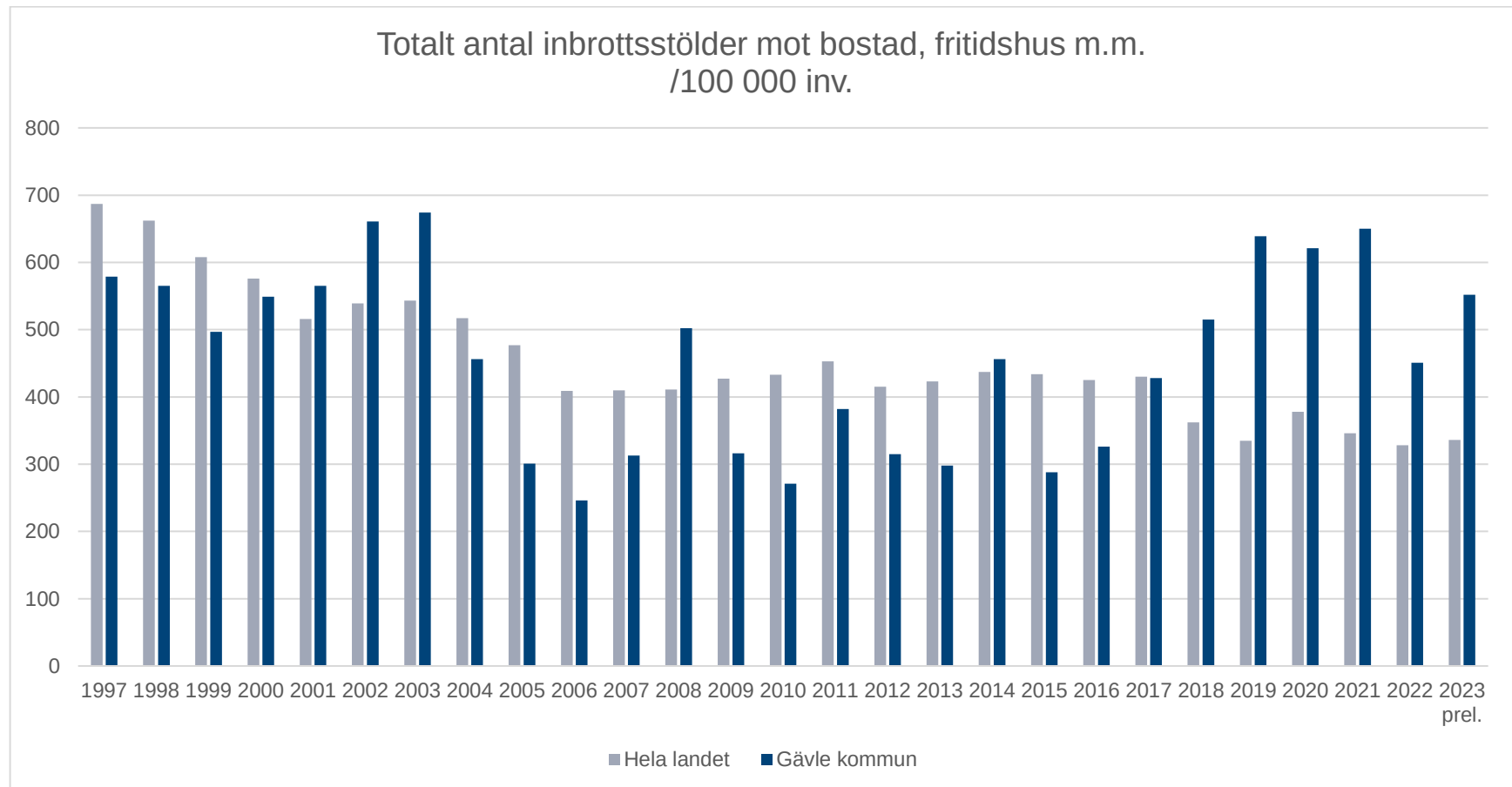
Gävle kommun följer den nationella nedåtgående kurvan för antal anmälda butiksstölder, men ligger över sverigesnittet. Antal anmälda stöldbrott i butik har ökat under 2023 i relation till föregående år.

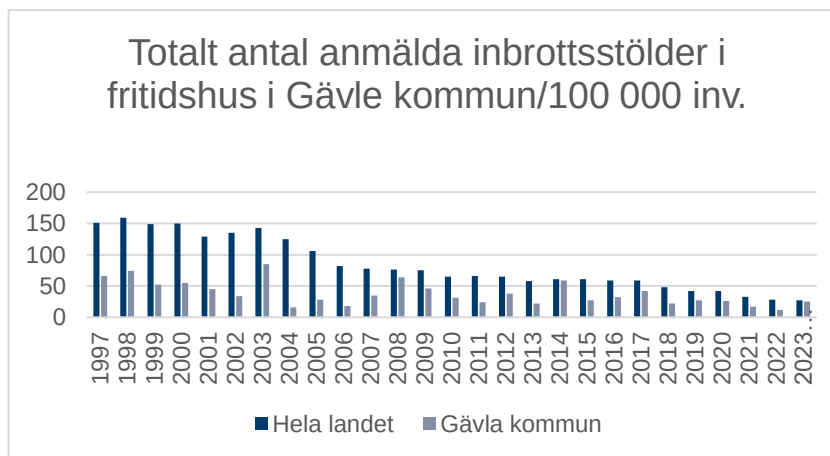
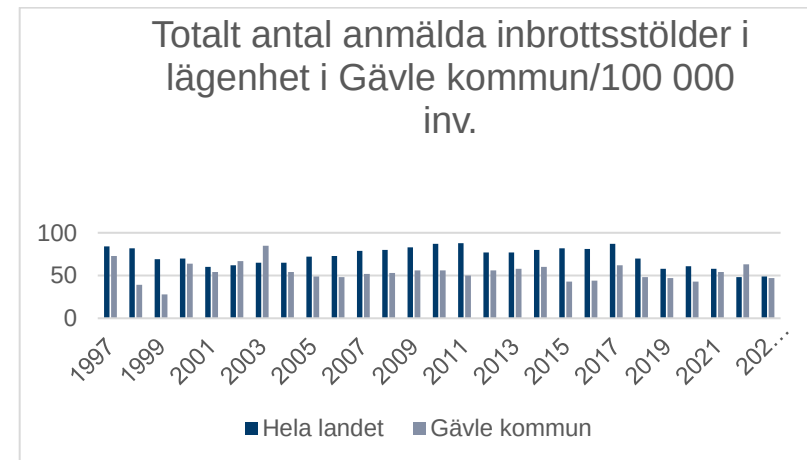
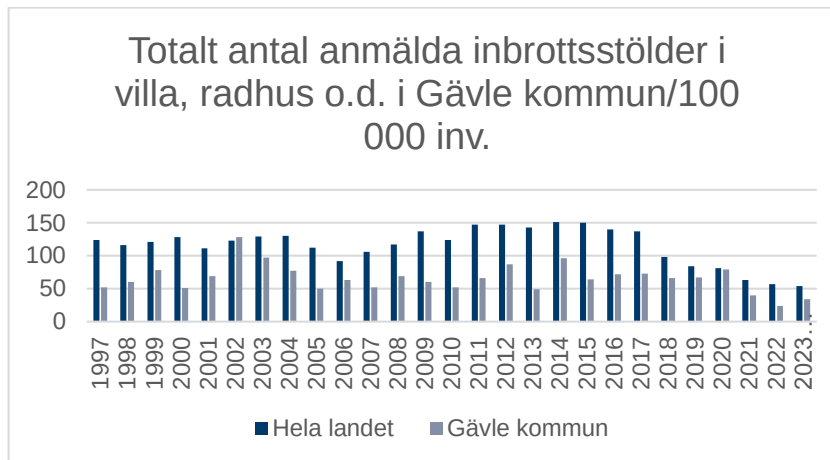
Inbrottsstölder

Gävle kommun sticker ut beträffande antal anmälda inbrottsstölder. Sedan 2018 har kommunen gått från att ligga under sverigesnittet till att ligga markant över. Särskilt drabbade områden är Brynäs och centrala Gävle.

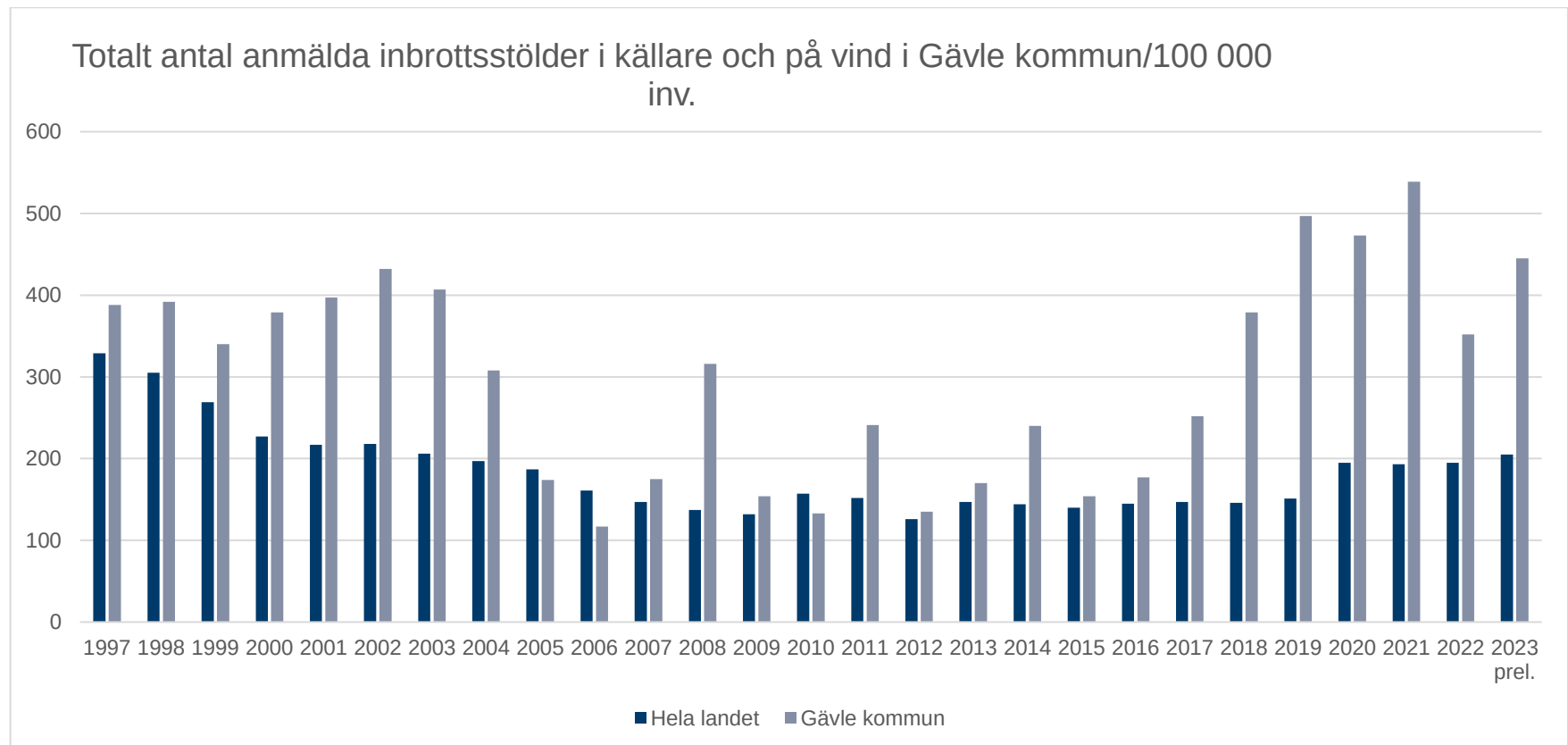
Inbrott i villa, lägenhet och fritidshus

Preliminära siffror från 2023 påvisar att kommunen ligger under sverigesnittet för antal anmälda inbrottsstöldar i villa, lägenhet och fritidshus.

Inbrottsstöld i källare

År 2023 låg Gävle kommun 117 % över Sverigesnittet för antal anmälda inbrottsstöld i källare och på vind. Fram till år 2017 har antal anmälningar i Gävle kommun legat relativt jämt med sverigesnittet – men under 2018 skedde en tydlig ökning i antal anmälningar, och Gävle kommun har därefter legat markant över sverigesnittet.

Samhälleliga konsekvenser av stöldbrott

Direkta och indirekta ekonomiska konsekvenser

Stöldbrott för med sig självklara ekonomiska konsekvenser – både för den som utsätts för stöldbrottet, men också för samhället i stort.

Näringslivet drabbas särskilt hårt av stöldbrottsligheten – särskilt då de ofta utsätts vid upprepade tillfällen. År 2022 kostade stöldbrottsligheten svenska företag 14,5 miljarder kronor i direkta kostnader⁷. Företagens kostnader för inbrottsstölden var 7 miljarder kronor under samma år. Sammanslaget uppgår de direkta stöldkostnaderna inom näringslivet till 21,5 miljarder kronor. Gävle kommun utgör grovt räknat 1 % av Sveriges befolkning, vilket innebär att en fingervisning är att stölden och inbrottsstölden mot näringslivet i Gävle kommun kostar ungefär 21 500 000 kronor/år. Under 2023 placerar sig Gävle kommun över sverigesnittet för anmälda stöldbrott mot näringslivet, vilket indikerar på att siffran kan vara än högre.

Nationella studier visar på att fler och fler svenska företagare överväger att stänga ner eller flytta sina verksamheter på grund av brottsutsatthet och/eller rädsla för att utsättas för brott. Ett avstannande, eller i värsta fall tillbakagående av näringslivsutvecklingen har stora ekonomiska konsekvenser för en kommun, både på lång och kort sikt.

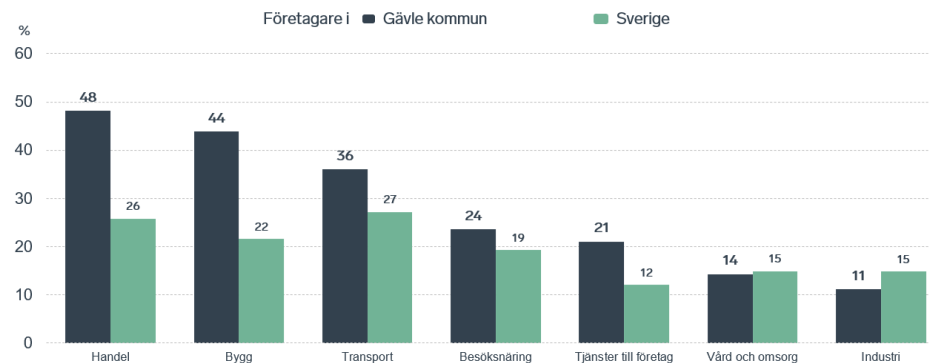
⁷ Rostami, A., Mondani, H. (2024)

Otrygghet

Risken för att utsättas för brott påverkar människors känsla av trygghet och otrygghet. Är brottsligheten hög i ett geografiskt område, riskerar detta att ha en trygghetshämmande effekt för områdets invånare – även för de personer som inte direkt drabbas av brottsligheten. Inbrottsstölder och stölder i bostadsmiljöer, skolmiljöer, näringsliv och/eller andra platser där många människor rör sig riskerar därför att ha en negativ inverkan på ett stort antal personers upplevda trygghet.

När svenskt näringsliv under 2023 genomförde en undersökning om näringslivets påverkan av brottslighet och otrygghet påvisades mycket höga siffror för Gävle kommun – särskilt för handeln och byggbranschen, där antal företagare som uppger att de påverkas negativt av brottslighet (av utsatthet och/eller rädsla för utsatthet) är betydligt högre än sverigesnittet. En gemensam nämnare mellan dessa branscher är en hög utsatthet för stöldbrottslighet.

Påverkan av brottslighet/otrygghet Negativa andelar branschvis

Gävle

Övergång till annan brottslighet

En av de bevisat mest effektiva och långsiktiga brottsförebyggande åtgärderna är tidig upptäckt av brottsliga handlingar. Barn och ungdomar som i tidig ålder blir upptäckta, och konsekvenssatta, efter att ha begått brott av mildare karaktär är mer benägna att senare avstå från att begå upprepade och mer allvarliga brottsliga handlingar⁸. Ett mycket vanligt förstagångsbrott är stöldbrott⁹, och ur ett långsiktigt brottsförebyggande perspektiv kan aktiva arbeten mot stöldbrottslighet och andra mängdbrott ha en god förebyggande effekt även för annan typ av brottslighet.

Försvagat skydd mot kriminell påverkan

Företag nyttjas inte endast som brottsoffer – utan även som verktyg inom den organiserade brottsligheten. År 2023 hade var tredje person kopplad till svensk organiserad brottslighet direkt, eller indirekt, engagerad i minst ett företag¹⁰. Inom maffiastrukturer och Mc-gängen har ungefär 40 % av de brottsaktiva tillgång till ett företag via ägandeskap eller styrelsemedlemskap¹¹. För gatugängen är motsvarande siffra ungefär 25 %.

En regelbunden utsatthet för mängdbrott, så som stölder och skadegörelser, i relation till den ekonomiska och sociala konsekvens återkommande brottsutsatthet innebär (både direkt och indirekt), tillsammans med en ökad känsla av otrygghet, bedöms ha en försvagande inverkan på företagens långsiktiga förmåga att stå emot olika former av kriminella påtryckningar.

⁸ Barnombudsmannen (2023)

⁹ Brottsförebyggande rådet (2023)

¹⁰ Rostami, A., Mondani, H. (2024)

¹¹ Ibid.

Bedrägerier

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Anmälningssbenägenheten för bedrägeribrott bedöms vara låg. Den låga anmälningssbenägenheten påverkas av flera olika faktorer. Dels är utsatthet för bedrägerier i många fall sammanfallande med känslor av skam, särskilt beträffande bedrägeriformer som innehåller någon form av social manipulation. Anmälningssbenägenheten påverkas också, likt andra brott, av vilken ekonomisk skada det orsakat. Vidare krävs det att den som utsätts för bedrägeribrott är medveten om att det är ett bedrägeri som inträffat – vilket inte alltid är självklart.

Statistisk inverkan

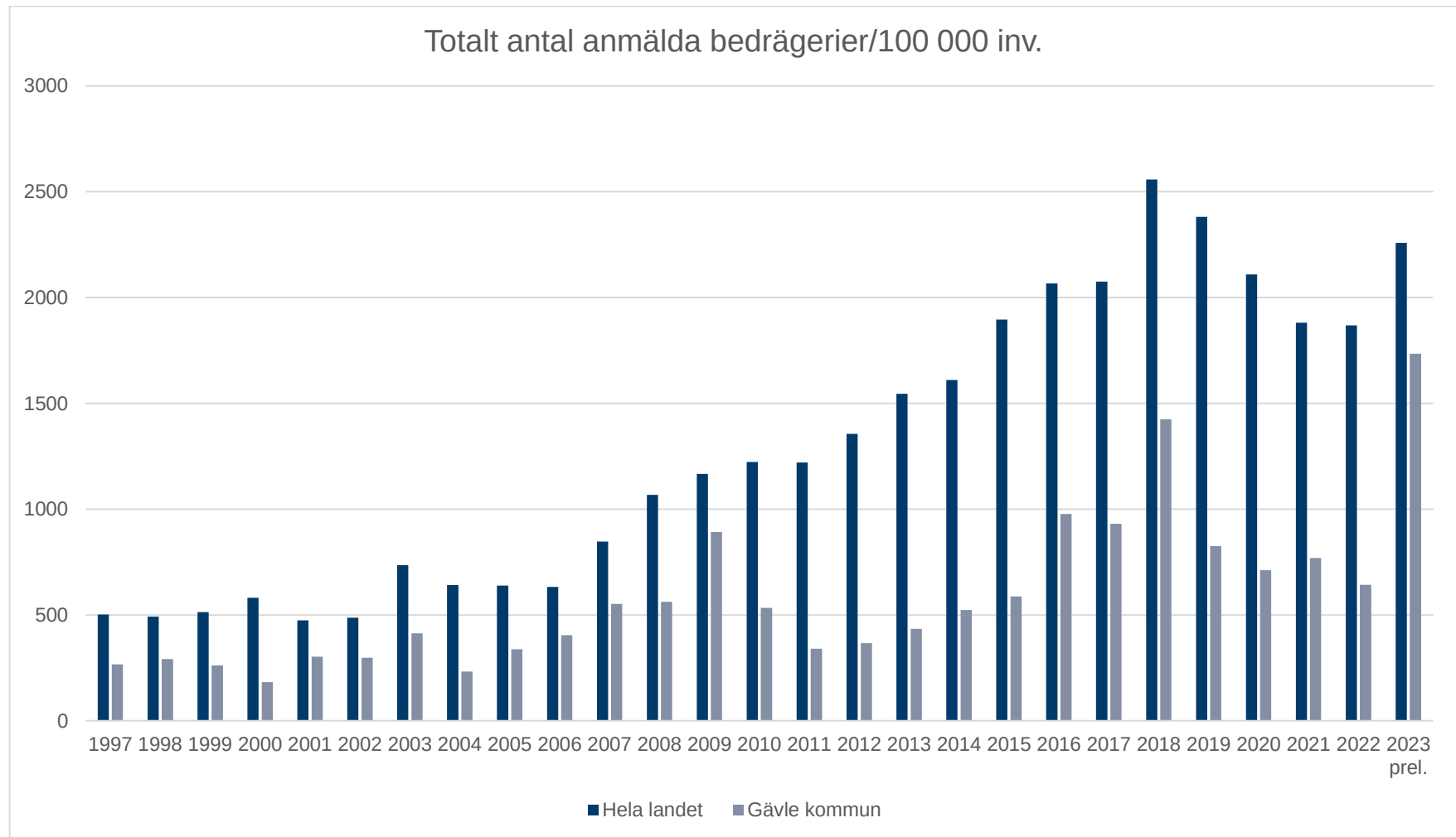
Bedrägerier utgörs ofta av så kallade seriebrott, vilket innebär att samma gärningsperson/personer utsätter ett stort antal människor för en stor mängd brott. Brotten sker ofta under en komprimerad tid. Ett aktivt bedrägeri av seriekaraktär kan därmed resultera i tusentals anmälningar på mycket kort tid, vilket resulterar i att en ensam brottsserie kan få stort statistiskt genomslag. Detta kan skapa stora statistiska skillnader mellan olika bedrägeriformer.

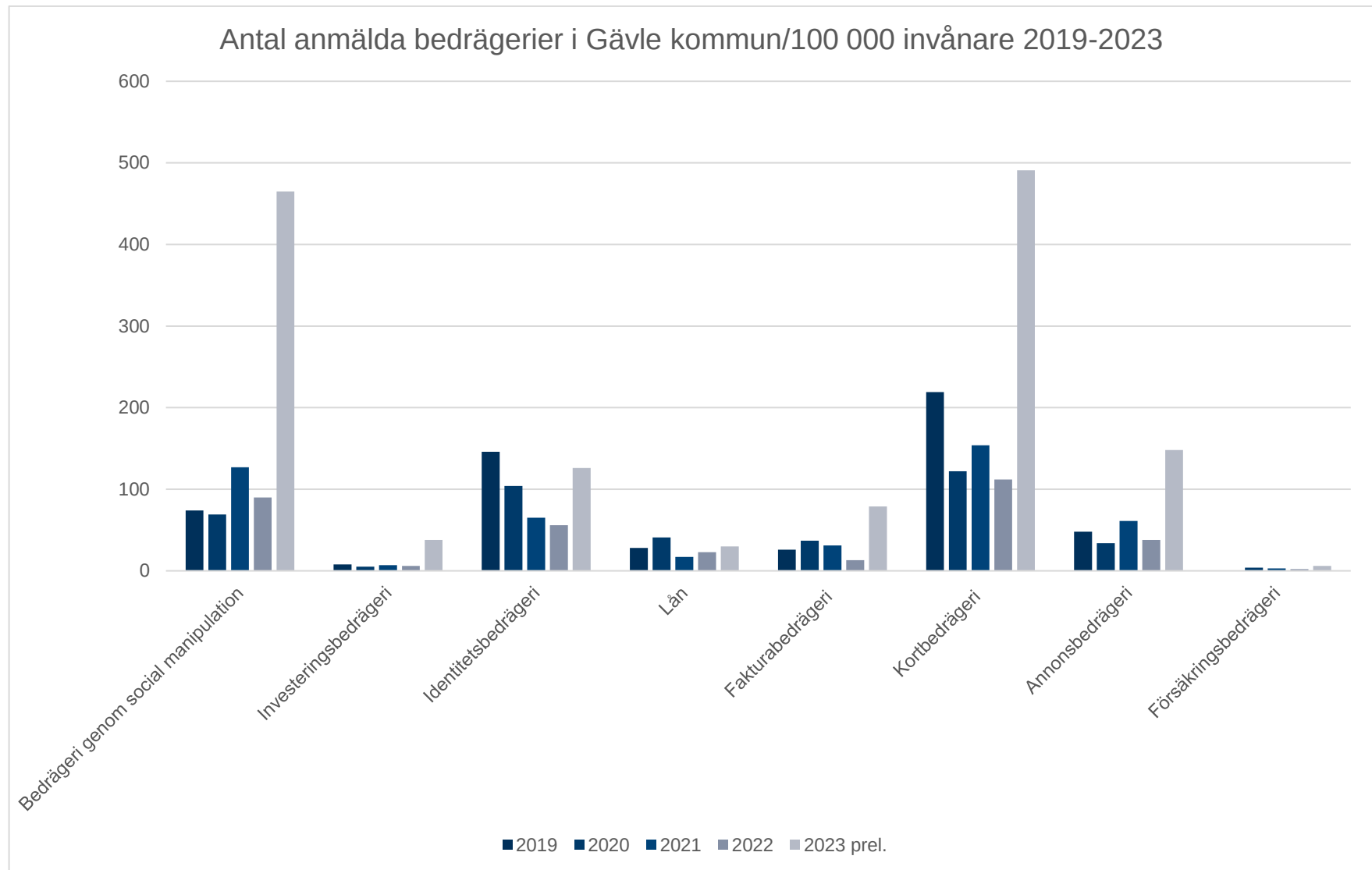
Utveckling över tid

Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest mellan åren 2022 och 2023. Den nationella ökningen för bedrägeribrott är 22 %. Störst ökning påvisades för kortbedrägerier och bedrägerier via social manipulation¹². För Gävle kommun ökade anmälningarna med 270 %. Kortbedrägerier ökade med 340 % och bedrägeri via social manipulation med 416 %.

¹² Bedrägeri via social manipulation är bedrägerier där någon kontaktas för att vilseledas via manipulation i syfte att ge bedragaren ekonomisk vinning. Vanligt förekommande är att bedragaren anger sig vara från myndighet, statlig verksamhet eller bank.

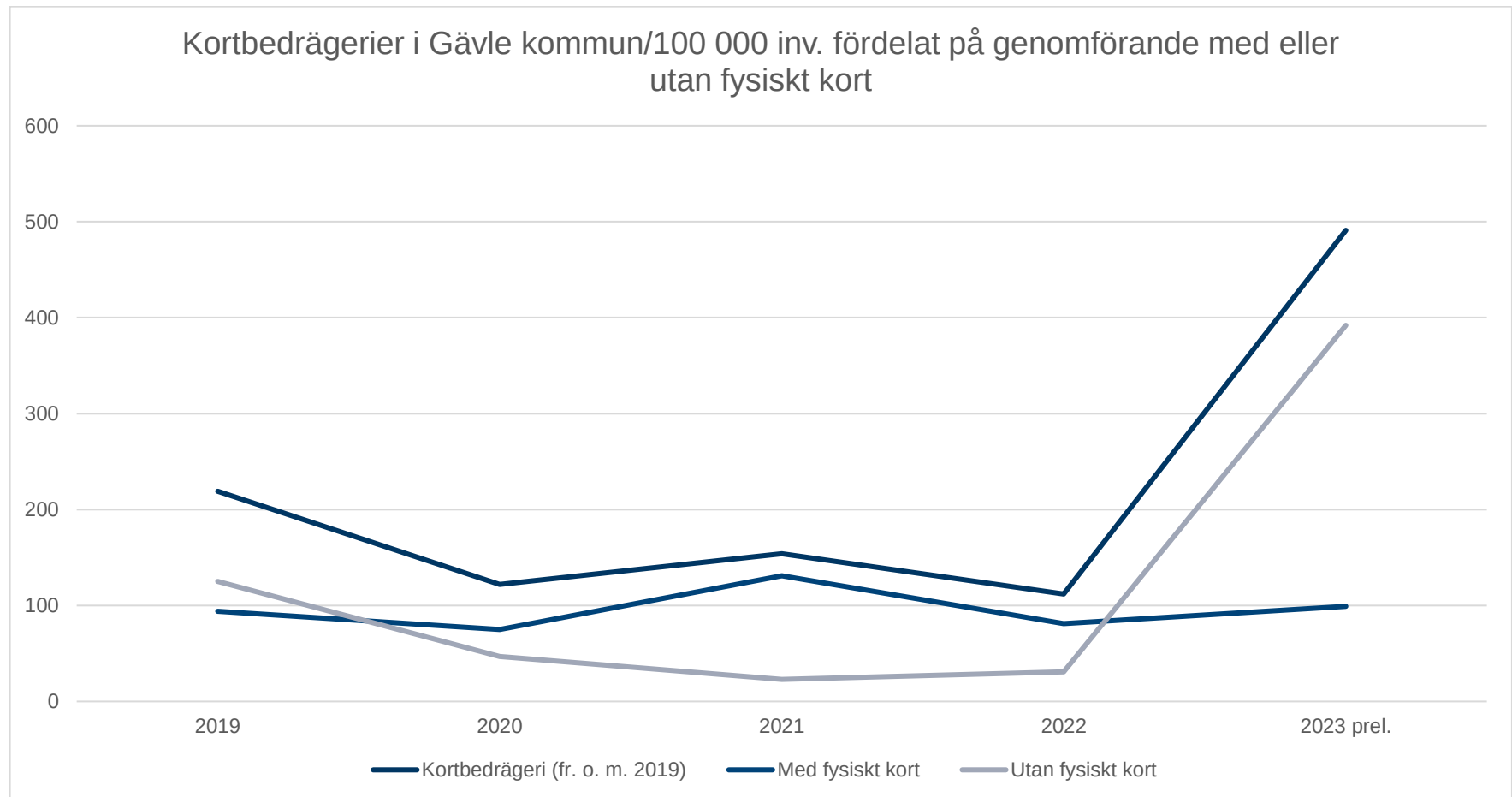
Gävle kommun ligger, till trots den mycket utmärkande ökningen mellan 2022 och 2023, under sverigesnittet för totalt antal anmälda bedrägerier.

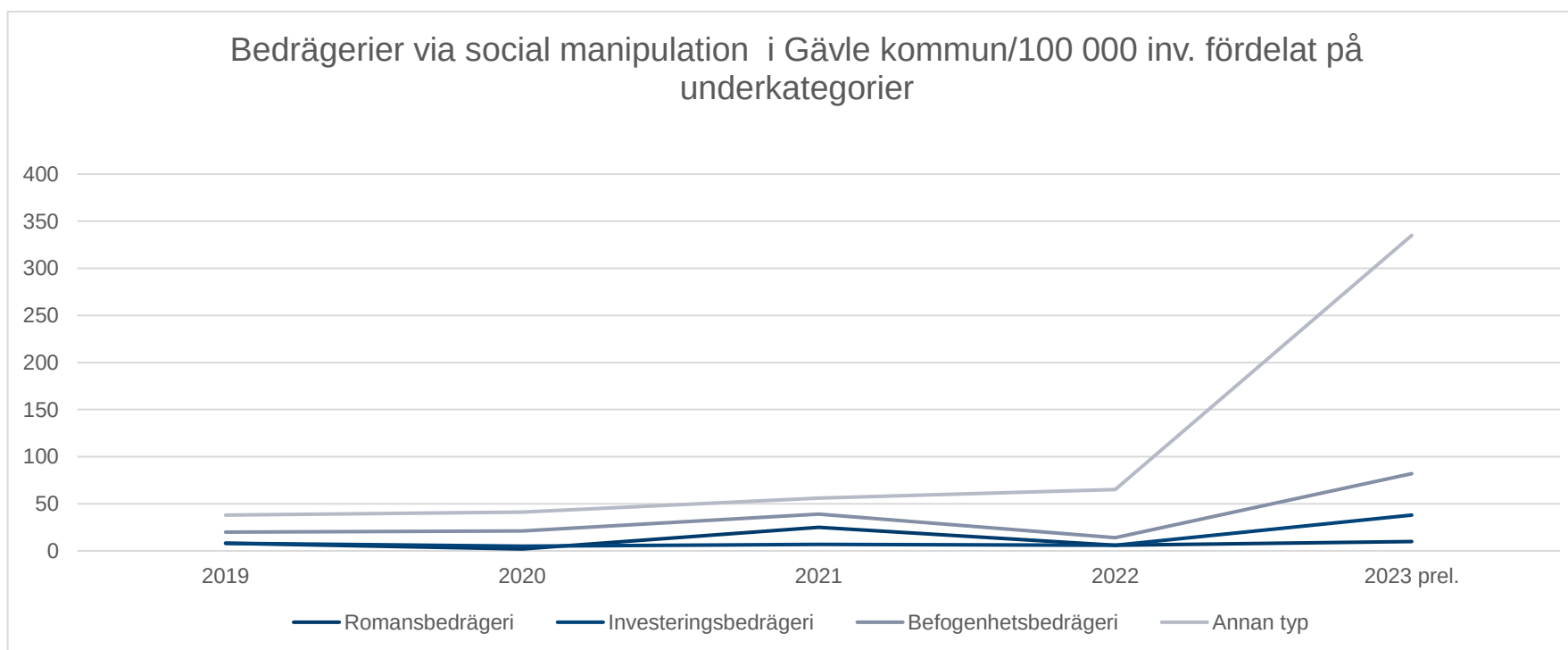
Kortbedrägerier

Den form av kortbedrägeri som ökat mest mellan år 2022 och 2023 är kortbedrägerier utan fysiskt kort – det vill säga digitalt genomförda kortbedrägerier.

Bedrägerier via social manipulation

Med bedrägerier via social manipulation menas bedrägeriformer där den som genomför brottet psykologiskt och känslomässigt försöker påverka brottsoffret till att tilldela bedragaren tillgång till offrets ekonomiska medel¹³ Den kategori av bedrägerier via social manipulation som ökat absolut mest i Gävle kommun mellan 2022 och 2023 tillhör kategorin "annan typ". Även befogenhetsbedrägerier påvisar en tydlig ökning.

¹³Säkerhetskollen (2023)

Samhälleliga konsekvenser av bedrägerier

Ekonomiska konsekvenser

Polismyndigheten beräknar att brottsvinsterna för de polisanmälda bedrägeribrotten i Sverige under 2022 genererade i en brottsvinst på totalt 5,8 miljarder kronor¹⁴. För år 2023 beräknas brottsvinsterna till 7,5 miljarder kronor, vilket innebär en nationell brottsvinstökning med 22 %.

Olika bedrägeribrott skiljer sig stort i vilken ekonomisk skada de orsakar för den drabbade. Medan en del bedrägeriformer riktar in sig på att bedra en stor mängd personer på små ekonomiska summor, riktar andra in sig på att bedra färre personer på mycket stora summor.

Bedrägerier drabbar både privatpersoner och företag. Under de senaste åren har vi sett ett flertal exempel på hur även kommuner utsätts för bedrägerier och bedrägeriförsök. Vid de lyckade försöken har de ekonomiska skadorna blivit stora, ibland upp till miljonbelopp per bedrägeri.

Vidare vittnar småföretag om att utsatthet för bedrägeri kan vara äventyrande för verksamhetens ekonomiska överlevnad. Bedrägerier med stor ekonomisk skada blir många gånger förödande även för drabbade privatpersoner. Det är vanligt förekommande att bedrägeriutsattheten innebär att konton töms och att besparingar i form av exempelvis pensionssparande helt försvinner från den drabbade.

¹⁴ Polismyndigheten, NOA (2024)

Skam och skuld

Skam och skuld är känslor som är nära anknutna till att utsättas för bedrägeribrott. Den som utsätts tenderar många gånger att åta sig ett personligt ansvar för det brott de utsatts för. Skammen och skulden har dels en negativ inverkan på den person som drabbas, men innebär också ofta att brott inte polisanmäls eller polisanmäls långt in i brottsförloppet och fungerar många gånger möjliggörande för upprepade och kontinuerliga bedrägeribrott mot samma brottsoffer.

Skammen och skulden drabbar privatpersoner likväl som yrkespersoner och företag.

Otrygghet, isolering och digitalt utanförskap

En del bedrägeriformer utgörs av fysiskt uppsökande av brottsoffer. Dessa former riktar sig ofta mot äldre personer, och uppsökandet sker i stor utsträckning i brottsoffrets hem. Utsatthet för denna form av bedrägerier innebär för många äldre personer en märkbar otrygghet i vardagen¹⁵. Många äldre vittnar bland annat om att de inte vågar öppna dörren för besökare, och att de generellt upplever kontakt med okända personer som hotfulla.

Vid bedrägerier av digital karaktär påverkas inte endast trygghetskänslan i den fysiska sfären, utan även den digitala tryggheten påverkas. För personer med mindre digital kompetens innebär utsatthet och/eller rädsla för utsatthet för bedrägerier, en grundsten till digitalt utanförskap.

¹⁵Brottsförebyggande rådet (2018)

Organiserad brottslighet

Bedrägerier bedöms vara en av de fem största inkomstkällorna för organiserade kriminella nätverk i Sverige¹⁶. Bedrägeribrotten är också ofta en del av den internationella organiserade brottsligheten, och gärningspersonerna befinner sig ofta i flera olika länder. I Sverige vet vi att många av de personer som varit involverade i det våld som utspelar sig inom ramarna för kriminella konflikter i Sverige, också har varit involverade i olika former av bedrägeribrottslighet.

Skadad tillit till samhälle och demokrati

Vid flera former av bedrägerier (befogenhetsbedrägerier) är användandet av trovärdiga samhällsstrukturer ett vanligt förekommande fenomen. Det är inte ovanligt att bedragare uppger sig tillhöra sjukhus, polis, rättsväsende, banker eller andra samhällsbärande intuitioner i kontakt med sina brottsoffer. När detta sker är risken att det skapas en misstro i kontakt med dessa intuitioner, och i längden riskeras tilltron till samhälle och demokrati att påverkas.

I och med bedrägeribrottslighetens digitala och globala karaktär är det vidare en enorm polisiär utmaning att utreda de brott som begås. Pengarna är svåra att spåra, och flera olika länders rättssystem och juridiska förutsättningar ställs ofta på prov. Därav är uppkläringen för denna form av brott enormt låg – 3 % av de anmälda brotten klaras upp¹⁷. En låg uppklaringsprocent av bedrägeribrott bedöms utgöra en riskfaktor för att förtroendet för samhället skall skadas ytterligare.

¹⁶ Rostami, A., Mondani, H. (2024)

¹⁷ Brottsförebyggande rådet (2024 a)

Bidragsbrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Anmälningssbenägenheten för bidragsbrott bedöms vara mycket liten – ungefär 10 % av brotten uppskattas polisanmälas. Hur många bidragsbrott som upptäcks och anmäls är till stor del relaterat till myndigheters och kommuners möjligheter och kompetenser att upptäcka brottens förekomst.

Utveckling över tid

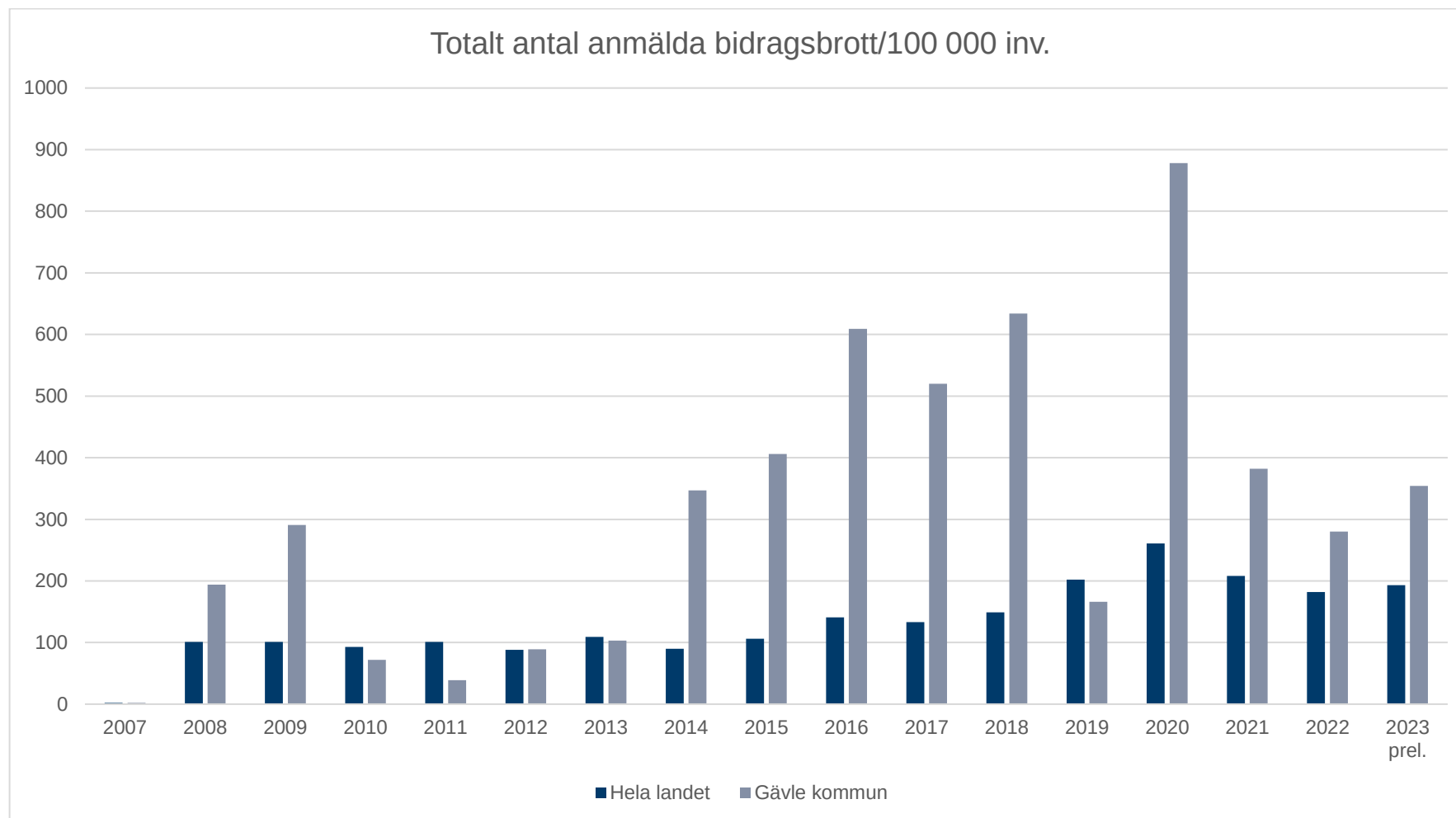
Gävle kommun har, sedan 2014 (med undantag för 2019) legat markant över sverigesnittet för antal anmälda bidragsbrott. År 2020 anmäldes flest bidragsbrott i kommunen, medan siffrorna för de senaste två åren påvisar de lägsta siffrorna sedan 2013.

Den mycket stora ökning som inträffar under 2020 i Gävle kommun hör möjligen samman med de betydligt lägre siffror som registreras för år 2019. En vanlig förklaring till en tillfällig obalanserad statistik för denna kategori av brott är att anmälningsfördröjning orsakar att föregående års brott registreras på nästkommande års statistik. En annan förklaring till att statistiken tillfälligt ökar är genomförda satsningar för att öka anmälningssbenägenheten, antingen genomförda av enskilda inrapportörer, och/eller av rättsväsendet i stort.

Ur ett nationellt perspektiv pågick ett omfattande omstruktureringsarbete mellan åren 2018–2020 beträffande hanteringen av bidragsbrott, både inom polismyndigheten och Åklagarmyndigheten¹⁸. Den nationella ökning som påvisas under 2020 bedöms delvis ha med en ökad upptäcktsförmåga av bidragsbrott – men också på den kunskapshöjande effekt det genomförda arbetet uppnått under 2020 med ny kunskap om brottsmönster och tillvägagångssätt. Att statistiken sedan minskar under nästkommande år skulle kunna

¹⁸ Åklagarmyndigheten (2020)

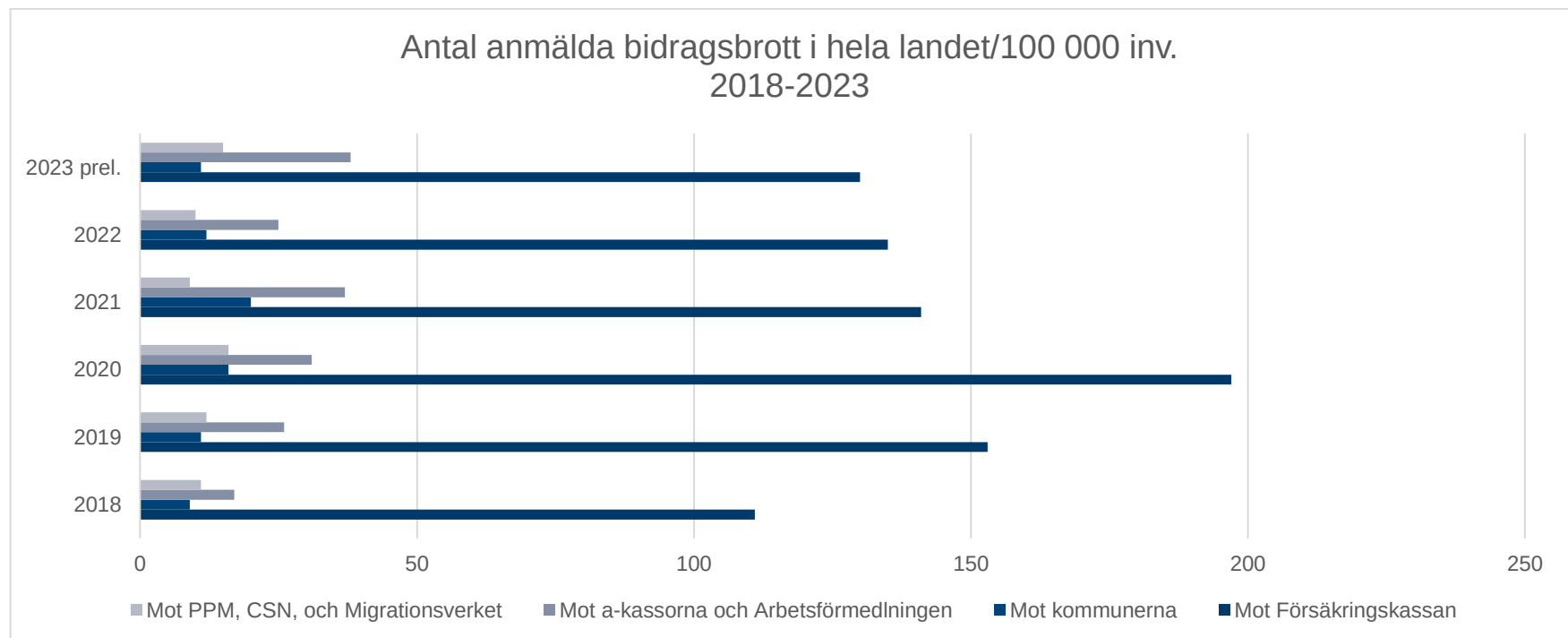
förklaras med att de omstruktureringar som genomförs 2018–2020 förstärkt utbetalande myndigheters rutiner och system, vilket sedermera kan antas ha försvårat genomförandet av bidragsbrottslighet.

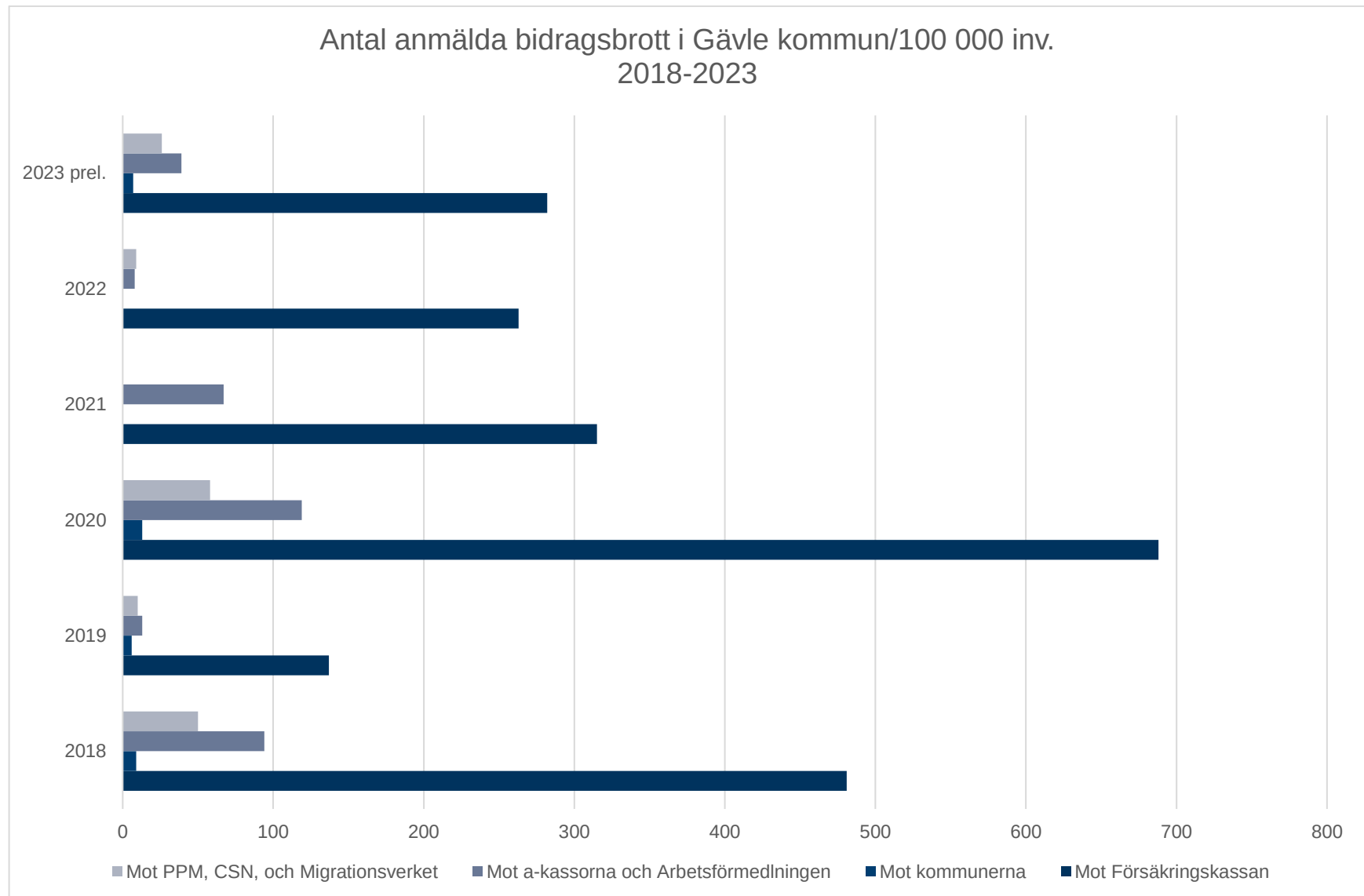

Underkategorier av bidragsbrott

Majoriteten av de anmälda bedrägeribrotten inkommer från Försäkringskassan – både på nationell och lokal nivå. Försäkringskassan betalar bland annat ut bostadsstöd, aktivitetsstöd, arbetslöshetsstöd och föräldrastöd.

Under 2020 anmälde Försäkringskassan 200 bidragsbrott/100 000 invånare i snitt i landet. I Gävle kommun anmäldes 700 bidragsbrott/100 000 invånare. För 2023 är samma siffror 130 bidragsbrott/100 000 invånare i snitt i landet och 282 bidragsbrott/100 000 invånare för Gävle kommun.

Samhälleliga konsekvenser av bidragsbrott

Ekonomiska konsekvenser

Ekonomiska bidrag vilka faller under bidragsbrottslagen¹⁹ är skattefinansierade. Under 2021 misstänks den totala brottsvinsten för bidragsbrott uppgå till en summa av 7,4 miljarder kronor²⁰. Mest kostsamma är bidragsbrott för assistansersättning, vilka beräknas ha kostat staten 1,7–2,6 miljarder kronor under 2021²¹. När bidragsbrott begås är det inte endast den direkta ekonomiska skadan som bör beaktas, utan även de indirekta konsekvenser det får för välfärdssystemets ekonomiska balans.

Organiserad brottslighet

Organiserad brottslighet och kriminella nätverk tenderar att nyttja bidragssystemet för att erhålla ekonomisk vinning. Polismyndigheten konstaterade exempelvis år 2021 att 37% av cylinderindividerna (personer med kriminell påverkan i avgränsade geografiska områden) fått ekonomisk ersättning från Försäkringskassan under året. Vidare konstaterar polismyndigheten att många av dem som erhållit aktivitetsstöd på grund av nedsatt arbetsförmåga samtidigt har ägnat sig åt omfattande narkotikahandel.

Bland de projekt som finansieras av bidrag från Allmänna arvsfonden påvisar Riksrevisionen 2024 en kraftig överrepresentation i Finanspolisens register över personer misstänkta för penningtvätt²². Vid kontroller genomförda via polismyndigheten och SÄPO i register och underrättelsesystem påvisas att ekonomisk, organiserad och demokratihotande brottslighet förekommit, utreds, eller kan misstänkas, hos personer kopplade till de organisationer som mottagit bidrag från arvsfonden.

¹⁹ Under bidragsbrottslagen faller bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, kommunerna, och arbetslöshetskassan.

²⁰ Rostami, A, Mondani, H., (2024)

²¹ Ibid.

²² Riksrevisionen (2024)

Försvagad tillit till samhället och dess strukturer

Att socialförsäkringssystem nyttjas för kriminella verksamheter är inte endast ett ekonomiskt problem, utan riskerar vidare att urholka systemets legitimitet. Vidare riskerar denna form av brottslighet att bidra till osund konkurrens, samt en skadad tilltro till samhälle och demokrati.

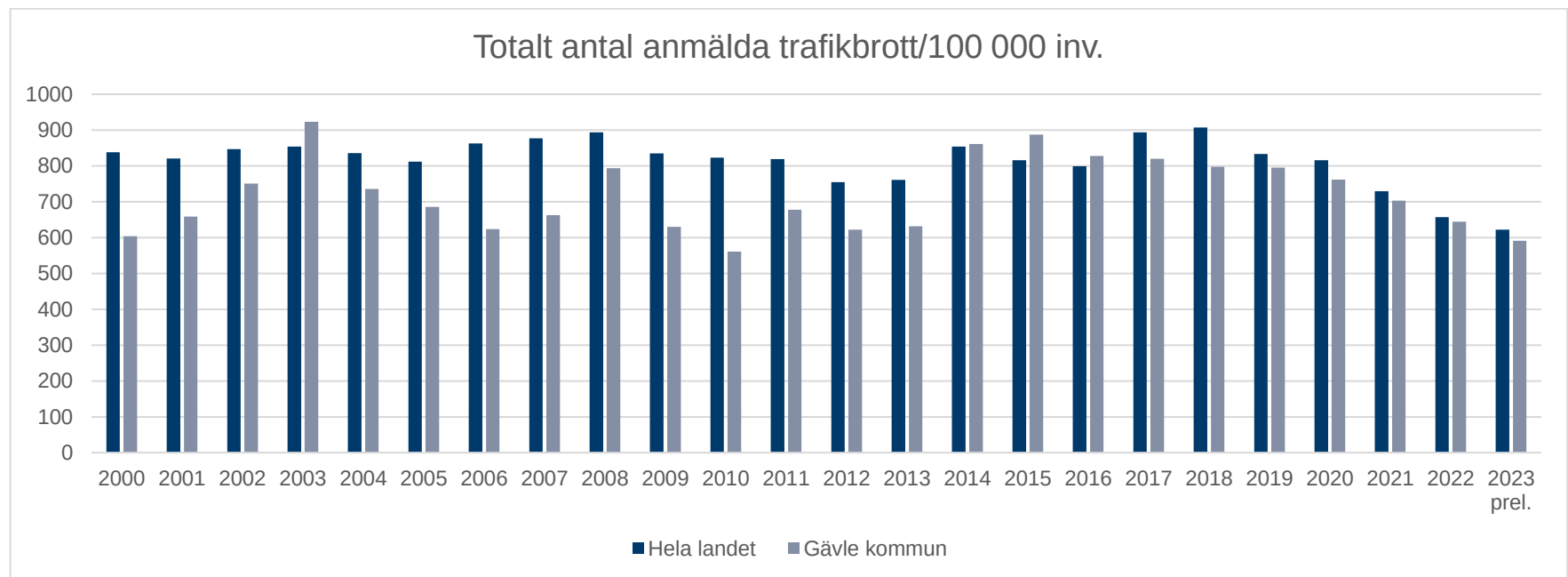
Trafikbrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

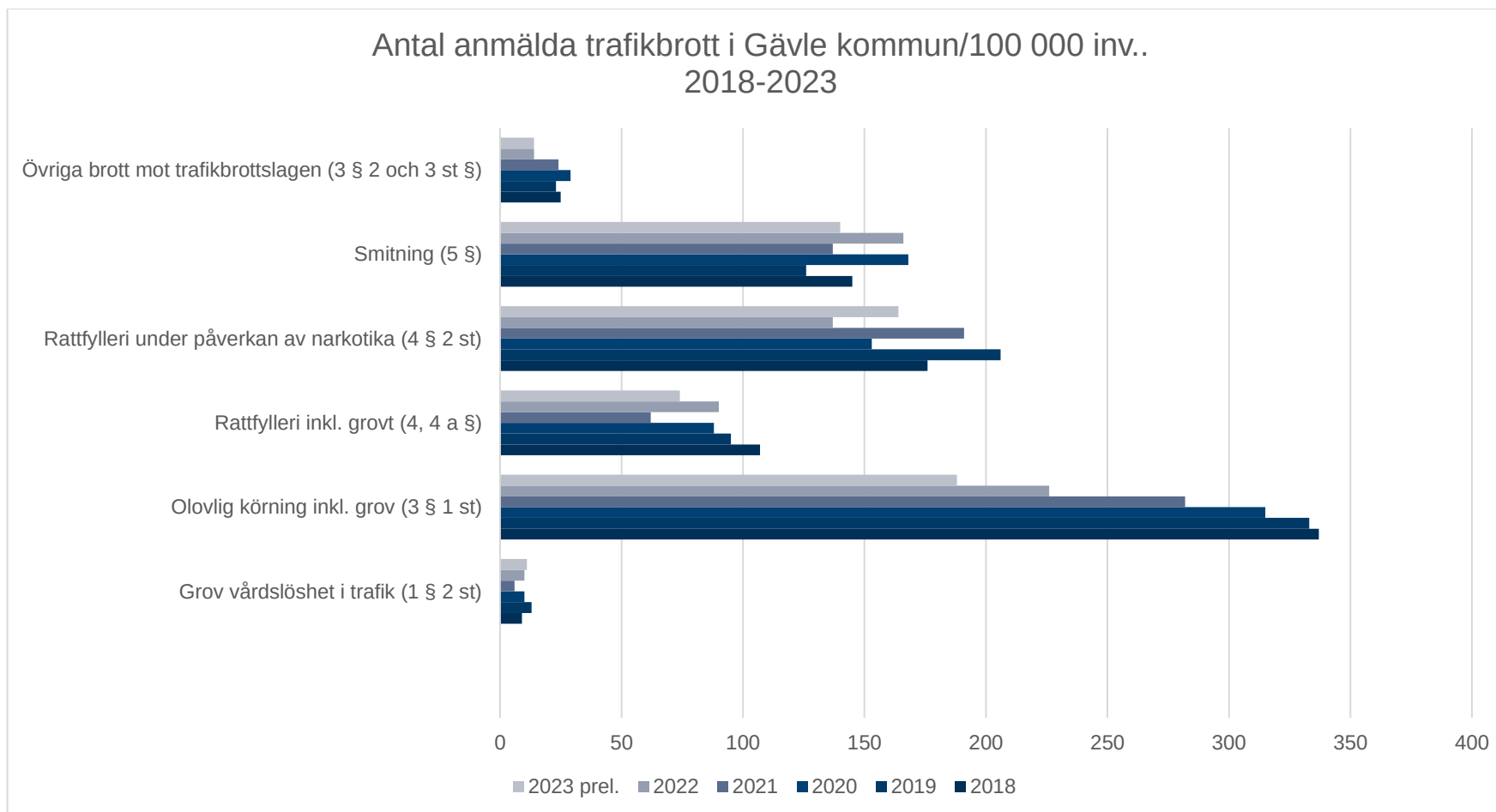
Trafikbrott är i stor utsträckning ett spaningsbrott; vilket innebär att de anmälda brotten till majoritet består av brott vilka upptäckts av polisen själva. Vid spaningsbrott finns starka samband mellan antal anmälda brott och polisens prioriterings- och resursinsatser.

Utveckling över tid

Antal anmälda trafikbrott i Gävle kommun följer den nationella kurvan. Under de senaste sju åren har Gävle kommuns anmälningssstatistik legat strax under sverigesnittet.

Den vanligaste formen av trafikbrott som anmäls i Gävle kommun är olovlig körning. Olovlig körning utgörs av exempelvis framförande av motorfordon utan giltigt körkort, framförande av trimmad moped/A-traktor och framförning av tyngre fordon än vad körkortet tillåter. Sedan 2018 har anmälningarna för olovlig körning halverats i kommunen.

Samhälleliga konsekvenser av trafikbrott

Skador på person och egendom

Brott mot trafikbrottslagen ökar riskerna för att personer och/eller egendom skall skadas i samband med trafikolyckor och annan trafikförstörelse. Under 2023 omkom 232 människor i trafiken i Sverige, och 14 000 personer skadades.

Ekonomiska konsekvenser

Personskadekostnaden för en person som skadas lindrigt i en trafikolycka är 38 000 kronor. För en person som skadas allvarligt blir kostnaden i snitt 949 000 kronor²³. Personskadekostnaden för ett dödsfall i trafiken beräknas till ungefär 6 100 000 kronor²⁴.

Negativ inverkan på miljön

Fortkörningar, höga ljud, och buller från trafiken är exempel på sådant trafikbrottslagen finns till för att förebygga. Brott mot trafikbrottslagen riskerar att ha en negativ inverkan på människors hälsa och känslor av trivsel och trygghet.

²³ Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi (2016)

²⁴ Ibid.

Vapenbrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

En liten del av de anmälda vapenbrotten upptäcks och anmäls av allmänheten – men vapenbrott är i stor utsträckning ett spaningsbrott (brott vilka upptäcks och anmäls av polis). Under senare år har polisarbetet mot grova brott, samt brott med koppling till nätverkskonflikter, intensifierats. Skjutvapenbrotten har sedan en rad lagändringar genomfördes under 2018 en central plats i den polisiära bekämpningen av nätverkskriminalitet, vilket kan vara en bidragande faktor till den ökade statistiken för de senaste åren. En annan förklaring är upptrappningar av användning av skjutvapen inom olika kriminella nätverksmiljöer.

Lagändringar

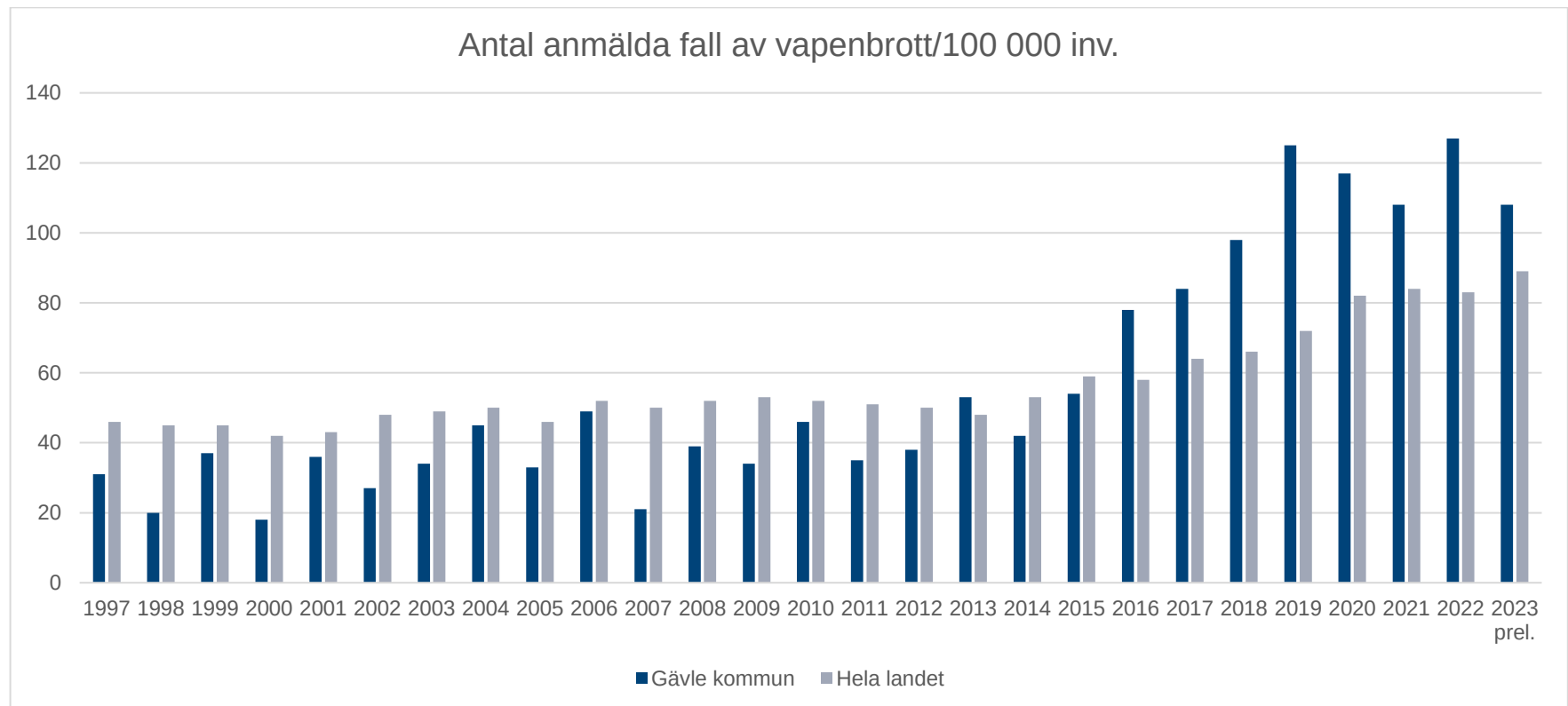
2018 genomfördes en skärpning av Sveriges vapenlagar. Dels infördes höjda maxstraff för grova vapenbrott, möjligheterna till häktning utökades och en ny kvalifikationsgrund infördes, vilken innebär att miljön där vapen innehas får betydelse för hur grovt brottet skall bedömas. Även en rad andra skärpningar av vapenlagen genomfördes, vilka tillsammans bidragit till att det repressiva utfallet av att polisiärt arbeta uppsökande mot vapenbrott ökat markant sedan tidigare år – vilket i sin tur bedöms vara en starkt bidragande faktor till den förhöjda statistiken för vapenbrott mellan 2018–2023.

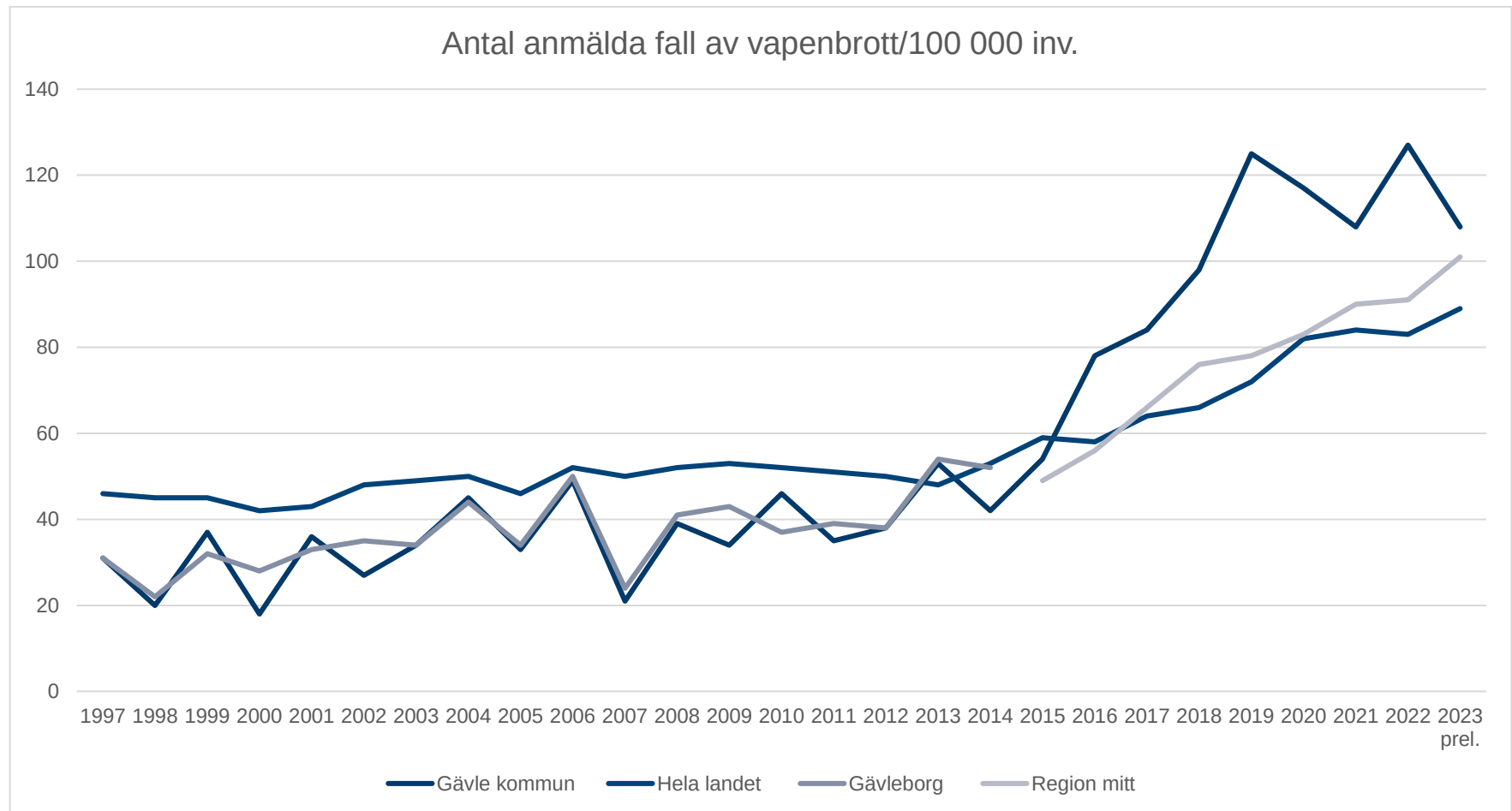
Förändring i brottskoder

Innehav av pistol, revolver eller kpist omkodades 2022 till *innehav av pistol, revolver, start-, signalvapen och tårgasvapen*. Det innebär att anmälningar gällande tårgasvapen förflyttades från "innehav av annat vapen" där de tidigare kodats.

Utveckling över tid

Gävle kommun har sedan 2015 legat över sverigesnittet för antal anmälda vapenbrott. Kommunen ligger även över snittet för polisregion mitt. Flest vapenbrott anmäldes i Gävle kommun 2022 (127 anmälningar). Preliminära siffror visar på en nedgång under 2023 till 108 anmälningar.

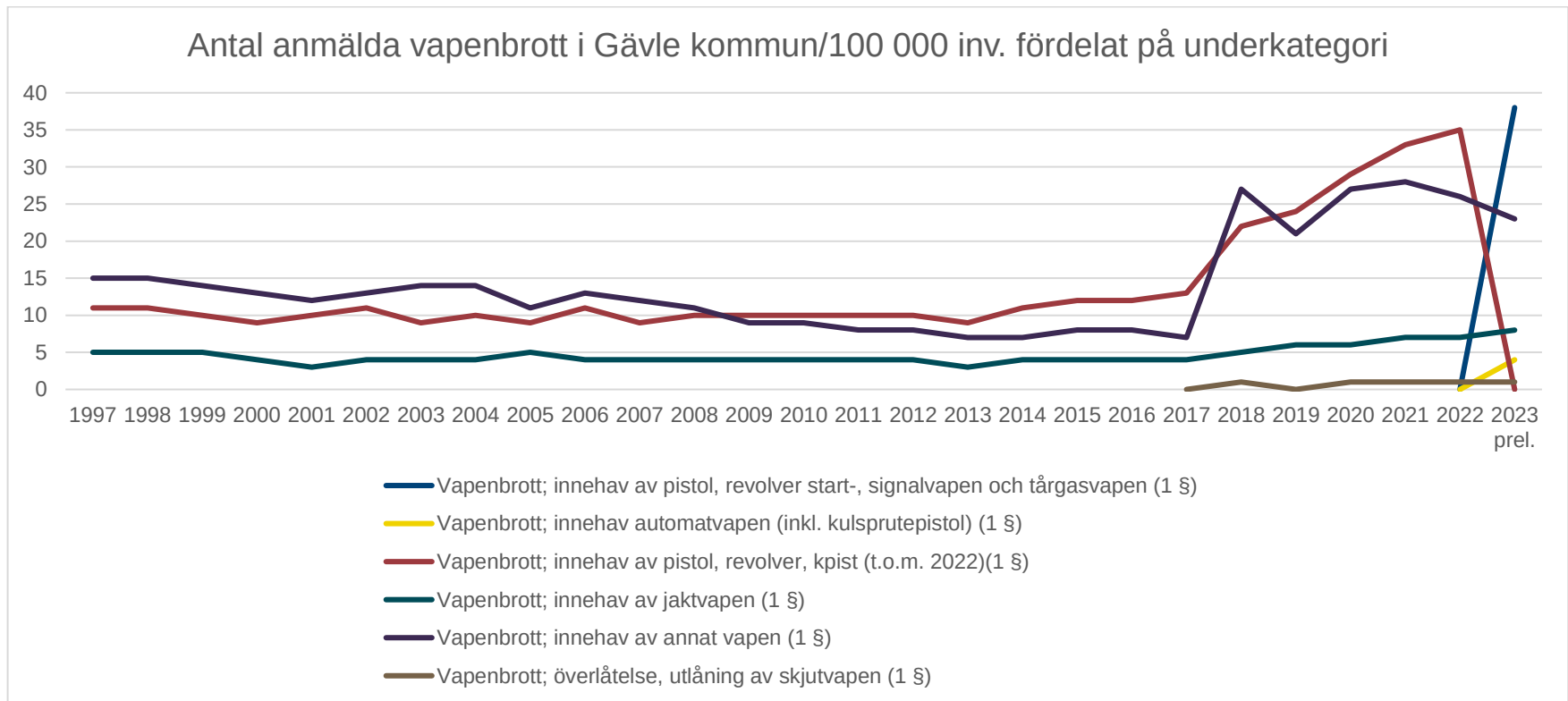

År 2015 skedde en förändring i Brottsförebyggande rådets statistiska geografiska fördelning, vilket innebär att statistik som innan 2015 förts på länsnivå efter 2015 förs på polisregionnivå.

Lokal problembild

De två mest förekommande kategorierna av anmälda vapenbrott i Gävle kommun består av *innehav av pistol, revolver, start- och signalvapen och tårgasvapen* (kodades innehav av pistol, revolver och kpist fram till 2022) samt *innehav av annat vapen*. Med annat vapen menas vapen som inte innefattas av övriga kategorier. Det kan exempelvis röra sig om pepparspray, armborst eller vapendelar. Att skjutvapen idag plockas isär och förvaras/fraktas i isärplockade delar är en alltmer vanlig förekommande metod vid vapensmuggling/handel.

Samhälleliga konsekvenser av vapenbrott

Försvagad säkerhet

För att inneha vapen krävs vapenlicens. Systemet med vapenlicens finns till för att säkerställa att den som brukar ett vapen är lämplig och tillräckligt vapenkunnig för att säkerheten för denne och andra skall kunna garanteras. Grundläggande förutsättningar för att vapenlicens skall godkännas är att den sökande är över 18 år, är laglydig och skötsam²⁵. En stor tillgång till illegala vapen äventyrar den säkerhet systemet med vapenlicens förväntas tillgodose, och vapen riskerar att hamna i händerna på unga, kriminella och vapenokunniga.

Ökat våldskapital till kriminella organisationer

Under 2022 användes skjutvapen i 54 % av årets fall av dödligt våld²⁶. Antalet brott med dödlig utgång orsakade av skjutvapen har ökat från 25 fall år 2013 till 63 fall 2022. Under 2023 orsakades 53 fall av dödligt våld av skjutvapen, vilket är en minskning med 10 % från föregående år. Majoriteten av dödsfall orsakade av skjutvapen är nätverksrelaterade dödsfall.

Vid polisiära bedömningar av kriminella nätverks våldskapital är tillgången till vapen en viktig faktor. I våldsstyrda nätverksmiljöer spelar vapentillgången en mångfacetterad roll, där tillgången till vapnet både stärker nätverkets förmåga att genomföra, och skydda sig mot, våldsamma angrepp, men också bygger upp en image som stärker den kriminella identitet som eftersträvas. Vidare bedöms tillgången till vapen vara en avgörande faktor för utformandet av kriminella hierarkier²⁷.

²⁵ Polismyndigheten (2024 b)

²⁶ Brottsförebyggande rådet (2024 b)

²⁷ Brottsförebyggande rådet 2023 b)

Dödligt våld

2012 avled 20 % av de personer som tillfogades skjutvapensskador²⁸. 2022 avled 30 %. En förklaring till denna ökning är förändrade skjutmönster i nätverksrelaterade uppgörelser, där skott mot huvud blivit alltmer förekommande under de senaste åren.

Ekonomisk kostnad av skjutvapenvåld

Varje skjutning mot person (både med dödlig och icke-dödlig utgång) kostar samhället mycket stora summor pengar. Enligt nationalekonomen Ingvar Nilsson²⁹ är de direkta kostnaderna för en skjutning med en lindrig, och en allvarligt skadad person ungefär 75 miljoner kronor. I beräkningen inkluderas bland annat kostnader för vård, polis, rättsväsende, vittnesstöd och kriminalvård.

²⁸ Brottsförebyggande rådet (2023 c)

²⁹ Uppsala universitet (2023)

Brott mot knivlagen

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

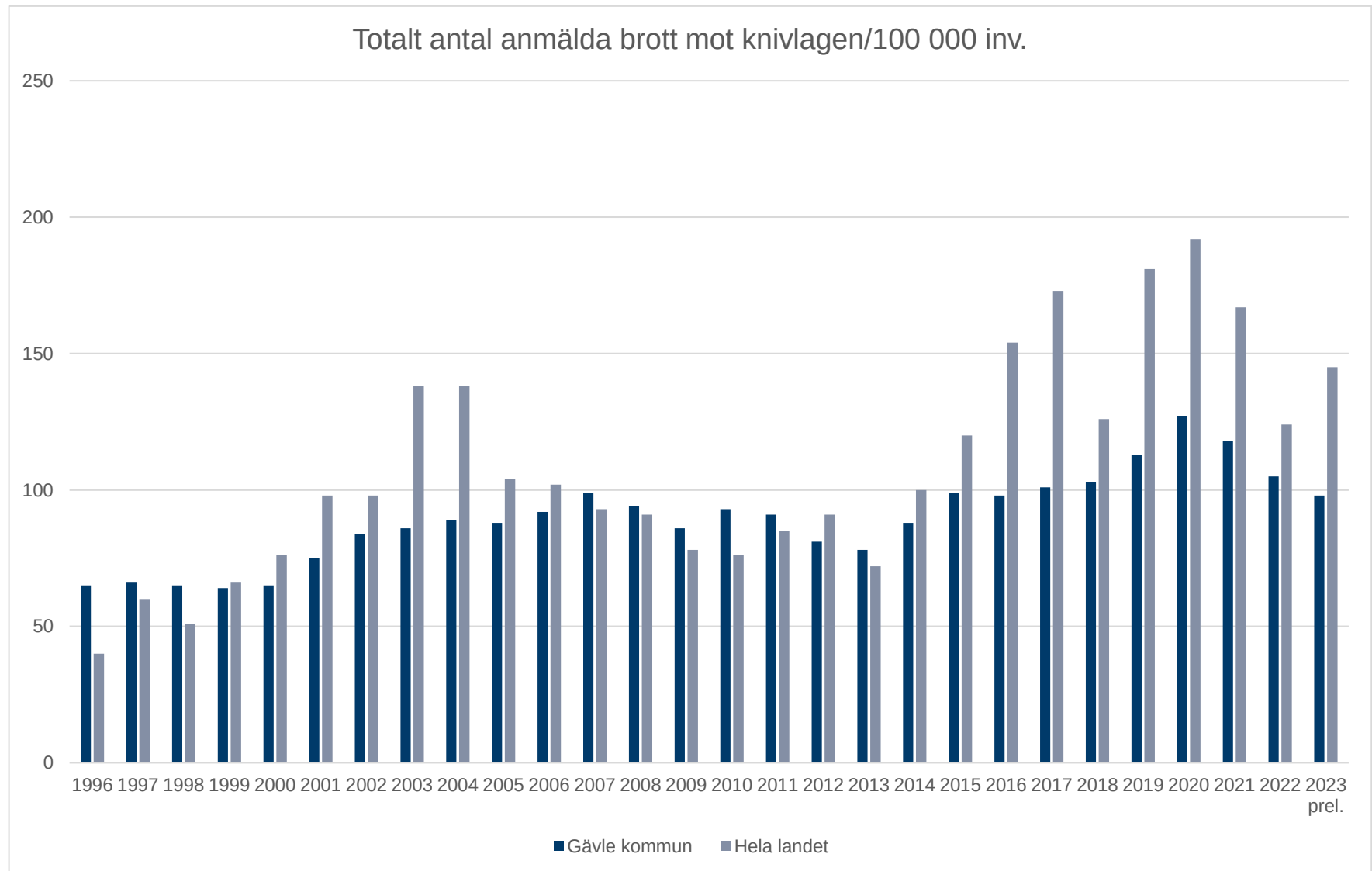
Brott mot knivlagen upptäckt ofta i samband med andra brott, och är i stor utsträckning ett spaningsbrott.

Mörkertalet för knivbrott bedöms vara mycket stort. En indikation som talar för ett stort mörkertal i anmälningssstatistiken är exempelvis att 6,7 % av flickorna, och 8,6 % av pojkarna i årskurs nio uppgav att de burit kniv som vapen någon gång under året (2021)³⁰– vilket inte återspeglas i siffrorna för anmälda brott mot knivlagen.

Utveckling över tid

Gävle kommun följer den nationella kurvan beträffande vapenbrott, men ligger under sverigesnittet beträffande antal anmälda fall. Flest brott mot knivlagen anmäldes år 2020. Efterföljande år påvisar en nedåtgående trend.

³⁰ Brottsförebyggande rådet (2023 b)

Samhälleliga konsekvenser av knivbrott

Som brottsverktyg vid grova brott

Mellan 1970-talet fram till 2013 var kniv det absolut vanligaste vapnet vid våldsbrott med dödlig utgång³¹. Under perioden 2010–2022 har antalet knivrelaterade skador nationellt ökat med 50 %. Antalet avlidna till följd av knivskador har ökat med 30 % under samma period. Ökningen av knivbrott har under senare år hamnat i skymundan bakom skjutvapenvåldet – vilket i sig innebär en risk för att förebyggande insatser riktade mot denna form av dödligt våld uteblir.

Våld mot kvinnor

Kniv är det vanligaste vapnet vid dödligt våld mot kvinnor³². Ungefär två tredjedelar av det dödliga våldet mot kvinnor sker inom ramen för pågående eller avslutade kärleksrelationer – vilket gör knivbrott till en viktig komponent för arbete mot det dödliga partnervåldet.

Försvagad säkerhet i ungdomsmiljön

Nationella studier påvisar att det är mycket vanligt att ungdomar beväpnar sig med kniv, samt att de bär med sig kniv i offentliga miljöer, så som exempelvis i skolan. Att det förekommer knivar bland elever i skolmiljön (och andra samlingsmiljöer) har både en negativ inverkan på säkerheten i skolan, men också på möjligheten till att skapa en trygg studiemiljö.

Under 2023 har vi på nationell nivå sett hur knivar använts vid ett flertal uppmärksammade mord och mordförsök med anknytning till kriminella nätverk och/eller brott där offer och gärningspersoner varit mycket unga.

³¹ Brottsförebyggande rådet (2023 c)

³² Ibid.

Narkotikabrott

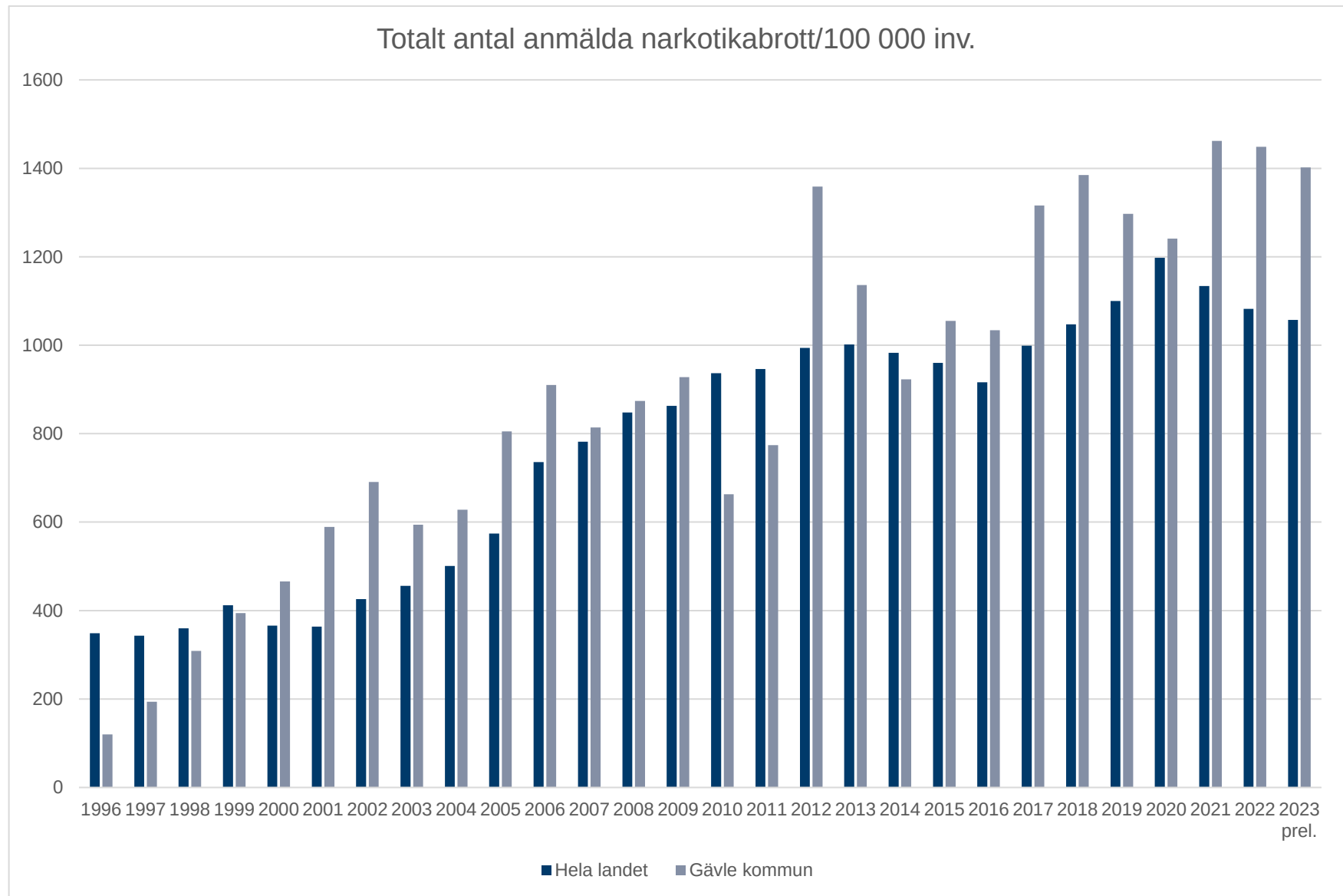
Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Narkotikabrott är i stor utsträckning ett spaningsbrott; vilket innebär att de anmälda brotten till majoritet består av ärenden vilka upptäckts av polisen själva. Vid spaningsbrott finns starka samband mellan antal anmälda brott och polisens resursinsatser.

Mörkertalet för narkotikabrott bedöms vara mycket stort.

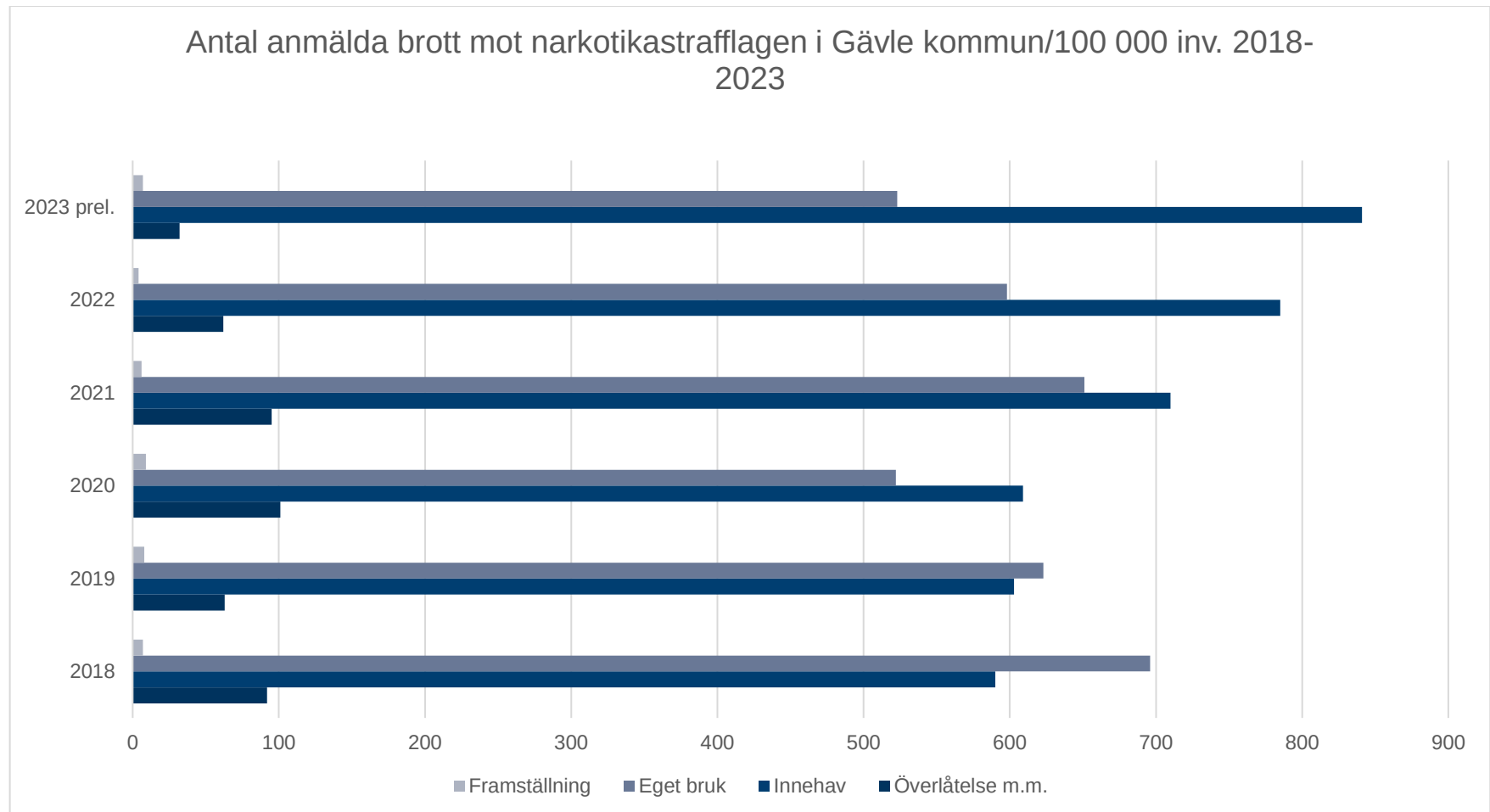
Utveckling över tid

Anmälningssstatistiken tyder på en ökad användning av narkotika över tid, både nationellt och i Gävle kommun. Gävle kommun ligger över sverigesnittet för antal narkotikabrott/ 100 000 invånare.

Fördelning

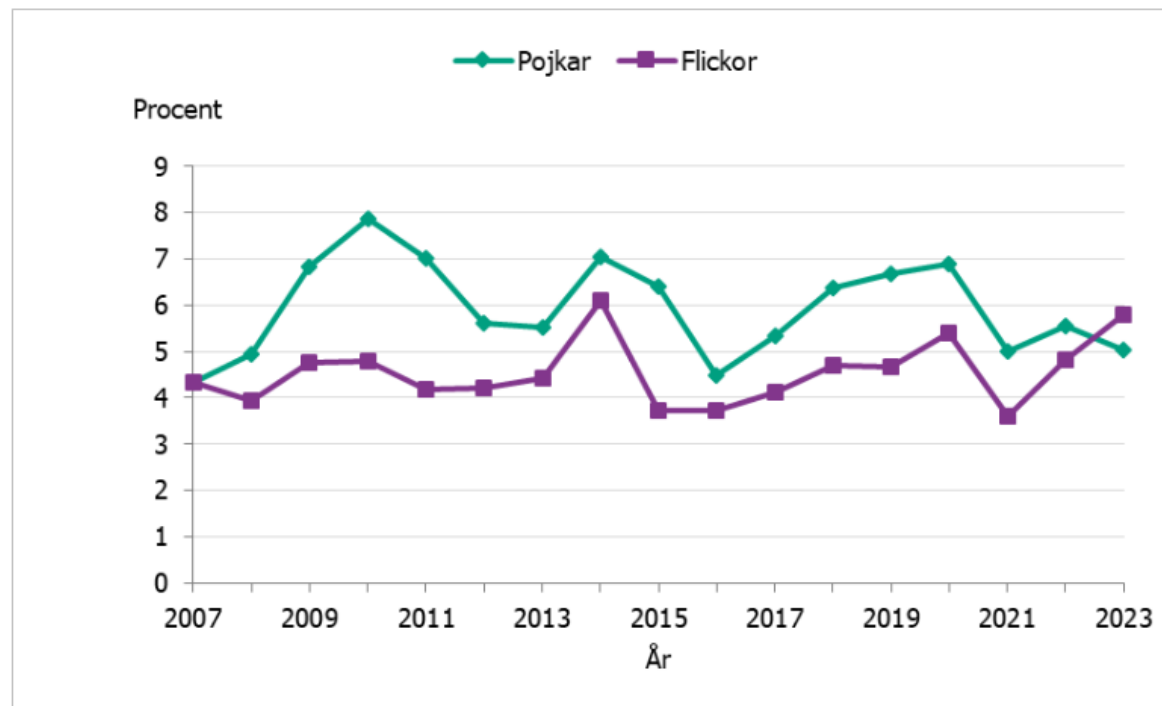
I den lokala statistiken minskar antal fall av eget bruk, medan antal innehav ökar.

Narkotikabruk bland ungdomar nationellt

Mellan 2007–2023 har andelen ungdomar i årskurs 9 som uppgett att de provat någon drog under de senaste 12 månaderna utgjorts av 4–8 %³³.

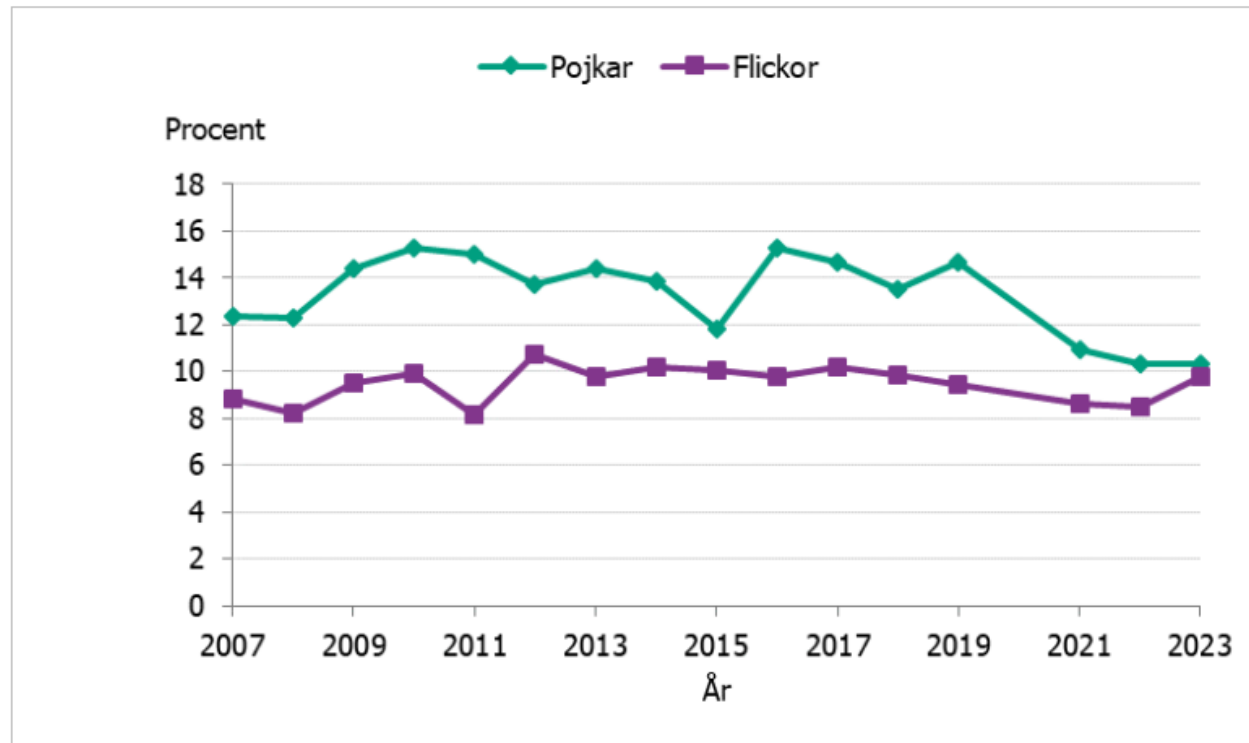
Figur 1. Elever i årskurs 9 som använt narkotika under de senaste 12 månaderna mellan 2007 och 2023.

³³ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023)

Mellan 2007–2023 har andelen ungdomar i årskurs 2 på gymnasiet som uppgett att de provat någon drog under de senaste 12 månaderna utgjorts av 8–16 %³⁴.

Figur 2. Elever i gymnasiets år 2 som använt narkotika under de senaste 12 månaderna mellan 2007 och 2023.

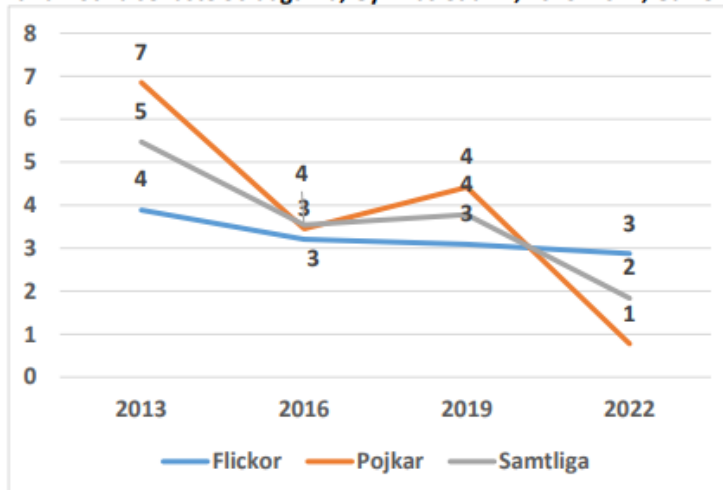
³⁴ Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023)

Drogbruk hos ungdomar i Gävle kommun

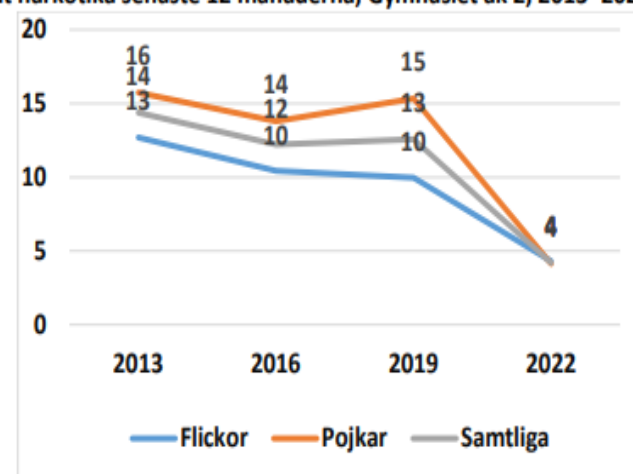
Flertalet självrapporteringsstudier indikerar på ett minskat drogmissbruk bland skolungdomar i Sverige under de senaste åren. I Gävle kommun ser vi en kraftig minskning av drogbruk bland gymnasieelever³⁵. Drogbruket bland ungdomar visar även på minskande nivåer på regionnivå.

Nedan tabeller redovisar självdeklarerat narkotikabruk bland ungdomar i årskurs 2 i gymnasiet i Gävle kommun³⁶.

Använt narkotika senaste 30 dagarna, Gymnasiet åk 2, 2013–2022, Gävle. %.

Använt narkotika senaste 12 månaderna, Gymnasiet åk 2, 2013–2022, Gävle. %.

³⁵ J, Gustavsson, S. Persson (2023)

³⁶ Ibid.

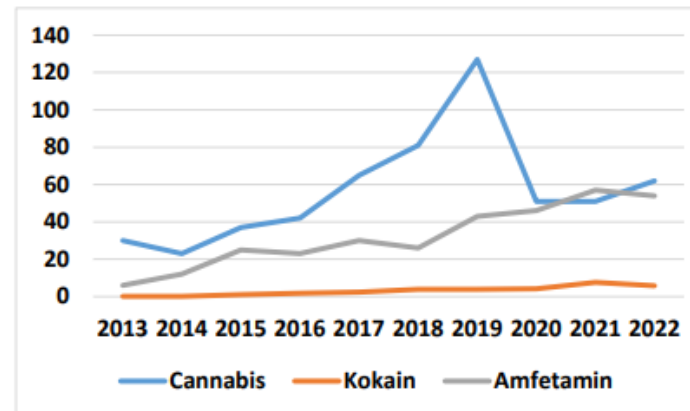
Avloppsmätningar

Cannabis, kokain och amfetamin

Medan de lokala självrapporteringssiffrorna för narkotikabruk hos ungdomar visar på nedåtgående trend, påvisar mätningar i Gävles avloppsvatten en ökande trend för antal uppmätta normaldoser narkotika/100 000 invånare gällande både cannabis, kokain³⁷ och amfetamin³⁸

Årsmedelvärden normaldoser narkotika/1000 invånare 2013–2022 Gävle

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cannabis	30	23	37	42	65	81	127	51	51	62
Kokain	0,1	0,1	1,0	1,8	2,4	3,8	3,8	4,2	7,6	5,8
Amfetamin	6	12	25	23	30	26	43	46	57	54

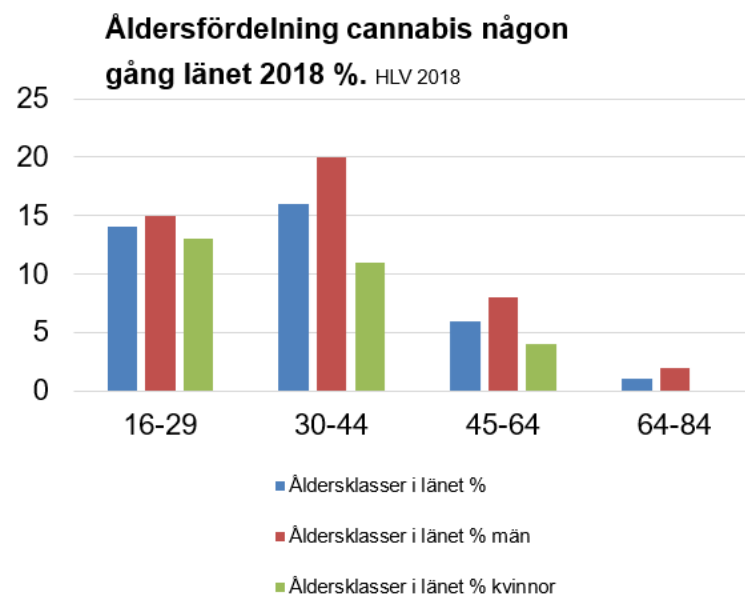

³⁷ Mycket svag ökning sett till antal individer. Gävle kommun påvisar mycket låga doser av kokain

³⁸ Under perioden 2018–2022 har utdelningen av legal amfetamin (exempelvis ADHD-medicin) ökat med 73%, vilket kan antas vara en del av förklaringen till de ökade mängderna amfetamin i avloppsvattnet

Narkotikabruk i olika åldersgrupper

I folkhälsoundersökningen från Folkhälsomyndigheten, genomförd 2018 undersöktes cannabisbruket i Gävleborgs län för invånare i åldrarna 16–84 års ålder³⁹. 14 % av 16–29 åringarna uppgav då att de någon gång använt cannabis. För åldersgruppen 16–29 år var fördelningen relativt jämt mellan flickor/kvinnor och pojkar/män. I åldersgruppen 30–44 år uppgav totalt 16% av de någon gång brukar cannabis. I denna ålderskategori var antalet män kraftigt överrepresenterade bland dem som uppgav att de brukat cannabis.

³⁹ J, Gustavsson, S. Persson (2023)

Tungt missbruk och social utsatthet

Gävle kommun har en problematik med social utsatthet kopplad till narkotikamissbruk. I kommunen finns flertalet individer vilka på grund av sin missbruksproblematik saknar bostad, sysselsättning och arbete. Bland kommunens missbrukare med beroendesjukdom har amfetamin länge varit den absolut mest dominerande drogen, men under senare tid har förekomst av olika former av opioider och syntetiska droger blivit allt vanligare. Det finns även indikationer på att amfetaminet som finns tillgängligt på narkotikamarknaden idag i tillverkningsprocessen blandas samman med andra starkt beroendeframkallande preparat, så som exempel Fentanyl, i syfte att skynda på beroendeprocessen hos den som brukar drogen.

Inom sjukvården syns en ökning av antal personer som söker sig till LARO (Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende) för behandling av narkotikamissbruk. Sjukvårdens bedömning är dock att antalet personer som missbrukar inte har ökat, utan att förändringen orsakats av att en blandning av nya preparat på marknaden vilka orsakar snabbare och svårare missbruksförlopp. De nya preparat som nu syns på marknaden ger snabbt livslånga skador, både fysiskt och mentalt.

Samhälleliga konsekvenser av narkotikabrott

Inkomstkälla för kriminella nätverk och motiv bakom dödligt våld

Narkotikaförsäljning är en av de vanligaste inkomstkällorna för kriminella nätverk. Narkotikaförsäljningen, och narkotikamarknaden i stort, spelar ofta en avgörande roll i många av de nätverkskonflikter när grovt och dödligt våld förekommer.

Ingångsbrott till grövre brottslighet

Narkotikaförsäljning är ofta ett ingångsbrott för ungdomar på väg in i grövre brottslighet. Narkotikahandeln spelar en central roll i rekryteringen av unga personer in i kriminella sammanhang.

Ekonomiska konsekvenser

År 2020 beräknade Folkhälsomyndigheten att användningen av narkotika kostade det svenska samhället 38,5 miljarder kronor.

Ökad brottslighet

När människor berusar sig ökar risken för att brott ska begås. Narkotikabruk har en ökande effekt på många brottskategorier – så som skadegörelse, trafikbrott, stölder och annat.

Ökad våldsbenägenhet

Många narkotikapreparat ökar risken för att den som brukar drogen agerar våldsamt. Narkotikamissbruk bedöms öka risken för förekomsten av våld, bland annat för våld i nära relationer, men också för våld i offentliga miljöer.

Kriminalitet, hemlöshet och prostitution

Vid tyngre missbruk blir kriminella handlingar ofta en av få valmöjligheter för att möjliggöra en finansiering av de droger som missbrukaren är beroende av. Även prostitution ett vanligt tillvägagångssätt för att finansiera droger, särskilt för kvinnor i tungt missbruk.

Långt gången, och allvarlig missbruksproblematik, är vanligt förekommande orsaker till hemlöshet.

Psykisk ohälsa

Narkotikamissbruk går inte sällan hand i hand med psykologiska besvär och sjukdomar. Ett obehandlat missbruk försvårar vård av den psykiska ohälsan, och riskerar förvärra det psykiska måendet ytterligare. För den som lever med samsjuklighet av psykisk sjukdom och beroendesjukdom blir de personliga utmaningarna stora – och möjligheterna till att leva ett laglydigt liv små.

Rekryteringsbas för den organiserade brottsligheten

Drogbruk och drogförsäljning spelar en central roll i rekryteringen av unga personer in i kriminella sammanhang. Personer som lever i social utsatthet och eget narkotikamissbruk, är i Gävle kommun en identifierat särskilt utsatt grupp för att nyttjas i kriminella syften av den organiserade nätverksbrottsligheten. Det kan handla både om frivilliga uppdrag, men också om tvång – exempelvis via falska skuldsättningar.

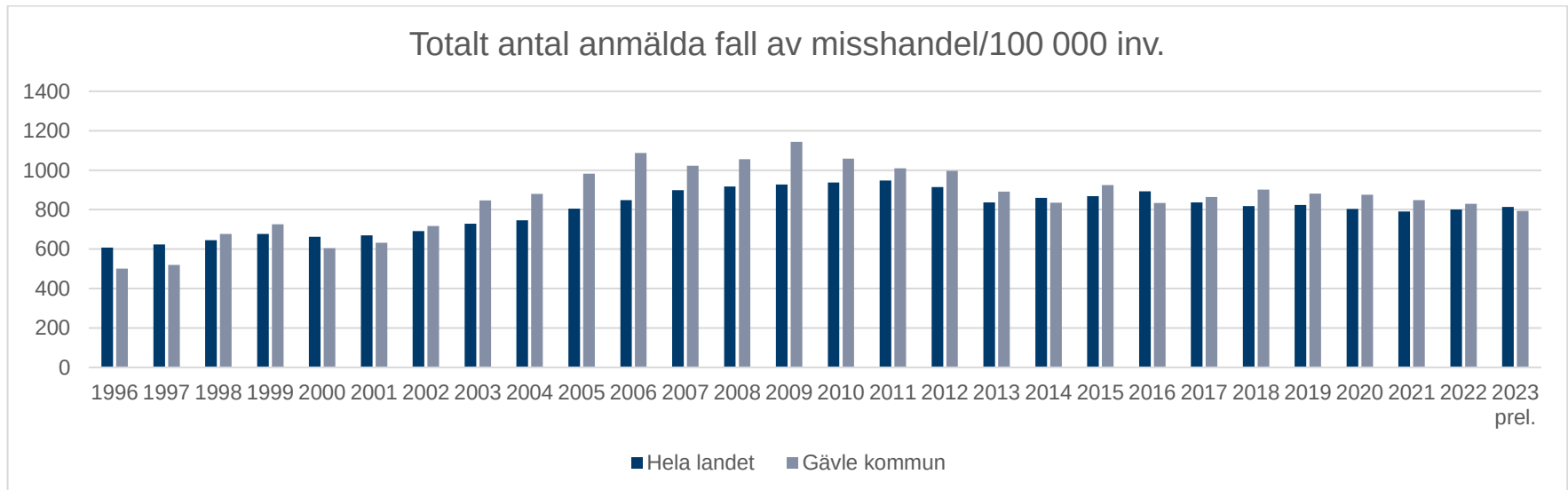
Misshandel

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Misshandel förekommer i många olika kontexter, och anmälningssbenägenheten skiljer sig stort dem emellan. Generellt innebär en nära relation med den som utsätter offret för brott en markant minskad anmälningssbenägenhet. Våldsbrott som sker i inomhusmiljö anmäls vidare i mindre utsträckning än våld som sker i utomhusmiljö, bland annat för att våld som sker i inomhusmiljö generellt bevitnas av färre potentiella anmälare än våld som sker utomhus i offentliga miljöer.

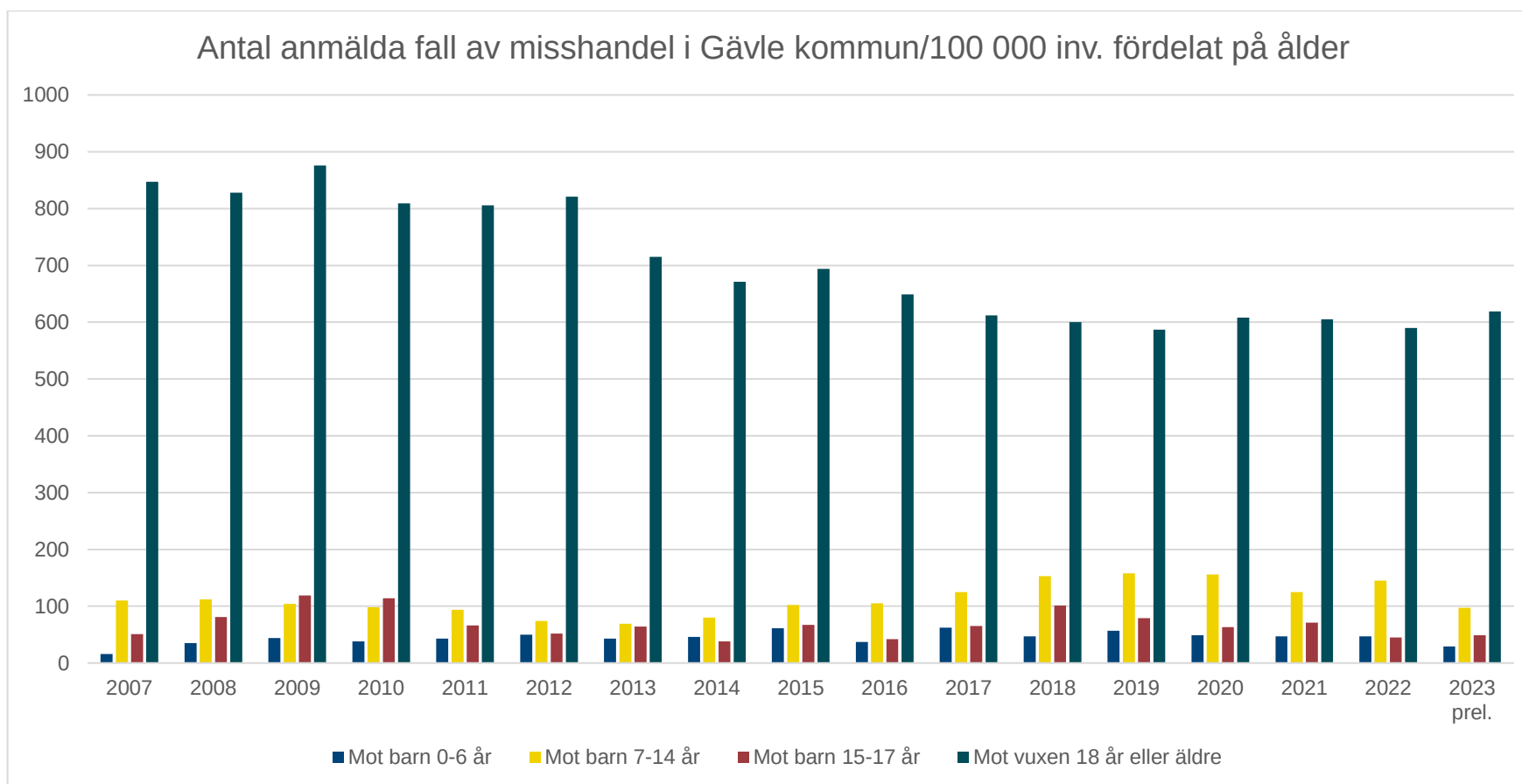
Utveckling över tid

Gävle kommun följer sverigekurvan mycket väl när det kommer till antal anmälda fall av misshandel. Liksom för landet i stort, kan vi se ett ökat antal misshandelsfall under 2007–2012, med en efterföljande stabilisering under senare år.

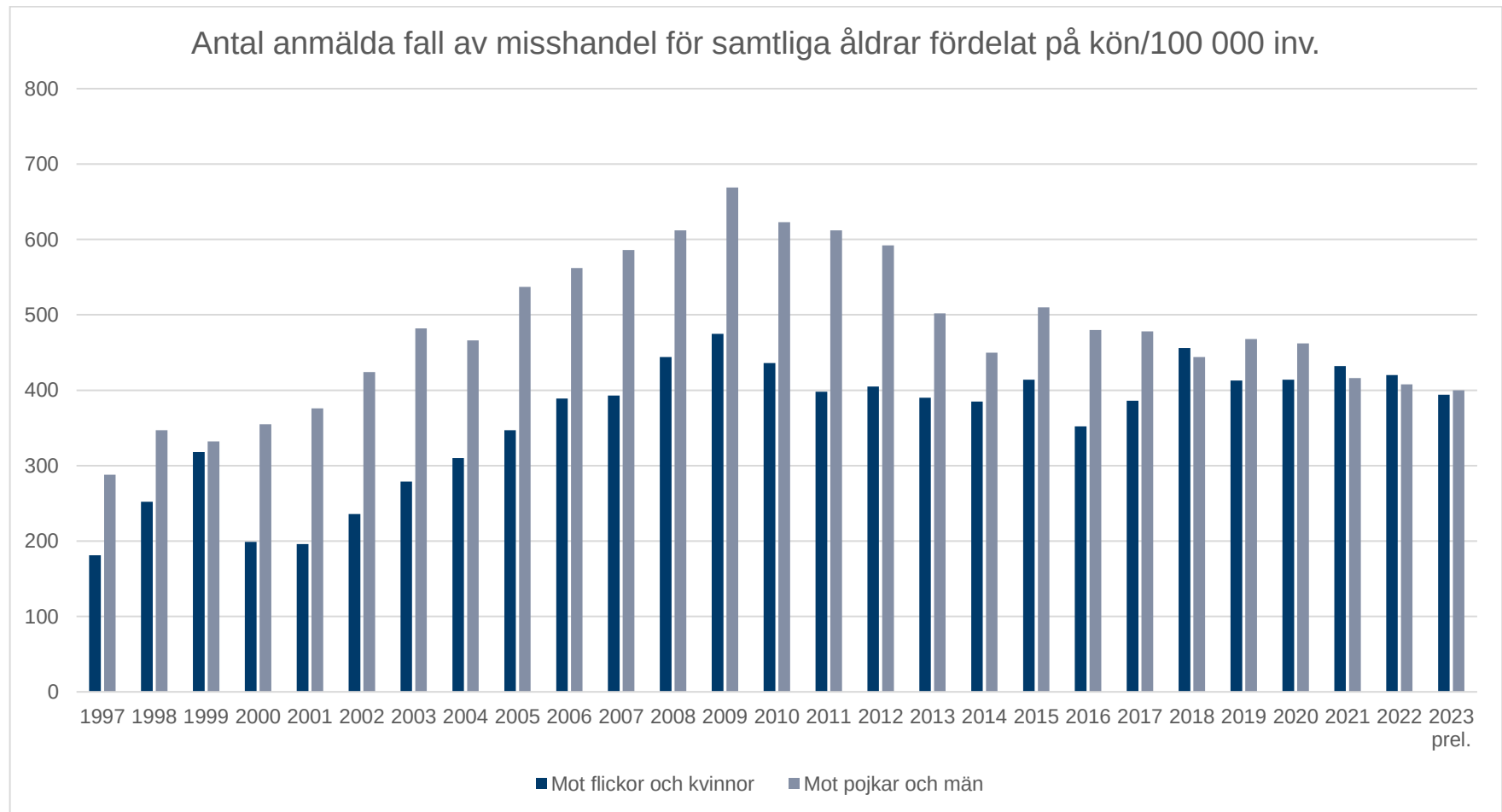
Åldersfördelning

Majoriteten av de anmälningar som inkommer om misshandel berör vuxna brottsoffer. Antal misshandelsfall där offret är ett omyndigt barn ökar i antal ju äldre barn det gäller. En förklaring till ett mycket lågt antal anmälningar för små barn är att de saknar möjlighet att själva förstå och anmäla det våld de utsätts för.

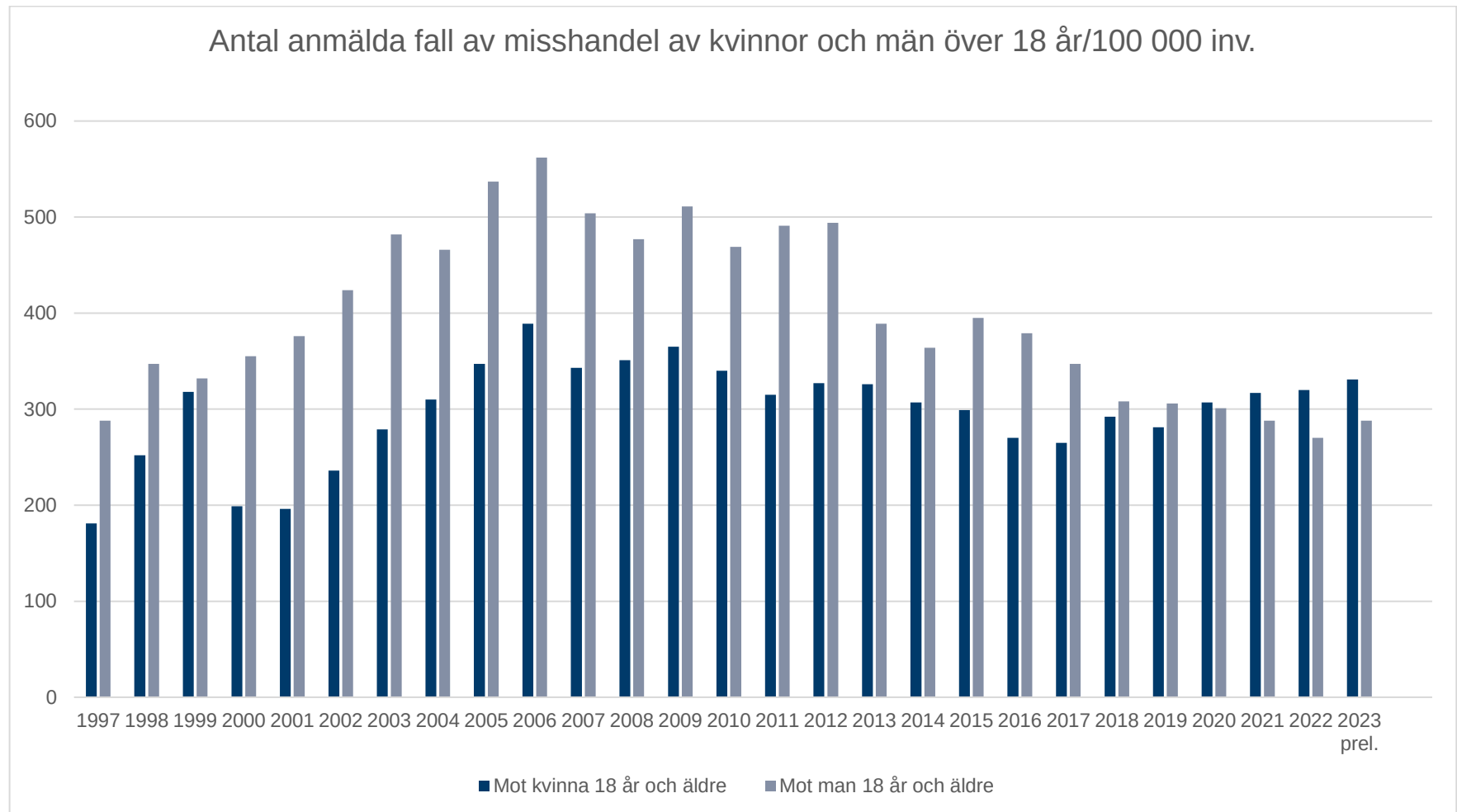

Könsfördelning

Över tid har den anmälda utsattheten för misshandel varit högre bland män än bland kvinnor. Sedan 2018 är antalet anmälda misshandelsfall dock mycket jämnt fördelat mellan könen.

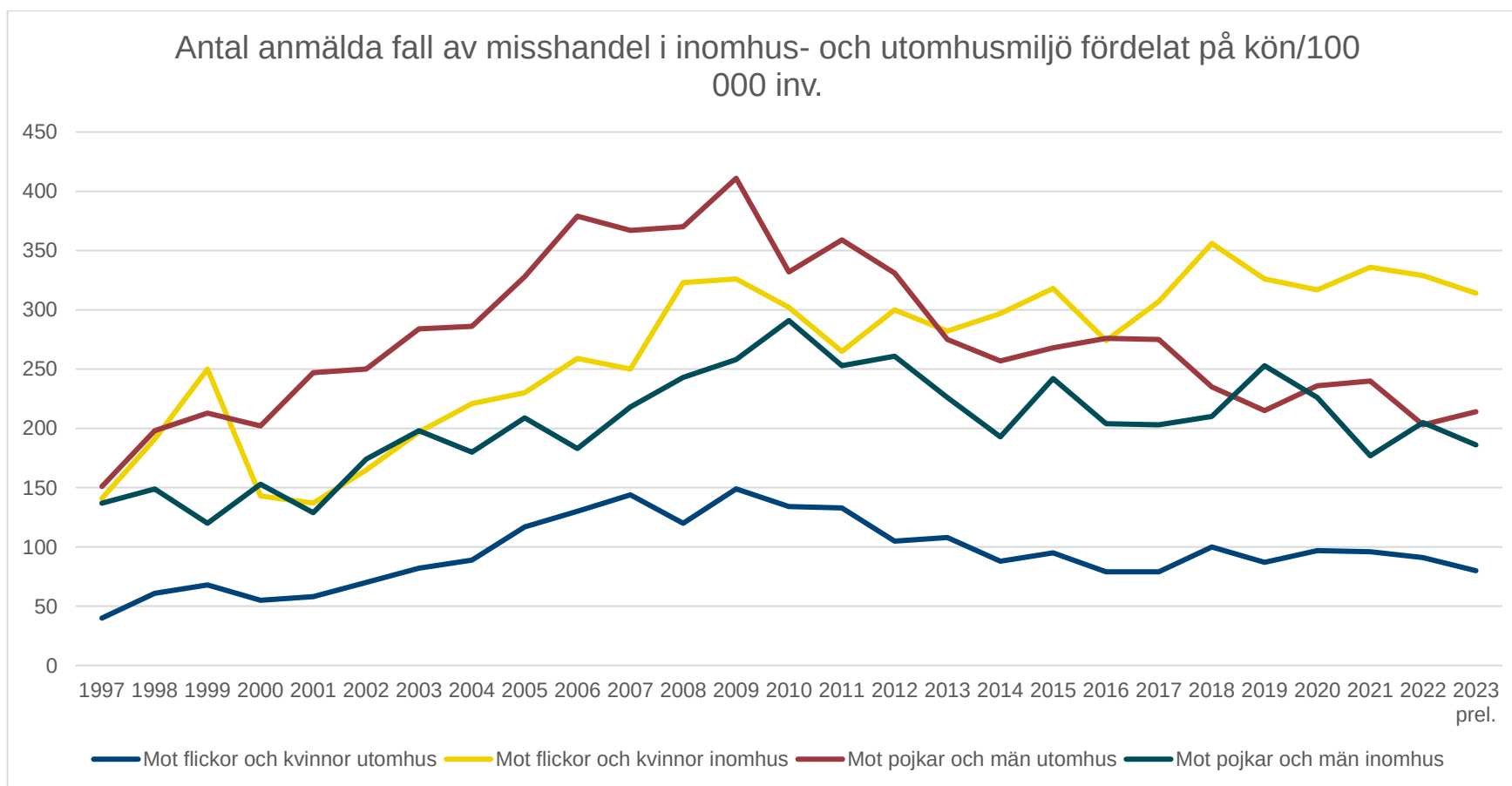

När det gäller antal anmälda fall av misshandel där offret är 18 år eller äldre är det sedan några år tillbaka fler kvinnor som anmäler att de utsatts för misshandel än män.

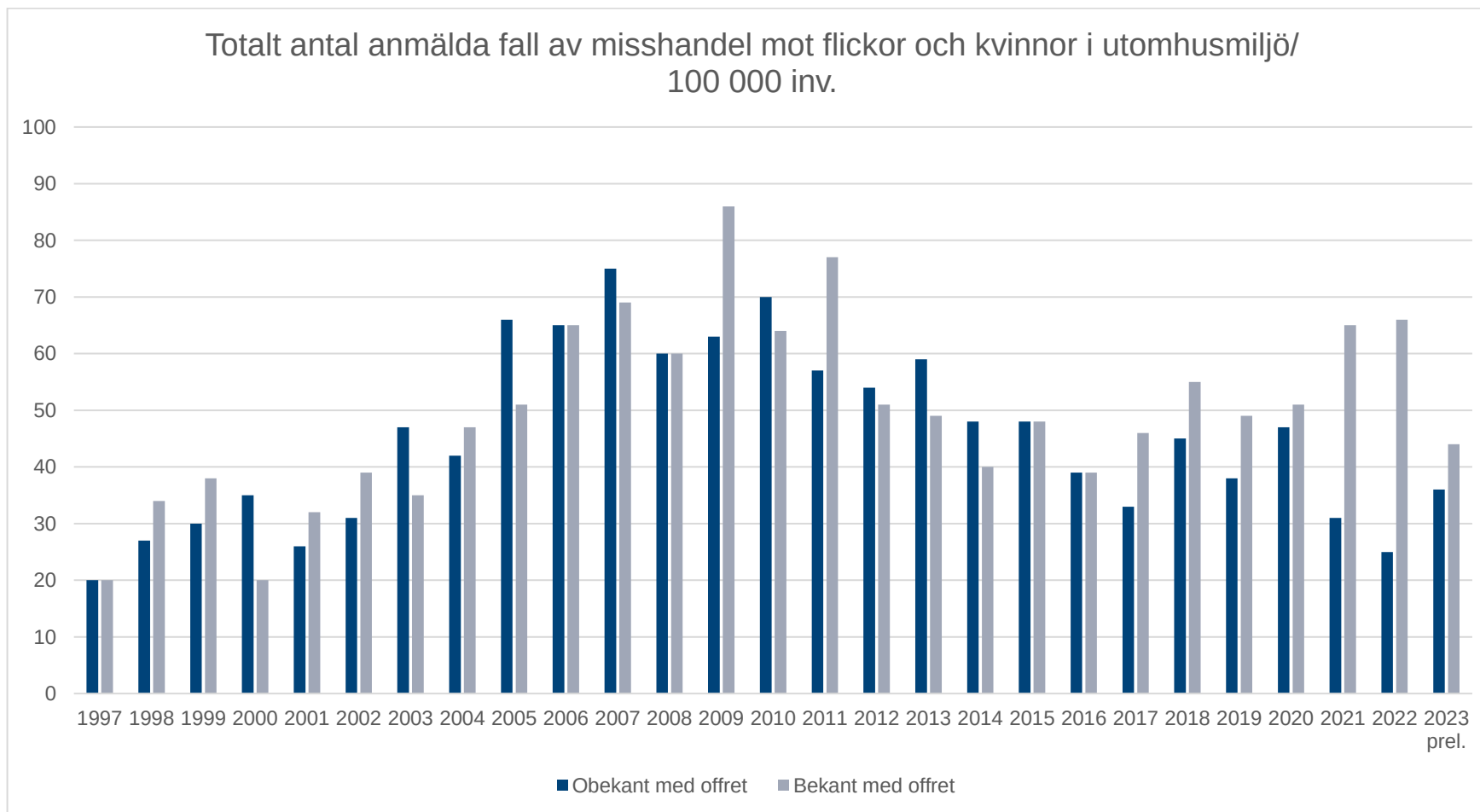
Plats för utsatthet

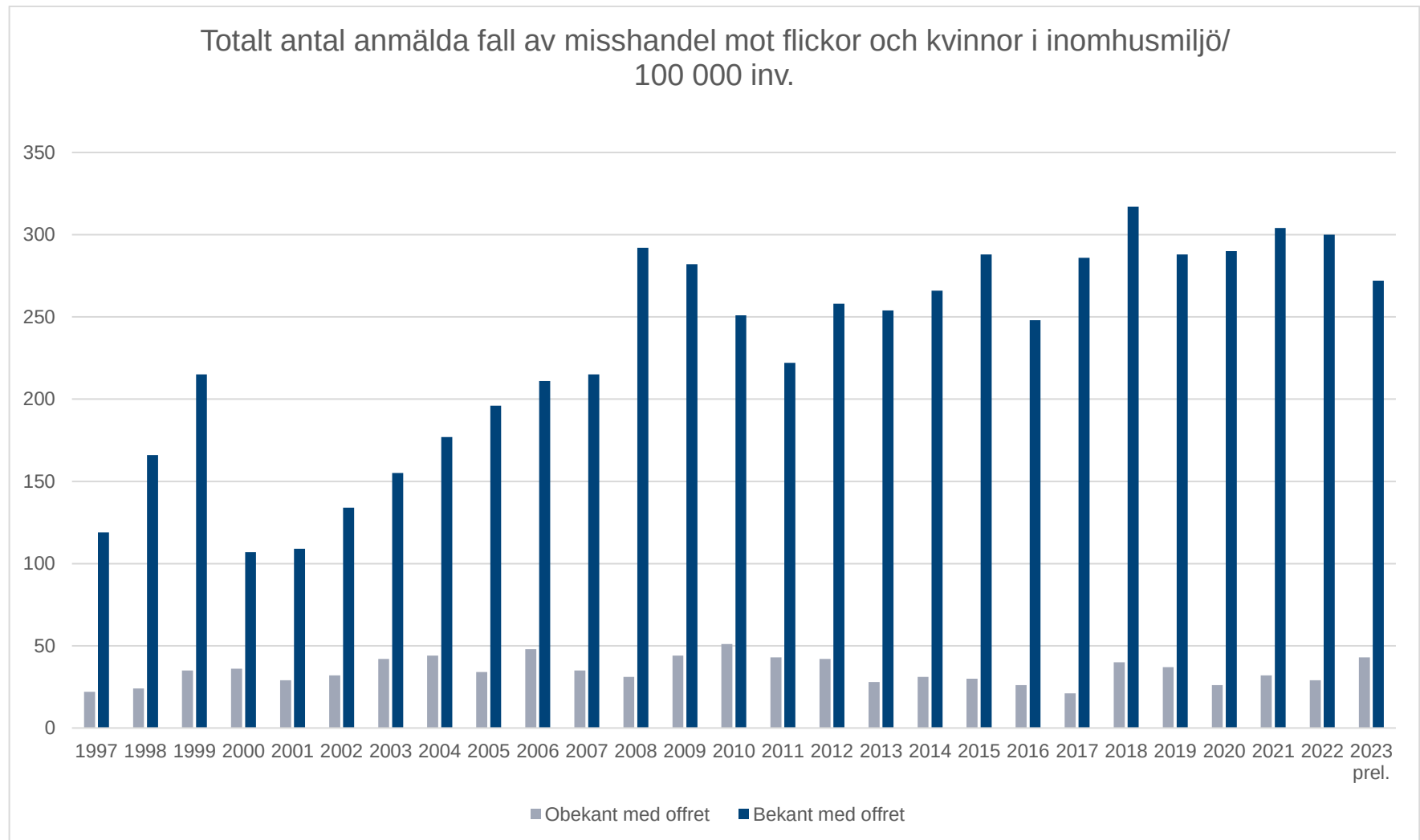
Över tid har pojkar och män som utsatts för misshandel i utomhusmiljö varit den vanligast förekommande kategorin av misshandelsfall i Gävle kommun. År 2013 vände tidigare trend, och den vanligaste kategorin av utsatta har sedan dess varit flickor och kvinnor som utsätts i inomhusmiljö.

Kvinnors och flickors utsatthet för misshandel i Gävle kommun

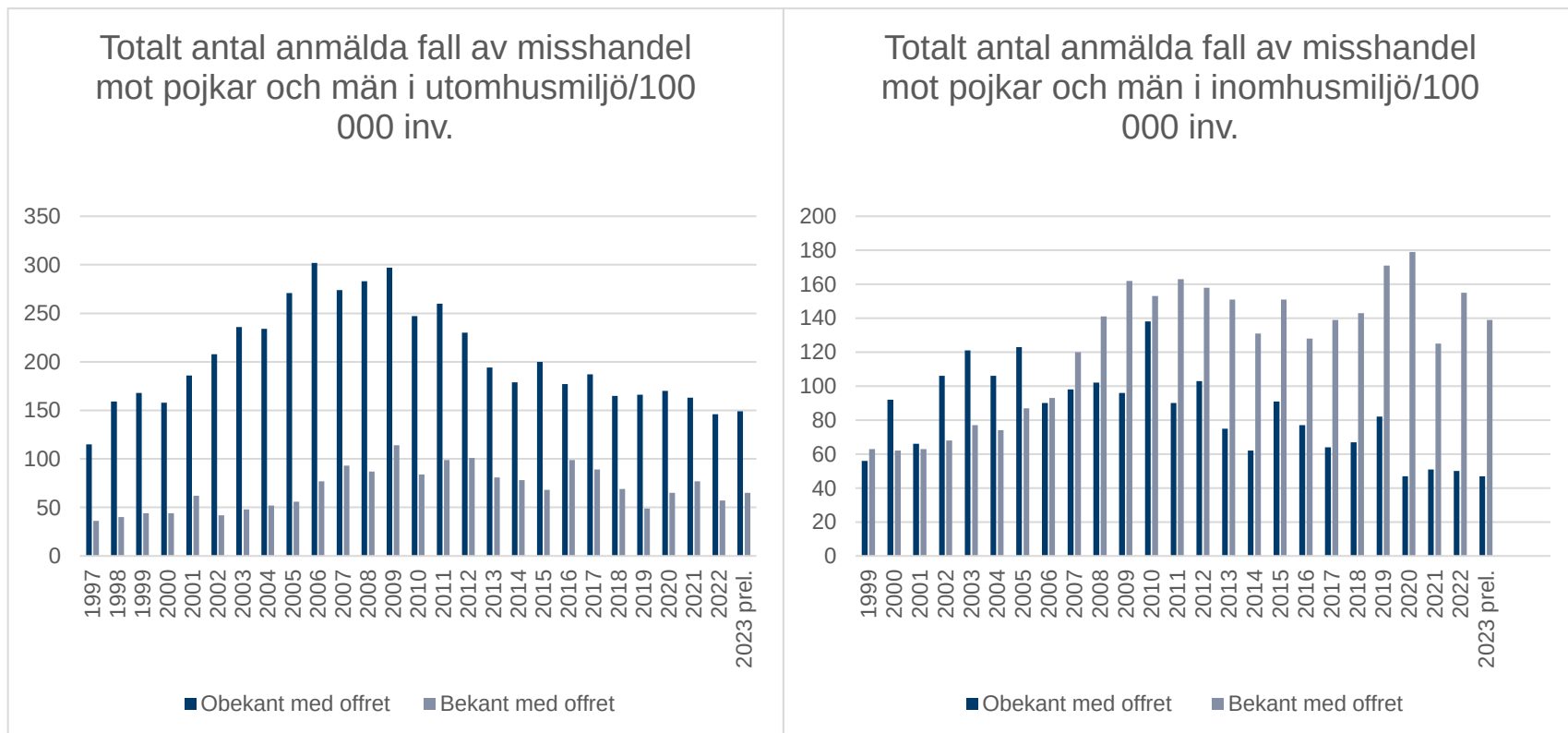
Kvinnor utsätts i störst utsträckning för misshandel i inomhusmiljö av en gärningsperson de är bekanta med. Minst utsatta är kvinnor för misshandel inomhus då de är obekanta med gärningspersonen.

Mäns och pojkars utsatthet för misshandel i Gävle kommun

Män utsätts relativt jämnfördelat för misshandel i både inomhus- och utomhusmiljö. Sett ur ett längre tidsperspektiv har antal anmälda fall av misshandel i inomhusmiljö där offret och gärningsperson är bekanta med varandra ökat markant. Antal anmälningar där offer och gärningsperson inte är bekanta med varandra följer inte samma utvecklingskurva, utan har i stället varit relativt stabil sedan 2000-talets början. Beträffande misshandel i utomhusmiljö påvisas en mer ojämn kurva – både beträffande utsatthet orsakad av bekant och obekant gärningsperson.

Samhälleliga konsekvenser av misshandel

Ekonomiska konsekvenser

Misshandelvåld förekommer i många olika former, och i många olika forum – det är därför svårt att göra en beräkning av den totala kostnaden våldet för med sig. En generell beräkning är att varje misshandel kostar samhället mellan 1000 000-1500 0000 kronor⁴⁰.

Misshandel i offentliga miljöer

Misshandel i utomhusmiljö kretsar i stor utsträckning kring krog- och nöjesliv. Att våld förekommer i en miljö som i grunden finns till i socialt underhållningssyfte minskar både säkerhetsläget och möjligheter för allmänheten att uppleva miljön som trygg och lockande.

Våld i nära relationer

14 % av Sveriges kvinnor över 18 år har någon gång utsatts för våld av en partner, av dessa utsattes 20 % för upprepat och systematiskt våld⁴¹. Att utsättas för våld av en närstående orsakar svåra skador, ofta av både fysisk och psykisk karaktär. Kvinnor som lever i våldsamma relationer har ofta mycket svårt att lämna relationen. Att lämna en våldsam relation innebär en ökad risk för att kvinnan utsätts för eskalerande våld. Risken för våld med dödlig utgång ökar också markant i samband med ett uppbrott.

Konsekvenserna för att utsättas för våld i nära relation är mycket stora – både för den som utsätts, och för samhället i stort. För den som utsätts för denna form av brott innebär utsattheten ofta både långsiktiga och kortsiktiga skador, både av psykisk och fysisk karaktär.

⁴⁰ Svenskt näringsliv (2020)

⁴¹ Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (2014)

För samhället innebär det ett hinder för jämställdhetsutvecklingen, och har exempelvis en mycket negativ inverkan på både folkhälsan och kvinnors ställning på arbetsmarknaden⁴².

Våld i hem med barn

Ungefär 210 000 barn i Sverige lever i hem där det förekommer våld i någon form⁴³. Ungefär 20 % av de barn som bevittnat våld i hemmet, har också själv utsatts för våld av en eller båda föräldrarna⁴⁴. Statistiskt sätt innebär det att det i Gävle kommun finns ungefär 2100 barn som lever i hushåll där våld förekommer mellan de vuxna i familjen, och att över 400 av dessa också själva utsätts för våld.

Att som barn bevittna våld mellan sina föräldrar är en komplex och mycket svår form av brottsutsatthet som många gånger orsakar både psykiska och fysiska problem. Barn som lever i hem med våld upplever ofta en stark otrygghet och bär på starka känslor av oro.

⁴²Socialstyrelsen (2023)

⁴³Brottsförebyggande rådet (2014)

⁴⁴Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (2014)

Sexualbrott

Anmälningssbenägenhet och mörkertal

Anmälningssbenägenheten för sexualbrott bedöms vara låg, och mörkertalet mycket stort. I nationella trygghetsundersökningen 2022 uppgav 7,4 % av kvinnorna och 1,2 % av männen i Sverige att de utsatts för sexualbrott under det senaste året. I skolundersökningen om brott 2021⁴⁵ uppgav 23,6 % av flickorna och 6,3 % av pojkarna att de utsatts för någon form av sexualbrott under de senaste 12 månaderna. Sexualbrott förekommer i många olika kontexter, och anmälningssbenägenheten skiljer sig stort dem emellan. Generellt innebär en nära relation med den som utsätter offret för brott en markant minskad anmälningssbenägenhet.

Ändringar i lagstiftningen

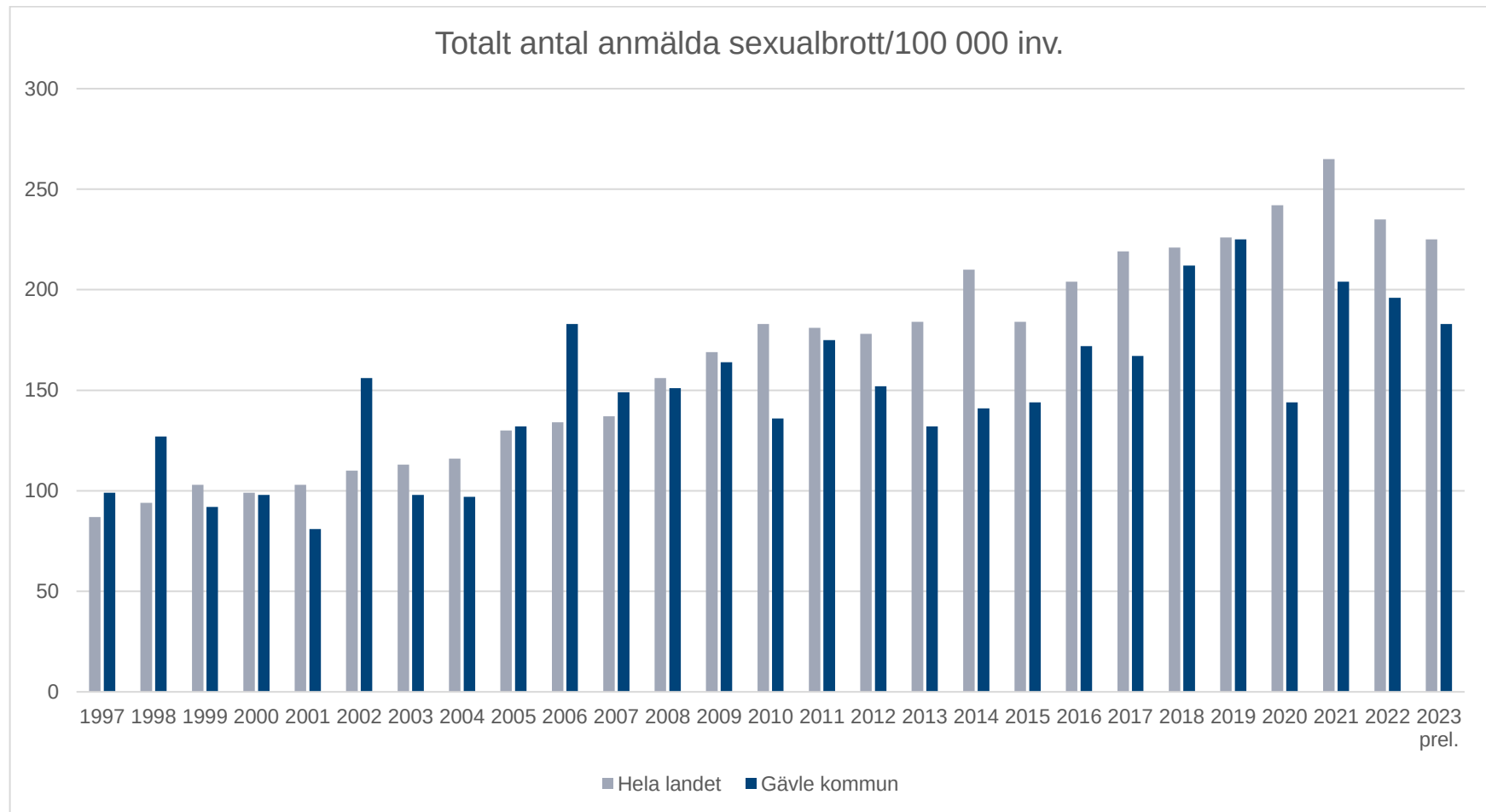
Under de senaste 20 åren visar statistiken på en stor ökning av antal anmälda sexualbrott. Under denna period har ändringar genomförts i sexualbrottslagstiftningen. Förändringarna innebär att fler handlingar idag klassas som sexualbrott än tidigare, vilket beräknas vara en stor bidragande faktor till de ökade antal anmälningarna. År 2018 infördes exempelvis samtyckeslagen, vilket är en avgörande anledning till en ytterligare ökad anmälningssstatistik.

Under de senaste 20 åren har även samhällsdiskursen om sexualbrott förändrats, vilket bedöms ha ökat anmälningssbenägenheten hos sexualbrottsoffer. Ändock beräknar Brottsförebyggande rådet att endast 2 av 10 sexualbrott anmäls – vilket ger ett 80-procentligt mörkertal.

⁴⁵ Framtagen av Brottsförebyggande rådet, 2022

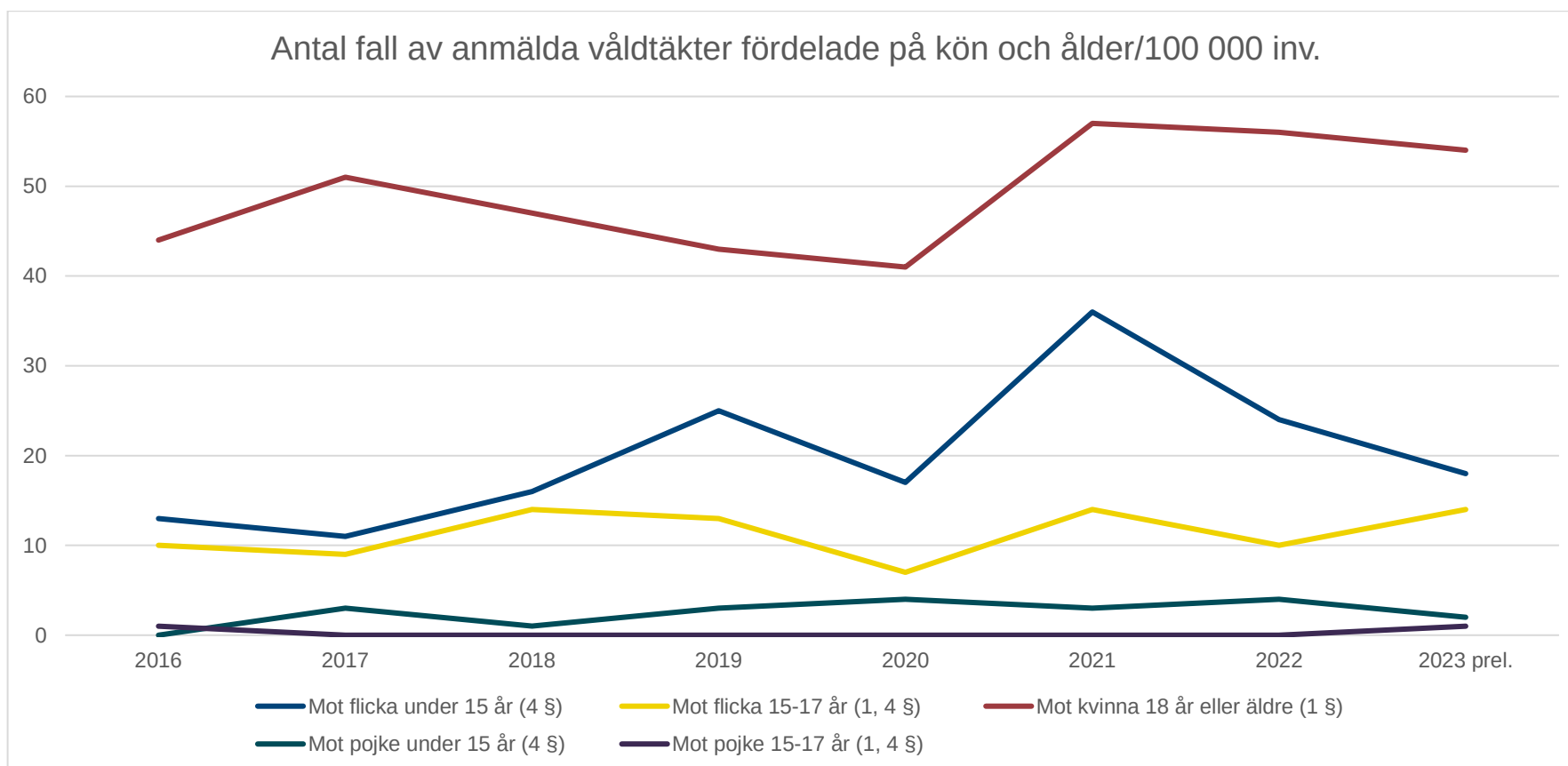
Utveckling över tid

Statistiken över antal anmälda brott påvisar en stor ökning av antal anmälda sexualbrott, både i Gävle kommun och i landet i stort. Gävle kommun ligger under sverigesnittet för antal anmälda sexualbrott.

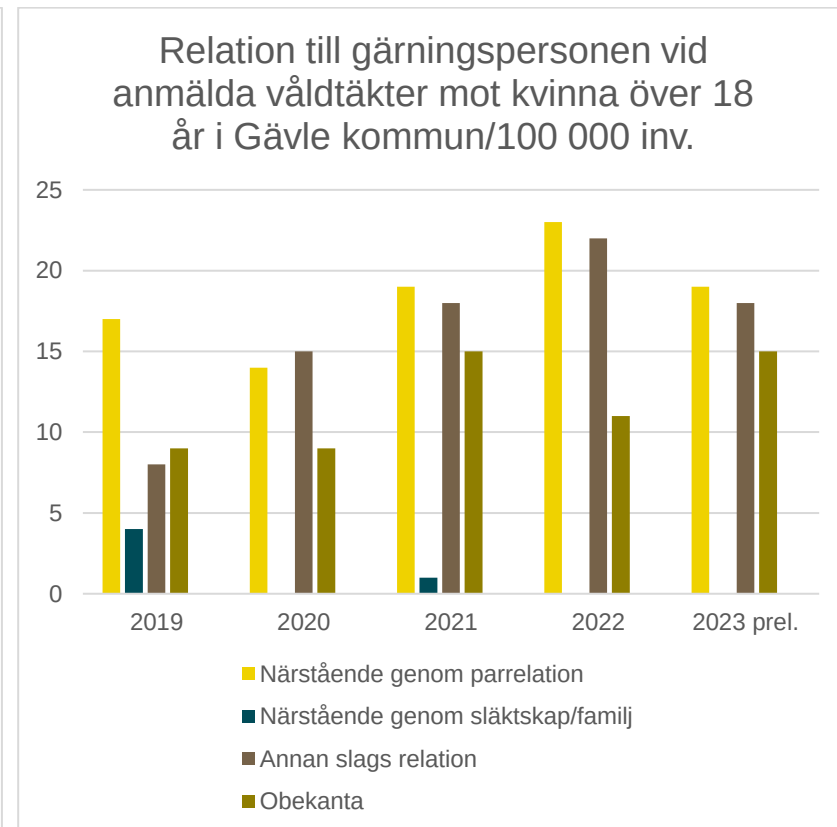
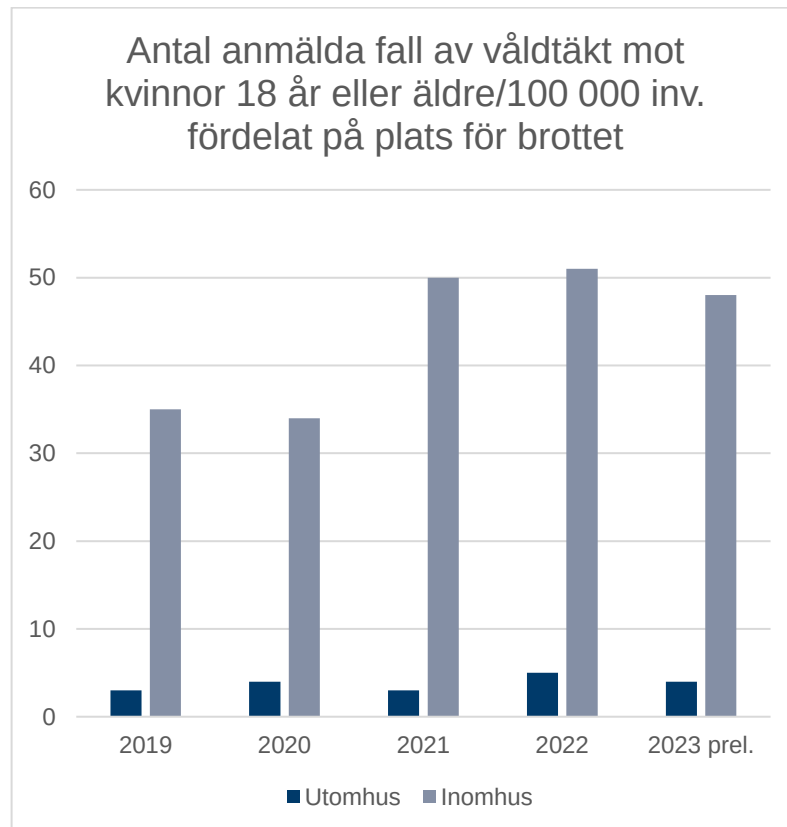
Utsatthet för våldtäkt fördelat på kön och ålder

Kvinnor över 18 år är starkt överrepresenterade som brottsoffer i sexualbrottsstatistiken. Därefter följer anmälningar om sexualbrott mot flickor under 15 år och därefter mot flickor 15-17 år. Antal anmälda sexualbrott mot pojkar och män är mycket låga för samtliga ålderskategorier.

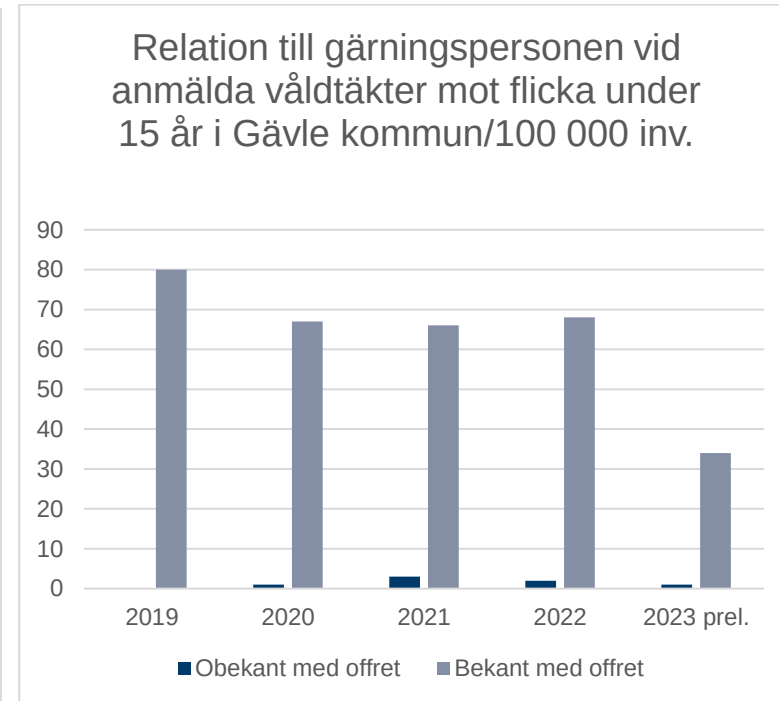
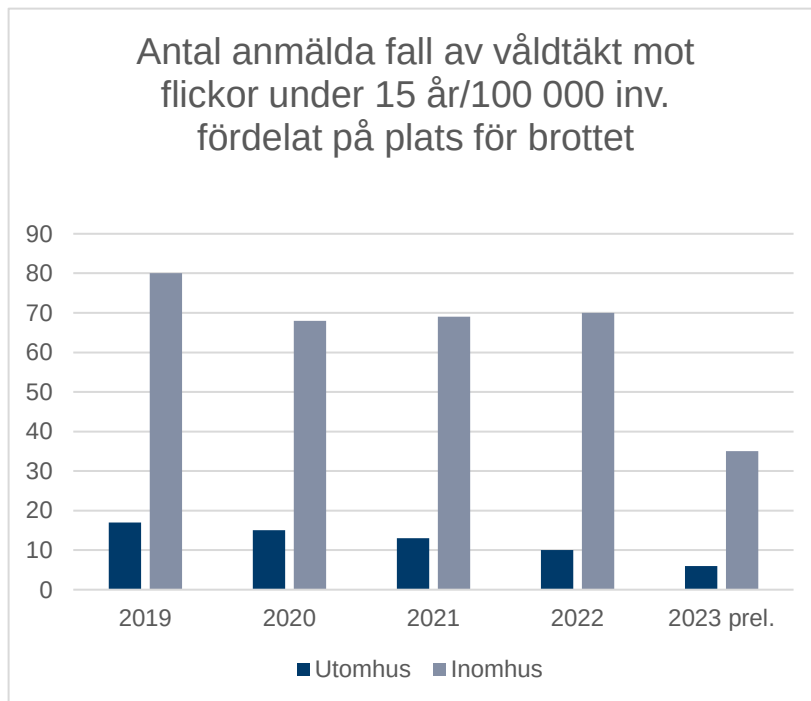
Våldtäkt mot kvinnor 18 år eller äldre

Bland de våldtäkter som anmäls där offret är kvinna och 18 år eller äldre sker de allra flesta anmälda sexualbrotten i inomhusmiljö. Gärningspersonen är oftast en partner eller har en annan form av relation med brottsoffret.

Våldtäkt mot flickor 15 år eller yngre

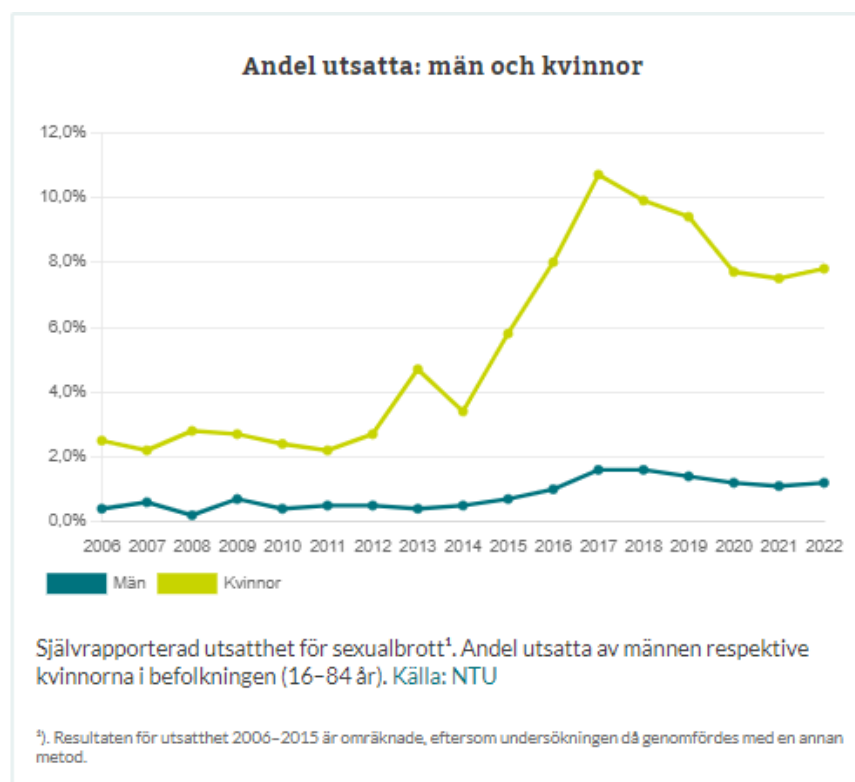
Bland de våldtäkter som anmäls där offret är en flicka som är 15 år eller yngre sker de allra flesta i anmälda sexualbrotten i inomhusmiljö och flickan är i nästan samtliga fall bekant med gärningspersonen.

Våldtäkt mot pojkar och män

De fall av sexualbrott som anmäls där målsägande är en pojke eller man är mycket få i kommunen. Nationell forskning pekar på att anmälningsbenägenheten hos män som utsatts för sexualbrott är mycket liten, och att mörkertalet därför bör bedömas vara stort.

I nationella trygghetsmätningen (NTU) uppgger 1,2 % av männen (16–84 år) att de utsatts för sexualbrott under år 2022. Av de män som uppgav att de utsatts för sexualbrott var majoriteten i åldrarna 20–34 år gamla.

I skolundersökningen om brott 2021 (BRÅ), vilken vänder sig till skolelever i årskurs nio, uppgav 6,3 % av pojkarna att de utsatts för sexualbrott under de senaste 12 månaderna. Majoriteten av pojkarna uppger att det rör sig om upprepade fysiska sexuella kränkningar. 80 % av pojkarna uppger att brotten ägt rum i skolmiljö. 2,5 % av killarna uppger att de polisanmält det brott de utsatts för. 1,6 % uppger att brottet handlat om sexuell handling genom tvång⁴⁶.

Sexualbrott på nätet

Många sexualbrott sker på nätet, där barn är särskilt utsatta brottsoffer⁴⁷. Vanliga former av sexualbrott via nätet är grooming⁴⁸, köp av sexuella tjänster (exempelvis sexuella bilder och/eller filmer), delning av sexuella bilder utan samtycke, barnpornografiska brott, och spridning av bilder och filmer av sexuell karaktär utan brottsoffrets samtycke.

Den som utsätts för sexualbrott över nätet utsätts ofta vid upprepade tillfällen, och förövaren har möjlighet att via digitala kanaler kontakta brottsoffret dygnet runt – oavsett var brottsoffret befinner sig⁴⁹. Vidare är det vanligt att denna form av brott utgörs av stora mängder hot och tvång där metoder för att skrämja och kontrollera brottsoffret tillämpas.

⁴⁶Brottsoffermyndigheten (2022)

⁴⁷Polismyndigheten (2024 c)

⁴⁸ Brottslig handling där vuxna tar kontakt med barn och unga på nätet i sexuella syften

⁴⁹ Brottsoffermyndigheten (okänt år)

Samhälleliga konsekvenser av sexualbrott

Ekonomiska konsekvenser

Det finns inga tillförlitliga siffror för vad ett sexualbrott kan sägas kosta samhället. På ett övergripande plan görs dock bedömningen att sexualbrott är mycket dyra för samhället, både direkt och indirekt.

Fysiska och psykiska skador hos brottsoffret

Olika sexualbrott orsakar olika konsekvenser, och det finns många sätt ett offer för sexualbrott kan reagera på. Bland annat påverkas reaktionerna av personliga faktorer, tidigare erfarenheter, vilken form av sexualbrott som offret utsätts för, samt vilken relation brottsoffret har till gärningspersonen/personerna.

Generellt är det dock vanligt att sexualbrott orsakar både fysiska och psykiska skador för brottsoffret. En vanlig konsekvens för den som utsätts för sexualbrott är suicidtankar och suicidala handlingar⁵⁰.

Otrygghet rädsla, och begränsningar i kvinnors rörelsefrihet

Rädsla för att utsättas för sexualbrott har en stark inverkan på kvinnors trygghetskänslor i den offentliga miljön⁵¹.

⁵⁰Karolinska institutet (2020)

⁵¹ Nationella trygghetsundersökningen (2023)

Otrygghet och oro för brott i Gävle kommun

Det brottsförebyggande arbete har under de senaste åren tenderat att i allt större utsträckning sammanföras med trygghetsfrämjande arbete. Att brottsförebyggande arbete och arbete med att skapa trygghet idag beaktas som ett gemensamt fält har sannolikt påverkats av hur både media, och samhället i stort framställer otrygghet som någonting direkt relaterat till frågor om brott och brottsrelaterade risker.

I realiteten är trygghet/otrygghet den känsla som uppstår när en individ gör en subjektiv tolkning av den egna säkerheten. Denna tolkning kan ske både medvetet och omedvetet, och påverkas av flertalet inre och yttre faktorer. Vår benägenhet att känna oss trygga påverkas bland annat av våra tidigare erfarenheter och upplevelser, vår självbild, våra personliga förutsättningar – men också av medierapporteringar och rådande samhällsdiskurser. Upplevelsen av trygghet är, liksom synen på vad som är brottsligt, socialt konstruerad. I varje samhälle finns sociala konstruktioner som skapar en uppfattning av hur trygga eller otrygga människor bör känna sig. Dessa konstruktioner kan se olika ut för olika grupper av människor, och är många gånger föränderliga över tid.

Trygghetens subjektivitet är en central anledning till att den faktiska utsattheten för brott och känslor av otrygghet, sällan samspelar med varandra. Många gånger är den allmänna oron för att utsättas för brott som störst gällande de brottskategorier där den reella faran för att utsättas är som lägst, och vice versa.

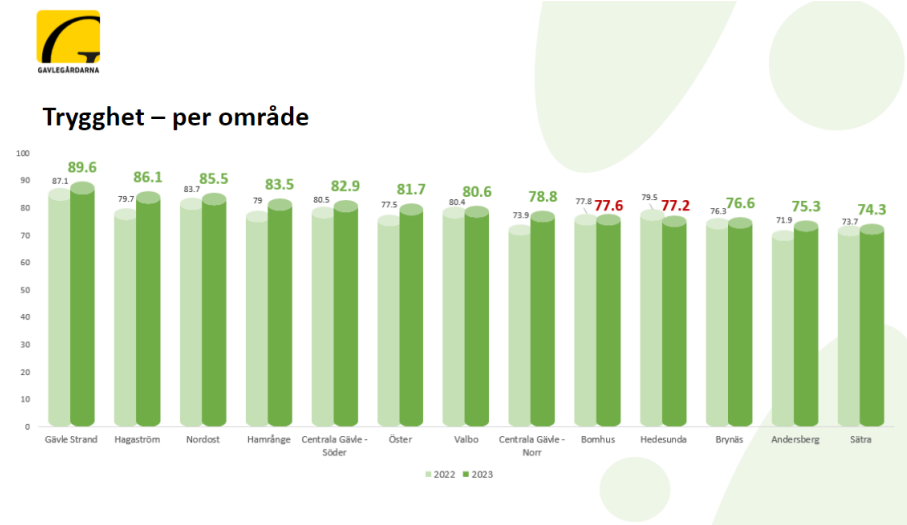
Oro för brott i Gävle kommun

I nationella trygghetsundersökningen 2022 uppgav 30 % av de svarande för Gävle kommun att de under senaste året valt en annan väg eller annat färdssätt i rädsla för att utsättas för brott. 14 % har avstått från en aktivitet i rädsla för att utsättas för brott, medan 7 % upplever att oron för att utsättas för brott har en negativ inverkan på livskvaliteten i stor utsträckning.

83 % av Gävle kommuns invånare har en uppfattning om att brottsligheten i samhället ökar (kraftigt/något)⁵². 52 % av Gävle kommuns invånare upplever en stor oro för brottsligheten i samhället⁵³.

Otrygghet/trygghet i bostadsområden

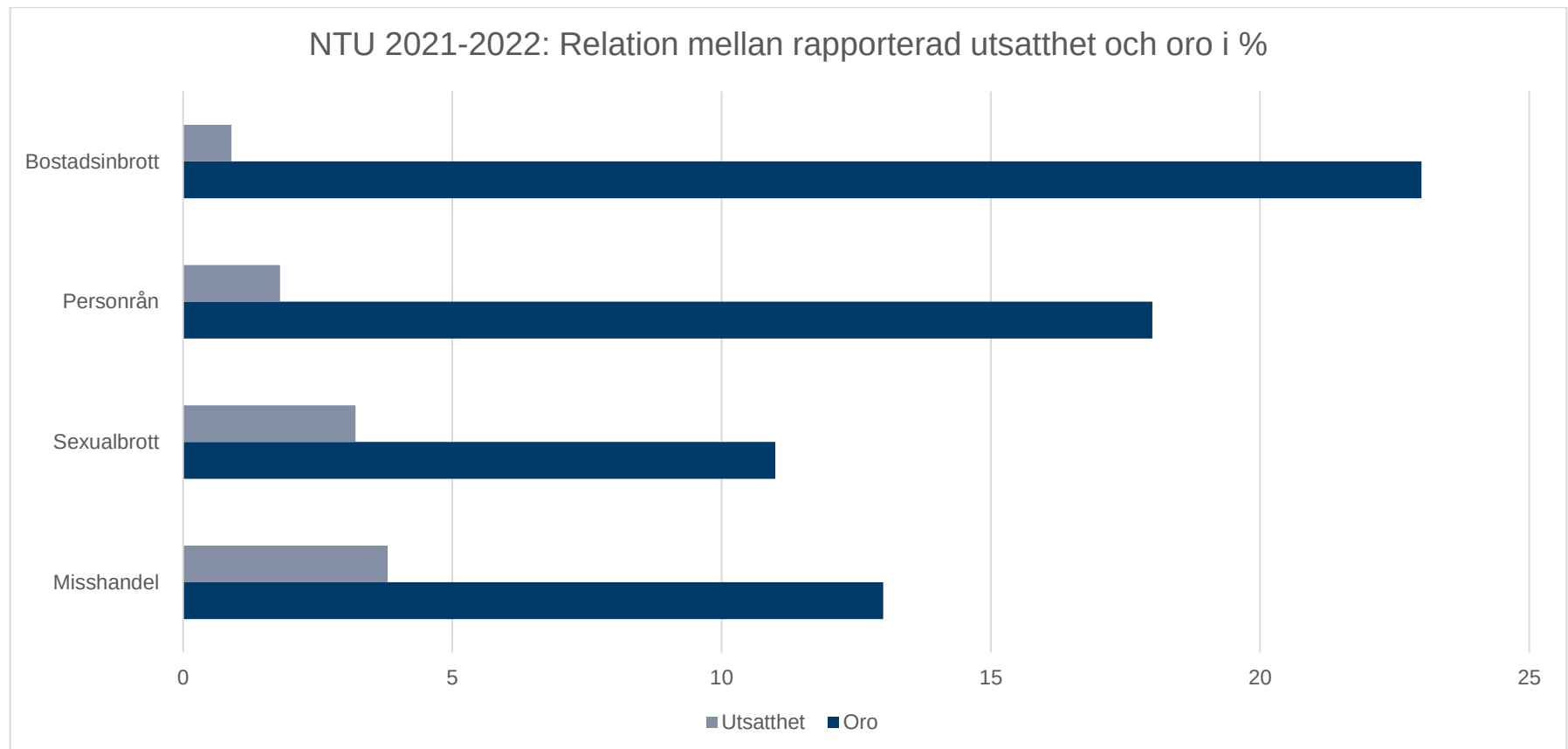
I nationella trygghetsundersökningens mätningar från 2022 uppger 32 % av Gävle kommuns invånare att de upplever en otrygghet vid utevistelse i det egna bostadsområdet under sen kväll⁵⁴. När Gavlegårdarna AB genomför en trygghetsundersökning riktad mot sina hyresgäster runt om i Gävle kommun påvisas att 81,7 % av männen och 73,9 % av kvinnorna känner sig trygga i sitt bostadsområde under kvällar och nätter, med en viss variation mellan olika bostadsområden.

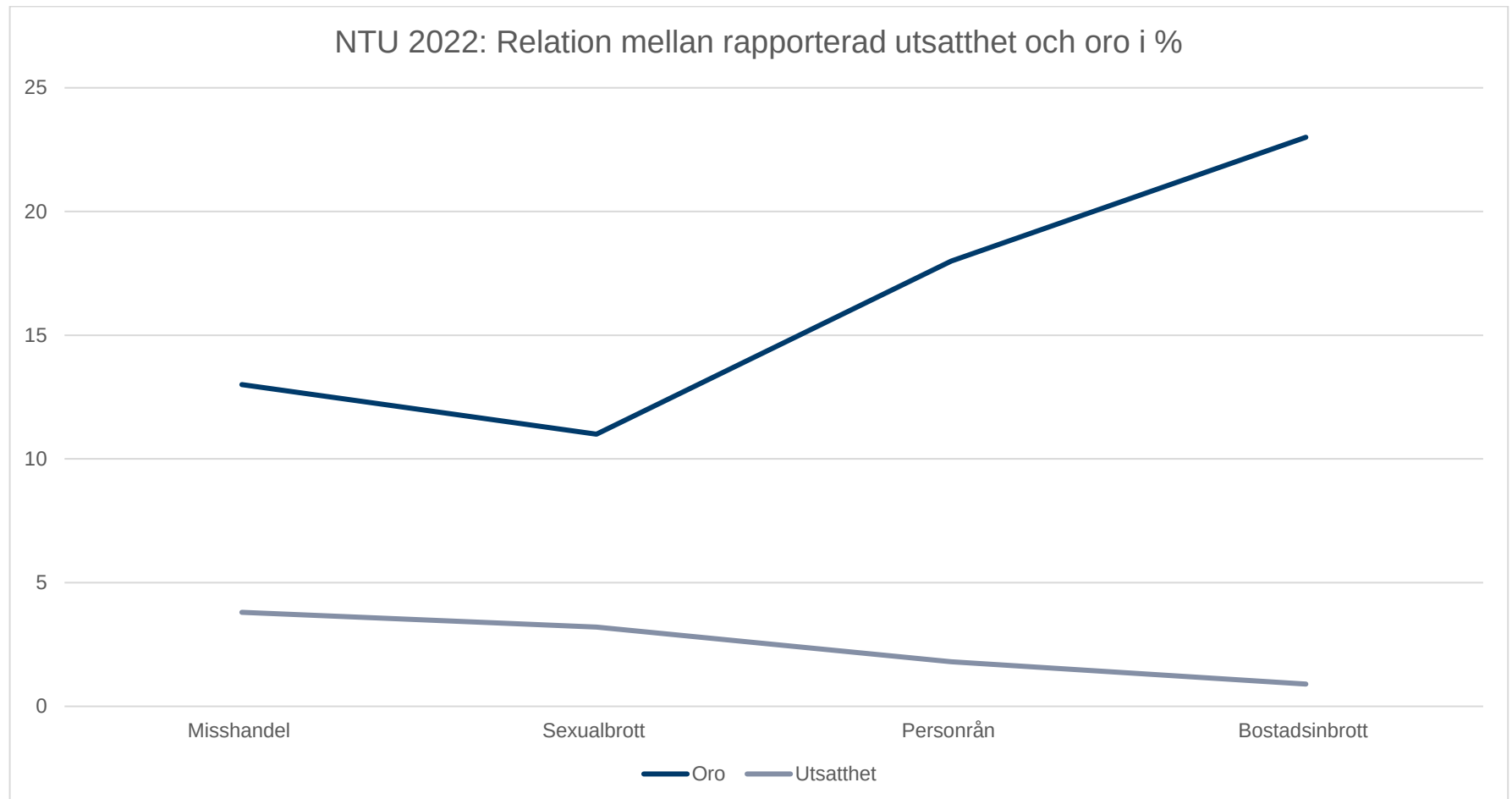
⁵³ Nationella trygghetsundersökningen 2021/2022

Oro kontra utsatthet

Oron för att utsättas för brott är betydligt högre än den faktiska brottsutsattheten i Gävle kommun. Enligt lokala siffror för Gävle kommun, hämtade från Nationella trygghetsundersökningen 2022, är oron för brottsutsatthet kraftigt överrepresenterad den faktiska utsattheten i samtliga mätbara kategorier.

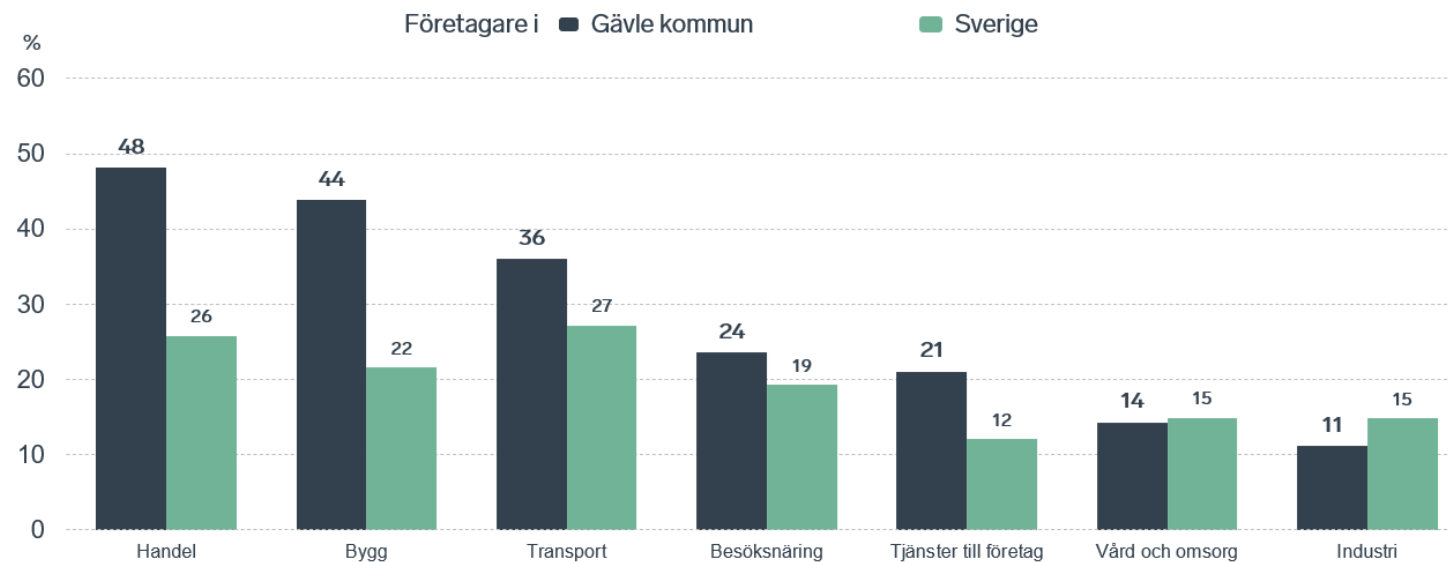
Lägst rapporterad oro för att utsättas uppges för de brottskategorier där den rapporterade utsattheten är som störst. Högst rapporterad oro för att utsättas uppges för de brott där den självdeklarerade utsattheten är som lägst.

Näringslivets otrygghet och rädsla för brott i Gävle kommun

I en undersökning från 2022, genomförd av Svenskt näringsliv framträder en påverkan av brottslighet och otrygghet i Gävle kommun långt över sverigesnittet. Störst otrygghet återfinns inom handeln och byggbranschen.

Påverkan av brottslighet/otrygghet Negativa andelar branschvis

Gävle

Samhälleliga konsekvenser av otrygghet och oro för att utsättas för brott

Försämrade social kontroll

Teorier om social kontroll utgår från att det finns ett normsamhälle, och att det är relationen till samhällsnormen som avgör människors benägenhet att begå brott. Med social kontroll menas samhällets förmåga att via socialt samspel upprätthålla en legitimitet för de gemensamma normer samhället bygger på.

En följd av höga nivåer av rädsla och otrygghet är att människor slutar stå upp för och försvara samhällsnormen, vilket ökar risken för att andra prokriminella normer får fäste i samhället. Ett konkret exempel på detta skulle kunna vara de tendenser som påvisats både nationellt och lokalt, där företag och samhällsinstitutioner på policy- och rutinnivå avråder personal och anställda från att ingripa vid upptäckt av brott i rädsla och oro och otrygghet inför vad ett ingripande skulle kunna innebära för den som ingriper.

Höga nivåer av rädsla för brott, och känslor av otrygghet, riskerar således att i längden bidra till att brottsligheten i samhället ökar. Detta gör rädslan till en form av självuppfyllande profetia – vilket i sin tur riskerar att orsaka ytterligare nivåer av rädsla och otrygghet.

Isolering och undvikande av sociala situationer

I nationella trygghetsundersökningen 2022 uppgav 30 % av de svarande för Gävle kommun att de under senaste året valt en annan väg eller annat färdssätt i rädsla för att utsättas för brott. 14 % har avstått från en aktivitet i rädsla för att utsättas för brott, medan 7 % upplever att oron för att utsättas för brott har en negativ inverkan på livskvaliteten i stor utsträckning.

En utbredd rädsla och oro för att utsättas för brott riskerar i längden att bidra till att människor isolerar sig och att det sociala samspelet med omgivningen försvagas. En grupp som är särskilt utsatta för social isolering orsakat av oro och otrygghet kopplat till brottslighet är äldre personer – både gällande fysisk och digital isolering.

Tillbakagång i näringslivet

Nationella studier visar på att fler och fler svenska företagare överväger att stänga ner eller flytta sina verksamheter på grund av brottsutsatthet och/eller rädsla för att utsättas för brott. Ett avstannande, eller i värsta fall tillbakagående av den lokala näringslivsutvecklingen har stora ekonomiska konsekvenser för en kommun - både på lång och kort sikt.

Nedbruten motståndskraft för kriminell påverkan

En utbredd rädsla för att utsättas för brott riskerar att bryta ned den allmänna motståndskraften mot kriminella handlingar. Är människor rädda och otrygga minskar vår kollektiva förmåga till att aktivt agera och markera mot kriminella handlingar, men också vår förmåga att själva stå utanför det brottsliga vid påtryckningar eller försök till tvång. Konsekvenserna blir desamma både på individ och gruppnivå, och skadar därmed samhällets förmåga att upprätthålla legala normer och värderingar.

Andra brottsfenomen med bäring mot Gävle kommun

Nedan presenteras brottskategorier och brottsfenomen vilka på lokal nivå är svåra att mäta statistiskt, men som av andra skäl bedöms vara av särskilt intresse för Gävle kommun att arbeta med.

Organiserad brottslighet

Brottsförebyggande rådet definierar organiserad brottslighet som nätverksbaserad vinstinriktad brottslig verksamhet i projektform som har vilja och förmåga att skydda och underlätta brottsligheten genom otillåten påverkan (trakasserier, hot, våld och korruption).

Den organiserade brottsligheten är i mycket stor utsträckning ekonomiskt driven – och det primära syftet med kärnverksamheten är att tjäna pengar. Brottsligheten är många gånger mångsidig, och verksamhet är ofta formbar utefter potentiella brottsvinster. Vanliga brottsvinstgenererande verksamhetsområden för den organiserade brottsligheten är bland annat välfärdsbrottslighet (och annan ekonomisk brottslighet), koppleri, häleri, smuggelbrottslighet, miljöbrott och storskalig narkotikabrottslighet.

Den organiserade brottsligheten drivs i olika former av vinstdrivna nätverk, där det kriminella samarbetet är vad som möjliggör brottsligheten. Stora delar av den organiserade brottsligheten bedrivs i det dolda, och med stor diskretion – men en del av den svenska organiserade brottsligheten utgörs av nätverk vars varumärke är att påvisa sin existens, och vilka uttrycker sig via synliga gänggrupperingar, utmanande beteenden, symboler och maktanspråk av olika slag. För dessa grupperingar är våldskapitalet ett avgörande brottsverktyg, och det är i dessa grupper vi under de senare åren sett en oroväckande ökning av grova våldsbrott och konflikter med dödlig utgång. Det finns dock ingen tydlig avgränsning mellan dessa mer utåtagerande grupper och övrig ”dold” organiserad brottslighet – de olika formerna av verksamheter och nätverk smälter många gånger samman, och/eller är nära relaterade till varandra.

För att omfattande kriminell verksamhet ska kunna bedrivas behövs människor som utför brotten, och under senare år har det blivit allt vanligare att de organiserade kriminella nätverken söker brottsutförare utanför den egna verksamheten. Flertalet domar för grova våldsbrott från de senaste åren visar på hur nätverken aktivt och strategiskt arbetar för att rekrytera in människor in i den organiserade brottsligheten. Även personer utan tidigare koppling till brottslighet har blivit alltmer förekommande i rekryteringssammanhang under senare år – både i egenskap av utförare av grova våldsbrott, men också som möjliggörare för kriminell verksamhet.

Ekonomisk brottslighet

Gävle kommun ligger markant över sverigesnittet/100 000 invånare för antal anmälda bidragsbrott. Bidragsbrott är en del av den breda ekonomiska brottsligheten, vilken inte minst under 2024, påvisats ha en mycket central roll i hur den organiserade brottsligheten utvecklas och expanderar på nationell nivå. Under senare år har vi sett hur områden inom exempelvis vård och omsorg blivit alltmer attraktiva som marknader för ekonomisk organiserad brottslighet.

I Sverige beräknas den kriminella ekonomin generera ungefär 100–150 miljarder kronor i brottsvinster varje år. Procentuellt betyder det för Gävle kommuns räkning att brottsvinsterna för ekonomisk brottslighet i kommunen är ungefär 10 000 000 – 15 000 000/år. Vålfärdsbrottslighet, svart arbetskraft och olika former av skatte- och bidragsbrott är attraktiva marknader för den organiserade ekonomiska brottsligheten.

I dagsläget råder bristande insyn i hur Gävle kommuns utsatthet för ekonomisk brottslighet ser ut i stort. Det saknas ett samordnat arbete mot ekonomisk brottslighet, både för intern och extern samverkan. Vidare saknas insyn i vilka förebyggande insatser/åtgärder som redan finns vidtagna för att förebygga ekonomisk brottslighet i kommunens olika verksamheter, samt i vilka åtgärder som i dagsläget saknas.

Bortsett från de direkta ekonomiska konsekvenser som uppstår av den ekonomiska brottsligheten, skapar denna form av brott också en osund konkurrens på arbetsmarknaden, där den som av illegala skäl kan erbjuda fördelaktiga priser riskerar att vinna fördelar på marknaden framför den som bedriver legal verksamhet. En osund konkurrens bidrar vidare till en försvagad säkerhet på arbetsmarknaden, där kvalitet på tjänster och produkter, anställningsvillkor och försäkringsskydd ofta får stå till sidan för en ökning av illegala inkomster.

Slutligen äventyrar den organiserade ekonomiska brottsligheten att urholka samhällets demokratiska system. Dels bidrar brotten till att personer och verksamheter som inte har rätt till skattemedel förses med sådana, men brotten riskerar även att påverka medborgarnas tillit till det ekonomiska systemet, och kanske allra mest värdfärdssystemets legitimitet. Den organiserade ekonomiska brottsligheten ligger också till stor del som grund till att tjänstemän och förtroendevalda utsätts för påtryckningar till otillåten påverkan, vilket skadar demokratin ytterligare.

Rekrytering av brottsutförare

Vissa grupper av individer är mer utsatta för risker att rekryteras av kriminella nätverk än andra. I Gävle kommun har nedan grupper identifierats som särskilt utsatta:

Rekrytering av barn och unga

Barn och unga är i Gävle kommun, liksom i resterande landet, en särskilt utsatt grupp när det kommer till att utsättas för rekryteringsförsök kopplat till kriminella nätverk. Inledningsvis handlar det ofta om att utföra enklare uppdrag för nätverkens räkning, så som att exempelvis hålla span på en särskild plats, swisha eller hantera mindre summor pengar, förflytta brottsverktyg så som vapen och narkotika eller småskalig försäljning av narkotika⁵⁵. Uppdragen utvecklas dock ofta snabbt, och kan snart komma att utgöras av

⁵⁵ Brottsförebyggande rådet (2023 d)

exempelvis förvaring av vapen och narkotika, hantering av större summor kriminella pengar, omfattande försäljning och hantering av narkotika, och/eller utförande av olika former av våldsbrott.

Vanliga tillvägagångssätt för nätverken att närma sig barnen och ungdomarna är via socialisering, gåvor, och inbjudan till en social gemenskap – men också via hot, påhittade skuldsättningar och våldsutövning⁵⁶.

Faktorer som bedöms öka risken för att barn och unga utsätts för rekryteringsförsök är:

- Problematiska hemförhållanden
- Personliga svårigheter, så som exempelvis psykisk ohälsa och olika former av neurologiska diagnoser och intellektuella nedsättningar
- Eget missbruk och/eller missbruk i familjen
- Bristande skolresultat
- Syskon och/eller föräldrar i kriminalitet

Platser som bedöms särskilt utsatta för rekryteringsförsök av barn och unga är:

- Platser där många ungdomar samlas, exempelvis skola
- Den digitala arenan, bland annat via olika former av sociala medier och krypterade appar
- I det egna bostadsområdet, särskilt vanligt för områden med utbredd socioekonomisk utsatthet
- HVB, SIS och andra former av behandlingshem där många barn med olika former av individuella utmaningar och svårigheter befinner sig

⁵⁶ Ibid.

Rekrytering av personer i social utsatthet

En ny arena för nyrekrytering av utförare till olika former av nätverksrelaterade brott vilken på senare tid framträtt i Gävle kommun är bland personer som lever i socioekonomisk utsatthet.

På senare tid har en ökning påvisats beträffande vuxna narkotikamissbrukare som rekryteras in i den organiserade nätverkskriminaliteten. Det är mycket vanligt förekommande att personer som lever med missbruksproblematik begår olika former av brott för att finansiera sitt missbruk. Historiskt har brottsligheten generellt utgjorts av individuellt genomförda brott, så som exempelvis olika former av stölder och inbrott – men under senare år har det blivit allt vanligare att också genomföra uppdrag för den organiserade brottslighetens räkning. Dessa brott begås i viss utsträckning frivilligt, men sker också via tvång. Uppdragen består ofta av försäljning och/eller förvaring av droger och vapen. En vanlig betalning för genomförda tjänster är droger.

Andra riskfaktorer för nätverksrekrytering av vuxna är:

- Arbetslöshet
- Låg utbildningsgrad och oavslutad skolgång
- Personliga utmaningar, exempelvis neurologiska diagnoser och/eller psykisk sjukdom
- Drogliberala och prokriminella inställningar och värderingar
- Instabil bostadssituation/hemlöshet
- Bristande relationer- och bristande tilltro till det demokratiska samhället.

Rekrytering av möjliggörare

Att ha människor på legala arbetsplatser, och i samhällets offentliga strukturer, som är villiga att nyttja sin arbetsställning för att hjälpa de kriminella nätverken är avgörande för den organiserade brottsligheten. Rekryteringen av personer med olika former av jobb av intresse för den kriminella organisationen är därför en viktig del av den organiserade brottslighetens verksamhet. Nätverken nyttjar både personer som medvetet och aktivt möjliggör för nätverkens kriminella verksamhet – men också människor som omedvetet förser nätverken med information⁵⁷. Särskilt stor är risken för försök till nätverksrekrytering eller informationspåtryckningar för personer som är verksamma inom exempelvis myndigheter, offentlig sektor, banker, rättsväsendet och enskilda verksamheter med särskild vikt för den organiserade brottsligheten, så som exempelvis hamnar och flygplatser.

På individnivå bedöms risken för utsatthet öka för personer som:

- Har personliga relationer och/eller kopplingar till personer i den kriminella nätverksmiljön
- Har dålig eller svag anknytning till den egna arbetsplatsen och/eller till samhället i stort
- Har ett narkotikabruk/riskbruk/missbruk, särskilt stor är utsattheten för den som kommer i kontakt med den organiserade brottsligheten vid inköp av droger
- Har skulder och/eller dålig privatekonomi

Problematiken med rekrytering av möjliggörare är ett nationellt problem. Bedömningen är att rekryteringsförsök riktade till olika former av möjliggörare kommer bli ett allt viktigare, och än högre prioriterat område inom den organiserade kriminella verksamhetsstrukturen framöver. Därmed bedöms det föreligga ett behov av att säkerställa att Gävle kommun arbetar förebyggande med frågan, både internt och externt.

⁵⁷ Brottsförebyggande rådet (2023 d)

Slutsatser och rekommendationer för det brottsförebyggande arbetet framåt

Att tolka brottsstatistik i relation till det brottsförebyggande arbetet

Att arbeta brottsförebyggande är att balansera mellan olika preventiva nivåer. Det är en utmaning att finna en god balans mellan det långsiktiga arbetet, och mer repressiva insatser med kortare tidshorisont. En farhåga med att bygga en lägesbild om den lokala brottsligheten utifrån anmälningssstatistik, är att arbetets utfall riskerar att begränsas till de brott där statistiken visar tillfälligt höga siffror – och att arbeten som riktas mot brottskategorier som är svåra att mäta statistiskt bortprioriteras. Brottsförebyggande insatser behöver ibland bedrivas med ett kortsiktigt perspektiv – men grunden för arbetet bör ändå bedrivas på lång sikt och med huvudfokus på att förhindra framtida stigningar av brottsutsatthet. Vidare är tolkningen av brottsstatistik en komplex process, med variationer i exempelvis anmälningssbenägenhet, lagändringar och omkodningar av olika brottskategorier. Vidare orsakar olika brottsfenomen olika samhälleliga konsekvenser, vilket många gånger behöver sättas i ett större perspektiv för att en analys av dess prioritetsbehov skall vara möjlig.

Därmed utgörs nedan rekommendationer för brottsförebyggande prioriteringsområden av en samlad bedömning av:

- Brottslighetens statistiska nivåer, samt en analys av denna
- Statistiskt dolda brottstrender och brottsfenomen med lokal och/eller nationell förankring
- Brottslighetens koppling till andra brott och dess långsiktiga konsekvenser
- Bakomliggande orsaker och påverkansfaktorer

Fyra identifierade huvudområden för Gävle kommuns brottsförebyggande utmaningar

Organiserad brottslighet

Den organiserade brottsligheten bedrivs idag i former liknande stora internationella företag, med storskaliga ekonomiska drivkrafter och globalt etablerade verksamhetsstrukturer. Grunden för dessa verksamheter är att verka i det dolda, utan att dra det legala samhällets uppmärksamhet till sig. Samtidigt har de kriminella organisationerna stora krav på sig att kunna uppehålla struktur och ordning hos de många utförare som behövs för att verksamheten skall generera ekonomiska vinster. För att upprätthålla denna ordning nyttjas inte endast ekonomisk makt – utan också våld. Längst ut i de kriminella hierarkierna återfinns behovet av utförare för olika former av kriminella handlingar. Det är i dessa ytterkanter vi återfinner problematik med barn och unga, och andra utsatta grupper, som rekryteras in som utförare av brottsliga handlingar in i den organiserade brottsligheten. Det är också i dessa miljöer en överhängande del av det nätverksrelaterade våldet uppstår, vilket i stor utsträckning orsakar de ökade antalen dödligt våld med skjutvapen som uppstått i Sverige under de senaste åren.

Nyrekrytering av utförare till den organiserade brottslighetens verksamheter är ett snabbt växande problem. Ju starkare den organiserade brottsligheten tillåts växa – ju mer kriminell arbetskraft behövs. I Gävle kommun ser vi idag problem med nyrekrytering, både av barn och unga – men också i stor utsträckning av människor som lever i olika former av social utsatthet. Nationellt ser vi en ökning av otillåten påverkan, och av försök till rekrytering av legala möjliggörare/infiltratörer – i media ofta kallade insiders.

Den organiserade brottsligheten tenderar att fästa sig på marknader där den brottsliga ansträngningen är som minst och möjligheterna till brottvinster som störst. Marknader där utmaningarna är stora överges ofta till förmån av andra mer fördelaktiga områden. För att förebygga att den organiserade brottsligheten får fäste i Gävle kommun föreslås därför:

- Ett helhetsarbete för att stärka upp kommunens förmåga att skydda sig mot ekonomisk brottslighet. Exempel på angreppsområden är välfärdsbrottslighet, bedrägeribrottslighet, bidragsbrottslighet, och skattebrottslighet.
- Försvåra rekryteringen av utförare och möjliggörare, exempelvis via tidig upptäckt av barn i riskfyllda kriminella miljöer, via målgruppsanpassade insatser riktade till identifierade riskgrupper samt via stärkt arbetsgivarförmåga för upptäckt och ingripande vid otillåten påverkan

Otrygghet och försvagad social kontroll

52% av Gävleborna upplever en stor oro för brottsligheten i samhället, och 7 % upplever att oron för att utsättas för brott har en stor negativ inverkan på livskvaliteten⁵⁸. Samtidigt visar den lokala statistiken att gemene mans rädsla och oro för att utsättas för brott i Gävle kommun, är betydligt högre än den faktiska utsattheten för brott i kommunen.

Även näringslivet i Gävle kommun påvisar en betydligt högre otrygghet än sverigesnittet⁵⁹. Störst är otryggheten inom handeln och byggbranschen. Den självdeklarerade otryggheten är även här betydligt högre än påvisad utsatthet.

En följd av höga nivåer av rädsla och otrygghet i ett samhälle är att människor slutar stå upp för, och försvara, samhällets legala normer och värderingar - vilket ökar risken för att andra prokriminella normer får fäste i samhället. Ett konkret exempel på detta skulle kunna vara de tendenser som påvisats både nationellt och lokalt, där företag och andra samhällsinstitutioner på policy- och rutinnivå avråder personal och anställda från att ingripa vid upptäckt av brott.

Höga nivåer av rädsla för brott, och känslor av otrygghet, riskerar i längden att bidra till att brottsligheten i samhället ökar. Detta gör rädslan till en form av självuppfyllande profetia – vilket i sin tur riskerar att orsaka ytterligare nivåer av rädsla och otrygghet. Vidare riskerar känslan av att vara otrygg, och känslan av att samhället inte kan skydda en från brottslighet, att skada tilltron och tilliten till samhällets strukturer och demokratiska bäring. En skadad tillit till samhällets demokratiska bäring innebär i sin tur ett försvagat skydd gentemot kriminella påtryckningar, exempelvis i form av försök till otillåten påverkan.

⁵⁸ Nationella trygghetsundersökningen (2021/2022)

⁵⁹ Svenskt näringsliv (2022)

Därmed föreslås:

- Trygghetsfrämjande insatser, exempelvis genom kunskapshöjande- och stödjande insatser för särskilt otrygga/brottsutsatta grupper, samt via en förstärkt samverkan för kommunens övergripande trygghetsarbete
- Stärk den allmänna förmågan att upprätthålla social kontroll, exempelvis genom stärkande insatser riktade till vårdnadshavare, skolpersonal och näringsliv

Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet

Att leva i social utsatthet och/eller med ett narkotikamissbruk skapar en grogrund för brottslig utveckling. Många gånger är brott den enda försörjningsmöjligheten för människor som lever i social utsatthet, samtidigt som risken för att utsättas för brott ökar markant för den som lever under sådana förutsättningar. Det skapas en rollblandning, där samma person både utövar och utsätts för brott i mycket stor utsträckning. Bland annat är förekomsten av våld och sexuellt våld är markant högre bland människor som lever i social utsatthet.

I Gävle kommun ser vi en stigande utsatthet kopplat till missbruk och social utsatthet. Bedömningen är att problematiken, i relation till samhällets ekonomiska läge, och produktionen av nya former av syntetiska blanddroger på marknaden, kommer att fortsätta öka under kommande år. Missbruk i kombination med hemlöshet är en starkt bidragande faktor till många av de mängdbrott som utmanar Gävle kommun, särskilt kring stadskärnan och andra näringslivstäta områden.

Utmaningar med konsekvenser orsakade av social utsatthet rapporteras bland annat som en av de mest påtagliga (och kostsamma) utmaningarna för handelsföretag, hotellverksamheter och fastighetsägare i kommunen. Vidare bedöms den sociala utsattheten och dess konsekvenser även ha en mycket hämmande inverkan för möjligheten att öka trygghetskänslan i Gävle kommuns centrala delar.

Därför föreslås:

- Riktade åtgärder för att förebygga den narkotikarelaterade sociala utsattheten i Gävle kommun, exempelvis genom att minska bostadslösheten, verka för en ökad sysselsättnings/aktivitetsgrad för människor i svår social utsatthet, samt riktade insatser för att förebygga otrygghet orsakad av de brott som ofta uppstår som en konsekvens av social utsatthet

Våld mot kvinnor

Över tid har pojkar och män som utsatts för misshandel i utomhusmiljö varit den vanligast förekommande kategorin av misshandelsfall i Gävle kommun. År 2013 vände tidigare trend, och den vanligaste kategorin av utsatta misshandelsoffer har sedan dess varit flickor och kvinnor som utsätts i inomhusmiljö. Mest utsatta är kvinnor över 18 år. Vanligast är att brottet begås av någon den utsatta kvinnan har en nära relation till. Våldsutsattheten för denna grupp återspeglas även i sexualbrottssammanhang, där kvinnliga målsäganden med nära relation till gärningspersonen är klart överrepresenterade.

14 % av Sveriges kvinnor över 18 år har någon gång utsatts för våld av en partner, av dessa utsattes 20 % för upprepat och systematiskt våld. Ungefär 210 000 barn i Sverige lever i hem där det förekommer våld i någon form⁶⁰. Ungefär 20 % av de barn som bevittnat våld i hemmet, har också själv utsatts för våld av en eller båda föräldrarna⁶¹. Statistiskt sett innebär det att det i Gävle kommun finns ungefär 2100 barn som lever i hushåll där våld förekommer mellan de vuxna i familjen, och att över 400 av dessa också själva utsätts för våld.

Kvinnor som lever i våldsamma relationer har ofta mycket svårt att lämna relationen. Att lämna en våldsam relation innebär en ökad risk för att kvinnan utsätts för eskalerande våld. Risken för våld med dödlig utgång ökar också markant i samband med ett uppbrott. Konsekvenserna för att utsättas för våld i nära relation är mycket stora – både för den som utsätts, och för samhället i stort. För den som utsätts för denna form av brott innebär utsattheten ofta både långsiktiga och kortsiktiga skador, både av psykisk och fysisk karaktär. För samhället innebär det ett hinder för jämställdhetsutvecklingen, och har exempelvis en mycket negativ inverkan på både folkhälsan, barns uppväxtvillkor, och kvinnors ställning på arbetsmarknaden.

⁶⁰Brottsförebyggande rådet (2014)

⁶¹ Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (2014)

Vad som ofta kännetecknar relationer där våld förekommer är att de skapas utifrån en normaliseringsprocess, där den våldsutsatta succesivt anpassar sig efter den våldsamme partens kontroll- och våldshandlingar. Våldet och kontrollen är i inledande skede ofta av mild karaktär – men i takt med att den våldsutsatta anpassar sig efter detta, trappas våldet och kontrollen stegvis upp. Denna process gör det svårt för den som utsätts för våldet att lämna relationen, och många gånger krävs det att omgivningen reagerar och agerar för att relationen ska kunna avbrytas. Därför föreslås:

- Riktade insatser för att stärka den allmänna förmågan att i ett tidigt skede uppmärksamma, reagera och agera på misstankar om våld i nära relationer, exempelvis genom att kompetensutveckla chefer och medarbetare i vanliga tecken och beteendemönster vid våldsutsatthet

Avslutande reflektioner

Syftet med detta lägesbildaarbete har varit att fånga upp lokala brottstrender och förändringar i brottsligheten över tid – både lokalt och nationellt. Arbetet har också syftat till att synliggöra vad som påverkat den lokala brottsligheten, och därmed också vilka insatser som bedöms ha bäst förutsättningar för att uppnå en hållbar och långsiktig brottsförebyggande effekt.

Det är en utmaning att skapa en objektiv och rättvis bild av samtlig brottsutsatthet på en kommunövergripande nivå. Detta är första gången en brottsförebyggande lägesbild genomförs på detta vis i Gävle kommun – och arbetet befinner sig fortfarande i en läroprocess. Inför nästa lägesbild (vilken enligt lagstiftning skall genomföras inom en tid om två år) önskar vi bland annat kunna fördjupa arbetet på stads- och kommunnivå, samt inkludera fler sociala bakgrundsfaktorer med bäring mot brottslighet och dess konsekvenser. Vi önskar också bredda vilka aktörer som ges möjlighet att aktivt delta i informationsinsamlingsfasen. Slutligen är vår förhoppning att framåt arbeta än närmre Polismyndigheten i arbetet med gemensamma orsaksanalyser och åtgärdsinriktningar – för att ytterligare stärka upp vår goda samverkan.

Källor

Digitala rapporter

Barnombudsmannen (2023), *Jag hade vitt hjärta, Tidiga insatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet.* bo_arsbok_2023_webb_wcag.pdf (barnombudsmannen.se)

Brottsförebyggande rådet (2014), *Brott i nära relationer: en nationell kartläggning.* Rapport 2014:8.

Brottsförebyggande rådet (2018), *Brott mot äldre: om utsatthet och otrygghet.* Rapport 2018:07.

Brottsförebyggande rådet (2023 b), *Barn och unga i kriminella nätverk: en studie av inträde, brott, villkor och utträde.* Rapport 2013:13.

Brottsförebyggande rådet (2023 c), *Knivvåldets utveckling i Sverige från 2010–2022.* Kortanalys 6/2023.

Brottsförebyggande rådet (2024 d), *Möjliggörare för kriminella nätverk: Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor.* Rapport 2024:2.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023), *CAN:s nationella skolundersökning 2023: ungas erfarenheter av alkohol, narkotika, doping, tobak och spel.* CAN rapport 223.

Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi (2016), *Personskadekostnader och livskvalitetsförlust till följd av vägtrafikolyckor och fotgängarolyckor singel.* IHE Rapport 2016:6.

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet (2014), *Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.*

Polismyndigheten NOA, Nationellt bedrägericenter (2024), *Brottsvinsterna för bedrägeribrottslighet 2023. Diariennr. A233.272/2024.*

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten (2020), *Förbättrad hantering av bidragsbrott: Slutredovisning av regeringsuppdrag till polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.* Förbättrad hantering av bidragsbrott (aklagare.se)

Riksrevisionen (2024), *Allmänna arvsfonden: pengar som söker mening.* RiR 2024:2.

Rostami, A, Mondani, H., (2024) *Kriminella entreprenörer – en studie av den organiserade brottslighetens kopplingar till näringslivet.* Kriminella entreprenörer (stockholmshandelskammare.se)

Socialstyrelsen (2023), *Våld i nära relationer: Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården* Våld i nära relationer. (socialstyrelsen.se)

Svenskt näringsliv (2020), *Brottslighetens kostnader 2020.* Brottslighetens kostnader 2020 (svensktnaringsliv.se)

Hemsidor

Brottsoffermyndigheten (2022), *Övergrepp på nätet behöver tas på allvar*. Senast hämtad: 2024-05-16

Brottsoffermyndigheten (okänt år), *Barn offer för sexualbrott på nätet: Orsaker, skeenden och konsekvenser*. Senast hämtad: 2024-05-16

Brottsförebyggande rådet (2023 a), *Ungdomsbrottslighet*. Ungdomsbrottslighet - Brottsförebyggande rådet (bra.se) Senast uppdaterad: 2023-05-09

Brottsförebyggande rådet (2023 d), *Vapenbrott*. Vapenbrott - Brottsförebyggande rådet (bra.se). Senast uppdaterad: 2024-03-27

Brottsförebyggande rådet (2024 a), *Bedrägerier och ekobrott*, Bedrägerier och ekobrott - Brottsförebyggande rådet (bra.se). Senast uppdaterad: 2024-04-04

Brottsförebyggande rådet (2024 b), *Mord och dråp*. Mord och dråp - Brottsförebyggande rådet (bra.se). Senast uppdaterad: 2024-04-03

Karolinska institutet (2020), *Kraftigt ökad risk för självmordsförsök hos flickor efter sexuella övergrepp*. Kraftigt ökad risk för självmordsförsök hos flickor efter sexuella övergrepp | Karolinska Institutet Nyheter (ki.se). Senast uppdaterad: 2020-11-13

Polismyndigheten (2024 b), *Vapen för jakt*. Vapen för jakt | Polismyndigheten (polisen.se). Senast uppdaterad: 2024-03-25

Polismyndigheten (2024 c), *Sexuella övergrepp mot barn på nätet*. Sexuella övergrepp mot barn på nätet | Polismyndigheten (polisen.se). Senast hämtad: 2024-05-16

Säkerhetskollen (2023), *Vad är social manipulation*. Vad är social manipulation | Säkerhetskollen (sakerhetskollen.se). Senast uppdaterad: 2023-10-13

Uppsala universitet (2023), *Skjutvapenvåldet riskerar att stå samhället dyrt*. Skjutvapenvåldet riskerar att stå samhället dyrt - Uppsala universitet (uu.se). Senast uppdaterad: 2023-09-15

Annat

J, Gustavsson, S. Persson, 2023. *Hur mycket narkotika finns det i Gävles avloppsvatten?*

Strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete

Innehåll

Bakgrund	3
Syfte	3
Övergripande målbild för ett välfungerande brottsförebyggande arbete	4
Centrala begrepp och utgångspunkter	5
Brott	5
Brottsförebyggande arbete	5
Brottsförebyggande inriktningar	6
Trygghet	6
Trygghetsfrämjande arbete	7
Samverkan	7
Teoretiska utgångspunkter	8
Brottstriangeln	8
Preventionspyramiden	8
Situationella- och socialpreventiva insatser	9
Arbetsmetodik	11
Problemorienterat och kunskapsbaserat arbete	11
Intern struktur för det brottsförebyggande arbetet	14
Beslutsordning och bestämmandeprocess	14
Beslutsnivåer	14
Samverkansråd för brottsförebyggande frågor	14
Extern samverkan i brottsförebyggande arbete	16
Extern samverkan	16
Extern kommunikation	16

Bakgrund

Den första juli 2023 trädde *Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete* i kraft - vilket innebär att Sveriges kommuner nu bär ett lagstiftat ansvar för att samordna och bedriva ett kommunalt brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbete.

Den nya lagstiftningen ställer specifika grundläggande metodikkrav, och beskriver *hur* det brottsförebyggande arbetet bör bedrivas på kommunal nivå - men fastställer inte *vad* det brottsförebyggande arbetet ska utgöras av. Detta innebär att det tillfaller varje enskild kommun att definiera det egna lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, samt att fastslå kommunens brottsförebyggande ambition.

Syfte

Denna strategi reglerar vad Gävle kommun definierar som brottsförebyggande arbete. Strategin fastställer vidare vilken arbetsmetodik, samt vilken vetenskaplig utgångspunkt, som ligger till grund för Gävles lokala brottsförebyggande arbetsinsatser.

Övergripande målbild för ett välfungerande brottsförebyggande arbete

Sid 198(687)

Gävle kommun strävar efter att bedriva ett långsiktigt och strukturerat brottsförebyggande arbete. Det primära målet med arbetet är att minska risken att utsättas för brott genom att:

- Minska människors vilja och motivation till att begå brott
- Öka samhällets förmåga att skydda sig från brott
- Öka de formella och informella konsekvenserna av att begå brottsliga handlingar
- Öka de formella och informella vinsterna med att leva ett laglydigt liv

För att detta skall vara möjligt skall kommunens brottsförebyggande arbete;

- ske strukturerat och följa en tydlig beslutsprocess
- i så stor utsträckning som möjligt baseras på aktuell forskning och beprövade metoder
- vara grundat på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och konsekvenser
- vara uppbyggt utifrån orsaks- och åtgärdsanalyser
- bygga på intern och extern samverkan
- vara inkluderande och målgruppsanpassat
- beakta och inkludera trygghetsfrämjande aspekter och arbetsinsatser

Centrala begrepp och utgångspunkter

Brott

I juridisk mening är brott sådana handlingar (eller icke-handlingar) som enligt svensk lag är belagda med straff. Det finns dock straffbelagda handlingar som av allmänheten anses vara socialt acceptabla – och därför inte betraktas som brottsliga av den breda allmänheten. Samtidigt finns det handlingar vilka enligt lag inte är brottsliga – men vilka samhällets sociala normer likställer med sådana. Vilka handlingar och beteenden som betraktas som brottsliga är föränderligt över tid och rum, och påverkas likväl av ny lagstiftning som av samhällsutvecklingen i stort.

Brottslighet är således ett socialt betingat problem, och uppfattningen av vad som är acceptabla och oacceptabla beteenden kan skilja sig mellan olika grupper i samhället. Exempelvis är vår socioekonomiska och kulturella bakgrund, vår ålder, och vår konststillhörighet faktorer som kan påverka vad vi ser som socialt acceptabelt och inte. Vidare tenderar människor att reagera starkare på brott/ordningsstörande handlingar begångna av dem som skiljer sig mycket från den egna självbilden- medan brottsliga/ordningsstörande handlingar begångna av personer vilka väl överensstämmer med den egna självbilden tenderar att skapa vagare reaktioner.

Brottsförebyggande arbete

I Gävle kommun definieras brottsförebyggande arbete som *"samtligt arbete som bedrivs med ett uttalat och primärt syfte att motverka att brott uppstår"*. Arbetet kan syfta till att förebygga den allmänna viljan och motivationen till att begå brott, likväl som till att förhindra att motiverade gärningspersoner ges möjlighet att vid specifika tillfällen och platser begå specifika brott. Vidare kan arbetet bedrivas både i syfte att förebygga debuter av brottsliga beteenden, men också i syfte att förhindra upprepningar och återfall i brott.

Brottsförebyggande effekter är det mått som används för att mäta utfallet av en arbetsinsats i relation till dess inverkan på brottsligheten. Även arbeten vilka faller utanför det brottsförebyggande arbetet – och vilka saknar ett sådant uttalat och direkt syfte – kan många gånger ha positiva brottsförebyggande effekter. Här infaller bland

annat arbete med social hållbarhet, stadsplanering, välfärdsarbete, utbildning och barnomsorg. Sådana arbeten sker till stor del utanför det brottsförebyggande fältet. Sid 200(687)

Brottsförebyggande inriktningar

Brottsförebyggande arbete är ett brett begrepp som innefattar många olika slags arbetsinsatser och inriktningar. Även om Gävle kommun förhåller sig till en avgränsad definition av brottsförebyggande arbete, krävs det att det strategiska, likväl som det operativa, arbetet riktas och avgränsas ytterligare.

Gävle kommuns brottsförebyggande inriktningar ska beslutas utifrån;

- Lokalt identifierade brottsproblem
- Lokala, regionala, nationella och internationella lägesbilder och orsaksanalyser
- Rådande forskningsläge
- Allmänhetens intressen och behov

Trygghet

Trygghet är den känsla som uppstår vid en subjektiv tolkning av den egna säkerheten. Denna tolkning kan ske både medvetet och omedvetet, och påverkas av flertalet inre och yttre faktorer. Vår benägenhet att känna oss trygga påverkas bland annat av våra tidigare erfarenheter och upplevelser, vår självbild, våra personliga förutsättningar, samt av medierapporteringar och rådande samhällsdiskurser.

Upplevelsen av trygghet är, liksom synen på vad som är brottsligt, socialt konstruerad. I varje samhälle finns sociala konstruktioner som skapar en uppfattning av hur trygga eller otrygga människor bör känna sig. Dessa konstruktioner kan se olika ut för olika grupper av människor, och är många gånger föränderliga över tid.

En individs upplevda trygghet är sällan en direkt spegling av det faktiska säkerhetsläget. Exempelvis upplever de personer som statistiskt uppvisar liten risk att utsättas för brott många gånger den högsta otryggheten, och vice versa. Vidare påvisar forskning att insatser som har en stor trygghetsfrämjande effekt för vissa individer, har en direkt motsatt inverkan på andra.

Trygghetsfrämjande arbete

Trygghetsfrämjande kommunalt arbete handlar om att bemöta olika samhällsgruppers känslor av trygghet/otrygghet i olika samhällsrelaterade situationer. Ett sätt att arbeta trygghetsfrämjande är att bemöta invånarnas rädsla för att utsättas för brott. Andra områden för trygghetsfrämjande arbete utgörs exempelvis av miljöarbeten, arbetslivsvillkor, sjukvård, digital trygghet och trafiksäkerhet.

I Gävle kommun består det trygghetsfrämjande brottsförebyggande arbetet av:

- Att verka för en minskad risk för att utsättas för brott
- Att verka för att den allmänna bilden av det lokala brottsläget bygger på kunskap och fakta
- Att ta hänsyn till hur den upplevda tryggheten skiljer sig mellan grupper av individer, och anpassa våra aktiviteter och kommunikativa budskap därefter
- Att beakta och värdera skilljaktigheterna mellan upplevd otrygghet och utsatthet för brott
- Att verka för samverkan mellan det brottsförebyggande trygghetsarbetet och annat trygghetsfrämjande arbete

Samverkan

Med samverkan menas insatser som sker inom och mellan olika organisationer. Det kan exempelvis handla om aktivt utbyte av information, eller om att planera gemensamma aktiviteter. Samverkan utgår från ett gemensamt identifierat mål, vilket förväntas uppnås via ömsesidiga ansträngningar. För att en effektiv och kvalitativ samverkan skall kunna uppnås krävs att varje enskild samverkanspart känner till, förstår, och respekterar de deltagande organisationernas respektive kärnuppdrag – och utifrån dessa förutsättningar tar ansvar för att driva arbetsprocessen framåt.

Teoretiska utgångspunkter

Brottstriangeln

I brottstriangeln representerar varje enskild sida av triangeln en förutsättning för att brott skall begås. För att brott ska begås ska det finnas; 1. En motiverad gärningsperson, 2. Ett lämpligt objekt/offer, samt 3. Avsaknad av formell och informell kontroll som hindrar att brott begås. När dessa förutsättningar sammanstrålar ökar brottsligheten. Försvagas förutsättningarna minskar brottsligheten. För att förebygga brott skall således en, eller flera, av dessa förutsättningar angripas.

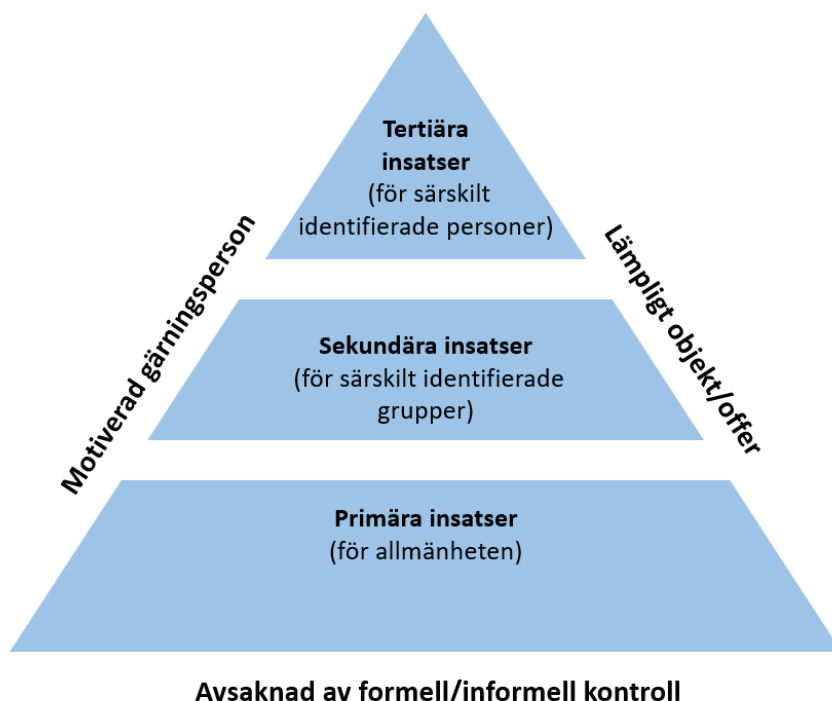

Figur 1. Brottstriangeln i dess grundform.

Preventionspyramiden

Preventionspyramiden förevisar hur brottsförebyggande insatser kan ske i olika preventiva nivåer, där de primära insatserna riktar sig till den stora allmänheten, de sekundära insatserna till särskilda grupper/sammanhang och de tertiära mot särskilda individer/platser. Olika preventiva nivåer används för att angripa olika stadier av brottsligt beteende. Medan den primära brottspreventionen syftar till att förebygga att brottsliga beteenden och prokriminella värderingar i över huvud taget uppkommer i ett samhälle, riktar sig den sekundära och tertiära preventionen till att förebygga en vidareutveckling och återfall av brottslighet hos grupper och individer där kriminella handlingar och värderingar redan fått fäste.

Det lokala brottsförebyggande arbetet i sin helhet får som bäst resultat då det sker ^{Sid 203(687)} fördelat över brottstriangelns samtliga sidor, och på alla nivåer i preventionspyramiden.

Brottstriangeln i sin helhet sammanslagen med preventionspyramiden

Situationella- och socialpreventiva insatser

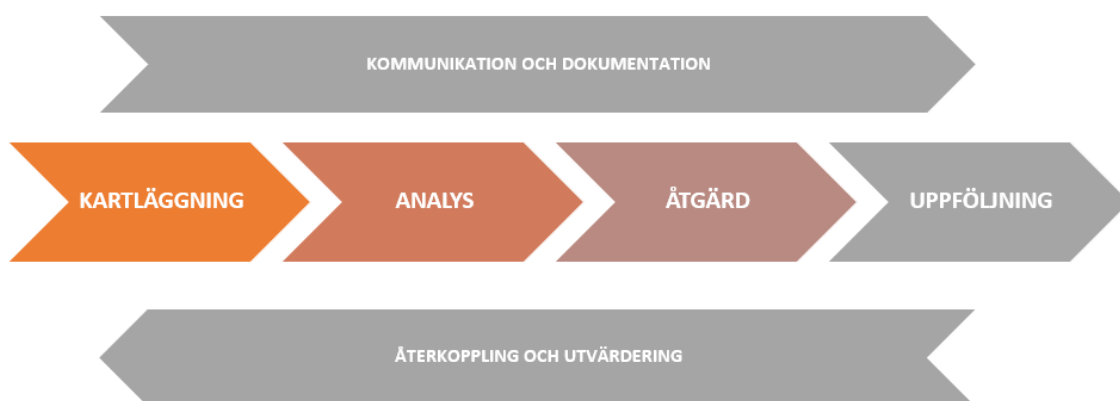
Inom socialpreventionen syftar vidtagna brottsförebyggande åtgärder till att minska människors vilja och motivation att begå brott. Inom situationell prevention riktar sig insatserna till att minimera möjligheterna för människor att begå brott – oftast via förändringar i den fysiska miljön. Situationellt- och socialpreventivt arbete kan utgöras av både primära, sekundära och tertiära insatser och går att tillämpa på samtliga av brottstriangelns tre brottsförutsättningar. Ett heltäckande brottsförebyggande arbete kräver både situationella och socialpreventiva förebyggande insatser.

	Situationell	Social
Primär	Generella åtgärder mot brottets "geografi"	Generella åtgärder mot/för individer
Sekundär	Åtgärder mot riskobjekt, -platser eller –miljöer	Åtgärder mot riskgrupp/-individ
Tertiär	Åtgärder för tidigare brottsutsatthet – inte ske igen	Förebygga individers återfall, påföljder

Arbetsmetodik

Problemorienterat och kunskapsbaserat arbete

Kommunens brottsförebyggande arbete ska bedrivas problemorienterat och kunskapsbaserat. Med detta menas att arbetet skall bygga på kartläggningar och orsaksanalyser, samt syfta till att angripa kärnproblematiken bakom olika brottsrelaterade fenomen. Vidare skall de åtgärder som vidtas i så stor utsträckning som möjligt utgöras av beprövade insatser och metoder. Arbetet skall ha en vetenskaplig förankring, samt bidra till att generera evidensunderlag för framtida arbeten.

Den kunskapsbaserade arbetsgången för brottsförebyggande arbete i Gävle kommun.

Kartläggning och lägesbilsarbete

Första steget i den kunskapsbaserade arbetsprocessen handlar om att samla in kunskap och information om olika brottsfenomen. I Gävle kommun bedrivs ett övergripande lägesbilsarbete vilket syftar till att skapa en överblick över den totala brottsligheten i kommunen. En ny lägesbild tas fram vartannat år.

Orsaks-och åtgärdsanalys

Utifrån den information som framkommit i kartläggnings- och lägesbilsarbetet genomförs orsaks- och åtgärdsanalyser. Orsaksanalyserna syftar till att söka svar på vad som orsakar ett visst tillstånd, medan åtgärdsanalysen handlar om att analysera vilka åtgärder som bäst träffar dessa orsaker.

Prioriteringsområden

Utifrån lägesbild och orsaksanalyser skall Gävle kommuns brottsförebyggande prioriteringsområden beslutas.

Åtgärder

Utifrån lägesbild och beslutade prioriteringsområden skall ett åtgärdspaket för vilka åtgärder som bör vidtas tas fram och följas upp. Åtgärdspaketet skall innehålla information om:

- vilken forskning/vilka beprövade metoder som ligger till grund för det planerade arbetet
- vilka arbetsinsatser som planeras genomföras
- hur de ska genomföras
- när, och under hur lång tid de ska genomföras
- vem eller vilka som ska genomföra dem
- vilken målsättning arbetet har
- hur arbetet förväntas följas upp och utvärderas
- kommunikationsplan
- hur trygghetsfrämjande aspekter har beaktats

Åtgärdspaketet ska revideras minst vartannat år.

Utvärdering

De brottsförebyggande insatser som genomförs skall regelbundet följas upp och utvärderas.

Utvärderingen skall besvara följande frågor:

- Vilka åtgärder har genomförts?
- Vilken problembild låg till grund för åtgärderna?
- Har målsättningen för arbetet uppnåtts?
- Har åtgärderna haft förväntad brottsförebyggande effekt (har de träffat kärnproblematiken)?
- Behöver åtgärderna korrigeras? Behövs andra/nya åtgärder vidtas?

Dokumentation

Varje brottsförebyggande insats skall finnas tydligt dokumenterad. Dokumentationen skall täcka arbetets samtliga delar, och bidra till en transparent arbetsprocess.

Återkoppling

Återkoppling skall ske i formella former löpande under hela arbetsprocessen.

Intern struktur för det brottsförebyggande arbetet

Beslutsordning och bestämmandeprocess

Gävle kommuns prioriterade brottsförebyggande inriktningar ska beslutas utifrån;

- Lokalt identifierade brottsproblem och orsaksanalyser
- Lokala, regionala, nationella och internationella lägesbilder och orsaksanalyser
- Allmänhetens intressen och behov

Beslutsnivåer

Kommunfullmäktige fattar beslut om övergripande prioriteringsområden för det brottsförebyggande arbetet. Dessa identifieras och skrivs fram utifrån brottsförebyggande lägesbilder och orsaksanalyser.

Kommunstyrelsen ansvarar för ledningen av kommunens brottsförebyggande arbete, och för att kontinuerligt rapportera om det brottsförebyggande arbetet till kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen fattar beslut om åtgärdsplan utifrån de prioriteringsområden kommunfullmäktige beslutat.

Samverkansråd för brottsförebyggande frågor

Att verka brottsförebyggande är hela kommunens ansvar. Gävle kommuns brottsförebyggande arbete samordnas via ett internt samverkansråd för brottsförebyggande arbete [SAMBA], där kommunens samtliga sektorer finns representerade.

Rådet skall säkerställa att Gävle kommuns brottsförebyggande arbete bedrivs kunskapsbaserat och kvalitativt. Rådet är i sin grundstruktur uppbyggt på en beslutsfattande, en strategisk och en operativ nivå. I rådsstrukturen skall politiska företrädare, tjänstemän och relevanta externa samverkansparter finnas representerade.

Ansvar sektorer

Respektive sektor skall bidra till det brottsförebyggande arbetet, inte minst genom deltagande i den arbetsprocess som sker i SAMBA. Varje sektor ska verka för att:

- bidra till den samlade lägesbilden
- bidra med kunskap i den brottsförebyggande processen utifrån den egna sektorns sakkunnighet
- medverka strategiskt och operativt i de brottsförebyggande arbeten som berör den egna verksamheten

Brottsförebyggande förutsättningar för anställda tjänstemän

Varje enskild anställd hos Gävle kommuns sektorer ska ha kunskap och kännedom om hur denne kan agera brottsförebyggande i sin yrkesutövning. Den anställda skall ha kännedom om det finns risker för brottsfrämjande inslag i tjänsteutföringen – samt om hur dessa skall förebyggas och undvikas. Exempel på sådana inslag är risk för jäv och främjande av osund konkurrens.

Kommunala bolag och förbund

Respektive bolag och förbund bör bidra till det brottsförebyggande arbetet, i de frågor som berör den egna verksamheten. Varje bolag och förbund ska verka för att:

- bidra till den samlade lägesbilden
- bidra med kunskap i den brottsförebyggande processen utifrån den egna verksamhetens sakkunnighet
- medverka strategiskt och operativt i de brottsförebyggande arbeten som berör den egna verksamheten

Samordning

Kommunens brottsförebyggande strateg ansvarar för samordning av det brottsförebyggande arbetet.

Extern samverkan i brottsförebyggande arbete

Extern samverkan

Gävle kommun ska aktivt verka för en välfungerande samverkan med andra kommuner, statliga myndigheter, näringsliv, föreningsliv och andra relevanta samhällsaktörer. Vidare är kommunens medborgare en viktig aktör i det brottsförebyggande arbetet, och deras samhällskännedom och insyn i sitt närområde utgör ett viktigt underlag vid beslutsfattanden av olika slag. Gävle kommun ska därför verka för en bred representation- och inkludering av samverkansparter i det brottsförebyggande arbetet.

Sveriges kommuner delar det lagstadgade ansvaret för brottsförebyggande arbete med Polismyndigheten. Polismyndigheten skall därför betraktas som en särskilt prioriterad samverkanspart.

Extern kommunikation

Gävle kommun lägger stor vikt vid att säkerställa att allmänheten har möjlighet att löpande ta del av information om det lokala brottsförebyggande arbetet.

Trygghetsskapande aspekter skall prioriteras när kommunikativa budskap om det brottsförebyggande arbetet planeras och förmedlas.

Kommande beslut: Remiss av
SOU 2024:60 Stärkt stöd till
anhöriga - Ett mer
ändamålsenligt stöd till barn
och vuxna som är anhöriga

17

24SON176

Tjänsteskrivelse

2024-11-07

Handläggare:

Per Åsbrink
026-17 80 00
per.asbrink@gavle.se

Diarienummer: 24SON176

Nämnd:

Socialnämnd

Yttrande på remiss av SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Bakgrund

Socialnämnden har ålagts yttra sig i rubricerat ärende, som är en remiss gällande:

"Remiss av SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga - ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga".

Nästan var femte person vårdar, hjälper eller regelbundet stödjer en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk.

Anhöriga är en stor och heterogen grupp från barn till äldre personer. Deras behov av stöd ser olika ut.

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Uppdraget innehåller flera deluppdrag. Den särskilda utredaren ska bland annat:

- Analysera behovet och lämna förslag om stöd i form av kontaktperson till anhöriga.
- Analysera behovet och lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn.
- Analysera behovet och lämna förslag om en nationell anhöriglinje.

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt för anhöriga med ett särskilt behov av stöd.

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga med ett särskilt behov. Anhörigstödet kan te sig olika ut, ett individuellt utformat stöd i form av: information, vägledning och stöd med att planera. Syftet med anhörigkontakten är ytterst att underlätta för den anhöriga och stärka dennes förutsättningar att på egen hand hantera situationen. Förslaget förväntas leda till vuxna anhöriga med ett särskilt behov av stöd får en mer ändamålsenlig hjälp och att det stödet blir mer likvärdig över landet.

Stödet till barn som är anhöriga förtydligas både avseende socialtjänsten och hälso- och sjukvården

I en ny bestämmelse i socialtjänstlagen förtydligas att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Syftet med förslaget är att fler barn uppmärksammas och erbjuds stöd och hjälp när de påverkas negativt av att vara anhöriga.

Utökat stöd till stömlinjer för anhöriga

Utredningen föreslår att befintliga stömlinjer som riktar sig till anhöriga får ett ökat ekonomiskt stöd. Utredningen ser även behov av en informationsportal för anhöriga.

Kostnader och samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen till lagändringar beräknas medföra ökade kostnader för kommuner och regioner med sammanlagt 300 milj.kr per år. Enligt den så kallade finansieringsprincipen ska staten ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp.

Förslagen beräknas ge samhällsekonomiska besparingar bland annat genom minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet.

Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Yttrande

Välfärd Gävle ställer sig positiv till utredningens förslag, men med några synpunkter.

Detta är tyvärr vanligt förekommande att anhöriga inte har kunskap om insatser inom anhörigstöd i Gävle kommun och att insatserna därför många gånger kommer in för sent. Behovet av en aktiv marknadsföring rörande möjligheter till anhörigstöd är således stort. Men pga. det ekonomiskt ansträngda läget klarar inte kommunen av marknadsföring i någon större utsträckning.

I dagsläget erbjuder anhörigstöd i kommunen mellanmänniska möten och anhöriggrupper. Däremot är behovet av individuella insatser inte tillgodosedda pga. resursbrist.

Det finns behov av att utveckla verksamheterna att alltid ha med anhörigperspektivet. Dock har utbildningar, t.ex. inom äldreomsorgen, tvingats att avslutas pga. att det ekonomiskt ansträngda läget.

Behov av information och vägledning till anhöriga är stort. Flertalet av de anhöriga som har kontakt med anhörigstöd vittnar om att det varit en livlina, att kontakten har gjort att de orkat mer och längre. Om kommunen fick till ett starkt anhörigstöd skulle det troligen leda till att vårdpersonalen och chefer skulle kunna ägna sig mer åt att skapa god kvalitet i verksamheterna i stället för att arbeta reaktivt.

Välfärd Gävle anser att utredningens förslag om stärkt stöd till anhöriga är positivt, men en förutsättning för att kunna realisera utredningens förslag är att kommunerna ges ekonomiska förutsättningar för detta.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Välfärd

Socialnämnden har ålagts yttra sig över remiss av SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga - ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. Ärendet hanteras för beslut av Socialnämnden vid sammanträdet den 10 december 2024. Utredare Per Åsbrink har varit ansvarig handläggare i ärendet. Med vid handläggningen av ärendet har även Pia Gabrielli, verksamhetschef, Förebyggande och kompetens, Välfärd Gävle deltagit.

Stärkt stöd till anhöriga

Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga

*Betänkande av Utredningen om
stärkt stöd till anhöriga*

Stockholm 2024

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2024:60

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-525-0999-9 (tryck)

ISBN 978-91-525-1000-1 (pdf)

ISSN 0375-250X

Regeringen beslutade den 8 juni 2023 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarigt sjuka och till anhöriga som är barn. Syftet är att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas (dir. 2023:77). Regeringskansliet förordnade samma dag tidigare departementsrådet Gunilla Malmberg som särskild utredare. Utredningen har tagit namnet *Stärkt stöd till anhöriga* (S 2023:05).

Som sakkunniga i utredningen förordnades den 14 september 2023 departementssekreteraren Therese Hellman, kanslirådet Eva Lundbäck och departementssekreteraren Joel Westlund Hult. Som experter i utredningen förordnades den 14 september 2023 utredaren Anders Bergh, utredaren Janna Kokko, utredaren Andreas Stjärnström, biträdande enhetschefen Jenny Telander och handläggaren Anna Thomsson.

Sekreterare i utredningen har varit tidigare ämnesrådet Kent Löfgren från och med den 21 augusti 2023 och från och med den 1 september 2023 juristen Anna Giertz. Från och med den 1 april 2024 till och med 30 juni 2024 var juristen Emma Kindlund anställd som sekreterare i utredningen.

Härmed överlämnar vi betänkandet *Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga* (SOU 2024:60). Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i augusti 2024

Sid 218(687)

Gunilla Malmberg

Anna Giertz
Emma Kindlund
Kent Löfgren

Sammanfattning	11
1 Författningsförslag.....	17
1.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	17
1.2 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659).....	19
1.3 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	20
2 Uppdraget och utredningens arbetsformer.....	21
2.1 Utredningsuppdraget.....	21
2.2 Begrepp.....	22
2.3 Avgränsningar	22
2.4 Utredningsarbetet.....	23
3 Kontaktperson för anhöriga.....	29
3.1 Gällande rätt.....	29
3.1.1 Socialtjänstlagen	31
3.1.2 Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	32
3.1.3 Hälso- och sjukvårdslagstiftningen.....	33
3.2 Exempel på annan statlig styrning av anhörigstödet	35

3.3	Vad skulle en kontaktperson kunna vara? Sid 220(687)	36
3.3.1	Befintliga funktioner eller insatser med vägledande, samordnande och stödjande syfte i vård och omsorg.....	36
3.3.2	Exempel på projekt eller verksamheter med koordinatorer eller liknande stöd till anhöriga.....	41
3.4	Anhörigkonsulenternas roll och arbetsuppgifter	44
3.5	Vad behöver anhöriga?	47
3.5.1	Att stödet till den närstående fungerar.....	47
3.5.2	Information och utbildning.....	47
3.5.3	Vägledning till samhällets funktioner	48
3.5.4	Samtalsstöd och avlastning	48
3.5.5	Behov av en kontaktperson kan finnas, men orsaken är tvetydig.....	49
3.6	Om kommunernas stöd till anhöriga och behovet av en kontaktperson	50
3.6.1	Finns det redan en kontaktperson för anhöriga?.....	50
3.6.2	Svårigheter med att nå anhöriga i behov av stöd	51
3.6.3	Stödet riktar sig ofta bara till vissa grupper av anhöriga.....	52
3.7	Hälso- och sjukvården och anhöriga.....	53
3.7.1	Hälso- och sjukvårdens stöd till anhöriga kan se olika ut	53
3.7.2	Närståendemedverkan i hälso- och sjukvården.....	54
3.7.3	Hälso- och sjukvården behöver bli bättre på att informera och göra anhöriga delaktiga	55
3.8	Bedömningar och förslag	56
3.8.1	Avgränsning av vilken krets av anhöriga som omfattas av förslaget om anhörigkontakt.....	58
3.8.2	En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga	59
3.8.3	Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas.....	66

3.8.4	Hälso- och sjukvården behöver bli bättre på att ha ett anhörigperspektiv, samt informera och involvera anhöriga	Sid 221(687) 67
3.8.5	Förslag för att möjliggöra kartläggning, uppföljning och utvärdering av stödet till anhöriga bör genomföras	69
3.8.6	Uppdrag om anhörigas delaktighet i strategisk planering i kommunal vård och omsorg.....	70
4	Barn som är anhöriga – gällande rätt.....	71
4.1	Regler som särskilt berör barn som är anhöriga	71
4.1.1	Barnkonventionen	71
4.1.2	Europakonventionen.....	74
4.1.3	Föräldrabalken och vårdnadshavares ansvar för barn.....	74
4.1.4	Socialtjänstlagen	77
4.1.5	Hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen	82
4.1.6	Regler avseende elevhälsan.....	85
4.2	Regler avseende personalens kompetens	86
4.2.1	Kort om regleringen av innehållet i vissa högskoleutbildningar.....	89
5	Barn som är anhöriga.....	91
5.1	Vilka barn är anhöriga?	91
5.2	Barn påverkas av vuxnas svårigheter	92
5.3	Hur många barn lever i ett anhörigskap?	93
5.4	Konsekvenser för barn och unga anhöriga.....	94
5.4.1	Vad säger barn och unga om att vara anhörig?	94
5.4.2	Vad säger forskningen?	97
5.4.3	Konsekvenser för samhället	100
5.5	Vad behöver barn som är anhöriga?.....	101
5.5.1	Stöd, hjälp och skydd efter behov	102
5.5.2	Kunskap om sina rättigheter	102

5.5.3	Kunskap om sin situation och tillgång till samhällets stöd	103
5.5.4	Stöd kan behövas på olika sätt.....	104
5.6	Metoder för stöd till barn som är anhöriga.....	106
5.7	Barn som är anhöriga kan nås på olika sätt av socialtjänsten	108
5.7.1	Exempel från kommuner	109
5.8	Genomförandet av lagstiftningen i hälso- och sjukvården varierar.....	110
5.8.1	Arbetet i några regioner.....	111
5.8.2	Exempel på verksamheter i regioner	113
5.9	Civilsamhällets arbete för barn som är anhöriga	115
5.10	Svårigheter och brister i arbetet med barn som är anhöriga.....	117
5.10.1	Regionerna.....	118
5.10.2	Kommunerna.....	121
5.10.3	Det finns utmaningar i att tillämpa kunskap	126
5.11	Överväganden och förslag.....	128
5.11.1	Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga	128
5.11.2	Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas.....	131
5.11.3	Patientsäkerhetslagen ändras.....	134
5.11.4	Barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi.....	136
5.11.5	Genomförandet av lagstiftningen avseende hälso- och sjukvården behöver följas upp nationellt.....	137
5.11.6	Kunskapsstöd till handläggare inom socialtjänsten	138
5.11.7	Praktiskt stöd för tillämpning av lagstiftningen om barn som anhöriga inom hälso- och sjukvården.....	139
5.11.8	Ökade kunskap om barn som anhöriga i skolan	141
5.11.9	Utveckla målgruppsanpassat föräldraskapsstöd	142

5.11.10	Barn som anhöriga behöver uppmärksammas i det nationella hälsoprogrammet för barn och unga	143	Sid 223(687)
5.11.11	Riktlinjer för hälso- och sjukvården behöver uppmärksamma och ta hänsyn till barn som anhöriga.....	144	
6	Nationell anhöriglinje.....	147	
6.1	Befintliga stöddlinjer.....	148	
6.2	Stöddlinjer för barn och unga.....	155	
6.3	Behov av en ny stöddlinje för anhöriga	157	
6.3.1	Vad söker anhöriga för stöd via stöddlinjer?	157	
6.3.2	Anhörigas behov av stöd via telefon eller chatt... ..	158	
6.4	En nationell anhöriglinje bör inte inrättas.....	160	
6.5	Riktat statsbidrag till stöddlinjer för anhöriga.....	162	
6.6	En informationsportal för anhöriga bör inrättas	163	
7	Konsekvenser av förslagen.....	167	
7.1	Inledning.....	167	
7.1.1	Förslag till lagändringar.....	168	
7.1.2	Alternativa lösningar och effekter om regelverket inte ändras	169	
7.1.3	Vilka berörs av förslagen?	169	
7.2	Konsekvenser för vuxna anhöriga.....	170	
7.3	Konsekvenser för barn.....	171	
7.4	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	173	
7.4.1	Förslag som berör socialtjänsten	174	
7.4.2	Förslag som berör hälso- och sjukvården	175	
7.5	Ekonomiska konsekvenser	175	
7.5.1	Ekonomiska konsekvenser för kommuner	176	
7.5.2	Ekonomiska konsekvenser för regioner	177	
7.5.3	Ekonomiska konsekvenser för staten	178	
7.5.4	Samhällsekonomiska konsekvenser.....	178	

7.6	Beräknade kostnader för en nationell anhöriglinje.....	181
7.7	Riktat statsbidrag till stömlinjer för anhöriga	183
7.8	En informationsportal för anhöriga	183
7.9	Engångskostnader för staten	189
7.10	Finansiering.....	190
7.11	Konsekvenser för företag.....	191
7.12	Övriga konsekvenser.....	193
7.12.1	Jämställdhet och integrationspolitiska mål	193
7.12.2	Brottsligheten.....	194
7.12.3	Sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet.....	195
8	Ikraftträdande	197
9	Författningskommentar	199
9.1	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	199
9.2	Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)	202
9.3	Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	203
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2023:77.....	205
Bilaga 2	Kartläggning av personalens kompetens.....	215
Bilaga 3	Grunder för beräkningarna.....	229

Utredningens uppdrag

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Uppdraget innehåller flera deluppdrag. Den särskilda utredaren ska bland annat:

- Analysera behovet av stöd i form av kontaktperson till anhöriga, och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur ett sådant ska utformas och tillhandahållas.
- Analysera och vid behov lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn.
- Analysera behovet av en nationell anhöriglinje och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en sådan nationell anhöriglinje som ger tillgängligt stöd av god kvalitet till anhöriga dygnet runt kan erbjudas.

Utredaren ska även lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2024.

Bakgrund

Nästan var femte person vårdar, hjälper eller regelbundet stödjer en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk. Anhöriga är en stor och heterogen grupp från barn till äldre personer. Deras behov av stöd ser olika ut.

Att som anhörig ge vård och omsorg till en närstående kan vara en positiv och berikande erfarenhet som ger nya perspektiv och fördjupar relationen. Men, det kan även innebära stora påfrestningar, oro, sorg och stress. Det kan påverka den anhöriges fysiska och psykiska hälsa, ekonomi och livskvalitet.

Barn som är anhöriga har en särskilt utsatt situation. Barnen riskerar att löpa särskilda risker när deras föräldrar har olika typer av svårigheter under barnens uppväxt.

Anhörigas behov

Det bästa stödet för anhöriga är att insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten fungerar bra för deras närstående. Det är också viktigt att verksamheterna har ett anhörigperspektiv. Det innebär att vården och omsorgen tar hänsyn till den anhörigas behov av delaktighet och information, att den anhöriges insatser synliggörs samt att den anhörigas egna behov uppmärksammas. Många anhöriga behöver information, kunskap och vägledning. En del behöver få prata om sin situation när den upplevs som känslomässigt påfrestande. Anhöriga kan också behöva avlastning om de vårdar eller stödjer en närstående.

Barn som är anhöriga påverkas ofta negativt

Barns anhörigskap kan i hög grad påverka deras livsvillkor. Barnen känner ofta oro, skuld och att de är ensamma om sin situation. Barnens anhörigskap kan också medföra att de tar ett orimligt stort ansvar för familjen, både känslomässigt och praktiskt. Vissa barn stannar hemma från skolan eftersom de inte kan eller vill lämna sin sjuka förälder. Barnen löper också en hög risk att utsättas för våld eller på annat sätt fara illa. Barnens situation påverkar deras mående, utveckling, skolgång och sociala relationer. På längre sikt kan det leda till att barnet utvecklar egen ohälsa och att deras utbildning, framtida arbetsliv och ekonomi blir lidande. Barns utsatthet i detta sammanhang måste uppmärksammas i ett tidigt skede så att rätt stöd kan sättas in.

Svårigheter och brister i stödet till vuxna anhöriga

Sid 227(687)

Kommunerna är enligt socialtjänstlagen skyldiga att erbjuda stöd till anhöriga. Stödet till anhöriga ser dock olika ut både till omfattning och innehåll. Vissa grupper av anhöriga har svårare att få stöd än andra. Stödet är inte heller alltid tillräckligt flexibelt eller individanpassat. Det gäller både det direkta stödet till anhöriga, och det indirekta stödet som till exempel hemtjänst eller dagverksamheter.

Regionerna har till skillnad från kommunerna inte en uttalad skyldighet i lag att erbjuda stöd till vuxna anhöriga. Hälso- och sjukvården ska dock enligt hälso- och sjukvårdslagen arbeta för att förebygga ohälsa. Anhöriga efterfrågar dock mer information från sjukvården och vill att verksamheterna uppmärksammar och tar hänsyn till deras behov när deras närstående får vård och behandling.

Svårigheter och brister i stödet till barn som är anhöriga

Socialtjänsten har ett omfattande ansvar för barns situation och förhållanden. Däremot pekar inte socialtjänstlagen ut barn som målgrupp för anhörigstöd. Det är därför otydligt vilket ansvar socialtjänsten har för barn när de är anhöriga. Det varierar i vilken utsträckning kommunerna uppmärksammar barn som är anhöriga.

Hälso- och sjukvården har en lagstadgad skyldighet att beakta barns behov av information, råd och stöd om de är anhöriga. Det varierar dock mellan regioner och verksamheter hur pass väl denna skyldighet efterlevs av hälso- och sjukvården. De brister som finns kan kopplas till bland annat avsaknad av tillräcklig styrning, tydliga rutiner och resurser. Lagstiftningen upplevs även i vissa delar som otydlig och otillräcklig.

Civilsamhället spelar en viktig roll

En stor del av stödet till anhöriga erbjuds av organisationer och föreningar inom det civila samhället. Olika typer av patient- och brukarorganisationer, föreningar och intresseorganisationer engagerar och stöder anhöriga på olika sätt. Inte minst olika stödlinjer som besvarar frågor från anhöriga bedrivs i stor utsträckning av organisationer

inom civilsamhället. Det är vanligt att såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården hänvisar anhöriga till organisationer i civilsamhället.

Sid 228(687)-1

Förslag

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt för anhöriga med ett särskilt behov av stöd

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd. Vissa anhöriga har en särskilt svår situation som de kan uppleva som komplex och betungande. Det kan bero på den specifika situation som uppstått, men också på den anhöriges egen förmåga att hantera situationen. Dessa anhöriga kan då ha ett mer omfattande behov av ett individuellt utformat stöd i form av information, vägledning och stöd med att planera. Utredningen bedömer därför att socialnämnden i dessa fall ska erbjuda en anhörigkontakt i syfte att underlätta för den anhörige och stärka dennes förutsättningar att på egen hand hantera situationen. Förslaget förväntas leda till vuxna anhöriga med ett särskilt behov av stöd får en mer ändamålsenlig hjälp och att det stödet blir mer likvärdigt över landet.

Förtydligande av det direkta stödet till anhöriga i socialtjänstlagen

Utredningen föreslår att socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § SoL förtydligas. Det ska framgå av bestämmelsen att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd. Utredningen bedömer att det direkta stödet till anhöriga behöver bli mer likvärdigt, och nå ut till fler anhöriga. Många anhöriga efterfrågar också i stor utsträckning information och vägledning.

Stödet till barn som är anhöriga förtydligas både avseende socialtjänsten och hälso- och sjukvården

I en ny bestämmelse i socialtjänstlagen förtydligas att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Utredningen bedömer att detta förslag kan

bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds stöd och hjälp när de påverkas negativt av att vara anhöriga. Sid 229(687)

I hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslaget förtydligas skyldigheterna för hälso- och sjukvården och personalen på flera sätt. Det anges i lagtexten att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Bestämmelserna ska även omfatta barn vars syskon drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter. Förslagen förväntas bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds information, råd och stöd av hälso- och sjukvården. Detta kan minska de negativa konsekvenser som barn riskerar att drabbas av när de är anhöriga.

Övriga förslag avseende barn som är anhöriga

Utredningen lämnar även förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning och i hälso- och sjukvårdens verksamheter. Utredningen lämnar också förslag på hur personal i skolan kan få ökade kunskaper om barn som är anhöriga. Utredningen föreslår också att implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen avseende barn som anhöriga bör följas upp nationellt och att effekterna analyseras. Utredningen föreslår även att barn som är anhöriga inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

Utökat stöd till stödlinjer för anhöriga

Det finns ett stort antal stödlinjer som drivs av organisationer inom civilsamhället. De flesta utgår från den problematik den anhöriges närstående har. Anhöriga kontaktar i hög utsträckning denna typ av stödlinjer för att få svar på frågor eller annat stöd i sin situation. Det finns också stödlinjer som vänder sig särskilt till anhöriga.

Utredningen har valt att inte föreslå en ny stödlinje för anhöriga som är öppen dygnet runt. Det beror främst på att utredningen inte bedömer att det vore ändamålsenligt att inrätta en ny stödlinje för enbart anhöriga som är öppet dygnet runt. Vi föreslår i stället att befintliga stödlinjer som riktar sig till anhöriga får ett ökat ekonomiskt stöd. Utredningen ser även behov av en informationsportal för anhöriga.

En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Sid 230(687)

Utredningen bedömer att anhöriga ofta har ett stort behov av information och vägledning. Det finns mycket relevant information för anhöriga att hämta hos offentliga aktörer, men även från civilsamhällets organisationer. Det kan dock vara svårt att överblicka all information och anhöriga behöver på ett enkelt sätt hitta relevant information. Det kan handla om vart man ska vända sig för att få stöd och hjälp, information om sjukdomar eller vård och behandling inom hälso- och sjukvården. Det kan också avse vilken typ av ersättningar anhöriga kan ansöka om när de tar hand om någon som är sjuk eller har funktionsnedsättningar. Utredningen föreslår därför att det bör inrättas en nationell informationsportal för anhöriga.

Kostnader och samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen till lagändringar beräknas medföra ökade kostnader för kommuner och regioner med sammanlagt 300 000 000 kronor per år. Enligt den så kallade finansieringsprincipen ska staten ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp. Kostnader för regeringsuppdrag till myndigheter beräknas uppgå till 10 500 000 kronor per år under två år. Kostnader för utökat ekonomiskt stöd till anhänglinjer beräknas uppgå till 2 000 000 kronor per år. Beroende på ambitionsnivå beräknas kostnader för en portal för anhöriga under uppbyggnadsskedet uppgå till 16 500 000 kronor under två år och därefter till mellan 4 500 000 och 9 000 000 kronor per år för underhåll och drift.

Förslagen beräknas ge samhällsekonomiska besparingar bland annat genom minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet. Kostnaderna för utredningens förslag kan därför beskrivas som samhällsekonomiskt lönsamma.

Ikraftträdande

Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

1.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 5 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 5 kap. 10 a § och 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

10 §¹

Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk *eller äldre eller som stödjer en närstående* som har *funktionshinder*.

Socialnämnden ska erbjuda *information, vägledning och annat* stöd för att underlätta för de personer som vårdar *och stödjer* en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har *en funktionsnedsättning*.

10 a §

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till de personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en sådan närstående som avses i 10 §.

Anhörigkontakten ska tillgodose den enskildes behov av individanpassad information och vägledning.

¹ Senaste lydelse 2009:549.

ning samt individanpassat stöd med
att planera.

En anhörigkontakt får erbjudas
utan föregående individuell behovs-
prövning.

10 b §

Socialnämnden ansvarar för att
ett barn, som är anhörig, får det
stöd och den hjälp som barnet be-
höver.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

1.2 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Sid 233(687)

Härigenom föreskrivs i fråga om patientsäkerhetslagen (2010:659) att 6 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §¹

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt *beakta* ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet *varaktigt* bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet *varaktigt* bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt *uppmärksamma* ett barns behov av information, råd och stöd om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel *eller spel om pengar*, eller

Detsamma gäller om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.

Denna lag trädet i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2021:647.

1.3 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Sid 234(687)

Härigenom föreskrivs i fråga om hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) att 5 kap. 7 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §¹

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

Vårdgivaren ska vid behov erbjuda information, råd och stöd till barn om barnets syskon, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet *varaktigt* bor tillsammans med oväntat avlider.

Detsamma gäller om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2021:648.

2 Uppdraget och utredningens arbetsformer Sid 235(687)

2.1 Utredningsuppdraget

Regeringen beslutade den 8 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Enligt direktivet ska stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, förbättras, vidareutvecklas och stärkas.¹

Regeringens direktiv innehåller flera deluppdrag, bland annat ska utredaren

- analysera behovet av stöd i form av kontaktperson till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka eller kortvarigt allvarligt sjuka, och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur ett sådant stöd ska utformas och tillhandahållas,
- analysera och lämna förslag på vilken krets av anhöriga och vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag,
- analysera och vid behov lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn,
- lämna effektiva förslag på åtgärder som säkerställer att relevant personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har en ändamålsenlig kompetens för att kunna ge stöd av god kvalitet till anhöriga som är barn,

¹ Dir. 2023:77 *Ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka.*

- analysera behovet av en nationell anhöriglinje och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en sådan nationell anhöriglinje som ger tillgängligt stöd av god kvalitet till anhöriga dygnet runt kan erbjudas.

Sid 236(687)

Utredaren ska i samtliga deluppdrag lämna nödvändiga författningsförslag.

2.2 Begrepp

I socialtjänstlagen (2001:453), SoL, används båda benämningarna anhöriga och närstående. I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, patientsäkerhetslagen (2010:659), PSL, och patientlagen (2014:821), PL, används genomgående benämningen närstående. Begreppen anhörig respektive närstående används delvis inkonsekvent inom olika områden och begreppen används olika inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamheter. Den som kallas anhörig inom kommunala verksamheter benämns oftast som närstående inom hälso- och sjukvårdens verksamheter.

Utredningen har genomgående i huvudsak använt begreppet *anhörig*, främst på grund av att våra direktiv i huvudsak använder detta begrepp. Vi har dock valt att i vissa fall använda begreppet *närstående*, i stället för anhörig. Det beror främst på att begreppet används i lagstiftning och av hälso- och sjukvården.

Det bör dock noteras att begreppet närstående också används i texten i vissa fall för att beskriva den person som en anhörig vårdar eller stödjer.

2.3 Avgränsningar

Under vårt uppdrag har vi på olika sätt fått ta del av hur anhöriga ser på sin situation och sitt behov av stöd. Vi har även fått synpunkter från ideella organisationer och olika professionsföreträdare om vilka förändringar som de ser behov av. Det viktigaste för anhöriga är att vården och omsorgen fungerar som det är tänkt. Några vanliga synpunkter som framkommit under vårt utredningsarbete är bland annat att anhöriga önskar att hälso- och sjukvården lyssnar mer på dem och ger dem återkoppling om vad som händer deras närstående. Andra

har lyft att ersättningarna inom socialförsäkringssystemet inte alltid upplevs som ändamålsenliga för att underlätta anhörigas situation. Liknande synpunkter har framförts avseende avgiftssystemet inom socialtjänsten. Vissa menar att bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL skulle behöva tydliggöras så att det framgår att bestämmelsen omfattar fler grupper av anhöriga, bland annat anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende. När det gäller barn som är anhöriga har vissa lyft ett behov av att se över skolan och elevhälsans roll.

Utredningen har inte kunnat beakta alla synpunkter inom ramen för vårt uppdrag. Det beror framför allt på hur utredningens direktiv är formulerat. Vi har inte haft i uppdrag att analysera och lämna förslag avseende alla frågor kopplade till anhörigas situation, eller stödet till anhöriga i sin helhet. Vidare analyser av dessa frågor måste således ske i andra sammanhang.

Utredningen noterar att det finns ett förslag om ett förtydligande av 5 kap. 10 § i SOU 2021:93 avseende anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende.² Såvitt utredningen kan bedöma har flera remissinstanser varit positiva till förslaget.

Under våren 2024 tillsatte regeringen en utredning om att se över elevhälsans organisation och funktion.³ Vi bedömer att uppdraget i flera delar omfattar sådana frågor som lyfts inom ramen för vår utredning. Vi har därför förmedlat relevant kunskap som vi erhållit om barn som anhöriga och deras behov i förhållande till skolan och elevhälsan till utredningen *En förbättrad elevhälsa*.⁴

2.4 Utredningsarbetet

Experter och sakkunniga

Regeringskansliet utsåg en expertgrupp med representanter från departement, statliga myndigheter samt Sveriges Kommuner och Regioner. Expertgruppen har sammankallats för fem möten under utredningstiden.

² *Från delar till helhet – En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet*, SOU 2021:93 avsnitt 9.3.3 s. 350.

³ *En förbättrad elevhälsa*, dir. 2024:30.

⁴ U 2024:01.

Möten och deltagande i konferens

Sid 238(687)

Under utredningsarbetet har möten och andra kontakter skett med Socialstyrelsen, Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka), Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) samt forskare vid Karlstads och Stockholms universitet.

Möten har genomförts med kommunala anhörigstödsverksamheter och anhörigkonsulenter från Ekerö kommun, Jönköpings kommun, Karlstad kommun, Katrineholms kommun, Linköpings kommun och Umeå kommun.

Möten har genomförts med verksamhetsföreträdare för Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Uppsala, Region Stockholm och Region Västernorrland.

I ett möte arrangerat av Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, träffade utredningen SKR:s socialchefsnätverk.

Utredningen har haft möte med representanter för Riksföreningen för skolsköterskor samt Sveriges skolkuratorers förening.

Utredningen har även haft möten med SKPF Pensionärerna och Pensionärernas riksorganisation PRO samt representanter för Anhörigas riksförbund, Barnens rätt i samhället (BRIS), Cancerlinjen, Anhöriglinjen, Alkohollinjen, Droghjälpen, Barncancerfonden, Stiftelsen Allmänna barnhuset, Riksförbundet sällsynta diagnoser och Mind.

I oktober 2023 deltog utredningen i Anhörigriksdagen i Karlstad som arrangeras av Anhörigas riksförbund. I samband med konferensen presenterade utredningen sitt uppdrag och fick ta emot synpunkter på uppdraget från konferensens deltagare.

Workshop med barn och unga

Föreningen Maskrosbarn har på uppdrag av utredningen genomfört en workshop med barn och unga som är anhöriga i åldrarna 14–19 år. Maskrosbarn vänder sig till barn och unga mellan 13 och 19 år som har föräldrar som har ett missbruk, en psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Utredningen deltog i workshopen. Syftet med workshopen var att inhämta och ta del av barns åsikter och erfarenheter.

Hearingar med organisationer

Sid 239(687)

En hearing har genomförts med företrädare för organisationer från nätverket Nationell samverkan för psykisk hälsa, NSPH. Deltagande organisationer var Schizofreniförbundet, Riksförbundet för social och mental hälsa, Attention, Sveriges Fontänhus, Frisk & Fri och OCD-förbundet.

Vid en annan hearing förde utredningen dialog med representanter för Funktionsrätt Sverige, Unga anhöriga, Demensförbundet, Strokeförbundet, Parkinsonförbundet, Schizofreniförbundet samt Ung cancer. Riksförbundet hjärt- och lungsjuka bidrog med skriftliga synpunkter.

Möten och workshops med olika nätverk

Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, samlar ett antal nätverk för professioner som på olika sätt arbetar med anhörigfrågor. Utredningen har tillsammans med Nka haft möten eller workshop med följande nätverk:

- Det nationella nätverket för länssamordnare anhörigstöd – samlar representanter för varje län för personer inom det kommunala anhörigstödet.
- Regionnätverket för barn som anhöriga – representanter från varje region som arbetar på strategisk nivå med barn som anhöriga, och med barnrättsfrågor.
- Forskarnätverket Barn som anhöriga – samlar personer som bedriver forskning kopplat till barn som anhöriga.
- Nätverket för idéburna organisationer – samlar representanter från olika organisationer som är engagerade i frågor kopplade till barn som anhöriga. Sammanlagt 15 organisationer deltog, bland annat Junis, Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandestöd, Ung Cancer, Randiga huset, Svenskt nätverk för unga anhöriga och Riksförbundet Huntingtons sjukdom.

I de fall som nätverken arbetar med frågor om barn som anhöriga har även Socialstyrelsen deltagit vid mötena.

Kartläggning av personalens kompetens

Sid 240(687)

Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga och analysera vilken kompetens personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har när det gäller stöd till anhöriga som är barn. Vi har därför tillsammans med Nka genomfört en enkätundersökning till chefer och personal i relevanta verksamheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Vi har även kartlagt innehållet i vissa relevanta högskoleutbildningar med hjälp av en enkät till ett antal lärosäten.

Litteratursökning av sammanställd relevant forskning

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, har på utredningens förfrågan gjort en litteratursökning för att undersöka kunskapsläget om stöd till anhöriga i form av kontaktperson eller liknande insatser. Litteratursökningen genererade totalt 813 artikel-sammanfattningar, av vilka 80 bedömdes kunna vara relevanta för frågan. Vid närmare granskning kunde dock inte SBU identifiera någon översikt som var relevant för frågan och där det gick att utläsa ett resultat eller en effekt av en särskild kontaktperson som har till uppgift att ge stöd till anhöriga.

Statistik och kostnadsberäkningar

Kostnadsberäkningar och samhällsekonomiska bedömningar har på uppdrag av utredningen gjorts av konsulterna Tom Nilstierna och Joakim Hussenius. Tillgången till statistik är begränsad när det gäller anhörigas behov och tillgång till stöd. Utredningen har därför haft flera workshops med deltagande av anhörigkonsulenter från olika kommuner för att få underlag för olika antaganden om kostnader. Två olika metoder för att göra beräkningarna har använts. Dels har vi skapat en kalkylmodell som använts för att beräkna uppskattningar av kostnader för stöd till anhöriga. Dels har vi använt mikrosimuleringsmodellen FASIT för att utifrån den demografiska strukturen fastställa antalet berörda i riket och kopplingarna till deras anhöriga.

För beräkningar av samhällsekonomiska konsekvenser har vi gjort^{Sid 241(687)} en översiktlig samhällsekonomisk bedömning där vi över tid bedömer såväl kostnader som intäkter för förslagen i syfte att belysa den samhällsekonomiska lönsamheten av förslagen.

Sid 242(687)

I detta kapitel redovisar utredningen resultatet av utredningsarbetet om kontaktperson för anhöriga. I regeringens direktiv anges att utredningen ska analysera behovet av, och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur, stöd i form av kontaktperson till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka och till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka ska utformas och tillhandahållas. Utredningen ska analysera och lämna förslag på vilken krets av anhöriga och vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag. Utredningen ska även lämna nödvändiga författningsförslag.

Kapitlet inleds med en kort beskrivning av gällande rätt avseende stöd till vuxna anhöriga inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. I kapitlet beskrivs vidare vad en kontaktperson för anhöriga skulle kunna vara, bland annat med utgångspunkt i liknande funktioner som redan finns inom vård och omsorg. Kapitlet innehåller även en beskrivning och analys av vilka behov det kan finnas av en kontaktperson för anhöriga, samt problem och brister som finns avseende stöd till anhöriga. Slutligen beskrivs utredningens överväganden och förslag.

3.1 Gällande rätt

Anhörigas roll och delaktighet finns reglerad på olika sätt i olika sorters författningar. Utredningen kommer i denna del kortfattat redogöra för lagstiftning i fråga om socialtjänsten och hälso- och sjukvården som berör vuxna personer som är anhöriga, främst kopplat till anhörigas behov av information och stöd. Annan lagstiftning som direkt eller indirekt berör anhöriga, som till exempel lagstiftning om socialförsäkringar och ersättningar, lämnas utanför redogör-

elsen eftersom det inte ligger inom ramen för utredningens direktiv att utreda sådana frågor. Sid 244(667)

Några allmänna utgångspunkter

Utgångspunkten är att en anhörig eller annan person själv avgör hur stort ansvar han eller hon vill ta för att vårda, stödja eller på annat sätt bistå en närstående.¹

Ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, till dess barnet fyller 18 år. En vårdnadshavare har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare ansvarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vårdnadshavaren ska också bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.²

När det gäller makar ska dessa, var och en efter sin förmåga, bidra till det underhåll som behövs för att deras gemensamma och personliga behov ska tillgodoses.³ Denna skyldighet kan ses som en komplettering till de allmänna förhållningsregler som ges i äktenskapsbalkens inledande kapitel om att makar ska samarbeta för vård av hem och barn och fördela utgifter och sysslor emellan sig. Lagen bygger på uppfattningen att makar ska leva på samma villkor och ha lika levnadsstandard. Detta innebär att makar har ett gemensamt ansvar för ekonomi och skötsel av hemmet, exempelvis tvätt, städning och inköp. Någon omvårdnadsplikt finns inte inskriven i äktenskapsbalken och varje make avgör själv i vilken omfattning hon eller han vill hjälpa till med personliga omvårdnadssysslor såsom personlig hygien, toalettbestyr och matning. Det finns i Sverige inte några lagliga skyldigheter för vuxna barn att tillgodose föräldrars behov av vård och omsorg. Denna skyldighet upphörde år 1957 när lagen (1956:2) om socialhjälp trädde i kraft.

¹ Se bland annat regeringens proposition 2008/09:82 *Stöd till personer som vårdar eller stödjer anhöriga*, s. 11.

² 6 kap. 2 § föräldrabalken, FB. Ett barn kan även i vissa fall ha en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller en tillfällig vårdnadshavare.

³ 6 kap. 1 § äktenskapsbalken.

3.1.1 Socialtjänstlagen

Sid 245(687)

Enligt 5 kap. 10 § SoL ska socialnämnden erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Stödet till de personer som vårdar eller stödjer närstående ska kännetecknas av individualisering, flexibilitet och kvalitet. Det förutsätter till exempel att den anhöriges unika behov identifieras, att stödet utformas efter individens behov och att den som bedömer behovet och beslutar om insatser har kunskaper om förhållandena i det enskilda fallet. Bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL omfattar en bred grupp av anhöriga.⁴ Bestämmelsen omfattar till exempel

- anhöriga till personer med fysisk funktionsnedsättning,
- anhöriga till personer med psykisk funktionsnedsättning,
- anhöriga till personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning,
- anhöriga till personer med långvarig psykisk sjukdom,
- anhöriga till personer med långvarig eller kronisk fysisk sjukdom,
- anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende.⁵

Olika typer av stöd till anhöriga

Anhöriga kan behöva stöd från socialtjänsten på olika sätt. Stödet kan vara riktat direkt till den enskilde anhörige, eller indirekt i form av insatser riktade till den person som den anhörige vårdar eller stödjer, men som även har som syfte att underlätta för den anhörige.

Ett exempel på ett indirekt stöd som ges för att avlasta anhöriga är avlösning. Det innebär att omsorgspersonal under en kortare eller längre tid övertar de uppgifter som den anhörige hjälper eller stödjer den närstående med. Korttidsboende och dagverksamhet är andra exempel på det indirekta stödet till anhöriga. Insatserna beviljas den person som har ett omsorgsbehov, men syftet med insatserna kan också vara att avlasta den anhörige.

⁴ Prop. 2008/09:82 s. 21.

⁵ Socialstyrelsen, *Stöd till anhöriga – Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen*, 2016, s. 16–17.

Stödet till anhöriga kan även erbjudas i form av generella, öppna insatser. Dessa insatser karaktäriseras av att de är allmänt inriktade och generellt utformade. Dessa vänder sig till alla medborgare eller till olika grupper av medborgare. Ett generellt stöd kan vara rådgivning, stödsamtal enskilt eller i grupp, information, samt utbildning som ofta ges av en anhörigkonsulent eller motsvarande. Det kan också vara information om olika hjälpmedel eller information om en viss sjukdom eller funktionsnedsättning.

Anhöriga kan ansöka om stöd för egen del i form av ett bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Behovsprövade stödinsatser till anhöriga kan exempelvis vara praktisk hjälp i hemmet eller föräldrastöd. Det finns inga begränsningar avseende den typ av stöd som anhöriga kan ansöka om.

3.1.2 Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Vissa personer med funktionsnedsättning har rätt till stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. För att få insatser utifrån lagen ska den sökande omfattas av lagens personkrets och ha behov av den sökta insatsen. Rätten gäller om behovet inte tillgodoses på annat sätt.⁶

Syftet med lagen och insatserna är att personer som omfattas av lagen uppnår jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Personerna ska kunna få den hjälp de behöver i det dagliga livet och även kunna påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra.⁷ De bärande principerna i lagen är tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet.⁸

LSS innehåller tio insatser för särskilt stöd och särskild service. Flera av insatserna i LSS har till syfte att avlasta anhöriga. Exempel på detta är korttidsvistelse utanför det egna hemmet eller avlösarservice i hemmet.⁹

⁶ 1 och 7 §§ LSS.

⁷ 5–6 §§ LSS.

⁸ Regeringens proposition 1992/93:159 *Om stöd och service till vissa funktionshindrade*, s. 171.

⁹ 9 § 5–6 LSS.

3.1.3 Hälso- och sjukvårdslagstiftningen

Sid 247(687)

Inget uttryckligt lagkrav på att hälso- och sjukvården ska stödja vuxna anhöriga

Det finns bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen och patient-säkerhetslagen som ålägger hälso- och sjukvården och dess personal att stödja barn som är anhöriga. Det finns inte några motsvarande bestämmelser avseende vuxna personer. Hälso- och sjukvården ska dock enligt 3 kap. 2 § HSL arbeta för att förebygga ohälsa. I detta ingår att arbeta hälsofrämjande och att identifiera personer eller grupper som riskerar att drabbas av ohälsa.¹⁰ Anhöriga är en grupp som riskerar att drabbas av ohälsa. Det är därför viktigt för hälso- och sjukvården att identifiera anhöriga och uppmärksamma deras situation och behov.

Patientens rätt till delaktighet och information och närståendes roll

Enligt 3 kap. PL ska patienten få information om olika saker, till exempel om sitt hälsotillstånd och behandlingsalternativ. Tillräcklig och adekvat information från vårdgivare eller personal är nödvändig för att patienten ska kunna utöva sitt självbestämmande och ta ställning till om hen vill acceptera den vård som erbjuds. Information ökar förutsättningarna för optimala resultat av den vård som föreslås, bland annat genom att följsamheten till ordination ökar om patienterna har tillräckliga kunskaper. Otillräcklig eller i övrigt bristande information kan också av patienten uppfattas som brist på respekt eller dåligt bemötande.¹¹

Av patientsäkerhetslagen följer att den som har ansvaret för vården av en patient har en skyldighet att ge denne information enligt 3 kap. PL. Informationsskyldigheten åligger således i första hand den som har det direkta ansvaret för den vårdsituation som informationen avser. Det är däremot vårdgivarens ansvar att organisera verksamheten så att hälso- och sjukvårdspersonalen kan uppfylla sin informationsskyldighet. Verksamhetschefen vid enheten ansvarar för att det finns rutiner eller lokala instruktioner som både möjliggör

¹⁰ Prop. 2008/09:82 s. 16.

¹¹ Regeringens proposition 2013/14:106 *Patientlag*, s. 47 f.

och säkerställer att patienten kan få del av information av sådant innehåll och i sådan omfattning som föreskrivs.¹²

Det anges även i patientlagen att närstående, såvitt möjligt, ska få ta del av information om den inte kan lämnas till patienten.¹³ Bestämmelsen avser enbart sådana fall där information inte kan lämnas till patienten. Men även i fall där patienten är i stånd att ta emot information, kan det vara lämpligt att närstående informeras om till exempel patientens hälsotillstånd, om patienten samtycker till det. Vem som är närstående i detta sammanhang får avgöras från fall till fall. Som närstående räknas enligt förarbetena bland annat patientens vårdnadshavare, egna barn och övrig familj samt andra personer som patienten står nära, till exempel mycket nära vänner.¹⁴

Vidare följer av patientlagen att informationen dock inte får lämnas till patienten eller någon närstående om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt hindrar detta.¹⁵ Som huvudregel gäller hälso- och sjukvårdssekretessen enligt 25 kap. 1 offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, i förhållande till närstående. Det innebär att det alltid behöver göras en prövning enligt gällande bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt innan information kan lämnas till närstående.¹⁶

Oftast är det möjligt och önskvärt att även informera och göra närstående delaktiga, både för att de lättare ska kunna stödja patienten och för att de själva ska få kunskap och stöd att hantera frågor och situationer som kan uppstå. Vid till exempel palliativ vård, vård av demenssjuka och psykiatri kan det ställas särskilda krav på information till och delaktighet för de närstående.

Enligt 5 kap. 3 § PL ska patientens närstående få möjlighet att medverka vid utformningen och genomförandet av vården, om det är lämpligt och om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt inte hindrar detta. Syftet med bestämmelsen är att framhålla att närstående har en viktig roll att fylla i vården, inte minst i den kommunala hälso- och sjukvården. Närstående kan många gånger besitta viktig kunskap om patientens förutsättningar och behov, kunskap som bör vara av värde för hälso- och sjukvårdspersonalen. Informationen kan

¹² 6 kap. 6 § PSL, samt 3 kap. 1–2 §§ PSL, samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

¹³ 3 kap. 4 § PL.

¹⁴ Prop. 2013/14:106, s. 121.

¹⁵ 3 kap. 5 § PL.

¹⁶ Prop. 2013/14:106 s. 117.

bidra till att till exempel förebygga olycksfall och ett förlängt sjukhusbesök.¹⁷

3.2 Exempel på annan statlig styrning av anhörigstödet

Stödet till anhöriga styrs inte bara av lagstiftningen. Sedan april 2022 finns det en nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvården och omsorgen i Sverige. Strategin ska hjälpa kommuner och regioner att stärka anhörigperspektivet i vården och omsorgen och bidra till att göra stödet till anhöriga mer individanpassat och likvärdigt över landet. Utgångspunkten för strategin är att anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet.¹⁸

Andra exempel på styrning av stödet till anhöriga är Socialstyrelsens nationella riktlinjer till hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Dessa riktlinjer bygger på bästa tillgängliga kunskap och har som syfte att stödja beslutsfattare att prioritera vård och omsorg som ger mest nytta. Riktlinjerna ska främst ge vägledning för beslut och prioriteringar på gruppnivå i styrnings- och ledningsfrågor, men de kan även vägleda personal i hälso- och sjukvården och socialtjänsten i vården och stödet till enskilda personer. Stöd till anhöriga finns som rekommenderade åtgärder i ett antal nationella riktlinjer, bland annat:

- Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom¹⁹
- Nationella riktlinjer för vård vid stroke²⁰
- Nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende.²¹
- Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd.²²

¹⁷ Prop. 2013/14:106 s. 73.

¹⁸ Regeringskansliet (Socialdepartementet), *Nationell anhörigstrategi – inom hälso- och sjukvård och omsorg*, 2022.

¹⁹ Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom – Stöd för styrning och ledning*, 2017.

²⁰ Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer för vård vid stroke – Stöd för styrning och ledning*, 2020.

²¹ Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*, 2019.

²² Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – Stöd för styrning och ledning*, 2018.

3.3 Vad skulle en kontaktperson kunna vara?^{Sid 250(687)}

I syfte att analysera behovet av en kontaktperson för anhöriga har utredningen utrett hur en sådan funktion skulle kunna se ut, vilka uppgifter kontaktperson skulle ha och hur den skulle förhålla sig till redan befintliga funktioner i vård och omsorg.

I direktivet anges att stödet från en kontaktperson skulle kunna avse själva situationen som anhörig, men även vägledning i det organisatoriska ansvar som anhöriga ofta tar gentemot vården och omsorgen. Utöver detta anges det inte någon vägledning i direktivet om vilken funktion en kontaktperson för anhöriga skulle kunna fylla, eller vilka uppgifter en sådan funktion eller person skulle ha.

Utredningen har därför utrett frågan bland annat genom att söka ledning i hur befintliga funktioner eller insatser i vård och omsorg på motsvarande sätt stödjer patienter eller brukare, eller anhöriga.

3.3.1 Befintliga funktioner eller insatser med vägledande, samordnande och stödjande syfte i vård och omsorg

Individuell plan

När en enskild person har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en individuell plan.²³ Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. Det räcker att en av huvudmännen gör den bedömningen för att skyldigheten ska inträda för båda. Den enskilde ska även samtycka till att planen upprättas, och planen ska, när det är möjligt, upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska också ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det. Av planen ska det framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen, och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

²³ 2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § HSL.

Fast omsorgskontakt

Sid 251(687)

Enligt 4 kap. 2 b § SoL ska den som har hemtjänst erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövt. Det anges även i lagparagrafen att den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs.

Omsorgsarbetet är en central del av den fasta omsorgskontaktens uppdrag. Det kan handla om dagliga sysslor som städning, inköp men även personlig omvårdnad, såsom till exempel hjälp med att äta och dricka, klä sig, förflytta sig eller sköta sin personliga hygien. Det kan även innebära att genomföra medicinska uppgifter efter anvisning eller delegering.²⁴

Genom att den fasta omsorgskontakten regelbundet deltar i det faktiska omsorgsarbetet får omsorgskontakten god personkännedom och kunskap om omsorgstagaren. Genom detta kan omsorgskontakten spela en viktig roll i det förebyggande arbetet och vid olika typer av uppföljningar av vården och omsorgen.²⁵

Den fasta omsorgskontakten ska även planera och följa upp omsorgen. Det kan handla om att upprätta och revidera genomförandeplanen utifrån de insatser som beviljats av kommunen. Den fasta omsorgskontakten ska även tillgodose behov av samordning när hemtjänstinsatsen verkställs. Det kan ske genom att omsorgskontakten verkar för samordning med andra yrkesgrupper, som till exempel legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Det kan också handla om att informera och samverka med anhöriga, arbetslaget och andra aktuella yrkesgrupper som är delaktiga i den äldres vård och omsorg.²⁶

En fast omsorgskontakt kan bidra till att även anhöriga känner sig trygga. Anhöriga kan höra av sig till den fasta omsorgskontakten och kommunicera exempelvis förändringar i hälsotillståndet. Omsorgskontaktens samordnande roll för hemtjänstinsatserna kan även underlätta vardagen för anhöriga.²⁷ Den fasta omsorgskontakten behöver känna till om det finns anhöriga barn som berörs av hemtjänstinsatserna och när så är fallet behöver omsorgskontakten kunna anpassa kontakter och bemötande utifrån det.²⁸

²⁴ Regeringens proposition 2021/22:116 *En fast omsorgskontakt i hemtjänsten*, s. 14, 20 och 37.

²⁵ Prop. 2021/22:116 s. 14.

²⁶ Prop. 2021/22:116 s. 14 och 37.

²⁷ Prop. 2021/22:116 s. 14.

²⁸ Socialstyrelsen, *Fast omsorgskontakt i hemtjänsten – Vägledning för att planera och genomföra arbetet*, 2023, s. 25.

Fast vårdkontakt och fast läkarkontakt

Sid 252(687)

Enligt hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80), HSF, och patientlagen ska en *fast vårdkontakt* tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.²⁹ En fast vårdkontakt ska utses för patienten om han eller hon begär det, eller om det är nödvändigt för att tillgodose personens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.

En fast vårdkontakt bör kunna bistå patienter i att samordna vårdens insatser, informera om vårdsituationen, förmedla kontakter och vara patientens kontaktperson. En fast vårdkontakt kan vara någon ur hälso- och sjukvårdspersonalen, till exempel en läkare, sjuksköterska, fysioterapeut, arbetsterapeut, kurator, psykolog, undersköterska eller mentalskötare.

Enligt 7 kap. 3 § första stycket HSL ska regionen organisera primärvården så att alla som omfattas av regionens ansvar för hälso- och sjukvård kan välja och få tillgång till en *fast läkarkontakt*. Enligt 6 kap. 3 § PL ska en patient få möjlighet att välja och få tillgång till en fast läkarkontakt i primärvården. För personer med komplexa behov, som till exempel multisjuka äldre eller personer med kroniska sjukdomar, kan behovet av kontinuitet i form av en fast läkarkontakt vara extra stort. Det kan även finnas patienter som av andra skäl vill ha en fast läkarkontakt.

Den fasta läkarkontakten ska ansvara för att patienten undersöks, om möjligt ställa diagnos och se till att patienten får den medicinska vård som hans eller hennes tillstånd kräver. I ansvaret ingår även att vägleda patienten i hans eller hennes kontakter med övrig hälso- och sjukvård och i förekommande fall samordna de undersöknings- och behandlingsåtgärder som vidtas.³⁰

Case management

Case management är en insats som används inom psykiatrin och beroendevården och som samordnar vården för personer med allvarliga psykiska sjukdomar för att de ska kunna leva ett så självständigt liv som möjligt. Den ursprungliga målgruppen var vuxna personer som till exempel har schizofreni, annan psykos eller personlighetsstörning.

²⁹ 4 kap. 1 § HSF och 6 kap. 2 § PL.

³⁰ Prop. 2013/14 :106 s. 100.

I dag används insatsen även vid allvarliga beroendeproblem.³¹ Insatsen är ett exempel på stöd som är riktat till den enskilde men som indirekt kan avlasta anhöriga.

Case management är egentligen ett samlingsnamn för flera typer av stödmodeller. I samtliga modeller har en vårdsamordnare, en så kallad Case-manager, en koordinerande funktion med ansvar för att utredning, planering och adekvata insatser genomförs och följs upp med klienten. Däremot skiljer sig de olika modellerna vad gäller intensiteten i kontakten, graden av samordning samt vårdsamordnarens roll i de behandlande och rehabiliterande insatserna.

Socialstyrelsen rekommenderar att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bör erbjuda Case management till personer med schizofreni och schizofreniliknande tillstånd. Avgörande för rekommendationen är att tillståndet har en stor till mycket stor svårighetsgrad samt att åtgärden har en positiv effekt på patienters och brukares nöjdhet med vården och stödet, jämfört med dem som inte fått åtgärden.³²

Personliga ombud

Personligt ombud är ett stöd för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Ombuden fungerar som stöd i kontakten med myndigheter, vårdgivare och andra aktörer som den enskilde behöver ha kontakt med. De som kan få stöd av personligt ombud ska vara 18 år eller äldre, ha omfattande behov av vård, stöd och service, rehabilitering och sysselsättning. Dessutom ska de ha behov av långvariga kontakter med socialtjänsten, primärvården och den specialiserade psykiatrin, och andra myndigheter. Personer som kan komma i fråga är exempelvis de som förutom en psykisk funktionsnedsättning dessutom har ett missbruksproblem.

Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av klienten och förväntas inte ta några egna initiativ som inte klienten står bakom. Ombudet fungerar som ett redskap för att stärka klienten till att få en ökad tilltro till sig själv och sin egen förmåga och därmed få bättre kontroll och makt över den egna vardagen. Arbetet som personligt

³¹ Socialstyrelsen, tillgänglig på Metodguiden, *Case management*: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/case-management/> (hämtad 2024-05-28).

³² Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – Stöd för styrning och ledning, s. 28 ff.

ombud innebär att tillsammans med klienten identifiera och formulera behovet av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning. Det innebär även att tillsammans med klienten se till att insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten planeras, samordnas och genomförs. Ombudet bistår även klienten i kontakterna med olika myndigheter.

Personliga ombud är inte en lagreglerad insats och den enskilde har inte någon laglig rätt till insatsen. Kommunerna har alltså möjlighet men inte någon skyldighet att erbjuda stöd av personligt ombud. Verksamheten med personligt ombud drivs av kommunerna och finansieras delvis av regeringen, via Socialstyrelsen och länsstyrelserna. En förordning om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud trädde i kraft den 1 augusti 2013.³³ I förordningen regleras hur verksamheten ska var utformad för att kunna få statsbidrag.³⁴

Rådgivning och personligt stöd enligt LSS

Rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 LSS, ofta kallat råd och stöd, är ett komplement till annat stöd från hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Insatsen innebär rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar.

Rådgivning och annat personligt stöd är ett expertstöd som ges av regionen, ofta inom habiliteringen men även andra enheter kan ge insatsen. Stödet ska kunna ges av till exempel kurator, psykolog, fysioterapeut, förskolekonsulent, logoped, arbetsterapeut och dietist. De experter som ger råd och stöd har, förutom sin yrkeskompetens också kunskap om hur det kan vara att leva med olika funktionsnedsättningar. De kan också ge stöd och rådgivning till anhöriga eller andra närstående.

Den enskilde har rätt att söka insatsen enligt LSS, men ofta får den enskilde råd och stöd inom hälso- och sjukvården och utifrån hälso- och sjukvårdslagen. Högsta förvaltningsdomstolen har slagit

³³ Förordningen (2013:522) om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar.

³⁴ 2–6 §§ förordningen om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar.

fast att habiliteringsåtgärder inte ryms inom LSS-insatsen råd och stöd utan ges enligt hälso- och sjukvårdslagen.³⁵

3.3.2 Exempel på projekt eller verksamheter med koordinatörer eller liknande stöd till anhöriga

Pilotprojekt om koordinatörstöd för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning, 2019–2022

Föräldrar som har barn med funktionsnedsättning möter stora utmaningar i sitt föräldraskap. En av dessa utmaningar är att koordinera samhällets stöd till deras barn. Det leder inte sällan till stress, ohälsa, sjukskrivning och svårigheter att kunna arbeta. Mot den bakgrunden bedrev Nka i samarbete med Socialstyrelsen och med åtta deltagande kommuner ett treårigt projekt med stöd till föräldrar från en koordinator. Projektet bedrevs bland annat utifrån ett kunskapsstöd från Socialstyrelsen om att utveckla samordningen av de av insatser som erbjuds till föräldrar som har barn med funktionsnedsättning.³⁶

Föräldrarna ville ha hjälp och stöd i kontakten med kommunal verksamhet, hälso- och sjukvården, skolan och Försäkringskassan. De önskade även hjälp med att initiera olika möten, förbereda inför möten och få stöd under möten. Koordinatören kunde också bistå med praktiskt stöd i form av hjälp med ansökningar och stöd vid överklagande av beslut. Koordinatören kunde också lotsa föräldrarna till att hitta lämpligt stöd till barnet eller familjen hos till exempel ideella föreningar eller hos andra aktörer. Koordinatören kunde även vara en neutral samtalspart.

Utvärderingen har visat att koordinatörstödet fyller en viktig funktion för många föräldrar som har barn med funktionsnedsättning. Majoriteten av föräldrarna som fått stöd är nöjda och upplever minskad stress och oro för sitt barn och sin familjs situation. Föräldrarnas hälsa har påverkats positivt och de har i ökad grad kunnat yrkesarbeta. Positiva förändringar som föräldrarna har observerat hos barnen gäller barnens trivsel i olika vardagsmiljöer, hemma, i skolan och på fritiden. Det var i skolsituationen som den största positiva förändringen hos barnen iaktogs.

³⁵ RÅ 1997 ref. 49.

³⁶ Socialstyrelsen, *Vägar för förbättrad samordning av insatser för barn med funktionsnedsättning – Kunskapsstöd om samordnad information, gemensam, planeringsprocess och praktiskt stöd*, 2017.

Såväl föräldrar som koordinators beskriver att koordinatorsstödet underlättar samarbetet mellan olika kommunala och regionala verksamheter. Samarbetet underlättas av att föräldrarna kommer väl förberedda till möten, är trygga när de framför sitt ärende och kan efter mötet gå igenom det som sagts tillsammans med koordinators. Koordinatorsstödet har underlättat kommunikationen mellan föräldrar och handläggare genom att föräldern har bidragit med adekvat information till handläggarens ställningstagande. Det har underlättat handläggningen och beslutsfattandet genom att minska risken för missförstånd.

Koordinatorerna upplevde att deras uppdrag var betydelsefullt för familjerna och de har fått en positiv återkoppling från de kommunala och regionala verksamheter som föräldrarna har kontakt med. Projektansvariga menar att koordinatorsstöd är ett kostnadseffektivt sätt att överskrida stuprören och andra barriärer.³⁷

Personlig koordinator i Karlstad kommun

Karlstad kommun beslutade 2016 att genomföra en försöksverksamhet med personlig koordinator för föräldrar till barn med funktionsnedsättning. Försöksverksamheten pågick till slutet av 2018 och bedrevs med inspiration från ett projekt med personlig koordinator för föräldrar till barn med funktionsnedsättning som genomförts av Bräcke diakoni i Göteborg³⁸. Kommunen beslutade därefter att fortsätta permanent med verksamheten inom ramen för sitt anhörigstöd. Anhörigstödet är organisatoriskt placerad inom vård- och omsorgsförvaltningen.

Karlstad kommun erbjuder föräldrar till barn under 18 år med någon form av funktionsnedsättning stöd av en personlig koordinator. Det finns dock inga krav på att barnet har en diagnos, utan stödet fokuserar på familjens situation och behov. Under projekttiden fick man erfarenheten att det var mer träffsäkert att inte koppla stödet till att det fanns en fastställd diagnos. Ofta handlar familjernas situation om

³⁷ M Pihl, *Koordinatorsstöd för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning. – Ett treårigt pilotprojekt i åtta kommuner, Nka 2013:1 Rapport*, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, 2023, s. 10 f.

³⁸ Bräcke diakoni har tillsammans med Rörelsehindrade barn och ungdomar, RBU, i Göteborg med omnejd genomfört ett pilotprojekt med personliga koordinators som skulle syfta till att underlätta vardagen för familjen genom att fungera som en länk till samhällets stöd och samordna aktörerna runt. Läs mer i Bräcke Diakoni, *Personlig koordinator, – för familjer som har barn med rörelsenedsättning/ flerfunktionsnedsättning*, 2015.

att barnets skolgång inte fungerar och att barnet har andra svårigheter med att klara vardagen. Koordinator kan utifrån familjernas behov hjälpa till med att stötta, vägleda, samordna och strukturera i kontakter med olika verksamheter. Det kan vara allt från att förbereda, delta vid och sammanfatta möten till att informera om och vägleda till olika samhällsstöd till barnet och familjen.

Insatsen ska inte ta över andra verksamheters ansvar eller uppgifter, utan stödja föräldrarna att vidta de åtgärder som bedöms lämpliga. Stödet från koordinatoren kan vara olika omfattande och pågå under längre eller kortare tid, som längst några år. Verksamheten har kontinuerligt cirka 40 pågående uppdrag och är fördelad på två halvtidstjänster. Många av de föräldrar som får stöd är separerade och ofta sjukskrivna på grund av utmattning. Insatsen erbjuds utan biståndsbedömning och är även i övrigt fristående från biståndsbedömningen i kommunen.

Råd och stöd till närstående vid Demenscenter i Linköping

Vid Demenscenter i Linköping arbetar specialistsjuksköterskor, sjuksköterskor, arbetsterapeuter och specialistundersköterskor. Personalen arbetar i tre multiprofessionella team. Totalt arbetar 17 personer, varav 7 arbetsterapeuter som främst arbetar med minnesutredningarna som görs tillsammans med regionens sjukvård. Övriga 10 personer arbetar främst med råd, stöd och utbildning till patienter, deras närstående samt vård- och omsorgspersonal.

Råd och stöd-verksamheten som erbjuds av Demenscenter är en relativt omfattande verksamhet som riktar sig till patienten och deras anhöriga. Det är främst anhöriga som tar del av stödet. De har ofta stort behov av vägledning och information. Det kan bestå av information om sjukdomen och dess symtom i olika skeden. Anhöriga kan också behöva råd om hur de ska hantera beteendeförändringar hos den som är sjuk. Det kan till exempel vara råd om hur man bör bemöta aggressivitet eller paranoida beteenden hos en person med demenssjukdom. Råd och stödverksamheten erbjuder också vägledning i olika frågor som handlar om till exempel ställföreträdarskap och ekonomi. Personalen kan även vid behov följa med som stöd vid möten hos biståndshandläggare, överförmyndare eller dagverksamhet.

Anhörigombud i olika kommunala verksamheter Sid 258(687)

I vissa kommuner arbetar man med att utse särskilda anhörigombud i vissa verksamheter. Det handlar ofta om äldreomsorgen, funktionshinderverksamheten eller inom socialpsykiatrin. Anhörigombuden består av en eller flera personer i en personalgrupp. Det är oftast en undersköterska, skötare eller annan omsorgspersonal som i sitt arbete kommer i kontakt med anhöriga. Anhörigombuden ska vara en länk mellan de anhöriga och övrig personal och olika stödverksamheter. Anhörigombudet ska lyfta anhörigperspektivet och anhörigas behov inom den egna verksamheten. Ombuden får fortbildning inom området och ska även förmedla kunskap vidare till övrig personal.

Kontaktsjuksköterskor inom cancervården

Kontaktsjuksköterskor har succesivt införts i cancervården sedan 2011. Kontaktsjuksköterskan har det övergripande ansvaret för patienten och närstående genom hela vårdkedjan. I uppdraget ingår att guida patienter och närstående genom vården, informera om nästa steg och vara tillgänglig för stöd och råd. Det kan avse råd om egenvård, bedömning av symtom och biverkningar samt stöd vid krisreaktioner. Kontaktsjuksköterskan ska också vid behov remittera eller förmedla kontakter med andra yrkesgrupper, till exempel dietist och psykolog. Kontaktsjuksköterskorna erbjuder även psykosocialt stöd och undervisning till anhöriga till patienter med cancersjukdom.³⁹

3.4 Anhörigkonsulenternas roll och arbetsuppgifter

I de flesta kommuner finns en, ibland flera personer som arbetar med anhörigstöd. De benämns ofta anhörigkonsulent eller anhörigsamordnare. De arbetar med att utveckla, informera om och erbjuda olika former av direkt stöd till anhöriga. I vissa kommuner finns en funktion med särskilt ansvar för att organisera eller utveckla stödet till anhöriga. De kan till exempel kallas för anhörigstrateg eller anhörigvägledare.

³⁹ Karlstad universitet och Regionala cancercentrum i samverkan, *Kontaktsjuksköterskor i cancer-vård – organisatoriska förutsättningar och vårdkvalitet*, 2021.

Anhörigkonsulenternas, eller motsvarande, roll och arbetsuppgifter kan variera från kommun till kommun. I en enkätundersökning till anhörigkonsulenter 2021 framkommer hur deras arbete kan se ut.⁴⁰

I 74 procent av kommunerna som besvarade enkäten fanns antagna styrdokument för anhörigstödet. Nära två av tre anhörigkonsulenter, 65 procent, har en arbetsbeskrivning för sitt uppdrag. I 31 procent av kommunerna finns även ett uttalat krav på uppföljning av stödet till anhöriga.

I 59 procent av kommunerna har anhörigkonsulenten alla anhöriga som målgrupp. I cirka 85 procent av kommunerna är anhörigkonsulentens målgrupp personer med fysisk sjukdom, psykisk sjukdom, demenssjukdom och funktionsnedsättning. I 54 procent av kommunerna ingår även målgruppen personer med missbruksproblematik.

I princip alla anhörigkonsulenter, 99,5 procent, arbetar med att sprida information och kunskap till anhöriga. Information och kunskap kan också riktas till den egna kommunala organisationen, allmänheten, verksamheter inom sjukvården eller föreningar och andra externa aktörer. Det kan till exempel vara information om kommunens olika stödinsatser.

Nästan alla anhörigkonsulenter, 98 procent arbetar med att erbjuda individuella samtal med anhöriga. Dessa kan fylla flera olika funktioner, bland annat utredande, motiverande, rådgivande och stödjande samtal. Anhörigkonsulenterna kan också bistå anhöriga i att hitta rätt kontakter och lotsa dem till rätt ställe beroende på hur behoven ser ut.

Många anhörigkonsulenter ordnar stödjande och sociala stödinsatser på gruppnivå. Det kan handla om samtalsgrupper, fikaträffar, olika former av gruppaktiviteter eller andra sociala evenemang. Det kan också vara en kombination av sociala och hälsofrämjande aktiviteter som fysisk aktivitet och stresshantering.

Ungefär hälften av anhörigkonsulenterna stödjer anhöriga i att samordna insatser på olika sätt. Det kan vara att hjälpa till i kontakter med olika professioner, boka möten med till exempel demenssteam eller rehabilitering. De kan ta kontakt med biståndshandläggare, hälso- och sjukvården eller andra instanser om den anhörige ber om det. Anhörigkonsulenter kan ibland även delta vid till exempel samordningsmöten eller möten med biståndshandläggare.

⁴⁰ M Hagiwara, *Mischmasch och magkänsla inom kommunalt stöd – Kan det vara ett professionellt empowermentbaserat socialt arbete?* Göteborgs universitet, 2021, s. 38 ff. inklusive sammanställning av enkätsvar.

En mindre andel, cirka 26 procent, av anhörigkonsulenter^{Sid 260(687)}na ger mer praktiskt stöd till anhöriga. Det kan variera från att bistå med att fylla i blanketter, strukturera och planera tillvaron, medverka som stöd vid till exempel läkarbesök, till att ta fram informationsmaterial, ge råd i olika ansökningsärenden, följa med på ett första besök på korttidsboende eller dagverksamhet.

Ungefär 60 procent av anhörigkonsulenterna använder 1–10 timmar per vecka för strategiskt arbete som planering, uppföljning och budget. Nära 30 procent använder 11–20 timmar i veckan till dessa uppgifter. Drygt 60 procent av anhörigkonsulenterna använder mellan 11–30 timmar i veckan av sin arbetstid på att ge direkt stöd till anhöriga som information, rådgivning, individuella stödsamtal samt ordna stödgruppsverksamhet.⁴¹

Anhörigas behov kan uppmärksammas inom ramen för biståndsbedömningen

Kommunens biståndshandläggare utreder ansökningar om insatser och fattar beslut. För stöd vid bedömningen av behov och rätt till bistånd finns dels ett nationellt bedömningsinstrument, Individens behov i centrum (IBIC), dels lokala riktlinjer. IBIC ger stöd för att uppmärksamma och utreda anhörigas behov.

Anhörigas situation och behov av stöd kan uppmärksammas av biståndshandläggare i samband med utredningen och kan leda till att den enskilde beviljas insatser för att den anhöriga på det sättet får ett indirekt stöd. Det kan handla om insatser i form av ledsagning, avlösning i hemmet, hemtjänst, dagverksamhet, boendestöd samt korttidsboende och korttidsvistelse. Dessa insatser är individuellt utformade för den närstående och föregås av en utredning och beslut. Insatserna har ett dubbelriktat syfte, den närstående ska få sina behov tillgodosedda och insatsen ska även underlätta för den anhöriges situation.

⁴¹ *Mischmasch och magkänsla inom kommunalt anhörigstöd*, s. 38 ff.

3.5 Vad behöver anhöriga?

Sid 261(687)

Utredningen har i analysen av behovet av en kontaktperson försökt att utröna vilka behov anhöriga generellt sett har och hur behovet av en kontaktperson för anhöriga ser ut. Nedan följer en sammanfattning av detta.

3.5.1 Att stödet till den närstående fungerar

I princip alla som utredningen haft kontakt med uppger att det bästa för anhöriga är att samhällets insatser till deras närstående fungerar och är samordnade. När anhöriga slipper att ta ansvar för att insatser ska ges eller fungera så kan de enbart få vara anhöriga. Anhöriga önskar också att beslut och insatser från vård och omsorg har ett anhörigperspektiv. Det innebär att vården och omsorgen tar hänsyn till den anhöriges behov av information och delaktighet, samt att den anhöriges insatser och behov uppmärksammas.

3.5.2 Information och utbildning

Anhöriga efterfrågar ofta information och utbildning. I detta kan ingå information om en sjukdom, en funktionsnedsättning, hur beroende fungerar, rehabiliterings- eller behandlingsmöjligheter. Anhöriga kan även behöva utbildning kring hur de ska hantera rollen som anhörig eller bemöta förändringar i den enskildes person och funktion. Utbildning och information riktad till anhöriga kan erbjudas av exempelvis socialtjänsten, hälso- och sjukvården, habiliteringen och ideella aktörer. Att anhöriga har nytta av utbildning om den enskildes sjukdom eller funktionsnedsättning har stöd av forskning, och sådana insatser rekommenderas därför i flera nationella riktlinjer och vägledningar.⁴² Bland annat finns vetenskapligt stöd för att utbildningsprogram till anhöriga till personer med demenssjukdom bidrar till lägre upplevd belastning och lindrigare depression hos anhöriga.⁴³

⁴² Se till exempel *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom – Stöd för styrning och ledning* s. 48 ff. och *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning* s. 54 f.

⁴³ *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom – Stöd för styrning och ledning* s. 49.

3.5.3 Vägledning till samhällets funktioner

Sid 262(687)

Många anhöriga behöver vägledning i hur insatser och verksamheter i välfärden fungerar. Det kan handla om information och kunskap om vilken myndighet som ansvarar för vilka frågor, vad respektive huvudman kan erbjuda för insatser till den som är sjuk, hur regelverk ser ut och tillämpas. Anhöriga kan även behöva vägledning i vilket stöd som finns tillgängligt för dem själva, till exempel information om närståendepenning, hänvisning till kommunens anhörigstöd eller att det finns många organisationer i civilsamhället som arbetar med att stödja anhöriga på olika sätt.

3.5.4 Samtalsstöd och avlastning

En del anhöriga behöver få prata om sin situation när den upplevs som psykiskt och emotionellt påfrestande. Dessa samtal kan ske med anhörigkonsulenter eller med kurator eller psykolog inom sjukvården. Det kan också ske anonymt via stödlinjer på telefon eller med andra i liknande situation i stödgrupper. Att olika former av stödsamtal kan hjälpa anhöriga att hantera sin situation har visst stöd i forskning.⁴⁴

När anhöriga har ett stort praktiskt ansvar för hushållet och utför den dagliga omsorgen av sin närstående kan insatser som avlösning i hemmet eller korttidsboende vara en bra lösning. Många anhöriga lyfter också vikten av att det finns tillgängliga dagverksamheter där deras närstående kan få vara och ha meningsfulla aktiviteter på dagtid en eller några dagar i veckan. Att anhöriga på detta sätt kan avlastas från det praktiska och psykiska ansvaret under en kortare eller längre tid kan bidra till högre livskvalitet, minskad upplevd belastning och utebliven vårdkonsumtion för anhöriga.⁴⁵

⁴⁴ Socialstyrelsen, *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära – Underlag till en nationell strategi*, 2021, s. 102 f.

⁴⁵ *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära – Underlag till en nationell strategi*, s. 102 f.

3.5.5 Behov av en kontaktperson kan finnas, men orsaken^{Sid 263(687)} är tvetydig

I de dialoger och andra kontakter som utredningen har haft med organisationer som på olika sätt företräder anhöriga och deras närstående framkommer en delvis splittrad bild av behovet av en särskild kontaktperson för anhöriga.

Flera lyfter att det viktigaste för anhöriga är att deras närstående får en vård och omsorg av god kvalitet. Om de som har behov av olika insatser får det, i rätt tid, på rätt sätt och i rätt omfattning så gynnar detta även anhöriga. Vissa menar därför att det finns en paradox i att inrätta en funktion för att indirekt kompensera för brister i befintliga verksamheter och funktioner. Många betonar också genomgående att anhöriga är olika och därför har olika behov. Det finns önskemål om mer hänsyn till individuella behov och individuella insatser. Många lyfter också att anhöriga skulle avlastas om fler aktörer och verksamheter hade ett anhörigperspektiv.

Företrädare för organisationer lyfter att mycket skulle vara vunnet om kommunerna och regionerna hade en bättre följsamhet till exempelvis nationella riktlinjer. Man lyfter också att utbudet av insatser kan se mycket olika ut runt om i landet. Tillämpningen av befintlig lagstiftning, till exempel inom socialtjänsten, kan också se olika ut. Sammantaget skapar det en situation där stödet blir ojämnt och beroende av var i landet den anhörige är bosatt.

Organisationer som företräder personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar och deras anhöriga lyfter att just denna grupp av anhöriga skulle kunna behöva stöd av en kontaktperson. Det beror dock främst på att insatserna till personer med psykisk sjukdom, funktionsnedsättning eller samsjuklighet ofta fungerar dåligt. Det är då vanligt att anhöriga måste engagera sig och företräda den som är sjuk. Personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning behöver också ofta kontakt och samordning med en rad olika samhällsinstanser och aktörer. Det är en arbetsuppgift som tar mycket tid och energi i anspråk, och som ofta utförs av anhöriga. I dessa situationer skulle en kontaktperson kunna vara ett bra stöd. Särskilt ansträngande kan det även vara för föräldrar till barn med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning. Här menar vissa att ett koordinatörstöd kan utgöra ett gott stöd. Föräldrarna behöver ofta avstå

från att yrkesarbeta i den utsträckning de skulle vilja och de drabbas ofta av egen ohälsa. Sid 264(687)

Även företrädare för organisationer för sjukdomar som till exempel demenssjukdom och stroke har framfört att det skulle finnas behov av en kontaktperson för anhöriga. I fråga om kognitiva sjukdomar har anhöriga ofta behov av stöd och vägledning tidigt i sjukdomsförloppet, för att tillsammans med den som är sjuk planera och förbereda för det som komma skall. Vid en tidig diagnos kan den nyinsjuknade ofta vara delaktig i olika förberedande ställningstaganden kring exempelvis boende, vård, omsorg och hjälpmedel. I detta skede kan en kontaktperson fylla flera viktiga funktioner för anhöriga.

3.6 Om kommunernas stöd till anhöriga och behovet av en kontaktperson

I underlag och dialoger som utredningen har tagit del av framkommer i huvudsak följande om kommunernas stöd till anhöriga och behovet av en kontaktperson. Anhörigstödet ser olika ut i olika kommuner. Stödet kan rikta sig ganska brett, och ibland inkludera även barn som är anhöriga. Det kan också i princip saknas särskilda personer som arbetar med stöd till anhöriga. De insatser som då främst finns är till exempel avlösning som kan beviljas efter ett biståndsbeslut. Flera aktörer anser att kommunerna stöd till anhöriga skulle behöva stärkas generellt sett, för att kunna möta fler anhöriga i tid. I dag är det vanligt att anhöriga kommer i kontakt med anhörigstödet i ett sent skede där situationen ofta blivit mycket påfrestande och fått negativa konsekvenser.

3.6.1 Finns det redan en kontaktperson för anhöriga?

I diskussioner om en kontaktperson för anhöriga anser vissa att det är tveksamt om det vore ändamålsenligt att införa ytterligare en funktion. Flera menar att till exempel samordnad individuell plan, SIP, är ett bra verktyg om det används på rätt sätt, och att det då kan förhindra att anhöriga tvingas ta ansvar som egentligen ligger på andra. Även anhörigkonsulenter och annan personal i kommunerna utför redan i dag den typen av arbetsuppgifter som en kontaktperson skulle tänkas utföra. Många instämmer i att anhöriga har behov av infor-

mation, vägledning och stödjande samtal, men att detta kan ske på många olika sätt. Flera anser att dock att anhörigkonsulenter eller motsvarande redan i dag är en form av kontaktperson för anhöriga. Anhörigkonsulenten fyller en viktig roll som inledande kontakt som lotsar anhöriga vidare till rätt instanser och funktioner. Vissa anser på så sätt att det redan finns kontaktpersoner för anhöriga.

De som själva arbetar som anhörigkonsulenter anser att deras roll och uppdrag kan upplevas som otydlig för både dem själva, anhöriga och andra. Det kan leda till oklarhet om vad man kan förvänta sig för stöd men också ifrågasättande av om rollen behövs. Vissa kommuner har dock en arbetsbeskrivning för anhörigstödet som avgränsar och ramar in uppdraget. Uppdraget kan dock skilja sig åt ganska väsentligt mellan olika kommuner.

Det saknas nationell statistik och uppföljning av kommunernas anhörigstöd vilket innebär att det saknas tillförlitlig kunskap om vad kommunerna gör när det gäller anhörigstöd. Av denna anledning har Socialstyrelsen lagt fram ett förslag att utforma en systematik i syfte att möjliggöra en kontinuerlig uppföljning av det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga. Förslaget innehåller indikatorer, mått och nyckeltal som ska möjliggöra en könsuppdelad uppföljning när det gäller tillgänglighet, kvalitet och individanpassning av stödet till anhöriga.⁴⁶

3.6.2 Svårigheter med att nå anhöriga i behov av stöd

Som vi tidigare redovisat så utför i princip alla anhörigkonsulenter eller motsvarande i dag uppgifter som att informera och vägleda anhöriga. På så sätt framstår det som att det de facto redan finns kontaktpersoner för anhöriga, nämligen anhörigkonsulenter. Tillgången till anhörigkonsulenter eller motsvarande kan dock variera mellan kommuner, och många i kommunerna uppger själv att de inte kan möta alla behov i dagsläget eftersom resurserna inte räcker till. Resursbristen bidrar även till att det uppsökande arbetet ofta få stå tillbaka. Utan uppsökande arbete är det många anhöriga som alltför sent kommer i kontakt med anhörigstödet. Ofta kan de redan ha fått försämrad hälsa och hamnat i en mycket svår livssituation.

⁴⁶ Socialstyrelsen, *Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga. Ett förslag på uppföljningsområden och mått*, 2023, s. 15 ff.

Många anhängigkonsulenter anser dock att det också kan behövas större kunskap om stöd till anhöriga i andra verksamheter och yrkesgrupper, i syfte att möta anhörigas behov. Hemtjänstpersonal, personal på särskilda boenden och handläggare behöver se det som sin uppgift att uppmärksamma anhörigas behov, förmedla lämplig information och erbjuda stöd. Det finns en särskild utmaning i att komma i kontakt med anhöriga till personer som inte tar emot några kommunala insatser, anhöriga till utrikesfödda och andra minoritetsgrupper, något som också noteras i tidigare studier. Samtidigt är det oklart i vilken utsträckning kommunerna gör särskilda ansträngningar för att nå dessa grupper.

Inom kommunerna uttrycker flera att deras arbete med att stödja anhöriga behöver utvecklas. Det gäller bland annat hur man på ett bättre sätt tillräckligt tidigt kan fånga upp anhöriga som har behov. Samarbetet med sjukvården, både primärvård och övrig sjukvård, behöver utvecklas. Även stödets utformning skulle behöva ses över, vilka metoder som finns och vad som är evidensbaserat och effektivt att satsa på.

3.6.3 Stödet riktar sig ofta bara till vissa grupper av anhöriga

En återkommande kritik mot anhängigstödet i kommunerna är att stödet bara är anpassat till vissa grupper, till exempel sammanboende, äldre par. Andra grupper som yrkesverksamma anhöriga, efterlevande till personer som har avlidit i suicid, minoriteter och inte minst barn erbjuds inte stöd på samma sätt. En förklaring kan vara att äldre makar som ger anhängiginsatser utgör en stor grupp av de som behöver stöd. En konsekvens är dock att stödet helt uteblir för vissa och att yrkesverksamma personer har svårt att ta del av stöd när det endast erbjuds på kontorstid.

Anhängigkonsulenter uppger att vuxna barn till äldre personer i större utsträckning efterfrågar utbildning om förälderns diagnos, information om vilka insatser som finns att tillgå och stöd kring hur de kan förena anhängigomsorgen med roller som yrkesarbetande, föräldrar och annat.⁴⁷

⁴⁷ Socialstyrelsen, *Anhöriga som vårdar och stödjer äldre – Underlag till en nationell anhängigstrategi*, 2020, s. 85.

I Anhörigas riksförbunds kartläggning av kommunernas stöd till anhöriga 2019 angav 42 procent av kommunerna att de erbjuder information om stöd till anhöriga på andra språk än svenska, i förvaltningar med äldre som målgrupp. Ungefär lika många, 43 procent, angav att det i dessa förvaltningar finns information om stöd till anhöriga tillgängligt för personer med syn- eller hörselnedsättning.⁴⁸ Resultaten bekräftas i andra undersökningar. I Socialstyrelsens uppföljning av de nationella riktlinjerna för vård och omsorg vid demenssjukdom noteras att endast en liten andel av kommunerna erbjuder särskilda stödinsatser till anhöriga till personer med demenssjukdom som har ett annat modersmål än svenska.⁴⁹

3.7 Hälso- och sjukvården och anhöriga

Hälso- och sjukvården har en annan roll än socialtjänsten när det gäller anhöriga eftersom ansvaret enligt lag ser olika ut. Det finns inget lagstadgat ansvar för hälso- och sjukvården att ge stöd till anhöriga. Det finns dock regler i patientlagen som berör närståendes roll i sjukvården, se avsnitt 3.1.3. Det handlar främst om möjligheten att informera närstående och göra dem delaktiga i patientens vård.

3.7.1 Hälso- och sjukvårdens stöd till anhöriga kan se olika ut

Informationen och stödet till anhöriga kan se olika ut och varierar ofta mellan olika vårdområden. Det varierar också i vilken utsträckning som stöd till anhöriga finns med i nationella riktlinjer för vård och behandling av olika sjukdomstillstånd.

Inom vissa vårdområden erbjuder hälso- och sjukvården utbildningar till patienter och närstående. Det kan finnas ett mer eller mindre systematiskt arbete med anhöriga, där de till exempel erbjuds särskilda utbildningar för personer som är anhöriga till någon som har en psykossjukdom. Utbildningarna kan handla om diagnoser, behandlingar, hur man själv kan göra för att må bättre och hantera svåra situationer som anhöriga. Det finns också exempel på psykiatriska

⁴⁸ Anhörigas riksförbund, *Anhörigperspektiv – en möjlighet till utveckling?* 2020, s. 32 f.

⁴⁹ Region Skåne, Kunskapscentrum demenssjukdomar, *Ett anhörigstöd för alla? Erfarenheter av att vara anhörig till en person med kognitiv sjukdom – Med fokus på utrikes födda, Migrations-skolan Rapport 2019:1*, 2019, s. 60 och Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer – Utvärdering 2018 – Vård och omsorg vid demenssjukdom. Indikatorer och underlag för bedömningar*, 2018.

akutverksamheter som arbetar med efterlevandestöd till anhöriga i samband med suicid. Sid 268 (687)

Sekretess och tystnadsplikt lyfts ibland som särskilda svårigheter med att informera och involvera anhöriga i hälso- och sjukvården. Det finns dock inget som hindrar att hälso- och sjukvårdspersonal lyssnar på anhöriga och beaktar deras perspektiv, så länge de inte delger information som omfattas av sekretess eller tystnadsplikt om den enskilde patienten. Reglerna om sekretess och tystnadsplikt hindrar inte heller personalen från att hänvisa anhöriga till information, utbildning och annat stöd som de kan behöva för egen del. Därtill kan många hinder av sekretess och tystnadsplikt undvikas om man får enskildas samtycke till att lämna uppgifter till anhöriga. I dialoger med utredningen lyfter flera aktörer både inom och utanför vården att mycket handlar om hur frågor formuleras och om att informera patienten om värdet av att göra anhöriga delaktiga.

3.7.2 Närståendemedverkan i hälso- och sjukvården

I den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården anges att en av fyra grundläggande förutsättningar för en säker vård är patientens och de närståendes delaktighet i vården. Det innebär att vården så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med patienten. Även närstående har en central roll, i de fall patienten vill det. Patienten ska bemötas med respekt och kunna lita på att vården ges på lika villkor. Aspekter som tillgänglighet, samordning och kontinuitet är också centrala. Vården blir således säkrare om patienten är välinformerad, deltar aktivt i sin vård och kan påverka vården utifrån sina önskemål och förutsättningar.⁵⁰

Det är även viktigt att patienter och närstående ges möjlighet att delta i patientsäkerhetsarbetet. Inspektionen för vård och omsorg ska i sin tillsyn höra patienter och deras närstående. Enligt lag ska också vårdgivare ge patienterna och deras närstående möjlighet att delta i patientsäkerhetsarbetet.⁵¹

Flera regioner arbetar på olika sätt för ökad patient- och närståendemedverkan i vården och i patientsäkerhetsarbetet. En del regioner har regionala styrdokument för till exempel patient- och närstående-

⁵⁰ Socialstyrelsen, *Agera för säker vård – Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024*, 2020, s. 34.

⁵¹ 3 kap. 4 § och 7 kap. 4 a § PSL.

medverkan. En del har också en överenskommen rutin för samverkan med kommunerna. Det kan också vara så att anhörigas delaktighet eller stöd till anhöriga kan organiseras inom ett vådområde eller en vårdenhet. Inom exempelvis cancervården kan det i vissa fall utses kontaktsjuksköterskor som har det övergripande ansvaret för patienten och anhöriga genom hela vårdkedjan. I uppdraget ingår att informera om kommande steg i vården och behandlingen och att ge stöd vid krisreaktioner och förmedla kontakter med andra yrkesgrupper. I andra verksamheter kan informationen, råd och stöd ges av det behandlande teamet.

3.7.3 Hälso- och sjukvården behöver bli bättre på att informera och göra anhöriga delaktiga

När det gäller hälso- och sjukvården har utredningen återkommande fått synpunkter på att verksamheter inom hälso- och sjukvården inte gör anhöriga delaktiga i tillräcklig utsträckning. Anhöriga ses inte alltid som en självklar målgrupp och anhöriga själva uppger att de kan sakna tillgång till information och stöd från hälso- och sjukvården. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har sedan patientlagen trädde i kraft 2015 haft i uppdrag att följa upp lagens genomslag.⁵² Patientlagen syftar till att stärka och tydliggöra patientens ställning samt främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. Lagen innehåller även bestämmelser om närståendes delaktighet i patientens vård.

Av den senaste uppföljningen framgår det att patienters erfarenheter av information från vården är sammantaget oförändrad. Andelen positiva svar ligger kvar på relativt låga nivåer, även om det finns vissa förbättringar i att patienter får skriftlig information och att närstående informeras i högre grad.

Andelen som upplever att de har varit delaktiga i besluten om hur deras vård utformats och genomförts var omkring 86 procent. Det gäller även delaktighet för närstående; omkring 73 procent uppger att närstående alltid eller ibland får möjlighet att vara delaktiga. Många patienter anser dock att deras eller de närståendes delaktighet inte alltid är efterfrågad eller välkommen.⁵³

⁵² S2020/02828/FS (delvis) *Uppdrag att följa upp patientlagens genomslag*.

⁵³ Myndigheten för vård och omsorgsanalys, *En lag som kräver omtag*, 2021, s. 52.

I intervjuer med patientföreträdare uppger många att närstående är en underutnyttjad tillgång i vården och att vårdens företrädare behöver involvera dem mer i sitt arbete. Närstående känner sig många gånger utestängda från att delta och bidra i både planering och genomförande av vården, ofta med hänvisning till sekretess. Det är viktigt att vården fångar upp närståendes behov av information och stöd, eftersom de ofta känner ett stort ansvar för patienten och själva löper risk att få allvarlig ohälsa. Patientens behov av vård och omsorg behöver också i högre utsträckning bedömas enskilt, utan att man förlitar sig på närståendes resurser för att ta hand om patienten.⁵⁴

3.8 Bedömningar och förslag

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på hur stöd i form av en kontaktperson för anhöriga ska utformas och tillhandahållas. Utredningen har i denna del valt att lägga två förslag, en ny bestämmelse om en anhörigkontakt för vissa anhöriga och ett förslag om att förtydliga det direkta stödet till anhöriga i nuvarande bestämmelse i socialtjänstlagen. Utredningens närmare bedömningar och förslag redovisas nedan.

Allmänna överväganden

Anhöriga efterfrågar främst en fungerande vård och omsorg som har ett anhörigperspektiv

I utredningens kontakter med olika aktörer återkommer behovet av att välfärdens insatser ska fungera för såväl enskilda som för deras anhöriga. Det i sig avlastar de anhöriga. Insatser och beslut måste också ha ett anhörigperspektiv. Det innebär att den anhöriges situation och behov uppmärksammas av vården och omsorgen. Anhöriga efterfrågar även information och kunskap för egen del. Medarbetare i vården och omsorgen behöver i större utsträckning informera och lotsa anhöriga genom vård- och omsorgsförloppet på ett tydligt och proaktivt sätt, så att anhöriga inte lämnas ensamma med ansvar, frågor och oro.

⁵⁴ En lag som kräver omtag s. 77.

Om behovet av att förtydliga kommunernas ansvar för stöd till anhöriga samt utformningen av förslaget om anhörigkontakt

Sid 271(687)

Anhörigstödet i kommunerna varierar både i omfattning och när det gäller vilka målgrupper som erbjuds stöd. Stödet är inte tillräckligt individanpassat eller flexibelt. Det gäller både det direkta anhörigstödet och övriga insatser som kommuner kan bevilja, till exempel korttidsvistelse eller hemtjänst. Av olika skäl får anhöriga inte tillräckligt med information och vägledning. Det kan bland annat bero på hur hälso- och sjukvården eller socialtjänsten är organiserad, men också på att verksamheter inte i tillräcklig utsträckning uppmärksammar anhörigas behov. Det kan också bero på att det anhörigstöd som finns i kommunerna inte är rätt dimensionerat eller av andra anledningar inte når fram till anhöriga i tillräcklig grad. Utredningen bedömer därför att det finns behov av att förtydliga innehållet i det kommunala anhörigstödet, men också att det finns behov av ett särskilt, mer individriktat stöd till vissa anhöriga.

Utredningen har vid utformningen av förslaget beaktat de svårigheter som skulle kunna uppkomma med ett särskilt individriktat anhörigstöd i form av en anhörigkontakt. En sådan risk är till exempel att man skapar en funktion som kan komma att kompensera, eller till och med överta, ett ansvar som åligger andra aktörer eller huvudmän. Funktioner som på olika sätt reglerar hur samordning och samverkan ska ske finns redan i dag, bland annat genom bestämmelser om samordnad individuell plan, fast vårdkontakt och fast omsorgskontakt. Även andra yrkesgrupper som till exempel biståndshandläggare, hemtjänstpersonal och hälso- och sjukvårdspersonal har, i varierande utsträckning, ett ansvar för att säkerställa en fungerande samordning och samverkan på olika nivåer och mellan olika aktörer. Om dessa insatser och funktioner fungerar som det är avsett avlastas anhöriga i stor utsträckning.

De funktioner som i dag finns är i huvudsak avsedda att stödja den som är patient eller får insatser från socialtjänsten. Utredningen bedömer att en del anhöriga har behov av stöd för egen del och att det stödet behöver utgå från den anhörigas individuella situation. Avsikten med utredningens förslag är alltså att erbjuda anhöriga med ett särskilt behov ett mer individanpassat stöd i form av en anhörigkontakt. Anhörigkontakten ska inte överta arbetsuppgifter eller kompensera för brister i andra funktioner eller verksamheter.

3.8.1 Avgränsning av vilken krets av anhöriga som omfattas av förslaget om anhörigkontakt

Sid 272(687)

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att det inte är ändamålsenligt att lämna förslag på vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag om en anhörigkontakt.

Skälen för utredningens bedömning

Sjukdomar och diagnoser som avgränsning av anhörigas behov

Enligt direktivet ska utredningen analysera och lämna förslag på vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag. Utredningen har tolkat det som att syftet med en avgränsning är att öka träffsäkerheten för åtgärden. Det kan också handla om att urskilja vilka grupper av anhöriga som av olika skäl har större behov av stöd. Utredningen har samtidigt behövt ta hänsyn till att en avgränsning måste vara välmotiverad och ändamålsenlig. Utredningen har därför undersökt i vilken mån anhörigas behov av stöd beror på vilken typ av sjukdom, funktionsnedsättning eller annan svårighet som den närstående har.

Påverkan av ett sjukdomstillstånd eller en diagnos kan variera stort mellan individer. Samma diagnos kan i det enskilda fallet innebära olika typer av symtom och olika typer av påverkan på måendet och livssituationen. Därtill förändras diagnostik och behandling kontinuerligt. Nya behandlingsmetoder kan exempelvis göra att allvarliga sjukdomar får mindre allvarliga konsekvenser eller till och med kan botas. Det kan också handla om situationer, exempelvis efter en stroke, där själva sjukdomen är färdigbehandlad men konsekvenserna av sjukdomen kan vara mycket omfattande och livslånga. Det kan vara olika typer av funktionsnedsättningar som är mer eller mindre bestående. Det är därför svårt att på ett enkelt och logiskt sätt definiera något eller några sjukdomstillstånd som generellt påverkar anhörigas behov av stöd.

Det finns många sjukdomar som individer kan leva med länge, och livet kan i perioder påverkas mer eller mindre av själva sjukdomen. Neurologiska sjukdomar, psykossjukdomar, medfödda sjukdomar eller syndrom, andra fysiska sjukdomar men även demenssjukdomar

är exempel på sjukdomar som många kan leva med hela livet eller i en längre period av livet. Detta påverkar naturligtvis även anhöriga, men det är svårt att dra säkra slutsatser om att alla anhöriga till personer i dessa grupper skulle ha större behov av stöd än andra anhöriga. I dialoger med anhöriga och andra aktörer har utredningen funnit litet stöd för en sådan uppfattning. Många lyfter tvärtom att anhöriga som personer är olika och så är även deras behov av stöd.

Anhörigas situation är beroende av många olika faktorer. Det handlar bland annat om i vilken omfattning den anhörige vill eller behöver engagera sig i den närståendes liv. Det beror också på hur den som är sjuk själv klarar av att hantera sin sjukdom och hur väl individens behandling eller rehabilitering fortlöper. Det handlar också om vilka resurser som den anhörige själv har. En del anhöriga kan ha en god förmåga att navigera i samhällets vård- och stödsystem och de har även en bra fysisk och psykisk hälsa. Är den anhörige själv sjuk eller har andra svårigheter kan situationen som anhörig bli svårare att hantera. Det finns också anhörigskap som inte går att välja bort, till exempel kan inte en förälder till ett sjukt barn avstå från att ge barnet den omsorg barnet behöver eftersom det ingår i föräldraansvaret. Sammantaget ser anhörigskapet olika ut för olika anhöriga och därför skiljer sig också behoven åt. Behoven kan också ofta variera över tid.

Samtantaget bedömer utredningen att det vore missriktat att styra stödet till anhöriga enbart efter vilken sjukdom eller diagnos som den närstående har. Utredningen bedömer därför att det inte är ändamålsenligt att avgränsa behovet av en anhörigkontakt till någon form av långvariga eller kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd.

3.8.2 En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Utredningens förslag: Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till de personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. Anhörigkontakten ska tillgodose den anhöriges behov av individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera.

Vem ska erbjuda en anhörigkontakt?

Sid 274(687)

Utredningen har bedömt att det är mest lämpligt att en anhörigkontakt erbjuds av kommunernas socialnämnder med stöd av socialtjänstlagen. Skälen för det är att kommunerna redan i dag har ett lagstadgat ansvar för att erbjuda stöd till anhöriga. Anhörigkontakten är avsedd att vara en individinriktad insats till anhöriga med ett särskilt behov av stöd. Stödet är inte nödvändigtvis direkt kopplat till ett visst sjukdomstillstånd hos den person som den anhörige vårdar eller stödjer. Mot bakgrund av de olika typer av situationer som anhöriga kan befinna sig i bedömer utredningen att det är kommunerna som har bäst förutsättningar att organisera och erbjuda en anhörigkontakt. Det utesluter naturligtvis inte att även hälso- och sjukvården, och andra aktörer, kan och bör ha en viktig roll i sammanhanget.

Vilken krets av anhöriga som omfattas av förslaget

Som framgått av vår analys i avsnitt 3.8.1 finns det flera nackdelar och svårigheter med att avgränsa kretsen av anhöriga på ett träffsäkert sätt om avgränsningen ska utgå från den närståendes sjukdomstillstånd. Vi bedömer därför att det inte är ett ändamålsenligt sätt att avgränsa vilka anhöriga som ska omfattas av förslaget av en anhörigkontakt. Avgränsningen bör i stället utgå från den anhöriges individuella behov.

Skyldigheten för socialnämnden att erbjuda en anhörigkontakt avser främst anhöriga som har ett mer omfattande behov av information och vägledning. Vissa anhöriga påverkas särskilt mycket av sitt anhörigskap. Stödet behöver då vara utformat efter den anhöriges individuella behov, och det krävs mer stöd än det som generellt erbjuds inom ramen för det allmänna anhörigstödet. För anhöriga med ett sådant särskilt behov av stöd ska socialnämnden erbjuda en anhörigkontakt. En anhörigkontakt ska vara ett individinriktat stöd som syftar till att underlätta för anhöriga som har behov av ett mer specifikt och individuellt stöd. Anhörigkontakten ska bistå den anhörige med information, vägledning och stöd med att planera.

Anhöriga med ett särskilt behov av stöd kan finnas i olika grupper av anhöriga som omfattas av 5 kap. 10 § SoL. Det kan till exempel vara anhöriga till personer med olika former av långvariga sjukdomar,

psykiska sjukdomar, personer med samsjuklighet eller olika funktionsnedsättningar. Det kan också handla om anhöriga till personer med kognitiva sjukdomar. Personer som av olika anledningar inte själva kan tillvarata sina rättigheter på ett adekvat sätt får många gånger hjälp och stöd av anhöriga. I sådana situationer finns det många anhöriga, inte minst föräldrar till barn med stora behov, som behöver ta ett stort och betungande ansvar. På så sätt finns det en koppling mellan sjukdomen eller svårigheten och den anhöriges situation, även om det inte behöver vara avgörande exakt vilken diagnos eller svårighet det rör sig om.

De uppgifter och det ansvar som anhöriga tar på sig kan ofta ta mycket tid och energi i anspråk. Det kan medföra risker för den anhöriges egen hälsa. Många anhöriga tvingas gå ner i arbetstid eller blir själva sjuka och riskerar att bli sjukskrivna. Ett sådant exempel är föräldrar till barn med olika funktionsnedsättningar eller sjukdomar som i högre grad än andra föräldrar lider av till exempel utmattningssyndrom och psykisk ohälsa.⁵⁵

Vissa anhöriga upplever således situationen som särskilt komplex och betungande. Det kan bero på den specifika situation som uppstått, men också på den anhöriges individuella förutsättningar att hantera situationen. Dessa anhöriga har då ett mer omfattande behov av stöd som behöver utgå från den anhöriges individuella behov. Utredningen bedömer därför att socialnämnden i dessa fall ska erbjuda ett individuellt stöd i form av en anhörigkontakt i syfte att underlätta för den anhörige och stärka dennes förutsättningar att på egen hand hantera situationen.

Hur bedömningen av behovet av en anhörigkontakt ska göras

En anhörigkontakt ska bara erbjudas om den anhörige har ett särskilt behov av det. Bedömningen av om ett sådant behov föreligger ska göras i varje enskilt fall utifrån det som framkommer i kontakten med den enskilde och övriga uppgifter om dennes individuella situation. Den enskildes egen uppfattning om behovet bör dock tillmätas stor betydelse. Det stöd som anhörigkontakten kan ge kommer att variera i omfattning eftersom det behöver anpassas efter den enskildes behov. Vid bedömningen av behovet av en anhörigkontakt behöver

⁵⁵ Riksförbundet Attention, *Attentions anhörigenkät 2024 – Kraschar jag så kraschar allt*, 2024, s. 10.

socialnämnden även ta hänsyn till om det finns barn som skulle kunna påverkas av att till exempel deras förälder erbjuds en anhörigkontakt. Nämnden ska då även bedöma vad som kan anses vara bäst för det enskilda barnet. Här bör nämnden ta särskild hänsyn till om stödet från anhörigkontakten indirekt kan gynna barnets generella livssituation, samt minska risken för att barnet far illa eller utsätts för våld.

Huvudregeln enligt nu gällande lagstiftning är att om en enskild person behöver stöd eller hjälp av socialnämnden är nämnden skyldig att utreda frågan och fatta ett beslut.⁵⁶ Kommuner får tillhandahålla generell service och stöd till enskilda utan behovsprövning, men det förutsätter att servicen eller stödet är allmänt inriktat, generellt utformat och tillgängligt för alla. Utrymmet för individuell anpassning är litet. Socialtjänstlagen ger således i dess nuvarande utformning inte stöd för att ge individuellt anpassade insatser till enskilda utan föregående behovsprövning.⁵⁷

En anhörigkontakt är avsedd att stödja vissa anhöriga, som på grund av sina egna förhållanden, är i behov av ett mer individinriktat stöd. Utredningen bedömer därför, mot bakgrund av nu gällande lagstiftning, att insatsen anhörigkontakt faller inom ramen för det område som kräver att insatsen ska behovsprövas. En bedömning av behov av en anhörigkontakt medför således enligt dagens lagstiftning krav på utredning, bedömning, dokumentation, beslut och en rätt för den enskilde att överklaga ett negativt beslut. Utgångspunkten är således att en anhörigkontakt är en biståndsbedömd insats.

Utredningen bedömer dock att det bör finnas en möjlighet att erbjuda en anhörigkontakt utan biståndsbedömning om en kommun så önskar. Biståndsbedömningen kan medföra nackdelar då det riskerar att skapa administration som försvårar och fördröjer möjligheten för anhöriga att få stöd, sannolikt till liten nytta. Det skapar även kostnader för kommunerna. Utredningen noterar även att de kommuner som i dag erbjuder en motsvarande insats inte gör det med biståndsbedömning.

⁵⁶ 11 kap. 1 § och 4 kap. 1 § SoL. Det framgår även av 2 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen (1991:900), KL, att kommuner ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Likställighetsprincipen innebär att det inte, utan stöd i speciallag, är tillåtet för kommuner och landsting att särbehandla sina kommunmedlemmar eller grupper av kommunmedlemmar på annat än objektiv grund.

⁵⁷ RÅ 1991 ref. 61.

Utredningen anser att det är viktigt att stöd till anhöriga generellt sett är lätt tillgängligt. En behovsprövning som kräver en ansökan och utredning riskerar att påverka den enskildes möjlighet och villighet att söka stöd på ett negativt sätt. Vi anser också att kommunerna själva är kompetenta att bedöma vilka anhöriga som har störst behov av en anhörigkontakt. För att ge ett utrymme för flexibilitet för kommuner och för att främja tillgängligheten för enskilda anser utredningen därför att en anhörigkontakt ska kunna, om kommunen så önskar, erbjudas utan en individuell behovsprövning. Bestämmelsen om anhörigkontakt ska därför medge att insatsen kan erbjudas utan behovsprövning. Kommunerna kan då välja om de vill tillhandahålla insatsen med eller utan föregående individuell behovsprövning.

Om en kommun väljer att tillhandahålla en anhörigkontakt utan föregående individuell behovsprövning behöver kommunen fastställa riktlinjer för vilka personer med särskilt behov av stöd som kan erbjudas en anhörigkontakt. Om en person inte kan erhålla stödet inom ramen för kommunens riktlinjer, kan personen i stället ansöka om en anhörigkontakt på sedvanligt sätt och få saken utredd och prövad.

Utredningen noterar att det nu finns förslag om att fler insatser får tillhandahållas utan individuell behovsprövning i en lagrådsremiss om en ny socialtjänstlag.⁵⁸ Inriktningen för den nya socialtjänstlagen med ökade möjligheter till insatser utan behovsprövning har bidragit till vår bedömning av hur den nya bestämmelsen om anhörigkontakt ska utformas.

Innehållet i insatsen anhörigkontakt

Uppgifter för anhörigkontakten

En anhörigkontakt ska tillhandahålla individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera. Den anhörige har behov av vägledning och information, från olika aktörer, utifrån sin individuella situation. Det handlar om ett individuellt anpassat stöd som bygger på någon form av bedömning eller kartläggning av den enskildes situation och behov. Stödet som ges är ofta en kombination av stödjande samtal, information och vägledning.

⁵⁸ Lagrådsremiss – En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Anhörigkontakten ska kunna identifiera och informera den anhörige om relevanta frågeställningar som rör individens situation som anhörig. Det handlar bland annat om att informera om olika aktörers ansvar och vilka insatser som finns att tillgå för den anhörige eller personen som är sjuk eller har andra svårigheter.

Anhörigkontakten ska också kunna vägleda och hänvisa den anhörige till rätt instans eller på annat sätt förmedla kontakter med relevanta aktörer både inom och utanför kommunen. Det kan vara biståndshandläggare, hälso- och sjukvården, en statlig myndighet eller organisationer i civilsamhället beroende på vilken fråga det gäller. Stöd med att planera innebär att bistå den anhörige med att få överblick över sin situation och hjälpa till med att identifiera och prioritera åtgärder. Det kan till exempel innebära att anhörigkontakten stödjer den anhörige med att planera i vilket skede olika kontakter eller åtgärder behöver vidtas.

Stödet från en anhörigkontakt kan också vara mer konkret. Anhörigkontakten kan initiera möten och utgöra ett stöd för den anhörige vid sådana möten, till exempel med biståndshandläggare eller andra aktörer inom eller utanför kommunen. På så sätt kan anhörigkontakten både ha en vägledande och en stödjande funktion. Anhörigkontakten kan bidra till att den anhöriges behov och perspektiv lyfts fram i kontakten med olika aktörer.

Stödet från anhörigkontakten kan vara mer eller mindre omfattande. Det kan behöva pågå under en längre tidsperiod med flera återkommande kontakter. I andra situationer kan det vara tillräckligt med några få kontakter i ett visst skede. Det avgörande är att den anhörige har fått ett sådant stöd att hen på egen hand kan klara av att hantera sin situation på ett bättre sätt. På vilket sätt och hur fort detta kan uppnås kommer att variera från fall till fall.

Uppgifter utanför anhörigkontaktens mandat

Utredningen bedömer att en anhörigkontakt inte ska åta sig en ombudsfunktion. Anhörigkontakten ska således inte åta sig att vidta rättshandlingar åt den anhörige, eller åt den person som den anhörige hjälper. Utredningen bedömer att det inte är lämpligt, bland annat på grund av att anhörigkontakten utför uppgifter inom ramen för

offentlig verksamhet med krav på att vara saklig och opartisk.⁵⁹ Sid 279(687) Anhöriga som vill ansöka om insatser måste göra det på egen hand, även om de kan få information och stöd i hur man rent praktiskt gör det. Om den anhörige har formell rätt att företräda sin närstående, till exempel med stöd av en fullmakt, ska anhörigkontakten inte överta den typen av uppgifter från den anhörige.

Avsikten med en anhörigkontakt är inte heller att anhörigkontakten ska samordna de insatser som avser den närstående som är sjuk eller har andra svårigheter. Anhörigkontakten ska således inte överta sådana uppgifter som åligger andra liknande funktioner, som till exempel fast omsorgskontakt. Anhörigkontakten ska endast bistå den anhörige med sådan information och vägledning, så att den anhörige själv kan orientera sig och vidta de eventuella åtgärder som kan behövas.

Kompetens- och organisationsfrågor

För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet, enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL. Begreppen syftar inte bara på formell behörighet utan hänvisar också till ord som kvalifikation, kunskap, erfarenhet, förmåga, lärande och färdighet.⁶⁰

Utredningen bedömer att kommunerna kan bedöma vilken kompetens en anhörigkontakt behöver för att kunna utföra sitt arbete med god kvalitet. Vi anser därför att det inte behöver ställas några särskilda krav på kompetens i lag eller förordning avseende vem som kan vara anhörigkontakt. Utredningen noterar att de personer som har motsvarande arbetsuppgifter i dag ofta arbetar inom verksamheter i kommunen som erbjuder anhörigstöd och de har till exempel en socionomutbildning, beteendevetenskaplig utbildning eller någon form av vård- eller omsorgsutbildning.

Utredningen bedömer att det är sannolikt att en anhörigkontakt kommer att finnas tillgänglig inom ramen för kommunens befintliga anhörigstöd. Det finns dock inget sådant krav. Kommunerna bör ha frihet att organisera denna typ av stöd på det sätt som de bedömer lämpligt, utifrån lokala förutsättningar och behov. Det innebär att kommuner inom ramen för sina lokala processer och rutiner kan ut-

⁵⁹ 1 kap. 9 § regeringsformen och 5 § förvaltningslagen (2017:900).

⁶⁰ Regeringsen proposition 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen*, s. 48.

forma på vilket sätt en anhörigkontakt ska erbjudas. Det är dock viktigt att det är tydligt för den anhörige vem eller vilka personer som är anhörigkontakt och på vilket sätt kontakterna kan ske.

Bestämmelsen innebär inte att kommunen måste erbjuda en anhörigkontakt inom den egna verksamheten. Insatsen kan också tillhandahållas genom avtal och köp av tjänster eller genom samverkan med organisationer och andra kommuner.

3.8.3 Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas

Utredningens förslag: Bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att erbjuda stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen förtydligas så att det framgår att anhöriga, förutom annat stöd, ska erbjudas information och vägledning.

Skälen för utredningens förslag

Det direkta stödet till anhöriga behöver förtydligas

Mycket av kommunernas anhörigstöd avser ett indirekt stöd till anhöriga i form av till exempel avlösning eller dagverksamhet. Denna form av stöd är mycket viktig och av stor betydelse för att avlasta anhöriga. Utredningen bedömer dock att anhöriga även är i behov av ett mer direkt stöd i form av bland annat information och vägledning.

I utredningen om behovet av en kontaktperson för anhöriga har utredningen sett att det finns ett generellt behov av att förtydliga stödet till anhöriga. Det stöd som i dag erbjuds av kommunerna varierar alltför mycket i utformning och omfattning. Anhörigkonsulenternas uppdrag och arbetsuppgifter kan skilja sig åt och möter därför inte alltid de behov som finns hos anhöriga. Anhöriga efterfrågar i stor utsträckning information och vägledning och de kan behöva hjälp med att få en överblick över sin situation. De kan också behöva stöd och hjälp att börja prioritera på ett sätt som underlättar för dem själva och personen de vårdar eller stödjer.

Bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL kan tolkas som att den främst^{Sid 281(687)} avser det indirekta stödet som till exempel kan utgöras av avlösning eller dagverksamhet. Förarbetena till bestämmelsen anger dock att stödet kan innefatta till exempel information, kunskap och råd.⁶¹ Utredningen anser att den nu gällande bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL om stöd till anhöriga inte är tillräckligt tydlig eller ändamålsenligt utformad för de behov som finns hos anhöriga. Utredningen föreslår därför att det av lagtexten i 5 kap. 10 § SoL ska framgå att anhöriga, förutom annat stöd, ska erbjudas information och vägledning.

Informationen kan till exempel bestå av information om vilka insatser kommuner erbjuder eller hur man ansöker om insatser eller förmåner från kommunen eller andra myndigheter. Det kan också avse information om relevant lagstiftning och vilket ansvar som olika aktörer har, som till exempel hälso- och sjukvården, skolan eller andra myndigheter. Det kan också avse vilket stöd som finns att tillgå från civilsamhället. Vägledningen kan bland annat syfta till att underlätta för anhöriga att orientera sig i och strukturera sin situation. Det kan till exempel handla om att anhöriga får hjälp med att prioritera och sortera vilka åtgärder som kan behövas i olika skeden, och att de blir hänvisade till rätt aktör i olika frågor.

Med annat stöd avses sådant stöd som vanligtvis erbjuds anhöriga. Det kan vara direkt stöd i form av individuella stödsamtal eller gruppverksamheter för anhöriga. Det kan även avse det indirekta stödet till anhöriga, som till exempel avlösning, korttidsboende eller dagverksamhet.

3.8.4 Hälso- och sjukvården behöver bli bättre på att ha ett anhörigperspektiv, samt informera och involvera anhöriga

Utredningens bedömning: Hälso- och sjukvårdens verksamheter behöver utveckla riktlinjer, rutiner och arbetssätt för att i ökad utsträckning uppmärksamma, informera och involvera anhöriga. Verksamheterna behöver integrera ett anhörigperspektiv i riktlinjer och i det praktiska arbetet, vilket förutsätter såväl kunskap, resurser som hållbara strukturer.

⁶¹ Prop. 2008/09:82 s. 22.

Vi har tidigare redogjort för att anhöriga ofta har ett stort behov av information från hälso- och sjukvården. Utredningen har därför inom ramen för direktivet analyserat behovet och möjligheterna att förtydliga sjukvårdens ansvar för att informera och involvera anhöriga. Utredningen bedömer att det är svårt att uppnå ökad information och kunskap till anhöriga från hälso- och sjukvården genom ytterligare reglering. Bristerna handlar mer om kunskap, arbetssätt, prioriteringar och resurser. Vår bedömning är att det inom ramen för dagens lagstiftning finns stora möjligheter att informera och involvera närstående i patientens vård. Det måste dock ske utifrån patientens vilja att involvera sina anhöriga och befintliga regler om sekretess och tystnadsplikt. I de dialoger som utredningen haft lyfter dock många aktörer vikten av att hälso- och sjukvårdspersonalen informerar den enskilde om möjliga fördelar med att bjuda in anhöriga samt att det finns sätt för hälso- och sjukvården att lyssna och informera anhöriga utan att bryta mot reglerna om sekretess och tystnadsplikt. Det som kan behövas är främst rutiner och förhållningssätt som stödjer ett sådant arbetssätt.

Många regioner och vårdgivare erbjuder information, utbildning och kurser till patienter och närstående. Det kan till exempel handla om olika typer av diagnoser, om behandlingar samt råd och stöd i olika former. Information och utbildning till patienter eller deras anhöriga om deras hälsotillstånd är enligt vår bedömning en del av hälso- och sjukvårdens grundläggande uppgifter. Det kan dock variera i vilken utsträckning detta erbjuds. Det finns exempel där frågor om delaktighet för anhöriga har lösts på ett bra sätt. Inom rehabilitering, psykiatri och palliativ vård blir anhöriga ofta involverade i tidiga skeden. Enligt Socialstyrelsens underlag till nationell anhörigstrategi behöver hälso- och sjukvården dock bli bättre på att involvera anhöriga genom att i större utsträckning ha ett anhörigperspektiv i sina verksamheter.⁶²

Sammantaget bedömer utredningen att hälso- och sjukvården behöver utveckla riktlinjer, rutiner och arbetssätt som i ökad utsträckning kan leda till att anhöriga får relevant information och involveras i den utsträckning de själva och patienten vill det. Utredningen bedömer att bland annat Socialstyrelsens senaste kunskapsstöd kan stödja ett sådant arbete. I kunskapsstödet anges det bland annat hur

⁶² Socialstyrelsen, *Anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer*, 2020, s. 114.

verksamheter kan ha ett anhörigperspektiv utan att hindras av regler om sekretess eller tystnadsplikt.⁶³

Sid 283(687)

3.8.5 Förslag för att möjliggöra kartläggning, uppföljning och utvärdering av stödet till anhöriga bör genomföras

Utredningens bedömning: Socialstyrelsens förslag till uppföljningsområden och mått för uppföljning av anhörigperspektivet och stödet till anhöriga bör genomföras.

Skälen för utredningens bedömning

Socialstyrelsen har tidigare haft regeringens uppdrag att lämna ett förslag som möjliggör en kontinuerlig nationell uppföljning av anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och omsorgen samt av det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga.⁶⁴ I uppdraget ingick det att utveckla såväl kvalitativa som kvantitativa metoder liksom indikatorer, mått och nyckeltal. Indikatorerna, måtten och nyckeltalen ska möjliggöra en könsuppdelad uppföljning när det gäller tillgänglighet, kvalitet och individanpassning och stödja den önskade inriktningen som beskrivs i anhörigstrategin. Socialstyrelsen redovisade uppdraget den 1 oktober 2023.⁶⁵

Det har inte ingått i utredningens uppdrag att analysera skillnader i tillgång till stöd för anhöriga mellan olika delar av landet eller mellan olika grupper, som till exempel mellan kvinnor och män. Det finns dock underlag som tyder på att det finns skillnader i hur kvinnor och män bemöts, och skillnader i vilken mån de efterfrågar eller erbjuds stöd och hjälp som anhöriga. Däremot finns det inte lika mycket kunskap om varför skillnaderna finns. Utredningen bedömer att det även generellt sett behövs bättre förutsättningar för att kunna kartlägga, följa upp och utvärdera stödet till anhöriga. En sådan förutsättning är att det vidtas åtgärder för att genomföra och utveckla de för-

⁶³ Socialstyrelsen, *Integrera anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten – Att förstå och möta anhörigas situation och behov*, 2023, s. 18 ff.

⁶⁴ S2022/02130 (delvis) *Uppdrag att följa upp anhörigperspektivet och stödet till anhöriga*.

⁶⁵ Socialstyrelsen, *Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga. Ett förslag på uppföljningsområden och mått*, 2023.

slag som Socialstyrelsen lämnat i sin rapportering av ^{Sid 284(687)}övan nämnda regeringsuppdrag.

3.8.6 Uppdrag om anhörigas delaktighet i strategisk planering i kommunal vård och omsorg

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag som analyserar och utvärderar brukares och anhörigas delaktighet och medverkan i den strategiska planeringen av kommunal vård och omsorg.

Skälen för utredningens förslag

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har tidigare utvärderat och analyserat patient- och närståendemedverkan i regionernas hälso- och sjukvård på en strategisk nivå. Dessa kunskaper ger beslutsfattare tillgång till värdefull information, till stöd för utvecklingen av regionernas hälso- och sjukvård.⁶⁶

Utredningen bedömer att ett motsvarande kunskapsunderlag skulle behövas avseende medverkan från brukare, patienter och anhöriga avseende kommunal vård och omsorg. Det är viktigt att erfarenheter från brukare och anhöriga tas till vara i planering och utveckling av verksamheter. Kunskaperna behöver öka om hur brukare och anhörigas medverkan är organiserad och vilka effekter den kan ha på utformningen av kommunal vård och omsorg. Ökad kunskap på detta område kan bidra till vägledning och utveckling av kvalitet, säkerhet och effektivitet i kommunal vård och omsorg.

⁶⁶ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *En för alla – Erfarenheter av patientmedverkan i styrning och ledning av hälso- och sjukvården*, 2024, avsnitt 6.4.1.

4 Barn som är anhöriga – gällande rätt

Sid 285(687)

4.1 Regler som särskilt berör barn som är anhöriga

4.1.1 Barnkonventionen

I november 1989 antog FN:s generalförsamling barnkonventionen. Sverige hade en framträdande roll i arbetet med att ta fram konventionen och var ett av de första länderna att ratificera den i juni 1990.¹ Konventionen trädde i kraft i Sverige den 2 september 1990.² Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen inkorporerad i svensk rätt genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Det innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen.³

Barnrättskommittén har särskilt lyft fram fyra artiklar som i praxis har kommit att utgöra fyra grundläggande principer som är viktiga för genomförandet av konventionen. Dessa principer har bedömts som grundläggande för konventionen och fastställer i själva verket konventionens ändamål och syfte, nämligen att varje barn utan åtskillnad har mänskliga rättigheter (artikel 2 punkt 1) som ska garantera barnets liv och överlevnad (artikel 6), att alla beslutsfattare i första hand ska beakta vad som bedöms vara bäst för barnet vid alla beslut eller åtgärder som rör barn (artikel 3 punkt 1) och slutligen att barnet ska få uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör det (artikel 12).

¹ Antagen av FN:s generalförsamling genom resolution 44/25 den 20 november 1989. Regeringens proposition 1989/90:107 *Om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter*.

² SÖ 1990:20, prop. 1989/90:107, bet. 1989/90: SoU28 och rskr. 1989/90:350.

³ Regeringens proposition 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, s. 180.

Förutom de grundläggande principerna i konventionen så är stora delar av barnkonventionen i övrigt relevant när det gäller barn som anhöriga, till exempel:

- artikel 5: vårdnadshavares ansvar,
- artikel 17: rätt till information,
- artikel 18: rätt till föräldrastöd,
- artikel 19: skydd mot övergrepp och våld,
- artikel 20: rätt till alternativ omvårdnad,
- artikel 23: barn med funktionsnedsättning,
- artikel 24: rätt till hälsa,
- artikel 28–29: rätt till utbildning, utbildningens syfte,
- artikel 31: rätt till vila och fritid.

Ett barnrättsbaserat synsätt utgör kärnan i barnkonventionen och innebär att varje barn ska ses som bärare av rättigheter. Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med en individuell personlighet, egna behov och intressen och en personlig integritet. Barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och barnets egenmakt och deltagande ska vara centralt i alla ärenden och beslut som berör barnet.⁴ Vid alla åtgärder som rör barnet ska barnets bästa i första hand beaktas. Det gäller både barn som individer och som grupp. Ordet ”åtgärd” avser enligt barnrättskommittén inte bara beslut, utan även exempelvis handlingar och förfaranden.⁵ Detta innebär till exempel att hälso- och sjukvården måste tillämpa principen om barns bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen och 5 kap. 6 § HSL när de tillämpar bestämmelsen i 5 kap. 7 § HSL.

⁴ Prop. 2017/18:186 s. 75.

⁵ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (CRC/C/GC/14) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3.1) p. 17, 22 och 23.

Om några särskilda artiklar i barnkonventionen

Sid 287(687)

Artikel 12 – Barns delaktighet och rätt att uttrycka sin åsikt

Artikeln är särskilt viktig när det gäller barn som är anhöriga. Artikeln ska tillförsäkra barn delaktighet och möjligheten att bilda sina egna åsikter, samt rätten att fritt uttrycka sig i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Barnrättskommittén understryker den nära kopplingen mellan artikel 3 och 12. Den ena handlar om att förverkliga barnets bästa, den andra anger tillvägagångssättet för att lyssna till barnets eller barnens åsikter och beakta dem i alla frågor som rör barnet, inklusive bedömningen av barnets bästa. Det går, enligt kommittén, inte att tillämpa artikel 3 korrekt om kraven i artikel 12 inte uppfylls.⁶

För att barnet ska kunna uttrycka sin åsikt behöver flera förutsättningar vara uppfyllda. Information är avgörande för att skapa delaktighet och förutsättningar för att uttrycka sin mening. Med rätt information har barnet en möjlighet att sätta sig in i en fråga, bilda sig en uppfattning och uttala sig. För att barnet ska kunna förstå och kunna ta till sig informationen behöver den anpassas till barnets ålder, mognad och övriga förutsättningar.

Att alla barn har rätt att uttrycka sin mening betyder att varje barn har rätt att få information och erbjudas delaktighet i processer där de är berörda. Det ska ske på ett sätt och i en miljö som är anpassat för barnet. Att komma till tals och bli lyssnad på är en förutsättning för att barnet ska kunna få inflytande och i vissa fall själv bestämma i en fråga. Det är viktigt att poängtera att deltagandet är frivilligt från barnets sida. I vissa fall kan rätten att bli hörd utövas indirekt med hjälp av en företrädare.

Artikel 18 – Om föräldrars ansvar för barn samt statens ansvar att erbjuda stöd till föräldrar

I artikeln fastställs att båda föräldrarna har ett huvudansvar för ett barns uppfostran och utveckling. Artikeln handlar också om ansvarsfördelningen mellan ett barns föräldrar och staten. Föräldrarna och

⁶ CRC/C/GC/14 p. 43.

andra vårdnadshavare har huvudansvaret för sina barns uppfostran och utveckling och de ska låta sig vägledas av vad som är barnets bästa.

Genom artikeln ges staten också ett ansvar att stödja föräldrarna när de fullgör sitt föräldraansvar. För att garantera och främja de rättigheter som anges i konventionen ska en stat enligt artikel 18.2 ge lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare för att de ska kunna fullgöra sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Att föräldrar och vårdnadshavare ska ges stöd återkommer i flera artiklar i konventionen (till exempel artiklarna 19, 23, 24, 26 och 27). Enligt artikel 27 ska en stat, inom ramen för sina resurser, säkerställa att ett barn ges den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Det ska göras genom att staten genom lämpliga åtgärder bistår föräldrar och andra som är ansvariga för ett barn.

4.1.2 Europakonventionen

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) innehåller skydd mot åtgärder från det allmänna sidan. Europakonventionen gäller sedan 1995 som svensk lag.⁷ Till konventionen hör även ett antal tilläggsprotokoll som utvidgar rättighetskatalogen. I konventionen finns bland annat bestämmelser om rätt till skydd för privat- och familjeliv, rätt till en rättvis rättegång och förbud mot diskriminering. Europakonventionen omfattar alla, således även barn och unga.

4.1.3 Föräldrabalken och vårdnadshavares ansvar för barn

Ett barns rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran stadgas i 6 kap. föräldrabalken (1949:381), FB. Ett barns vårdnadshavare har ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda.⁸ Av bestämmelserna i FB framgår det även att varje barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart. I rätten till omvårdnad, trygghet och god fostran ingår, förutom att få sina materiella behov tillfredsställda, att få sina psykiska behov tillvaratagna. Av förarbet-

⁷ Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁸ 6 kap. 1 och 2 §§ FB. Se även artikel 5 och 18 i barnkonventionen.

ena till bestämmelsen i föräldrabalken framgår bland annat att ett barn ska få leva i ett stabilt förhållande och känna sig behövd.⁹

Sid 289(687)

Vårdnadshavarens beslutanderätt och barnets beslutandekompetens

Det är vårdnadshavarens ansvar att tillgodose barnets behov. Vårdnadshavaren har både rätt och skyldighet att bestämma över barnets personliga angelägenheter.¹⁰ Utgångspunkten är att om barnet har två vårdnadshavare ska dessa utöva sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet tillsammans. Om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut när det gäller vårdnaden som inte kan skjutas upp utan olägenhet, bestämmer den andre ensam. En av vårdnadshavarna får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, såvida inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.¹¹

I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska vårdnadshavarna ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Det går inte att ange någon bestämd åldersgräns för när barn bör ha ett avgörande inflytande, utan en bedömning får göras i varje enskilt fall. Bedömningen av barnets så kallade beslutskompetens är beroende av frågans komplexitet, situationens karaktär samt varje barns individuella förutsättningar.¹²

Enligt 6 kap. 13 a § FB får även socialnämnden besluta att vissa åtgärder inom socialtjänsten får vidtas trots att barnets vårdnadshavare inte är överens, förutsatt att åtgärden krävs med hänsyn till barnets bästa. Enligt förarbetena ska det framgå att endast den ena vårdnadshavaren samtycker till den aktuella åtgärden till stöd för barnet för att bestämmelsen ska kunna tillämpas. Bestämmelsen tillämpas inte enbart när den andra vårdnadshavaren uttryckligen motsätter sig åtgärden utan även när den andra vårdnadshavaren håller sig undan eller annars väljer att inte medverka på ett sådant sätt att han eller hon får anses motsätta sig den. Bestämmelsen kan dock inte tillämpas om ingen av vårdnadshavarna samtycker till åtgärden.¹³

⁹ Regeringens proposition 1981/82:168 *Om vårdnad och umgänge*, s. 59 och 60.

¹⁰ 6 kap. 11 § FB.

¹¹ 6 kap. 13 § FB.

¹² 6 kap. 11 § FB och till exempel prop. 2012/13:10 s. 104.

¹³ Regeringens proposition 2011/12:53 *Barns möjlighet att få vård* s. 26 f.

Vidare ska socialnämnden vid sitt beslut utgå från barnets bästa. I detta ligger en bedömning av vilket behov barnet har av insatsen och hur nödvändigt det är att socialnämnden ingriper. Det måste finnas ett påtagligt och tydligt behov i det enskilda fallet. Av förarbetena framgår det att det till exempel kan vara motiverat att barnet relativt tidigt får en kontaktperson om det bedöms hejda en utveckling mot en situation som skulle kräva mer ingripande åtgärder. Undantagsbestämmelsen i 6 kap. 13 a § FB är begränsad till vissa åtgärder till stöd för barnet, bland annat behandling under öppna former och kontaktperson som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Placeringar utanför det egna hemmet omfattas inte.¹⁴

6 kap. 13 a § FB saknar en nedre åldersgräns, till skillnad från regleringen i 3 kap. 6 a § socialtjänstlagen om öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke.

Föräldraskapsstöd

Lagstiftningen bygger på utgångspunkten att föräldrarna är bäst lämpade att ta hand om barnet och se till barnets bästa. Föräldrar har dock olika förutsättningar att tillgodose sina barns behov, och ibland har barn behov som är svåra för föräldrar att tillgodose på egen hand.

Föräldraskapsstöd är olika insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar där syftet är att stärka föräldraförmågan och relationen mellan föräldrar och barn. Ett tidigt och brett generellt föräldrastöd kan förebygga framtida problem hos barnet, både sociala och hälsorelaterade problem. Stöd till föräldrar kan ges i många olika former och på olika nivåer, till exempel genom kommunernas socialtjänster och regionernas hälso- och sjukvård. Föräldraskapsstödet är dock inte lagreglerat. Det är således upp till varje kommun och region att själva besluta om och i vilken form de vill erbjuda stöd till föräldrar.¹⁵

Enligt barnkonventionen artikel 5 har vårdnadshavare ett ansvar för att tillgodose barnets behov, och även ett ansvar för att barnet ska få tillgång till sina rättigheter. Att söka stöd kan vara ett sätt för vårdnadshavarna att kunna uppfylla det ansvar som åligger dem. Samhället har därför en viktig uppgift i att vid behov ge föräldrarna stöd

¹⁴ Prop. 2011/12:53, s. 26 f.

¹⁵ SOU 2020:63, *Barnkonventionen och svensk rätt*, volym II, s. 769 ff.

under barnets hela uppväxt. Ett tidigt och brett generellt föräldrabarnstöd kan förebygga framtida hälsorelaterade och sociala problem hos barnet. Enligt barnkonventionen ska staterna ansvara för att ge föräldrar stöd så att de kan ta sitt vårdnadsansvar.¹⁶

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFoF, är den statliga myndighet som ska bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling av förebyggande insatser avseende föräldraskapsstöd.

4.1.4 Socialtjänstlagen

Socialnämndernas generella ansvar för barn

Vid sidan av föräldrarna har samhället en viktig uppgift i att stödja och vid behov komplettera föräldrarna för att ge ett barn skydd och stöd under uppväxten. När vårdnadshavare inte kan ta sitt ansvar för ett barn fullt ut träder socialnämndens ansvar in för att stödja och skydda barn som riskerar en ogynnsam utveckling. Enligt 5 kap. 1 § SoL ska socialnämnden verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska enligt samma bestämmelse också bland annat

- bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att hindra att barn och unga far illa,
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som visar tecken på ogynnsam utveckling, och
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

Socialtjänstens verksamhet bygger på frivillighet och respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. Insatser ska i första hand ges med samtycke och utformas och genomföras tillsammans med föräldrar och barn.¹⁷ Socialnämnden har dock befogenhet att besluta om vissa åtgärder även om barn eller vårdnadshavare inte samtycker. Det gäller till exempel socialtjänstens möjlighet att inleda en utred-

¹⁶ Artikel 5 och 18 i barnkonventionen.

¹⁷ 1 kap. 1 § och 3 kap. 5 § SoL och 1 § LVU.

ning till ett barns skydd eller stöd. Socialnämnden kan även i vissa fall vidta åtgärder mot ett barns, en vårdnadshavares eller en ungs vilja.¹⁸

Öppna insatser utan samtycke från vårdnadshavaren

Det kan finnas olika situationer där föräldrar av olika skäl inte samtycker till insatser för barnet samtidigt som till exempel kriterierna för ett omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, inte är uppfyllda. Föräldrarna kan ha en egen problematik i form av exempelvis ett beroende, psykisk ohälsa eller en vårdnadskonflikt som gör att de inte kan se att barnet har behov av stöd. Det finns även barn som inte kontaktar socialtjänsten eftersom de vet att deras föräldrar skulle säga nej till ett visst stöd. Öppna insatser utan samtycke från vårdnadshavaren kan öka möjligheterna för barn att på egen hand ta del av stöd och hjälp.¹⁹

Enligt 3 kap. 6 a § SoL får socialnämnden besluta om öppna insatser till ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år utan vårdnadshavarens samtycke, om det bedöms lämpligt och barnet samtycker till insatsen. För ett barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om öppna insatser även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det.

Öppna insatser avser insatser som ges till barn och unga som bor i det egna hemmet. Öppna insatser kan även ges till barn och unga som bor i familjehem, HVB eller stödboende. Öppna insatser beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Öppna insatser kan avse kontaktpersoner, kontaktfamiljer, stöd- och behandlingsinsatser som ges av yrkesverksamma eller förebyggande insatser som riktar sig till individer och grupper. Placeringar utanför hemmet omfattas inte av begreppet.

Bestämmelsen kompletterar bestämmelsen om kontaktperson, kontaktfamilj och särskilt kvalificerad kontaktperson i 3 kap. 6 b § SoL. I 3 kap. 6 b § SoL regleras socialnämndens förutsättningar för att utse en kontaktperson, kontaktfamilj och en särskilt kvalificerad kontaktperson. För ett barn som inte har fyllt 12 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses endast om

¹⁸ 1 § LVU.

¹⁹ Regeringens proposition 2022/23:64 *En sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke* s. 13.

barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det. När det gäller ett barn som har fyllt 12 men inte 15 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses om barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det eller, om sådant samtycke saknas, om det är lämpligt och barnet samtycker till det. För ett barn som har fyllt 15 år får en kontaktperson eller en särskilt kvalificerad kontaktperson utses endast om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det. Öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke omfattar dock inte kontaktfamilj. ^{Sid 293(687)}

Socialnämndens ansvar för barn som är anhöriga enligt socialtjänstlagen

Enligt 5 kap. 10 § SoL ska socialnämnden erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Bestämmelsens nuvarande lydelse har gällt sedan 2010. Bestämmelsen omfattar inte uttryckligen barn och i förarbetena till bestämmelsen sägs inget om huruvida barn omfattas av kommuners skyldighet att ge stöd till anhöriga, även om de inte uttryckligen utesluts.²⁰ Kommuner tolkar bestämmelsen olika. En del kommuner har gjort tolkningen att barn inte omfattas av bestämmelsen, ibland med hänvisning till att barn inte ska ansvara för att utföra vård- eller stödinsatser gentemot sina föräldrar.

Det finns också andra bestämmelser i socialtjänstlagen som handlar om ansvar för stöd till barn som är brottsoffer eller att barnen är närstående till någon som utsatts för våld. Enligt 5 kap. 11 § ska socialnämnden verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ansvarar också för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Slutligen ska socialnämnden också enligt samma bestämmelse särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

²⁰ Jfr prop. 2008/09:82, se bland annat s. 20 ff. och 37 f.

Socialnämndens ansvar för våldsutsatta barn

Sid 294(687)

När det gäller barn som kan vara i behov av skydd eller stöd har socialnämnden ett långtgående utredningsansvar.²¹ Om nämnden får kännedom om ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld ska nämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd.²² Uppgifter som våldsutsatthet är i regel en sådan omständighet som medför att nämnden inleder en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Vid en utredning som rör ett barns skydd eller stöd får nämnden konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs.²³

I ett ärende som gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld bör socialnämnden, med anledning av våldet, bland annat utreda barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna.²⁴ Barnet kan ha behov av öppna insatser till exempel krissamtal. Barnet kan också behöva bo utanför hemmet om det finns ett skyddsbehov som måste tillgodoses. En placering utanför hemmet kan ske med stöd av SoL eller LVU. I vissa fall kan ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU bli aktuellt. Ett beslut om akuta hjälpinsatser kan även behöva tas under pågående utredning.

På lång sikt kan barnet behöva stödinsatser både från socialtjänsten och andra aktörer för att kunna bearbeta sina upplevelser. Vissa barn som utvecklat en egen problematik utifrån våldsupplevelsen, till exempel PTSD eller beteendeproblem kan behöva hjälp från hälso- och sjukvården. Barn som är aktuella inom socialtjänsten har många gånger behov av insatser från olika myndigheter och verksamheter. Därför behöver socialtjänsten ha en god samverkan med exempelvis förskolan, skolan och hälso- och sjukvården.²⁵

²¹ Prop. 2012/13:10, s. 55.

²² 11 kap. 1 a § första stycket SoL.

²³ 11 kap. 2 § SoL.

²⁴ Allmänna råd till 11 kap. 1 § SoL i 5 kap. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.

²⁵ Socialstyrelsen, *Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*, 2023, s. 106 ff.

Föreskrifter

Sid 295(687)

Det finns flera föreskrifter som berör socialtjänstens ansvar för barn. Här beskrivs de som har störst relevans för utredningens uppdrag.

Socialstyrelsens föreskrifter om systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

Enligt 3 kap. 3 § SoL ska kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete anger mer i detalj hur detta ska ske. Föreskrifterna ska även tillämpas i arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i sådan verksamhet som omfattas av den bestämmelsen.

Enligt 3 kap. 1 § i föreskrifterna ska den som bedriver socialtjänst ansvara för att det finns ett ledningssystem för verksamheten. Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet.²⁶ Den som bedriver socialtjänst ska med stöd av ledningssystemet planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten.²⁷

Enligt 4 kap. 2–4 §§ ska den som bedriver socialtjänst identifiera, beskriva och fastställa de processer i verksamheten som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Därefter ska den som bedriver socialtjänst i varje process identifiera de aktiviteter som ingår, och bestämma aktiviteternas inbördes ordning. För varje aktivitet ska den som bedriver socialtjänst vidare utarbeta och fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten.

Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relationer

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer riktar sig till socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Enligt 6 kap. 3 § ska socialnämnden er-

²⁶ Kvalitet definieras i 2 kap. 1 § SOSFS 2011:9 som att en verksamhet uppfyller krav enligt lagar och föreskrifter om socialtjänst och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

²⁷ 3 kap. 2 § SOSFS 2011:9.

bjuda ett våldsutsatt barn och ett barn som bevittnat våld insatser, akut och på kort och lång sikt, med utgångspunkt i barnets behov av

Sid 296(687)

- skydd,
- råd och stöd, och
- vård och behandling.

Nämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas. Enligt allmänna råd till föreskrifterna bör socialnämnden erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

4.1.5 Hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen

Hälso- och sjukvården har enligt lagstiftningen ett särskilt ansvar för att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga. Enligt 5 kap. 7 § HSL ska ett barns behov av information, råd och stöd särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. I 6 kap. 5 § PSL anges motsvarande ansvar för hälso- och sjukvårdspersonalen att särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd, dock med undantag för spel om pengar,

Dessa bestämmelser trädde i sin ursprungliga lydelse i kraft den 1 januari 2010. När bestämmelserna infördes omfattade skyldigheten att särskilt beakta barnets behov av råd, stöd och information endast situationerna om barnets förälder eller någon annan vuxen som bar-

net varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning, en allvarlig fysisk sjukdom eller skada eller ett missbruk av alkohol eller annat beroendeframkallande medel. Skyldigheten gällde även om den vuxne oväntat avlider.²⁸ Bestämmelserna infördes bland annat mot bakgrund av att primärvården och specialistpsykiatri inte uppmärksammade barns situation i tillräcklig omfattning. Regeringen ansåg att insatser riktade till barn är prioriterade och att det är varje barns rättighet att bli uppmärksammat och få det stöd och den hjälp som han eller hon är i behov av i en sådan utsatt situation.²⁹

Senare har även spel om pengar lagts till i 5 kap. 7 § andra stycket 3 HSL.³⁰ Det gjordes mot bakgrund av att barn kan ha liknande behov av stöd till följd av en förälders spelmissbruk, som vid missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel.³¹

Det har därefter införts ytterligare en ny punkt i 5 kap. 7 § första stycket 4 HSL och 6 kap. 5 § andra stycket 4 PSL. De lagändringarna avser situationen om barnets förälder, eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med, utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.³² Även dessa ändringar skedde mot bakgrund av att barn som upplever våld i hemmet kan ha liknande behov av att få information, råd och stöd som vid de redan uppräknade situationerna.³³

Enligt förarbetena avses med barn i detta sammanhang detsamma som i socialtjänstlagen, det vill säga varje människa under 18 år (1 kap. 2 § SoL). Vidare avses med förälder barnets biologiska förälder eller adoptivförälder. Någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med kan exempelvis vara en styvförälder eller en familjehemsförälder. Det är, enligt förarbetena, således fråga om en person som har den faktiska omsorgen om barnet.³⁴

Av förarbetena framgår att informationen, råden och stödet måste anpassas efter barnets ålder och mognad. Det framgår även att principen om barnets bästa ibland kan innebära att någon information inte alls ska lämnas eller först efter en viss tid.³⁵

²⁸ Prop. 2008/09:193 s. 29.

²⁹ Prop. 2008/09:193 s. 11.

³⁰ Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2018.

³¹ Prop. 2016/17:85 s. 34.

³² Lagändringen trädde i kraft den 1 augusti 2021.

³³ Prop. 2020/21:163 s. 24.

³⁴ Prop. 2008/09:193 s. 29.

³⁵ Prop. 2008/09:193 s. 29.

Föreskrifter

Sid 298(687)

Här beskrivs några föreskrifter som gäller för vårdgivare och som har störst relevans för utredningens uppdrag.

Socialstyrelsens föreskrifter om systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

Enligt 5 kap. 4 § HSL ska kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete anger mer i detalj hur detta ska ske. Föreskrifterna ska även tillämpas i det systematiska patientsäkerhetsarbetet som vårdgivare ska bedriva enligt 3 kap. PSL.

Enligt 3 kap. 1 § SOSFS 2011:9 ska vårdgivaren ansvara för att det finns ett ledningssystem för verksamheten. Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet.³⁶ Vårdgivaren ska med stöd av ledningssystemet planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten.³⁷

Enligt 4 kap. 2–4 §§ SOSFS 2011:9 ska vårdgivaren identifiera, beskriva och fastställa de processer i verksamheten som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Vårdgivaren ska därefter i varje process identifiera de aktiviteter som ingår, och bestämma aktiviteternas inbördes ordning. För varje aktivitet ska vårdgivaren vidare utarbeta och fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten.

Föreskrifterna ställer således krav på vårdgivare att ha de processer och rutiner som krävs för att verksamheten ska uppfylla kravet på att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas. Dessa processer och rutiner kan närmare precisera hur information ska ges till föräldrar och barn, hur stöd ska erbjudas och andra åtgärder som bedöms nödvändiga.

³⁶ Kvalitet definieras i 2 kap. 1 § SOSFS 2011:9 som att en verksamhet uppfyller krav enligt lagar och föreskrifter om hälso- och sjukvård och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

³⁷ 3 kap. 2 § SOSFS 2011:9.

Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relationer

Sid 299(687)

I Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer regleras hälso- och sjukvårdens ansvar för barn som är anhöriga särskilt. Av 7 kap. 4 § HSLF-FS 2022:39 framgår att vårdgivaren ska fastställa rutiner för hur barns behov av information, råd och stöd enligt 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL ska beaktas. När rutinerna tas fram bör vårdgivaren till exempel ta hänsyn till:

- vilken slags information, råd och stöd som ska ges till barnet,
- i vilken situation informationen kan ges,
- hur informationen kan anpassas efter barnets behov, ålder, mognad och särskilda förutsättningar, till exempel om barnet utsätts för hedersrelaterat våld eller om barnet har en funktionsnedsättning.³⁸

4.1.6 Regler avseende elevhälsan

Enligt 2 kap. 25 § första stycket skollagen (2010:800) ska det finnas elevhälsa för eleverna i de olika skolformerna. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande samt stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal. Inom elevhälsan ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Av förarbetena framgår det att huvudmannen själv avgör omfattningen av och inriktningen på personalens sammansättning och kompetens utifrån lokala behov och förutsättningar.³⁹

Skolhuvudmannen är i egenskap av vårdgivare skyldig att följa hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Personal inom elevhälsan omfattas av bestämmelser i patientsäkerhetslagen och hälso- och sjukvårdslagen om de till exempel har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården eller biträder en legitimerad yrkesutövare vid hälso- och sjukvård av patienter. Det innebär alltså att bestämmelserna i 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL om att barn som har föräldrar med

³⁸ Socialstyrelsen, Meddelandeblad *Nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer* (Nr 3/2022) s. 10.

³⁹ Prop. 2009/10:165 s. 657.

till exempel allvarlig sjukdom eller beroende även ska uppmärksammas inom elevhälsan. Sid 300(687)

4.2 Regler avseende personalens kompetens

Den reglering som finns om personalens kompetens inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården är delvis generell och omfattar all personal oavsett om de arbetar med vuxna eller barn. I synnerhet inom socialtjänsten finns det dock regelverk som särskilt reglerar krav avseende personalens kompetens när de på något sätt arbetar med barn, antingen som handläggare eller om personalen utför insatser som avser barn. I detta avsnitt redogör vi dels för de generella reglerna om personalens kompetens, dels för de specifika regler som avser handläggning av ärenden som avser barn som vi bedömer som relevanta. Redovisningen är dock inte heltäckande. När det gäller utförande av insatser inom socialtjänsten finns det ibland särskilda regler som är specifika för vissa typer av verksamheter. Dessa regelverk redovisas inte här.

Kompetens hos personal inom socialtjänsten

Enligt 3 kap. 3 § första stycket SoL ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det, enligt andra stycket i samma bestämmelse, finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Regleringen i andra stycket syftar till att framhålla hur viktigt det är att upprätthålla en hög kompetens och välja personer med lämplig bakgrund och personlighet för yrken inom socialtjänsten.⁴⁰ Frågan om kompetens och kompetensutveckling är enligt förarbetena av central betydelse för socialtjänstens möjligheter att erbjuda insatser av god kvalitet. Det ligger även i sakens natur att socialtjänsten med sina vitt skilda uppgifter behöver personal med skiftande utbildning och erfarenhet.⁴¹

I förarbeten till bestämmelsen i SoL anförs om begreppet kompetens att det är mångtydigt och kan ha olika betydelse i olika sammanhang. I allmän mening handlar det om förmåga att klara de olika krav som ställs i en viss organisation och i en viss verksamhet. Begreppet syftar inte bara på formell behörighet utan hänvisar också

⁴⁰ Prop. 1996/97:124 s. 51.

⁴¹ Prop. 1996/97:124 s. 48.

till ord som kvalifikation, kunskap, erfarenhet, förmåga, lärande och färdighet. Beroende på omständigheterna kan någon aspekt av kompetens överväga en annan. Regeringen framhöll även i förarbetena att samhället förändras i allt snabbare takt vilket påverkar inriktningen av socialtjänstens uppgifter och ansvarsområde. Kompetensutveckling måste därför ske ute i verksamheten och vara en integrerad del i en ständigt pågående underhålls- och förnyelseprocess.⁴²

I LSS finns motsvarande bestämmelser om kvalitet som även betonar vikten av medarbetarnas kompetens. Enligt 6 § LSS ska verksamhet enligt lagen bland annat vara av god kvalitet och det ska finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges.

Socialstyrelsen har i fråga om personal inom vissa verksamhetsområden utfärdat allmänna råd som vägledning för tillämpningen av ovannämnda bestämmelser. Ibland avser de allmänna råden personal som utför insatser inom socialtjänsten, ibland avser de personal som handlägger ärenden. Några relevanta rekommendationer i sammanhanget avseende handläggande personal finns i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2008:32) om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser personer med funktionshinder. I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer finns rekommendationer om personalens kunskap om våld och andra övergrepp.

Vissa uppgifter inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård

Utöver den generella bestämmelsen om personalens kompetens finns i 3 kap. 3 a § andra stycket SoL krav på lägsta utbildningsnivå för dem som utför vissa uppgifter inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Det gäller bedömning av om utredning ska inledas, utredning och bedömning av behovet av insatser eller andra åtgärder, samt uppföljning av beslutade insatser. Vid utförandet av sådana uppgifter ska socialnämnden använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan. Vad som anses vara en annan relevant examen på grundnivå regleras i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om

⁴² Prop. 1996/97:124 s. 48.

(HSLF-FS 2017:79) behörighet att utföra vissa arbetsuppgifter i socialtjänstens barn och ungdomsvård. Sid 302 (687)

Kompetens hos personal i hälso- och sjukvården

Enligt 5 kap. 1 § HSL ska hälso- och sjukvårdsverksamhet bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls. Vården ska därmed särskilt tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet. Vården ska också bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet, främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen och ha en god hygienisk standard. Där det bedrivs hälso- och sjukvårdsverksamhet ska det vidare finnas den personal som behövs för att god vård ska kunna ges (5 kap. 2 § HSL). Kravet på att vården ska vara av god kvalitet och tillgodose patientens behov av trygghet innebär att hälso- och sjukvården ska bedrivas av personal med adekvat utbildning.⁴³ Personalens antal eller kompetens har dock inte ansetts kunna anges generellt utan vad som är behövt får avgöras från fall till fall.⁴⁴

Som hälso- och sjukvårdspersonal räknas bland annat den som har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården och den som är verksam vid sjukhus och andra vårdinrättningar och som medverkar i hälso- och sjukvård av patienter. Även den som i annat fall vid hälso- och sjukvård av patienter biträder en legitimerad yrkesutövare räknas som hälso- och sjukvårdspersonal.⁴⁵ All hälso- och sjukvårdspersonal ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och är skyldiga att bidra till att hög patient-säkerhet upprätthålls.⁴⁶ Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen bär själv ansvaret för hur han eller hon fullgör sina arbetsuppgifter. Det innebär dock ingen inskränkning i vårdgivarens ansvar.⁴⁷ Vårdgivaren ska bland annat planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen upprätthålls.⁴⁸

⁴³ Prop. 1981/82:97 s. 116.

⁴⁴ Regeringens proposition 1995/96:176 *Förstärkt tillsyn över hälso- och sjukvården*, s. 103.

⁴⁵ 4 kap. 1 § PSL.

⁴⁶ 6 kap. 1 § och 6 kap. 4 § PSL.

⁴⁷ 6 kap. 2 § PSL.

⁴⁸ 3 kap. 1 § PSL.

När personal inom elevhälsans medicinska insatser utför hälso- och sjukvårdsåtgärder så omfattas de av samma kompetenskrav som annan hälso- och sjukvårdspersonal. Läs mer om regleringen av elevhälsan i avsnitt 4.1.6.

4.2.1 Kort om regleringen av innehållet i vissa högskoleutbildningar

Universitet och högskolors verksamhet regleras i huvudsak genom högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). I högskolelagens regleras bland annat grundläggande mål för verksamheten. Bland annat ska universitet och högskolor bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet.⁴⁹ Högskoleförordningen kompletterar bestämmelserna i högskolelagen. I en bilaga till högskoleförordningen finns en examensordning, där det anges vilka examina som får avläggas samt de mål om kunskaper och förmågor som ska uppnås för respektive examen. Utifrån de examensmål som anges i högskoleförordningen kan varje lärosäte självt utforma det mer specifika innehållet i ett utbildningsprogram i en utbildningsplan.

I den handläggande verksamheten inom socialtjänsten arbetar olika typer av handläggare som oftast har någon form av högskoleexamen eller högskoleutbildning. En vanligt förekommande högskoleexamen inom socialtjänsten är socionomexamen. Det är dock endast avseende handläggning av vissa typer av barnärenden som det krävs att man har en socionomexamen. Många biståndshandläggare eller andra typer av handläggare kan således ha andra typer av utbildningar, till exempel en högskoleutbildning med beteendevetenskaplig inriktning.

Socionomprogrammet styrs av de examensmål som anges i högskoleförordningen, och programmet innehåller ämnen som är viktiga för det sociala arbetet exempelvis sociologi, juridik, psykologi och kunskap om forskning inom socialt arbete. Även i fråga om till exempel läkarprogrammet och sjuksköterskeprogrammet styrs innehållet i utbildningar ytterst av de examensmål som beskrivs i högskoleförordningen.

⁴⁹ 1 kap. 4 § högskolelagen.

Inom hälso- och sjukvården arbetar främst legitimerad personal som till exempel läkare och sjuksköterskor, personal med skyddad yrkestitel såsom undersköterskor samt annan personal som till exempel vårdbiträden. Innehållet i utbildningarna avseende de legitimerade yrkena som till exempel läkare och sjuksköterska styrs även de av de examensmål som anges i högskoleförordningen, samt av hur lärosätena har utformat utbildningsplanerna för de olika programmen.⁵⁰

⁵⁰ 6 kap. 13, 16 och 17 §§ högskoleförordningen, samt bilaga 2 till högskoleförordningen.

5.1 Vilka barn är anhöriga?

Barn är precis som vuxna anhöriga och påverkas av sina anhörigas livssituation och mående. Begreppet barn som anhöriga inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården har sitt ursprung i den lagstiftning som började gälla 2010 om att hälso- och sjukvården ska uppmärksamma barns behov av information, råd och stöd i vissa situationer. Situationerna avser till exempel när den vuxne personen, oftast en förälder, har en psykisk eller fysisk sjukdom, ett skadligt bruk eller beroende eller oväntat avlider. Enligt lagtexten i HSL och PSL omfattas även barn som lever i familjer där det förekommer våld i denna grupp.¹

Barn som är anhöriga är ingen ny grupp för socialtjänsten. Det är dock inte alla barn som är anhöriga som kommer i kontakt med socialtjänsten. Det beror dels på att situationerna kan skifta i allvar och svårighetsgrad. En del situationer uppstår akut och kan vara tillfälliga, medan andra barn kan påverkas mer eller mindre under hela sin uppväxt. En del familjer klarar av att hantera svåra situationer på egen hand, eller med stöd av sitt nätverk. I andra fall kan det handla om att socialtjänsten av olika skäl aldrig får veta att barnen har behov av stöd, hjälp eller skydd. En del av dessa barn kommer i kontakt med socialtjänsten om de är i akut behov av skydd, om föräldrarnas omsorgsförmåga brister eller om barnen utsätts för våld. Det kan också handla om situationer där barnen själva uppvisar olika tecken på att inte må bra som ger upphov till oro. När barnen själva är utsatta för våld eller tvingas bevittna våld i familjen är de främst brottsoffer. Situationen försvåras dock när det är deras föräldrar eller andra

¹ I lagtexten anges "...har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp, oväntat avlider."

anhöriga som utsätter dem för våldet. Det innebär en särskild ut-
satthet. Sid 306(687)

Oavsett situation är det viktigt att barnen får tillgång till stöd, hjälp och skydd om de behöver det. I detta kapitel kommer vi beskriva hur barn generellt påverkas av att vara anhöriga och vilka behov dessa barn kan ha. Vi kommer också redovisa hur hälso- och sjukvården, socialtjänsten och andra aktörer i dag arbetar med barn som anhöriga, samt vilka svårigheter och brister vi ser. Slutligen redovisas våra överväganden och förslag.

5.2 Barn påverkas av vuxnas svårigheter

När föräldrar eller andra vuxna i familjen har allvarliga svårigheter påverkas hela familjen. Skadligt bruk och beroende, allvarlig sjukdom eller skada, psykisk ohälsa, funktionsnedsättningar eller våld och dödsfall får alltid konsekvenser för de anhöriga – i större eller mindre utsträckning. Barn är särskilt sårbara, av flera olika skäl, och de riskerar att påverkas negativt på olika sätt. De påverkas bland annat av oro, förändringar i vardagen och ibland ett orimligt stort ansvarstagande. De kan också uppleva bristande omsorg och svåra känslor. Problemen i familjen kan ofta påverka föräldrarnas möjligheter att ge barnen det stöd som de behöver.

Barns anhängslskap kan ta sig olika uttryck. I många fall ställer anhängslrelationen krav på barnet att agera och hitta strategier för att ta hand om både den i familjen som har svårigheter och sig själv. Det kan omfatta känslomässigt stöd och praktiskt stöd både till den familjemedlem som har svårigheter och till andra i familjen som påverkas av anhängslsituationen. Det kan också vara att barnet inte uttrycker egna behov av känslomässig och praktisk omsorg för att inte vara i vägen eller lägga ytterligare börda på föräldrarna i en svår situation. Att oroa sig för sin förälder kan uppta mycket tid och energi, och vissa barn och ungdomar lägger mycket kraft på att hålla koll på och försöka få sin förälder att må bättre.

Att växa upp med en förälder som har en långvarig eller kronisk sjukdom innebär ofta ett ökat ansvar för barn och unga, som tidigt kan få ta på sig en vuxenroll. Förutom det känslomässiga ansvaret kan barn och unga behöva utföra uppgifter i hemmet i större utsträckning än normalt. Det ökade ansvaret kan handla om direkt om-

vårdnad av den sjuka föräldern, ta ansvar för hushållssysslor och sköta om yngre syskon. Det kan också handla om ett ekonomiskt ansvar, till exempel att ta ett extraarbete för att kunna betala för hushållets kostnader. Begreppet unga omsorgsgivare används ibland för att benämna dessa barn eller unga under 18 år som regelbundet ger vård, omsorg eller stöd till en annan familjemedlem.²

5.3 Hur många barn lever i ett anhörigskap?

Studier har på olika sätt försökt kartlägga hur många barn som på olika sätt lever i ett anhörigskap. Enligt en rapport hade närmare 8 procent av alla barn en förälder som minst en gång innan barnet fyllt 18 år hade vårdats inneliggande på sjukhus på grund av psykisk sjukdom eller skadligt bruk eller beroende. Andelen barn vars föräldrar hade mindre allvarlig psykisk ohälsa eller problem med alkohol eller droger av en mildare grad var betydligt högre. Närmare 13 procent av barnen upplevde åtminstone en gång innan de fyllde 18 år att en av föräldrarna drabbades av fysisk sjukdom så allvarlig att den krävde minst en veckas sjukhusvård. Drygt 3 procent av alla barn hade minst en förälder som avlidit före barnets 18-årsdag, där en tredjedel av dödsfallen bland papporna och en femtedel av dödsfallen bland mammorna orsakades av suicid, olycka eller våld. Skadligt bruk, beroende, sjukdom eller dödsfall bland föräldrar påverkar främst barn som lever i en socialt utsatt position.³

I en litteraturöversikt publicerad 2019 av Centraförbundet för alkohol och narkotikaupplysning beräknas 15 procent av alla barn i Sverige påverkas negativt i någon utsträckning av en förälders alkoholkonsumtion, och 10 procent beräknas påverkas mycket negativt av att växa upp i en familj där en förälder har alkoholproblem.⁴ En

² M Nordenfors m.fl., *Unga omsorgsgivare i Sverige*, 2014, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, s. 8 f.

³ A Hjern, H A Manhica, *Barn som anhöriga – hur många är de? Rapport 1 från projektet "Barn som anhöriga" – en kartläggning*, Nka *Barn som anhöriga* 2013:1, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Linnéuniversitet s. 28 f. samt A Hjern, *Sociala uppväxtvillkor för barn som är anhöriga till föräldrar med cancer eller psykisk sjukdom/missbruk – Rapport 9 från projektet "Barn som anhöriga"*, Nka *Barn som anhöriga* 2023:2, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Linnéuniversitetet, CHESS, Institutionen för Medicin Solna, Karolinska Institutet, 2023.

⁴ Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* 2019.

annan undersökning från 2021 visade att 13 procent av 15–16-åringar i Sverige har en förälder som dricker för mycket alkohol.⁵

I en svensk studie av ungdomar i nionde klass framkom att många av barnen utövar olika former av känslomässig omsorg om sina föräldrar. 27 procent av barnen uppgav att de flera gånger i veckan på olika sätt försöker få sin förälder att må bättre. 12 procent av ungdomarna svarade att de avlastar en förälder genom att inte be om stöd när de har problem, och 15 procent uppgav att de avlastar en förälder genom att inte be om hjälp med skolarbete och läxor flera gånger i veckan. Det förekommer också att barn och ungdomar får stötta sina föräldrar i kontakter med vården, omsorgen och andra myndigheter.⁶

5.4 Konsekvenser för barn och unga anhöriga

5.4.1 Vad säger barn och unga om att vara anhörig?

Utredningen har tagit del av vad barn och unga själva säger om att vara anhörig genom olika rapporter, enkäter och annat material där barn och unga förmedlar sina erfarenheter.⁷ Utredningen har också tillsammans med organisationen Maskrosbarn⁸ genomfört en workshop med barn och unga mellan 14 och 20 år. Vid workshopen fick barnen beskriva hur deras anhörigskap ser ut och hur det har påverkat dem på olika sätt. De fick också komma med förslag på vad som skulle behöva göras för att förbättra situationen för barn i deras egen situation. Nedan redogörs en sammanfattning för vad ungdomarna berättade om vid workshopen.

⁵ M Ramstedt m.fl., *Children with problem drinking parents in Sweden: Prevalence and risk of adverse consequences in a national cohort born in 2001, Drug and Alcohol review*, 2022, s. 627 f.

⁶ *Unga omsorgsgivare i Sverige* s. 50 ff.

⁷ Bland annat Johansson, H. #Vägra skuld – om att vara ung anhörig, 2023, BRIS rapport 2021:1 *Var det mitt ansvar? Om hur barns vardag påverkas när vuxna dricker för mycket*, BRIS rapport 2022:1 *Väld – en del av barns vardag*, BRIS Barnrapporten 2024.

⁸ Maskrosbarn är en barnrättsorganisation som arbetar med att förbättra levnadsvillkoren för barn i Sverige med föräldrar som har ett missbruk, en psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld.

Att känna sig annorlunda och ensam

Sid 309(687)

Ett genomgående ämne som många av barnen tog upp var **ensamhet**. Flera beskrev en känsla av att ingen förstår deras situation och att de känner sig annorlunda än sina kompisar. Många barn som har sjuka föräldrar tror att de är de enda som har det så eftersom de upplever att ingen i deras närhet har det på liknande sätt. De jämför med hur deras kompisars familjer är och känner sällan igen sig, vilket bidrar till att de tror att ingen har det som de.

Man känner sig så annorlunda från andra ungdomar, det blir väldigt ensam och man känner sig missförstådd.

Det svåraste med att ha en sjuk förälder är att mina föräldrar aldrig har varit på plats, vilket har lett till att jag har varit mycket ensam och behövt fixa mat själv. På skolvärdslutningar och uppvisningar så har det aldrig varit någon som har dykt upp. (...) Sammanfattningsvis känner man sig ensam och att ingen bryr sig.

Jag har inga kompisar som vet om min situation och det leder till att jag inte har någon att prata med.

Många svåra känslor

Flera barn och unga vid workshopen pratade om att de kände **skuld och skam** över att ha en förälder som till exempel var sjuk eller våldsam. De beskrev att de inte vågade berätta om hur de har det hemma och att de skäms över sina föräldrar. Några beskrev även känslor av **oro och ångest** kring sin situation. Känslorna kan leda till nedstämdhet, depression och ibland även självmordstankar. En del barn och unga berättar att de kan känna mycket ilska.

För andra människor är det en självklarhet att man ska älska sina föräldrar. Jag kan inte säga att jag älskar min mamma och det låter för andra väldigt taskigt. Det har gett mig väldigt mycket skuldkänslor.

Hemma var det mycket ansvar och väldigt mycket oro. Det blir otryggt och osäkert, man vet aldrig vad som kommer hända. Den här ångesten blir långvarig och kommer att följa med en under uppväxten.

Jag känner mig orolig över "mammans kille", man vet aldrig om han kommer hem full.

För mycket ansvar

Sid 310(687)

Många ungdomar uppgav att de under sin uppväxt har känt ett väldigt stort **ansvar**, större än andra barn och unga i jämförbar ålder. De beskrev att de ofta är tvungna att ta hand om sina föräldrar och syskon, hushållets ekonomi, och att laga mat. Många har haft det ansvaret under många år och sedan en väldigt tidig ålder. Flera ungdomar beskriver att de känner att de är som föräldrar till sina föräldrar och att det är deras ansvar att ta hand om föräldern. De har ofta inte haft en möjlighet att få vara barn eller få den omsorg de har rätt till och som andra barn får av sina föräldrar.

Det känns som att jag har blivit förälder i huset. Jag är den som har tagit hand om ekonomin och den som har planerat allt inför framtiden. I stället för att umgås med mina kompisar har jag behövt vara hemma.

Jag har alltid behövt ta hand om mina föräldrar och behövt ringa polisen om något hände. Även ta ansvaret för att inte något riktigt allvarligt skulle hända.

Jag har blivit förälder till min pappa och har behövt ta hand om allt. I en väldigt ung ålder har jag fått vara pedagogisk och förklara hur allt ska gå till. (...) Man får ta ett annat ansvar för sig själv. Min förälder blir som ett barn som man får ta hand om. Min pappa hotade mig att om du inte gör det här så kommer någon att ta dig.

Skolan har en viktig roll i barnens liv

Under workshopen talade i princip alla ungdomarna om vilken viktig roll skolan spelar i deras liv. En del av barnen har upplevt skolan som en oas och trygghet. Andra upplever att skolan har varit en ytterligare belastning då de inte känt sig trygga eller förstådda. Till exempel upplever vissa att skolpersonalen uppfattat dem som lata, när de egentligen har varit trötta och ledsna på grund av situationen hemma.

Många av barnen lyfte att skolan har en viktig roll att uppmärksamma barnen och ge dem stöd, både i form av förståelse och i form av olika stödresurser. Några ungdomar pratade om att det skulle vara bra om man lärde sig om känslor i skolan. De tyckte att det behövs undervisning om till exempel psykisk ohälsa, ensamhet och hur det är att vara maskrosbarn.

Många maskrosbarn känner sig ensamma inombords, det är ett tomt rum^{Sid 311(687)} inuti, även om man har kompisar och vuxna omkring sig. Men jag tror att det viktigaste är att få barn och unga att känna sig trygga, jag tror att det sakta läker den här ensamheten. Där tror jag att skolan kan bidra med det genom att ge alla barn lika förutsättningar i hur man lägger upp läroplanen etc. Det är idag inte så anpassat till barn som inte har de bästa förutsättningarna.

Man behöver satsa mer på skolan och anställa bra lärare som kan göra sitt jobb. Även om det idag kanske finns några bra lärare så är de så stressade för att de ska hantera 7 klasser och de är bara en person, då blir man kanske inte en bra lärare. Alltså de vuxna i samhället kan ju lösa det, anställ fler personer bara, och då kan man lösa det.

5.4.2 Vad säger forskningen?

Konsekvenserna av anhörigskap för barn och unga kan vara allvarliga. Det kan innebära otrygghet och oro, ett för stort ansvarstagande och svåra upplevelser som påverkar barnets hälsa, utveckling, skolgång och sociala relationer. På längre sikt kan det leda till att barnet utvecklar egen ohälsa och att deras utbildning, framtida arbetsliv och ekonomi påverkas.⁹

Barn och unga kan behöva ta ett stort ansvar när deras föräldrar har olika typer av svårigheter. Förutom det känslomässiga ansvaret kan barn och unga behöva utföra uppgifter i hemmet i större utsträckning än normalt. Det kan handla om att vårda sin förälder, ta hand om tvätt, handla mat, laga mat, städa, ta ansvar för yngre syskon eller om att ta ett extraarbete för att kunna betala för hushållets kostnader. Dessa barn kallas ibland för unga omsorgsgivare. Konsekvenserna kan bli stora för dessa barn. Det leder till minskade möjligheter att ha egna fritidsaktiviteter, hög frånvaro i skolan och svårigheter att fullfölja sin skolgång. Detta påverkar i sin tur dessa ungdomars möjligheter att skapa sig ett självständigt liv och möjlighet till egen försörjning.¹⁰

⁹ Hjern m.fl. CHESS 2013, Nka.

¹⁰ *Unga omsorgsgivare i Sverige* s. 41 ff.

Förälders skadliga bruk eller beroende

Sid 312(687)

Barn vars föräldrar har vårdats för skadligt bruk löper fyra till sju gånger större risk att utveckla ett eget skadligt bruk eller beroende än andra barn. Dödligheten är nästan tre gånger högre för dessa barn när de blir unga vuxna. De får också oftare ekonomisk ersättning av samhället på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Två till tre gånger fler av de som haft en förälder som sjukhusvårdats för olika former av psykisk ohälsa har som unga vuxna själva vårdats inom psykiatrisk specialistvård. Även antalet sjukhusvårdade suicidförsök är trefaldigt högre i anhöriggruppen än för jämförbara grupper. Den andel som står utanför arbetskraften är omkring en tiondel större än för andra jämnåriga och försörjningsstöd är fyra gånger vanligare hos barn till föräldrar med skadligt bruk eller beroende.¹¹

Förälders sjukdom eller död

Cancer är en av de vanligaste allvarliga fysiska sjukdomar som drabbar föräldrar till barn i åldern 0–18 år. Drygt 19 000 (5,6 procent) av dem som föddes under åren 1990–1992 var som barn, innan de fyllt 18 år, med om att en förälder diagnosticerats med cancer. För 3 800 av dessa barn (20 procent) ledde cancersjukdomen till att föräldern avled.¹² För barn som under uppväxten har en förälder med svår cancersjukdom finns en ökad risk för skadligt bruk eller beroende samt kriminalitet i vuxen ålder. Även för dessa barn noterades en ökad risk för psykiatrisk vård.¹³

En förälders död ger en kraftig ökning av riskerna för negativa konsekvenser för barn. En annan registerstudie av barn som förlorat en förälder, genomförd inom samma projekt som de ovan, visar att dubbelt så många av dessa, jämfört med andra jämnåriga i 30–35-årsåldern, lider av olika former av psykisk ohälsa. Barn till föräldrar som avlidit genom olycka, suicid eller våld har i ung vuxen ålder fem gånger oftare vårdats för skadligt bruk eller beroende och tre–fyra gånger

¹¹ A Hjern m.fl., *Att växa upp med föräldrar med psykisk sjukdom eller missbruk – hur ser livet i ut i ung vuxen ålder? Rapport 4 från projektet "Barn som anhöriga" från CHESS, Stockholms universitet/Karolinska Institutet i samarbete med Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, Nka Barn som anhöriga 2014:4*, Nka, Linnéuniversitetet, CHESS, Institutionen för Medicin Solna, Karolinska Institutet, 2014.

¹² Hjern m.fl. Rapport 9 från projektet *Barn som anhöriga*, Nka, Linnéuniversitetet, CHESS, Institutionen för Medicin Solna, Karolinska Institutet, 2014.

¹³ Hjern m.fl. Rapport 5 CHESS; Nka, *Barn till föräldrar med cancer*, 2016.

oftare vårdats för suicidförsök. Mer än dubbelt så många hade själva
avlidit jämfört med barn som vuxit upp med två föräldrar.¹⁴

Barn som är anhöriga löper hög risk att utsättas för våld

I kartläggningar om förekomsten av våld mot barn och riskfaktorer för att utsättas för våld har resultaten genomgående visat ett samband mellan våldsutsatthet och föräldrarnas situation. I princip alla former av våld mot barn är starkt kopplade till skadligt bruk eller beroende, psykisk sjukdom, suicidproblematik eller kriminalitet hos föräldrarna. Var sjätte elev levde med föräldrar med dessa problem och risken att utsättas för våld var överhängande. Barnen var ofta multiutsatta, dvs. utsatta för flera olika former av våld samtidigt. Utsattheten för våld kan medföra psykosomatiska symtom, dåligt psykiskt mående och även självskadebeteenden.¹⁵

Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar visar att samhället misslyckats med att uppmärksamma skyddsbehov hos de barn som allvarligt skadas eller dödas av sina föräldrar. Psykisk sjukdom är en av de främsta riskfaktorerna hos föräldrar som dödar sina barn och det gäller specifikt diagnoserna bipolär sjukdom, schizofreni, svår depression och personlighetsstörning. Detta framgår av både svensk och internationell forskning.¹⁶ Av Socialstyrelsens utredningar framgår att när det gäller hälso- och sjukvården hade hälften av gärningspersonerna haft omfattande kontakter med vården, och inte sällan med flera verksamheter inom vården. Ungefär hälften av brotts-offren och en tredjedel av de gärningspersoner som varit i kontakt med vården hade haft sin senaste kontakt inom en månad före brottet. Utredningarna visar att föräldrar med psykisk ohälsa inte fick vård på rätt vårdnivå eller enligt befintliga rekommendationer. Trots risk för att föräldern skulle utveckla allvarliga psykiatriska tillstånd, som psykosjukdom eller bipolär sjukdom, adresserades varken föräldra-

¹⁴ Hjern m.fl. Rapport 3 CHESS; Nka, 2014.

¹⁵ *Våld mot barn 2022 – en nationell kartläggning*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Studien är en nationellt representativ elevenkätundersökning genomförd i årskurs 9 i grundskolan. Studien är en uppföljning av tidigare undersökningar som genomförts åren 2000, 2006, 2011 och 2016.

¹⁶ Debowska A, Boduszek D, Dhingra K. *Victim, perpetrator, and offense characteristics in filicide and filicide-suicide. Aggression and Violent Behavior.* 2015; 21:113–24, samt Lysell H, Runeson B, Lichtenstein P, Långström N. *Risk factors for filicide and homicide: 36-year national matched cohort study.* The Journal of Clinical Psychiatry. 2014;75 (2), pp. 127–132.

skapet eller barnets situation. Det drabbade både föräldern själv och barnet.¹⁷

Syskon

Även barn vars syskon har funktionsnedsättningar eller lider av allvarlig sjukdom påverkas av detta. Barn som har ett syskon med en funktionsnedsättning löper större risk att drabbas av psykisk ohälsa än andra, som till exempel depression, ångslan, aggression och problem i skolan.¹⁸ Även barn som har syskon som drabbas av cancer riskerar att påverkas negativt, på både kort och lång sikt, oavsett om det sjuka syskonet överlever eller inte. Behandlingen kan pågå under lång tid och kan innebära att föräldrarna måste vistas på sjukhus med det sjuka barnet. Det är då vanligt att syskonets behov får stå tillbaka. Studier visar att barn vars syskon behandlats för cancersjukdom löper ökad risk att få emotionella, psykiska och fysiska besvär. Dessa besvär kan ibland visa sig långt senare, och ibland ge livslånga konsekvenser.¹⁹ Barnen tar ofta på sig ett alltför stort ansvar och riskerar att inte vilja tynga föräldrarna med sina egna behov. Detta kan gå ut över deras eget välbefinnande och hälsa. Hur barnen hanterar situationen är dock individuellt och föräldrarnas förmåga att hantera situationen spelar stor roll. Både barnen och föräldrarna kan dock behöva stöd för att hantera situationen som innebär en påfrestning för hela familjen.

Sammantaget finns det mycket kunskap som visar att barn som är anhöriga är en högriskgrupp för utsatthet av olika slag och att de löper hög risk att utveckla egen ohälsa och andra negativa konsekvenser som vuxna.

5.4.3 Konsekvenser för samhället

Barn och ungas anhörighet medför konsekvenser för samhället på kort och lång sikt. Barnen får ofta en sämre skolgång och sämre psykisk och fysisk hälsa. Det kan kräva olika typer av insatser från social-

¹⁷ Socialstyrelsen, *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023*, s. 69.

¹⁸ Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Gough, R. *Vuxensyskon som anhöriga – kunskaps-sammanställning*, 2019:2.

¹⁹ Barncancerfonden, *De osynliga syskonen – Barncancerfondens förslag till stöd för syskon till barn med cancer, Analys Nr. 2*, 2022, s. 3.

tjänsten, sjukvården och andra samhällsaktörer. Dessa barn riskerar också att som vuxna bli sjuka, få ett eget skadligt bruk eller beroende, och de yrkesarbetar ofta i mindre utsträckning än övriga delar av befolkningen. De löper även högre risk att begå brott. Dessa konsekvenser leder inte bara till lidande hos individerna och deras anhöriga, utan också till ökade indirekta och direkta kostnader för samhället.

En undersökning har visat att barn och unga som är anhöriga står för cirka en fjärdedel (52 miljarder) av samhällets årliga kostnader för psykisk sjukdom och skadligt bruk av alkohol och narkotika. Merparten av denna kostnad består av indirekta kostnader i form av produktionsbortfall på grund av sjukskrivning, förtidspension och förtida död. Samhällets stora långsiktiga kostnader för barn som är anhöriga relativt deras befolkningsandel förklaras huvudsakligen av att andelen med psykisk sjukdom är dubbelt så hög för gruppen barn som anhöriga som inom resten av samhället, och att andelarna för missbruk av alkohol och narkotika är fyra till fem gånger så hög som inom resten av samhället. Störst andel indirekta kostnader återfinns för psykisk sjukdom (75 procent). De indirekta kostnaderna för alkohol- respektive narkotikamissbruk är relativt lägre (56 procent respektive 42 procent). Den höga andelen indirekta kostnader för gruppen barn som anhöriga överensstämmer generellt med tidigare beräkningar, att drygt 60 procent av samhällets totala kostnader för sjukdom utgörs av indirekta kostnader.²⁰

5.5 Vad behöver barn som är anhöriga?

Av det underlag som utredningen har tagit del av framkommer några huvudsakliga punkter om vilka behov barn som är anhöriga generellt sett har.

²⁰ B Hovstadius m.fl., *Barn som anhöriga – ekonomisk studie av samhällets långsiktiga kostnader*, *Nka Barn som anhöriga 2015*:8, Nka, Linnéuniversitetet, CHESS, Institutionen för Medicin Solna, Karolinska Institutet, 2014 s. 12 f.

5.5.1 Stöd, hjälp och skydd efter behov

Sid 316(687)

Barn som är anhöriga kan ha olika sorters behov. De är individer och deras situationer kan se mycket olika ut. Det finns barn och familjer som trots allt klarar sig ganska bra med mindre stödinsatser och resurser inom den egna familjen.

Det finns också barn som kan behöva stora stödinsatser och som kan behöva skydd från att ytterligare fara illa. Det kan vara situationer där omsorgsbristerna är så stora att barnet inte längre kan bo med sina föräldrar. Om det förekommer våld mot barnet eller andra familjemedlemmar behöver barnet få skydd. Dessa situationer kan ytterst innebära att barnet måste placeras för vård utanför det egna hemmet, en period eller resten av uppväxten.

Om man inte vet vad normalt och bara är van vid att bli dåligt behandlad, då söker man sig också till människor som behandlar en dåligt. Det blir en ond cirkel och till slut finns det bara mer trauma att lösa än det var från första början.

5.5.2 Kunskap om sina rättigheter

Det är tydligt att barns anhörigskap är en fråga om barns rättigheter. Det är också tydligt att många barn inte känner till vad samhället har för ansvar för barn och vilka rättigheter de har. Det framgår av flera rapporter men också i de samtal med barn som utredningen har haft.²¹ Barn och unga behöver bättre kunskaper om sina rättigheter men de behöver också hjälp med att få tillgång till samhällets stöd. Vuxna, i olika professioner och bland allmänheten, behöver också ökade kunskaper om barns rättigheter och hur man i praktiken kan tillgodose deras behov av stöd på olika sätt.

Det kan jag fortfarande bli arg över, att skolan inte informerade sina elever om vilka resurser de hade. Det var ofta tomt hos skolkuratorn, trots att vi hade två, det är ju lyx. Men jag visste ju ingenting om det där. Sen när jag flyttade och vågade söka hjälp, då fick jag reda på att skolkuratorn fanns och började prata med den. **Vuxna tar inte ansvaret att informera barn.** Jag blir så himla irriterad, för det är en grej i Sverige att man gör sitt och lägger sig inte i andras business. Det är bara så tråkigt att se vuxna som inte orkar göra något eller bry sig, alltså, säg bara att det finns en skolkurator som du kan prata med.

²¹ Maskrosbarns workshop med utredningen i januari 2024, samt Barnombudsmannen, *Dom tror att dom vet bättre – Barnet som rättighetsbärare*, 2020, s. 45.

5.5.3 Kunskap om sin situation och tillgång till samhällets stöd

Sid 317(687)

Barn som är anhöriga upplever en rad olika känslor, bland annat skam, skuld och ensamhet. Barn och unga uppger själva att de länge inte har förstått varför deras liv ser ut som det har gjort. Det kan vara först i 10–12 års ålder som en del förstår varför de har den livssituation som de har. Barn som är anhöriga uppger också att ingen vuxen har förklarat för dem varför mamma eller pappa mår dåligt eller beter sig på ett visst sätt. En del av dem har trott att det är ”normalt”.

Barn och unga behöver, i likhet med andra anhöriga, information och kunskap om den situation som de och deras föräldrar eller andra närstående befinner sig i. Det kan till exempel vara information om sjukdomen, om hur en behandling fungerar. Enligt en undersökning uppgav 77 procent av de unga anhöriga att de saknade tillräcklig information om sin förälders sjukdom. Endast 28 procent av unga anhöriga till någon med en cancersjukdom uppgav att de hade tagit del av något professionellt psykosocialt stöd. De hade ofta inte erbjudits något stöd alls, eller vid fel tidpunkt.²²

Om ingen ger saklig information om sjukdomen eller skadan och prognosen, finns det risk för att barn och unga skapar sig en egen bild av hur det är. De lämnas ensamma med svåra tankar och oro. Otillräcklig eller felaktig information kan skapa osäkerhet och fantasier och föreställningar som är värre än verkligheten. Det är till exempel inte ovanligt att yngre barn oroar sig för att en sjukdom är smittsam eller ärftlig, eller att den friska föräldern också ska bli sjuk.

Barn och unga efterfrågar ett lättillgängligt stöd. Informationen och stödet behöver vara anpassade till barn eller unga i olika åldrar. De vill gärna kunna chatta digitalt med personer som lyssnar och kan ge dem råd. De vill också få vägledning från vuxna så att de vet vart de ska vända sig med olika typer av frågor eller problem.

Ungdomar som utredningen har talat med uppger att de skulle vilja att man i skolan pratar om att familjer kan se olika ut och att det finns olika problem i många familjer. Ungdomarna berättar också att de inte fått veta vilket ansvar sjukvården har för att uppmärksamma och stödja barn som har föräldrar som är sjuka eller har andra svårigheter. De vill att vuxna ska ta ansvar för att informera dem.

²² Ung Cancer, *De unga bakom cancer – en rapport om unga vuxna cancerdrabbade och närstående i Sverige*, 2023.

Generellt sett behöver barn och unga större kunskaper om samhällets stöd, men de behöver också hjälp att faktiskt få tillgång till stödet. Det ansvaret ligger på vuxna.

Det här är också första gången jag hör talas om det här. Jag minns för ett tag sedan på en annan workshop på Maskrosbarn när jag pratade med några andra ungdomar och vi pratade om det här. Vi sa då att, skulle det inte kunna vara så att om sjukvården får reda på att det finns en patient som inte mår bra som också har barn, kan det inte finnas någon grej då som är att de ringer upp socialtjänsten och säger att "vi har en jättesjuk patient här som har barn, kan ni kolla upp så att allt är okej?". Och då pratade vi om det med varandra och sa då att nej, det skulle aldrig kunna hända, det finns inte resurser. Och att man hör om detta nu, att det ska vara så, så blir det typ som ett slag i ansiktet.

Att bli erbjuden samtalsstöd, speciellt efter pappa hade dött. Mamma och min syster blev erbjudna i och med att de bodde med pappa, men jag blev liksom "bortglömd" och fick söka själv, vilket tog mig alldeles för lång tid och var väldigt svårt att ta steget. Kändes som att "andra" inte tyckte att jag var i behov av stöd i och med att jag inte blev tillfrågad.

5.5.4 Stöd kan behövas på olika sätt

En allvarlig skada eller sjukdom hos en förälder innebär i regel en krisreaktion för alla inblandade, med oro och osäkerhet. Det kan bli en period då man växlar mellan hopp och förtvivlan innan man vet hur allvarlig skadan eller sjukdomen är och dess konsekvenser. Barn kan bli starkt berörda när en förälder mår dåligt eller är svårt sjuk, med rädsla för att föräldern ska dö, med ökad risk för ångest, depression, sorgereaktioner och existentiella funderingar. Problem med aptit och sömn är vanliga hos barn, liksom rädsla och frustration. Barn och unga behöver därför tillgång till känslomässigt stöd från andra vuxna i sin närhet, och även från professionellt håll. Det kan vara från en psykolog eller kurator i primärvården eller behandling inom specialistvården, från en kurator i elevhälsan, eller via till exempel stödlinjer och chattar riktade till barn och unga.

Stöd kan exempelvis erbjudas genom stödgruppsverksamhet för såväl barn som föräldrar, som syftar till att öka kunskap och stärka skyddsfaktorer. Stödet kan öka föräldrars insikt om barns behov i situationen samt ge möjlighet att träffa andra i liknande situation. Flera kunskapsöversikter om metoder för stöd från Nationellt kompetenscentrum anhöriga visar att stöd till barn som är anhöriga be-

höver riktas till både barn och föräldrar. Stöd till föräldrarna kan bestå av stöd i föräldraskap och stöd i att se barnens behov.²³

Stöd direkt till barnet kan bestå av information om den enskildes (ofta förälderns eller syskonets) svårigheter, till exempel om beroendeproblematiken, sjukdomen eller funktionsnedsättningen. Att träffa andra barn i en liknande situation, få avlastning av skuld och skam och stärka skyddsfaktorer kan också vara viktiga stödinsatser.

För en del barn behövs ytterligare stöd i olika former, till exempel bearbetning av sådant som varit känslomässigt påfrestande. För barn som har utvecklat egna symtom behövs behandlande insatser av olika slag, till exempel av en psykolog eller psykiatriker.²⁴

Lek, lärande och goda relationer till kamrater och vuxna i förskola och skola samt en fungerande skolgång är också viktiga skyddsfaktorer. Tillgång till gratis fritidsaktiviteter är något som barnen själva lyfter som en viktig del för att de ska få avlastning och ha roligt.²⁵

En fungerande vardag med rutiner och struktur är viktigt för anhöriga barn. Det kan behövas praktiskt stöd för att avlasta barn och unga från ett övermäktigt ansvar och en tung omsorgsbörda. Vidare kan någon stödjande vuxen utöver föräldrarna göra stor skillnad. Avlastning, till exempel i form av kontaktfamilj eller kontaktperson, och praktisk hjälp i familjen kan vara det som gör störst nytta.²⁶

Det känns som att många vuxna tror att, även om du har det skitigt hemma som fan, så länge du klarar skolan, så kan du bara flytta hemifrån, skaffa ett jobb, living la vida loca liksom resten av livet. Men det är ju inte så för att, när man har det skitigt hemma så har man det skitigt inombords. Det är inte som att det försvinner när man blir vuxen, jättemånga trauman lever ju vidare, det är därför man har generationstrauman.

²³ Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära – Underlag till en nationell strategi, s. 104 ff.

²⁴ Socialstyrelsen, *Barn som anhöriga – Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter, eller avlider*, 2013, s. 58 och U Axberg m.fl., *Barn till föräldrar som har kontakt med vuxenpsykiatri – hur har de det? Rapport från en nationell studie*, Nka Barn som anhöriga 2020:1, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Linnéuniversitetet, 2020, s. 31 ff.

²⁵ Maskrosbarn workshop med utredningen i januari 2024.

²⁶ *Barn som anhöriga – Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter, eller avlider* s. 58.

5.6 Metoder för stöd till barn som är anhöriga^{Sid 320(687)}

Det finns ett antal metoder som kan användas för att stödja barn som är anhöriga och deras familjer. Här redovisas några av dem.

Beardslees familjeintervention/Family Talk

Typ av prevention: Riskprevention.

Målgrupp: Familjer, föräldrar med sjukdom.

Syfte: Ge stöd till föräldrar i deras föräldrafunktion och hur de kan främja resiliens hos sitt barn, främja kommunikation kring förälders sjukdom eller problem utifrån barnets frågor och behov, lyfta fram familjemedlemmarnas olika perspektiv med fokus på barnets perspektiv.

Tillvägagångssätt: Manualbaserad och med fem moduler och två uppföljningar. Två möten med föräldrarna, ett enskilt möte med varje barn i familjen, planeringsmöte med föräldrarna där de olika perspektiven och olika frågor som dykt upp diskuteras samt en planering för det avslutande familjemötet sker.

Utbildning: Krävs, se Svenska föreningen för Beardslees familjeintervention.

BRA²⁷-samtal

Typ av prevention: Riskprevention.

Målgrupp: Barn 7–18 år. Utvecklingsarbete pågår för att erbjuda metoden till barn 3–6 år.

Syfte: Undersöka barns behov av råd, stöd och information. Ge information, råd och stöd i förekommande fall.

Tillvägagångssätt: Manualbaserad. Kortare och längre variant. Först möte med förälder/föräldrar, 1–2 möten med barnet och om barnet önskar möte tillsammans med föräldern.

Utbildning: Krävs, se Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

²⁷ BRA står för Barns rätt som anhöriga.

Family Model

Sid 321(687)

Typ av prevention: Ej begränsad av typ av prevention men används huvudsakligen vid risk – eller indikerad prevention.

Målgrupp: Familjer.

Syfte: Kartläggning av familjens behov av stöd, råd och information, med fokus på barnens situation.

Tillvägagångssätt: Manualbaserad.

Utbildning: Krävs.

Föra barnen på tal/Let's Talk about the Children

Typ av prevention: Riskprevention.

Målgrupp: Främst föräldrar med psykisk sjukdom, men kan också användas när en förälder har någon annan allvarlig sjukdom.

Syfte: Stärka föräldraskapet och ge stöd till föräldrar så att de kan främja sina barns utveckling.

Tillvägagångssätt: Manualbaserad. Två träffar med föräldrarna. Kartlägger barnens styrkor samt behov av stöd och information. Föräldrarna får veta hur de kan stödja barnets utveckling med hänsyn till barnets ålder och mognad. Föräldern får även stöd i hur hen kan tala om sin sjukdom.

Utbildning: Krävs, se Svenska föreningen för Beardslees familjeintervention.

Trappan

Typ av prevention: Riskprevention.

Målgrupp: Barn som har upplevt våld mellan föräldrarna.

Syfte: Att ge barnen möjlighet att berätta om och bearbeta sina upplevelser av våld för att främja psykisk hälsa och motverka en negativ utveckling som till exempel PTSD.

Tillvägagångssätt: Individuella krissamtal i tre steg: kontakt, rekonstruktion och kunskap. Före samtalen med det enskilda barnet hålls ett samtal med den förälder som utsatts för våld. Det kan vara 3–8 samtal.

Utbildning: Kurs 7,5 högskolepoäng, Marie Cederschiölds högskola.

5.7 Barn som är anhöriga kan nås på olika sätt av socialtjänsten

Sid 322(687)

Även om målgruppen barn som anhöriga inte är tydligt utpekad i 5 kap. 10 § SoL har kommunerna enligt andra bestämmelser i socialtjänstlagen ansvar för att barn och unga ska få en trygg uppväxt samt vid behov skydd och stöd. Därtill ansvarar kommunen för förebyggande insatser.²⁸

Att uppmärksamma barns livsvillkor och föräldraskapets betydelse i sammanhang där föräldrar med egna svårigheter möter socialtjänsten är ett sätt att leva upp till barnkonventionens intentioner.²⁹ Det stöd som kommuner erbjuder barn som lever i ett anhängskap benämns inte alltid som anhängstöd. I stället ges stöd till barn oftast inom ramen för individ- och familjeomsorgens verksamheter, med utgångspunkt i barnets behov och föräldrarnas förmåga att tillgodo-
se dessa.³⁰

Det saknas heltäckande kunskap om hur pass väl kommunerna når barn som är anhöriga. I en undersökning som besvarades av 271 av landets 290 kommuner uppgav 97 procent av dem att de hänvisar till någon typ av stödverksamhet för barn som växer upp med en vuxen med skadligt bruk eller beroende. Sju kommuner uppgav att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn.³¹

I kontakter med kommuner och anhängkonsulenter har det framkommit att det finns kommuner som arbetar med stöd till barn som är anhöriga inom ramen för sitt anhängstöd. Stödet kan också vara kopplat till andra verksamhetsområden, till exempel missbruks- och beroendeenheten för vuxna. Många kommuner riktar dock sitt anhängstöd enbart till vuxna anhöriga. I en kartläggning av kommunernas anhängstöd framgår det att cirka 17 procent av anhängkonsulenterna uppgav att anhängstödet i deras kommun riktade sig mot barn och unga. Övriga arbetade enbart med vuxna personer som målgrupp.³² Detta innebär också ofta att de som arbetar inom anhäng-

²⁸ 5 kap. 1 § SoL.

²⁹ Jfr bland annat artikel 3, 5, 6 12 och 18 barnkonventionen.

³⁰ M Takter, *Anhängperspektiv – en möjlighet till utveckling? Nationell kartläggning av kommunernas stöd till anhöriga 2019*, Anhörigas riksförbund; 2020, s. 21 och Socialstyrelsen, *Stöd till personer som vårdar och stödjer närstående, Slutrapport 2014*, 2014, s. 18 f.

³¹ Junis, *Plats för barnen – Om kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk*, 2023, s. 49.

³² *Mischmasch och magkänsla inom kommunalt stöd*, inklusive sammanställning av enkät till anhängkonsulenter, 2021.

stödet i kommunerna inte har tillräcklig kompetens för att arbeta med barn som målgrupp. Sid 323(687)

5.7.1 Exempel från kommuner

Stödgrupper i flera kommuner

En av de vanligaste insatserna i kommunerna är olika former av stödgrupper för barn och unga som har svårigheter hemma. Träffarna sker oftast en gång i veckan och kan vara en blandning av samtal, lek och övningar. Syftet är att deltagarna ska förstå sin situation bättre, prata av sig och känna sig mindre ensamma. Det finns ibland särskilda grupper för till exempel barn med föräldrar med psykisk ohälsa och för barn med föräldrar som har ett skadligt bruk eller beroende.

Uppsala kommun

Uppsala kommun har en verksamhet som kallas Anhörigcentrum. Där erbjuds kostnadsfritt stöd till personer som hjälper en närstående som är långvarigt sjuk, har en funktionsnedsättning, demenssjukdom eller misstänkt demenssjukdom. Anhörigcentrum erbjuder stöd till både barn och vuxna. Om den närstående har en beroendeproblematik så ges dock stöd till anhöriga i stället via råd- och behandlingsenheten vid missbruks- och beroendeverksamheten för vuxna i kommunen.

Anhörigcentrum erbjuder både individuella samtal och de har anhörigkonsulenter som är utbildade i BRA-samtal. Barn kan få prata med en vuxen, träffa jämnåriga i samma situation och vara med på olika aktiviteter. Kommunen driver även en särskild verksamhet, Trappan, som riktar sig till barn och unga mellan 7–20 år. Där kan barnen få stöd och hjälp när det finns problem i familjen, till exempel psykisk ohälsa, skadligt bruk eller beroende, våld eller på grund av skilsmässa. Genom stödgrupper och enskilda samtal får barnen hjälp att hantera och förstå hur de påverkas av familjens situation.

Barnrättsperspektiv i socialtjänstens handläggning, Stockholms stad ^{Sid 324(687)}

Stockholms stad har sedan 2017 haft ett stödmaterial för att få ett barnrättsperspektiv i socialtjänstens handläggning. När en förälder är aktuell inom socialtjänsten utifrån en egen problematik behöver handläggaren ta reda på om den vuxne har barn eller lever med barn. Enligt materialet ska handläggaren till exempel ställa frågor om hur den vuxne tror att hans eller hennes situation påverkar honom eller henne som förälder och om det finns situationer när personen behöver stöd i rollen som förälder. Det kan också vara frågor om barnet, till exempel om föräldern eller någon annan vuxen har pratat med barnet om vad den vuxnes situation innebär (till exempel ett skadligt bruk eller en funktionsnedsättning). Det kan också vara frågor om barnet skulle behöva någon form av stöd för egen del. Stödmaterial ska dels hjälpa handläggarna att identifiera barn som är anhöriga, dels möjliggöra barnens delaktighet och bedöma klientens behov. När beslut fattas ska handläggaren även ta hänsyn till barnens situation.³³

5.8 Genomförandet av lagstiftningen i hälso- och sjukvården varierar

Bestämmelserna om barn som anhöriga i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen har gällt sedan den 1 januari 2010. Det saknas heltäckande kunskap om hur väl reglerna har implementerats i regionerna. Det finns ingen kartläggning eller uppföljning av hur det ser ut nationellt. Många företrädare inom regionerna uppger dock att det finns utmaningarna i arbetet med att uppmärksamma barn som anhöriga, ofta beroende på tids- och resursbrist, och ibland omorganisering.

Utredningen har i dialoger med olika företrädare inom sjukvården fått en bild av läget. I princip alla regioner bedriver någon form av arbete kopplat till barn som anhöriga. Många har arbetat med frågan utifrån att det också är en barnrättsfråga och ett sätt att följa kraven i barnkonventionen. Flera regioner har riktlinjer och styrdokument som anger hur verksamheterna ska ge information och stöd till barn som är anhöriga. Personal erbjuder olika typer av interna utbildningar och ibland utbildning i till exempel BRA-samtal.

³³ Stockholms stad, *Stödmaterial för barnrättsperspektivet inom socialtjänsten*, 2021.

Det är också vanligt att det finns särskilda barnombud eller barnrättspiloter. Detta är personal som har ett särskilt ansvar för att inom ramen för sitt ordinarie arbete, tillsammans med chefer och övrig personal, övervaka att verksamheten har ett barnrättsperspektiv. Barnrättsombuden kan till exempel ha till uppgift att vara en länk mellan verksamheten och det övergripande arbetet med barns rättigheter i regionerna. Barnombuden informerar övrig personal om gällande rutiner och barnrättsfrågor, och de kan bidra till att övrig personal tar del av utbildningar inom området. Barnrättsombuden deltar regelbundet i nätverksträffar för barnombud. De får också kontinuerlig utbildning i frågor kopplade till barnkonventionen och barn som är anhöriga.

Nedan beskrivs exempel på hur olika regioner och verksamheter arbetar med barn som anhöriga.

5.8.1 Arbetet i några regioner

Region Jönköping

Regionen arbetar på flera sätt för att uppmärksamma barn som är anhöriga. Det finns styrdokument och rutiner för att säkerställa att så sker. När en familjemedlem avlider finns det en särskild process med en checklista för att säkra barnets rätt till information, råd och stöd. Enligt processen samverkar ambulanssjukvården, akutmottagningarna och primärvården med sjukhuskyrkan, räddningstjänsten och den medicinska delen av elevhälsan i skolan. Processen anger hur ansvarsfördelningen ser ut.

Ambulanssjukvården har huvudansvar för att uppmärksamma barn i sorg genom att utföra sina åtgärder enligt checklistan. Informationen förmedlas till aktuell vårdcentral som i sin tur kontakter det berörda hemmet. Vårdcentralen erbjuder sitt stöd och hjälp med diverse kontakter som har betydelse för barnets vardag.

Regionen har även tagit fram ett familjeformulär som finns att hämta i journalsystemet. Formuläret är ett verktyg för verksamheterna att identifiera barns behov och initiera lämpliga insatser för barn som är anhöriga. Frågorna i formuläret riktar sig till vuxna patienter som är föräldrar eller på annat sätt är ansvariga för ett barn. Verksamhetschefen i respektive verksamhet ansvarar för att det finns en rutin framtagen för vem eller vilka som ansvarar för att använda familje-

formuläret och registrera i journalsystemet. Det finns KVA-koder³⁴ för att registrera att samtal genomförts med den vuxna patienten eller patientens barn.

Region Östergötland

Det finns en regionövergripande rutin för hur barn som är anhöriga ska uppmärksammas och hanteras. Rutinen beskriver ansvaret enligt lagstiftningen och anger att all personal rutinmässigt ska fråga om det finns anhöriga barn i patientens närhet och journalföra detta. Rutinen anger också på vilket sätt hälso- och sjukvården ansvarar för att erbjuda barn åldersanpassad information om till exempel sjukdomen eller skadan, och om den aktuella situationen.

Inom regionen utbildas personal i BRA-samtal för att öka kompetensen att samtala med barn som är anhöriga. Cirka 250 barnrättsombud finns i olika verksamheter i regionen. Cheferna rekommenderas att utse ett eller flera barnrättsombud i verksamheterna. Ombuden får utbildning i barnrätt och fungerar som stöd i utvecklingen av verksamheternas arbete med barnrätt och barn som anhöriga. Regionen har också inlett en samverkan med elevhälsa i några större kommuner i regionen. Enligt rutinerna ska informationen till föräldrar och barn, och eventuellt stöd och behandling dokumenteras och KVÅ-kodas. Journalsystemet har därför anpassats så att dessa åtgärder ska kunna vidtas.

Region Sörmland

Regionen har styrdokument och rutiner för att följa Barnkonventionen och lagstiftningen om att uppmärksamma barn som är anhöriga. Det finns också stöd till verksamheterna att ta fram handlingsplaner och rutiner för att arbeta med barn som är anhöriga. Chefer och medarbetare erbjuds kostnadsfri utbildning i BRA-samtal via Stiftelsen Allmänna Barnhuset för chefer och medarbetare. Det finns en webbutbildning om regionens barnrättsarbete, med fördjupning inom områdena barnets rätt som närstående och barn som far illa.

³⁴ KVÅ betyder klassifikation av vårdåtgärd. En åtgärdskod är en kod som används för statistisk beskrivning av åtgärder i bland annat hälso- och sjukvård.

Alla verksamheter ska utse minst en *barnrättspilot* enligt ett ^{Sid 627(687)} politiskt beslut. Barnrättspiloten får grundutbildning i barnets rättigheter som bland annat innefattar området barn som är anhöriga eller närstående. I rollen som barnrättspilot ska de synliggöra och driva på utvecklingsområden om barnets rättigheter i sin verksamhet och vara ett sakkunnigt stöd till sin chef i frågor som rör barnkonventionen. Barnrättspiloterna får stöd genom årliga utbildningsinsatser i regionen.

Region Västerbotten

Regionen har styrdokument och rutiner för att stödja arbetet med barn som är anhöriga. Åtgärder ska dokumenteras i den vuxna patientens journal. Patienterna får frågor om de har barn och patienter med familjer erbjuds information på olika sätt. Det finns 280 barnombud i regionen och ombuden stödjer övrig personal i verksamheten att ha ett barnperspektiv och att identifiera om det finns barn som närstående och uppmärksamma deras behov. Ombuden ska också informera och utbilda i den egna verksamheten. Ombuden erbjuds nätverksträffar och utbildning. Det finns informationsmaterial till både vuxna och barn, till exempel information om när någon oväntat avlidit eller drabbats av en allvarlig sjukdom.

5.8.2 Exempel på verksamheter i regioner

Malinamottagningar, Region Stockholm

Malinamottagningar i kombination med barnavårdscentraler och barnmorskemottagningar har en särskild kompetens för att stödja de yngsta barnen 0–5 år och deras föräldrar. Mottagningarna öppnade under 2022 och är en del i utvecklingen av vården för barn och ungas psykiska ohälsa. Malinamottagningarna förstärker det stöd som barn och föräldrar får inom mödra- och barnhälsovården. Verksamheterna syftar till tidig upptäckt och stöd vid psykisk ohälsa, för att minska risken för allvarliga problem senare under uppväxten.

Mottagningarna tar emot barn från 0 till 5 år och deras föräldrar. Målgruppen kan till exempel vara nyblivna föräldrar som känner stark oro eller osäkerhet kring föräldraskapet. Det kan också handla

om barn som är ängsliga och att det uppstår mycket konflikter. Föräldrarna kan få hjälp i sitt föräldraskap och i att stötta sina barn. Blivande föräldrar kan också få stöd på Malinamottagningen, exempelvis om det finns tidigare erfarenheter hos föräldrarna som kan försvåra ett blivande föräldraskap.

På mottagningarna finns psykologer med särskild kompetens att utreda och behandla de yngsta barnen samt att stötta blivande föräldrar i föräldraskapet. Mottagningen ger korta avgränsade stödinsatser och bedömer om barnet eller föräldern behöver remiss till den specialiserade vården vid mer omfattande problematik. Mödravården eller BVC kan remittera föräldrar och barn till Malinamottagningarna.

PAUS-mottagningen, Region Jönköping

PAUS är en preventionsmottagning för anhöriga barn och ungdomar som har föräldrar eller närstående inom vuxenpsykiatri. Mottagningen är ett projekt som pågår under 18 månader inklusive utvärderingsfas och plan för eventuella anpassningar och spridning. Arbetet är ett nytt arbetssätt för att vuxenpsykiatri ska tillämpa barnkonventionen och bestämmelserna om barn som anhöriga i HSL och PSL.

På mottagningen erbjuds barnen och deras familjer information, råd och stöd, som till exempel kunskap om föräldrarnas sjukdom. Vid ett första besök görs det en kartläggning av vad barnet och familjen har för behov och hur detta kan matchas med till exempel någon av metoderna: Föra barnen på tal, BRA-samtal och Beardslees familjeintervention. Därefter erbjuds två till tre besök med innehåll utifrån en matchande intervention. Vid en insats med Beardslees familjeintervention blir det fler besök. Om mottagningen inte bedömer att man inte kan tillgodose barnets behov ska barnet och föräldern få hjälp att finna rätt stöd på annat sätt, t.ex. inom en annan del av sjukvården eller hos socialtjänsten.

Mottagningen har inte egna lokaler utan använder sig av bokningsbara rum på den psykiatriska kliniken. Mottagningen bemannas med personal inom ramen för personalens ordinarie tjänst. Insatserna är kostnadsfria. Insatserna journalförs i patientens (föräldrarnas/närståendes) journal, främst vilken metod som används och den aktuella KVÅ-kod.

5.9 **Civilsamhällets arbete för barn som är anhöriga**

Sid 329(687)

En stor del av den information och det stöd som erbjuds barn som är anhöriga kommer från olika delar av civilsamhället. Organisationer och föreningar erbjuder olika former av stöd, både i digital och fysisk form. Det kan till exempel vara digitala forum, matchning med andra ungdomar i samma situation, samtalsgrupper och lägervistelser. Många av organisationerna bedriver även påverkansarbete och kunskaphöjande insatser. Ibland riktar sig verksamheterna enbart till barn och unga, men vissa organisationer riktar sig till både barn och föräldrar, ibland var för sig och ibland i familjeinriktade stödformer. Nedan redovisas exempel på det arbete som några organisationer bedriver.

Randiga huset

Randiga Huset är en ideell organisation som har till syfte att ge stöd till barn och familjer som har eller kommer att förlora en viktig person genom dödsfall. Stödet erbjuds efter en kartläggning av familjemedlemmarnas behov. Stödet kan ges i form av enskilda stödsamtal, mötesplatser och stödgrupper. Stödet ges kostnadsfritt och det behövs ingen remiss. Utöver stödverksamheten arbetar Randiga Huset med utbildning och fortbildning inom kommuner, regioner och i privat sektor för att öka kunskapen om barns sorg och deras behov. Randiga husets verksamhet finansieras genom gåvor, insamlingar och statsbidrag.

Maskrosbarn

Maskrosbarn är en organisation som sedan 2005 arbetat med att på olika sätt stötta barn och unga mellan 13 och 19 år vars föräldrar har ett missbruk, psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Organisationen erbjuder stöd i Stockholm, Göteborg och Malmö bland annat i form av träffar efter skolan och stöd i form av ett barnombud. Tre olika stöd erbjuds på riksnivå, bland annat en chatt där volontärer med egna erfarenheter av att vara Maskrosbarn svarar. Barnen kan även få tillgång till digitala möten med en kurator.

Maskrosbarn bedriver även påverkansarbete för att förbättra lagar och processer. De erbjuder föreläsningar och utbildningar till barn och vuxna, samt personal i skola, sjukvård och socialtjänst för att öka kunskaperna om hur det är att växa upp som maskrosbarn. Maskrosbarn samarbetar på olika sätt med kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer som möter barn som är anhöriga. Bland annat erbjuder organisationen insatserna Coach samt Extravuxen via socialtjänsten i vissa kommuner. Insatsen Extravuxen är en kompensatorisk insats för de ungdomar vars behov inte kan tillgodoses av nuvarande öppenvårdsinsatser, men som inte heller uppfyller kraven för en placering. Extravuxen är en insats där fokus ligger på att kompensera för det som ungdomen inte kan få tillgodosett i sin nuvarande livssituation.

Under 2022 hade Maskrosbarn cirka 26 heltidsanställda medarbetare och 171 personer som jobbade som volontärer eller timanställda i stödverksamheten.

Junis

Junis är en organisation som verkar för att alla barn har rätt att växa upp i en trygg och nykter miljö. De vill att alla barn som lever i en familj med missbruk ska upptäckas och erbjudas stöd. Junis arbete utgår från att barns bästa alltid ska komma i första rummet och att barn är individer med egna rättigheter. Junis består av ungefär 150 föreningar med sammanlagt 10 000 medlemmar. De erbjuder olika typer av stöd och aktiviteter för barn upp till 15 år. Det kan vara till exempel regelbundna träffar med olika aktiviteter varje vecka, men också sommarläger eller utflykter.

Junis bedriver på olika sätt arbete för att påverka beslutsfattare, till exempel när det gäller frågor kopplade till användning av alkohol och narkotika. De vill också att barns rättigheter ska prioriteras högre i det politiska arbetet, att barnkonventionen ska få större genomslag och att politiska mål kring barns hälsa och trygghet ska nås.

Cancerkompisar

Sid 331(687)

Cancerkompisar är en idéburen, icke vinstdrivande organisation som driver en förmedlingstjänst på nätet där anhöriga får kontakt med andra som är eller har varit i samma situation. Tjänsten är öppen för alla anhöriga från 13 år och uppåt, det vill säga även vuxna. Genom att gå med i organisationens forum online kan personer beskriva sig själva och sin situation som anhörig. När man har registrerat sig får man förslag på matchningar med andra anhöriga. Bägge parter måste acceptera för att det ska bli en matchning.

Cancerkompisar syftar till att anhöriga stöttar varandra genom att man har kontakt med någon med liknande erfarenheter. Cancerkompisar kan ge varandra råd och stöd och minska känslan av ensamhet. Vissa hörs enbart via digitala kanaler, andra träffas även fysiskt eller håller kontakt via telefon. Cancerkompisar erbjuder också ett onlineforum där anhöriga kan utbyta erfarenheter och hjälpa varandra. Stödet är kostnadsfritt. Cancerkompisar finansieras av donationer och av bidrag från stat och regioner.

Ung cancer

Ung Cancer är en ideell, fristående organisation som är politiskt och religiöst obunden. Ung Cancer erbjuder stöd till personer mellan 16 och 30 år som själva drabbats av cancer eller lever nära någon som har drabbats av cancer. Ung Cancer erbjuder psykosocialt stöd för sina medlemmar och vill fylla det gap som ofta uppstår mellan livet på sjukhuset och livet utanför. De skapar mötesplatser och möjligheter till gemenskap och de kan även ge ekonomiskt stöd till de som på grund av cancer har svårt att få ekonomin att gå ihop. De informerar och debatterar frågor för att nå förändring i sjukvården och i samhället.

5.10 Svårigheter och brister i arbetet med barn som är anhöriga

Utredningen har i dialoger med olika aktörer och genom att ta del av andra underlag kunnat identifierat vissa svårigheter och brister när det gäller barn som är anhöriga. I tidigare avsnitt har vi redovisat vad

barn och unga själv har uppgett som brister. Det är i huvudsak att barn och unga vill få mer information och stöd från vuxna så att de ska kunna få tillgång till det stöd som finns. De vill att vuxna, både i sina professioner och i andra roller, ska uppmärksamma och förstå deras behov.

Nedanför redogörs en sammanfattning av de huvudsakliga problem som utredningen har identifierat i regionernas och kommunernas arbete med att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga.

5.10.1 Regionerna

Det krävs politisk styrning, ledning och rutiner

För att implementera och uppfylla olika krav krävs det struktur, så även när det gäller arbetet med barn som är anhöriga. I de underlag som utredningen tagit del av och i dialoger med olika aktörer lyfts genomgående vikten av att det finns politiska beslut och ett utpekat ansvar för olika typer av arbetsuppgifter eller arbetssätt. Utan styrdokument och rutiner i verksamheterna är risken stor att barn som är anhöriga inte uppmärksammas eller erbjuds stöd.

Viktiga faktorer för ett lyckat implementeringsarbete är bland annat en stödjande ledning som efterfrågar resultat, förankring hos chefer och medarbetare, att man får in arbetet i befintliga processer, säkrade resurser som tid, personal och kompetens. Många verksamheter lyfter också att det är viktigt med till exempel barnombud, samverkansstrukturer, journalsystem som aktualiserar ansvaret för frågan och system för uppföljning. Det behövs även erfarenhetsutbyte och nätverkande med andra regioner. Det krävs att det finns anpassade rutiner och arbetssätt som följs för att barnen ska uppmärksammas och för att de och deras föräldrar ska kunna få information och stöd.

Inom vissa vårdområden förefaller det vara vanligare att det finns rutiner, till exempel inom vuxenpsykiatrin. Enskilda chefers inställning, eller enskilda eldsjälar, spelar ofta en stor roll för om arbetet prioriteras eller inte. Utredningen bedömer sammantaget att förekomsten av rutiner och arbetssätt om barn som anhöriga varierar i stor utsträckning mellan regioner och mellan enskilda hälso- och sjukvårdsverksamheter. Det stöds av vad som framkommit i dialoger

med profession, forskare och företrädare för ideella organisationer.³⁵ Utvärderingar som har gjorts pekar också i denna riktning.³⁵

Kunskaperna om lagstiftningen samt förmågan att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga behöver öka inom hälso- och sjukvården, till exempel inom primärvården. Personalen känner inte till lagstiftningen i tillräcklig utsträckning och det saknas ofta rutiner.³⁶ I en nyligen publicerad studie av hur primärvården uppmärksammar barn som anhöriga framgår det bland annat att kunskaperna är lägst hos läkare, men högre hos sjuksköterskor och kuratorer. Studien visar också att vårdcentralerna sällan har rutiner kopplat till att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga.³⁷

Förhållningssätt och resursbrist medför att arbetet inte prioriteras

Som beskrivits ovan krävs det rutiner och arbetsätt för att uppmärksamma att det finns barn som kan behöva information och stöd om deras föräldrar till exempel är sjuka. Men det krävs också att arbetet ges plats i det dagliga arbetet. Bristande resurser och tid begränsar möjligheterna att uppmärksamma och stödja barn som anhöriga.

Många lyfter att det finns ett generellt problem inom vården med att uppmärksamma anhöriga, eller ge dem information eller stöd. Detta gäller både om patienten är vuxen eller ett barn. Vårdens huvuduppgift är att behandla och vårda sjuka och skadade personer. Patienten är huvudfokus för de insatser som görs. Det finns också en stark sekretess inom hälso- och sjukvården. Att involvera anhöriga ses därför inte alltid som en naturlig, eller prioriterad, del av arbetsuppgifterna för personal i sjukvården.

Om en verksamhet enbart har vuxna personer som patienter så är barn som grupp inte en naturlig målgrupp för verksamheten. I dialoger med olika aktörer har det framförts att sjukvården saknar ett övergripande anhörigperspektiv, och att sjukvården också skulle behöva ett mer familjeorienterat arbetssätt.

³⁵ Socialstyrelsen, *Nationella riktlinjer – utvärdering 2016. Palliativ vård i livets slutskede – Sammanfattning med förbättringsområden*, 2016, s. 20 f.

³⁶ *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon närstående* s. 142.

³⁷ G Priebe m.fl., *Barn som anhöriga i primärvården – en enkätstudie med kliniskt verksamma medarbetare i primärvården*, Karlstad Universitet, 2024, s. 12 f.

När det gäller barnen påverkas också vårdens förhållningssätt av att man inte ser barnens som egna individer, med egna behov och rättigheter. I dialoger med regionföreträdare har många lyft att barn som anhöriga är en barnrättsfråga. För att uppfylla barnkonventionen måste barn uppmärksammas och stödjas utifrån att de är anhöriga. Det upplevs också som en brist att den nationella anhörigstrategin inte inkluderar barn. En del menar att det borde finnas en särskild nationell strategi för barn som anhöriga.

Det saknas kunskap om hur väl lagstiftningen har implementerats i sjukvården

Det saknas säker kunskap om hur regionernas insatser når barnen och vilken effekt det har. Det finns inte några kartläggningar av hur regionernas arbete fungerar och det har inte gjorts någon uppföljning av hur väl lagstiftningen har implementerats sedan den började gälla för snart 15 år sen. Det gör att det är svårt att dra några säkra slutsatser om hur väl arbetet fungerar.

Det bedrivs på många håll ett mer eller mindre omfattande arbete med stöd till barn som är anhöriga i regionerna. Många aktörer som utredningen har haft kontakt med har dock uppfattningen att lagstiftningen om barn som är anhöriga i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen inte är tillräckligt väl implementerad. Även företrädare för regionerna uppger att de anser att implementeringen brister och att skillnaderna kan vara omotiverat stora mellan olika verksamheter. Vanliga orsaker anges vara resurs- och tidsbrist. Många uppger också att det saknas rutiner eller strukturer som stödjer arbetet med att uppmärksamma och stödja barn som anhöriga. Även om personalen utbildas kan de sedan inte använda kunskaperna i det dagliga arbetet på grund av ovan nämnda brister.

Arbetet med att uppmärksamma barn som är anhöriga får ofta stå tillbaka för arbetsuppgifter som är mer prioriterade. I detta sammanhang nämner också vissa att det finns ekonomiska styrmedel som påverkar. Om en åtgärd inte följs av en viss ersättning till vårdgivaren så prioriteras åtgärden ner eller utförs inte alls.

Hälso- och sjukvårdslagstiftningen är otydlig

Sid 335(687)

Ytterligare en svårighet som lyfts inom ramen för utredningens arbete är att den nuvarande lagstiftningen bedöms vara otydlig och delvis omodern. Nuvarande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen anger att hälso- och sjukvården ska "beakta barnens behov". Det anses dock av många otydligt vad som avses med att "beakta" och vem som egentligen är ansvarig för att beakta barnens behov. Även skrivningen "varaktigt bor med" anses vara för snäv eftersom barn kan vara anhörig till en förälder som barnet inte bor med men har umgänge med. I dag är det också många barn som bor växelvis hos sina föräldrar. Det avgörande borde vara i vilken utsträckning anhörigskapet påverkar barnet, inte boendeförhållandena i sig.

Fokuset i nuvarande lagstiftning är att det är en förälder eller annan vuxen som barnet bor med som är sjuk eller har till exempel ett skadligt bruk eller beroende. I många fall kan barn vara anhöriga även på andra sätt, inte minst genom att de är syskon till ett barn som är sjukt eller har en funktionsnedsättning. I de dialoger som utredningen har haft, och i kontakter med barn och unga, lyfter många att syskon glöms bort och inte blir uppmärksammade. Att vara anhörig till ett sjukt syskon kan få stora konsekvenser, och många anser att syskon också behöver få stöd. Detta är särskilt viktigt eftersom minderåriga syskon också är barn och borde ha rätt att få samma information och stöd som alla andra barn.

5.10.2 Kommunerna

Kommunerna uppmärksammar inte barn som är anhöriga i tillräcklig grad

Kommunerna och socialnämnderna har ett långtgående ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Lagstiftningen pekar dock inte tydligt ut barn som målgrupp för kommunernas anhörigstöd. Nuvarande bestämmelse i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga tolkas främst som en skyldighet att till exempel erbjuda avlastning till vuxna anhöriga i form av avlösning eller korttidsvistelse på boende. Ofta är målgruppen äldre personer

sid 339(687)
som vårdar sin äldre partner. Barn och unga vars föräldrar har olika former av svårigheter omfattas oftast inte av dessa stöd.

Barn som är anhöriga kan nås av socialtjänsten på andra sätt än genom anhörigstödet. I den sociala barn- och ungdomsvården kan barn som är föremål för insatser av olika slag ofta vara även anhöriga till vuxna med olika svårigheter. Det är dock oklart i vilken utsträckning barnens anhörigskap uppmärksammas av socialtjänsten i utredningarna och när beslut om stödsatser fattas. Anhörigkonsulenter uppger till utredningen att vissa grupper av barn, vars familjer inte tydligt kan kopplas till en social problematik, tenderar att falla mellan stolarna. Det kan till exempel handla om barn till personer med funktionsnedsättningar eller fysiska sjukdomar.

Alla barn som är anhöriga löper inte risk för att fara illa i den bemärkelse som avses i socialtjänstlagen. Det är inte heller säkert att de själva eller deras familjer kontaktar socialtjänsten för att söka stöd. Många barn som lever i ett anhörigskap är inte heller alltid medvetna om det, även om de kan känna sig annorlunda eller må dåligt. Barnen själva uppger att ingen har berättat för dem om vilken hjälp de skulle kunna få. De vill att vuxna ska hjälpa dem att få information och stöd. De vill också att deras föräldrar ska få hjälp. Det är därför viktigt att stödet från socialtjänsten finns lätt tillgängligt, och att arbetet är förbyggande. Om stödet till barn är beroende av att socialtjänsten inlett en utredning så finns det därför en risk att barn som är anhöriga inte uppmärksammas i tid, eller inte uppmärksammas alls. På så sätt osynliggörs barnens anhörigskap och barnen riskerar att helt stå utan stöd.

I de dialoger som utredningen har haft med yrkesverksamma och organisationer uppger många att kunskaperna om barn och föräldraskap saknas eller är låga i de verksamheter som har vuxna som målgrupp. Detta minskar möjligheten att uppmärksamma barnen och föräldraansvaret, eftersom personalen inte ställer frågor om barnen. Det är dock inte enbart en kunskapsfråga, utan det handlar också om rutiner och arbetssätt. Det finns exempel på verksamheter som riktar sig till vuxna som rutinmässigt ställer frågor om barn och föräldraskap.

Kommunernas stöd är inte tillräckligt anpassat

Sid 337(687)

I de dialoger utredningen har haft med professionen och barn framkommer det att kommunerna sällan erbjuder stöd som är anpassat för barn och unga. Det beror främst på att anhörigstödet oftast riktas enbart mot vuxna personer. I den mån en kommun erbjuder stöd till barn som är anhöriga är det ofta i form av öppna gruppverksamheter, vilket inte alltid är en passande stödform för individen.

När det gäller skadligt bruk och beroende är det relativt vanligt att kommuner erbjuder stödgrupper för barn som är anhöriga. En undersökning tyder dock på att det är ett relativt litet antal barn som de facto tar del av stödet. Flera kommuner uppgav även att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för barn med föräldrar med skadligt bruk eller beroende.³⁸

Flera aktörer har lyft att socialtjänstens insatser inte heller alltid riktas mot familjer med olika typer av svårigheter, utan mer mot en individ. Det skulle behövas mer familjeorienterade insatser. Det skulle till exempel kunna handla om praktiskt stöd i hemmet till hela familjen. Det finns kommuner som erbjuder familjeorienterat boendestöd, men ofta är boendestöd som insats riktat strikt mot en vuxen person. Med mer familjeorienterade insatser skulle man till exempel kunna undvika en mer ingripande insats som en placering, vilket till och med kan vara en sämre lösning i det enskilda fallet.

Bristande flexibilitet i insatser som riktar sig mot vuxna påverkar också familjer och barn negativt. Det kan till exempel handla om avlösning eller korttidsboende för en sjuk förälder som erbjuds enligt strikta riktlinjer, men tar liten hänsyn till hur familjens och barnens behov ser ut.³⁹

Det kan vara svårt för kommuner att erbjuda ett anhörigstöd som passar alla. Fysiska avstånd i glesbefolkade områden kan också försvåra möjligheten för enskilda barn att ta del av de verksamheter som erbjuds. Därför lyfts också vikten av samverkan mellan kommuner, samverkan med civilsamhället och användning av digitala lösningar. Att till exempel erbjuda digitala mötesträffar för anhöriga ungdomar i liknande situation, men som kanske inte bor i samma kommun, kan vara ett sådant exempel.

³⁸ *Plats för barnen – Om kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk*, s. 57.

³⁹ *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon närstående* s. 131.

Föräldraskapsstödet behöver stärkas och utvecklas Sid 338(687)

Föräldraskapsstöd är olika insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan föräldrar och barn. Föräldraskapsstöd kan ske på många olika arenor och ges av många olika aktörer, till exempel av förskola och skola, barnhälsovård, socialtjänst och även av civilsamhället.

Många aktörer lyfter vikten av ett familjeorienterat arbetssätt och föräldraskapsstöd när det gäller barn som är anhöriga. Föräldraskapsstöd handlar om att stärka föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn, att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling, men också att stärka föräldrars relation till varandra och till deras sociala nätverk. Föräldraskapsstöd ger barn förutsättningar för trygga och goda uppväxtvillkor, eftersom föräldraskapet spelar en avgörande roll som skyddsfaktor i barnets uppväxt.

Tillgången till föräldraskapsstöd varierar i olika delar av landet och det saknas tillräcklig kunskap om vilka metoder som är effektiva. I den mån det finns evidensbaserade metoder så bör de användas i utökad utsträckning. Föräldraskapsstödet behöver bli mer jämnt fördelat nationellt, regionalt och lokalt och stärkas i enlighet med nationella riktlinjer och rekommendationer. Indikationer på ojämn fördelning och bristande följsamhet till rekommendationer ses inom både hälso- och sjukvården och kommunerna.⁴⁰ Det finns därför en osäkerhet kring om svensk lagstiftning lever upp till barnkonventionens krav på stöd till föräldrar. Om Sverige uppfyller sina åtaganden om föräldrastöd enligt artikel 18.2 blir således främst en fråga om hur stödet ser ut i praktiken. Det finns därför en risk att avsaknaden av reglering medför att stödet uteblir, eller i vart fall blir olika omfattande, beroende på var i landet man bor.⁴¹

Skolan och elevhälsan behöver kunskap för att uppmärksamma och identifiera barns svårigheter

Skolan, från förskola till gymnasium, är barnens arbetsplats och den miljö där de befinner sig en stor del av sin uppväxt. I de dialoger som utredningen har haft med professionsföreträdare och organisationer

⁴⁰ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFoF, *Fortsatt stöd i genomförande av nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd, slutrapport 2023*, 2023, s. 12 f.

⁴¹ SOU 2020:63, volym II, s. 769 ff.

lyfter i princip alla hur viktig skolan är för barnens utveckling och hälsa. Särskilt barnen själva lyfter vikten av att skolan uppmärksammar dem och förstår deras situation. För barn som har svårigheter hemma kan skolan ibland vara en fristad, men det kan också vara en plats där man möter misstro och misslyckas eftersom man inte klarar av de krav som ställs. Flera av de barn som utredningen talat med uppger att skolans roll är väldigt viktig och att de önskar mer stöd och förståelse från skolan och dess personal. Barnen uppger att de skulle önska att skolpersonalen, till exempel lärare eller personal i elevhälsan, själva tog ansvar och ger en elev stöd, i stället för att bara göra en orosanmälan till socialtjänsten. De vill också få mer information om vad elevhälsan kan hjälpa till med. Även i tidigare granskningar har det framkommit att eleverna inte alltid känner till elevhälsans uppdrag och funktion, och att eleverna inte tar elevhälsan i anspråk som den resurs den skulle kunna vara.⁴²

Personal inom elevhälsan som till exempel skolsköterskor omfattas av bestämmelserna i 5 kap. 7 HSL och 6 kap. 5 § PSL om att barn som har föräldrar med till exempel allvarlig sjukdom eller beroende ska uppmärksammas och få information och stöd. Det innebär alltså att skolsköterskor och skolpsykologer behöver ha kunskap och möjlighet att upptäcka barn som av olika anledningar har det svårt på grund av en förälders situation. Även skolkuratorerna spelar en viktig roll eftersom de arbetar för att stödja elevernas psykosociala och emotionella välbefinnande. Detta sker bland annat i samverkan med lärare och övrig personal i skolan.

Möjligheterna att upptäcka barn som är anhöriga inom skolan är många. Lärarna spelar en viktig roll eftersom de träffar eleverna varje dag och lättast kan notera hur elever mår och om det till exempel finns problem med frånvaro. Enligt forskning är det väl känt att barn som är anhöriga tillhör den grupp av barn som kan ha en problematisk skolfrånvaro.⁴³ Det är därför viktigt att personalen i skolan har kunskaper om hur barn påverkas av att deras föräldrar har svårigheter. Utan dessa kunskaper försvåras till exempel möjligheterna att på ett ändamålsenligt sätt analysera orsakerna till skolfrånvaro samt att vidta adekvata åtgärder.

⁴² Skolinspektionen, *Elevhälsa – Elevers behov och skolans insatser, rapport 2015:05*, 2015, s. 21.

⁴³ SOU 2016:94 *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*, s. 163 f.

Elevhälsans betydelse för barn som är anhöriga

Sid 340(687)

Tillgången till elevhälsa ser olika ut runt om i landet. Alla elever har inte tillgång till de olika professionerna som ska ingå i elevhälsan.⁴⁴ Detta är särskilt problematiskt för barn som inte har föräldrar som orkar eller kan föra deras talan. Barn som på olika sätt lever i en utsatthet är i särskilt stort behov av att andra vuxna, som till exempel lärare eller personal inom elevhälsan, uppmärksammar deras situation och behov. Det kan dels innebära att skolan behöver kontakta socialtjänsten, dels att skolan kan behöva vidta åtgärder så att eleven kan tillgodogöra sig undervisning. Skolans stöd- och elevhälsoarbete behöver vara aktivt och välfungerande för att elevernas behov ska kunna mötas. Det gäller särskilt barn som har en utsatt situation hemma.

Det finns inte heller, vare sig i skollagen eller andra riktlinjer, något som tydligt definierar vad "tillgång till elevhälsa" innebär i form av personalresurser. Detta har bland annat sin grund i att man har bedömt att utformningen av elevhälsan behöver kunna anpassas efter olika kommuners och skolors förutsättningar. Det har ansetts nödvändigt med ett visst utrymme för organisatoriska och innehållsliga lösningar som bäst passar lokala förutsättningar.⁴⁵ Skolverket har dock konstaterat att det måste finnas tillgång till personal inom elevhälsan i den utsträckning som krävs för att skolan ska kunna ge eleverna de insatser de behöver, samt att personalen inom elevhälsan ska ha den utbildning som krävs för detta.⁴⁶ Skolinspektionen har återkommande kritiserat många skolhuvudmän för brister i tillgången till elevhälsan.⁴⁷ I utredningens kontakter har det lyfts att tillgång till och innehåll i elevhälsan inte bara styrs av regler och rutiner. De brister som finns är ofta kopplade till bristande resurstillsättning och svårigheter med att rekrytera personal.

5.10.3 Det finns utmaningar i att tillämpa kunskap

Utredningen har på olika sätt undersökt vilken typ av kunskaper som personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten har och behöver för att uppmärksamma och stödja barn som anhöriga. Resultatet av den genomförda kartläggningen utgör en del av detta under-

⁴⁴ SOU 2016:94 s. 257 samt *Elevhälsa – Elevers behov och skolans insatser* s. 17 ff.

⁴⁵ SOU 2021:11 s. 489.

⁴⁶ SOU 2021:11 s. 489.

⁴⁷ Skolinspektionen, *Årsrapport 2017 – Strategier för kvalitet och helhet i utbildningen*, s. 4.

lag, tillsammans med övrig kunskap. Utredningen bedömer att resultatet av kartläggningen måste tolkas med viss försiktighet, främst på grund av det låga antalet svarande. Resultatet av kartläggningen bekräftar dock till viss del den bild som utredningen fått utifrån våra dialoger och av övrigt underlag. Till exempel är kunskaperna om barns situation och behov större i de verksamheter som utreder barnärenden inom socialtjänsten, än i verksamheter som främst handlägger ärenden avseende vuxna. Det är på många sätt naturligt, delvis på grund av att det formella krav som finns för personal som ska utreda barnärenden inom socialtjänsten, dvs. att handläggarna måste i första hand ha en socionomexamen. Den del av socialtjänsten som främst möter vuxna personer behöver dock ha kunskap om barn som lever i ett anhörigskap, hur barnen kan få stöd och var sådant stöd erbjuds om det inte går att tillgodose inom den egna verksamheten. Vidare visar kartläggningen att det alltså finns behov av att öka hälso- och sjukvårdens förmåga att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga. Detta stämmer också överens med vad som tidigare framkommit i rapporter.⁴⁸

Utredningen ser dock att det på flera håll, framför allt inom regionerna, görs kontinuerliga utbildningsinsatser för personalen om barn som anhöriga. Personalen erbjuds bland annat utbildning i barns rättigheter och i hur man samtalar med barn. Det finns också relativt mycket kunskap tillgänglig att ta del av på nationell nivå, om barns utsatthet och om barns anhörigskap. Det gäller exempelvis hur barn påverkas av sina föräldrars svårigheter av olika slag, samt vilka risker och konsekvenser som detta kan medföra.

Forskare, yrkesverksamma och andra aktörer som utredningen haft kontakt med pekar dock på att det finns brister i implementeringen på regional och lokal nivå, och att kunskapen därför inte alltid når hela vägen fram till de yrkesverksamma inom de berörda verksamheterna. Svårigheter som framkommit är bland annat att det inte alltid är tydligt för aktörerna på regional och lokal nivå vilken kunskap som behövs. Brist på resurser och tid utgör också hinder för att använda sig av de kunskaper och metoder som man fått fortbildning i. Även om personalen har fått utbildning så överförs inte alltid kunskapen till rutiner eller arbetssätt i verksamheten. Det kan bland annat bero på bristande stöd från ledningsnivån i verksamheten. Att kun-

⁴⁸ Se till exempel *Anhöriga som ger vård eller stöd till någon de står nära – Underlag till nationell strategi*, s. 79 ff.

skap, arbetssätt och metoder implementeras på ett ändamålsenligt sätt är en grundläggande förutsättning för att dessa ska komma till användning i praktiken och därmed bli till nytta för barn och föräldrar. Det är således inte enbart en kunskapshöjning som behövs, utan arbetet behöver prioriteras och styras på ett tydligt sätt från beslutsfattare på olika nivåer inom både hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Sid 842(887)

5.11 Överväganden och förslag

5.11.1 Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Utredningens förslag: En ny bestämmelse föreslås i socialtjänstlagen för att förtydliga att socialnämnden ansvarar för att ett barn som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Skäl för utredningens förslag

Av den nuvarande bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL framgår det inte uttryckligen att den omfattar barn. Bestämmelsen har därför främst tolkats som en skyldighet för kommunerna att erbjuda stöd till vuxna anhöriga, till exempel i form av samtalsgrupper, avlösning eller korttidsvistelse på boende. Det mesta anhörigstödet är således utformat för vuxna personer och deras behov.

Kommunerna och socialnämnderna har ett långtgående ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Det kan ske inom ramen för öppna insatser, men också i form av biståndsbedömda insatser som beviljas efter en utredning. Som vi redovisat tidigare är barn som anhöriga en relativt bred grupp och många barn uppmärksammas inte av verksamheter som riktar sig till vuxna. Det är viktigt att verksamheter som riktar sig till vuxna inom socialtjänsten har ett familjeperspektiv och uppmärksammar om det finns barn som kan ha behov av hjälp eller stöd.

Barnen nås inte heller alltid av det stöd som kan ges inom ramen för den sociala barn- och ungdomsvården. Det är generellt sett relativt få orosanmälningar som leder till utredning.⁴⁹ Det är inte heller alla barn som är anhöriga som nödvändigtvis vill eller behöver bli föremål för en utredning hos socialtjänsten. Det kan dock leda till att barn som är anhöriga till någon som är sjuk eller har andra svårigheter riskerar att stå utan information och stöd, trots att de ofta har ett behov av det. Utredningen bedömer också att det är tveksamt om nuvarande lagstiftning är tillräckligt tydlig i förhållande till kraven i barnkonventionen. Sammantaget kan inte detta anses ligga i linje med socialtjänstens långtgående ansvar för att barn har rätt att växa upp under trygga och goda förhållanden.

Eftersom vi vet att barn som anhöriga är en riskgrupp för ohälsa, skadligt bruk eller beroende och andra svårigheter är stödet till dessa barn en viktig del av det förebyggande arbetet med barn och unga. Utan ett tydligt ansvar riskerar många barn att fortsatt leva i en situation som riskerar att påverka deras hälsa och utveckling negativt. Utredningen föreslår därför en ny bestämmelse som uttryckligen anger socialnämndens ansvar för barn som är anhöriga. Utredningen bedömer inte att begreppet "barn som är anhöriga" behöver specificeras närmare i författningstexten. Barn som är anhöriga är en bred grupp. Det kan till exempel handla om barn vars föräldrar, syskon eller andra anhöriga har en beroendeproblematik, lider av en allvarlig fysisk eller psykisk sjukdom eller har en funktionsnedsättning. Det kan också handla om barn vars föräldrar är frihetsberövade eller har avlidit på grund av sjukdom, olycka eller genom suicid.

Med hänsyn till socialnämndens långtgående ansvar för barns rätt till stöd och hjälp bedömer dock utredningen att det saknas anledning att göra en uttömmande uppräknings i exakt vilka situationer barn som är anhöriga ska få stöd eller hjälp. En sådan avgränsning skulle riskera att begränsa socialnämndens ansvar på ett sätt som inte är ändamålsenligt. En avgränsning skulle också riskera att inskränka barns rätt till stöd och hjälp. Syftet med bestämmelsen är att barn som påverkas negativt av att vara anhörig till en familjemedlem eller annan närstående med allvarliga svårigheter ska kunna få information, stöd och hjälp vid behov. Utgångspunkten är således vilket

⁴⁹ Cirka 50 procent av alla orosanmälningar leder till utredning. Socialstyrelsen, *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa 2021 – Uppföljning och analys av utvecklingen*, 2022.

behov som föreligger hos det enskilda barnet, om barnet påverkas negativt av anhörighetskapet, inte exakt på vilket sätt barnet är anhörig. Sid 344(687)

Den nya bestämmelsen ska ses som ett komplement till övriga bestämmelser om socialnämndens ansvar för barn och unga. När det gäller barn som är utsatta för våld eller som är närstående till någon som utsatts för våld så anges socialnämndens ansvar för dessa barn sedan tidigare i en särskild bestämmelse, 5 kap. 11 § tredje stycket SoL. När ett barn är utsatt för våld behöver barnet också få skydd, och socialnämnden behöver då utreda på vilket sätt barnet kan få skydd samt stöd och hjälp.

Nämnden kan uppfylla sitt ansvar på flera sätt. Det kan bland annat handla om att verksamheter som riktar sig till vuxna behöver utveckla rutiner och arbetssätt att uppmärksamma barn som kan ha behov av information eller stöd. Föräldrar kan också behöva erbjudas stöd i att i sin tur informera och stödja barnen. Det kan också handla om information och insatser direkt till barn, samt mer familjeorienterade insatser.

Socialnämnden kan behöva rikta öppna insatser i form av information eller stöd till barn och unga som lever i olika typer av anhörighetskap, så att barnen kan ta del av information och stöd på egen hand beroende på ålder och mognad. På så sätt kan socialnämnden öka möjligheterna för barn att på egen hand ta del av stöd, utan att föräldrarna nödvändigtvis är inblandade. Detta är särskilt viktigt för barn som av olika anledningar inte vill eller kan prata om sina svårigheter med föräldrarna. Socialtjänstens uppsökande och förebyggande arbete med barn och unga behöver också stärkas och utvecklas. Det kan bidra till att barn som är anhöriga i större utsträckning nås av information och stöd, eftersom dessa barn annars riskerar att förbises.

De barn som ibland brukar kallas för ”unga omsorgsgivare” kan behöva vägledning och stöd i hur socialnämnden eller andra aktörer kan stödja och hjälpa dem och deras familjer. Dessa barn tar ett oproportionerligt praktiskt och känslomässigt ansvar för sin familj och de riskerar många negativa konsekvenser på grund av detta.

Socialtjänsten kan också behöva samverka med skolan för att nå ut till barn och unga på ett bra sätt. Här bedömer utredningen att det är av vikt att elevhälsan samverkar med socialtjänsten och hälso-

och sjukvården. Nya bestämmelser om en förstärkt elevhälsa i skollagen kan främja ett sådant arbete.⁵⁰

Sid 345(687)

5.11.2 Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas

Utredningens förslag: 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen förtydligas så att det framgår att vårdgivare ska vara skyldiga att erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Skyldigheten ska även omfatta syskon. Kravet på varaktighet tas bort.

Skälen för utredningens förslag

Hälso- och sjukvårdslagen är utformad som en målinriktad ramlag, vilket innebär att den huvudsakligen innehåller bestämmelser om övergripande mål, ansvarsförhållanden och riktlinjer för hälso- och sjukvården.

Ordalydelsen av bestämmelsen i 5 kap. 7 § HSL uppfattas av många som otydlig. Skrivningen ”särskilt beakta...ett barns behov av...” ger upphov till frågor om innebörden av bestämmelsen. I tidigare förarbeten beskrivs knapphändigt på vilket sätt bestämmelsen är tänkt att tillämpas av verksamheterna. Utredningen noterar även att bestämmelsens ursprungliga ordalydelse var en annan när den infördes 2010. Då pekades det tydligare ut att det var ”hälso- och sjukvården” som särskilt skulle beakta ett barns behov av information, råd och stöd.⁵¹ Den ursprungliga ordalydelsen av 5 kap. 7 § HSL ändrades 2017.

När olika verksamheter inom hälso- och sjukvården tillämpar bestämmelsen i praktiken i dag så sker det genom att de samtalat med föräldrarna om barnen och barnens situation. De stödjer föräldrarna att själva samtala med barnen om sjukdomen eller svårigheten. Verksamheter erbjuder även samtal direkt med barnen, och ibland erbjuds även stöd i andra former. Utredningen bedömer att det är svårt att se att syftet med bestämmelsen kan uppnås på något annat sätt. Vi håller dock med om att nuvarande ordalydelse är otydlig och

⁵⁰ 2 kap. 25 § skollagen. Se även direktiven till den pågående utredningen *En förbättrad elevhälsa*, dir. 2024:30. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 7 mars 2025.

⁵¹ När 5 kap. 7 § HSL infördes 2010 hade den följande inledande lydelse ”Hälso- och sjukvården ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om...”. Bestämmelsen ändrades när den nya hälso- och sjukvårdslagen trädde i kraft den 1 april 2017. Enligt förarbetena avsågs det enbart utgöra en språklig ändring (prop. 2016/17:43 s. 133).

att den även riskerar att förminska det ansvar som faktiskt ligger på hälso- och sjukvården. Utredningen bedömer därför att lagtexten behöver förtydligas så att det framgår vem som har ansvaret och att ansvaret specificeras och framgår av lagtexten. Utredningen bedömer att det är mest ändamålsenligt att det ansvaret ligger på varje vårdgivare. Vi bedömer också att det var avsikten med den ursprungliga bestämmelsen. Vidare bedömer vi att det behöver framgå av bestämmelsen att barnens behov inte bara ska uppmärksammas, utan barnen ska erbjudas information, råd och stöd. Det beskriver bäst på vilket sätt syftet med bestämmelsen kan uppnås.

Ändringen är avsedd att förtydliga att vårdgivare behöver uppmärksamma barnens eller syskonens situation och att det kan behöva leda till andra åtgärder från vårdgivarens sida. I många fall sker detta först genom att personalen med stöd av verksamhetsanpassade rutiner, i en vårdsituation, tar upp frågor om barn eller syskon med föräldrar och samtalar om barnens situation. Om det rör sig om yngre barn kan föräldern stödjas i att själv ge barnet eller syskonet lämplig information och stöd. Stödet kan också vara familjeorienterat. Stödet kan ges inom den egna verksamheten, men det kan också ske genom att barnet eller föräldrarna hänvisas till stöd som erbjuds av andra verksamheter eller aktörer, till exempel socialtjänsten. Det beror på hur familjens och barnets behov ser ut. Barnen kan även erbjudas information och stöd direkt från hälso- och sjukvården, anpassad efter barnets mognad och individuella förutsättningar. Om vårdgivaren uppmärksammar att barnet är, eller misstänks vara, utsatt för våld eller att barnet är närstående till någon som är utsatt för våld, behöver det leda till vidare åtgärder. Det kan bland annat handla om att göra en orosanmälan till socialtjänsten.⁵²

Utredningen bedömer att dessa förtydliganden av bestämmelsen kan bidra till att säkerställa att barn i större utsträckning får den information och det stöd de har rätt till.

⁵² 14 kap. 1 § första stycket SoL samt 7 kap. 12 § HSLF-FS 2022:39.

Vilka anhöriga som omfattas av 5 kap. 7 § HSL

Sid 347(687)

Dagens bestämmelse i 5 kap. 7 § HSL omfattar endast föräldrar *eller* andra vuxna personer som barnet bor varaktigt tillsammans med, till exempel en familjehemsförälder eller styvförälder. I förarbetena till bestämmelsen angavs att syskon inte borde inkluderas eftersom personkretsen då skulle bli alltför vid. Regeringen bedömde även att föräldrar eller andra vuxna som barnet bor tillsammans med skulle kunna beakta barnets behov av information, råd och stöd i tillräcklig grad om ett syskon var allvarligt sjukt.⁵³

Utredningen har haft skäl att överväga om även syskon bör omfattas av bestämmelsen då många har anfört att dagens avgränsning inte är ändamålsenlig. Barn vars syskon till exempel blir allvarligt sjuka eller oväntat avlider är också anhöriga och kan behöva information och stöd. Det är inte säkert att föräldrarna förmår stötta det friska barnet i tillräcklig utsträckning. Många barn uppger också att de ofta hamnar i skymundan när ett syskon är sjukt eller har andra svårigheter. Kunskap visar att barn som har syskon som är allvarligt sjuka eller har omfattande funktionsnedsättningar löper risk att drabbas av egen psykisk ohälsa eller andra svårigheter. Av artikel 23 i barnkonventionen framgår det också att familjer, inbegripet syskon, ska få information och stöd om ett barn har en sjukdom eller funktionsnedsättning.⁵⁴

Utredningen bedömer att det inte längre kan anses ändamålsenligt att utesluta syskon från bestämmelsens tillämpningsområde. Föräldrar kan behöva stöd för att kunna prata med sina barn om syskonens problem och barnen kan även behöva stöd för egen del. I de flesta fall kommer också syskonen vara minderåriga, det vill säga de är också barn. Utredningen bedömer mot bakgrund av vad som ovan anförts och i enlighet med principen om barns bästa att det behövs en lagändring som gör att bestämmelsen även omfattar syskon. Det innebär till exempel att verksamheter som behandlar allvarligt sjuka barn behöver uppmärksamma i vilken utsträckning dessa barn har minderåriga syskon som kan vara i behov av information och stöd. Det kan även röra sig om äldre syskon, som blivit myndiga, men som fortfarande bor hemma. Utredningen anser att begreppet syskon kan avse såväl hel- och halvsyskon som styvsyskon.

⁵³ Prop. 2008/09:193 s. 12.

⁵⁴ Barnrättskommitténs allmänna kommentar CRC/C/GC/9 *Rättigheter för barn med funktionsnedsättningar* (artikel 23) p. 41 samt SOU 2020:63 s. 932.

Utredningen vill i sammanhanget påpeka att när det gäller föräldrar och syskon så förutsätter en tillämpning av bestämmelsen *inte* att barnet bor tillsammans med föräldern eller syskonet. Avgörande för barnets behov av information och stöd är snarare familjebandet och relationen i sig. Bestämmelsen kan således vara aktuell även i de fall när föräldrar och barn bor i olika familjer men har umgänge, bor tillsammans växelvis eller i de fall då ett barn är placerat utanför det egna hemmet.

När det gäller andra vuxna personer som barnet bor tillsammans med har utredningen valt att ta bort ordet *varaktigt* då barn till exempel även kan bo växelvis med styvföräldrar. Syftet med bestämmelsen är dock alltså att det ska avses andra vuxna personer som barnet bor tillsammans med och som de har en föräldralik relation med, såsom styvföräldrar eller familjehemsföräldrar.

Sammantaget bedömer utredningen att lagändringarna kan bidra till att stärka förutsättningarna för att vårdgivare uppmärksammar och erbjuder information och stöd till alla barn som har behov av det, när deras nära anhöriga lider av sjukdom, har andra svårigheter eller avlider.

5.11.3 Patientsäkerhetslagen ändras

Utredningens förslag: 6 kap. 5 § andra stycket patientsäkerhetslagen ändras för att tydliggöra hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar i förhållande till vårdgivarens ansvar. Bestämmelsen ändras även så att den även omfattar syskon. ”*Spel om pengar*” läggs till i andra stycket 3, så att bestämmelsens ordalydelse motsvarar den i 5 kap. 7 § HSL. Kravet på varaktighet tas bort.

Skälen för utredningens förslag

Patientsäkerhetslagen syftar till att främja hög patientsäkerhet (1 kap. 1 § PSL). I lagen finns bland annat bestämmelser om vårdgivarens skyldighet att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete. Lagen innehåller både bestämmelser som riktar sig till vårdgivarna och till hälso- och sjukvårdspersonalen. I lagen finns även definitioner vad som i den lagen avses med flera centrala begrepp, så som vårdgivare,

hälso- och sjukvårdspersonal och vårdskada. PSL innehåller flera bestämmelser som anger vilka skyldigheter hälso- och sjukvårdspersonal har. Sid 349(687)

Bestämmelsen i 6 kap. 5 § andra stycket PSL anger skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonalen i förhållande till barn som är anhöriga. Utredningen anser att det inte är tydligt varför man valde att införa två likalydande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen respektive patientsäkerhetslagen när lagstiftningen infördes 2009. Vid denna tidpunkt fanns inte patientsäkerhetslagen, utan dess föregångare – lagen (1998:531) och yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS. LYHS innehöll bland annat i 2 kap. bestämmelser om skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonal. Dessa bestämmelser har sedan förts över till 6 kap. PSL.

Som framgår av avsnitt 5.11.2 bedömer utredningen att ansvarsfördelningen för barn som är anhöriga behöver tydliggöras. Ansvar för att erbjuda information, råd och stöd är i första hand ett ansvar som ska ligga på varje vårdgivare. I det ansvaret ligger att vårdgivaren ska säkerställa att barn får information, råd och stöd, dels genom att ha rutiner för hur arbetet ska gå till, dels genom att det finns personal som har kunskap och möjlighet att utföra arbetsuppgifterna som följer av ansvaret.⁵⁵ Mot bakgrund av den förslagna ändringen i hälso- och sjukvårdslagen anser dock utredningen inte att det är lämpligt, om ens möjligt, att lägga samma ansvar på hälso- och sjukvårdspersonalen. Bestämmelserna i HSL och PSL kan således inte längre vara likalydande.

Utredningen anser likväl att det är viktigt att tydliggöra att hälso- och sjukvårdspersonalen har ett ansvar att uppmärksamma dessa barn och det bör framgå av patientsäkerhetslagen. *Beakta* ersätts med *uppmärksamma* för att modernisera och förtydliga ordalydelsen. Personalens ansvar enligt 6 kap. 5 § PSL innebär dock ingen inskränkning i vårdgivarens ansvar. Det handlar om att ansvaret är fördelat på olika nivåer. Om hälso- och sjukvårdspersonal får kännedom om, eller misstänker, att ett barn far illa är de dessutom alltid skyldiga att anmäla detta till socialnämnden.⁵⁶

Vidare justeras bestämmelsen, på motsvarande sätt som i hälso- och sjukvårdslagen, så att även syskon omfattas. Begreppet varaktigt tas bort av samma skäl som i 5 kap. 7 § HSL.

⁵⁵ Jämför 5 kap. 2 § HSL och 4 kap. 4 § SOSFS 2011:9.

⁵⁶ 14 kap. 1 § första stycket SoL.

Utredningen har uppmärksammat att den lagändring som skedde 2017 av 5 kap. 7 § HSL avseende spel om pengar inte ledde till att motsvarande ändring gjordes av 6 kap. 5 § PSL. Utredningen bedömer att detta enbart är ett förbiseende och lägger därför nu till ”*spel om pengar*” i andra stycket 3, så att bestämmelsens ordalydelse motsvarar den i 5 kap. 7 § HSL.⁵⁷

5.11.4 Barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi

Utredningens förslag: Regeringen bör inkludera barn i den nationella anhörigstrategin, alternativt bör det tas fram en särskild nationell strategi som omfattar barn som anhöriga. I samband med detta bör det göras en översyn av i vilken omfattning andra nationella strategier uppmärksammar och omfattar barn som anhöriga.

Skälen för förslaget

Syftet med den nationella anhörigstrategin är att stärka anhörigperspektivet inom vård och omsorg samt att göra stödet till anhöriga mer likvärdigt, flexibelt och individualiserat. Många aktörer har uppgett att det är en brist att den nationella anhörigstrategin inte omfattar barn. Barn som är anhöriga blir osynliggjorda och insatser riskerar att enbart fokusera på vuxnas situation och behov. Utredningen delar den bedömningen och anser att det är svärförklarligt att barn inte omfattas av den nationella anhörigstrategin eftersom barn som anhöriga är en stor grupp som löper särskild risk för att utveckla egen ohälsa eller andra svårigheter. Det är därför angeläget att det finns en nationell strategi för att lyfta behov och åtgärder för denna grupp av barn på en strategisk nivå och på ett långsiktigt sätt.

Utredningen bedömer att detta kan göras på olika sätt, antingen genom att den nationella anhörigstrategin revideras till att omfatta barn, eller att det skapas en egen strategi för barn som anhöriga. Inom ramen för detta arbete bör det göras en översyn av i vilken mån övriga nationella strategier omfattar barn som är anhöriga och om

⁵⁷ Regeringens proposition 2016/17:85 *Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk*, se bland annat s. 24 ff.

dessa behöver revideras på något sätt. Den nationella strategin för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel om pengar (ANDTS-strategin) innehåller stöd till barn som är anhöriga som ett prioriterat insatsområde.⁵⁸ Barn som är anhöriga till föräldrar eller syskon med ett skadligt bruk eller beroende är dock bara en del av den större gruppen av barn som anhöriga. ANDTS-strategin lyfter således bara en viss grupp av barn, inte alla barn som riskerar att påverkas negativt av föräldrars svårigheter eller sjukdom.

Utredningen noterar vidare att det finns flera förslag i underlaget till en nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention som berör barn som anhöriga.⁵⁹ Även förslagen i utredningen om förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn behöver beaktas i sammanhanget.⁶⁰

5.11.5 Genomförandet av lagstiftningen avseende hälso- och sjukvården behöver följas upp nationellt

Utredningens förslag: Myndigheten för vård och omsorgsanalys bör få i uppdrag att analysera och följa upp implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen om barn som anhöriga.

Skälen för förslaget

Bestämmelserna om barn som anhöriga i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen började att gälla den 1 januari 2010. Trots att det nu gått en avsevärd tid sedan lagstiftningen trädde i kraft så finns det inte någon form av nationell uppföljning eller kartläggning som på ett heltäckande sätt visar hur lagstiftningen har implementerats i hälso- och sjukvården, eller vilka effekter den har fått. Utredningen har inte haft möjlighet att genomföra en sådan uppföljning inom ramen för vårt uppdrag. Olika aktörer har i våra kontakter lyft att det vore önskvärt med en tydligare bild av hur arbetet med imple-

⁵⁸ *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025*, Skr. 2021/2022:213.

⁵⁹ *Underlag till en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention*, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen, 2023.

⁶⁰ SOU 2022:70, *En uppväxt fri från våld*.

menteringen av bestämmelserna har gått i regionerna. ^{Sid 352(687)} Det framförs bland annat att det behövs för att identifiera eventuella behov av åtgärder, inte minst i form av stöd, till exempel ytterligare kunskap eller andra aktiviteter.

Även om det finns viss kunskap om läget så bedömer utredningen att det är en brist att det saknas en nationell uppföljning som visar om lagstiftningen har fått några konsekvenser, och i så fall vilka. Utredningen bedömer att sådan kunskap är fortsatt nödvändig om ytterligare analyser ska kunna göras av effekter och behov av ytterligare åtgärder. Utredningen bedömer även att en uppföljning sannolikt behöver ske med hjälp av flera olika metoder för att få en så komplett bild som möjligt. Det är också viktigt att uppföljningen utgår från syftet med lagstiftningen, att varje barn har rätt att bli uppmärksammat och få det stöd och den hjälp som han eller hon är i behov av.

5.11.6 Kunskapsstöd till handläggare inom socialtjänsten

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram stödmaterial för handläggare inom socialtjänsten som handlägger ärenden avseende vuxna personer. Syftet med stödmaterial ska vara att öka kunskaperna om hur handläggarna kan uppmärksamma och stödja barn när deras föräldrar söker stöd hos socialtjänsten.

Skälen för utredningens förslag

Socialstyrelsen haft i uppdrag att ta fram ett stöd till kommunernas handläggare för ett mer individanpassat och likvärdigt stöd till anhöriga. I oktober 2023 publicerades ett kunskapsstöd som främst riktar sig främst till kommunernas handläggare inom socialtjänsten, men även till beslutsfattare, chefer, strateger och utredare. Kunskapsstödet innehåller ett mer konkret stöd i hur handläggare kan agera för att uppmärksamma och involvera anhöriga i olika situationer. Det finns bland annat förslag på frågor som kan användas i mötet med enskilda och anhöriga. Kunskapsstödet är utformat för att uppmärksamma och involvera vuxna personer som är anhöriga.⁶¹ Social-

⁶¹ Socialstyrelsen, *Stöd till handläggare för att uppmärksamma och involvera anhöriga*, 2023, s. 25 ff.

styrelsen har även ett pågående regeringsuppdrag som syftar till att stärka och utveckla stödet till barn som anhöriga.⁶²

Mot bakgrund av vad som framkommit av kartläggningen och av övrigt underlag bedömer utredningen att det främst är personal i socialtjänsten som handlägger ärenden avseende vuxna personer som behöver förbättra och utveckla sin förmåga att uppmärksamma barn som är anhöriga. När en vuxen person söker stöd hos socialtjänsten är det viktigt att handläggaren har ett barnperspektiv och lyfter frågor om föräldraskap och barnens situation. Personalen behöver kunskaper hur detta kan göras och det behöver finnas anpassade rutiner för att uppmärksamma behov av stöd hos barnen och deras familjer. Detta behöver ske så tidigt som möjligt och utan att det nödvändigtvis behöver finnas någon misstanke om att barnet far illa. Handläggarna behöver även ha kunskap om vilka särskilda risker som finns för barn som är anhöriga, till exempel i form av ohälsa och våldsutsatthet. Genom att uppmärksamma vuxna personers föräldraskap och barnens situation kan barn som är anhöriga i större utsträckning upptäckas. Det är ytterst en fråga om att förverkliga tillämpningen av barnkonventionen, bland annat artikel 6 och 12, genom att barnen erbjuds ökad delaktighet och möjlighet att få information, hjälp och skydd vid behov.

Mot bakgrund av detta, samt att vi föreslår ett förtydligande i socialtjänstlagen om stöd till barn som är anhöriga, bedömer vi att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att närmare identifiera behovet och formerna för kunskapsstödet som i första hand ska rikta sig till handläggare som arbetar gentemot vuxna personer. Syftet ska vara att utveckla handläggarnas möjlighet och förmåga att upptäcka behov av stöd hos barn som är anhöriga och deras föräldrar.

5.11.7 Praktiskt stöd för tillämpning av lagstiftningen om barn som anhöriga inom hälso- och sjukvården

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram stödmaterial för personal inom olika typer av verksamheter i hälso- och sjukvården i syfte att stödja implementering av 5 kap. 7 § HSL.

⁶² Uppdrag att stärka och utveckla stödet till barn som anhöriga, S2021/03118 (delvis).

Skälen för utredningens förslag

Sid 354(687)

Socialstyrelsen har pågående uppdrag med att stärka och utveckla stödet till barn som anhöriga. Myndigheten har inom ramen för uppdraget genomfört ett antal aktiviteter, varav en del aktiviteter syftar till att stärka barn som anhöriga generellt, medan andra är mer specifikt riktade mot olika målgrupper. Ett exempel är att myndigheten har tagit fram ett stödmaterial som ska ge stöd i arbetet att ta fram lokala processer och rutiner för att säkerställa att barn vars förälder har avlidit uppmärksammas och får den information, de råd och det stöd de behöver.⁶³

Mot bakgrund av vad som framkommit av kartläggningen och av övrigt underlag som redovisas i tidigare avsnitt anser utredningen anser att det alltjämt behövs en förbättrad tillämpning av lagstiftningen om barn som anhöriga inom hälso- och sjukvården. Av kartläggningen framgår det också att det behövs olika typer av kunskap i ämnet hos personal i hälso- och sjukvården. Utredningen bedömer dock att det inte bara behövs allmänna kunskapshöjande åtgärder utan att det också behövs mer konkret stöd i hur lagstiftningen rent praktiskt kan tillämpas och förverkligas i verksamheterna. Det är ett arbete som behöver pågå kontinuerligt. I syfte att stödja konkret implementering bedömer utredningen att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att ta fram ett lättillgängligt och målgruppsanpassat stödmaterial för personal inom hälso- och sjukvården. I uppdraget bör det ingå att närmare analysera lämpliga former för stödet, samt om stödet bör riktas till vissa grupper av personal eller vissa verksamheter inom hälso- och sjukvården. Stödet kan till exempel behöva anpassas utifrån vilket typ av problematik som patienten har, om det rör sig om en allvarlig sjukdom eller om det handlar om skadligt bruk och beroende. Syftet med stödet ska vara att praktiskt stödja fortsatt och kontinuerligt arbete med att uppmärksamma och stödja barn som är anhöriga och deras föräldrar i hälso- och sjukvårdens olika verksamheter.

⁶³ Socialstyrelsen, *Stärk stödet till efterlevande barn, Stödmaterial till hälso- och sjukvården för att uppmärksamma och följa upp behoven hos barn som har mist en förälder*, 2024, s. 4 ff. Arbetet inom ramen för *Uppdrag att stärka och utveckla stödet till barn som anhöriga*, S2021/03118 (delvis).

5.11.8 Ökade kunskap om barn som anhöriga i skolan

Sid 355(687)

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Nationellt kompetenscentrum anhöriga i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga bland personal inom elevhälsan och övrig relevant personal i skolan.

Skälen för utredningens förslag

Skolan är den samhällsinstitution som möter alla barn och det är där barnen spenderar en stor del av sin uppväxt. En del av personalen inom elevhälsan är hälso- och sjukvårdspersonal. Elevhälsan omfattas också av bestämmelsen i 5 kap. 7 § HSL. Utredningen bedömer att dock att inte bara personal inom elevhälsan behöver ha kunskap om barn som är anhöriga och tillämpa lagstiftningen. Elevhälsans arbete ska enligt skollagen bedrivas i samverkan med lärare och övrig personal och det förutsätter att även denna personal har kunskap om barn som anhöriga. Barnen lyfter också själva att de anser att vuxna i skolan generellt sett behöver bli bättre på att uppmärksamma deras situation och lotsa dem till stöd.

Barn som är anhöriga kan uppvisa olika tecken på att de har en problematisk situation hemma. De kan ha att svårt att orka med skolarbetet i den utsträckning som behövs. Det är också väl känt att en del av de barn som har en problematisk skolfrånvaro är barn som stannar hemma för att en förälder eller ett syskon är sjukt eller har andra svårigheter.⁶⁴ En del barn kan visa tecken genom att de har svårt med kamratrelationer eller med att koncentrera sig på skolarbetet. För andra barn är det mindre synligt och svårare att upptäcka. Oavsett så kan barnen i många fall behöva stöd för må bättre och klara av skolan.

En förutsättning för att upptäcka barnens situation är att skolans personal har kunskap om barn som anhöriga, hur detta påverkar barnen och vilka behov av stöd de kan ha. Det är också viktigt att personalen har kunskap om våldsutsatthet hos barn, särskilt mot bakgrund av hur vanlig våldsutsattheten är hos barn vars föräldrar till exempel har ett skadligt bruk och beroende, eller psykisk sjukdom. Stödet från skolan kan handla om att elevhälsans personal involveras

⁶⁴ SOU 2016:94 s. 163.

och att skolpersonal får stöd i hur de kan samarbeta med barnet och föräldrarna. Det är också viktigt att personal i skolan känner till vilket stöd andra aktörer kan erbjuda och på vilket sätt skolan kan samverka med till exempel socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Sedan den 1 juli 2023 har skollagen förtydligats med att elevhälsan vid behov ska samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.⁶⁵

Utredningen bedömer mot denna bakgrund att det är viktigt att kunskapen om barn som anhöriga ökar även hos personal som arbetar i skolan, till exempel personal inom elevhälsan men även lärare och fritidspersonal. Regeringen bör därför ge Nationellt kompetenscentrum anhöriga i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga och hur skolan kan stödja dessa barn inom ramen för sin verksamhet, och i samverkan med till exempel socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Uppdraget bör genomföras i samverkan med Socialstyrelsen och Skolverket.

5.11.9 Utveckla målgruppsanpassat föräldraskapsstöd

Utredningens bedömning: Regeringen bör genomföra tidigare förslag om ökad tillgång till föräldraskapsstöd som lämnats av utredningen *En uppväxt fri från våld*, SOU 2022:70, särskilt förslaget om att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd får i uppdrag att kartlägga förekomst och behov av målgruppsanpassade föräldraskapsstödsprogram

Sverige har en nationell strategi för föräldraskapsstöd. Viktiga grundläggande delar i strategin är att ett universellt stöd ska riktas till alla föräldrar, och att ett riktat stöd ska gå till föräldrar med riskfaktorer eller barn med beteendeproblem. Det universella stödet förväntas minska det stigma som förknippas med att söka stöd, men kan också fungera som en ingång till mer riktade insatser. Ett universellt stöd kan också minska behovet att riktade insatser.⁶⁶ Föräldraskapsstöd är mångfacetterat både i sin struktur och form, och därför kan en nationell strategi stödja ett strukturerat, hållbart och långsiktigt arbete med dessa frågor.

⁶⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶⁶ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Fortsatt stöd i genomförande av nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*, Slutrapport 2023, 2023, s. 12 f.

Utredningen noterar att flera förslag i utredningen *En uppväxt fri från våld* (SOU 2022:70) handlar om en utveckling av, och ökad tillgång till, föräldraskapsstöd. Utredningen anser att flera av dessa förslag ligger i linje med den typ av åtgärder som kan stärka stödet och skyddet för barn som är anhöriga. Som vi tidigare redogjort för är barn som är anhöriga en grupp som löper ökad risk att utsättas för våld i olika former. Det finns därför behov av riktat stöd till vissa riskgrupper, och individuellt stöd till familjer med etablerade problem. Vi bedömer i likhet med utredningen *En uppväxt fri från våld* att det, i syfte att förebygga att barn utsätts för våld, finns behov av ett samlat grepp för att säkerställa tillgången till målgruppsanpassat föräldraskapsstöd till olika grupper. Vi ser dock att behovet är bredare än att vara kopplat till våldsutsatthet. Föräldraskapsstöd är generellt viktigt även i andra situationer där föräldrar av olika anledningar har svårigheter som påverkar deras föräldraskap. Utredningen bedömer därför att regeringen bör överväga att genomföra de förslag som lagts tidigare, särskilt förslaget om att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd får i uppdrag att kartlägga förekomst och behov av målgruppsanpassade föräldraskapsstödsprogram.⁶⁷

5.11.10 Barn som anhöriga behöver uppmärksammas i det nationella hälsoprogrammet för barn och unga

Utredningens bedömning: Berörda myndigheter behöver uppmärksamma barn som anhöriga i framtagandet av det nationella hälsoprogrammet för barn och unga. Programmet bör i relevanta delar möjliggöra att barnens situation uppmärksammas i ökad utsträckning och att de och deras föräldrar erbjuds relevanta insatser.

Sedan augusti 2023 har Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga till och med 20 års ålder, tillsammans med Skolverket, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Specialpedagogiska skolmyndigheten samt Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Kärnan i det nationella hälsoprogrammet för barn och unga ska bland annat utgöras av hälsobesök med undersökningar och hälsosamtal, och föräldraskapsstöd. Målet är att det ska finnas ett standardiserat

⁶⁷ SOU 2022:70 s. 787.

och kunskapsbaserat hälsoprogram som är likvärdigt över hela landet. I arbetet ingår att ta fram kunskapsstöd till de professioner som möter barn och unga och föreslå hur programmet ska genomföras. Programmet ska bidra till att förbättra den systematiska uppföljningen av barns och ungas fysiska och psykiska hälsa och göra det enklare att tidigt upptäcka ohälsa.⁶⁸

Utredningen bedömer att ett nationellt hälsoprogram för barn och unga kan bidra till att upptäcka barn som är anhöriga, och öka möjligheterna att på ett mer likvärdigt sätt ge stöd till barn och föräldrar. Utredningen bedömer att ansvariga myndigheter i arbetet med att ta fram hälsoprogrammet behöver ta särskilt hänsyn till hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas i större utsträckning av hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skolan, elevhälsan samt andra berörda aktörer. Detta är särskilt viktigt eftersom barn som är anhöriga är en riskgrupp för egen ohälsa, och de är särskilt utsatta när det gäller till exempel psykisk ohälsa och våldsutsatthet.

5.11.11 Riktlinjer för hälso- och sjukvården behöver uppmärksamma och ta hänsyn till barn som anhöriga

Utredningens bedömning: Statliga myndigheter, regioner och kommuner behöver uppmärksamma och synliggöra behov hos barn som är anhöriga inom ramen för arbetet med nationella kunskapsstöd för hälso- och sjukvården.

Det finns många olika typer av kunskapsstöd från en mängd olika aktörer. Vissa kunskapsstöd är framtagna av statliga myndigheter, andra av kommuner eller regioner, ytterligare andra av professionsföreningar. Begreppet kunskapsstöd kan användas som ett samlingsbegrepp för olika typer av stödmaterial. Några exempel på kunskapsstöd för hälso- och sjukvården är

- *Nationella riktlinjer* – rekommendationer om behandlingar, undersökningar, arbetsmetoder och andra insatser i hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Tas fram och beslutas av Socialstyrelsen. Riktlinjerna ska ge vägledning för beslut och prioriteringar på gruppnivå i styrnings- och ledningsfrågor, och riktar

⁶⁸ Socialstyrelsen, *Slutrapport – Förstudie avseende ett nationellt hälsoprogram för barn och unga*, 2022.

sid 359(687)
 sig därför främst till beslutsfattare inom hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Riktlinjerna kan också vägleda personal i hälso- och sjukvården och socialtjänsten i vården och stödet för enskilda personer.

- *Nationella vårdprogram* – beskriver och ger stöd för hur åtgärder inom ett sjukdomsområde ska genomföras. Innehåller rekommendationer om till exempel utredning, behandling, omvårdnad, rehabilitering med mera.
- *Vårdförlopp* – ett vårdförlopp anger kortfattat vad som ska göras, i vilken ordning och när. Det beskriver en personcentrerad och sammanhållen vårdprocess som omfattar en hel eller en del av en vårdkedja. Vårdförloppet innehåller även indikatorer för uppföljning.
- *Vårdriktlinje för hälso- och sjukvård* – omfattar och ger stöd om hur en eller ett fåtal åtgärder ska genomföras. Den liknar det innehåll som finns i ett nationellt vårdprogram, men är mindre omfattande och innehåller endast en eller ett fåtal åtgärder relaterat till ett sjukdomsområde.

Anhörigas situation och behov av stöd av sjukvården uppmärksammas i flera nationella riktlinjer, vårdförlopp eller i andra typer av kunskapsstöd. I flera riktlinjer finns det skrivningar eller rekommendationer om att informera, involvera eller erbjuda stöd till anhöriga på olika sätt. I vissa fall avser rekommendationer även barn som är anhöriga. Utredningen bedömer dock att detta behöver utvecklas eftersom barn som är anhöriga måste synliggöras i större utsträckning och sjukvården har ett lagstadgat ansvar att uppmärksamma barnen och erbjuda dem stöd. Det finns också skillnader mellan olika vårdområden som inte nödvändigtvis är motiverade. Lagstiftningen omfattar en stor del av hälso- och sjukvården, och barnen kan behöva uppmärksammas och få stöd i många olika typer av situationer. Inte minst verksamheter som möter enbart vuxna patienter behöver denna kunskap. Detta krävs för att barnens situation ska uppmärksammas och för att barn som är i behov av stöd eller skydd ska få det. Detta har bland annat Socialstyrelsen konstaterat inom ramen för sina skade- och dödsfallsutredningar. Strukturer, såsom vårdprogram och styrsystem, behöver ge incitament att stödja ett barnfokuserat arbetssätt så att bestämmelsen om hälso- och sjukvårdens skyldighet att sär-

skilt beakta barns behov av information, råd och stöd i högre grad efterlevs.⁶⁹

Utredningen delar denna bedömning och anser därför att behoven hos barn som är anhöriga måste uppmärksammas vid framtagandet av nya kunskapsstöd och riktlinjer, samt i samband med uppdateringar och revideringar. Anhörigperspektivet behöver inkludera barn, och ansvaret för att uppmärksamma, stödja och skydda barn behöver framhållas där det är relevant. Hälso- och sjukvårdens ansvar gentemot barn som är anhöriga behöver därför synliggöras och konkretiseras i nationella, regionala och lokala riktlinjer, kunskapsstöd och vid uppföljningar.

⁶⁹ Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023, s. 55.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera behovet av och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en nationell anhöriglinje av god kvalitet som ger tillgängligt stöd till anhöriga dygnet runt kan erbjudas.

För att kunna bedöma behovet har utredningen kartlagt i vilken mån befintliga stöddlinjer tar emot och besvarar samtal från anhöriga. ”Stöddlinje” har i utredningen definierats som ingångar för samtalsstöd exempelvis via telefon, chatt eller sms. Gemensamt är att det finns en människa som svarar, redo att ge stöd eller hänvisa till stöd. Stödsamtal kan definieras som stöd som ges via en stöddlinje som antingen ”medmänskligt samtalsstöd” ofta utfört av volontärer eller ”professionellt samtalsstöd” utfört av anställd personal. Det professionella stödet ges av personer med relevant yrkesutbildning och erfarenhet av att ha arbetat med vägledning, stöd eller behandling på olika sätt. Det ingår i det professionella stödet att även ha kunskap om såväl hälso- och sjukvårdens verksamheter som socialtjänstens. Gemensamt för samtalsstödet i det här sammanhanget är att den som söker stöd kan vara anonym.

För att kunna erbjuda ett stöd för anhöriga som är tillgängligt dygnet runt finns i princip två vägar att välja enligt utredningens bedömning. Det ena sättet är telefon eller chatt som besvaras av någon professionellt utbildad person eller kunnig volontär. En sådan linje kan vara inriktad på att hantera alla frågor som finns inom ett visst område till exempel en viss diagnos eller också kan den vara inriktad på anhörigas situation utan koppling till den närståendes sjukdom. En linje kan finnas i offentlig eller civilsamhälles regi. Det andra sättet är en teknisk lösning, en så kallad portal, där information samlas in och erbjuds anhöriga på ett lätt tillgängligt sätt. Vi diskuterar i det följande båda dessa alternativ.

6.1 Befintliga stödlinjer

Sid 362(687)

Det finns en stor mängd stödlinjer eller rådgivningslinjer. En del stödlinjer har till syfte att stödja personer med psykisk ohälsa och minska ensamhet. Andra linjer riktar sig ofta till särskilda grupper och drivs framför allt av organisationer inom ideell sektor och av patient-, brukar-, och anhörigorganisationer. Nationella stödlinjer finns även inom närliggande områden som exempelvis alkoholberoende, drogberoende, spelberoende, våldsutsatta, och brottsoffer. Gemensamt för de flesta är att de erbjuder möjlighet att vara anonym när man tar kontakt, och att de erbjuder stödsamtal som inte är att betrakta som vård och behandling. De fungerar snarare som en kompletterande lågtröskelinsats till befintlig vård och omsorg. En utmaning med att kartlägga det befintliga stödet till anhöriga är att många stödlinjer är inriktade mot ett särskilt ämnesområde, inte mot gruppen anhöriga. Anhöriga är dock en uttalad målgrupp för många stödlinjer. Organisationer som inte har en telefonlinje kan via sina lokala föreningar erbjuda stöd för anhöriga i anhöriggrupper. Organisationer som inte har en annonserad stödlinje tar ändå emot telefonsamtal från medlemmar i olika ärenden och hänvisar vidare om det behövs. Stödlinjer inom civilsamhällets organisationer bygger både på att de uppfattas som relevanta för sina medlemmar och på att de kan mobilisera volontärkrafter.

Folkhälsomyndigheten fördelar årligen medel till ett flertal ideella organisationer inom området psykisk hälsa och suicidprevention. För 2024 har Folkhälsomyndigheten fördelat 100 000 000 kronor för detta ändamål.

Stödlinjer med anhöriga som målgrupp

Det finns ett antal stödlinjer som riktar sig enbart eller delvis till personer som är anhöriga. Stödlinjerna syftar ofta till att stödja personer och anhöriga som lever med en viss typ av sjukdomar, som till exempel cancer, demens, psykisk ohälsa, missbruk. Det kan också handla om mans- och kvinnojourer eller personer som utsatts för sexuella övergrepp. Stödlinjen kan också vara riktad mot en särskild grupp som till exempel Äldrelinjen.

Anhöriglinjen

Sid 363(687)

Anhöriglinjen startades 2009 av Anhörigas riksförbund, en partipolitiskt och religiöst obunden intresseorganisation. Anhöriglinjen bemannas av 22 volontärer med stor kunskap och erfarenhet kring anhörigas situation. De som svarar har utbildning som exempelvis sjuksköterskor, arbetsterapeuter, socionomer, läkare eller psykologer.

De allra flesta samtalen handlar om medmänskligt stöd och att få möjlighet att sätta ord på sin situation. De flesta kontakter, cirka 60 procent, vill också ha råd och stöd utifrån den situation de befinner sig i. Det kan innebära att stödja och motivera anhöriga att ta kontakter med vården och olika myndigheter. Det finns en stor osäkerhet bland dem som ringer kring hur vård och omsorgssystemen fungerar och vart man ska vända sig i olika frågor. En av tio vill fråga om lagstiftningen och rättigheter. En liten del av samtalen kommer från personer som arbetar inom vård och omsorg.

Alla samtal är anonyma men de flesta som ringer presenterar sig ändå. Verksamheten frågar inte efter ålder men uppskattningsvis är omkring 40 procent av dem som tar kontakt i åldern 45–64 år. Ungefär 35 procent är i åldern 25–44 år och 13 procent 65 år eller äldre. I övriga fall är den som ringer under 25 år eller åldern okänd.

En stor majoritet, cirka 75 procent, av dem som tar kontakt är kvinnor. I 24 procent av samtalen är den som ringer en partner. I 29 procent av samtalen är det en förälder, 15 procent ett vuxet barn, 10 procent ett syskon och 10 procent en vän eller kollega. Samtalen från barn är sällsynta och om barn ringer hänvisas de till Bris.

Anhöriglinjen är öppen några timmar per dag sex dagar i veckan. Under 2022 inkom 3 925 samtal och till och med november 2023 har det inkommit 3 365 samtal. Antalet mejl till Anhöriglinjen var 300 under 2022 och 207 till och med november 2023. Svarstiden på telefonsamtalen är under 45 sekunder.

Flest samtal har Anhöriglinjen på förmiddagarna oavsett veckodag. Samtalen på kvällarna onsdag och söndag är väl fördelade och ungefär lika många varje tidpunkt. Samtalen ökar ofta efter storhelger och semestrar. Det blir kö ibland och det finns missade samtal men de får uppmaning att ringa om igen. Anhöriglinjen uppger att de får väldigt få signaler om att det är svårt att komma fram. Tvärtom blir många förvånade över att få svar så snabbt.

På en direkt fråga från utredningen svarar ansvariga för Anhöriglinjen att verksamheten skulle behöva utökas. De samtal som registreras som obesvarade inkommer på tider som Anhöriglinjen ej är bemannad. Ambitionen är att både öka öppettiderna och kunna erbjuda samtal på fler språk än svenska och finska. Anhörigas riksförbund skulle också vilja utveckla en chattfunktion.

Anhöriglinjen får medel från Folkhälsomyndigheten inom uppdraget Verksamhetsbidrag för organisationer kring Suicidprevention. För 2023 beviljades Anhöriglinjen och Anhörighandboken 1 600 000 kronor. Medlen fördelas mellan Anhöriglinjens verksamhet och till Anhörighandboken för utveckling och uppdatering. Anhörigas riksförbund får även medel som anhörigorganisation från Socialstyrelsen.

Journalhavande medmänniska

Journalhavande medmänniska är en ideell förening, politiskt och religiöst obunden, som bedriver jourtelefon och chattverksamhet för alla människor som önskar någon att tala med. Ett särskilt jourtelefonnummer finns för verksamheten. Jouren är öppna för samtal alla kvällar och nätter och chatten på lördagar, söndagar, måndagar och tisdagar kl. 21–24. Samtalen tas emot anonymt. Föreningens kostnader uppgår årligen till i storleksordningen 350 000 kronor. Kostnaderna avser telefonväxel, rekrytering och utbildning av medlemmar, information och arbetsmöten. Inga löner eller arvoden betalas ut. Socialstyrelsen tillsammans med Stockholms stift är föreningens huvudsakliga bidragsgivare. Bidrag kommer även från företag och privatpersoner.

Föreningen Mind

Föreningen Mind driver flera stödlinjer. De som svarar är volontärer och alla har genomgått utbildning i Minds regi i grundläggande kunskaper om psykisk ohälsa och hur man genom ett medmänskligt samtal kan lyssna och stötta en person som är ung. Samtalen är anonyma. Samtliga linjer tar emot samtal från personer som är anhöriga på olika sätt. Det är dock svårt att ange till vilken grad samtalen hänger ihop med ett anhörigskap. Stödlinjerna hade 2022 en kostnad på drygt 55 000 000 kronor. Under året besvarades 86 000 samtal.

Självmordslinjen riktar sig till dem som har suicidtankar eller har en närstående med sådana tankar. Linjen finns även som chatt och är öppen dygnet runt, varje dag. Föräldralinjen är till för den som behöver reflektera över sin roll som förälder eller som är orolig för sitt barn eller ett barn i ens närhet. Föräldrar som ringer kan känna sig osäkra i sin föräldraroll eller är en nära vuxen till ett barn vars situation man oroar sig för. På Föräldralinjen får man möjlighet att både ställa frågor och bolla tankar för att hitta nya förhållningssätt och vägar till en bättre situation. De som svarar har lång erfarenhet av arbete med barn, ungdomar och föräldrar och har utbildning som psykologer, socionomer eller psykoterapeuter. Alla som svarar arbetar ideellt som volontärer.

Äldrelinjen är öppen måndag till fredag 8–19 samt lördag till söndag 10–16 och är bemannad av utbildade volontärer. Linjen erbjuder främst medmänskligt stöd, någon som lyssnar. Vid behov hänvisar volontärerna vidare till annat eller professionellt stöd. Samtalen till linjen är anonyma.

Livslinjen är öppen för personer mellan 16 och 25 år. De som svarar är volontärer och alla har genomgått utbildning i Minds regi och har grundläggande kunskaper om psykisk ohälsa och hur man genom ett medmänskligt samtal kan lyssna och stötta en person som är ung. Samtalen är anonyma.

Cancerlinjen

Cancerlinjen svarar på frågor från alla som behöver prata om frågor kopplade till cancer, oavsett om man är eller har varit sjuk själv, är närstående eller om man har mer generella frågor. Cancerlinjen bemannas av legitimerade sjuksköterskor som är specialiserade inom onkologi och med lång erfarenhet av cancervård. Kontakten är anonym och kostnadsfri. Cancerlinjen erbjuder information, stöd och vägledning. Drygt 8 300 personer kontaktade Cancerlinjen under 2022. Av dessa kontakter är 31 procent anhöriga. Därefter är det personer med cancer, 26 procent, och personer med symtom, 24 procent. Ungefär 70 procent av dem som kontaktar Cancerlinjen är kvinnor och när det gäller anhöriga utgör kvinnorna närmare 80 procent.

De vanligaste frågorna handlar om sjukdomsinformation och om behandlingar. Ungefär två av fem behöver känslomässigt stöd. Var femte person har frågor om vården. De som är anhöriga har ofta frågor och funderingar om specifika diagnoser, sorg och frågor om arftlighet. De som själva är sjuka frågar ofta om sina rättigheter i vården, om behandlingar och biverkningar.

Alkohollinjen

Alkohollinjen är en nationell verksamhet som drivs av Beroendecentrum Stockholm på uppdrag av Folkhälsomyndigheten. Tjänsten är kostnadsfri och de som kontaktar linjen kan vara anonyma. Det finns också en webbaserad stödtjänst, Alkoholhjälpen, som erbjuder samma typ av stöd som Alkohollinjen fast via nätet. Alkoholhjälpen ger fakta om alkohol och har två diskussionsforum, ett för anhöriga och ett för användare. Det finns även möjlighet att gå ett självhjälp-program och skriva till rådgivare för att ställa frågor och få stöd.

Alkohollinjen har öppet varje helgfri måndag – torsdag 11–19, samt helgfria fredagar 11–16. Stödlinjen bemannas av beteendevetare och socionomer med kunskap om beroendesjukdom. Det är sammanlagt sju heltidstjänster, men ingen arbetar heltid enbart med att svara på samtal.

Under 2022 uppmättes antalet in- och utgående telefonsamtal under hela dygnet (inklusive samtal under stängda tider) till 10 534. I snitt kom det in 878 samtal i månaden. Flest inkomna samtal var under juli och augusti, då 1 045 och 1 067 samtal ringdes till Alkohollinjen. Antalet genomförda rådgivande samtal var 3 337. Av dessa var 2 526 unika inringare, det vill säga 811 samtal var med återkommande personer. Medellängden på samtalen var 23 minuter.

Anhöriga utgör en stor del av de personer som kontaktar Alkohollinjen, uppåt 40–50 procent av samtalen. Anhöriga har ofta ett stort behov av information om beroendesjukdom. Samtalen från anhöriga tar ofta längre tid att besvara, dels för att de har många frågor, dels för att de är psykiskt, socialt och ekonomiskt tyngda av situationen.

Droghjälpen

Sid 367(687)

Droghjälpen erbjuder anonymt och kostnadsfritt stöd till den som använder droger eller som är orolig för någon i sin närhet som använder droger. Tjänsten startades 2018 och drivs av Beroendecentrum Stockholm med finansiering av Region Stockholm. Telefonlinjen tar emot samtal från hela landet och är öppen måndagar och torsdagar kl. 9–16. De anställda har tystnadsplikt, och den stödsökande är helt anonym. De anställda kan inte se telefonnummer eller IP-adress. Bemanningen utgörs av 1,5 heltidstjänster. Alla rådgivare på Droghjälpen är utbildade för att ge stöd till personer som använder droger och deras anhöriga, och är beteendevetare eller sjuksköterska i grunden. De har stor kunskap och erfarenhet av beroendevård. Stödet baseras på metoder från motiverande samtal (MI) och kognitiv beteendeterapi (KBT).

År 2002 uppmättes antalet in- och utgående telefonsamtal under hela dygnet (inklusive samtal när linjen är stängd) till 3 864. I snitt kom det in 322 samtal varje månad, flest under juli 379 och augusti 361 samtal. En stor del av samtalen kommer fortfarande in när linjen är stängd och antalet rådgivande samtal var 1 012. Under hösten 2022 gjordes ett pilotprojekt för att testa kvällsöppet en dag i veckan, men ingen permanent förändring av öppettiderna gjordes då det inte nyttjades i tillräckligt stor utsträckning.

Droghjälpen erbjuder även stöd via en anonym digital tjänst. Det finns också webbforum, självhjälsprogram samt forum för anhöriga. Verksamheten drivs av Beroendecentrum Stockholm på uppdrag av region Stockholm. Kostnaden för att driva Alkohollinjen, Droghjälpen och tillhörande digitala plattformar uppskattas till cirka 5–6 miljoner per år.

Riksförbundet Attention's anhörigtelefon

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som ADHD, autism, språkstörning och Tourettes syndrom. Anhörigtelefonen bemannas av ideell personal med kunskap inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och som även har egen erfarenhet av att vara anhörig. De svarar på frågor och kan även hänvisa vidare vid behov. Attention's anhörigtelefon är öppen för alla men de prioriterar samtal från

organisationens egna medlemmar. Anhörigtelefonen är ^{Sid 368(687)}öppen kvälls-
tid tre dagar i veckan. Samtalslängden brukar begränsas till 30 minuter
per samtal.

Demensförbundets rådgivningstelefon

Demensförbundet är Sveriges största organisation för personer med demenssjukdom eller kognitiv sjukdom och deras anhöriga. De arbetar för att förbättra förhållandena för demenssjuka och deras anhöriga och har 110 lokalföreningar runt om i Sverige, med cirka 9 000 medlemmar. Förbundet har en rådgivningstelefon som är öppen två timmar per dag sex dagar i veckan. Rådgivningen kan ge information, råd och vägledning till personer med demenssjukdom och deras anhöriga. Frågorna kan avse såväl medicinska som juridiska frågor, samt frågor om samhällets stöd till personer med demenssjukdom och deras anhöriga. Föreningen har ekonomiskt stöd som anhörigorganisation från Socialstyrelsen.

Anhörigföreningen för närstående till alkohol- och drogberoende

Anhörigföreningen för närstående till alkohol- och drogberoende (AHFAD) är en ideell förening som erbjuder hjälp till personer som lever nära, eller känner någon som är, eller har varit, beroende av alkohol eller andra droger. Föreningen grundades år 1997 av anhöriga i samarbete med Nordhemskliniken i Göteborg.

Föreningen har gruppverksamhet för anhöriga, men erbjuder även individuella samtal via telefon eller video till medlemmar. Samtalen utförs av utbildad personal som har egen erfarenhet av anhörigproblem och medberoende. Den som ringer kan vara anonym. Telefonlinjen är öppen under kontorstid på vardagar. På andra tider kan meddelande lämnas på telefonsvarare. Verksamheten finansieras via medlemsavgifter och frivilliga bidrag.

Stödlinjen för spelare och anhöriga

Sid 369(687)

Stödlinjen för spelare och anhöriga erbjuder kostnadsfri rådgivning till den som har problem med spel om pengar eller är anhörig till någon som spelar på ett sätt som skapar problem. Linjen erbjuder individanpassad rådgivning och stöd via telefon och chatt, anonymt. Linjen och chatten är öppna helgfria dagar från kl. 9.00 till 19.00, 17.00 eller 15.00. Stödlinjen är nationell men drivs av Stockholms läns sjukvårdsområde genom Centrum för psykiatriforskning på uppdrag av Socialdepartementet. Stödlinjen är även en informationsresurs för personer som arbetar inom hälso- och sjukvård, frivilligorganisationer och allmänheten.

6.2 Stödlinjer för barn och unga

När det gäller barn finns det några organisationer som erbjuder stöd via telefon eller chatt till barn och unga. Vissa av dem är specifikt inriktade mot barn som är anhöriga.

Barnens rätt i samhället, Bris

Bris har ansvar för det europeiska hjälpnumret 116 111 i Sverige vilket innebär att Bris erbjuder en nationell stödlinje för barn. Numret 116 111 och den hjälp som kan ges där är väl känt bland barn och unga. Det stöd som Bris erbjuder är helt byggt på professionella resurser. Alla som svarar på samtal från både barn och vuxna är kuratorer eller psykologer. Bris stödjer barn och unga på flera sätt, bland annat via en stödlinje dit barn kan ringa, skicka sms, chatta eller mejla dygnet runt. Under 2022 tog Bris emot drygt 44 000 samtal och en stor del av samtalen handlade om olika symtom på psykisk ohälsa och dåligt mående. Samtalen är anonyma och stödverksamheten bemannas av anställda kuratorer. En stor del av samtalen, cirka 2 500, handlar specifikt om att barnen berättar om hur vuxnas svårigheter påverkar dem. Samtalen handlar om föräldrar eller andra vuxna som har psykisk eller fysisk ohälsa, missbruk eller arbetslöshet eller ekonomiska problem. Det är vanligt att samtalen som handlar om barnets egna dåliga mående visar sig ha en nära koppling till svårigheter som barnets föräldrar har.

Maskrosbarn

Sid 370(687)

Maskrosbarn är en barnrättsorganisation som sedan 2005 har arbetat med att förbättra levnadsvillkoren för de barn i Sverige med föräldrar som har ett missbruk, en psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Organisationen vänder sig till barn och unga mellan 13 och 19 år. De erbjuder stöd i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Maskrosbarn erbjuder ett digitalt stöd via chatt till barn och unga. Chatten är öppen måndag till torsdag samt söndagar 20–22. Chatten bemannas av volontärer som har egen erfarenhet av att växa upp som maskrosbarn. Under 2022 genomfördes 972 samtal via chatten. Det finns också möjlighet för barnen att boka ett digitalt möte med en kurator.

Maskrosbarn har ett flertal anställda, men en stor del av stödverksamheten bedrivs av volontärer. Alla som arbetar med att möta barn inom organisationen identifierar sig själva som maskrosbarn, vilket betyder att de själva har växt upp i familjer med föräldrar med missbruk, psykisk sjukdom eller har blivit utsatta för våld av en förälder. Identifikation mellan barnen och de vuxna är en viktig del av Maskrosbarns stöd.

Jourhavande kompis

Jourhavande kompis är en digital stödchatt som drivs av Röda Korset. Chatten är öppen varje dag för barn och unga upp till 25 år som behöver någon att prata med. De som svarar i chatten är unga volontärer som ger stöd, lyssnar och ställer frågor. Volontärerna pratar svenska, engelska samt dari. Många samtal handlar om oro, ångest och psykisk ohälsa. Under 2022 besvarade verksamheten 1 722 samtal.

Stiftelsen Trygga barnen

Stiftelsen Trygga Barnen är en ideell organisation som stödjer barn och unga upp till 25 år. Organisationen riktar sig till dem som lever i eller har växt upp i en familj där någon har problem med missbruk. Organisationen erbjuder stödchatt via Snapchat, under kvällstid fyra dagar i veckan. Man ger även stöd via telefon på dagtid, samt via sms

och mejl. De som kontaktar har möjlighet att vara anonyma. Totalt^{Sid 371(687)} under 2022 hade man 2 321 stödkontakter i chatten.

De som arbetar i stödverksamheten är volontärer och har egna erfarenheter av att vara anhörig till någon med missbruk och psykisk ohälsa. Trygga barnen har också volontärer, Trygga hjältar, runt om i landet. De ska fungera som en länk mellan barnen och stödet i den kommun där volontären verkar. Barn och ungdomar kan kontakta dessa volontärer via Instagram för att få stöd och rådgivning.

Under 2021 hade Trygga barnen åtta heltidsanställda och fem deltidspanställda, samt cirka femtio aktiva volontärer. Marknadsföring av Trygga barnens verksamhet sker bland annat via föreläsningar i skolor samt för vuxna. Verksamheten finansieras via bidrag från myndigheter, stiftelser, fonder, företag och privatpersoner.

6.3 Behov av en ny stömlinje för anhöriga

6.3.1 Vad söker anhöriga för stöd via stödlinjer?

I Folkhälsomyndighetens rapport om sitt uppdrag att genomföra en kartläggning av rådgivning och stöd via telefon och webb inom narkotika- och dopningsområdet med mera beskrivs anhöriga som en bortglömd men viktig grupp som bör utgöra en betydande målgrupp för stödlinjen.¹ Anhöriga behöver dels stöd för att förbättra sitt eget mående dels råd kring hur man kan bemöta sin närstående för att få till stånd beteendeförändringar. Det senare gäller inte minst föräldrar till barn som kanske är på väg in i ett skadligt drogbruk.

Utredningen har inte haft möjlighet att göra någon heltäckande behovsanalys av en nationell stömlinje för anhöriga. Det går dock att konstatera att anhöriga utgör en stor andel av de personer som i dag kontaktar befintliga stödlinjer. För vissa stödlinjer utgör anhöriga en majoritet av kontakterna. Stödet ges på olika sätt, via telefon men också via digitala kanaler som chatt, forum eller webbaserade meddelanden.

Vid inventeringen av det befintliga utbudet är det tydligt att anhöriga kontaktar det stöd som man uppfattar passar in på den egna livssituationen. Det kan handla om ett specifikt stöd för att man

¹ Folkhälsomyndighetens Återrapportering av regeringsuppdrag att föreslå åtgärder för hur ett nationellt dopningsförebyggande arbete kan bedrivas framöver, Folkhälsomyndigheten 2020.

bättre ska förstå den närståendes sjukdom eller tillstånd. Det kan också handla om ett medmänskligt stöd i situationen som anhörig. Sid 372 (687)

Om man har en närstående som drabbats av cancer kontakter man Cancerlinjen, om man är anhörig till någon med ett skadligt bruk av alkohol så kontakter man Alkohollinjen. I de dialoger som utredningen har haft med föreningar och andra aktörer lyfts just denna aspekt som viktig – att många anhöriga vill prata med någon som förstår den specifika situation man befinner sig i. Anhöriga vill också få information om till exempel specifika sjukdomstillstånd som stroke, demenssjukdomar eller Parkinsons sjukdom. De kan också vilja veta mer om hur man ska hantera en närstående med exempelvis psykisk ohälsa, suicidalitet eller skadligt bruk eller beroende, ett drogmissbruk. Detta ställer krav på att de som svarar har erfarenhet av området, antingen som profession eller baserat på egna erfarenheter. De flesta stödlinjer bemannas i dag av professionella som till exempel onkologisjuksköterskor eller av volontärer med egen erfarenhet till exempel som anhörig.

Anhöriga behöver också ett allmänt inriktat medmänskligt stöd. Behovet är inte kopplat till den närståendes sjukdom utan det handlar om behovet av personligt eller medmänskligt stöd som en konsekvens av den närståendes situation. Behovet av stöd till anhöriga för egen del är inte alls mindre eller sekundärt. När anhöriga söker eller kan ta emot stöd för egen del så kan det bero på att tidpunkten är lämplig och att oron för den närstående inte längre tar all uppmärksamhet.

6.3.2 Anhörigas behov av stöd via telefon eller chatt

Anhöriga är inte en homogen grupp, utan består av ett brett spektrum av människor i olika åldrar, i olika situationer och med olika bakgrund och resurser. Ett anhörigskap kan ha likheter, men det är ofta stor skillnad mellan att till exempel vara ett minderårigt barn till en svårt sjuk förälder eller att vara gift med en person som har ett alkoholmissbruk. Utredningen bedömer att anhöriga i första hand efterfrågar ett målgruppsanpassat stöd.

Det är svårt att dra några säkra slutsatser om i vilken utsträckning befintliga stödlinjer i dag når anhöriga som har behov av en kontakt med en stödlinje. Det är också svårt att dra några säkra slutsatser om

i vilken utsträckning anhöriga försöker kontakta en stödlinje, ^{Sid 373(687)} men inte lyckas på grund av kö eller brist i tillgänglighet. Brist på tillgänglighet kan till exempel handla om otillräckliga öppettider. Andra hinder kan vara att linjen inte kan ta emot samtal från en person med en hörselskada eller att den inte hanterar andra språk än svenska. Att anhöriga inte kontaktar en stödlinje kan också handla om att de inte känner till det befintliga utbudet.

I vissa kontakter med befintliga stödlinjer har de som bedriver verksamheten uppgett att de testat att utöka sina öppettider på till exempel kvällar eller nätter, men att detta sedan avbrutits då antalet kontakter varit för lågt. Vissa menar att det är ett medmänskligt stöd som främst kan behövas till exempel nattetid.

Vilken typ av stöd som anhöriga efterfrågar i kontakt med stödlinjer varierar. Det handlar ofta om att man behöver prata om sin situation, att någon lyssnar. Det handlar lika ofta om specifika frågor om till exempel diagnoser eller behandlingar. Anhöriga efterfrågar också vägledning och råd om hur olika situationer kan hanteras och vart man kan vända sig för att få hjälp. Frågorna kan också handla om juridiska och ekonomiska frågeställningar som uppstått.

Något förenklat kan anhörigas behov när de kontaktar någon stödlinje beskrivas som att de främst söker information och kunskap. De vill även få råd om vart de kan vända sig för att få veta mer eller bara komma i kontakt med någon som lyssnar.

Behov av stöd för egen del

Anhöriga har också behov av stöd för egen del. Det handlar dels om situationen som sådan att vara anhörig till någon som kanske har drabbats av svår sjukdom. Känslorna kan vara många och svåra att hantera på egen hand. Bekräftelsen av något man kanske anat blandas med känslor av tynande hopp och sorg över att det faktiskt är så. Dels handlar det om alla praktiska frågor som måste ordnas upp. Många behöver rådgivning för att kunna komma fram till beslut. Dessa situationer behöver mötas på olika sätt.

När någonting nyligen hänt en närstående person är det svårt för anhöriga att sätta de egna behoven främst. Det är omvittnat svårt att nå anhöriga med information under en akut fas. Det kan helt enkelt vara för svårt att ta in just då. Information behöver lämnas flera gånger

och vid olika tillfällen. När exempelvis det akuta skedet i den närståendes sjukdom stabiliserats eller när samordningen av insatser fungerar så blir det möjligt för anhöriga att ta emot eller söka stöd för de personliga behoven. Blir anhöriga inte involverade och delaktiga i planeringen av vården eller omsorgen så kan de beslut som fattas brista i anpassning till de anhörigas situation och önskemål. Det kan leda till situationer där det kan vara svårt för anhöriga att säga nej eller ifrågasätta beslut som fattas utan att man varit delaktig. Här är det viktigt att ha någon att prata med och för att få råd och stöd.

Sid 374(687)

6.4 En nationell anhöriglinje bör inte inrättas

Utredningens bedömning: En ny nationell anhöriglinje bör inte inrättas.

Skälen för utredningens bedömning

Anhöriga är inte en enhetlig grupp. De har många olika typer av frågor som ofta kräver särskilda kunskaper eller erfarenheter för att bemötas på ett bra sätt. En nationell stödlinje för alla anhöriga skulle behöva kunna svara på frågor om specifika sjukdomar, frågor om särskilda situationer kopplat till beroende eller våld, juridiska frågeställningar och kunna erbjuda medmänskliga samtal.

BRIS är sedan några år tillbaka den nationella stödlinjen för barn. Utredningen bedömer att BRIS får många samtal som på något sätt är kopplade till att barnen är anhöriga. Även andra organisationer besvarar samtal från barn och unga som är anhöriga.

Befintliga stödlinjer besvarar i dag i stor utsträckning samtal och andra kontakter från anhöriga. Utredningen bedömer att det vore mer ändamålsenligt att stödja de stödlinjer som redan finns, i stället för att inrätta en ny nationell stödlinje för alla olika typer av anhöriggrupper.

Utredningen har inte kunnat konstatera att det finns något generellt behov av en stödlinje för anhöriga som är tillgänglig dygnet runt. I de kontakter som utredningen har haft med befintliga stödlinjer tyder en del på att det kan finnas behov av stärkt kapacitet under

befintliga öppettider. Det kan också finnas behov av att utöka öppettiderna. Behoven kan dock skilja sig åt mellan olika stödlinjer.

Det skulle bli ett mycket omfattande och komplext uppdrag att inrätta och bemanna en nationell anhöriglinje med uppgift att ta emot frågor om såväl särskilda sjukdoms- som situationsspecifika ämnen samt ge anhöriga personligt stöd och rådgivning. Det skulle krävas en bemanning bestående av ett stort antal professionellt utbildade rådgivare. En nationell anhöriglinje med en bemanning på fem personer beräknas kosta cirka 6 000 000 kronor per år, om den har öppet under kontorstid. En dygnet runt öppen linje bemannad med fem personer beräknas kosta cirka 25 000 000 kronor per år. En dygnet-runtöppen linje med högre kapacitet, sju personers bemanning, beräknas kosta cirka 33 000 000 kronor per år. I samtliga alternativ tillkommer investeringskostnader.

Regeringen har i mars 2024 beslutat inrätta en nationell stödlinje inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Stödlinjen ska vara öppen dygnet runt och tjänsten ska utgöras av telefon- och webbaserade stödotsatser utan kostnad för den enskilde. Folkhälsomyndigheten får 22 000 000 kronor för att via en utvald aktör inrätta den nationella stödlinjen. Syftet är att erbjuda ett professionellt och anonymt samtalsstöd till personer med psykisk ohälsa och suicidalitet samt till anhöriga och närstående. Ambitionen är att den ska nå ut brett och att den ska fungera som ett komplement till regionernas hälso- och sjukvård. Vi bedömer att denna satsning ligger i linje med vår bedömning av behovet av målgruppsrelaterat stöd till olika grupper och deras anhöriga.

Mot bakgrund av vad som framkommit bedömer utredningen att det inte vore ändamålsenligt eller effektivt att föreslå en ny nationell anhöriglinje som är tillgänglig dygnet runt. Utredningen bedömer att det är mer effektivt att staten stödjer utvecklingen på andra sätt. Vi föreslår därför i stället ett ökat stöd till anhörigorganisationer i syfte att öka deras möjligheter att erbjuda stöd via telefon, chatt eller liknande, samt att det inrättas en lätt tillgänglig informationsportal för anhöriga.

6.5 Riktat statsbidrag till stödlinjer för anhöriga

Sid 376(687)

Utredningens bedömning: Regeringen bör anslå ytterligare medel till anhörigorganisationer för att de i ökad utsträckning ska kunna besvara frågor och samtal från anhöriga via telefon, chatt eller liknande.

Skälen för utredningens bedömning

Vi ser behov av att öka tillgängligheten till information, kunskap och personligt stöd för anhöriga. Möjligheten för anhöriga att kontakta stödlinjer som utgår från den närståendes problematik är viktig så att anhöriga kan få svar på specifika frågor. Det är även viktigt för anhöriga att kunna prata om sin situation så att de kan bli hänvisade till rätt hjälp eller stöd innan de drabbas av egen ohälsa.

De anhörigorganisationer som i dag tar emot stöd enligt förordningen (2011:1151) om statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående har en viktig roll i stödet till anhöriga. Socialstyrelsen lämnade 2024 bidrag till 12 organisationer. Det fördelades 16 miljoner kronor, varav 13 miljoner till verksamhetsbidrag och 3 miljoner till grundbidrag under 2024.

Flera av organisationerna som får stöd enligt nämnda förordning utgår från en särskild diagnosbild, men de bedriver också stödverksamhet riktad till anhöriga. Flera av organisationerna bedriver någon form av stödlinje eller rådgivning via telefon eller digitalt. De som svarar på frågorna kan vara erfarna volontärer men också professionella som till exempel demenssjuusköterskor. Det stöd som organisationerna ger kan handla om många livsområden som till exempel kunskap om sjukdomar, hjälpmedel, habilitering och rehabilitering. Stödet kan även handla om arbetsliv, familjeliv, juridik och avlastning.

I utredningsarbetet har det visat sig att det kan finnas behov av att utöka kapacitet eller öppettider för olika typer av stödlinjer. Vi anser dock inte att det bör inrättas en ny nationell anhöriglinje, utan att det vore mer ändamålsenligt att stödja befintliga stödlinjer för anhöriga. Utredningen bedömer därför att det kan behövas ytterligare ekonomiskt stöd till anhörigorganisationer som bedriver någon form av stödlinje, via telefon eller en digital kanal, för att de ska kunna besvara fler samtal och frågor från anhöriga.

Utredningen bedömer därför att det ekonomiska stödet till anhörigorganisationer bör öka. Det ökade stödet ska syfta till att öka deras kapacitet att besvara samtal och frågor från anhöriga. Vi bedömer att det utökade anslaget bör uppgå minst 2 000 000 kronor per år.

Ett ökat stöd om 2 000 000 kronor per år skulle möjliggöra en förstärkt kapacitet att ta emot samtal på obekväm arbetstid med cirka 4 000 samtal per år. Den beräkningen bygger på att den tjänsten utförs av anställd personal till en beräknad kostnad om 750 000 kronor för en heltidstjänst. Skälet är att det är svårare att engagera volontärer för att bemanna en stömlinje på obekväm arbetstid. Skulle den ökade kapaciteten i stället förläggas till kontorstid skulle fler volontärer ta emot samtalen och fler samtal kunna besvaras till samma kostnad.

Ett utökat stöd bör riktas till organisationer som har någon form av stömlinje och genom denna besvarar frågor och samtal från anhöriga. En förutsättning för att kunna ta del av ett ökat stöd bör vara att stömlinjen inte endast är tillgänglig för medlemmar. Att viss specialiserad rådgivning som exempelvis juridisk rådgivning riktas till medlemmar bör dock inte utgöra ett hinder för möjlighet till ökat stöd.

Ett absolut krav för stöd bör vara att en anhöriglinje lever upp till det så kallade tillgänglighetsdirektivet om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster². Det ska även gå att använda Post- och Telestyrelsens inkluderande telefonitjänster för personer med funktionsnedsättning och vid ett videomöte ska det vara möjligt att använda skriv- eller teckenspråkstolk. Utredningen bedömer också att det är viktigt att ett utökat stöd till anhörigorganisationernas stödlinjer följs upp särskilt för att kunna utvärdera effekten och ändamålsenligheten.

6.6 En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Utredningens förslag: En nationell informationsportal där anhöriga kan få information och vägledning bör inrättas.

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att i samråd med Sveriges Kommuner och Regioner närmare analysera förutsättningarna för att utforma och förvalta en informationsportal för anhöriga.

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

Skälen för utredningens bedömning

Sid 378(687)

Anhöriga till personer som är sjuka eller har andra svårigheter utgör en stor del av befolkningen och de offentliga verksamheterna har ett brett ansvar för att ge information och stöd till allmänheten inom sina ansvarsområden. Men det finns många situationer där anhöriga inte vet vilken information de kan ha nytta av eller var de ska börja söka. Utredningens analys av behovet av en kontaktperson för vissa anhöriga har visat att anhöriga i olika situationer kan ha ett stort behov av lättillgänglig information, kunskap och vägledning.

Det finns en stor mängd aktörer som på olika sätt förmedlar information som kan vara relevant för anhöriga: kommuner, regioner, Nka, Socialstyrelsen, Försäkringskassan och olika organisationer i civilsamhället. Informationen finns ofta tillgänglig via webbplatser, som i sin tur ofta länkar vidare till andra webbplatser eller digitala tjänster.

Många anhöriga behöver på ett enkelt tillgängligt sätt hitta svar på sina frågor. Det kan handla om vart man ska vända sig för att få stöd och hjälp, information om sjukdomar och hälso- och sjukvård, social omsorg, färdtjänst eller hjälpmedel. Frågorna kan även röra rättigheter eller annan viktig samhällsinformation, samt vilka olika organisationer inom civilsamhället som erbjuder stöd till anhöriga.

Det kan även avse information om vilken typ av ersättningar anhöriga kan ansöka om när de tar hand om någon som är sjuk eller har en funktionsnedsättning. Anhöriga kan även behöva information om hur man på ett bra sätt kan bemöta den som är sjuk under sjukdomens olika faser. Frågorna kan även handla om till exempel privat ekonomi och ställföreträdarskap.

Mot bakgrund av den stora bredd och variation på frågor som anhöriga kan ha behöver de ofta navigera genom ett stort antal webbplatser och länkar. Mängden information, webbplatser och länkar kan göra det svårt för anhöriga att få en överblick och hitta rätt. Detta talar för att det finns behov av att samla och presentera informationen på ett lättöverskådligt sätt. Utredningen föreslår därför att det bör inrättas en informationsportal för anhöriga där relevant information och vägledning samlas på ett lättillgängligt sätt.

Informationsportalen ska fokusera på vanliga frågeställningar som rör anhörigas situation och den ska ses som ett komplement till andra informationsvägar. Portalen behöver ha en användarvänlig struktur och

lättförståeliga sök- och filtreringsfunktioner. Den behöver även vara utformad så att den uppfyller alla krav på tillgänglighet.³

Sid 379(687)

Portalen behöver kunna samla relevant information för anhöriga från regioner, kommuner, statliga myndigheter och civilsamhällets organisationer. De närmare avgränsningarna för utformningen och innehållet i informationsportalen behöver dock ske inom ramen för ett kommande utvecklingsarbete.

Lämplig värd för en informationsportal för anhöriga

Det finns många alternativ när det gäller vem som skulle kunna ta fram och förvalta en informationsportal för anhöriga. Det kan till exempel vara en statlig myndighet, en ideell organisation eller en privat aktör i någon form.

Det finns fördelar med att uppdraget ges till en aktör som redan har upparbetad kompetens inom området som är värdefull i utvecklingsarbetet. 1177 är en samlingsplats för information och tjänster inom hälsa och sjukvård. Via telefonnumret 1177 erbjuds sjukvårdsrådgivning från landets olika regioner dygnet runt. Webbplatsen 1177.se innehåller kvalitetssäkrad och användarvänlig information samt tjänster som syftar till att underlätta patienters och närståendes kontakter med vården.

1177 förvaltas och utvecklas av Inera. Inera är kommunernas och regionernas digitaliseringsbolag med uppdrag att utveckla välfärden. Bolaget utvecklar och förvaltar bland annat IT-arkitektur och digital infrastruktur. Inera är ett aktiebolag som är helägt av regioner och kommuner, både via direktägande och via Sveriges Kommuner och Regioner, SKR.

Utredningen bedömer att det inom Inera finns mycket kompetens som skulle vara värdefull vid utvecklingen av en informationsportal för anhöriga, till exempel kunskap och erfarenhet av it-arkitektur och digital infrastruktur. De har även medicinsk sakkunskap, juridisk expertis och – inte minst – kunskap om verksamheterna i kommuner och regioner.

³ Se bl.a. Tillgänglighetsdirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019.

För närvarande bedriver 1177 projektet *Sammanhållen planering*.^{Sid 380(687)} Ett viktigt mål för projektet är att all information som invånaren behöver ska finnas tillgänglig utan de informationsluckor som uppstår om inte alla vårdgivare och system är anslutna till den nationella infrastrukturen. Inom ramen för projektet pågår gemensamt arbete för att identifiera och ta fram överenskomna standarder för nya informationsmängder. Denna struktur kan vara användbar vid utveckling av en informationsportal för anhöriga, vilket antas bidra till att minska utvecklingskostnaderna.

En ytterligare fördel med 1177 är att det är en välkänd plattform som redan är etablerad för den breda allmänheten. Det kan underlätta avsevärt för att lättare kunna nå målgruppen för informationsportalen.

Utredningen har haft en dialog med SKR och Inera om förutsättningarna för skapa en informationsportal för anhöriga och bedömer att mycket talar för 1177 skulle vara en lämplig aktör.

Det kan dock inte uteslutas att det finns andra aktörer eller andra sätt att skapa och förvalta en informationsportal för anhöriga. Frågan behöver således beredas ytterligare och regeringen bör därför ge lämplig myndighet i uppdrag att i samråd med SKR närmare analysera förutsättningarna för att utforma och förvalta en informationsportal för anhöriga.

7.1 Inledning

I avsnittet redovisas konsekvenserna av utredningens förslag. Enligt kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning¹ vid regelgivning ska en utredning redovisa konsekvenserna av de förslag som utredningen lämnar. Om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda ska utredningen redovisa en beräkning av dessa konsekvenser. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt ska utredningen även redovisa dessa. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska utredningen föreslå finansiering. Den kommunala finansieringsprincipen innebär att inga nya obligatoriska uppgifter från staten får införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner.

Om förslagen har betydelse för den kommunala självstyrelsen ska utredningen redovisa detta. Detsamma gäller om förslagen har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag, jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Av utredningens direktiv framgår det särskilt att utredaren ska göra en samhällsekonomisk analys av problem och syfte samt analysera de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ, och beakta detta i de förslag som läggs. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen, ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen, RF, redovisas. Om förslagen inne-

¹ Den 6 maj 2024 började förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar att gälla. För kommittéer och särskilda utredare som har tillsatts före den 6 maj 2024 gäller dock fortfarande 6 och 7 §§ i den upphävida förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

bär offentligfinansiella kostnader, ska utredaren också lämna förslag till finansiering.

Av direktiven framgår det även att barnkonventionen och Europakonventionen ska vara utgångspunkter för utredarens arbete. Det som bedöms vara till barnets bästa ska ligga till grund för bedömningen av de åtgärder som utredaren föreslår.

7.1.1 Förslag till lagändringar

Utredningen bedömer att det är nödvändigt att tydliggöra ansvaret för stöd till anhöriga i lag och lämnar följande förslag till lagändringar.

Socialnämndens ansvar för anhöriga, såväl vuxna som barn, behöver förtydligas. Bestämmelsen i 5 kap. 10 § SoL behöver förtydligas på det sättet att det framgår att socialnämnden ska lämna information, vägledning och stöd för att underlätta för de personer som stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. Utredningen föreslår vidare en ny bestämmelse i 5 kap. 10 a § SoL där det framgår att anhöriga enligt 5 kap. 10 § SoL som har ett särskilt behov av stöd ska erbjudas en anhörigkontakt. Anhörigkontakten ska tillgodose den anhöriges individuella behov av information, vägledning och stöd i planering. En sådan kontaktperson ska kunna ges utan föregående behovsprövning.

Det behöver även tydliggöras att socialnämnden har ett särskilt ansvar för att barn som är anhöriga får det stöd och den hjälp som de behöver. Därför föreslås en ny bestämmelse i 5 kap. 10 b § SoL där det framgår att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Avseende hälso- och sjukvården föreslår utredningen att det i hälso- och sjukvårdslagen förtydligas att vårdgivaren har ett ansvar att erbjuda information, råd och stöd till barn som är anhöriga till någon av de grupper som räknas upp i bestämmelsen. Vidare ändras bestämmelsen på det sättet att även syskon omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde, samt att begreppet varaktigt tas bort. Vidare föreslås i patientsäkerhetslagen en språklig ändring i 6 kap. 5 § andra stycket PSL som anger att hälso- och sjukvårdspersonalen ska uppmärksamma barn som är anhöriga. I övrigt justeras bestämmelsen på samma sätt som 5 kap. 7 § HSL.

7.1.2 Alternativa lösningar och effekter om regelverket inte ändras Sid 383(687)

Om utredningens förslag inte genomförs bedömer utredningen att nuvarande brister i stödet till anhöriga kommer att kvarstå. Det är viktigt att komma till rätta med dessa brister både utifrån de anhöriga och närståendes perspektiv, och utifrån ett samhällsperspektiv. Många anhöriga drabbas av ohälsa och får minskad förmåga att arbeta. Barn som är anhöriga riskerar också att drabbas av många allvarliga negativa konsekvenser, till exempel psykisk ohälsa eller ofullständig skolgång. Det görs och har gjorts flera åtgärder för att stärka stödet till anhöriga, som utredningen ser positivt på, men det är inte tillräckligt.² För att uppnå likvärdighet i landet och säkerställa att alla anhöriga får det stöd som de behöver bedömer utredningen därför att det är nödvändigt att göra dessa lagändringar. Utredningen bedömer att det är särskilt angeläget att förtydliga ansvaret för barn som är anhöriga, för att säkerställa att barn får det stöd de har rätt till.

Att använda så kallad ”mjuk styrning” för att få till stånd ett mer enhetligt arbetssätt för stöd till anhöriga är ett alternativ som utredningen har övervägt. Det kan handla om vägledningar och rekommendationer i form av till exempel allmänna råd från myndigheter. Utredningen bedömer dock vid en sammantagen bedömning att det behövs lagändringar i vissa avseenden, om kravet på större tydlighet och jämlikhet ska kunna uppnås.

7.1.3 Vilka berörs av förslagen?

Anhöriga, såväl vuxna som barn, berörs av förslagen. Regioner, vårdgivare och hälso- och sjukvårdspersonal påverkas av de förändringar som avser hälso- och sjukvårdslagstiftningen, främst den att syskon också ska omfattas av 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL. Förslagen får således störst påverkan för de vårdgivare och den hälso- och sjukvårdspersonal som i dag arbetar i verksamheter som enbart riktar sig till barn. De behöver enligt förslaget uppmärksamma om deras patient – barnet – har syskon som kan vara i behov av information, råd och stöd och erbjuda sådana insatser.

² Bland annat har Socialstyrelsen tagit fram kunskapsstöd, med utgångspunkt i regeringens nationella anhörigstrategi, som ska hjälpa till att stärka anhörigperspektivet inom både hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Kommuner och socialnämnder påverkas av våra förslag avseende författningsändringar i socialtjänstlagen, bland annat kravet att erbjuda en anhörigkontakt samt förtydligandet av att även barn som är anhöriga ska få det stöd och den hjälp som de behöver.

Utredningen föreslår även att regeringen ger ett antal regeringsuppdrag till statliga myndigheter, vilket påverkar dessa myndigheters arbete.

7.2 Konsekvenser för vuxna anhöriga

Utredningens bedömning: Förslagen bedöms leda till positiva konsekvenser för anhöriga. Förslaget om anhörigkontakt förväntas leda till att vuxna anhöriga som har ett särskilt behov av stöd också får stöd i större utsträckning och att det stödet blir mer likvärdigt över landet.

Som framgår av tidigare kapitel har utredningen haft dialoger med företrädare för brukar- och patientorganisationer och deras anhöriga. Vi har även tagit del av rapporter och annat underlag där anhörigas behov framgår.

För anhöriga kan det vara en positiv och berikande erfarenhet att som anhörig ge vård och omsorg till en närstående. Det kan ge nya perspektiv och fördjupa relationen. Anhörigskapet kan dock även påverka den anhöriges mående och livskvalitet negativt. Det kan innebära stora påfrestningar, oro, sorg och stress. Det kan i sin tur påverka den anhöriges fysiska och psykiska hälsa, ekonomi, vardag och livskvalitet. Det är till exempel väl känt att inte minst föräldrar till barn med olika typer av sjukdomar och funktionsnedsättningar ofta mår fysiskt och psykisk dåligt och ofta blir sjukskrivna. Även andra grupper av anhöriga kan på liknande sätt påverkas starkt negativt av situationen. Att det finns ett fungerande stöd till anhöriga bidrar till att minska risken för negativa konsekvenser av anhörigskapet i form av till exempel ohälsa och sjukskrivning. Vidare skapar det bättre förutsättningar för att den anhörige exempelvis ska kunna fortsätta arbeta, bibehålla andra relationer och en aktiv fritid samt delta i den närståendes vård och omsorg efter eget önskemål och ork.

Hur ett anhöringskap påverkar den anhörige skiljer sig åt och det gör även behovet av stöd. Vissa anhöriga kan ha ett särskilt behov av stöd. Genom förslaget om anhörigkontakt kan de anhöriga som har ett särskilt behov få ett mer individanpassat stöd. Det individanpassade stödet till anhöriga kan även bli även mer likvärdigt över landet.

Genom utredningens förslag förväntas stödet till anhöriga stärkas och bli mer enhetligt över landet. Konsekvenserna blir därför positiva för anhöriga, både på individnivå och för anhöriga som grupp.

7.3 Konsekvenser för barn

Utredningens bedömning: Samtliga förslag bedöms få positiva konsekvenser för barn som är anhöriga, och för barns rättigheter enligt barnkonventionen, bland annat artikel 6 (rätt till liv, överlevande och utveckling), 12 (rätt till delaktighet), 17 (skydd mot övergrepp och våld), 19 och 24 (rätt till bästa möjliga hälsa). Samtliga förslag är baserade på vad utredningen bedömer är bäst för barn enligt artikel 3 barnkonventionen.

Barnkonventionen är sedan 2020 svensk lag.³ I förarbetena till lagen som innebar att barnkonventionen inkorporerades i svensk lagstiftning framhålls att konventionen bör synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant.⁴ All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.⁵ Vidare ska det vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa enligt artikel 3.1 barnkonventionen. I beslut som rör barn som kollektiv – till exempel när lagar stiftas – måste barns bästa bedömas och fastställas med utgångspunkt i de omständigheter som råder för den grupp av barn det gäller

³ Se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

⁴ Prop. 2017/18:186 s. 92 f.

⁵ Regeringens proposition 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*.

och för barn i allmänhet.⁶ Barn bör även konsulteras när lagstiftning, strategier och beslut som rör barn och deras rättigheter formuleras.⁷

Som framgår av kapitel 5 har utredningen tagit del av vad barn och unga själva säger om att vara anhöriga genom olika rapporter, enkäter och annat material där barn och unga förmedlar sina erfarenheter. Utredningen har också, tillsammans med organisationen Maskrosbarn, genomfört en workshop med barn och unga mellan 14 och 19 år. Vid workshopen fick barnen beskriva hur deras anhörighet ser ut och hur det har påverkat dem. Barnen lyfte bland annat att anhörigheten medfört känslor av ensamhet, skuld, oro och ångest. Att anhörighet kan medföra ett orimligt stort ansvarstagande för barnen, och skolans betydelse lyftes också särskilt. Barnen fick också lämna förslag på vad som skulle behöva göras för att förbättra situationen för barn i deras situation.

I workshopen och i andra underlag återkommer barnen till att de saknat information och kunskap av olika aspekter kopplat till sin egen och sina föräldrars situation. Det är angeläget att barnen uppmärksammas i ökad utsträckning och att de och deras föräldrar får information om vilket stöd eller vilken hjälp de kan få, både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården. Förslagen möjliggör detta i större utsträckning och det ligger i linje med barnkonventionens artikel 12 om barns rätt till information och delaktighet. Det ligger även väl i linje med vad barnen själva har lämnat förslag på. De vill att vuxna tar ett större ansvar för att hjälpa dem.

Genom att tydliggöra ansvaret att erbjuda barn som är anhöriga stöd kan stödet till barn bli mer likvärdigt. Fler barn, oavsett var i landet de är bosatta och oavsett problematik, kan få tillgång till stöd. Eftersom förslagen innebär att även syskon ska erbjudas stöd från vårdgivare kommer fler barn än i dag få möjlighet till stöd. På så sätt kan alla barns lika värde och rättigheter enligt artikel 2 i barnkonventionen stärkas.

⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), p. 32, p. 52–79, genom Barnombudsmannen, Allmänna kommentarer: <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/> (hämtad 2024-04-30).

⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) p. 122, genom Barnombudsmannen, Allmänna kommentarer: <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/allmannakommentarer/> (hämtad 2024-04-30).

Utredningen bedömer att förslagen kan bidra till att minska risken för de negativa konsekvenser som barn riskerar när de är anhöriga. Genom rätt stöd kan barnen få bättre förutsättningar för att klara skolgången, kunna delta i fritidsaktiviteter och upprätthålla goda relationer. Ett förbättrat stöd kan även minska risken för psykisk och fysisk ohälsa under uppväxten och när barnen blir vuxna. Förslagen kan även bidra till att minska risken för att barn utsätts för olika former av våld från sina föräldrar, eller att de tvingas bevittna våld mellan andra familjemedlemmar. På så sätt stärks barns rätt att skyddas mot övergrepp och våld (artikel 19), rätt till överlevnad och utveckling (artikel 6) och rätt till bästa möjliga hälsa (artikel 24) enligt barnkonventionen.

Även de förslag som i huvudsak berör vuxna personer kan förväntas påverka barn på ett positivt sätt. Om vuxna som är föräldrar i större utsträckning får tillgång till ett mer individanpassat anhörigstöd kommer det bidra till att stärka deras förmåga att vara bra föräldrar som kan ge barnen en trygg uppväxt. På så sätt kan förslaget om bland annat anhörigkontakt bidra till att stärka fler barns rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) och rätt till bästa möjliga hälsa (artikel 24) enligt barnkonventionen.

Samtliga förslag bedöms sammantaget vara det bästa för barn, både som individer och som grupp, enligt artikel 3 barnkonventionen.

7.4 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Utredningens bedömning: Utredningens förslag om att erbjuda en anhörigkontakt påverkar i viss mån den kommunala självstyrelsen. Förslaget om att syskon ska inkluderas i hälso- och sjukvårdslagstiftningen om barn som är anhöriga påverkar också den kommunala självstyrelsen.

Övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Den kommunala självstyrelsen regleras bland annat i 14 kap. regeringsformen, RF, och innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommunerna. Enligt 14 kap. 3 § RF bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen vara proportionerlig, vilket innebär att inskränkningen inte bör gå utöver

vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett inskränkningen. Sid 388 (687)

Sammantaget bedöms de föreslagna författningsändringarna vara nödvändiga för att tillgodose anhörigas behov av stöd och en likvärdig tillgång till stöd i landet.

7.4.1 Förslag som berör socialtjänsten

Utredningens förslag om en skyldighet för socialnämnden att erbjuda en anhörigkontakt påverkar i viss mån den kommunala självstyrelsen. Enligt förslaget ska socialnämnden erbjuda en anhörigkontakt till personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som avses i 5 kap. 10 § SoL. Som redogörs för i tidigare kapitel har de flesta kommuner i dag personal som arbetar med anhörigstöd. De benämns ofta anhörigkonsulent eller anhörigsamordnare. Stödet kan även erbjudas i andra former. Anhörigkonsulenter har ofta sådana arbetsuppgifter som föreslås ingå i en anhörigkontakts arbetsuppgifter. Vad som ingår i en anhörigkonsulents arbetsuppgifter kan i dag dock variera. Vissa kommuner kommer att behöva skapa en ny funktion för att uppfylla lagkravet, och andra kan behöva anpassa redan befintliga funktioner. Kravet att erbjuda en anhörigkontakt begränsar således i viss mån den kommunala självstyrelsen eftersom det blir en ny skyldighet för kommunerna att erbjuda en sådan insats. Utredningen bedömer dock att inskränkningen är motiverad för att säkerställa att anhöriga som har ett särskilt behov av stöd kan få ett individanpassat och personligt stöd i form av en anhörigkontakt. Stödet blir även mer likvärdigt över landet. En anhörigkontakt kan vara en viktig del för att minska risken att den anhörige själv får försämrad hälsa och hamnar i en mycket svår livssituation. Utredningen bedömer därför att inskränkningen i det kommunala självstyret är proportionerlig.

Utredningens förslag om att det ska förtydligas att socialnämnden ska erbjuda information, vägledning och stöd för att underlätta för de personer som stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen. Socialnämnden är redan i dag skyldig att erbjuda stöd till dessa personer, även om detta inte sker i den omfattning som lagstiftaren tänkt. Inte heller skyldigheten för socialnämnden

att erbjuda det stöd och den hjälp som barn som är anhöriga behöver⁸ påverkar den kommunala självstyrelsen. Socialnämnden har redan i dag ett långtgående ansvar för barn och ska bland annat verka för att barn växer upp under trygga och goda förhållanden.⁸ På så sätt är kravet inte nytt och bedöms därför inte ha någon påverkan på den kommunala självstyrelsen. Utredningens förslag i dessa avseenden förtydligar således socialnämndens ansvar men innebär inte något nytt krav för kommunerna.

7.4.2 Förslag som berör hälso- och sjukvården

De förslag som riktar sig till hälso- och sjukvården och dess personal påverkar den kommunala självstyrelsen i mindre omfattning. Hälso- och sjukvården och dess personal är redan i dag i vissa situationer skyldiga att beakta behov av information, råd och stöd hos ett barn som är anhörig. Enligt utredningens förslag ska den skyldigheten nu även gälla syskon. Förslagen innebär således ett visst utökat åtagande för regionerna och är därför ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Dessa syskon är oftast barn, och det bedöms därför vara i enlighet med barns bästa att lagstiftningen ändras. Mot bakgrund av detta och de negativa konsekvenser som ett anhörigskap kan få även för syskon bedöms förslagen vara proportionerliga.

I 5 kap. 6 § första stycket 3 PSL föreslås att *spel om pengar* läggs till. Spel om pengar lades till i den motsvarande bestämmelsen i hälso- och sjukvårdslagen den 1 januari 2018, men inte i patientsäkerhetslagen, trots att bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen vid den tidpunkten var likalydande. I förarbetena anges inte något skäl för att det ska se olika ut i bestämmelserna⁹. Utredningen bedömer att det då var ett förbiseende och att den nu föreslagna justeringen inte påverkar den kommunala självstyrelsen.

7.5 Ekonomiska konsekvenser

I det här avsnittet redovisar vi resultaten av de beräkningar som gjorts av förslagets konsekvenser och samhällsekonomiska konsekvenser. De ekonomiska konsekvenserna har beräknats gällande förslaget om

⁸ Jfr 5 kap. 1 § SoL.

⁹ Regeringens proposition 2016/17:85 *Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk*.

anhörigkontakt och om att förstärka stödet till barn som är anhöriga. I bilaga 3 redovisar vi närmare hur vi genomfört beräkningarna. Sid 390(687)

I avsnittet redogör vi även för beräkningar av ett eventuellt införande av en nationell stöddlinje för anhöriga samt beräkningar för en informationsportal.

Slutligen redovisar vi även beräkningar om den möjliga långsiktiga utvecklingen av behov av anhörigstöd.

7.5.1 Ekonomiska konsekvenser för kommuner

Utredningens bedömning: Kommunernas kostnader till följd av en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om anhörigkontakt beräknas öka med 250 000 000 kronor per år.

Förslaget om anhörigkontakt

Förslaget beskrivs i avsnitt 3.8.2 och innebär att socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till de personer som har ett särskilt behov av stöd, och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning.

Genom de beräkningar vi gjort i den så kallade FASIT modellen (se bilaga 3) uppskattar vi att cirka 240 000 personer är anhöriga och delar hushåll med en person med mer omfattande behov av stöd. Av dessa beräknas cirka 120 000 personer redan i dag ta emot anhörigstöd från kommunerna. Vi har på olika sätt försökt göra antaganden om hur stor andel av dessa 120 000 anhöriga som skulle kunna ha behov av en anhörigkontakt. Det är dock svårt att göra en sådan bedömning utifrån behovskriterier eller statistik. Vi har därför valt att göra ett antagande om att något färre än hälften av de som i dag får stöd har ett behov av en anhörigkontakt. Vi har antarat således att 50 000 personer skulle kunna ha behov av en anhörigkontakt.

Med hjälp av vår kalkylmodell om anhörigkonsulenternas arbetsförutsättningar har vi uppskattat den genomsnittliga kostnaden för stöd till en anhörig under ett år till 5 243 kronor. Med tanke på det ökade kravet på anhörigkontakten i jämförelse med utgångsläget bedömer vi att en anhörigkontakt i genomsnitt är 5 000 kronor dyrare. Införandet av en anhörigkontakt leder till en kostnadsökning med

250 000 000 kronor per år. En anhörigkontakt skulle således inkludera kostnader för dagens anhörigstöd kosta drygt 10 000 kronor per år och person. Sid 391(687)

7.5.2 Ekonomiska konsekvenser för regioner

Utredningens bedömning: Regionernas kostnader till följd av ändringar i hälso- och sjukvårdslagen om syskon som är anhöriga beräknas uppgå till 50 000 000 kronor per år.

Utvidgat ansvar för syskon

Förslaget beskrivs i avsnitt 5.11.2 och innebär att vårdgivare även ska vara skyldiga att erbjuda barn som är syskon information, råd och stöd i de situationer som bestämmelsen i 5 kap. 7 § HSL avser.

För att identifiera antalet syskon som kan beröras av lagändringen har vi gjort ett antagande och utgått från de hushåll som mottagit omvårdnadsbidrag på minst 50 procent av nivån för maxbelopp (FASIT). Dessa utgör cirka 32 000 barn eller 1,4 procent av befolkningen som är barn. På basis av bland annat statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) bedömer vi att cirka 10 000 barn lever tillsammans med syskon som har svårare problem eller diagnos och därmed kan behöva stöd.

Med ett antagande om att barn som är anhöriga får anhörigstöd i samma omfattning som de vuxna kommer kostnaden att utgöra cirka en tredjedel av den totala kostnaden för anhörigstöd. Detta bygger på ett antagande baserat på statistik från Socialstyrelsen att drygt 35 000 barn varje år är intaget för sluten vård för allvarlig somatisk vård samt att regionerna har ansvar för habilitering av NPF-diagnoser. Det belopp som bör avsättas till regionerna bedöms därmed uppgå till 50 000 000 kronor. Vi har här antagit att det utökade stödet till varje barn ger ökade kostnader med 5 000 kronor. Det beräknas ge regionerna ett utrymme motsvarande drygt 60 helårstjänster vilket ger ett årligt utrymme för insatser till 10 000 anhöriga barn som är syskon.

7.5.3 Ekonomiska konsekvenser för staten

Sid 392(687)

Eftersom lagändringarna bedöms medföra en ökad ambitionsnivå ska staten enligt finansieringsprincipen beräkna kostnaderna för den och ersätta huvudmännen för det genom det allmänna statsbidraget till kommuner. Statens utgifter beräknas öka med 300 000 000 kronor per år.

7.5.4 Samhällsekonomiska konsekvenser

Med hjälp av FASIT-modellen är det möjligt att beräkna intäkter av utredningens förslag. Man kan vänta sig att anhöriga som får bättre stöd kan öka sin arbetstid och sannolikt också får en minskad sjuklighet med minskad sjukpenning som följd. Det finns fler positiva effekter av förslagen men arbetstid och sjuklighet är lätta att kvantifiera i modellen.

I kalkylmodellen har vi valt att öka löneinkomsten med 5 procent för dem som får en anhörigkontakt. Vi har även minskat sjukpenningen med 20 procent för dem som får anhörigkontakt.

I tabell 7.1 nedan sammanfattar vi viktigare uppgifter om intäktsidan av utredningens förslag.

Tabell 7.1 Förändring av löneinkomster, sjukpenning, kommunal skatt och statlig skatt som ett resultat av införande av anhörigkontakt

Typ av förändring	Förändring i kronor	Förändring i procent
Löneinkomster	1 500 000 000	0,07
Sjukpenning	-100 000 000	-0,23
Kommunal skatt	400 000 000	0,05
Statlig skatt	100 000 000	0,2

Källa: Egna beräkningar i FASIT.

Ökade löneinkomster får betraktas som renodlade samhällsekonomiska intäkter. De bidrar till ökade disponibla inkomster för de aktuella hushållen.

Den minskade sjukpenningen är strängt taget en minskning av transfereringar men kan ses som en intäkt. Även ökade kommunala skatteintäkter och statliga skatteintäkter ska i en samhällsekonomisk

mening ses som transfereringar men ger indikationer på möjlig finansiering genererad av ökade intäkter genom mer arbete. (Sid 393(687))

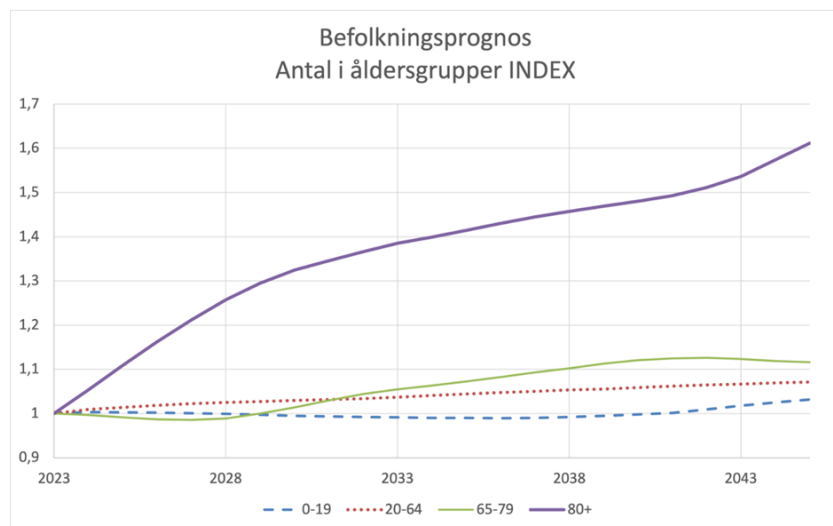
Beräkningar av behovsutvecklingen över tid

En betydande del av anhöriga är vuxna barn till sina äldre föräldrar. Andelen av befolkningen i hög ålder ökar. Med ett linjärt synsätt skulle därför behovet av anhörigstöd öka med ökningen av andelen äldre. Samtidigt pågår en förändring av hälsa och funktionsförmåga i befolkningen. En generell tendens över tid är att befolkningen har allt bättre hälsa och funktionsförmåga i allt högre åldrar. Denna tendens manar till försiktighet och ställer frågan i vilken mån det är rimligt att anta ett linjärt förhållande mellan ålder och behov.

Efter en kort genomgång av den förväntade rent demografiska förändringen de närmaste decennierna diskuterar vi kort hur förändrad hälsa och funktionsförmåga kan påverka kostnadsutvecklingen.

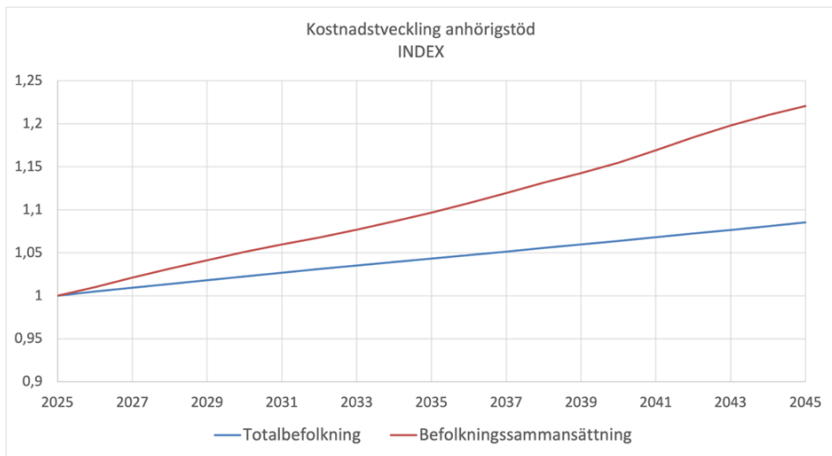
Befolkningens sammansättning kommer att åldras de närmaste åren enligt SCB:s befolkningsprognos. Detta illustreras i figur 7.1 nedan. Framför allt är det åldersgruppen 80 år och äldre som ökar kraftigt, med 60 procent de närmaste tjugo åren.

Figur 7.1 Befolkningsprognos i olika åldersgrupper index 2023 = 1

Om man antar att kostnaden för anhörigstöd endast följer antalet i totalbefolkningen i fasta priser beräknas kostnaden öka med drygt 2 procent mellan 2025 och 2030. Men med hänsyn tagen till den åldrande befolkningen behöver i stället kostnaderna öka med 5 procent till 2030 i fasta priser. Detta är alltså vad som krävs för att upprätthålla oförändrad kvalitet på anhörigstödet enligt detta antagande. Motsvarande på 20 års sikt är 9 procent respektive 22 procent.

Figur 7.2 Kostnadsutveckling i relation till den allmänna befolkningsutvecklingen respektive ålderssammansättningen

Beräkningarna ovan är enbart åldersbaserade. Av befolkningsutvecklingen ser vi att antalet 80-åringar ökar med ungefär 60 procent fram till 2045. För att göra bättre behovsprognoser behövs mer empirisk forskning om hur bland annat hälsoförändringar påverkar behoven.

I forskningen förekommer det olika hypoteser om hur hälsa och funktionsförmåga förändras med ökande livslängd. Hypoteserna handlar om på vilket sätt den ökande livslängden påverkar hur de senare åren gestaltas sig vad gäller just hälsa och funktionsförmåga.

En åttioåring kan i en framtid ha bättre hälsa och funktionsförmåga än dagens åttioåringar. I den mån det sammanfaller med en längre återstående livslängd kan utfallet bli olika beroende på hur dessa förhållanden samverkar. I den mån den längre livslängden innebär att tiden med sjuklighet bara förskjuts uppåt innebär ökningen i livslängd en ökad kostnad bara som ett resultat av att de äldre blir

fler. Skulle tiden med sjuklighet i stället öka kan den förbättrade hälsan vid 80 år förbrukas av längre tid med sjuklighet i ett senare skede. Teoretiskt finns också möjligheten att tiden med sjuklighet komprimeras. De friska åren skulle då bli flera och på det sättet motverka den ökning i kostnader det ökande antalet äldre medför.

År 2010 publicerade Socialdepartementet en studie som bland annat syftade till att kvantitativt beskriva den långsiktiga efterfrågan på välfärdstjänster.¹⁰ De beräkningar som gjordes i studien stödjer hypotesen att det över tid har skett en åldersförskjutning av behovet av vård och omsorg. Denna åldersförskjutning innebär en kostnads-sänkning framför allt bland yngre äldre. Då de äldre sammantaget blivit fler ökar kostnaderna med antalet äldre.

Förhållandet kan också formuleras så att för till exempel åldersgruppen 65 år och äldre har behovet av vård och omsorg förskjutits uppåt i åldrarna på ett sådant sätt att vårdbehovet uppstår senare i livet. Samtidigt har antalet individer i åldersgruppen blivit fler vilket ökar kostnaderna. Den sammantagna kostnadsförändringen är alltså beroende av både förändringen av det genomsnittliga vårdbehovet och förändringen av antalet äldre.

Som vi ser det är en behovsprognos grundad på befolknings-sammansättningen i nuläget en approximativt tillräckligt bra prognos. Ett fortsatt forsknings- och utredningsarbete i syfte att förbättra behovsprognoser för en åldrande befolkning är dock av stort värde för möjligheterna att i samband med välfärdsreformer göra kostnads-bedömningar på längre sikt.

7.6 Beräknade kostnader för en nationell anhöriglinje

Utredningens bedömning är att en nationell anhöriglinje inte bör inrättas. I stället bedömer utredningen att det ekonomiska stödet till vissa befintliga anhöriglinjer bör utökas och att en informations-portal riktad till anhöriga bör byggas upp.

För att kunna jämföra kostnader med de förslag vi i stället lägger redovisar vi beräkningar för en nationell anhöriglinje. Beroende på ambitionsnivå beräknar vi kostnaderna till mellan 6 000 000 kronor per år och 33 000 000 kronor per år.

¹⁰ Den ljusnande framtid är vård, Delresultat från LEV projektet, Socialdepartementet 2010.

Kalkyl över en ny nationell stödlinje

Sid 396(687)

Som utgångspunkt för beräkningarna används Folkhälsomyndighetens återrapportering av ett regeringsuppdrag.¹¹ Folkhälsomyndigheten gör beräkningar för en stödlinje som är öppen under kontorstid och baserar sig främst på uppgifter från Alkohollinjen, Droghjälpen och Dopingjouren. Enligt kalkylen behövs cirka fem heltidstjänster vilket innebär en kapacitet på cirka 8 000 samtal per år. Den totala kostnaden beräknas bli cirka 7 000 000 kronor per år inklusive teknik, administration, marknadsföring och utvärderingskostnader. Uppgifter om lönekostnader har vi hämtat från SCB 2022 och de har skrivits upp med 4 procent.

I alternativ 1 antar vi att stödlinjen har öppet under kontorstid med totalt sex heltidsanställda varav en chef. Personalen antas ha en blandad kompetens bestående av motsvarande socionomer, specialist-sjuksköterskor och kurator eller psykolog. Den totala årskostnaden blir 5,7 miljoner kronor.

I alternativ 2 antas stödlinjen vara öppen dygnet runt. Detta innebär att personalbehovet ökar på grund av de obekväma arbetstiderna till ett behov av 31 heltidsanställda och en kostnad på cirka 25 000 000 kronor.

I det tredje alternativet antas linjen ha öppet dygnet runt med hög kapacitet, det vill säga fler anställda. Här ökar personalbehovet till 43 anställda vilket medför en kostnad om cirka 33 000 000 kronor.

Beräkningarna är av nödvändighet delvis schablonmässiga, speciellt bemanningen dygnet runt kan antagligen bli billigare eller dyrare beroende på organisation och planering. Dygnet-runt-verksamheten kan och bör inte effektiviseras för mycket då ensamarbete bör undvikas även om trycket på stödlinjen är lågt på natten.

I Folkhälsomyndighetens kalkyl ingick även en kostnad för utvärdering på 1 000 000 kronor per år. Detta har inte inkluderats här.

I kalkylen ingår årliga kostnader. För att starta verksamheten behövs även ordentlig utredning och eventuellt investeringar i teknisk utrustning. Att beakta är att en överflyttning av anhörigsamtal kommer att ske från olika befintliga stödlinjer. En del av dessa får i dagsläget statsbidrag vilka delvis skulle kunna överföras till denna nya stödlinje.

¹¹ Uppdrag att genomföra en kartläggning av rådgivning och stöd via telefon och web inom narkotika- och dopningsområdet m.m. Folkhälsomyndigheten 2023.

7.7 Riktat statsbidrag till stödlinjer för anhöriga Sid 397(687)

Vi bedömer att regeringen genom ytterligare riktade medel kan stärka stödet till organisationer inom civilsamhället som bedriver stödlinje-verksamhet med nationell räckvidd riktad till anhöriga. Statsbidraget ska möjliggöra för anhöriga att få ett mer tillgängligt stöd via en anhörlinje med god kvalitet, genom ökad kapacitet att ta emot samtal på öppettiderna, utökade öppettider eller kommunikation via sms, chatt eller mejl.

Behovet av stöd och alternativa åtgärder

Anhöriga riskerar att drabbas av egen ohälsa, sämre livskvalitet, sämre anknytning till arbetslivet, sämre ekonomi och färre sociala kontakter som en följd av sitt anhörigskap. Som en följd av den risken ökar också risken för att anhöriga drar sig undan för att inte bli överbelastade. Fler anhöriga med ohälsa som kunnat undvikas riskerar att öka belastningen på vården och omsorgen. Ett direkt stöd till anhöriga är därför att betrakta som en god investering. Digitala lösningar som den portal vi diskuterar i nästa avsnitt kan också vara ett bra sätt att ge anhöriga möjligheter att snabbt hitta den information de behöver. Tekniken kan dock inte ersätta det personliga samtalet där svåra känslor får komma till uttryck.

Konsekvenser för staten

Statens utgifter för stöd till anhörlinjer ökar till följd av förslaget.

7.8 En informationsportal för anhöriga

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6 och innebär att en informationsportal för anhöriga bör inrättas så att anhöriga kan få tillgång till relevant information på ett enklare sätt.

Samhällsekonomiska beräkningar av en informationsportal

Sid 398(687)

Anhöriga använder ofta en betydande del av sin tid till att stödja sina närstående på olika sätt. En informationsportal för anhöriga som innehåller relevant information för anhöriga har potential att ge tidsvinster i första hand för anhöriga. En informationsportal där anhöriga samlat finner den information som är av värde, till exempel vägar till stöd och rådgivning eller privatekonomiska frågor kan ge tidsvinster. I det följande gör vi en uppskattning av hur stora dessa tidsvinster kan vara givet en tänkt portal med ett visst innehåll. Tidsvinsterna kan exempelvis användas till tid för arbete, fritid eller annat.

En informationsportal bör bygga på väsentlig information ur anhörigas perspektiv. Portalen ska hjälpa anhöriga att hitta relevant information och få en överblick för att kunna göra prioriteringar. Informationen i portalen behöver därför sannolikt vara relativt omfattande och framför allt aktuell.

Intäktssidan

Med utgångspunkt i den kunskap som samlats inom utredningen presenterar vi nedan den årliga tidsvinsten vi bedömer en fullt utbyggd informationsportal skulle kunna generera. En beräkning av det här slaget innehåller många osäkerheter och beräkningarna har därför gjorts med försiktighet.

Vi har beräknat att det i "bruttotermer" finns 240 000 personer i landet som i utredningens mening kan betraktas som anhöriga. Denna mängd personer kan sägas vara den population som skulle kunna ha något som helst intresse av en informationsportal för anhöriga. Vi har också bedömt att 120 000 individer i dag får någon form av offentligt stöd i sin egenskap som anhöriga. Dessa skulle i dialog med kommunens anhörigstödjare med viss sannolikhet bli användare. Vi har slutligen bedömt att 60 000 individer med utredningens förslag kan komma att få del av en anhörigkontakt. Hela gruppen anhöriga kan ses som möjliga användare av portalen. Från de som behöver allmän eller basal information till dem som söker mer specifika svar på olika frågor.

Utöver graden av användning behöver vi beräkna tidsvinsten av användningen. En portal för anhöriga kan förkorta den tid det annars tar att hitta den information eller kunskap man söker. En timmes

användning av portalen kan schablonmässigt antas ersätta två timmar^{Sid 399(687)} för att söka information på annat sätt. Det skulle innebära att en timmes användning leder till en tidsvinst på en timme.

I tabell 7.2 nedan redovisas bedömd tidsanvändning eller tidsvinst årligen av portalen för de tre olika grupperna.

Tabell 7.2 Antal i olika anhöriggrupper, tidsanvändning eller tidsvinst i timmar per individ i gruppen per år samt sammantagen tidsanvändning eller tidsvinst per år

Grupp	Antal i gruppen	Tidsanvändning/tidsvinst per individ och år	Tidsanvändning/tidsvinst per år (summa)
Anhöriga utan stöd eller en anhörigkontakt	120 000	0,5	60 000
Anhöriga med stöd, men utan anhörigkontakt	60 000	1	60 000
Anhöriga med stöd och en anhörigkontakt	60 000	2	120 000
Sammantaget	240 000	1	240 000

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 7.2 framgår att gruppen som varken har stöd i allmänhet eller anhörigkontakt är 120 000 individer. De får en tidsvinst på 0,5 timmar per individ och sammantaget en tidsvinst på 60 000 timmar.

För att slutligen göra vinsten för den enskilde jämförbar med de samhällskostnader portalen medför översätter vi tidsvinster i kronor.

En tidsvinst värderas olika av olika individer och olika av samma individ i olika situationer. Tidsvinsten kan värderas olika om den möjliggör lönearbete jämfört om den frigör tid för annat hushållsarbete eller fritidsaktiviteter. Som ett genomsnitt kan som ett antagande den timmes tidsvinst som möjliggör lönearbete skattas till ungefär 250 kronor. En lägre skattning för hushållsarbete och fritidsaktiviteter kan antas.

I tabell 7.3 nedan redovisas den sammantagna värderingen av uppkomna tidsvinster enligt tre alternativa genomsnittliga värderingar av tidsvinster.

Tabell 7.3

Sammantagna årliga värderingar av tidsvinster med tre olika värderingar av tidsvinster (150, 200 och 250) kronor

Sid 400(687)

Värdering av en timmes tidsvinst (kronor)	Sammantagen årlig värdering (kronor)
150	36 000 000
200	48 000 000
250	60 000 000

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 7.3 framgår att om en timmes tidsvinst genomsnittligt värderas till 200 kronor blir, i enlighet med de beräkningar som gjorts ovan, den sammantagna årliga värderingen 48 000 000 kronor.

Kostnadssidan

Vad gäller kostnadssidan finns det naturligtvis också kostnader för it-teknik. Kostnaderna för portalen består i princip av tre delar: uppbyggnad, förvaltning och den dagliga driften.

Uppbyggnaden handlar om etablering. Såväl it-lösningen som informationsinnehållet som det inledningsvis kan se ut ska komma på plats. Förvaltningen genom underhåll och utveckling av portalen handlar om att säkerställa att den är informationstekniskt aktuell och framför allt innehållsligt aktuell. Den dagliga driften handlar om att säkerställa att portalen fungerar på avsett sätt.

Det krävs olika former av kompetens såväl för uppbyggnaden som för förvaltningen av portalen. För uppbyggnaden krävs det kunskap om verksamheterna inom, inte minst, hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. Dessutom behövs det kompetens inom det informationsteoretiska och praktiska området.

Under uppbyggnaden av portalen behöver det också ges utrymme för testning av lösningar. Tänkta användare ska kunna testa portalens lösningar och justeringar ska kunna göras efter testning. Detta är av stor vikt då det inte sällan visat sig att system av liknande slag skapats med ett produktionsperspektiv som sedan visat sig ha brister utifrån ett användarperspektiv. När väl portalen är i drift bör behovet av testning minska eller till och med försvinna då dialog med faktiska användare bör kunna ge tillräcklig information för vidare utveckling av portalen. Detta förutsätter dock att de faktiska användarna med lätthet kan kommunicera sina synpunkter.

Underhåll och utveckling av portalen bör ske i kommunikation med användarna. Det bör bildas ett användarråd för att effektivisera den fortsatta utvecklingen av portalens innehåll. Det handlar då både om den grundläggande informationen och hur den struktureras i portalen.

I tabell 7.4 nedan redovisar vi vår övergripande bedömning av kostnaderna för införande av en informationsportal för anhängare. Vi anger ett minimi- och ett maximalalternativ. Minimivå gäller för ambitioner på måttlig nivå. Maximivå gäller för nivåer där portalen samlar en större och bredare informationsmängd och kan ha ytterligare funktioner. Chat-funktion är ett exempel.

Personalkostnaderna antas vara desamma som i beräkningarna för stödlinje enligt alternativ 1, se avsnitt 7.6. Under uppbyggnaden antas 6 heltidstjänster vara sysselsatta med en ungefärlig personal-kostnad på cirka 4 500 000 kronor. Förvaltningen antas i minimivå kunna skötas med 3,5 heltidsanställda till en kostnad av 2 500 000 kronor. Vid maximivå som inkluderar chattfunktion öppen under kontorstid antas 6 heltidstjänster behövas till en kostnad av 4 500 000 kronor. Därtill kommer lokaler och it-kostnader. It-kostnaderna är svåra att uppskatta och beror exempelvis på om kompetens ska finnas in-house eller köpas in eller hur upphandling görs. Här antas något schablonmässigt att lokal- och it-kostnader är 2 miljoner kronor vid minimivå och det dubbla vid chatt-funktion som ställer större krav på teknisk tillgänglighet.

Tabell 7.4 Minimi- och maximivå (årsvis) för uppbyggnad, vidmakthållande och drift (miljoner kronor)

Delarna	Minimivå exklusive exempelvis chatt	Maximivå inklusive exempelvis chatt
Uppbyggnad	4,5	4,5
Förvaltning	3	4,5
Drift, it, lokaler m.m.	2	4

Källa: Egna beräkningar.

Uppbyggnad får betraktas som en engångskostnad eller ursprunglig investering. Underhåll, utveckling och drift är löpande kostnader.

Vi utgår från ett tioårigt perspektiv på den samhällsiga investeringen att etablera och förvalta informationsportalen. Vi har då en situation med en första tid med uppbyggnad följt av förvaltning och drift. Det är rimligt att anta att uppbyggnaden av portalen kommer att ta två år i anspråk. Inom investeringshorisonten följs uppbyggnaden av åtta års förvaltning och drift. I likhet med de flesta investeringar, inte minst samhällsiga investeringar, uppstår kostnaderna tidigt under investeringsperioden. Intäkterna uppstår något senare. I tabell 7.5 nedan redovisar vi aggregaten av de diskonterade kostnaderna och intäkterna under den tänkta tioåriga investeringsperioden för sex olika kombinationer i två sammanfattande mått.

Tabell 7.5 Differens mellan sammanlagda diskonterade intäkter och kostnader, kvoten mellan sammanlagda diskonterade intäkter och kostnader för minimi- och maximalalternativen vad gäller värdet av en vunnen timme och ambitionsnivå vad avser portalen

Värdering av en vunnen timme	Minimi- alt. maximinivå	Differens (mnkr)	Kvot eller avkastning per satsad krona
150	Min	182	6
200	Min	256	7
250	Min	330	9
150	Max	160	4
200	Max	234	5
250	Max	308	6

Källa: Egna beräkningar.

Det samhällsekonomiska utfallet kan uttryckas som avkastning per krona. Av tabellen ovan framgår att avkastningen per krona varierar mellan 4 och 9 kronor. Det är en mycket hög avkastning. Investeringen i en informationsportal är således sannolikt mycket lönsam. Också vid högre kostnader för portalen och lägre tidsvinster vid användning bör investeringen fortfarande vara lönsam.

Konsekvenser för staten

Sid 403(687)

Enligt utredningens egna beräkningar kan utvecklingen av en portal för anhöriga komma att kosta 4 500 000 kronor i personalkostnad per år under ett par år. Driftkostnaderna landar på mellan 5 000 000 och 8 500 000 kronor per år. Enligt Folkhälsomyndigheten tog det två år att bygga upp portalen Min psykiska hälsa. Kostnaden blev omkring 16 500 000 kronor. För underhåll, utveckling och marknadsföring beräknas kostnaden uppgå till 9 000 000 kronor per år enligt Folkhälsomyndigheten.

Kostnaderna för staten bör kunna bli lägre än vad vi här kunnat bedöma. Det kan bli fallet om portalen inrättas på 1177. Det som framför allt kan leda till minskade kostnader är om informationsportalen kan dra fördel av redan gjorda investeringar när den tas fram. Kommuner och regioner men även staten kan bli avlastade genom portalen.

7.9 Engångskostnader för staten

Vi föreslår ett antal uppdrag till myndigheter som förutsätter prioriteringar eller ytterligare resurser. Den uppskattade kostnaden anges i tabblån nedan som en årskostnad per år och hur många år uppdraget avser.

Tablå 7.1 Kostnader för uppdrag till myndigheter

Ansvarig myndighet	Uppdrag	Kostnad (kronor) × antal år
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	Nationell uppföljning av implementering av lagstiftningen i HSL och PSL om barn som anhöriga	3 000 000 × 2
Socialstyrelsen	Praktiskt stöd för tillämpning av lagstiftningen om barn som anhöriga inom hälso- och sjukvården	1 500 000 × 2
Socialstyrelsen	Stödmaterial för handläggare inom socialtjänsten (vuxna) för att öka kunskaperna om hur handläggarna kan uppmärksamma och stödja barn som anhöriga och deras föräldrar.	1 500 000 × 2
Nka	Uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga till personal i elevhälsan och övrig relevant personal i skolan	1 500 000 × 2

Sid 404(687)

Ansvarig myndighet	Uppdrag	Kostnad (kronor) × antal år
Myndigheten för vård och omsorgsanalys	Kunskapsunderlag om anhörigmedverkan i strategisk planering av kommunal vård- och omsorg	1 500 000 × 2
Lämplig myndighet	En myndighet får regeringens uppdrag att närmare utreda förutsättningarna för att utforma och förvalta en informationsportal för anhöriga	1 500 000 × 2
Summa		10 500 000 × 2

Källa: Egna beräkningar.

Våra förslag till uppdrag medför engångskostnader för statliga myndigheter med omkring 10 500 000 kronor per år under två år. För statsbidraget till anhörigorganisationer tillkommer fortsatta kostnader på 2 000 000 kronor per år. För informationsportalen tillkommer kostnader för huvudmannen på 16 500 000 kronor för uppbyggnadsarbetet fördelat under två år. De fortsatta kostnaderna ligger på mellan 4 500 000 kronor och 9 000 000 per år beroende på verksamhetskostnader utöver lönekostnader.

7.10 Finansiering

Utredningens bedömning: Kommunernas och regionernas kostnader till följd av ändrade bestämmelser i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen beräknas öka med 300 000 000 kronor per år.

Staten behöver enligt finansieringsprincipen ersätta kommuner och regioner med 300 000 000 kronor via Utgiftsområde 25 i statens budget.

Statens kostnader för ökat stöd till anhöriglinjer beräknas uppgå till 2 000 000 kronor per år.

Kostnaderna för en informationsportal beräknas uppgå till högst 16 500 000 i två år och därefter 4 500 000 kronor till 9 000 000 kronor per år beroende på ambitionsnivå. Beroende på fördelning av ansvar för finansieringen kan kostnaderna landa hos antingen staten eller kommuner och regioner.

Statens kostnader för övriga regeringsuppdrag beräknas uppgå till 10 500 000 kronor per år under två år. Sid 405(687)

Finansieringen bör ske genom att omdisponera medel inom statens budget Utgiftsområde 9 med 250 000 000 kronor från anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, och med 50 000 000 kronor från anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård.

Regleringsbeloppet 300 000 000 kronor fördelas till kommunkollektivet enligt det nationella systemet för kostnadsutjämning. Systemet avser ge kommunerna likvärdiga förutsättningar att bedriva verksamhet. Kommunstorlek kan likväl ha betydelse för möjligheterna att implementera de ändrade bestämmelserna.

Vi har övervägt om ett tidsbegränsat stimulansbidrag kan behövas för att under en tid ge alla kommuner en tillräckligt stor grundläggande resurs för att implementera de nya bestämmelserna. Det finns skäl både för och emot. Ett tidsbegränsat stimulansbidrag passar inte riktigt ihop med ett långsiktigt åtagande och riskerar att skjuta fram huvudmännens egna prioriteringar för resurstilldelning. Vi avstår från att föreslå någon ytterligare finansiering för reformen än den enligt finansieringsprincipen.

I samband med att de nya bestämmelserna införs behöver en nationell vägledning tas fram och kommunerna kan behöva arbeta med kompetensutveckling, ta fram information och vägledning och medverka i uppföljning av reformen.

7.11 Konsekvenser för företag

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att förslagen inte innebär några effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Förslagen gör inte skillnad på offentliga och privata utförare. Förslagen bedöms inte missgynna små företag.

År 2022 uppgick kommunernas och regionernas tjänsteköp för vård och omsorg från privatägda företag och föreningar till cirka 15 procent av de totala kostnaderna.¹² I en genomgång av företagens årsredovisningar 2022 framkommer att av de 15 300 vård- och omsorgsföretagen har 93 procent, eller 13 880 företag, färre än 20 anställda. Antalet företag med mellan 20 och 49 personer anställda är 611, och 257 företag har 50 till 99 anställda. Antalet företag som har 100 till 249 anställda är 149. De företag som har fler än 250 anställda utgör 0,6 procent av det totala antalet företag. Företagen sysselsätter sammanlagt 165 000 årsanställda. Nettoomsättningen 2022 uppgick till 157 600 000 kronor. Fördelningen av nettoomsättningen på företag inom hälso- och sjukvård, och företag inom särskilt boende eller öppen social verksamhet är ungefär lika.¹³

Utredningens förslag avseende förändringar i hälso- och sjukvårdslagstiftningen påverkar privata vårdgivare i den mån deras verksamhet omfattas av de skyldigheter som berör barn som är anhöriga och deras syskon eller föräldrar. Utredningen bedömer att kravet på att syskon ska omfattas av bestämmelserna skulle kunna påverka en mindre vårdgivare i större utsträckning än andra. Om den privata vårdgivaren till exempel enbart behandlar barn med allvarliga sjukdomar kommer kravet att de ska tillämpa bestämmelserna i HSL och PSL vara helt nytt. Utredningen har dock inte funnit någon möjlighet att anpassa regelverket på något särskilt sätt och bedömer att förändringen är nödvändig för att uppnå önskad effekt. Utredningen har inte heller funnit några skäl att göra undantag för små vårdgivare.

Genom förslaget om ett uttalat ansvar för socialnämnden att erbjuda en anhörigkontakt skulle det kunna skapas en ny marknad för privata aktörer att utöka befintliga, eller starta nya, verksamheter för att erbjuda en anhörigkontakt. Utredningen bedömer dock att det är svårt att bedöma i vilken utsträckning det kommer att ske. I dag bedrivs, såvitt utredningen känner till, liknande insatser i princip enbart i kommunal regi.

Sammanfattningsvis anser utredningen att förslagen är proportionerliga och förslagen bedöms i övrigt inte få några effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

¹² *Köp av verksamhet*, SKR 2023.

¹³ Retriever Business Insights 2023.

7.12 Övriga konsekvenser

Sid 407(687)

Utredningens bedömning: Förslagen kan få indirekta positiva effekter för jämställdheten och de integrationspolitiska målen. Förslagen bedöms ha vissa positiva konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet samt brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

7.12.1 Jämställdhet och integrationspolitiska mål

Flera studier har visat att omsorgsarbetet av äldre och personer med funktionsnedsättning är relativt jämnt fördelat mellan kvinnor och män. I åldern 45–64 år är omsorgsgivandet som störst och relativt jämnt fördelat mellan könen. Även om det obetalda omsorgsarbetet ur ett övergripande perspektiv är relativt jämnt fördelat så betyder inte detta att det är jämställt. Kvinnor och män utför exempelvis olika typer av omsorg, vilket delvis kan förklara varför kvinnor påverkas negativt av sitt omsorgsarbete i högre utsträckning än män. Män ger ofta mer praktisk hjälp, så som reparationer och skjutning, medan kvinnor utför mer oplanerade omsorgsaktiviteter som hjälp, tillsyn och personlig omsorg. Kvinnor riskerar ofta att påverkas mer negativt av att vårda och stödja en anhörig.¹⁴ Kvinnor i hög ålder utför också ofta anhängiginsatser när mannen drabbas av dålig hälsa och sjukdom. Kvinnor tar också ofta ett större ansvar för barn som är sjuka eller har funktionsnedsättningar. En stor majoritet av de föräldrar som får omvårdnadsbidrag från Försäkringskassan är kvinnor. I december 2023 var 78 procent av mottagarna kvinnor och 22 procent män.¹⁵ När det gäller närståendepenning är kvinnor den största gruppen mottagare av försäkringen. Kvinnor utgör 72 procent av alla personer som beviljades närståendepenning under 2020.¹⁶

Utredningen bedömer sammantaget att förslaget om en anhörigkontakt skulle kunna bidra till att stärka stödet till de kvinnor som påverkas särskilt negativt av sitt anhängskap. Förslagen kan således

¹⁴ *Håll i, håll ut och växla upp* (2021:14) Bilaga 2 Fallstudie om omsorg av äldre och personer med funktionsnedsättning, Jämställdhetsmyndigheten 2021.

¹⁵ *Statistik inom funktionsnedsättning – omvårdnadsbidrag*, Korta analyser 2023:5, Försäkringskassan.

¹⁶ *Omsorg av äldre och personer med funktionsnedsättning*, Jämställdhetsmyndigheten 2021.

leda till större positiv påverkan för kvinnor i den mån de erhåller en anhörigkontakt. Förslaget påverkar dock inte jämställdheten i sig.

Det nuvarande riksdagsbundna målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.¹⁷ En viktig del av integrationspolitiken är integration på den svenska arbetsmarknaden. Utredningen bedömer att ett förbättrat anhängstöd till exempel skulle kunna påverka möjligheterna även för utrikesfödda personer att yrkesarbeta i större utsträckning. På så sätt kan förslagen ha en positiv påverkan på möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

7.12.2 Brottsligheten

Barn som är anhänga är en riskgrupp för ohälsa, missbruk och även för att begå brott när de blir äldre. Stödet till dessa barn kan därför vara en viktig del av det brottsförebyggande arbetet med barn. Utan ett tydligt utpekade ansvar för barn som är anhänga riskerar barn att fortsatt leva i en situation som påverkar deras hälsa och utveckling negativt. Genom att i ökad utsträckning uppmärksamma och erbjuda barn som är anhänga hjälp och stöd kan risken att de begår brott under uppväxten eller som vuxna minska.

Utredningen bedömer även att de förslag som lämnas kan bidra till att minska risken för att barn utsätts för brott, till exempel att de blir utsatta för våld av sina föräldrar. Genom att föräldrar som har olika typer av svårigheter erbjuds stöd och att deras barn uppmärksammas i ökad utsträckning kan våld mot barn förebyggas och förhindras. Samtliga förslag kan således bidra till att skapa förutsättningar för att minska risken för att barn begår brott och att barn utsätts för brott, framför allt våld i olika former.

¹⁷ Prop. 2008/09:1 utgiftsområde 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115. Det finns förslag på ett nytt integrationspolitiskt mål samt delmål i betänkandet *Mål och mening med integration*, SOU 2024:12.

7.12.3 Sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Sid 409(687)

Utredningens förslag bedöms till viss del kunna påverka sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet. Genom att anhöriga får ett förbättrat stöd kan riskerna för till exempel sjukskrivning minska. Anhöriga i yrkesför ålder bedöms kunna förvärvsarbeta i större utsträckning om de påverkas mindre negativt av sitt anhörigskap. Genom att barn i anhörigskap får stöd ökar också möjligheterna att de kan klara skolgången och förvärvsarbeta i vuxen ålder.

Förslagen kan bidra till att anhöriga får bättre tillgång till stöd i hela landet. Eftersom utredningens förslag att tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning öppnar för möjligheten att ta del av insatser på ett enklare sätt kan graden av offentlig service anses öka.

Sid 410(687)

Utredningens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för utredningens förslag

Utredningen bedömer att lagförslagen kan träda i kraft den 1 januari 2026. Detta med hänsyn till den tid som kan beräknas för sedvanligt remissförfarande, fortsatt beredning i Regeringskansliet, inhämtande av Lagrådets yttrande och riksdagsbehandling. De lagändringar som föreslås av t.ex. hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen är marginella och bör inte föranleda något omfattande beredningsarbete. Det nya lagförslaget om anhörigkontakt kan kräva lite mer tid.

Under beredningstiden kommer det finnas utrymme för berörda verksamheter att förbereda införandet av framför allt förslaget om anhörigkontakt och förslaget att syskon ska omfattas av bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Myndigheter som Socialstyrelsen kommer att behöva informera om innebörden av lagändringarna.

Några övergångsbestämmelser bedöms inte behövas.

9.1 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap.

10 §

Socialnämnden ska erbjuda *information, vägledning och annat* stöd för att underlätta för de personer som vårdar *och stödjer* en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har *en funktionsnedsättning*.

Paragrafen behandlas i avsnitt 3.8.3. Förarbeten finns i prop. 1996/07:124 s. 130 ff. och s. 168 samt prop. 2008/09:82 s. 22 f.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att erbjuda stöd till anhöriga. Ändringarna är ett förtydligande av det direkta stöd som socialnämnden är skyldig att erbjuda anhöriga. Genom ändringen slås fast att stödet även ska bestå av information och vägledning, förutom till exempel stödjande samtal eller avlösning.

Informationen och vägledningen kan till exempel bestå av information om vilka insatser kommuner erbjuder eller hur man ansöker om insatser eller förmåner från kommunen eller andra myndigheter. Det kan också avse vilket stöd som finns att tillgå från civilsamhället. Det kan avse information om relevant lagstiftning och vilket ansvar olika aktörer har, som till exempel hälso- och sjukvården, skolan eller andra myndigheter. Det kan också handla om att anhöriga får hjälp med att prioritera och sortera vilka åtgärder som kan behövas i olika skeden, och att de blir hänvisade till rätt aktör i olika frågor.

Övriga ändringar är endast språkliga.

10 a §

Sid 414(687)

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till de personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en sådan närstående som avses i 10 §.

Anhörigkontakten ska tillgodose den enskildes behov av individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera.

En anhörigkontakt får erbjudas utan föregående individuell behovsprövning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 3.8.2.

Paragrafen är ny. *Första stycket* beskriver under vilka förutsättningar socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt. Insatsen är avsedd för de personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en sådan närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning som anges i 5 kap. 10 § SoL.

Anhöriga med ett särskilt behov av stöd kan finnas i olika grupper av anhöriga som omfattas av 5 kap. 10 § SoL. Det kan till exempel vara anhöriga till personer med olika former av långvariga sjukdomar, psykiska sjukdomar, personer med samsjuklighet eller olika funktionsnedsättningar. Det kan också handla om anhöriga till personer med kognitiva sjukdomar. Ett särskilt behov av stöd avser främst situationer då den anhörige har en särskilt betungande och komplex situation som påverkar den anhörige på ett negativt sätt. Den anhörige kan då ha behov av ett mer specifikt och individuellt utformat stöd som underlättar för honom eller henne att på egen hand hantera situationen. Behovet av särskilt stöd kan vara olika i omfattning, och insatsen kan därför pågå under en längre eller kortare tid. Den anhöriges egen uppfattning om sitt behov bör tillmätas stor betydelse vid bedömningen av behovet. Vid bedömningen av behovet av en anhörigkontakt behöver nämnden även ta hänsyn till om det finns barn som skulle kunna påverkas av att till exempel deras förälder erbjuds en anhörigkontakt. Nämnden ska då även bedöma vad som kan anses vara bäst för det enskilda barnet.

Andra stycket beskriver syftet med insatsen och vad anhörigkontakten har för uppgifter. Anhörigkontakten ska tillgodose den enskildes behov av individanpassad information och vägledning samt individanpassat stöd med att planera. För att kunna göra detta behöver anhörigkontakten kartlägga och identifiera den enskildes behov av information, vägledning och stöd. Detta kan variera i art och omfattning utifrån vilken situation den enskilde befinner sig i. Det kan till exempel avse information om tillgängliga stödsatser för egen

del eller för den närståendes del. Det kan också avse information om vilket ansvar som åligger olika relevanta aktörer inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten eller andra myndigheter. Det kan också innebära vägledning i att hitta rätt till det stöd som erbjuds av civilsamhället.

Stöd med att planera kan handla om att anhörigkontakten bistår den enskilde i att planera och strukturera vilka åtgärder eller kontakter den enskilde behöver ta i olika skeden utifrån sina egna och den närståendes behov.

Utgångspunkten enligt nu gällande lagstiftning är att anhörigkontakt är en insats som beviljas efter en individuell behovsprövning. Enligt *tredje stycket* får dock en kommun erbjuda en anhörigkontakt utan föregående individuell behovsprövning. Syftet med detta är att möjliggöra för kommunerna att kunna erbjuda insatsen på ett lättillgängligt sätt för anhöriga om de bedömer att det är lämpligt. Kommunen behöver då fastställa riktlinjer för vilka målgrupper med särskilt behov av stöd som kan erbjudas en anhörigkontakt. Om en person inte omfattas av kommunens riktlinjer, kan personen i stället ansöka om stödet på sedvanligt sätt.

10 b §

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.11.1.

Paragrafen är ny och förtydligar att barn har rätt till stöd och hjälp när de är anhöriga. Bestämmelsen är avsedd att komplettera övriga bestämmelser i socialtjänstlagen om socialnämndens ansvar för barn. Barn som är anhöriga är en bred grupp. Det kan bland annat handla om barn vars föräldrar, syskon eller andra anhöriga har ett skadligt bruk eller beroende, lider av allvarlig fysisk eller psykisk sjukdom eller har en funktionsnedsättning. Det kan också handla om barn vars anhöriga är frihetsberövade eller har avlidit på grund av sjukdom, olycka eller genom suicid. Utgångspunkten ska vara om barnet påverkas negativt av anhörigskapet och vilka behov som i så fall föreligger hos det enskilda barnet.

Stödet och hjälpen kan erbjudas på många olika sätt. Det kan avse icke biståndsbedömda insatser som till exempel olika former av stödverksamheter i gruppform. Det kan också avse individuella stödsam-

tal för barnet självt eller tillsammans med till exempel en förälder.^{Sid 416(687)} Ett familjeorienterat boendestöd kan vara ett annat exempel på stöd som riktar sig till både barnet och föräldern eller någon annan familjemedlem. Stödet och hjälpen kan således rikta sig till barnet direkt eller indirekt. Det kan också avse insatser som till exempel en kontaktperson eller kontaktfamilj. Det kan vara aktuellt för socialnämnden att besluta om öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke, om det bedöms lämpligt och barnet samtycker till insatsen.

Skyldigheten för socialnämnden att erbjuda stöd och hjälp till barn som är brottsoffer regleras i 5 kap. 11 § tredje stycket SoL. I fjärde stycket samma paragraf regleras även nämndens ansvar att ge stöd och hjälp till barn som är anhöriga till någon som utsatts för våld eller andra brott.

9.2 Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

6 kap.

5 §

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt *uppmärksamma* ett barns behov av information, råd och stöd om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel *eller spel om pengar*, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.11.3.

Paragrafen reglerar skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonalen i frågor som rör barn i vissa situationer. Förarbetena till bestämmelsen finns i prop. 2008/09:193 s. 11 ff. och 29 samt prop. 2020/21:163 s. 23 ff. och 63 ff. I 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

regleras vårdgivarens ansvar att erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. ^{Std 417(687)}

I *andra stycket* ersätts *beakta* med *uppmärksamma*. Ändringen är enbart avsedd av att förtydliga ordalydelsen och modernisera språket. Bestämmelsen om hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar kompletterar bestämmelsen i 5 kap. 7 § HSL som reglerar vårdgivarens ansvar. För att personalen ska ha möjlighet att uppmärksamma barn som är anhöriga behöver vårdgivaren bland annat ha rutiner för hur detta ska gå till i den specifika verksamheten.

Andra stycket ändras genom att syskon läggs till i den personkrets som omfattas av bestämmelsen. Det innebär att hälso- och sjukvårdspersonalen ska uppmärksamma om ett barn, som omfattas av bestämmelsen, har syskon som kan behöva information, råd och stöd. I *andra stycket* tas kravet på varaktighet bort i förhållande till annan vuxen som barnet bor tillsammans med. Det innebär att även andra vuxna som barnet växelvis bor tillsammans med omfattas, till exempel en styvförälder. I *andra stycket* 3 läggs ”*spel om pengar*” till för att motsvara bestämmelsen i 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (se prop. 2016/17:85 s. 34 och 46).

Tredje stycket ändras på motsvarande sätt genom att syskon läggs till och kravet på varaktighet tas bort i förhållande till annan vuxen som barnet bor tillsammans med.

Se även kommentaren till 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen, samt överväganden i avsnitt 5.11.2.

9.3 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

5 kap.

7 §

Vårdgivaren ska vid behov erbjuda information, råd och stöd till barn om barnets syskon, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets *syskon*, förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med oväntat avlider.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.11.2.

Paragrafen reglerar skyldigheten för vårdgivare att erbjuda stöd till barn som är anhöriga. Förarbeten finns i prop. 2008/09:193 s. 11 ff. och 29, prop. 2016/17:85 s. 34 och 46 samt prop. 2020/21:163 s. 23 ff. och 63 ff. I 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) regleras hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar att uppmärksamma behov av information, råd och stöd hos barn som är anhöriga.

Genom ändringen av *första stycket* förtydligas att det är vårdgivaren som är ansvarig för att vid behov erbjuda information, råd och stöd till barn som är anhöriga. Vårdgivaren behöver ha rutiner för hur barn ska uppmärksammas och erbjudas information, råd och stöd. Information, råd och stöd behöver också anpassas efter barnets ålder och mognad. Det görs även ett tillägg i den personkrets som bestämmelsen avser. Ändringen innebär att vårdgivaren även ska erbjuda information, råd och stöd när ett syskon befinner sig i de situationer som bestämmelsen omfattar. Det kan till exempel avse minderåriga syskon eller syskon som är myndiga och som fortfarande bor hemma. Vidare tas kravet på varaktighet bort i förhållande till annan person som barnet bor tillsammans med. Det innebär att andra vuxna som barnet växelvis bor tillsammans med omfattas, till exempel en styvförälder. *Andra stycket* ändras på motsvarande sätt genom att syskon omfattas och kravet på att varaktighet tas bort i förhållande till annan vuxen som barnet bor tillsammans med.

Se även kommentaren till 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen, samt överväganden i avsnitt 5.11.3.

Kommittédirektiv 2023:77

Sid 419(687)

Ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka

Beslut vid regeringssammanträde den 8 juni 2023

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Syftet är att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas.

Utredaren ska bl.a.

- analysera behovet av och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur stöd i form av kontaktperson till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka och till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka ska utformas och tillhandahållas,
- analysera och vid behov lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn,
- lämna effektiva förslag på åtgärder som säkerställer att relevant personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har en ändamålsenlig kompetens för att kunna ge stöd av god kvalitet till anhöriga som är barn,
- analysera behovet av och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en nationell anhöriglinje som ger tillgängligt stöd av god kvalitet till anhöriga dygnet runt kan erbjudas, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Sid 420(687)

Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2024.

Stödet till anhöriga

Anhöriga och deras situation

Begreppen anhörig och närstående har inte någon entydig definition inom hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Med anhörig avses i dessa direktiv en person som ger omsorg, stöd eller vård till någon närstående. Med närstående avses den som tar emot omsorg, vård eller stöd (jfr 5 kap. 10 § socialtjänstlagen [2001:453], förkortad SoL, och prop. 2008/09:82 s. 12).

Av den nationella anhörigstrategin som regeringen beslutade i april 2022 (S2022/02134) framgår att nästan var femte person vårdar, hjälper eller regelbundet stöder en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk. Gruppen anhöriga är stor och heterogen och har varierande behov av stöd och kan avse personer i olika åldrar, från barn under 18 år till äldre personer.

Att som anhörig ge vård och omsorg till en närstående kan vara en positiv och berikande erfarenhet som ger nya perspektiv och fördjupar relationen. Det kan även innebära stora påfrestningar, oro, sorg och stress, vilket kan påverka den anhöriges fysiska och psykiska hälsa, ekonomi och livskvalitet. Var fjärde anhörig blir själv sjuk och befolkningsstudier genomförda av Socialstyrelsen 2012 och Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) 2018 har visat att personer som regelbundet ger vård, hjälp eller stöd till en närstående upplever sin hälsa som sämre än den övriga befolkningen. Kvinnor påverkas generellt mer negativt än män. Studier visar att kvinnor oftare står för en mer omfattande anhörigomsorg med allt ifrån personlig omsorg och behandling till fysiska aktiviteter och kontakt med vården och omsorgen. Kvinnor upplever också oftare att deras insatser går ut över arbete och studier.

Anhörigas situation är en folkhälsofråga. Anhörigas starka fokus på den närståendes situation och välbefinnande kan göra det svårt att se till de egna behoven. Samtidigt har anhöriga ofta själva behov av olika typer av stödinsatser.

Av Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, framgår att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, behöver stärkas. ^{Sid 421(687)}

Ansvaret för stöd till anhöriga

Enligt 5 kap. 10 § SoL ska socialnämnden erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Stödet till de personer som vårdar eller stöder närstående ska kännetecknas av individualisering, flexibilitet och kvalitet. Det förutsätter t.ex. att den anhöriges unika behov identifieras, att stödet utformas efter hans eller hennes behov och att den som bedömer behovet och får besluta om insatser har kunskaper om förhållandena i det enskilda fallet (prop. 2008/09:82 s. 21 f.). Ett exempel på en insats som kan stödja anhöriga är avlösning.

Det finns för regionerna inte motsvarande uttalade skyldighet som för kommunerna att stödja anhöriga. Hälso- och sjukvården ska dock enligt 3 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, arbeta för att förebygga ohälsa i vilket det ingår att identifiera och arbeta hälsofrämjande och förebyggande med personer eller grupper som riskerar att drabbas av ohälsa, däribland anhöriga (prop. 2008/09:82 s. 16). Exempelvis kan hälso- och sjukvården ge stöd av en kurator eller psykolog eller ett barnrättsombud som stöder arbetet med barn som är anhöriga.

Barn som är anhöriga har särskilda rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är en viktig utgångspunkt för information, råd och stöd till anhöriga som är barn. I artikel 3 i konventionen uttrycks grundprincipen om att det som bedöms vara barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn.

Vidare följer av 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) att både regionala och kommunala hälso- och sjukvårdsaktörer särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd, om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller psykisk

funktionsnedsättning, en allvarlig sjukdom, ett missbruk eller utsätter barnet för våld eller andra övergrepp. Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Den nationella anhörigstrategin

Syftet med den nationella anhörigstrategin som regeringen beslutade i april 2022 är att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg samt att utifrån bästa tillgängliga kunskap bidra till att stödet till anhöriga som vårdar eller stöder en person som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning är tillgängligt och utformat efter behov. Inom ramen för strategin har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram stöd för att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/02128), ta fram stöd till kommunerna för ett mer individuellt och likvärdigt stöd till anhöriga (S2022/02129) och följa upp anhörigperspektivet och stödet till anhöriga (S2022/02130). Uppdragen ska redovisas under hösten 2023. Regeringen följer arbetet med strategin, då det är en viktig del i att säkerställa ett ändamålsenligt stöd till de anhöriga som vårdar eller stöder en person som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.

Barn är inte den primära målgruppen för strategin. Däremot har Socialstyrelsen även i uppdrag att stärka stödet till barn som är anhöriga (S2021/03118). Uppdraget syftar till att stärka och utveckla stödet till barn i familjer med skadligt bruk, missbruk eller beroende, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, där samtidigt våld förekommer eller där en förälder eller vårdnadshavare lider av allvarlig sjukdom, plötsligt avlider eller är frihetsberövad. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 mars 2026.

Uppdraget att utreda ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt sjuka och kortvarigt allvarligt sjuka

Stödet till anhöriga har varit föremål för utredningar och myndighetsuppdrag (S2019/04223 och 2019/05315) som visar på bristfällig kunskap om omfattningen av och kvaliteten på det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga. Brister i tillgänglighet, kvalitet och

individanpassning av kommuners och regioners stödinsatser begär^{Sid 423(687)} sar också anhörigas förutsättningar att själva kunna uppnå en god hälsa och levnadsnivå (S2022/02130).

De stödinsatser som finns i dag är inte alltid anpassade efter anhörigas individuella behov. Exempelvis kan stödet vara otillräckligt och sakna ett anhörigperspektiv vilket bland annat tar sig uttryck i att avlösningssatser inte utformas efter individens och anhörigas behov. Ibland kan stödet helt utebli. Det stöd som erbjuds till anhöriga är inte heller jämlikt över landet och inte jämlikt fördelat mellan olika grupper. Vidare kan tröskeln för att ansöka om anhörigstöd vara hög, och anhöriga känner inte alltid till det stöd som finns att få. Även ett vägledande stöd till vård och omsorgen efterfrågas (Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära – Underlag till nationell strategi. Socialstyrelsen 2020). Det har från flera håll framförts önskemål om mer och bättre anpassat stöd till anhöriga, till exempel genom en kontaktperson, koordinator eller liknande. Stödet bör inte bara gälla situationen som anhörig utan också vara vägledande i det organisatoriska ansvar gentemot vården och omsorgen som anhöriga ofta tar.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur stöd i form av kontaktperson för anhöriga till personer som är långvarigt sjuka och till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka ska utformas och tillhandahållas,
- analysera och lämna förslag på vilken krets av anhöriga och vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Det är inte ovanligt att personer med funktionsnedsättning har sådana sjukdomstillstånd som utredaren ska analysera. Anhöriga till personer med funktionsnedsättning som har dessa sjukdomstillstånd ska beaktas i utredarens förslag.

Uppdraget att utreda ett stärkt stöd till anhöriga som är barn ^{Sid 424(687)}

Barns anhörighet kan i hög grad påverka deras livsvillkor och innebära oro, orimligt ansvarstagande, förändringar i vardagen och svåra upplevelser som påverkar mående, utveckling, skolgång och sociala relationer. På längre sikt kan det leda till att barnet utvecklar egen ohälsa och att utbildning, framtida arbetsliv och ekonomi blir lidande. Barns utsatthet i detta sammanhang måste uppmärksammas i ett tidigt skede så att rätt stöd kan sättas in (Nationell anhörigstrategi – inom hälso- och sjukvård och omsorg S2022/02134).

Socialstyrelsen lyfter i en av underlagsrapporterna (S2019/05315) inför den nationella anhörigstrategin fram några särskilda brister i det offentliga stödet till anhöriga som är barn. Exempel på sådana brister är att få barn nås av kommunernas stödinsatser och att regionernas stöd till barn är ojämnt över landet och mellan vårdområden. Detta gäller även syskon till barn med sjukdomar och funktionsnedsättningar eller till barn som har avlidit.

Nka har tagit fram fakta om anhöriga som är barn och exempel på metoder och verktyg i samtal med barn som personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården kan använda sig av. De beskriver också i en av sina rapporter (Barn och unga som utövar omsorg 2016:6) att barns utsatthet riskerar att förvärras när deras sociala nätverk av skyddande vuxenrelationer inte är närvarande. I rapporten lyfts även betydelsen av stödjande professionella relationer och barnens behov av tillit till att rätt hjälp finns att få.

Mycket talar för att samtal med barn inom vård och omsorg sker i för liten utsträckning (Att samtala med barn – Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården Socialstyrelsen 2018). Det kan till exempel handla om brist på kunskap hos personalen eller en oro för att samtal ska göra mer skada än nytta för barnet. Det är viktigt att personal inom vård och omsorg har relevant kunskap, kompetens och erfarenhet för att kunna möta och samtala med anhöriga som är barn på bästa sätt. Det är också viktigt att kunna anpassa det stöd som ges.

Utredaren ska därför

Sid 425(687)

- analysera och vid behov lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn,
- kartlägga och analysera vilken kompetens personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har när det gäller stöd till anhöriga som är barn,
- lämna effektiva förslag på åtgärder som säkerställer att relevant personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har en ändamålsenlig kompetens för att kunna ge stöd av god kvalitet till anhöriga som är barn, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Barnkonventionen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ska vara utgångspunkter för utredarens arbete. Det som bedöms vara till barnets bästa ska ligga till grund för bedömningen av de åtgärder som utredaren föreslår.

Uppdraget att föreslå en nationell stömlinje för anhöriga

Det finns i dag flera civilsamhällesorganisationer som ger stöd till anhöriga, både barn och vuxna, genom anhöriglinjer. Till exempel har Anhörigas riksförbund en anhöriglinje i form av en nationell stödtelefon som bemannas av volontärer med stor erfarenhet. Barnens rätt i samhället har en nationell stömlinje för barn som är öppen dygnet runt. På Nka:s webbplats finns kontaktuppgifter till olika stöddlinjer, organisationer och myndigheter som kan ge anhöriga vägledning samt råd och stöd i olika situationer. På webbplatsen www.1177.se finns en särskild sida med information om anhörigstöd för den som vårdar eller stöder en anhörig.

Det kan dock vara svårt för anhöriga att veta vart de ska vända sig och det kan vara svårt att hitta rätt stömlinje under alla tider på dygnet. Anhöriga ska kunna känna sig trygga med att stöddlinjer finns och det ska vara tydligt vart de kan vända sig för tillgängligt stöd dygnet runt.

Utredaren ska därför

Sid 426(687)

- analysera behovet av och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en nationell anhöriglinje av god kvalitet som ger tillgängligt stöd till anhöriga dygnet runt kan erbjudas,
- analysera hur en nationell stömlinje förhåller sig till offentlighets- och sekretesslagstiftningen,
- analysera vilken personuppgiftsbehandling som förslagen kan innebära och risker förknippade med den, ta hänsyn till skyddet för den personliga integriteten och göra en integritetsanalys samt vid behov föreslå åtgärder som säkerställer att kraven i EU:s dataskyddsförordning följs, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redovisa förslagens kostnader och konsekvenser i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474). Utredaren ska göra en samhällsekonomisk analys av problem och syfte samt analysera de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ, och beakta detta i de förslag som läggs. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen, ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas. Om förslagen innebär offentligfinansiella kostnader, ska utredaren också lämna förslag till finansiering.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Uppdraget bör genomföras i nära samverkan med Nka, Socialstyrelsen, Myndigheten för delaktighet och Sveriges Kommuner och Regioner. Utredaren ska även ha kontakt med kommuner och regioner och andra berörda aktörer, såsom patient-, brukar- och anhörigorganisationer, under uppdragets genomförande.

Under uppdraget ska utredaren samråda med och inhämta upplysningar från berörda myndigheter och organisationer, särskilt Barnombudsmannen och Folkhälsomyndigheten. Barns egna erfarenheter och åsikter ska tas tillvara i arbetet.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant ^{Sid 427(687)}arbete som bedrivs inom utredningsväsendet och på berörda myndigheter. Detta innefattar särskilt uppdraget till Socialstyrelsen att stärka och utveckla stödet till barn som anhöriga (S2021/03118).

Utredaren ska löpande hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet) informerat om hur arbetet fortskrider.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2024.

(Socialdepartementet)

Kartläggning av personalens kompetens

Sid 429(687)

Bakgrund

Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga vilken kompetens personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården har när det gäller stöd till anhöriga som är barn. Detta kapitel redogör för resultatet av kartläggningen.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga har bistått utredningen med att genomföra kartläggningen. Det har skett i form av enkäter till chefer och personal i verksamheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, samt en enkät till programansvariga för relevanta högskoleutbildningar.

Verksamheter inom socialtjänsten

Metod

En enkät togs fram och skickades ut till handläggande verksamheter inom socialtjänsten i 49 kommuner. Enkäten bestod av bakgrundsfrågor samt frågor gällande handläggning främst riktad till vuxna samt frågor gällande arbete främst riktad direkt till barn. Enkäten innehöll även frågor om upplevt behov av kompetens- och verksamhetsutveckling. De som svarade på enkäten var chefer och personal verksamma inom individ- och familjeomsorg, funktionshinderområdet och socialpsykiatri. Svarsfrekvensen utifrån antalet kommuner blev 33 av 49, det vill säga 67 procent. Totalt besvarade 338 personer enkäten. Av dessa är 73 personer (22 procent) chefer och 265 personer (78 procent) personal. Det ställdes även frågor om vilken målgrupp som deltagarna i huvudsak arbetar med; barn och unga, vuxna eller

både barn och vuxna. I redovisningen har procentvärdena 0,1–0,5 avrundats till heltal nedåt, medan 0,6–0,9 har avrundats till heltal uppåt.

Resultat

Resultatet nedan utgår från fyra huvudområden och följer enkätens teman;

1. uppmärksamma barn som anhöriga,
2. samtal med barn som anhöriga,
3. stöd till barn som anhöriga, samt
4. upplevt behov av kompetens- och verksamhetsutveckling.

Resultaten redovisas delvis på aggregerad nivå, främst utifrån arbetsinriktning (primärt barn, primärt vuxna eller både barn och vuxna), då socialtjänsten ofta organiserar arbetet utifrån dessa tre inriktningar. Arbetsuppgifterna hos de som besvarat enkäten kan därför skilja sig åt. Skillnader och likheter mellan de olika arbetsinriktningarna, liksom mellan personal och chefer, redovisas när så bedömts relevant. I redovisningen används begreppet *barn som anhöriga*. Med detta menar vi barn som har en förälder, vårdnadshavare eller annan anhörig som har en fysisk eller psykisk sjukdom, funktionsnedsättning, missbruk, har varit våldsutsatt eller som har avlidit.

Uppmärksamma barn som anhöriga

Majoriteten personal och chefer menar att det finns rutiner för att uppmärksamma barns situation när de möter vuxna med sjukdom, funktionsnedsättning, missbruk, som varit våldsutsatta eller där någon närstående har avlidit. På vuxenenheter uppges 78 procent av personalen att de alltid eller oftast frågar klienten om eventuella barn när de möter dessa vuxna. Motsvarande andelar för personal som arbetar med både barn och vuxna är över 90 procent.

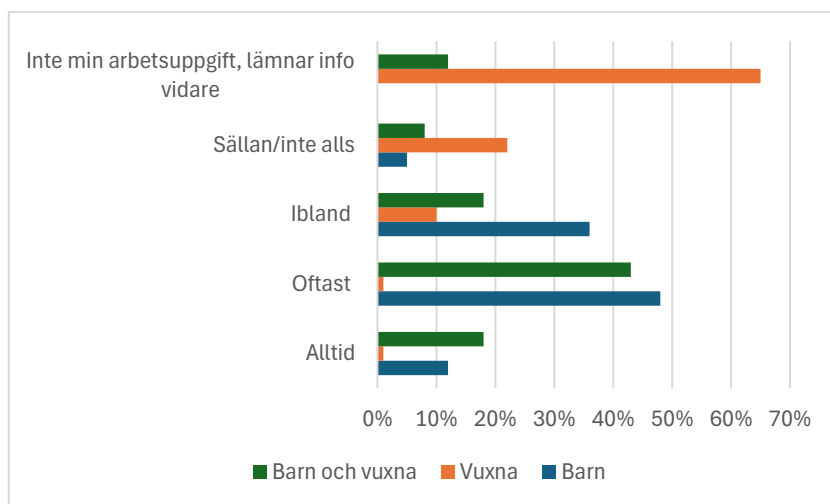
60 procent av personalen som möter vuxna uppges att barnen alltid eller oftast befinner sig i en situation som påverkar dem negativt, till exempel känslomässigt, socialt eller ekonomiskt, och 33 procent svarar att det ibland är så.

Frågan gällande rutiner är något annorlunda ställd till personal^{Sid 431(687)} som arbetar med barn och unga. Bland personal på enheter riktade till barn uppger 95 procent, jämfört med 88 procent bland personal på enheter för barn och vuxna, att det finns rutiner för att beakta barnens situation systemiskt, en fråga som inte ställdes till personal och chefer som enbart arbetar med vuxna. På enheter som arbetar med barn (inklusive enheter som arbetar med både barn och vuxna) svarar 94 procent av personalen att de alltid eller oftast frågar vårdnadshavaren om barnets livssituation, hälsa eller om någon närstående har en sjukdom, funktionsnedsättning, missbrukar, varit våldsutsatt eller avlidit. Över hälften svarar att detta oftast är fallet och 40 procent svarar att det ibland är så. En stor andel de svarande anger att barnet ibland ger vård, hjälp och stöd till sin närstående, men på enheter riktade till barn och unga svarar 16 procent att de inte vet om barnen ger vård, hjälp och stöd till en närstående.

Samtala med föräldrar och/eller med barn som anhöriga

Socialtjänsten är olika organiserad i kommunerna, men ofta finns det en uppdelning av enheter som arbetar med främst vuxna och enheter som främst arbetar med barn och unga. Enkäten innehöll tre frågor gällande förekomsten av samtal med barn och förälder, vårdnadshavare eller annan viktig vuxen, förekomst av samtal med barn som anhöriga samt hur säkra personalen känner sig med att samtala med barn. Diagrammen nedan visar hur personalen i de olika arbetsinriktningarna har svarat.

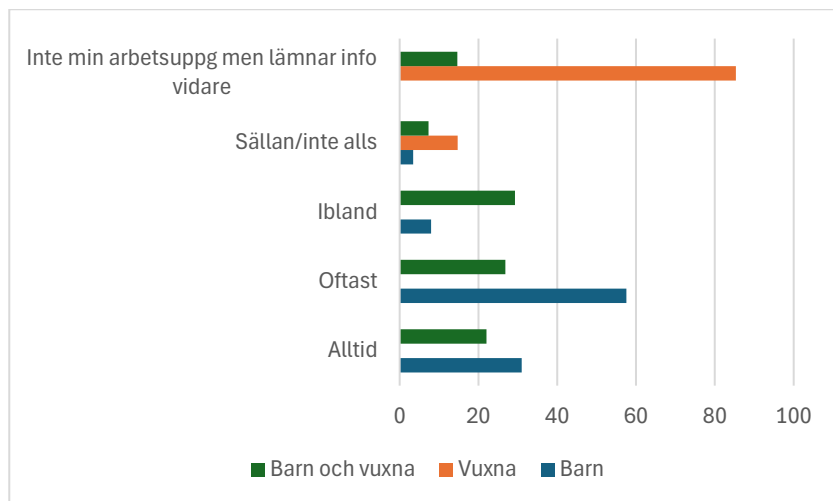
Figur 1 Hur vanligt är det att personalen har samtal med barn tillsammans med deras förälder, vårdnadshavare eller annan viktig vuxen för barnet (procent)

Svaren speglar hur arbetet är organiserat inom socialtjänsten. Det är ovanligt med samtal med barn och förälder eller vårdnadshavare eller annan viktig vuxen på vuxenenheterna. Av dessa uppger två tredjedelar av personalen att det inte är deras arbetsuppgift men att de lämnar information om barnet vidare till kollegor eller annan enhet. Även på enheter för barn och vuxna finns det en mindre andel personal som lämnar informationen vidare. Inte heller på enheter för barn och unga genomförs samtal alltid med barn och förälder eller annan vuxen och andelen som svarat ibland och sällan/inte alls uppgår till 40 procent. Motsvarande mönster finns även för enskilda samtal med barn där 81 procent av personalen på vuxenenheter svarar att de lämnar informationen vidare och resten svarar sällan eller inte alls.

Enskilda samtal med barn

Sid 433(687)

Figur 2 Hur vanligt är det att personalen har enskilda samtal med barn som är anhöriga (procent)

Som figuren visar är enskilda samtal med barn som anhöriga vanligast inom enheter riktade till barn och unga, men ovanliga på vuxen-enheterna. Dock finns det en mindre andel av personalen på enheter för barn, liksom på enheter för barn och vuxna, som uppger att enskilda samtal med barn sker ibland, sällan eller inte alls. På barn- och vuxnenheterna svarade 22 procent av personalen att de alltid har enskilda samtal med barn som är anhöriga, 27 procent svarade att de oftast har det och 29 procent svarade att de ibland har det. På enheter för barn och unga är andelen som känner sig mycket eller ganska säkra på att ha enskilda samtal med barn (97 procent), och motsvarande siffra är 91 procent på enheter för barn och vuxna. Andelen ganska osäkra är av förklarliga skäl högst på enheter för vuxna, där 17 procent svarade ganska eller mycket osäkra. 56 procent svarade att det inte är deras arbetsuppgift, men att de lämnar information om barn vidare till kollegor.

Kunskap om stödåtgärder till föräldrar och barn

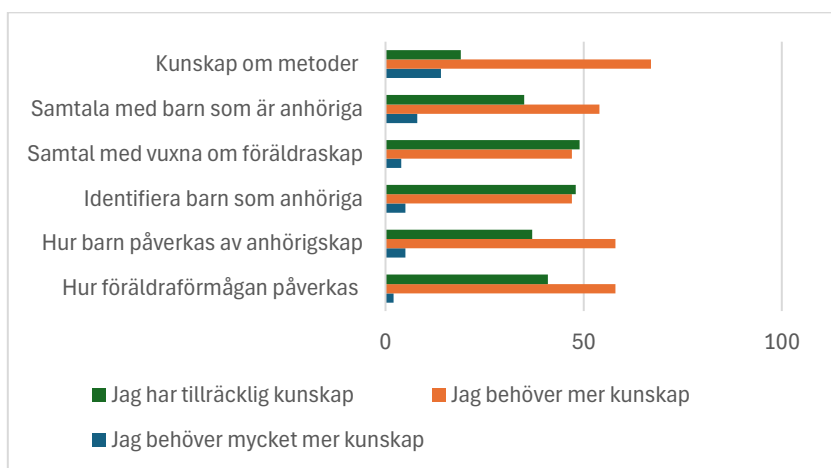
Sid 434(687)

Gällande att ge stöd till barn som är anhöriga så svarar 77 procent av personalen på enheter för vuxna och 83 procent av personalen på enheter för barn och vuxna att det finns rutiner för att stödja barn som är anhöriga. Majoriteten inom samtliga tre personalgrupper uppger att de känner väl till eller ganska väl känner till insatser och åtgärder som finns för barnen inom socialtjänsten. Den kunskapen är störst hos personal som arbetar med barn. Generellt är kunskapen om vilket stöd som finns hos andra aktörer betydligt lägre. Andelen som känner sig ganska eller mycket osäkra på stöd och insatser som andra aktörer kan ge uppgår till 40 procent på enheter för barn eller unga, 49 procent på enheter för vuxna och 26 procent hos personal på enheter för både barn och vuxna. Andelen som känner sig säkra eller ganska säkra på att föreslå stöd, insatser eller åtgärder för barn som anhöriga är störst på enheter för barn och unga (92 procent) och lägst på enheter för vuxna (34 procent).

Upplevt behov av kunskap

Både personal och chefer upplever ett behov av ökad kunskap om barn som anhöriga, både individuellt och inom verksamheten.

Figur 3 Upplevt behov av mer kunskap hos personalen (procent)

Figur 3 visar hur samtlig personal bedömt sina kunskapsbehov inom olika områden som preciseras i enkäten. Det framgår att det behov som upplevs som störst är kunskap om metoder och arbetssätt för att identifiera och stödja barn som är anhöriga, där 80 procent av personalen svarat att de behöver mycket mer eller mer kunskap. Behovet av mer kunskap för att kunna prata med vuxna om deras föräldraskap är något mindre. Nedbrutet på arbetsinriktning förefaller behoven variera något, där exempelvis fler inom vuxenenheter efterlyser mer kunskap om hur barn påverkas känslomässigt, om samtal med barn och mindre om att identifiera barn som är anhöriga. Sid 435(687)

Verksamheter inom hälso- och sjukvården

Metod

En enkät har besvarats av personal vid olika typer av vårdgivare: psykiatriska, onkologiska, kirurgiska, medicinska, gynekologiska samt palliativ vård och primärvård. Inledningsvis valdes tre regioner ut med en spridning avseende storlek och geografiskt läge. När detta inte gav tillräckligt med deltagare kontaktades verksamhetschefer inom en eller flera av ovan angivna verksamheter, vid samtliga regioner i landet, inklusive två privata vårdgivare. Data har analyserats med deskriptiv statistik och beräknats på det antal deltagare som besvarat respektive fråga. I redovisningen lyfts resultatet särskilt fram för gruppen läkare och sjuksköterskor. Det görs dels utifrån att de personalkategorierna utgör majoriteten av deltagarna, dels utifrån att de oftast möter patienterna initialt i vårdförloppet. Procentvärden 0,1–0,5 har avrundats till heltal nedåt, medan 0,6–0,9 har avrundats till heltal uppåt.

Totalt har 365 deltagare besvarat enkäten. Majoriteten är hälso- och sjukvårdspersonal inom onkologi och psykiatri. De flesta av deltagarna har arbetat mer än 5–10 år inom nuvarande verksamhet, och en majoritet har arbetat mer än 10 år inom hälso- och sjukvården. På frågan om vilken profession deltagarna tillhör svarar 43 procent sjuksköterskor, 22 procent läkare, 16 procent kuratorer eller psykologer, och 19 procent annat. Majoriteten har således en universitets- eller högskoleexamen (88 procent). Femton procent av deltagarna har också en chefsbefattning. Av samtliga deltagare har 42 procent genomgått utbildning enstaka dagar eller kurser som stärker deras förmåga

att arbeta med barn eller familjer. 11 procent av personalen mer omfattande utbildning inom området. Sid 436(687)

Resultat

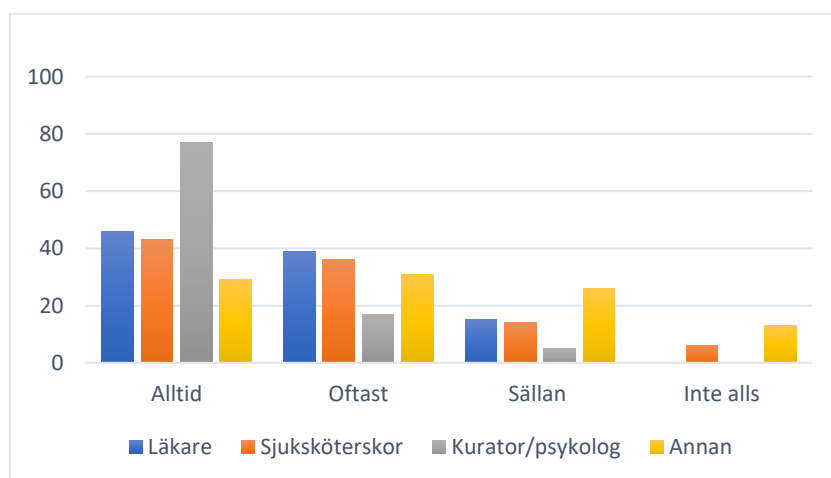
Nästan en tredjedel (30 procent) av deltagarna känner till lagstiftningen om barn som anhöriga i hälso- och sjukvårdslagen, 54 procent känner inte till den så väl och 15 procent inte alls.

När deltagarna möter vuxna patienter som anges i 5 kap. 7 § HSL upplever 53 procent av deltagarna alltid eller ofta att patienternas barn befinner sig i en situation som påverkar barnen negativt. 30 procent upplever att det sällan är så. 18 procent upplever att patienternas barn alltid eller ofta ger vård, hjälp eller stöd till någon anhörig. 48 procent av personalen upplever detta sällan, medan nio procent svarar att de inte upplever detta alls.

Identifiera barn som är anhöriga

När det handlar om att identifiera barn som är anhöriga så uppger 47 procent att de alltid frågar om patienterna har barn, 33 procent gör det oftast, 15 procent gör det sällan medan 5 procent inte alls gör de (figur 4).

Figur 4 Hur vanligt är det att personalen frågar om patienterna har barn eller om det finns barn i familjen (procent, $n = 363$)

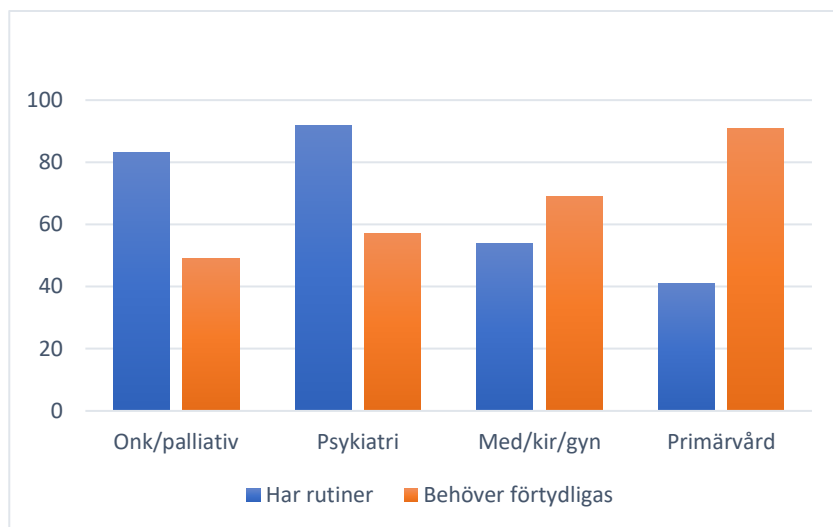

Rutiner för att uppmärksamma barn som är anhöriga

Sid 437(687)

Flertalet deltagare (74 procent) uppger att det finns rutiner i deras verksamhet för att identifiera om patienterna har barn och hur barnens situation ser ut, medan 13 procent svarar vet ej. Samtidigt anser majoriteten att rutinerna behöver förtydligas i hög grad (41 procent) eller mycket hög grad (20 procent), medan 39 procent anser att de inte behöver förtydligas (figur 5).

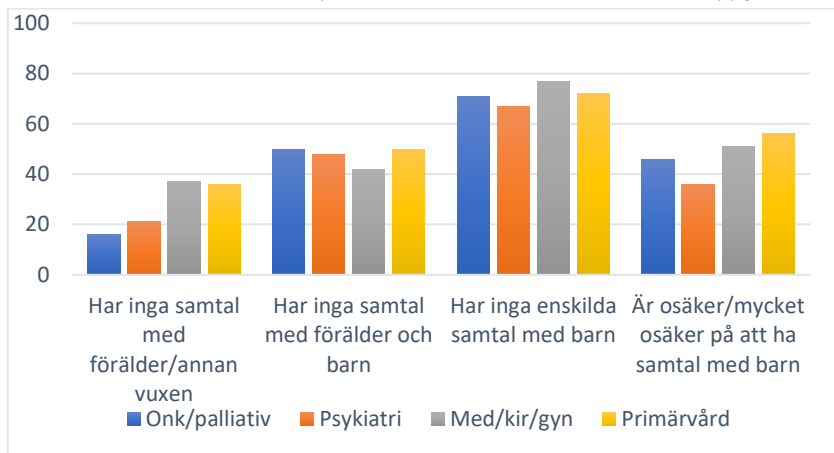
Figur 5 Finns rutiner i verksamheten för att identifiera om patienterna har barn och behöver rutinerna förtydligas (procent, $n = 364$)

Samtala med föräldrar och/eller med barn som är anhöriga

I enkäten ställdes frågor om i vilken utsträckning personalen samtalat med patienter, eller med deras barn, om patientens sjukdom, funktionsnedsättning, missbruk så barnen förstår situationen och kan få svar på sina frågor. Resultatet för gruppen läkare och sjuksköterskor framgår av figur 6.

Figur 6 Läkare och sjuksköterskor om samtal med patienter och/eller barnen om barnens situation (procent, $n = 237$)

Inkluderar även personal som inte har detta som arbetsuppgift

Kunskap om stödåtgärder till föräldrar och barn

När det handlar om stöd till barn som är anhöriga så anger 57 procent av samtliga deltagare att det finns rutiner för detta i deras verksamhet, medan 26 procent svarar vet ej. Resultatet är detsamma om man bara ser till gruppen läkare och sjuksköterskor. 73 procent av alla deltagare anser att rutinerna behöver förtydligas. Bland läkare och sjuksköterskor är den siffran 70 procent. När gruppen läkare får frågan om hur ofta det händer att de hänvisar till stödåtgärder för barnen så anger 7 procent att det händer ofta (cirka 1 gång per vecka), 54 procent att det händer mycket sällan, medan 16 procent anger att det aldrig händer. När samma fråga ställs till gruppen sjuksköterskor så är det 2 procent som anger att det händer ofta (cirka 1 gång per vecka), 22 procent anger att det händer sällan (cirka 1 gång i månaden), 51 procent att det händer mycket sällan, medan 25 procent anger att det aldrig händer.

Upplevt behov av kunskap

Sid 439(687)

Deltagarna uppger att de har ett relativt stort kunskapsbehov om barn som anhöriga. 42 procent anger att de behöver mer eller mycket mer kunskap om hur de kan identifiera barn som anhöriga. 65 procent anger att de behöver mer eller mycket mer kunskap om att samtala med patienter om barnens situation. 76 procent anger att de behöver mer eller mycket mer kunskap om att samtala med barn som är anhöriga. 83 procent anger att de behöver mer eller mycket mer kunskap om olika modeller och metoder för stöd till barn som anhöriga. Tabellen nedan visar upplevda kunskapsbehov inom respektive verksamhet.

Tabell 1 **Fördelningen mellan verksamheter upplevt kunskapsbehov**
(n = 365)

	Onkolog/palliativ	Psykiatri	Medicin/kir/gyn	Primärvård
	%	%	%	%
Hur föräldraförmågan påverkas vid sjukdom/svårigheter	69	60	77	70
Hur barn påverkas vid föräldrars sjukdom/svårigheter	78	61	83	68
Identifiera barn som är anhöriga	34	30	56	68
Samtala med patienter om barnens situation/behov	63	58	74	73
Samtala med barn som är anhöriga	81	70	77	77
Metoder för stöd till barn som anhöriga	86	76	88	89

Kartläggningen av utbildningsinnehåll i högskoleutbildningar för blivande socionomer, sjuksköterskor och läkare

Metod och deltagare

En enkät skickades ut till programansvariga vid sex socionomutbildningar, sex sjuksköterskeutbildningar och sex läkarutbildningar. Urvalet genomfördes bland annat för att få en så god geografisk sprid-

ning som möjligt, men också för att inkludera några ^{Sid 440(687)} icke statliga lärosäten. Enkäten besvarades av totalt tio lärosäten. Socionomutbildningens enkät besvarades av fyra universitet, läkarutbildningens enkät besvarades av tre universitet, medan enkäten till sjuksköterskeutbildningen besvarades av ett universitet, en statlig högskola och en icke statlig högskola.

Enkäten bestod främst av påståenden om utbildningsmoment som relaterar till området barn som är anhöriga. Samtliga påståenden besvarades genom att svara ”Ja” om utbildningen innehåller detta moment, eller ”Nej” om utbildningen inte innehåller momentet. Insamlade data har analyserats med deskriptiv statistik.

Resultat

Majoriteten av lärosätena svarade ”Ja” på de flesta av enkätens påståenden om innehållet i utbildningarna kopplat till barn som anhöriga. Ett antal utbildningsmoment saknas dock i vissa utbildningar, vilket synliggörs i sammanställningen nedan.

- Socionomutbildningen – 27 påståenden. Två lärosäten svarar ”Ja” på samtliga, ett lärosäte svarar ”Nej” på 7 påståenden och ytterligare ett lärosäte svarar ”Nej” på 18 påståenden.
- Sjuksköterskeutbildningen – 26 påståenden. Ett lärosäte svarar ”Ja” på samtliga, ett lärosäte svarar ”Nej” på 3 påståenden och ytterligare ett lärosäte svarar ”Nej” på 9 påståenden.
- Läkarutbildningen – 26 påståenden. Ett lärosäte svarar ”Nej” på 5, ett lärosäte svarar ”Nej” på 12 påståenden och ytterligare ett lärosäte svarar ”Nej” på 24 påståenden.

Allmän utbildning om barn som är anhöriga

Undervisning om relevanta författningar som rör barn som anhöriga saknas i en av läkarutbildningarna. Resultatet visar att även avseende andra utbildningsmoment är det främst i läkarutbildningarna som sådan undervisning saknas. I läkar- och socionomutbildningen saknas utbildningsmoment om hur den vuxnes situation kan påverka föräldraförmågan. Det saknas även utbildningsmoment om hur anhörighskapet kan påverka dessa barn, samt vilka konsekvenser det kan

medföra för barnen, i en av sjuksköterske- och en av läkarutbildning-^{Sid 441(687)}
arna (tabell 2).

Tabell 2 Kunskap om barn som är anhöriga – utbildningsmoment som saknas i respektive utbildningsprogram

Utbildningsmoment	Socionom (n 4)	Sjuksköterska (n 3)	Läkare (n 3)
Relevanta författningar			1
Andelen barn som är anhöriga i Sverige	1	1	2
Hur situationen kan påverka föräldraförmågan	1		1
Hur situationen kan påverka barnen		1	1
Konsekvenser för barnen		1	1

Samtal med vuxna och barn

Undervisning om att samtala med berörda vuxna och deras barn saknas framför allt för blivande läkare och sjuksköterskor (tabell 3). Två av tre läkar- och en sjuksköterskeutbildning uppger att de undervisar om att samtala med vuxna om deras föräldraskap och om barnens situation. Flera av utbildningarna saknar dock undervisning om att samtala med barn som är anhöriga om den vuxnes sjukdom eller funktionsnedsättning eller missbruk så att barnen förstår situationen och kan få svar på sina frågor. Det saknas främst i läkarutbildningarna.

Tabell 3 Att samtala med vuxna och deras barn – utbildningsmoment som saknas i respektive utbildning

Utbildningsmoment	Socionom n = 4	Sjuksköterska n = 3	Läkare n = 3
Samtala med vuxna om deras föräldraskap och om barnens situation		1	1
Samtala med vuxna om barnens behov av information, råd och stöd		1	2
Genomföra enskilda samtal med barn		1	2
Hur man samtalar med barn som är anhöriga			2

Stöd till barn som är anhöriga

Sid 442(687)

Undervisning om vilka stödåtgärder som finns tillgängliga, inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och ideburna organisationer saknas i en socionom-, en sjuksköterske-, och en läkarutbildning.

Grunder för beräkningarna

Sid 443(687)

Metoder för beräkningar

Beräkningar av kostnadskonsekvenser för stöd till anhöriga vuxna och barn

Det råder brist på statistiska uppgifter om den verksamhet som i kommuner och regioner bedrivs till stöd för anhöriga. Vi har därför varit hänvisade till att uppskatta data och resultat med andra metoder.

Ytterligare ett metodproblem har sin grund i att utredningens förslag avser en förstärkning av en redan befintlig verksamhet. Att skilja mellan den verksamhet som redan ska finnas på plats enligt befintlig lagstiftning och den skyldighet som tillkommer genom lagändringar och nya lagförslag utgör därför en metodmässig utmaning.

Vi har använt olika metoder för att åstadkomma de önskade kvantifieringarna. Den ena metoden innebär att vi i en kalkylmodell byggt upp en tänkt verksamhet med anhörigkonsulenter för att beräkna personalåtgång, kostnader och antal anhöriga som får stöd givet olika nivåer på totala kostnader. Externa data har varit befolkningen uppdelad i ettårs-klasser i landets samtliga kommuner. Förhållanden som kan sägas bygga upp strukturen för en sådan verksamhet har därefter lagts in i en kalkylmodell som helt kan styras med parametrar och som ger svar på kommunal och regional nivå.

För att öka trovärdigheten i beräkningarna har vi genomfört workshops med anhörigkonsulenter i fyra av landets kommuner. Mötena med dem har innehållit en genomgång av den kalkylmodell vi skapat och hur vi ska bestämma värden för de ingående parametrarna.

Det ska noteras att kalkylmodellen har skapats för beräkningar i första hand av primärkommunal verksamhet. Vi har i de slutliga beräkningarna för regionerna emellertid också använt vissa resultat från beräkningarna för kommunerna. Till exempel har vi antagit att kostnadsökningen i regionerna per anhörig till följd av ändringen i hälso-

och sjukvårdslagen är densamma som kostnadsökningen ^{Sid 444(687)} per person med en anhörigkontakt i kommunerna.

Vi går i det följande igenom kalkylmodellen och de resultat den ger vid de konkreta kalkyler som den använts för vid beräkningarna.

Med den andra metoden har vi använt oss av SCB:s mikrosimuleringsmodell FASIT (Fördelnings Analytiskt System för Inkomster och Transfereringar).

Beräkning av kostnadskonsekvenser för anhörigportal

För beräkningar av de samhällsekonomiska effekterna av inrättandet av en portal har vi gjort traditionella beräkningar av kostnaderna för uppbyggnad och drift av den informationstekniska infrastruktur som krävs. Vidare har vi gjort bedömningar av vilken kompetens som skulle krävas för att bygga upp och vidmakthålla portalens informationsinnehåll.

Portalen har också en intäktssida. Anhöriga kommer att på ett ställe samlat få väsentlig information för att kunna orientera sig i förhållanden som är av betydelse för dem. Det kan till exempel handla om frågor kring samordning av den vård och omsorg som ges till den primärt vårdbehövande. Intäkterna av portalen kan, åtminstone till stor del, rimligen formuleras i termer av tidsvinster. Den anhörige som använder portalen vinner tid. För att göra den samhällsekonomiska kalkylen fullt beräkningsbar har vi satt pris på de tidsvinster som kan aktualiseras.

För beräkningar vad gäller direktivens skrivningar om en nationell stödlinje har vi gjort traditionella kalkyler med stöd av beräkningar gjorda inom samma område.

Beräkningar av långsiktiga effekter

Vi har också gjort beräkningar för att bedöma behovsutvecklingen över tid. I grunden gör vi en enkel demografisk framskrivning. Vi för dock ett resonemang om den observerat förbättrade hälsan bland äldre och hur den kan påverka behovsutvecklingen.

Beräkningar utifrån en kalkylmodell

Sid 445(687)

För att bedöma vilken effekt ytterligare budgetmedel får för de anhöriga, det vill säga hur många fler anhöriga som får stöd samt effekten för kommunerna på budget och möjlighet till fler anställda, har som nämnts ovan en kalkylmodell konstruerats.

I kalkylmodellen ingår ett antal parametrar som har stämts av under flera workshops tillsammans med ett antal experter som i dag arbetar med anhörigstöd. Vi bedömer att dessa experter arbetar i kommuner som har ett mer omfattande stöd för anhöriga.

Övergripande har det funnits två syften med dessa workshops. Det ena syftet har varit att få experternas bedömning vad gäller beräkningsmodellens trovärdighet i förhållande till de verkliga förhållandena när det gäller verksamheten att bedriva anhörigstöd. Det andra syftet har varit att genomföra beräkningar i modellen genom att bestämma parametervärden och behovsprofiler.

Vad gäller det första syftet ansåg experterna att beräkningsmodellen inte i exakt mening avspeglade den avsedda verksamheten. De ansåg dock att den var tillräckligt bra för det syfte den tagits fram. De menade att det trots allt knappast finns något annat väsentligt bättre alternativ. Efter att parametrarna diskuterats och justerats kunde vi konstatera att nyckeltalet "antal anhöriga per heltidstjänst" som faller ut ur kalkylen stämde rätt väl med experternas erfarenhet.

Vi bygger här den tänkta verksamheten på att de medel som tillförs används till ett tillskott av den personal i kommunerna som arbetar med anhörigstöd. Nedan beskriver vi hur det görs.

I ett steg beräknas kostnaden för en heltidstjänst som anhörigstödjare. Den beräknade kostnaden innefattar lön, sociala avgifter och så kallade overheadkostnader. Det faktum att lönenivåerna varierar bortser vi från här.

Genom en kombination av uträknade medel per kommun och den framräknade kostnaden för en heltidstjänst beräknas hur många heltidstjänster medlen skulle kunna omvandlas till.

För att sedan möjliggöra bedömningar av hur mycket mer verksamhet i termer av kontakter med anhöriga den nytillkomna personalen kan bidra till beräknas hur många anhöriga som kan stödjas enligt olika antaganden.

I tablå 1 nedan redovisas de externt bestämda parametrar som styr beräkningarna i modellen.

Sid 446(687)

Tablå 1 Beräkningsmodellens parametrar

Parameter	Förklaring
Bidrag per invånare i riket (kronor)	Anger grunden för det samlade årliga statsbidraget till kommunerna. När parametern multipliceras med folkmängden i riket framkommer det samlade statsbidraget. Parametern är en styrparameter och inte beroende av andra förhållanden.
Tidsåtgång per kontakt (timmar)	Anger hur lång tid en kontakt med en anhörig beräknas ta (genomsnitt).
Antal kontakter per anhörig under ett år	
Arbets tid på heltid under ett år (timmar)	Anger antalet arbetstimmar för en heltidstjänst under ett år.
Andel av arbetstiden för kontakter	Anger ett decimaltal mellan 0 och 1 som markerar den andel av arbetstiden som åtgår för direkta kontakter med anhöriga.
Lön (månad)	Anger den lön per månad som en anhörigstödare har (kronor).
Procentpåslag sociala avgifter	Anger det decimaltal som påslag på lön som utgör de sociala avgifter arbetsgivarna betalar.
Kringkostnader	Anger den bedömda kostnaden för lokaler och utrustning (kronor).

När parametrarna ovan bestämts beräknas den årliga kostnaden för en heltidstjänst fram i modellen. I modellen används befolkningsstatistik uppdelad per kommun och årsklasser. Det ger 29 000 celler med befolkningsuppgifter i kalkylbladet. Den uppdelningen medger en över åldrar tämligen finfördelad behovsprofilering.

Efter tre workshops bestämdes modellens parametrar till följande:

Tabell 1 Värderna för parametrarna

Parameter	Värde
Medel per invånare (kronor)	28,4
Tidsåtgång per kontakt (timmar)	1
Genomsnittligt antal kontakter per anhörig under ett år	8
Arbets tid på heltid per år (timmar)	2 000
Andel tid för kontakter	0,6
Lön (månad)	37 736
Procentpåslag sociala avgifter (månad)	0,4718
Kringkostnader (månad)	10 000

Den första parametern ”Medel per innevånare” multipliceras med ^{Sid 447(687)}antal invånare år 2023 och ger i detta exempel cirka 300 000 000 kronor som tillförs kommuner och regioner. Ur kalkylen faller sedan ut att varje heltidstjänst bör kunna stödja 150 anhöriga. Totalt beräknas medlen 300 000 000 kronor räcka till 380 heltidstjänster och kunna stödja ytterligare 60 000 anhöriga.

Tabell 2 Medelstilldelning i primärkommuner och regioner samt antal tjänster och antal anhöriga med service vid 300 000 000 kronors ersättning enligt finansieringsprincipen

Rubrik	Tilldelning kommuner	Tilldelning regioner	Summa
Tillförda medel (kronor)	250 000 000	50 000	300 000 000
Antal tjänster	320	62	382
Antal anhöriga som får extra stöd	50 000	10 000	60 000

Behovsprofil för olika åldrar

Ålderssammansättningen av befolkningen skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner. För att uppskatta behovet och även beräkna konsekvenserna för olika kommuner och regioner behövs en uppskattning av de behövande närståendes åldersprofil. Dock finns ingen användbar nationell statistik. Vi har därför konstruerat en åldersprofil utifrån egna bedömningar och statistik från Umeå kommun. Statistiken avser anhörigas ålder och har räknats om till närståendes ålder med olika antaganden. Åldersprofilen för närstående har sedan utjämnats.

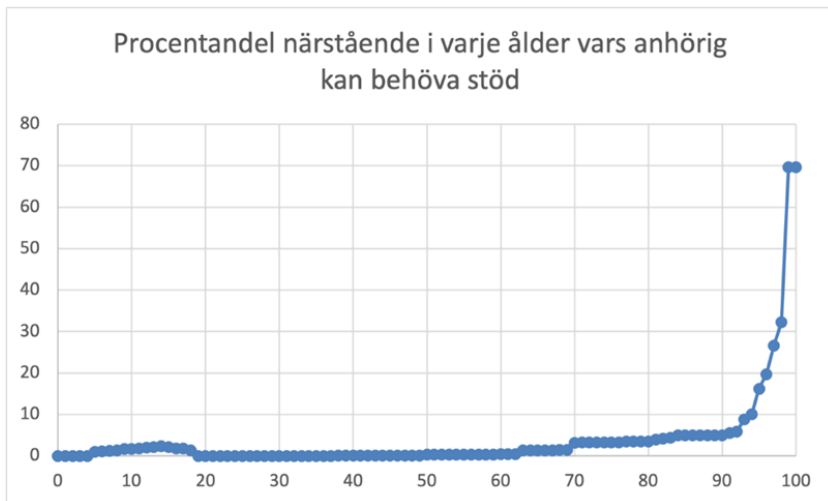
Utredningen föreslår ett förstärkt stöd till barn som är anhöriga. Det gäller främst barn som har syskon med till exempel en allvarlig sjukdom eller en funktionsnedsättning. Någon specifik statistik som kan ge vägledning om tänkbar volym och åldersfördelning finns inte. Vi har därför approximerat åldersfördelningen utifrån annan statistik.

Vi gör ett antagande om syskon i behov av stöd genom att utgå från de hushåll som mottagit omvårdnadsbidrag på minst 50 procent av nivån för maxbelopp (SCB/FASIT). I dessa hushåll finns det cirka 32 000 barn eller 1,4 procent av barnbefolkningen 0–18 år. På basis av statistik från SCB och annan information gör vi ett antagande att

cirka 10 000 barn lever tillsammans med syskon som har svårare problem eller diagnos och därmed kan behöva stöd. Sid 448 (687)

Med ett antagande om att barn som är anhöriga får anhörigstöd i samma omfattning som de äldre kommer kostnaden att utgöra cirka en sjättedel av den totala kostnaden för anhörigstöd. Det belopp som bör avsättas till regionerna bedöms därmed uppgå till 50 000 000 kronor. Det beräknas ge regionerna ett utrymme motsvarande 62 helårstjänster vilket ger ett årligt utrymme för insatser till 10 000 anhöriga barn som är syskon.

Figur 1 Procentandel individer i förhållande till primärt vårdbehövande som kan vara i behov av stöd

Som framgår av figur 1 så ökar behovet starkt med åldern.

Beräkningarna med FASIT som grund

I SCB:s mikrosimuleringsmodell FASIT är den svenska befolkningen avbildad i mindre och större statistiska urval.

Vi har använt dessa urval för att med hjälp av en åldersbaserad sannolikhetstilldelning (en så kallad Monte Carlo-skattning) i ett första steg tilldelat individer sådana allvarliga tillstånd som kan motivera ett omfattande stöd till anhöriga till dessa personer.

Tilldelningen ovan har inspirerats av förekomsten av tillstånd enligt tabell 3 nedan. Sid 449(687)

Tabell 3 Årlig incidens och prevalens vad gäller olika tillstånd i befolkningen

Tillstånd	Årlig incidens (individer)	Årlig prevalens (individer)
ALS	200–250	750–850
Cancer (kort överlevnad)	8 662	8 662
Demens	20 000–25 000	130 000–150 000
Funktionsnedsättning (barn)	-	300 000
LSS-boende (vuxna)	-	27 000
Utvecklingsstörning	-	Cirka 1 % av befolkningen
Stroke	25 000	75 000

Med inspiration från tabell 3 har slumpetal i olika åldersgrupper tilldelats enligt tabell 4 nedan.

Tabell 4 Sannolikhet för allvarligt tillstånd i klasser av befolkningen

Åldersklass	Sannolikhet (%)
0–18	2,0
19–64	2,0
65–69	4,0
70–74	6,0
75–79	8,0
80–84	10,0
85–89	12,0
90–94	14,0
95–	16,0

Av tabellen framgår att sannolikheten befinna sig i ett allvarligt tillstånd ökar med åldern. Enligt beräkningar finns det i hela befolkningen 318 000 individer med allvarliga tillstånd. Det motsvarar cirka 3,1 procent av hela befolkningen. I tabell 5 nedan redovisas antal och andelar för olika åldersgrupper.

Tabell 5 **Antal personer och procentandel av respektive befolkningsgrupp med allvarliga tillstånd, skattning för 2022**

Åldersklass	Antal individer	Procentandel
0–18	43 762	2
19–64	115 821	2
65–69	20 389	4
70–74	32 534	6
75–79	36 442	7
80–84	32 698	10
85–89	22 760	13
90–94	11 028	13
95–	3 381	14

Procentandelen anhöriga kopplade till olika åldersgrupper skiljer sig något vid de FASIT-relaterade beräkningarna och de beräkningar som gjorts enligt ingenjörsmetoden. Skillnaderna beror huvudsakligen på att vi i kalkylmetoden ovan valt ettårs-klasser vid tilldelningen, medan vi i FASIT-beräkningarna valt femårs-klasser och en uppåt öppen klass för 95-åringar och äldre.

I ett andra steg har vi tilldelat personerna med allvarliga tillstånd anhöriga. Detta har gjorts på två olika sätt, beroende på de olika förutsättningarna när det gäller tillgängliga data. I det första fallet har personer med ett allvarligt tillstånd förts till det hushåll det tillhör. Det sättet har använts vid tillstånd där anhöriga rimligen tillhör samma hushåll. I det andra fallet har vi med sannolikhetsstilldelning skapat en anhörigkoppling. Detta sätt har använts för den äldre delen av befolkningen där en väsentlig del av de anhöriga är vuxna barn.

Som ett resultat av detta förfarande blir samtliga individer i ett hushåll med en allvarligt drabbad person anhöriga. Vi har vid beräkningarna valt att se hela hushållet som en anhörig. I den mån hushållet består av endast en individ, alltså personen med det allvarliga tillståndet, har vi valt att inte räkna med det hushållet som ett anhörig-hushåll. Resultatet av beräkningarna är att det år 2023 fanns sammanlagt 240 000 individer som kunde vara anhöriga.

Av olika anledningar får inte alla 240 000 anhöriga stöd av sin kommun. Den anhörige har kanske inte övervägt möjligheten att få stöd. Det kan också vara så att den kommunala verksamheten inte upplevs som tillräcklig i omfattning eller vad gäller inriktning. Vi vet

att vissa kommuner har en liten verksamhet och vi vet också att några kommuner har en utvecklad och ambitiös anhörigverksamhet. Med ledning av detta har vi gjort bedömningen att cirka 120 000 anhöriga i dag får stöd av sin kommun.

Vi har med hjälp av vår kalkylmodell för anhörigkonsulenternas arbetsförutsättningar skattat att en anhörig under ett år kostar 5 243 kronor. Med hjälp av den skattningen och antagandet att 120 000 anhöriga har kontakt med den kommunala verksamheten bedömer vi att den kommunala stödverksamheten i dagsläget kostar drygt 600 000 000 kronor.

1. Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. Ju.
2. Ett samordnat vaccinationsarbete – för effektivare hantering av kommande vacciner. Del 1 och 2. S.
3. Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. Ku.
4. Inskränkningarna i upphovsrätten. Ju.
5. Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. Ju.
6. Steg mot stärkt kapacitet. Fi.
7. Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. Ju.
8. Livsmedelsberedskap för en ny tid. LI.
9. Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen. U.
10. Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. Ju.
11. Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet. KN.
12. Mål och mening med integration. A.
13. En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. Ju.
14. Arbetslivskriminalitet – myndighets-samverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete. A.
15. Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. Ju.
16. Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. U.
17. Skolor mot brott. U.
18. Nya regler om cybersäkerhet. Fö.
19. En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. KN.
20. Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighets-skatt. Fi.
21. Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. A.
22. En ny organisation för förvaltning av EU-medel. Fi.
23. En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. S.
24. Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. Fi.
25. En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten. S.
26. En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022. S.
27. Kamerabevakning i offentlig verksamhet – lättnader och utökade möjligheter. Ju.
28. Offentlighetsprincipen eller insyns-lag. Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet. U.
29. Goda möjligheter till ökat välbefinnande. Fi.
30. En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. S.
31. En ändamålsenlig vapenlagstiftning. Del 1 och 2. Ju.
32. Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier. Fi.
33. Delad hälsodata – dubbel nytta. Regler för ökad interoperabilitet i hälso- och sjukvården. S.
34. Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider. Ku.
35. En framtid för alm och ask – förädling, forskning och finansiering. LI.

36. Förenkla och förbättra! Fi.
37. Förbättrade ränteavdragsregler för företag. Fi.
38. Digitala fastighetsköp & Förförsprätt vid fastighetstransaktioner. LI.
39. Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga. Ju.
40. Genomförande av lönetransparensdirektivet. A.
41. Styrkraft för lyckad integration. A.
42. Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid. U.
43. Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning. Fi.
44. Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan. LI.
45. Kompletterande bestämmelser till EU:s reviderade förordning om elektronisk identifiering. Fi.
46. Ny lag om internationella sanktioner. Genomförande av EU:s sanktionsdirektiv. UD.
47. Digital myndighetspost. Fi.
48. Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen. Volym 1 och 2. Ju.
49. Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig. A.
50. Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Del 1 och 2. Fi.
51. En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess. Ju.
52. Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet. Ju.
53. Stöd till invandrares utvandring. Ju.
54. Vågar till ett tryggare samhälle. Åtgärder för att motverka återfall i brott. Ju.
55. En översyn av 23 kap. brottsbalken. Ju.
56. Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd. LI.
57. Ett nytt regelverk för hälsodataregister. S.
58. Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Volym 1 och 2. Fi.
59. Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning. Fö.
60. Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. S.

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Mål och mening med integration. [12]
- Arbetslivskriminalitet – myndighets-samverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete. [14]
- Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. [21]
- Genomförande av lönetransparensdirektivet. [40]
- Styrkraft för lyckad integration. [41]
- Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig. [49]

Finansdepartementet

- Steg mot stärkt kapacitet. [6]
- Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighetsskatt. [20]
- En ny organisation för förvaltning av EU-medel [22]
- Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. [24]
- Goda möjligheter till ökat välbefinnande. [29]
- Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier. [32]
- Förenkla och förbättra! [36]
- Förbättrade ränteavdragsregler för företag. [37]
- Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning. [43]
- Kompletterande bestämmelser till EU:s reviderade förordning om elektronisk identifiering. [45]
- Digital myndighetspost. [47]
- Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Del 1 och 2.[50]

- Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Volym 1 och 2. [58]

Försvarsdepartementet

- Nya regler om cybersäkerhet. [18]
- Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning. [59]

Justitiedepartementet

- Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. [1]
- Inskränkningarna i upphovsrätten. [4]
- Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. [5]
- Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. [7]
- Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. [10]
- En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. [13]
- Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. [15]
- Kamerabevakning i offentlig verksamhet – lättnader och utökade möjligheter. [27]
- En ändamålsenlig vapenlagstiftning. Del 1 och 2. [31]
- Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga. [39]
- Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen. Volym 1 och 2. [48]
- En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess. [51]
- Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet. [52]

Stöd till invandrares utvandring. [53]
Vägar till ett tryggare samhälle. Åtgärder
för att motverka återfall i brott. [54]
En översyn av 23 kap. brottsbalken. [55]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Rätt frågor på regeringens bord – en
ändamålsenlig regeringsprövning på
miljöområdet. [11]
En ny beredskapssektor
– för ökad försörjningsberedskap. [19]

Kulturdepartementet

Ett starkt judiskt liv för framtida
generationer. Nationell strategi för att
stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. [3]
Ansvar och oberoende
– public service i oroliga tider. [34]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Livsmedelsberedskap för en ny tid. [8]
En framtid för alm och ask
– förädling, forskning och finansiering.
[35]
Digitala fastighetsköp & Förförsrätt vid
fastighetstransaktioner. [38]
Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan.
[44].
Animalieproduktion med hög konkurrens-
kraft och gott djurskydd. [56].

Socialdepartementet

Ett samordnat vaccinationsarbete – för
effektivare hantering av kommande
vacciner. Del 1 och 2. [2]
En trygg uppväxt utan
nikotin, alkohol och lustgas. [23]
En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten.
[25]
En utvärdering av förändringar i sjukför-
säkringens regelverk under 2021
och 2022. [26]
En statlig ordning med
brottsförebyggande åtgärder
för barn och unga. [30]
Delad hälsodata – dubbel nytta.
Regler för ökad interoperabilitet
i hälso- och sjukvården. [33]

Ett nytt regelverk för hälsodataregister.
[57] **Sid 456(687)**

Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ända-
målsenligt stöd till barn och vuxna
som är anhöriga. [60]

Utbildningsdepartementet

Utvecklat samarbete för verksamhets-
förlagd utbildning – långsiktiga
åtgärder för sjuksköterskeprogrammen.
[9]
Växla yrke som vuxen – en reformerad
vuxenutbildning och en ny yrkesskola
för vuxna. [16]
Skolor mot brott. [17]
Offentlighetsprincipen eller insynslag.
Allmänhetens insyn i enskilda aktörer
inom skolväsendet. [28]
Bildning, utbildning och delaktighet
– folkbildningspolitik i en ny tid. [42]

Utrikesdepartementet

Ny lag om internationella sanktioner.
Genomförande av EU:s sanktions-
direktiv. [46]

Socialdepartementet

Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik
Therese Horseholm

Remiss Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

Remissinstanser

1. Akademikerförbundet SSR
2. Anhörigas riksförbund
3. Arvidsjaurs kommun
4. Autism Sverige
5. Barnens rätt i samhället (Bris)
6. Barncancerfonden
7. Barnombudsmannen
8. Bollnäs kommun
9. Brottsförebyggande rådet
10. Cancerfonden
11. Danderyds kommun
12. Demensförbundet
13. DHR – Delaktighet Handlingskraft Rörelsefrihet
14. Diskrimineringsombudsmannen
15. Domstolsverket
16. Ekerö kommun
17. Falkenbergs kommun
18. Folkhälsomyndigheten

19. Funktionsrätt Sverige
20. Föreningen Sveriges socialchefer
21. Försäkringskassan
22. Gagnefs kommun
23. Gotlands kommun
24. Gävle kommun
25. Göteborgs kommun
26. Hjärnfonden
27. Huddinge kommun
28. Hörselskadades Riksförbund
29. Institutet för mänskliga rättigheter
30. Intresseföreningen för Assistansberättigade
31. Jokkmokks kommun
32. Jämställdhetsmyndigheten
33. Jönköpings kommun
34. Karlstad kommun
35. Katrineholms kommun
36. Kiruna kommun
37. Kävlinge kommun
38. Linköpings kommun
39. Luleå kommun
40. Malmö kommun
41. Maskrosbarn
42. MIND
43. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
44. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
45. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka
46. Nationell samverkan för psykisk hälsa
47. Neuroförbundet
48. Nordanstigs kommun

49. Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT)
50. Pajala kommun
51. Pensionärernas Riksorganisation (PRO)
52. RCC i samverkan
53. Regelrådet
54. Region Dalarna
55. Region Jönköping
56. Region Kalmar
57. Region Norrbotten
58. Region Stockholm
59. Region Skåne
60. Region Uppsala
61. Region Västernorrland
62. Region Örebro
63. Riksdagens ombudsmän (JO)
64. Riksförbundet Attention
65. Riksförbundet FUB
66. Riksförbundet hjärt- och lungsjuka
67. Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)
68. Riksförbundet för social och mental hälsa
69. Riksförbundet sällsynta diagnoser
70. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer (ROKS)
71. Riksförbundet PensionärsGemenskap (RPG)
72. Rädda Barnen
73. Rädda Barnens Ungdomsförbund
74. Rättviks kommun
75. Socialstyrelsen
76. Specialpedagogiska skolmyndigheten
77. SPF Seniorerna
78. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

79. Statens skolverk
80. Stiftelsen allmänna barnhuset
81. Stockholms kommun
82. Strängnäs kommun
83. Svenska Kommunalpensionärernas förbund (SKPF)
84. Sveriges Kommuner och Regioner
85. Synskadades Riksförbund (SRF)
86. Tranemo kommun
87. Trollhättans kommun
88. Ung Cancer
89. Umeå kommun
90. Vadstena kommun
91. Vision
92. Vårdföretagarna Almega
93. Västerviks kommun
94. Västra Götalandsregionen
95. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 21 januari 2025**. Svaren bör lämnas per e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till s.sof@regeringskansliet.se. Ange diarienummer S2024/01502 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Tony Malmborg
Departementsråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Kommande beslut: Besluts- och delegationsförteckning för Socialnämnden 2025

20

24SON179

Missiv

2024-11-12

Diarienummer: 24SON179

Handläggare:

Caroline Engberg

026-17 80 00

caroline.engberg@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Revidering av besluts- och delegationsförteckning

Förslag till beslut

Att anta den reviderade besluts- och delegationsförteckningen som är specifik för socialnämnden och den del som är gemensam för omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden, samt de tillhörande bilagorna 1-5.

Ärendebeskrivning

Inför varje år, eller vid behov, ska socialnämnden anta en besluts- och delegationsförteckning för nämndens verksamheter. Besluts- och delegationsförteckningen är uppdelad i en gemensam del för de tre nämnderna samt nämndspecifika delar som antas av ansvarig nämnd. Socialjouren har en egen del som antas av socialnämnden och arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden.

En årlig genomgång har nu gjorts av besluts- och delegationsförteckningen för fastställande av respektive nämnd. De justeringar som föreslås framgår genom färgmarkerad text i bifogade handlingar.

Magnus Höijer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Besluts- och delegationsförteckning för omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden

Välfärd Gävle
2024-11-20

Diarienummer:
24ON428
24AFN201
24SON179

Fastställt:
Omvårdnadsnämnden 2024-xx-xx
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden 2024-xx-xx
Socialnämnden 2024-xx-xx

Innehållsförteckning

Förkortningar	4
Förkortningar lagar, förordningar och andra föreskrifter	4
Inledning.....	6
Allmänt om delegering	6
Anmälan av delegationsbeslut	7
Överklagande	7
Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	7
Delegat i gemensamma delen	8
Delegat inom omvårdnadsnämnden	8
Delegat inom arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	9
Delegat inom socialnämnden	9
Gemensamt för omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden.....	11
1. Ordförandebeslut	11
2. Avtal – Inköp, upphandling och avtalsförvaltning	11
3. Handläggning	14
4. Avskrivning av skuld	15
5. Överklagande	15
6. Fullmakt/ombud/delgivningsmottagare	16
7. Yttranden	17
8. Allmänna handlingar och sekretess	17
9. Externa köp	18
10. Personuppgifter	18
11. Smittskyddslag	19
12. Lex Sarah	19
13. Övrigt	19
Specifikt för omvårdnadsnämnden.....	21
1. Avgiftshandläggning	21
2. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)	21
3. Hälso- och sjukvård	22
4. Allmänna handlingar och sekretess	23
5. Övrigt	23
Specifikt för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden.....	24
1. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	24
2. Vuxenutbildning	25
3. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)	26
4. Dödsbo	28
5. Övrigt	28
6. Hälso- och sjukvård	28
Specifikt för socialnämnden.....	30
1. Yttranden	30
2. Övrigt	31
3. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)	32

4.	Insatser för barn och ungdom	Sid 466(687) 35
5.	Insatser för vuxna.....	36
6.	Lag om med särskilda bestämmelser för om vård av unga, LVU	37
7.	Lag om placering av barn i skyddat boende (LSB)	44
8.	Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).....	48
9.	Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)	50
10.	Familjerättsärendet.....	50
11.	Alkohollag (AL).....	52
12.	Lotterilag.....	54
13.	Lag om handel med vissa receptfria läkemedel	54
14.	Lag om tobak och liknande produkter (LTLP)	55
15.	Lag om tobaksfria nikotinprodukter (LTN).....	56
Specifikt för socialjouren		58
1.	Socialtjänstlag (SoL)	58
2.	Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)	58
3.	Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)	59

Förkortningar

AFN	Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden
CSN	Centrala studiestödsnämnden
EVIN	Enheten våld i nära relationer
FEM	Familjehemsenheten myndighet
FES	Familjehemsenhet stöd
FMN	Föräldraföreningen mot narkotika
HVB	Hem för vård och boende
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
ME	Mottagningsenheten
ON	Omvårdnadsnämnden
REU	Rekryteringsenhet uppdragstagare
SJ	Socialjour
SON	Socialnämnden
RIA	Socialt arbete på kristen grund (organisation Hela Människan)
SoL/psyk	Socialtjänstlagen/målgruppen, personer med psykisk funktionsnedsättning
SKR	Sveriges kommuner och regioner
UEB	Utredningsenhet barn
UEU	Utredningsenhet ungdom
UEV	Utredningsenhet vuxen
Äo	Äldreomsorg

Förkortningar lagar, förordningar och andra föreskrifter

AL	Alkohollag (2010:1622)
BrB	Brottsbalk
FBL	Folkbokföringslag (1991:481)
FL	Förvaltningslag
FB	Föräldrabalk
GDPR	General data protection regulation (dataskyddsförordningen)*
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
KL	Kommunallag
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LOU	Lag (2016:1145) om offentlig upphandling
LSB	Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende
LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LTLP	Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter
LTN	Lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter
LOV	Lag (2008:962) om valfrihetssystem
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
OSL	Offentlighets- och sekretesslag

PDL Patientdatalag (2008:355)

PSL Patientsäkerhetslag

SFB Socialförsäkringsbalk

~~SFS~~ SoF Socialtjänstförordning (2001:937)

SoL Socialtjänstlag

~~SoL/psyk Socialtjänstlagen/målgruppen, personer med psykisk funktionsnedsättning~~

TF Tryckfrihetsförordning

* Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

Inledning

Denna besluts- och delegationsförteckning avser omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden. Besluts- och delegationsförteckning inleds med en gemensam del för de tre nämnderna. I den delen finns delegering gällande exempelvis ordförandebeslut, handläggning, avtal, avgifter, fullmakter, yttranden, allmänna handlingar, sekretess och personuppgifter. De nämndspecifika delarna behandlar frågor som endast rör en nämnd. Närliggande sakfrågor kan dock finnas under både den gemensamma delen och även under den specifika delen.

Syftet är att där samla beslut som är gemensamma inom de tre nämnderna och att på så vis få samma nivå på delegat. Delegationsförteckning är indelad efter lagrum samt ärendeområde.

Allmänt om delegering

I kommunallagen stadgas att kommunal nämnd ska bedriva verksamheten i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Fullmäktige ska utfärda reglementen med närmare föreskrifter om nämndernas verksamhet och arbetsformer. Enligt kommunallagen får nämnd uppdra åt utskott, ledamot eller ersättare eller anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden.

Dock får beslutanderätten inte delegeras i:

- ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,
- framställning eller yttrande till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet har överklagats,
- ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
- medborgarförslag som väckts genom e-petition och som lämnats över till nämnden, samt
- ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Ärenden av principiell eller avvikande beskaffenhet eller av avsevärd ekonomisk betydelse ska avgöras av nämnden. Delegat kan, efter beslut av berörd chef, hänskjuta beslut av särskild svårighetsgrad till högre nivå i beslutsorganisationen. Även Beslutsfattarens överordnad har alltid beslutanderätt i respektive aktuell ärendegrupp, under förutsättning att chefen i fråga uppfyller i lag eller annan föreskrift uppställda behörighetskrav. Den i förteckningen angivna delegaten är alltså den i organisationen lägst behöriga beslutsfattaren. ~~när ordinarie befattningshavare inte tjänstgör exempelvis beslut om vård- och omsorgsboende kan beslutas av kontorschef för myndighet.~~ Den som mottagit delegationsuppdrag (delegat) får enligt gällande delegationsregler inte delegera uppdraget vidare till annan. Vidaredelegering är med andra ord inte tillåten, med undantag för vad som sägs i 6 kap. 36-37 §§ kommunallagen.

Vid delegats frånvaro

~~Vid delegats frånvaro träder i första hand en annan utsedd handläggare på samma eller högre nivå in i delegatens ställe och kan fatta de beslut denne skulle ha fattat.~~

Anmälan av delegationsbeslut

Enligt kommunallagen ska varje nämnd besluta om i vilken utsträckning beslut som fattas på delegation ska anmälas till nämnden. Samtliga brådskande beslut som beslutas av nämndsordföranden, så kallade ordförandebeslut, (enligt 6 kap. 39 § kommunallagen KL) anmäls till nästkommande nämndsammanträde. När beslutet har anmälts på nämndens sammanträde noteras anmälan i sammanträdesprotokollet. Beslut som kan överklagas enligt laglighetsprövning går att överklaga fram till att tre veckor har gått från datumet då protokollet anslogs. Varje delegat ansvarar för att anmälan görs när det gäller beslut som kan överklagas via laglighetsprövning.

Överklagande

Förvaltningsbesvär

Ett beslut får överklagas av den som beslutet går emot om beslutet kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt. Beslutet kan bara överklagas av den det angår. I skollagen anges alla beslut som kan överklagas till förvaltningsrätten eller Skolväsendets överklagandenämnd enligt förvaltningsbesvär om inte direkt förbud för detta regleras.

Laglighetsprövning

Delegationsbeslut som inte kan överklagas med förvaltningsbesvär kan överklagas genom laglighetsprövning om inte direkt förbud för detta regleras. Laglighetsprövning innebär att domstolen endast gör en prövning av beslutets laglighet och inte lämplighet. Endast den som är medlem i kommunen kan överklaga.

Socialnämndens individ- och myndighetsutskott

Socialnämnden har ett individ- och myndighetsutskott som beslutar i ärenden enligt:

- socialtjänstlag (SoL),
- lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU),
- lag om placering av barn i skyddat boende,
- lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM),
- föräldrabalk (FB),
- alkohollag, samt
- tobakslagen lag om tobak och liknande produkter.

Delegat i gemensamma delen

1:e biståndshandläggare

1:e handläggare

1:e socialsekreterare

Biståndshandläggare SoL

Biståndshandläggare SoL/LSS

Biståndshandläggare SoL/psyk

Biträdande sektorchef

Dataskyddsamordnare

Delegatens överordnade chef

Delegat i ursprungsbeslut

Delegat vid ursprungsbeslut – syftar till nivå på delegationen och är inte personbundet

Ekonomichef

Enhetschef

Enhetschef handläggning

Enhetschef ~~inom försörjningsstödsenheten~~ arbetsmarknad och stöd

Enhetschef i verkställighet

Familjerättssekreterare

Försörjningsstödshandläggare

Gruppchef livsmedel och tillstånd

Jurist

Kontorschef myndighet

Medicinsk ansvarig för rehabilitering (MAR)

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)

Ordförande i arbetsmarknadsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Ordförande i omvårdnadsnämnden

Ordförande i socialnämnden

Sektorchef

Socialnämndens individ- och myndighetsutskott

Socialsekreterare (barnsekreterare likställs med socialsekreterare)

Socialt ansvarig samordnare

Specialisthandläggare*

Särskild utsedd handläggare**

Verksamhetschef handläggning

Delegat inom omvårdnadsnämnden

1:e biståndshandläggare

Avgiftshandläggare

Biståndshandläggare SoL

Biståndshandläggare SoL/LSS

Biståndshandläggare SoL/psyk

Boendesamordnare

Delegat vid ursprungsbeslut – syftar till nivå på delegationen och är inte personbundet

Enhetschef i handläggning

Enhetschef i verkställighet

Medicinsk ansvarig för rehabilitering (MAR)

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)

Socialt ansvarig samordnare (SAS)

Specialisthandläggare*

Särskild utsedd handläggare**

Verksamhetschef HSL

Delegat inom arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

1:e handläggare

1:e socialsekreterare

Administratör LSS

Avgiftshandläggare

Biståndshandläggare SoL/LSS

Biståndshandläggare SoL/psyk

Boendesamordnare

Delegat vid ursprungsbeslut – syftar till nivå på delegationen och är inte personbundet

Enhetschef ~~inom försörjningsstödsenheten~~ arbetsmarknad och stöd

Enhetschef myndighet

Enhetschef uppdragstagarenheten

Enhetschef i verkställighet

Försörjningsstödshandläggare

Ordförande i antagningsråd

Rektor

Socialt ansvarig samordnare (SAS)

Socialsekreterare

Specialisthandläggare*

Särskild utsedd handläggare**

Verksamhetschef administrativt stöd

Verksamhetschef myndighet

Delegat inom socialnämnden

1:e socialsekreterare (1:e barnsekreterare likställs med 1:e socialsekreterare)

Alkoholhandläggare

Avgiftshandläggare

Delegat vid ursprungsbeslut – syftar till nivå på delegationen och är inte personbundet

Enhetschef ~~enheten~~ våld i nära relationer

Enhetschef familjehemsenhet myndighet

Enhetschef familjehemsenhet stöd

Enhetschef förebyggande enheten

Enhetschef mottagningsenheten
 Enhetschef myndighet
 Enhetschef utredningsenhet uppdragstagare
 Enhetschef socialjour~~en~~
 Enhetschef utredningsenhet barn
 Enhetschef utredningsenhet ungdom
 Enhetschef utredningsenhet vuxna
 Familjehemssekreterare
 Familjerättsassistent
 Familjerättssekreterare
 Gruppchef livsmedel och tillstånd
 Handläggare
 Miljöinspektör livsmedel och tillstånd
 Ordförande
 Restauranginspektör
 Socialt ansvarig samordnare
 Socialnämndens individ- och myndighetsutskott
 Socialsekreterare (barnsekreterare likställs med socialsekreterare)
 Socialsekreterare socialjour~~en~~
 Specialisthandläggare*
 Särskild utsedd handläggare**
 Särskild utsedd tjänsteman enligt namnförteckning***

* "Specialisthandläggare", ~~socialsekreterare med viss utökad delegation i ärenden där man är ansvarig handläggare, utses av enhetschef~~ förordnande som innebär utökad delegation i egna ärenden.

** "Särskild utsedd handläggare" utses av verksamhetschef eller annan överordnad chef

*** "Särskilt utsedd tjänsteman" utses av socialnämnden

Gemensamt för omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
1. Ordförandebeslut				
1.1	Beslut på nämndens vägnar i ärende som är så brådskande, att nämndens avgörande inte kan avvaktas	6 kap. 39 § kommunal-lagen KL	Ordförande i omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden*	*Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
1.2	Beslut att återkalla ett förvaltningsbeslut på grund av tvingande säkerhetsskäl	37 § andra stycket 2 p. förvaltnings-lagen FL	Ordförande i omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden	
2. Avtal – Inköp, upphandling och avtalsförvaltning				
2.1	Beslut gällande sektorsövergripande avtal		Sektorchef	Avser tecknande, förlängning och hävande etc. Motsvarar firmatecknare Ersättare: ekonomichef och biträdande sektorchef
2.2	Tecknande av avtal med externa utförare av verksamhet		Biträdande sektorchef	Driftsentreprenads avtal (LOU),

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				ramavtal (LOU) och avtal om att bli extern utförare enligt LOV
2.3	Tecknande samverkansavtal eller förlängning av pågående avtal med kommuner, regioner samt motsvarande		Sektorchef	Kan även gälla kommuner eller motsvarande och myndigheter i utlandet
2.4	Teckna överenskommelse om ersättning vid skadeståndsanspråk från enskild upp till 25 000 kr		Säkerhetssamordnare	Verkställs genom utanordning via dagbokföringen
2.5	Beslut om att initiera en upphandling om frågan inte har behandlats i samband med projektbeställning, repetitiva ramavtal och/eller om beslut redan finns.		Chef med budgetansvar för det som upphandlas Välfärd Inköpssamordnare Välfärd Enhetschef inköp och upphandling Styrning och stöd	Gäller ej upphandling av kärnverksamhet då ansvarig nämnd fattar beslut om att överlåta verksamhet till privat utförare.
2.6	Beslut under en upphandling enligt upphandlingsprocess över tröskelvärdet	Enligt, upphandlingslagarna, direktiven och praxis	Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpssamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlare Upphandlingsjurist	Ex. att avbryta annonserad upphandling, tecknande av avtal etc.
2.7	Beslut under en upphandling enligt upphandlingsprocess under tröskelvärdet	Enligt, upphandlingslagarna, direktiven och praxis	Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpssamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlare Upphandlingsjurist	Ex. att avbryta annonserad upphandling

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
			Avtalscontroller Systemförvaltare Inköpscontroller Inköpskoordinator Verksamhetsutvecklare	
2.8	Utfärda fullmakt till annan upphandlande myndighet att få företräda Gävle kommun i denna egenskap (samordnad upphandling)		Sektorchef Ekonomichef Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling	
2.9	Beslut om tilldelning och tecknande av avtal för upphandling över tröskelvärdet		Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpssamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlare Upphandlingsjurist	
2.10	Beslut om tilldelning och tecknande av avtal för upphandling under tröskelvärdet		Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpssamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlare Upphandlingsjurist Avtalscontroller Systemförvaltare Inköpscontroller Inköpskoordinator Verksamhetsutvecklare	
2.11	Beslut under avtalsförvaltningen, och om avtalade sanktioner om inte annat anges		Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpssamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef	Ex. beslut om prisförändring, optionsbeslut och vite

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
			Upphandlingscontroller Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlare Upphandlingsjurist Avtalscontroller Systemförvaltare Inköpscontroller Inköpskoordinator Verksamhetsutvecklare	
2.12	Beslut om uppsägning och hävning av avtal		Chef med budgetansvar för det som upphandlas Inköpsamordnare För upphandlingar som avser kärnverksamhet: Biträdande sektorchef Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Enhetschef inköp och upphandling Upphandlingsjurist	
2.13	Yttrande till domstol i mål om överprövning		Sektorchef Ekonomichef Biträdande sektorchef Jurist Samt följande funktioner på Styrning och stöd: Upphandlingsjurist Jurist	
3. Handläggning				
3.1	Beslut att avskriva ärende		Enhetschef inom handläggning 1:e socialsekreterare 1:e handläggare	
3.2	Beslut att avvisa ärende		Enhetschef inom handläggning 1:e socialsekreterare 1:e handläggare Gruppchef livsmedel och tillstånd	
3.3	Beslut i sakfrågan, vid ansökan, när utredning inte kan genomföras		Enhetschef inom handläggning	
3.4	Anmälan till överförmyndarnämnden när behov av god man, förmyndare eller	Socialtjänst-förordningen	Enhetschef i verkställighet*	*Gäller ej externa utförare, då de har

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
	förvaltare föreligger, samt när sådant behov upphör	~~5 kap. 3 §~~ ~~LSS 15 § 6 st.~~ 5 kap. 3 § SoF 15 § 6 stycket LSS	Socialekreterare Försörjningsstöds- handläggare Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS Bostadssocial handläggare Särskilt utsedd försörjningsstöds- administratör**	eget ansvar enligt lag ** Se bilaga 2 5
3.5	Beslut att avvisa ombud och biträde då skäl föreligger	14 § ~~Förvaltnings-~~ ~~lagen~~ FL	Socialekreterare Försörjningsstöds- handläggare Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS Alkoholhandläggare, Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
3.6	Föreläggande att styrka ombudets behörighet	15 § ~~Förvaltnings-~~ ~~lagen~~ FL	Socialekreterare Försörjningsstöds- handläggare Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS Alkoholhandläggare, Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
4. Avskrivning av skuld				
4.1	Beslut om nedskrivning av eller befrielse från skuld avseende debiterad avgift till enskild	8 kap. 2 § SoL 9 kap. 4 § SoL	Ekonomichef	
4.2	Beslut om nedskrivning av eller befrielse från skuld avseende debiterad avgift till enskild	8 kap. 1 § SoL	Verksamhetschef myndighetskontoret	
5. Överklagande				
5.1	Yttrande med anledning av överklagande av delegats beslut		Delegat i ursprungsbeslut Jurist	I första hand delegat i ursprungsbeslut
5.2	Omrövning vid överklagande av beslut	38-39 §§ ~~Förvaltnings-~~ ~~lagen~~ FL	Delegat i ursprungsbeslut	
5.3	Beslut om avvisning av för sent inkommen överklagan	45 § ~~Förvaltnings-~~ ~~lagen~~ FL	Delegat i ursprungsbeslut	Beslutet benämns rättsprövning
5.6	Prövning vid jävsinvändning	16-18 §§ ~~Förvaltnings-~~ ~~lagen~~ FL	Enhetschef inom handläggning	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
5.7	Beslut att begära eller att ej begära prövningstillstånd samt beslut att överklaga eller att ej överklaga domstolsbeslut till förvaltningsrätt och kammarrätt		Enhetschef inom handläggning Socialnämndens individ- och myndighetsutskott*	* Socialnämndens individ- och myndighetsutskott ~~et~~ har beslutanderätt i egna fattade beslut Delegation för enhetschef att överklaga omfattar inte mål ang. LVU/LVM
5.8	Beslut att begära prövningstillstånd till Högsta Förvaltningsdomstolen		Kontorschef Socialnämndens individ- och myndighetsutskott*	* Socialnämndens individ- och myndighetsutskott ~~et~~ har beslutanderätt i egna fattade beslut
5.9	Beslut om föreläggande för en enskild att avhjälpa en brist i en framställning	20 § Förvaltningslagen FL	Delegat i ursprungsbeslut	
5.10	Beslut att avslå begäran om att avgöra ett ärende	12 § Förvaltningslagen FL	Enhetschef inom handläggning Gruppchef livsmedel och tillstånd	
5.11	Yttrande vid överklagan om beslut enligt punkt 5.10		Enhetschef inom handläggning Gruppchef livsmedel och tillstånd	
5.12	Beslut om begäran om inhibition	28 § förvaltningsprocesslagen	Enhetschef inom handläggning Gruppchef livsmedel och tillstånd Kontorschef Socialnämndens individ- och myndighetsutskott*	* Socialnämndens individ- och myndighetsutskott ~~et~~ har beslutanderätt i egna fattade beslut
6. Fullmakt/ombud/delgivningsmottagare				
6.1	Beslut att företräda nämnden i domstol i mål och ärenden som rör enskild, eller beslut att utse ombud i sådana fall	10 kap. 2 § SoL	Enhetschef Jurist	
6.2	Beslut om fullmakt att företräda nämnden i övriga mål och ärenden, eller beslut att utse ombud i sådana fall	10 kap. 2 § SoL	Kontorschef Jurist	
6.3	Utfärdande av fullmakt och kvittens av ankommande värdepast		Sektorchef	Ersättare: Biträdande sektorchef

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
6.4	Utfärdande av rättegångsfullmakt i tvistemål	12 kap. 8 § rättegångsbalken	Sektorchef	Ersättare: Biträdande sektorchef
6.5	Delgivningsmottagare	27 § i det gemensamma reglementet för Gävle kommun	Sektorchef Biträdande sektorchef Registrator* Arkivarie* Kontorschef** Verksamhetschef** Enhetschef**	*De funktioner som ansvarar för sektorns postöppning **Inom den verksamhet det berör
7. Yttranden				
7.1	Yttrande till överförmyndare eller tingsrätt angående förordnande av god man eller förvaltare	11 kap. 16 § Föräldrabalken FB	Socialekreterare Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS Enhetschef i verkställighet*	*Gäller ej externa utförare, då de har eget ansvar enligt lag
7.2	Yttranden avseende - sådant som inte är reglerat i besluts- och delegationsförteckningen i övrigt, - direktbesvarande till myndigheter i ärenden ställd till nämnd* - remissvar - övriga elevärenden, samt - myndighetsbeslut och övriga överklaganden		Kontorschef	*Beslut om att remisser ställd till nämnd ska hanteras av tjänstemannaorga nisationen sker i samråd med ordförande
7.3	Yttrande till Skatteverket ang. A. felaktig/ofullständig folkbokföring, och B. skyddade personuppgifter	A. 32 c § FBL B. 17 a § andra stycket FBL	Handläggare/ socialekreterare	
7.3 7.4	Yttrande till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~ och övriga tillsynsmyndigheter (exempelvis: Skolinspektionen, Diskrimineringsombudsmannen och Justitiekanslern) som rör individärenden	13 kap. 5 § SoL	Ordförande i omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden	Yttranden till Justitie- ombudsmannen beslutas alltid av nämnd
7.4 7.5	Yttrande till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~ och domstol gällande ej verkställda gynnande beslut	16 kap. 6 a § SoL	Ordförande i omvårdnadsnämnden, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och socialnämnden	
8. Allmänna handlingar och sekretess				
8.1	Fatta överklagbart beslut att inte lämna ut journaler och handlingar som härrör från verksamhet enligt SoL, LSS, LVU och LVM	2 kap. 1-2 §§ i ~~Tryckfrihets- förordningen~~ TF , 6 kap. 3-4 §§ samt 10 kap. 4, 13-14 §§ i ~~Offentlighets- och sekretess- lagen~~ OSL	Enhetschef Enhetschef i verkställighet*	*Externa utförare ansvarar för begäran om utlämnande av upprättad handling under pågående tjänsteköp, enligt gällande lagstiftning HSL, SoL, LSS eller likalydande

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				lagstiftning utifrån sitt uppdrag Utlämnande av allmän handling är verkställighet, menprövning sker alltid vid utlämnande
8.2	Fatta överklagbart beslut om att inte lämna ut allmän handling till enskild eller annan myndighet samt uppställande av förbehåll i samband med utlämnande till enskild	2 kap. 1, 15 §§ ~~Tryckfrihets-~~ ~~förordningen~~ TF, tillämpliga lagrum i ~~Offentlighets-~~ ~~och~~ ~~sekretesslagen~~ OSL	Sektorchef* Kontorschef Jurist Kommunjurist, sektor styrning och stöd	*Gäller handlingar som ej härrör till ett kontor Utlämnande av allmän och offentlig handling är verkställighet, menprövning sker alltid vid utlämnande

9. Externa köp

9.1	Beslut om köp av tjänst i annan kommun eller enskild verksamhet inom ramavtal samt undertecknande av placeringskontrakt		Enhetschef inom handläggning	
9.2	Beslut om köp av tjänst i annan kommun eller enskild verksamhet utom ramavtal samt undertecknande av placeringskontrakt		Verksamhetschef myndighet	

10. Personuppgifter

10.1	Befogenhet att underteckna personuppgiftsbiträdesavtal för den personuppgiftsansvariges del	Art. 28 GDPR	Biträdande sektorchef	
10.2	Beslut att inte anmäla en personuppgiftsincident till tillsynsmyndigheten när det är osannolikt att personuppgiftsincidenten medför en risk för fysiska personers rättigheter och friheter	Art. 33.1 GDPR	Dataskyddssamordnare	
10.3	Beslut att helt eller delvis avslå den registrerades begäran eller inte vidta åtgärder med anledning av begäran	Art. 12, Art. 15-22 GDPR	Dataskyddssamordnare	Avser rätten till tillgång (registerutdrag), rätten till rättelse och radering, rätten att bli bortglömd, rätten till begränsning av behandling, rätten till dataportabilitet, rätten att göra invändningar och automatiserat beslutsfattande

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
10.4	Beslut att förlänga tiden för tillhandahållande av information till den registrerade vid komplicerad begäran, maximalt ytterligare två månader	Art. 12.3 GDPR	Dataskyddssamordnare	
10.5	Beslut att ta ut en avgift vid uppenbart ogrundade och orimliga begäranden från den registrerade	Art. 12.5 a-b GDPR	Dataskyddssamordnare	
11. Smittskyddslag				
11.1	Lämna upplysningar till smittskyddsläkare efter underrättelse från denne	6 kap. 11 § smittskyddslagen	Enhetschef inom handläggning och verkställighet 1:e socialsekreterare 1:e handläggare	
11.2	Anmäla till smittskyddsläkare om den smittade inte följer de meddelade förhållningsreglerna	6 kap. 12 § smittskyddslagen	Enhetschef inom handläggning och verkställighet 1:e socialsekreterare 1:e handläggare	
12. Lex Sarah				
12.1	Beslut att anmäla ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande till Inspektionen för vård och omsorg	14 kap. 7 § SoL 24 f § LSS	Socialt ansvarig samordnare	Gäller ej externa utförare, då de har eget ansvar enligt lag
12.2	Beslut att avsluta Lex Sarah-utredning	14 kap. 6 SoL 24 e § LSS	Socialt ansvarig samordnare	Gäller ej externa utförare, då de har eget ansvar enligt lag
13. Övrigt				
13.1	~~Beslut om avvikelser från gällande besluts- och delegationsförteckning (t.ex. för vikarierande och nyanställd socialsekreterare, handläggare, försörjningsstödshandläggare, biståndshandläggare)~~ Beslut om att enskild tjänsteman fråntas rätten att nyttja delegation enligt denna förteckning		Delegatens överordnade chef	Avser endast möjligheten att minska beslutanderätten. ~~Vidaredelegation utöver delegationsförteckningen är ej tillåtet~~
13.2	Anmälan om bidragsbrott	6 § bidragsbrottslag	Enhetschef inom försörjningsstöd Enhetschef myndighet	Gäller bara vid utbetalningar till enskild, enligt lag
13.3	Beslut att begära utdrag ur belastningsregistret och/eller misstankeregistret		Socialsekreterare Familjehemssekreterare Familjerättssekreterare Samordnare utredningsenhet uppdragstagare	I de verksamheter där det är lagstyrt

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
13.4	Under löpande år besluta om förändringar av mottagningsattestanter och beslutsattestanter		Sektorchef	
13.5	Beslut om bidrag - ur fonder till enskilda upp till 25 % av basbelopp samt - till föreningar med verksamhet i överensstämmelse med fondvillkoren		Ekonomichef	Ersättare: Verksamhetschef planering, analys och utvärdering
13.6	Anmälan och ändringar i Omsorgsregistret (IVO)	7 kap. 1 § SoL 23 § LSS	Särskild utsedd handläggare Biträdande sektorchef	
13.7	Utföra redaktionella ändringar i besluts- och delegationsförteckningen		Sektorchef	Avser endast redaktionella ändringar, ej ändringar i sak
13.8	Besluta om att hos Kronofogdemyndigheten ansöka om handräckning eller att hos allmän domstol ansöka om stämning i ärenden om avhysning av hyresgäst		Jurist	

Specifikt för omvårdnadsnämnden

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
1. Avgiftshandläggning				
ON 1.1	Beslut om avgift inom omvårdnadsnämndens ansvarsområde	8 kap. 2-9 §§ SoL	Avgiftshandläggare	
ON 1.2	Beslut om individuellt tillägg avseende kostnad för – dubbelt boende – arvode till god man – övriga utgifter	8 kap. 2-9 §§ SoL	Avgiftshandläggare	
2. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)				
ON 2.1	Beslut om att utredning ska inledas	11 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.2	Beslut om bistånd i form av vård- och omsorgsboende	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.3	Beslut om rätten till medboende	4 kap. 1 c § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.4	Beslut om bistånd i form av trygghetslarm	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.5	Beslut om bistånd i form av dagverksamhet	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.6	Beslut om bistånd i form av korttidsplats	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef myndighet	
ON 2.7	Beslut om bistånd i form av avlösningsvistelse	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	
ON 2.8	Beslut om bistånd i form av hjälp i hemmet	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	Utföraren sätter in akuta och nödvändiga insatser (även vak) som upp- kommer under obekvämt arbetstid, men runt hemsjukvårds- patienter godkänner konsultsjuksköterska under obekvämt arbetstid att akut behov av vak sätts in.
ON 2.9	Beslut om insatser enligt förenklat beslutsfattande utifrån fastställda kriterier	4 kap. 2 a § SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
ON 2.10	Beslut om bistånd enligt 4 kap 1 § SoL vid flytt från annan kommun	2 a kap. 8-9 §§ SoL	Biståndshandläggare SoL, SoL/psyk och SoL/LSS	Beslutet benämns förhandsbesked
ON 2.11	Beslut om bistånd med kontaktperson a) upp till 20 timmar/månad	4 kap. 1 § och 3 kap. 6 § SoL	Enhetschef myndighet	
	b) utöver 20 timmar/månad	4 kap. 1 § SoL 3 kap. 6 § SoL	Enhetschef myndighet	
3. Hälso- och sjukvård				
ON 3.1	Beslut om att till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~ anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada	3 kap. 5 § ~~Patientsäkerhetslagen~~ PSL 4 kap. 6 § Hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
ON 3.2	Beslut om att till Läkemedelsverket och tillverkare anmäla medicinteknisk produkt vid funktionsfel och försämring av en produkts egenskaper eller prestanda samt vid felaktigheter i bruksanvisning eller märkning som har lett till eller kunde ha lett till en patients, en användares eller en annan persons död eller allvarlig försämring av hälsotillståndet	5 kap. HSLF-FS 2021:52 Socialstyrelsens föreskrifter om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
ON 3.3	Beslut om rutin för delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter	4 kap. 6 § Hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
ON 3.4	Beslut om att utse ansvarig sjuksköterska för läkemedelsförråd och läkemedelsrekvisition inom särskilda boendeformer samt hemsjukvård	4 kap. 6 § Hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
ON 3.5	Undertecknande av samverkansavtal för läkarmedverkan	16 kap. 1 § HSL	Verksamhetschef HSL	
ON 3.6	Beslut om anmälan av legitimerad personal som kan utgöra fara för patientsäkerheten till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~	3 kap. 7 § ~~Patientsäkerhetslagen~~ PSL (2010:659)	Biträdande sektorchef	
ON 3.7	Anmälan och revidering i vårdgivarregistret (IVO)	2 kap. ~~Patientsäkerhetslagen~~ PSL (2010:659)	Särskild utsedd handläggare	
ON 3.8	Yttranden till patientnämnd		Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
4. Allmänna handlingar och sekretess				
ON 4.1	Fatta överklagbart beslut om att inte lämna ut journaler och handlingar som härrör från verksamhet enligt ~~hälso- och sjukvårdslagen~~ HSL	2 kap. 1-2 §§ i ~~Tryckfrihets-~~ förordningen TF , 6 kap. 3-4 §§ samt 10 kap. 4, 13-14 §§ i ~~Offentlighets- och sekretesslagen~~ OSL 8 kap. 2 § i ~~Patientdatalagen~~ PDL	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinskt ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad. Utlämnande av allmän handling är verkställighet, menprövning sker alltid vid utlämnande
5. Övrigt				
ON 5.1	Undertecknande samt uppsägning av andrahandskontrakt vid uthyrning av lägenhet i vård- och omsorgsboende		Enhetschef i verkställighet Boendesamordnare*	*Gäller bara vid driftentreprenader

Specifikt för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Sid 487(687)

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
1. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)				
AFN 1.1	Beslut om personkretstillhörighet	1 och 7 §§ LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.2	Beslut om biträde av personlig assistent	9 § 2 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.3	Beslut om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans utöver assistansersättning	9 § 2 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.4	Beslut om ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans	9 § 2 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.5	Beslut om merkostnad för sjuklön	9 § 2 p. LSS	Administratör LSS	
AFN 1.6	Beslut om utbetalning av ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 p. till annan än den ersättningsberättigade	11 § LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.7	Beslut om att kräva återbetalning vid felaktig ekonomisk ersättning enligt 9 § 2 p. LSS	12 § LSS	Enhetschef myndighet	
AFN 1.8	Beslut om ledsagarservice	9 § 3 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.9	Beslut om biträde av kontaktperson a) upp till 20 timmar/månad	9 § 4 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
	b) över 20 timmar/månad	9 § 4 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.10	Beslut om arvode och omkostnadsersättning utöver nämndens fastställda princip		Enhetschef rekryteringsenhet uppdragstagare REU	Princip fastställd i 19AFN64, se rutin för ersättning till uppdragstagare (VG-RUT-S-5806)
AFN 1.11	Beslut om avlösarservice i hemmet	9 § 5 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.12	Beslut om korttidsvistelse utanför hemmet	9 § 6 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.13	Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov	9 § 7 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.14	Beslut om boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet	9 § 8 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.15	Beslut om bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna	9 § 9 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.16	Undertecknande samt uppsägning av andrahandskontrakt vid uthyrning av gruppboende och serviceboende		Boende- samordnare*	*även vid driftentreprenad

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
AFN 1.17	Beslut om daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig	9 § 10 p. LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	
AFN 1.18	Fastställande av avgift från förälder i samband med placering av barn	20 § LSS, 6 kap. 2-4 §§ SFS	Avgiftshandläggare	
AFN 1.19	Beslut om att nämnden ska uppbära underhållsstöd	20 § LSS 18 kap. 19 § Socialförsäkringsbalken SFB	Avgiftshandläggare	
AFN 1.20	Beslut om bistånd enligt 9 § LSS vid flytt från annan kommun	16 § LSS	Biståndshandläggare SoL/LSS	Beslutet benämns förhandsbesked
AFN 1.21	Beslut om bistånd i form av kontaktperson a) upp till 20 timmar/månad	4 kap. 1 § och 3 kap. 6 § SoL	Enhetschef myndighet	
	b) utöver 20 timmar/månad	4 kap. 1 § SoL 3 kap. 6 § SoL	Enhetschef myndighet	
2. Vuxenutbildning				
AFN 2.1	Mottagande av elev till grundläggande vuxenutbildning	20 kap. 13 § och 14 § andra stycket skollagen	Rektor	
AFN 2.2	Beslut om behörighet till utbildning på gymnasial nivå	20 kap. 20 § skollagen	Rektor	
AFN 2.3	Beslut om samt yttrande över interkommunal ersättning inom gymnasial vuxenutbildning; a) Vid beviljande	20 kap. 21 § skollagen	Rektor	
	b) Vid avslag	20 kap. 21 § skollagen	Ordförande i antagningsråd	Ersättare: vice ordförande
AFN 2.4	a) Mottagande av elev till gymnasial utbildning	20 kap. 22 § skollagen	Rektor	
	b) Antagning av elev till gymnasial utbildning	20 kap. 23 § skollagen	Rektor	
AFN 2.5	Mottagande av elev till svenska för invandrare	21 kap. 7 § skollagen	Rektor	
AFN 2.6	a) Mottagande av elev till särskild utbildning för vuxna Komvux som anpassad utbildning	21 kap. 7 § 20 kap. 22 § skollagen	Rektor	
	b) Antagning av elev till särskild utbildning för vuxna Komvux som anpassad utbildning	21 kap. 7 § 20 kap. 23 § skollagen	Rektor	
AFN 2.7	Beslut om vilka nationella kurser som ska ges	2 kap. 9 § Förordning för vuxenutbildning	Verksamhetschef vuxenutbildning Rektor	
AFN 2.8	Beslut om vilka kurser eller delkurser som ska anordnas	2 kap. 4 § förordning för vuxenutbildning	Verksamhetschef vuxenutbildning Rektor	
AFN 2.9	Beslut om dispens avseende underåriga sökande	3 kap. 2 § förordning för vuxenutbildning	Rektor	
AFN 2.10	Beslut om undantag från att utbildningen i svenska för invandrare ska omfatta mindre	20 kap. 24 § skollagen	Rektor	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
	eller mer än 15 timmars undervisning under en fyraveckorsperiod			
AFN 2.11	Beslut om att utbildning på kursen ska upphöra för elev	20 kap. 9 § skollagen	Rektor	
AFN 2.12	Beslut om att låta elev återuppta studier där beslut om att utbildningen ska upphöra efter beslut i enlighet med 2.9 eller efter avstängning	20 kap. 9 § skollagen	Rektor	
AFN 2.13	Beslut om avgift för böcker och andra lärmiddel	20 kap. 7 § och 21 kap. 6 § skollagen	Rektor	
AFN 2.14	Beslut om att en person ska anses ingå i målgruppen som kan ansöka om studiestartsstöd		Verksamhetschef vuxenutbildning	
AFN 2.15	Upprätta plan mot kränkande behandling	6 kap. 6-8 §§ skollagen	Verksamhetschef vuxenutbildning	
AFN 2.16	Utreda omständigheter och vidta åtgärder avseende kränkande behandling	6 kap. 10 § skollagen	Rektor/ enhetschef	

3. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)

AFN 3.1	Beslut om att utredning ska inledas	11 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare 1:e handläggare Försörjningsstöds- handläggare Biståndshandläggare SoL/psyk och SoL/LSS Särskild utsedd försörjningsstöds- administratör* (se bilaga 2)	*se bilaga 5
AFN 3.2	Beslut om försörjningsstöd enligt norm + 10 %	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare Försörjningsstöds- handläggare Särskild utsedd handläggare* Särskild utsedd försörjningsstöds- administratör* (se bilaga 2)	*se bilaga 5
AFN 3.3	Beslut om bistånd till livsföring i övrigt upp till 10 % av basbelopp	4 kap. 1-2 §§ SoL	Socialsekreterare Försörjningsstöds- handläggare Särskild utsedd handläggare* Särskild utsedd försörjningsstöds-administratör* (se bilaga 2)	
AFN 3.4	Beslut om bistånd till livsföring i övrigt upp till 50 % av basbelopp	4 kap. 1-2 §§ SoL	1:e socialsekreterare 1:e handläggare	*se bilaga 5

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
			Särskild utsedd försörjningsstöds-administratör handläggare* (se bilaga 2)	
AFN 3.5	Beslut om bistånd till livsföring i övrigt upp till ett basbelopp	4 kap. 1-2 §§ SoL	Enhetschef arbetsmarknad och stöd	
AFN 3.6	Beslut om bistånd till livsföring i övrigt över ett basbelopp	4 kap. 1-2 §§ SoL	Verksamhetschef arbetsmarknad och stöd	
AFN 3.7	Beslut om återkrav av felaktigt utgivet ekonomiskt bistånd	9 kap. 1 § SoL	Enhetschef arbetsmarknad och stöd Särskilt utsedd försörjningsstöds-handläggare* (se bilaga 2)	*se bilaga 5
AFN 3.8	Beslut om bistånd i form av förvaltning av egna medel	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef arbetsmarknad och stöd Särskilt utsedd försörjningsstöds-handläggare* (se bilaga 2) Särskild utsedd försörjningsstöds-administratör* (se bilaga 2)	*se bilaga 5
AFN 3.9	Undertecknande samt uppsägning av förstahandskontrakt av lägenhet i serviceboende		Verksamhetschef administrativt stöd lokal och fastighet Lokalsamordnare	I första hand verksamhetschef administrativt stöd lokal och fastighet
AFN 3.10	Undertecknande samt uppsägning av andrahandskontrakt vid uthyrning av lägenhet i gruppboende samt serviceboende		Boendesamordnare	
AFN 3.11	Beslut om bistånd i form av gruppboende och serviceboende	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL/psyk och SoL/LSS	
AFN 3.12	Beslut om bistånd i form av hjälp i hemmet (s k boendestöd och personligt stöd)	4 kap. 1 § SoL	Biståndshandläggare SoL/psyk och SoL/LSS	Utföraren sätter in akuta och nödvändiga insatser (även vak) som uppkommer under obekvämt arbetstid, men runt hemsjukvårdspatienter godkänner konsultsjuksköterska under obekvämt arbetstid att akut

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				behov av vak sätts in.
AFN 3.13	Beslut om bistånd enligt 4 kap 1 § SoL vid flytt från annan kommun	2 a kap. 8 § SoL	Biståndshandläggare SoL/psyk och SoL/LSS	Beslutet benämns förhandsbesked och avser socialpsykiatri
AFN 3.14	Beslut om bistånd i form av korttidsplats	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef myndighet	
4. Dödsbo				
AFN 4.1	Dödsboanmälan	20 kap. 8 § ärvdabalken	Enhetschef arbetsmarknad och stöd Särskilt utsedd försörjningsstöds-handläggare* (se bilaga-2)	*se bilaga 5
AFN 4.2	Omhändertagande av dödsbo	18 kap. 2 § ärvdabalken	Enhetschef arbetsmarknad och stöd Särskilt utsedd försörjningsstöds-handläggare* (se bilaga-2)	*se bilaga 5
5. Övrigt				
AFN 5.1	Beslut om kommunalt bostadstillägg enligt kommunfullmäktigebeslut 22 juni 2015		Särskild utsedd handläggare	
AFN 5.2	Beslut i vissa situationer ordna gravsättning enligt begravningslagen	5 kap. 2 § begravningslagen	Enhetschef försörjningsstöds-enheten	
6. Hälso- och sjukvård				
AFN 6.1	Beslut om att till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~ anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada	3 kap. 5 § ~~Patientsäkerhetslagen~~ PSL 4 kap. 6 § hälso- och sjukvårds-förordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
AFN 6.2	Beslut om att till Läkemedelsverket och tillverkare anmäla medicinteknisk produkt vid funktionsfel och försämring av en produkts egenskaper eller prestanda samt vid felaktigheter i bruksanvisning eller märkning som har lett till eller kunde ha lett till en patients, en användares eller en annan persons död eller allvarlig försämring av hälsotillståndet	5 kap. HSLF-FS 2021:52 Socialstyrelsens föreskrifter om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
AFN 6.3	Beslut om rutin för delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter	4 kap. 6 § hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
AFN 6.4	Beslut om att utse ansvarig sjuksköterska för läkemedelsförråd och läkemedelsrekvisition inom särskilda boendeformer samt hemsjukvård	4 kap. 6 § hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad
AFN 6.5	Yttranden till patientnämnd		Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinsk ansvarig för rehabilitering	
AFN 6.6	Fatta överklagbart beslut om att inte lämna ut journaler och handlingar som härrör från verksamhet enligt ~~hälso- och sjukvårdslagen~~ HSL	2 kap. 1-2 §§ i ~~Tryckfrihetsförordningen~~ TF , 6 kap. 3-4 §§ samt 10 kap. 4, 13-14 §§ i ~~Offentlighets- och sekretesslagen~~ OSL 8 kap. 2 § i ~~Patientdatalagen~~ PDL	Medicinskt ansvarig sjuksköterska Medicinskt ansvarig för rehabilitering	Kommunen har ansvar även i externa verksamheter på entreprenad. Utlämnande av allmän handling är verkställighet, menprövning sker alltid vid utlämnande

Specifikt för socialnämnden

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
1. Yttranden				
SON 1.1	Yttrande angående undantag från bestämmelserna om förbud för barn under 15 år att medverka vid offentliga tillställningar	21 § Allmänna ordningsstadgan	Enhetschef inom ~~mottagningsenhet~~ ME , ~~utredningsenheten-barn~~ UEB , ~~utredningsenheten ungdom~~ UEU och ~~familjehemsenhet~~ myndighet FEM	
SON 1.2	Yttranden i frågor om körkort, trafik kort och flygcertifikat		Socialsekreterare	
SON 1.3	Yttranden i frågor om vapenlicens och hemvärnet		1:e ~~soc.sekr.~~ socialsekreterare inom ~~utredningsenheten-vuxen~~ UEV och ~~mottagningsenheten~~ ME	
SON 1.4	Yttrande till polismyndigheten om utfärdande av pass för barn under 18 år	3 § passförordning	Socialsekreterare Familjerättssekreterare	
SON 1.5	Yttrande till allmän domstol om överlämnande till särskild vård för unga	32 kap. 1 § ~~Brottsbalken~~ BrB	Socialsekreterare	
SON 1.6	Yttrande till åklagarmyndighet eller till allmän domstol	~~Lag med bestämmelser om unga lagöverträdare~~ 11 § LUL	Socialsekreterare	
~~SON 1.10~~ SON 1.7	Yttrande till åklagarmyndighet	14 § första stycket lag (2024:7) om preventiva vistelseförbud	Socialsekreterare	
~~SON 1.7~~ SON 1.8	Yttrande till allmän domstol då LVM är aktuell	31 kap. 2 § ~~Brottsbalken~~ BrB	Socialsekreterare	
~~SON 1.8~~ SON 1.9	Yttrande till ~~Inspektionen för vård och omsorg (IVO)~~ och domstol efter beslut att inte ta emot ärende	2 a kap. 10-12 §§ SoL	Enhetschef myndighet	
~~SON 1.9~~ SON 1.10	Yttrande över ansökan om bostadsbidrag till familj där barn vistas i familjehem, bostadstillägg till institution eller till hushåll där någon familjemedlem har en funktionsnedsättning	93 kap. 2 § SFB och 98 kap. 11 § SFB	Socialsekreterare	
SON 1.11	Yttrande till Skatteverket ang. A. felaktig/ofullständig folkbokföring, och B. skyddade personuppgifter	A. 32 c § FBL B. 17 a § andra stycket FBL	Socialsekreterare	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 1.12	Yttrande till åklagarmyndighet eller allmän domstol Yttrande till allmän domstol, Åklagarmyndigheten eller Kriminalvården angående A. den misstänktes personliga förhållanden, eller B. upplysningar om huruvida utlänningen har barn i Sverige och, om så är fallet, om barnets behov av kontakt med utlänningen, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas av att utlänningen utvisas.	A. 6 § första stycket lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. B. 6 § andra stycket stycket lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.	Socialsekreterare	
SON 1.13	Yttrande till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Migrationsverket, en migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstolen angående utlännings personliga förhållanden	17 kap. 1 § utlänningslagen	Socialsekreterare	

2. Övrigt

SON 2.1	Beslut att socialnämnden i visst fall ska uppbära barnbidrag	16 kap. 18 § Socialför- säkringsbalken SFB	Socialsekreterare	
SON 2.2	Beslut att polisanmäla misstanke om brott rörande barn	10 kap. 21 § Offentlighets- och sekretesslagen OSL	Socialsekreterare efter 2 år i tjänst	Denna punkt syftar ej till orosanmälan. Orosanmälan är alla anställda skyldiga att göra
SON 2.3	Beslut att inte polisanmäla misstanke om brott mot barn		Enhetschef för Utredningsenhet barn UEB, Utredningsenhet ungdom UEU, Mottagningsenhet ME, Familjehemsenhet myndighet FEM och Enheten för våld i nära relation EVIN	Denna punkt syftar ej till orosanmälan. Orosanmälan är alla anställda skyldiga att göra
SON 2.4	Väcka talan om överflyttning av vårdnad	6 kap. 7, 8, 8 a och 9 §§ Föräldrabalken FB	Socialnämnden	Delegeringsförbud enligt lag
SON 2.5	Beslut om framställning till annan kommun om överflyttning av ärende samt ansökan till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om överflyttning av ärende	2 a kap. 10-12 §§ SoL	Enhetschef handläggning	
SON 2.6	Beslut i fråga om mottagande av ärenden från annan kommun	2 a kap. 10-12 §§ SoL	Enhetschef handläggning	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 2.7	Beslut om bidrag (föreningsstöd) till social verksamhet med insatser upp till 50 % av basbelopp per år		Särskild utsedd handläggare	
SON 2.8	Beslut om att handläggare utan socionomexamen bedöms inneha annan relevant examen för utförande av sådana uppgifter rörande barn och unga som framgår av 3 kap. 3 a § andra stycket SoL	3 kap. 3 a § andra stycket SoL	Enhetschef	Se vidare om bedömning av annan relevant examen, 3 kap. 1-3 §§ HSLF-FS 2017:79.
SON 2.9	Ansökan om god man för ensamkommande barn	3 § första stycket lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn	Socialsekreterare	

3. Bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL)

SON 3.1	Beslut om att utredning ska inledas	11 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare	Enligt 11 kap. 1 a § SoL ska en omedelbar skyddsbedömning göras när anmälan rör barn eller unga. För nämndens utredningsskyldighet enligt 7 § LVM är det tillräckligt att det kan finnas skäl för tvångsvård för att en utredning ska påbörjas, dvs. att det kan antas att förutsättningarna är uppfyllda.
SON 3.2	a) Beslut om att utredning inte ska inledas	11 kap. 1 § SoL	Enhetschef 1:e socialsekreterare Socialsekreterare* inom mottagningsenheten* Socialsekreterare inom utredningsenhet ungdom* Socialsekreterare inom familjehemsenhet myndighet* Socialsekreterare inom utredningsenhet vuxen ME, UEU, FEM och UEV	*efter 2 år i tjänst
	b) Beslut att utredning inte ska inledas i pågående ärende	11 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare	Separat utredning inleds ej, läggs till i pågående utredning.
SON 3.3	Beslut om att utredning inte ska föranleda åtgärd	11 kap. 1 § SoL	1:e socialsekreterare Specialisthandläggare Socialsekreterare* inom mottagningsenhet ME	*efter 2 år i tjänst

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 3.4	a) Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd upp till 10 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare	
	b) Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd upp till 25 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	1:e socialsekreterare	
	c) Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd upp till 50 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom Familjehemsenhet myndighet FEM, Utredningsenhet ungdom UEU, Utredningsenhet barn UEB, Utredningsenhet vuxen UEV och Enheten våld i nära relation EVIN	
	d) Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd över 50 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 3.5	Beslut om återkrav av felaktigt utbetalt ekonomiskt bistånd	9 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom handläggning	
SON 3.6 SON 3.5	Beslut om återkrav av felaktigt utgivet ekonomiskt bistånd	9 kap. 1 § SoL	Enhetschef* 1:e socialsekreterare	*Vid beslut enligt SON 3.4 d tillfaller dock rätten att besluta om återkrav socialnämndens individ- och myndighetsutskott
SON 3.7 SON 3.6	Beslut om bistånd med kontaktfamilj	4 kap. 1 § SoL	1:e socialsekreterare Specialisthandläggare	
SON 3.8 SON 3.7	Beslut om bistånd med kontaktperson	4 kap. 1 § och 3 kap. 6 § SoL	1:e socialsekreterare Specialisthandläggare	
	a) upp till 20 timmar/månad b) utöver 20 timmar/månad	4 kap. 1 § SoL 3 kap. 6 § SoL	Enhetschef myndighet	
SON 3.9 SON 3.8	Beslut om arvode och omkostnadsersättning utöver nämndens fastställda princip		Enhetschef inom rekryteringsenhet uppdragstagare REU, familjehemsenhet myndighet FEM och familjehemsenhet stöd FES	
SON 3.10 SON 3.9	Beslut om öppenvårdsinsatser för barn, ungdom och familj	4 kap. 1 § SoL	1:e socialsekreterare*	*barn, ungdom och familj
	Beslut om öppenvårdsinsatser för vuxen		Socialsekreterare**	**vuxen
SON 3.11 SON 3.10	Beslut om förtur till bostad av sociala skäl	4 kap. 1 § SoL	Handläggare boendeenheten	
SON 3.12 SON 3.11	Beslut om bistånd i form av a) övergångsavtal	4 kap. 1 § SoL	Handläggare boendeenheten	
	b) övergångsavtal avseende ensamkommande barn	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef utredningsenhet vuxen UEV	
SON 3.13 SON 3.12	Beslut om bistånd i form av vistelse i jourlägenhet	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef Utredningsenhet vuxen UEV	*efter 2 år i tjänst

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
			Handläggare boende-enheten Socialsekreterare* ~~inom~~ ~~Enheten våld i nära relation~~ EVIN	
~~SON 3.14~~ SON 3.13	Beslut om bistånd i form av vistelse på akutboende	4 kap. 1 § SoL	Handläggare boende-enheten	
~~SON 3.15~~ SON 3.14	Beslut om medgivande till vård och sociala insatser	6 kap. 13 a ~~Föräldrabalken~~ FB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
~~SON 3.16~~ SON 3.15	Beslut om förlängning av utredningstid	11 kap. 2 § SoL	Enhetschef ~~inom~~ ~~utredningsenhet barn,~~ ~~utredningsenhet ungdom,~~ ~~mottagningsenhet~~ ~~familjehemsenhet~~ ~~myndighet och Enheten~~ ~~våld i nära relation~~ UEB, UEU, ME, FEM och EVIN	
~~SON 3.17~~ SON 3.16	Beslut om inskrivning, utskrivning och avvisning på HVB och boendeenheter i egen regi		Föreståndare för hemmet/enhetschef boendeenheter Enhetschef stödboende-enheten	
~~SON 3.18~~ SON 3.17	Beslut om att ta ut ersättning (avgift) från enskild biståndstagare	8 kap. 1-2 §§ SoL	Socialsekreterare ~~utredningsenhet vuxen~~ UEV Administratör	
~~SON 3.19~~ SON 3.18	Fastställande av avgift från förälder i samband med placering av barn	8 kap. 1 § SoL	Särskilt utsedd handläggare	
~~SON 3.20~~ SON 3.19	Beslut om att nämnden ska uppbära underhållsstöd	18 kap. 19 § ~~Socialför-~~ ~~säkringsbalken~~ SFB	Avgiftshandläggare	
~~SON 3.21~~ SON 3.20	Framställning till Försäkringskassan om ändring av mottagare för allmänt barnbidrag	16 kap. 18 § ~~Socialför-~~ ~~säkringsbalken~~ SFB	Socialsekreterare Familjehemssekreterare	
~~SON 3.22~~ SON 3.21	Framställan till CSN om ändring av mottagare för studiebidrag		Socialsekreterare Familjehemssekreterare Familjehems-enheten stöd	
~~SON 3.23~~ SON 3.22	Beslut om uppföljning efter att utredning har avslutats utan beslut om insats	11 kap. 4 a § SoL	1:e socialsekreterare Specialisthandläggare	
SON 3.23	Beslut om uppföljning efter placering SoL	11 kap. 4 b § SoL	1:e socialsekreterare	
SON 3.24	Beslut om eftergift	9 kap. 4 § SoL	Enhetschef ~~Utredningsenhet vuxen~~ UEV	
SON 3.25	Beslut om att bevilja personlarm	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare	Beslut om personlarm ska omprövas var sjätte månad för att

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				säkerställa att insatsen uppnår sitt syfte eller att behovet kvarstår
SON 3.26	Beslut om att ompröva beslut om personlarm		1:e socialsekreterare	
4. Insatser för barn och ungdom				
SON 4.1	Beslut om placering i familjehem och HVB för a) barn upp till 18 år	4 kap. 1 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
	b) personer över 18 år	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom utredningsenhet barn, utredningsenhet ungdom, familjehemsenhet myndighet och mottagningsenhet UEB, UEU, FEM och ME	
SON 4.2	Medgivande för annat enskilt hem än vårdnadshavare/förälder att ta emot underårig för stadigvarande vård och fostran.	6 kap. 6 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	Gäller vid privatplaceringar
SON 4.3	Beslut om att annat enskilt hem än vårdnadshavaren/förälder får ta emot underårig för stadigvarande vård och fostran.	6 kap. 6 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	Gäller vid socialnämndens placeringar
SON 4.4	Beslut om tillfällig placering i kontrakterat jourhem, släkting-/nätverkshem	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom mottagningsenheten, utredningsenhet barn, utredningsenhet ungdom, familjehemsenhet myndighet och enheten våld i nära relation ME, UEB, UEU, FEM och EVIN	
SON 4.5	a) Beslut om tillfällig placering i upphandlade HVB, upp till 6 månader	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom mottagningsenheten, utredningsenhet barn, utredningsenhet ungdom, familjehemsenhet myndighet och enheten våld i nära relation ME, UEB, UEU, FEM och EVIN	För placering utanför avtal, se 9.1 samt 9.2 i den gemensamma delen.
	b) Beslut om tillfällig placering i upphandlade HVB för barn upp till 18 år, för placeringar upp till och med 6 månader	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef inom mottagningsenheten, utredningsenhet barn, utredningsenhet ungdom, familjehemsenhet myndighet och enheten våld i nära relation ME, UEB, UEU, FEM och EVIN	För placering utanför avtal, se 9.1 samt 9.2 i den gemensamma delen. Efter 6 månader ska beslut fattas av socialnämndens individ- och myndighetsutskott

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 4.6	Beslut att godkänna kontrakterade jourhem	6 kap. 6 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 4.7	Beslut om kostnader vid placering, omplacering eller flyttning från familjehem/institution, med högst 40 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare Familjehemssekreterare	
SON 4.8	Beslut om övriga omkostnader till familjehem för extra utrustning, resekostnader med mera med högst 25 % av basbelopp per månad/barn	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare Familjehemssekreterare	
SON 4.9	Beslut om ersättning för förlorad arbetsförtjänst till familjehem	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef familjemensenhet myndighet FEM, familjemensenhet stöd FES och Rekryteringsenheten Uppdragstagare REU	
SON 4.10	Beslut om kostnad för personligt stöd i skolan samt resekostnader i samband med placering	4 kap. 1 § SoL 11 § LVU	Enhetschef myndighet	
SON 4.11	Övervägande av vård	6 kap. 8 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 4.12	Övervägande av ansökan om flyttningsförbud i samband med begäran om att vård ska upphöra	6 kap. 8 a § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 4.13	Övervägande av vårdnadsöverflyttning	6 kap. 8 b § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 4.14	Kostnader för skador som barn vållar i familjehem och som ej ersätts av hem- och ansvarsförsäkring, med högst 25 % av basbelopp		Säkerhetssamordnare	
SON 4.15	Beslut om ersättning i familjehem upp till högsta nivå inom SKR:s rekommendationer		Familjehemssekreterare ~~inom~~ utredningsenhet uppdragstagare och familjemensenheten stöd FES	
SON 4.16	Beslut om resursfamilj för familjemensplacerade barn		Familjehemssekreterare ~~inom~~ rekryteringsenheten, familjemensenhet myndighet och familjemensenhet stöd REU, FEM och FES	
SON 4.17	Beslut gällande umgängesresor efter vårdnadsöverflytt till tidigare familjehem		Familjehemssekreterare ~~inom familjemensenhet~~ stöd FES	
SON 4.18	Beslut om bistånd i form av stödboende	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef	
SON 4.19	Beslut om placering i skyddat boende	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef	

5. Insatser för vuxna

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 5.1	Beslut om bistånd i form av a) familjehem	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef ~~utredningsenheten vuxen~~ UEV	
	b) HVB	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef ~~utredningsenheten vuxen~~ Enhetschef våld i nära relation Enhetschef ~~utredningsenhet ungdom~~ UEV, EVIN och UEU	
SON 5.2	Beslut om anhörigvecka till en kostnad av maximalt 15 000 kr/tillfälle	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef ~~utredningsenhet vuxen~~ UEV	
SON 5.3	Beslut om bistånd i form av interna stödboende Hemsta och Nova	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare ~~inom~~ ~~utredningsenhet vuxen~~ UEV	
SON 5.4	Beslut om bistånd i form av träningslägenhet	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef Utredningsenhet boende	
SON 5.5	a) Beslut om bistånd i form av tillsynsboende	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef ~~utredningsenhet vuxen~~ UEV	
	b) Beslut om jourplacering på tillsynsboende	4 kap 1 § SoL	1:e socialsekreterare ~~utredningsenhet vuxen~~ UEV	
SON 5.6	Beslut om placering i skyddat boende	4 kap. 1 § SoL	Enhetschef ~~utredningsenheten~~ ~~vuxen, mottagningsenhet~~ ~~och enheten våld i nära relation~~ UEV, ME och EVIN	
6. Lag om med särskilda bestämmelser för om vård av unga, LVU				
SON 6.1	Beslut om ansökan till förvaltningsrätt om vård enligt LVU	4 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	Delegeringsförbud
SON 6.2	Beslut om omedelbart omhändertagande	6 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 6.3	Beslut om omedelbart omhändertagande då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	6 § LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutsrätt ~~*Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd:~~ 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 6.4	Beslut om omedelbart omhändertagande	6 a § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.5	Beslut om omedelbart omhändertagande, när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt LVU då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	6 a § LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutsrätt ~~*Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd:~~ 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 6.6	Begäran om förlängd tid för ansökan enligt 8 § andra stycket LVU efter ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU	8 § andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-6.6 SON 6.7	Begäran om förlängd ~~utredningstid~~ vid 6 § LVU tid för ansökan enligt 8 § andra stycket LVU efter ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	8 § andra stycket LVU och 6 kap. 39 § KL	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, vid eget beslut enligt 6 § LVU *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON-6.7 SON 6.8	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra	9 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-6.8 SON 6.9	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	9 § LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, vid eget beslut enligt 6 § LVU *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 6.9 SON 6.10	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra	9 a § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.10 SON 6.11	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	9 b § LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, vid eget beslut enligt 6 a § LVU *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 6.12	Ansökan till förvaltningsrätten i fråga om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § LVU efter omhändertagande enligt 6 a § LVU	9 a § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.11 SON 6.13	Begäran om förlängd ~~utredningstid~~ vid 6 a § LVU tid för ansökan enligt 8 § andra stycket LVU efter ett omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU	9 a § LVU 8 § andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.12 SON 6.14	Begäran om förlängd utredningstid vid 6 a § LVU då Socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas tid för ansökan enligt 8 § andra stycket LVU efter ett omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	9 a § LVU 8 § andra stycket LVU och 6 kap. 39 § KL	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, vid eget beslut enligt 6 a § LVU *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 6.13 SON 6.15	Beslut om hur vården ska ordnas och om var den unge ska vistas	11 § första och andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.14 SON 6.16	Beslut om hur vården ska ordnas och om var den unge ska vistas då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	11 § tredje stycket LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt till SON 6.13 *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 6.15 SON 6.17	Beslut rörande den unges förhållanden i den mån beslutet ej är att hänföra till 11 § första och andra stycket LVU	11 § fjärde stycket LVU	Socialsekreterare	
SON 6.16 SON 6.18	Övervägande av vård med stöd av 2 § LVU	13 § första stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.17 SON 6.19	Övervägande av ansökan om flyttningsförbud i samband med prövning av om vård ska upphöra	13 b § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.18 SON 6.20	Övervägande av vårdnadsöverflyttning	13 c § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.19 SON 6.21	Omprövning av vård med stöd av 3 § LVU	13 § andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.20 SON 6.22	a) Beslut om rätt till umgänge eller beslut om att vistelseort inte ska röjas för vårdnadshavare	14 § andra stycket LVU	Socialnämnden	
	b) I brådskande fall då nämndens beslut ej kan avvaktas	14 § andra stycket LVU 6 kap. 39 § KL	Ordförande i socialnämnden	
SON 6.21 SON 6.23	Övervägande av beslut beträffande umgänge eller hemlighållande av vistelseort	14 § tredje stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.22 SON 6.24	Beslut om att vård enligt LVU ska upphöra	21 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.23 SON 6.25	Beslut om - särskild kontaktperson - deltagande i öppenvårdsbehandling	22 § första och andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.24 SON 6.26	Beslut att utse och entlediga kontaktperson	22 § första och andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.24 SON 6.27	Ansökan hos förvaltningsrätt om flyttningsförbud	24 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.25 SON 6.28	Övervägande av om flyttningsförbud fortfarande behövs	26 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON-6.26 SON 6.29	Beslut om tillfälligt flyttningsförbud	27 § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-6.27 SON 6.30	Beslut om tillfälligt flyttningsförbud då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	27 § LVU	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt till SON 6.26 <i>*Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd:</i> 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) <i>*Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.</i>
SON-6.28 SON 6.31	Beslut om att tillfälligt flyttningsförbud ska upphöra	30 § andra stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-6.29 SON 6.32	a) Beslut om den unges umgänge med vårdnadshavare efter beslut om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud	31 § LVU 14 § andra stycket 1 p. LVU	Ordförande i socialnämnden	
	b) I brådskande fall då nämndens beslut ej kan avvaktas	31 § LVU 14 § andra stycket 1 p. LVU 6 kap. 39 § KL	Ordförande i socialnämnden	
SON-6.30 SON 6.33	Beslut om biträde av polis för att genomföra läkarundersökning	43 § första stycket LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott*	* Ordförande i de fall då Socialnämndens individ- och myndighetsutskotts beslut ej kan avvaktas
SON-6.31 SON 6.34	Beslut om att begära biträde av polis för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande	43 § andra stycket LVU	Särskild utsedd tjänsteman*	*Se bilaga 1
SON-6.32 SON 6.35	Beslut om ansökan om utreseförbud	31 b § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 6.33 SON 6.36	Beslut om omprövning och upphörande av utreseförbud	31 c § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.34 SON 6.37	Beslut om tillfälligt utreseförbud	31 d § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.35 SON 6.38	Beslut om tillfälligt utreseförbud när socialnämndens individ- och myndighetsutskotts beslut ej kan avvaktas	31 d § LVU	Ordförande i socialnämnden, särskilt förordnad ledamot	Se § 160 2020-08-25
SON 6.36 SON 6.39	Beslut om upphörande av tillfälligt utreseförbud	31 g § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.37 SON 6.40	Beslut om upphörande av tillfälligt utreseförbud när socialnämndens individ- och myndighetsutskotts beslut ej kan avvaktas	31 g § LVU	Ordförande i Socialnämnden, särskilt förordnad ledamot	Se § 160 2020-08-25
SON 6.38 SON 6.41	Beslut om undantag från utreseförbud	31 i § LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.39 SON 6.42	Beslut om läkarundersökning, läkare och plats för läkarundersökning	32 § LVU	Enhetschef	
SON 6.40 SON 6.43	Beslut om provtagning vid upphörande av vård	32 b, c §§ LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 6.41 SON 6.44	Beslut om provtagning inför umgänge	32 a, c §§ LVU	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

7. Lag om placering av barn i skyddat boende (LSB)

SON 7.1	Ansökan om skyddat boende till förvaltningsrätt	3 kap. 3 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	Delegeringsförbud
SON 7.2	Beslut om omedelbar insats i form av skyddat boende	4 kap. 1 § första stycket LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.3	Beslut om omedelbar insats i form av skyddat boende då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	4 kap. 1 § andra stycket LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutsrätt *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 7.4	Ansökan om förlängd tid för ansökan	4 kap. 6 § andra stycket LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 7.5	Beslut om att omedelbar insats i form av skyddat boende ska upphöra	4 kap. 8 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.6	Beslut om att omedelbar insats i form av skyddat boende ska upphöra då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	4 kap. 8 § LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M)

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 7.7	Beslut om var barnet ska placeras och hur insatsen ska genomföras	5 kap. 1 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.8	Beslut om var barnet ska placeras och hur insatsen ska genomföras då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	5 kap. 1 § andra stycket LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 7.9	Övervägande om insatsen ska fortsätta	5 kap. 3 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.10	Beslut om hemlighållande av vistelseort	5 kap. 4 § första stycket 1 p. LSB	Socialnämnden	
SON 7.11	Beslut om hemlighållande av vistelseort då socialnämndens beslut ej kan avvaktas	5 kap. 5 § LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 7.12	Beslut om umgängesbegränsning	5 kap. 4 § första stycket 2 p. LSB	Socialnämnden	
SON 7.13	Beslut om umgängesbegränsning då socialnämndens beslut ej kan avvaktas	5 kap. 5 § LSB	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutanderätt, *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 7.14	Övervägande om fortsatt hemlighållande av vistelseort eller umgängesbegränsning	5 kap. 6 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.15	Avvisande av framställning från vårdnadshavare om att beslut om hemlighållande av vistelseort eller umgängesbegränsning ska upphöra	5 kap. 7 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.16	Beslut om upphörande av insats	7 kap. 1 § första stycket LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.17	Avvisande av framställning från vårdnadshavare om att insats enligt 3 kap. ska upphöra	7 kap. 2 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 7.18	Polishandräckning för att genomföra beslut om skyddat boende eller om en omedelbar sådan insats	8 kap. 7 § LSB	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott* Särskild utsedd tjänsteman*	* Ordförande i de fall då Socialnämndens individ- och myndighetsutskotts beslut ej kan avvaktas *Se bilaga 3

8. Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)

SON 8.1	Beslut om att inleda utredning då man fått kännedom om att det kan finnas skäl att bereda någon tvångsvård	7 § LVM	Socialsekreterare inom utredningsenheten vuxen och mottagningsenheten UEV och ME	
SON 8.2	Beslut att avsluta LVM-utredning utan åtgärd	7 § LVM	Enhetschef UEV utredningsenhet vuxen	
SON 8.3	Beslut om läkarundersökning och utse läkare för undersökning	9 § LVM	Socialsekreterare -utredningsenheten vuxen och mottagningsenheten UEV och ME	
SON 8.4	Beslut om att ansöka om tvångsvård enligt LVM	11 § LVM	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 8.5	Beslut om omedelbart omhändertagande av missbrukare	13 § LVM	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 8.6	Beslut om omedelbart omhändertagande av missbrukare då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	13 § LVM	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutsrätt till SON 7.5 *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
				2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 8.7	Beslut om upphävande av omedelbart omhändertagande	18 b § LVM	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 8.8	Beslut om upphävande av omedelbart omhändertagande då socialnämndens individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	18 b § LVM	Ordförande i socialnämnden*	Kompletterande beslutsrätt till SON 7.7 *Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd: 1. Lena Lundgren Rörick 2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) 3. Aleksandra Stamenkovic 4. Elizabeth Puhls (SD) *Vid frånvaro av ordförande gäller förteckningen utifrån kompletterande beslutsrätt enligt 6 kap. 33 § KL. Se bilaga 4.
SON 8.9	Samråd och planering av vården	26, 28 §§ LVM	Socialsekreterare	
SON 8.10	Beslut om begäran av biträde av polis för genomförande av läkarundersökning	45 § första stycket LVM	1:e socialsekreterare utredningsenhet vuxen och mottagningsenhet Särskild utsedd tjänsteman*	*Se bilaga 2

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 8.11	Beslut om begäran om biträde av polis för inställelse till vårdinstitution	45 § andra stycket LVM	1:e socialsekreterare utredningsenhet vuxen och mottagningsenhet Särskild utsedd tjänsteman*	*Se bilaga 2
SON 8.12	Yttrande till åklagare vid åtalsprövning	46 § LVM	1:e socialsekreterare Inom utredningsenheten vuxen UEV	
SON 8.13	Yttrande till allmän domstol då den som begått brottslig gärning kan bli föremål för LVM-vård	31 kap. 2 § Brottsbalken BrB	1:e socialsekreterare Inom utredningsenheten vuxen UEV	
SON 8.14	Beslut om egenavgift vid placering i HVB	8 kap. 1 § SoL 6 kap. 1 § SOFS	Socialsekreterare	

9. Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

SON 9.1	Att enligt 31 § andra stycket begära av polisen att utredning inleds	31 § andra stycket LUL	1:e Socialsekreterare ME, UEB, UEU och EVIN 1:e Barnsekreterare familjehemsenhet myndighet FEM	31 § andra stycket: På begäran av socialnämnden får en utredning om brott även inledas i andra fall avseende någon som inte har fyllt femton år, om socialnämnden bedömer att utredningen kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge. Vid denna bedömning ska det särskilt beaktas om det är fråga om ett brott som innebär att den unge äventyrar sin hälsa eller utveckling eller om brottet kan antas utgöra ett led i en upprepad brottslighet begången av den unge.

10. Familjerättsärende

SON 10.1	Yttranden enligt namnlag	45 § Namnlagen	Familjerättssekreterare	
SON 10.2	Godkännande av bekräftelse av faderskap/föräldraskap	1 kap. 4, 9 §§ Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare Familjerättsassistent	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 10.3	Inleda och avsluta faderskaps-/ föräldraskapsutredning	2 kap. 1, 4-6, 8-9 §§ Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare Familjerättsassistent	
SON 10.4	Beslut att väcka och föra talan i mål om faderskap/föräldraskap	3 kap. 5-6, 8 §§ Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	
SON 10.5	Godkänna avtal om underhållsbidrag för framtiden om betalningsperioder överstiger 3 månader (ej engångsbelopp)	7 kap. 7, 11 §§ Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	
SON 10.6	Godkänna avtal om vårdnad, boende och umgänge	6 kap. 17 a § Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	
SON 10.7	Beslut att utse utredare i mål och ärende om vårdnad, boende och umgänge	6 kap. 19 § Föräldrabalken FB	Enhetschef familjerättsenheten	
SON 10.8	Beslut om kontaktperson för stöd och hjälp i vårdnads- och umgängesärende	4 kap. 1 § SoL 3 kap. 6 § SoL 5 kap. 1 § SoL	Familjerättssekreterare	
SON 10.9	Beslut om samarbetsamtal	4 kap. 1 § SoL 5 kap. 3 § SoL 6 kap. 18 § Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	
SON 10.10	Beslut om överflyttning av faderskapsärende till annan kommun	2 kap. 3 § andra stycket Föräldrabalken FB	Socialnämnden	
SON 10.11	Beslut att inte påbörja utredning eller att lägga ned påbörjad utredning om faderskap	2 kap. 7 § Föräldrabalken FB	Socialnämnden	
SON 10.12	Samtycke till att adoptionsförfarandet får fortsätta	6 kap. 14 § SoL	Familjerättssekreterare	
SON 10.13	Medgivande att ta emot utländskt barn för adoption	6 kap. 12 § SoL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 10.14	Beslut att utse utredare att genomföra en adoptionsutredning	4 kap. 14 § Föräldrabalken FB	Enhetschef familjerättsenheten	
SON 10.15	Beslut om att lämna upplysningar till rätten som inte innehåller ett ställningstagande i mål och ärenden om vårdnad, boende och umgänge	6 kap. 20 § andra stycket föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	
SON 10.16	Beslut om yttrande vid umgänge	6 kap. 15 c § andra stycket Föräldrabalken FB	Familjerättssekreterare	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
11. Alkohollag (AL)				
SON 11.1	Beslut att bifalla Beviljande av stadigvarande tillstånd till allmänheten eller slutet sällskap inom normaltiden	8 kap. 2 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.2	Beslut att avslå avslag på stadigvarande tillstånd till allmänheten eller slutet sällskap	8 kap. 2 § Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 11.10 SON 11.3	Beslut om tillfälligt tillstånd till allmänheten inom normaltiden	8 kap. 2 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.11 SON 11.4	Beslut om tillfälligt tillstånd till slutna sällskap inom normaltiden	8 kap. 2 § Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 11.3 SON 11.5	Beslut att bifalla Ansökan från konkursförvaltare om serveringstillstånd för konkursförvaltare avseende tillståndsbolag vid serveringsställe som försatts i konkurs	9 kap. 12 § Alkohollag AL 8 kap. 2 § Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	Sådant ärende ska behandlas med förtur
SON 11.7 SON 11.6	Beslut om ändring avseende dryckesslag dryckeslag	8 kap. 2 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.12 SON 11.7	Beslut om stadigvarande tillstånd till slutet sällskap vid cateringverksamhet	8 kap. 4 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.13 SON 11.8	Godkännande av lokal vid catering Beslut om en lokal är lämplig för catering eller inte.	8 kap. 4 § Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 11.18 SON 11.9	Beslut om tillfälligt tillstånd för provsmakning vid arrangemang	8 kap. 6 § första stycket 2 p. Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.16 SON 11.10	Beslut om särskilt stadigvarande tillstånd, för provsmakning vid tillverkningsställe	8 kap. 7 § 2 st. Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.17 SON 11.11	Beslut om särskilt tillstånd, tillfälligt, för provsmakning vid tillverkningsställe	8 kap. 7 § 2 st. Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 11.22 SON 11.12	Beslut att producera om anvisningar och informationsmaterial om alkohollagen och dess föreskrifter	8 kap. 9 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.23 SON 11.13	Beslut att sätta ned om nedsättning av avgifter i vissa fall	8 kap. 10 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 11.8 SON 11.14	Beslut om ändring avseende utökad / eller förändrad serveringsyta	8 kap. 14 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON-11.14 SON 11.15	Beslut om stadigvarande tillstånd för servering på gemensam serveringsyta	8 kap. 14 § andra stycket Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.15 SON 11.16	Beslut om tillfälligt tillstånd för servering på gemensam serveringsyta	8 kap. 14 § andra stycket Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.4 SON 11.17	Beslut om serveringstid efter kl. 01.00 vid tillfälligt tillstånd för slutet sällskap	8 kap. 19 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.5 SON 11.18	Beslut om serveringstid efter kl.01.00 vid stadigvarande tillstånd eller tillfälligt tillstånd till allmänheten	8 kap. 19 § Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-11.6 SON 11.19	Beslut om ändring av serveringstid inom den lagstadgade normaltiden, kl. 11.00 – 01.00	8 kap. 19 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.19 SON 11.20	Beslut att meddela meddelande av villkor för stadigvarande serveringstillstånd	Allmänna rättsgrundsatser	Gruppchef livsmedel och tillstånd	Kan bara meddelas i samband med beslut om att bevilja nytt eller ändrat tillstånd
SON-11.20 SON 11.21	Beslut att meddela meddelande av villkor för tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten	Allmänna rättsgrundsatser	Gruppchef livsmedel och tillstånd	Kan bara meddelas i samband med beslut om att bevilja nytt eller ändrat tillstånd
SON-11.21 SON 11.22	Beslut att meddela meddelande av villkor för tillfälligt serveringstillstånd till slutet sällskap	Allmänna rättsgrundsatser	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	Kan bara meddelas i samband med beslut om att bevilja nytt eller ändrat tillstånd
SON-11.9 SON 11.23	Beslut att avskriva Avskrivning av ärende från vidare handläggning och beslut i ärende som inte föranleder sanktioner		Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON-11.37 SON 11.24	Beslut om förlängd handläggningstid	5 § Alkohol-förordning	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.33 SON 11.25	Beslut att begära begäran om polishandräkning	9 kap. 9 § Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Restauranginspektör Miljöinspektör livsmiljö livsmedel och tillstånd	
SON-11.32 SON 11.26	Beslut att kräva in infordrande av uppgifter, bokföring med mera	9 kap. 13-15 §§ Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmiljö livsmedel och tillstånd	
SON-11.38 SON 11.27	Beslut om kontrollköp	9 kap. 15 a § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.31 SON 11.28	Beslut att meddela om erinran	9 kap. 17 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.28 SON 11.29	Beslut att meddela om varning	9 kap. 17, 19 och 20 §§ Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON-11.24 SON 11.30	Beslut att om återkalla återkallelse av serveringstillstånd på tillståndshavarens begäran	9 kap. 18 § första stycket 1 p. Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON-11.25 SON 11.31	Beslut att om återkalla återkallelse av serveringstillstånd på grund av att den tillståndspliktiga serveringsverksamheten upphört	9 kap. 18 § första stycket 1 p. Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON-11.26 SON 11.32	Beslut att om återkalla återkallelse av serveringstillstånd på grund av att nytt serveringstillstånd meddelats för samma serveringsställe	9 kap. 18 § första stycket 1 p. Alkohollag AL	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON-11.27 SON 11.33	Beslut att om återkalla återkallelse av serveringstillstånd i övriga fall	9 kap. 18 § första stycket 2-3 p. Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-11.29 SON 11.34	Beslut att förbjuda försäljning/servering om försäljningsförbud/serveringsförbud av folköl	9 kap. 19 § Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-11.30 SON 11.35	Beslut att förbjuda servering av alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat på särskilda boenden	9 kap. 20 § Alkohollag AL	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON-11.34 SON 11.36	Beslut att överklaga överklagande av domar från förvaltningsrätt/kammarrätt	10 kap. 1 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON-11.35 SON 11.37	Beslut att ompröva Omprövning av ärende jämlikt 38-39 §§ Förvaltningslagen FL efter överklagande till förvaltningsrätt /kammarrätt	10 kap. 1 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	<i>Vi kan bara ompröva ärendet innan handlingarna har överlämnats till FR. Om vi ändrar beslutet ska det nya beslutet lämnas till FR tillsammans med överklagandet.</i>
SON-11.36 SON 11.38	Beslut att avge yttrande till förvaltningsrätt och kammarrätt med anledning av överklagande, när yttrandet ligger i linje med det överklagade beslutet	10 kap. 1 § Alkohollag AL	Gruppchef livsmedel och tillstånd	

12. Lotterilag

SON 12.1	Avge yttrande till Spelinspektionen i tillståndsärenden		Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	

13. Lag om handel med vissa receptfria läkemedel

SON 13.1	Rapportera brister till Läkemedelsverket	21 § lag om handel med vissa receptfria läkemedel	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 13.2	Beslut om kontrollköp	21 a § lag om handel med vissa receptfria läkemedel	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
14. Lag om tobak och liknande produkter (LTLP)				
SON 14.1	Beviljande av tillstånd att bedriva detaljhandel eller partihandel med tobaksvaror	5 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.2	Meddelande av villkor för detaljhandelstillstånd samt partihandelstillstånd	5 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.3	Avslå ansökan om tillstånd att bedriva detaljhandel eller partihandel med tobaksvaror	5 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 14.4	Återkallelse av tobakstillstånd på tillståndshavarens begäran	7 kap. 10 § ~~p. 1~~ ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 14.5	Återkallelse av tobakstillstånd på grund av att den tillståndspliktiga försäljningsverksamheten upphört	7 kap. 10 § ~~p. 1~~ ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 14.6	Återkallelse av tobakstillstånd på grund av att nytt tobakstillstånd meddelats för samma försäljningsställe	7 kap. 10 § 1 p. ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 14.7	Återkallelse av tobakstillstånd i övriga fall	7 kap. 10 § 2-4 p. ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 14.8	Beslut om varning	7 kap. 11 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 14.9	Beslut om förbud att sälja elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare	7 kap. 13 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 14.10	Infordra uppgifter som behövs för tillsynsverksamheten	7 kap. 17 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Alkoholhandläggare Miljöinspektör ~~Livsmiljö livsmedel~~ och tillstånd	
SON 14.11	Begära handräckning från polis	7 kap. 19 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutsrätt	Kommentar
SON 14.12	Beslut om kontrollköp	7 kap. 22 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.13	Nedsättning av avgifter i vissa fall	8 kap 1-2 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.14	Avskriva ärende samt beslut i ärende som inte föranleder sanktion		Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 14.15	Meddela föreläggande och andra förbud än försäljningsförbud utan eller med vite upp till 50 000 kr	7 kap. 9, 12 och 15 §§ ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.16	Meddela föreläggande och förbud med vite över 50 000 kr inklusive löpande vite	7 kap. 9, 12 och 15 §§ ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 14.17	Ansöka om utdömande av vite oavsett vitesbeloppets storlek	6 § Lag (1985:206) om viten	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.18	Överklaga dom från förvaltningsrätt	9 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.19	Överklaga dom från kammarrätt	9 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.20	Omprövning av ärende jämlikt § 38-39 §§ ~~Förvaltningslagen~~ FL efter överklagande till förvaltningsrätt/kammarrätt	9 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 14.21	Yttrande till förvaltningsrätt eller kammarrätt med anledning av överklagande när yttrandet ligger i linje med det överklagade beslutet	9 kap. 1 § ~~Lag om tobak och liknande produkter~~ LTLP	Gruppchef livsmedel och tillstånd	

15. Lag om tobaksfria nikotinprodukter (LTN)

SON 15.1	Besluta om varning	29 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS-2022:1257) LTN	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 15.2	Besluta om försäljningsförbud, med eller utan vite	29 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS-2022:1257) LTN	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	

SON 15.3	Besluta om föreläggande och andra förbud än försäljningsförbud, utan vite, eller med vite upp till 50 000 kr	28 och 31 §§ ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.4	Meddela föreläggande och förbud med vite över 50 000 kr	28 och 31 §§ ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Socialnämndens individ- och myndighetsutskott	
SON 15.5	Infordra uppgifter som behövs för tillsynsverksamheten	32 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Alkoholhandläggare Miljöinspektör ~~Livsmiljö livsmedel~~ och tillstånd	
SON 15.6	Begära handräckning från polis	34 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 15.7	Beslut om kontrollköp	37 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.8	Nedsättning av avgifter i vissa fall	40 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.9	Avskriva ärende samt beslut i ärende som inte föranleder sanktion		Alkoholhandläggare Miljöinspektör livsmedel och tillstånd	
SON 15.10	Överklaga dom från förvaltningsrätt	42 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.11	Överklaga dom från kammarrätt	42 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.12	Omprövning av ärende jämlikt § 38-39 §§ ~~Förvaltningslagen~~ FL efter överklagande till förvaltningsrätt/kammarrätt	42 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.13	Yttrande till förvaltningsrätt eller kammarrätt med anledning av överklagande när yttrandet ligger i linje med det överklagade beslutet	42 § ~~Lag om tobaksfria nikotinprodukter~~ (SFS 2022:1257) LTN	Gruppchef livsmedel och tillstånd	
SON 15.14	Ansöka om utdömande av vite, oavsett vitesbeloppets storlek	6 § Lag (1985:206) om viten	Gruppchef livsmedel och tillstånd	

Specifikt för socialjouren

Delegerat av socialnämnden och arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutanderätt	Kommentar
1. Socialtjänstlag (SoL)				
SJ 1.1	Beslut att polisanmäla misstanke om brott rörande barn	10 kap. 21 § ~~offentlighets- och sekretesslagen~~ OSL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 1.2	Beslut i fråga om: försörjningsstöd enligt norm + 10 %	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 1.3	Beslut i fråga om övrigt bistånd upp till 10 % av basbelopp	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 1.4	Beslut om förvaltningens egna boenden	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
~~SJ 1.5~~	~~Beslut om att utredning ej ska inledas~~	~~11 kap. 1 § SoL~~	~~Socialsekreterare socialjouren~~	
~~SJ 1.6~~ SJ 1.5	Beslut om tillfällig placering i jourhem/nätverkshem	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
~~SJ 1.7~~ SJ 1.6	Beslut om akut placering i HVB	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
~~SJ 1.8~~ SJ 1.7	Beslut om placering i skyddat boende	4 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
~~SJ 1.9~~ SJ 1.8	Beslut om att utredning ska inledas	11 kap 1 § SoL	Socialsekreterare socialjouren SJ	
2. Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)				
SJ 2.1	Beslut om omedelbart omhändertagande	6 § LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.2	Beslut om omedelbart omhändertagande, när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt LVU då individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	6 a § LVU	Ordförande i socialnämnden	Kompletterande beslutsrätt
SJ 2.3	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra då individ- och myndighetsutskottets beslut ej kan avvaktas	9 b § LVU	Ordförande i socialnämnden	Kompletterande beslutanderätt
SJ 2.4	Beslut om att omedelbart omhändertagande ska upphöra	9 § LVU	Ordförande i socialnämnden	Vid eget beslut enligt 6 § LVU

	Ärendetyp	Lagrum	Beslutanderätt	Kommentar
SJ 2.5	Beslut om hur vården ska ordnas och om var den unge ska vistas	11 § tredje stycket LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.6	Beslut rörande den unges förhållanden i den mån beslutet ej är att hänföra till 11 § första och andra stycket LVU	11 § fjärde stycket LVU	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 2.7	Beslut om rätt till umgänge eller beslut om att vistelseort ej ska röjas för vårdnadshavare då nämndens beslut ej kan avvaktas	14 § andra stycket LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.8	Beslut om tillfälligt flyttningsförbud	27 § LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.9	Beslut om tillfälligt utreseförbud när socialnämndens individ- och myndighetsutskotts beslut ej kan avvaktas	31 d § LVU	Ordförande i socialnämnden	Se § 160 2020-08-25
SJ 2.10	Beslut om den unges umgänge med vårdnadshavare efter beslut om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud	31 § LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.11	Beslut om läkarundersökning, utseende av läkare samt bestämmande av plats för läkarundersökning	32 § LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.12	Beslut om biträde av polis för att genomföra läkarundersökning	43 § första stycket LVU	Ordförande i socialnämnden	
SJ 2.13	Beslut om att begära biträde av polis för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande	43 § andra stycket LVU	Särskild utsedd tjänsteman*	*Se bilaga 1
3. Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)				
SJ 3.1	Beslut om att inleda utredning då man fått kännedom om att det kan finnas skäl att bereda någon tvångsvård	7 § LVM	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 3.2	Beslut om att inledd utredning ska läggas ned	7 § LVM	Enhetschef socialjouren SJ	
SJ 3.3	Beslut om läkarundersökning samt utse läkare för undersökning	9 § LVM	Socialsekreterare socialjouren SJ	
SJ 3.4	Beslut om omedelbart omhändertagande av missbrukare	13 § LVM	Ordförande i socialnämnden	Kompletterande beslutsrätt till SJ 3.3
SJ 3.5	Beslut om upphävande av omedelbart omhändertagande	18 b § LVM	Ordförande i socialnämnden	
SJ 3.6	Beslut om begäran av biträde av polis för genomförande av läkarundersökning	45 § första stycket LVM	Socialsekreterare socialjouren SJ	

SJ 3.7	Beslut om begäran om biträde av polis för inställelse till vårdinstitution	45 § andra stycket LVM	Socialsekreterare socialjouren SJ	

Bilaga 1

Namnförteckning för beslut avseende 43 § andra stycket lagen
med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Ansvariga tjänstemän med förordnande enligt punkt SON ~~6.31~~ 6.34 och SJ ~~2.11~~
2.13.

Enheten våld i nära relationer

- Annelie Mehtälä
- Katarina Bollner
- Teresia Wall

Familjehemsenhet myndighet

- Birgitta Wallin
- Maja Levin Lindstrand
- Maria Wallgren

Mottagningsenheten

- Maria Stenlund
- Nina Holmsten
- Mari Lennartsdotter
- Camilla Moilanen

Socialjouren

- Anna Sääf Vikström
- Robert Larsson
- Ingela Kernehed
- Carina Jakobsson
- Laila Eriksson Wigg
- Annika Karlsson
- Therese Jonsson
- Monica Mäenpää
- Elin Ullström
- Sara Johansson Kindberg

Utredningsenhet barn

- Erika Hug
- ~~Eva Westman~~
- Jennie Englund
- Malin Sjöstrand
- Maja Ahrman
- ~~Linnea Pettersson~~
- Pia Frid

Utredningsenhet ungdom

- Lena Freij
- Eva Johnson
- Malin Christoffersson
- Charlotta Svallin
- Camilla Flink

Utredningsenhet vuxen

- Carolina Gidlundh
- Malin Söderström

Bilaga 2

Namnförteckning för beslut avseende 45 § lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)

Ansvariga tjänstemän med förordnande enligt punkt SON 8.10 och 8.11.

Mottagningsenheten

- Maria Stenlund
- Nina Holmsten
- Mari Lennartsdotter
- Camilla Moilanen

Socialjouren

- Anna Sääf Vikström
- Robert Larsson
- Ingela Kernehed
- Carina Jakobsson
- Laila Eriksson Wigg
- Annika Karlsson
- Therese Jonsson
- Monica Mäenpää
- Elin Ullström
- Sara Johansson Kindberg

Utredningsenhet vuxen

- Carolina Gidlundh
- Malin Söderström

Bilaga 3

Namnförteckning för beslut avseende 8 kap. 7 §
lagen om placering av barn i skyddat boende (LSB)

Ansvariga tjänstemän med förordnande enligt punkt SON 7.18.

Enheten våld i nära relationer

- Annelie Mehtälä
- Katarina Bollner
- Teresia Wall

Mottagningsenheten

- Maria Stenlund
- Nina Holmsten
- Mari Lennartsdotter
- Camilla Moilanen

Socialjouren

- Anna Sääf Vikström
- Robert Larsson
- Ingela Kernehed
- Carina Jakobsson
- Laila Eriksson Wigg
- Annika Karlsson
- Therese Jonsson
- Monica Mäenpää
- Elin Ullström
- Sara Johansson Kindberg

Utredningsenhet barn

- Erika Hug
- Jennie Englund
- Malin Sjöstrand
- Maja Ahrman
- Pia Frid

Utredningsenhet ungdom

- Lena Freij
- Eva Johnson
- Malin Christoffersson
- Charlotta Svallin
- Camilla Flink

Bilaga 4

Kompletterande beslutsrätt

Ibland behöver nämnds- eller utskottsbeslut fattas skyndsamt. Under sådana förhållanden har nämndens ordförande, eller annan ledamot som nämnden förordnat, rätt att fatta beslut i nämndens ställe. Med ledamot avses endast den som är ledamot i nämnden men inte den som är ersättare. Det är i dessa fall inte fråga om delegering utan om en kompletterande beslutanderätt som följer direkt av lag. Det är endast i fall när nämndens eller utskottets beslut inte kan avvaktas som den kompletterande beslutanderätten kommer ifråga. JO har haft anledning att påminna om att det ska vara fråga om akuta situationer där åtgärder måste vidtas genast (se bl.a. JO 2009/10 s. 310 och JO dnr 957-2018).

Kompletterande beslutanderätt har specialreglerats i LVU, LSB och LVM. Därutöver finns även en allmän bestämmelse i KL med samma innebörd: 6 kap. 39 § KL. Det innebär att även beslut som inte är föremål för specialreglering kan omfattas av kompletterande beslutanderätt. I första hand används alltid specialregleringarna, om sådan finns, framför kommunallagens allmänna bestämmelse i enlighet med principen om lex specialis. Gemensamt för alla beslut som fattas genom kompletterande beslutanderätt är att de förutsätter att beslutet är så brådskande att nämndens eller utskottets beslut inte kan avvaktas. Nedan följer en redovisning över lagrum där specialreglering finns för kompletterande beslutanderätt:

- Beslut om omedelbart omhändertagande (6 § första och andra stycket LVU),
- beslut om omedelbart omhändertagande när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård (6 a § första och andra stycket LVU),
- beslut om hur vården av den unge ska ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden (11 § första och tredje stycket LVU),
- beslut om att medge att den unge under vårdtiden vistas i sitt eget hem (11 § andra och tredje stycket LVU),
- beslut om tillfälligt flyttningsförbud (27 § första och andra stycket LVU),
- beslut om tillfälligt utreseförbud (31 d § andra stycket LVU),
- beslut om omedelbart omhändertagande (13 § andra stycket LVM),
- beslut om omedelbar insats enligt LSB (4 kap. 1 § andra stycket LSB),

- beslut om hur insatsen ska genomföras enligt LSB (5 kap. 1 § andra stycket LSB), och
- beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort under pågående insats enligt LSB (5 kap. 5 § LSB).

Övriga beslut i individärenden som annars är förbehållna nämnd eller utskott och som inte framgår av listan ovan kan bli föremål för ordförandebeslut, men då med stöd av 6 kap. 39 § KL. Det vanligaste fallet är beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort vid vård enligt LVU. I dessa fall baseras ordförandebesluten på 6 kap. 39 § KL (se HFD 2016 ref. 74).

Vid frånvaro av ordförande är följande ledamöter och med följande turordning förordnade att fatta beslut med stöd av kompletterande beslutanderätt, enligt beslut av socialnämnd:

1. Lena Lundgren Rörick (S) (förste vice ordförande)
2. Cecilia Eriksson Ajanovic (M) (andre vice ordförande)
3. Aleksandra Stamenkovic (C)
4. Elizabeth Puhls (SD)

Bilaga 5

Namnförteckning för beslut avseende 11 kap. 1 § SoL

~~Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt 3.3 i den del som är gemensam för Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, Omvårdnadsnämnden och Socialnämnden.~~

~~Arbetsmarknad & stöd~~

- ~~• Elin Bergheim~~

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 3.1.

Arbetsmarknad & stöd

- Elin Bergheim

Namnförteckning för beslut avseende 4 kap. 1 § SoL

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 3.2.

Arbetsmarknad & stöd

- Elin Bergheim

Namnförteckning för beslut avseende 4 kap. 1 och 2 §§ SoL

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 3.4.

Arbetsmarknad & stöd

- Rose-Marie Jonsson
- ~~• Anette Nygren~~
- Gunilla Lindenbaum
- Livia Toman
- ~~• Caroline Svanberg~~

Namnförteckning för beslut avseende 9 kap. 1 § SoL

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 3.7.

Arbetsmarknad & stöd

- Rose-Marie Jonsson
- Livia Toman
- ~~• Mariama Ndure~~
- ~~• Kristoffer Granholm~~

Namnförteckning för beslut avseende 4 kap. 1 § SoL

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 3.8.

Arbetsmarknad & stöd

- Elin Bergheim
- Peter Johansson
- ~~Malin Björn~~

Namnförteckning för beslut avseende 20 kap. 8 § Ärvdabalken

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 4.1.

Arbetsmarknad & stöd

- Sami Sebhatu
- Zubaida Alhalaweh

Namnförteckning för beslut avseende 18 kap. 2 § Ärvdabalken

Ansvariga tjänstemän med delegation enligt punkt AFN 4.2.

Arbetsmarknad & stöd

- Sami Sebhatu
- Zubaida Alhalaweh

Kommande beslut: Revidering
av taxa för ansöknings- och
tillsynsavgifter enligt
alkohollagen, lagen om tobak
och liknande produkter, lagen
om tobaksfria
nikotinprodukter samt
kontrollavgift, år 2025

22

24SON174

Missiv

2024-11-05

Diarienummer: 24SON174

Handläggare:

Lena Barrow
026-17 80 00
lena.barrow@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Revidering av taxa för ansöknings- och tillsynsavgifter enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter, lagen om tobaksfria nikotinprodukter samt kontrollavgift enligt lag om handel med vissa receptfria läkemedel

Förslag till beslut

Att anta det bifogade förslaget till reviderad taxa för ansöknings- och tillsynsavgifter inom angivna lagområden för 2025

Att den nya taxan träder i kraft den 1 januari 2025 eller det senare datum då beslutet har justerats

Att beslutet blir föremål för omedelbar justering

Sammanfattning av ärendet

Gävle kommunfullmäktige har bemyndigat Socialnämnden att årligen revidera den aktuella taxan utifrån SKR:s Prisindex kommunal verksamhet (PKV).

För fortsatt arbete enligt plan och vårt uppdrag inom dessa områden föreslås socialnämnden att inför 2025 revidera taxan utifrån SKR:s Prisindex kommunal verksamhet (PKV).

Vi har nu inhämtat att PKV i oktober 2024 är 4,6 %. Taxebeloppen för år 2025 bör justeras upp i motsvarande grad.

Förslag till reviderad taxa bifogas i wordformat.

Underlaget bifogas i excelformat, där föregående års taxebelopp finns angivna i egen kolumn. Även 2023 års taxebelopp återfinns i excelfilen, eftersom en rättelse gjorts avseende folkölstaxan 2024.

Den nu föreslagna höjningen motsvarar beräknade kostnadsökningar i vår verksamhet sedan den senaste revideringen. Ingen kränkning av självkostnadsprincipen sker således.

Patrik Gustavsson

Enhetschef

Miljö och hälsa

Bilagor:

1. Förslag till taxa 2025 (word)
2. Underlag för beräkning av taxa 2025(excel)
3. PKV oktober 2023, utdrag från SKR

Tjänsteskrivelse

2024-11-06

Handläggare:

Lena Barrow
026-17 80 00
lena.barrow@gavle.se

Diarienummer: 24SON174

Nämnd:

Socialnämnd

Taxa år 2025 för ansöknings- och tillsynsavgifter enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter och lagen om tobaksfria nikotinprodukter samt kontrollavgift enligt lagen om handel med vissa receptfria läkemedel

Kommunfullmäktige i Gävle har beslutat om ovan angivna taxor i följande dokument: 18KS137 (alkohol, receptfria läkemedel), 19KS146 (tobak) och 22KS305 (tobaksfria nikotinprodukter). Taxan ger Socialnämnden rätt att räkna upp taxans avgifter årligen, baserat på kommunalt Prisindex (PKV). Här följer den taxa som gäller för år 2025.

Serveringstillstånd ansökningsavgifter

2025

Nytt tillstånd, allmänheten	14020
Nytt tillstånd, catering	14020
Nytt tillstånd, slutet sällskap	14020
Tillfälligt tillstånd, allmänheten, dag 1	6480
Tillfälligt tillstånd, allmänheten, dag 2 och framåt. Avgift/dag, max 4 dagar/arrangemang debiteras.	2600
Tillfälligt tillstånd slutet sällskap, festvåningstillstånd	2600

Sid 538(687)

Tillfälligt tillstånd, slutet sällskap, egen regi	1340
Trafiktillstånd	14020
Ändring/utökning av tillstånd, allmänheten	5490
Ändring/utökning av tillstånd, slutet sällskap	5490
Gemensam serveringsyta	2600
Skrivning av kunskapsprov, avgift/provtillfälle	860
Påminnelse om utebliven restaurangrapport	620

Serveringstillstånd tillsynsavgifter 2025

Särskild tillsynsavgift vid bolagsändring, allmänheten	6080
Särskild tillsynsavgift vid bolagsändring, slutet sällskap	5490

Årlig fast grundavgift

Serveringstid till kl.

24.00	1840
01.00	3380
02.00	4080
efter klockan 02.00	7850

Årlig rörlig tillsynsavgift (liter)

0-30	2990
31-100	6030
101-210	7930
211-370	11720
371-570	15480
571-850	19300
851-1170	23120

1171-1540	26780
1541-2000	30550
2001-3000	34310
3001-5000	38130

Folköl tillsynsavgifter 2025

Årlig tillsynsavgift	1230
Uteblivet egenkontrollprogram	620
Återbesök, tillsyn, avgift/besök	1200

Tobak ansökningsavgift 2025

Nytt tillstånd	12620

Tobak och nikotinprodukter tillsynsavgifter 2025

Särskild tillsynsavgift vid anmälan om ändring, tobak	6080
Uteblivet egenkontrollprogram	620
Återbesök, tillsyn, avgift/besök	1190

Årliga fasta tillsynsavgifter

Tobak	5340
Tobaksfria nikotinprodukter (TNP)	1190
E-cigarett/påfyllnadsbehållare	1190
Tobak och e-cigarett/påfyllnadsbehållare, kombinerad tillsyn	5910
Tobak och TNP, kombinerad tillsyn	5910
Tobak, e-cigarett/påfyllnadsbehållare och TNP, kombinerad tillsyn	6510

Receptfria läkemedel

Årlig kontrollavgift		1480
Uteblivet egenkontrollprogram		1190
Återbesök, tillsyn, avgift/besök		620

Avgiftsnamn	2023 (SEK)	Uppräkning 6,4%	2024(SEK)	Avrundat belopp 2024 (SEK)	Uppräkning 4,6%	2025 (SEK)
SERVERINGSTILLSTÅND						
Ansökningsavgifter						
Nytt tillstånd, allmänheten	12 590	1,064	13395,76	13 400	1,046	14016,4
Nytt tillstånd, catering	12 590	1,064	13395,76	13 400	1,046	14016,4
Nytt tillstånd, slutet sällskap	12 590	1,064	13395,76	13 400	1,046	14016,4
Tillfälligt tillstånd, allmänheten, dag 1	5 810	1,064	6181,84	6 190	1,046	6474,74
Tillfälligt tillstånd, allmänheten, dag 2 och framåt. Max 4 dagar / arrangemang	2 330	1,064	2479,12	2 480	1,046	2594,08
Tillfälligt tillstånd slutet sällskap, festvåningstillstånd	2 330	1,064	2479,12	2 480	1,046	2594,08
Tillfälligt tillstånd, slutet sällskap, egen regi	1 200	1,064	1276,8	1 280	1,046	1338,88
Trafiktillstånd	12 590	1,064	13395,76	13 400	1,046	14016,4
Ändring/Utökning av tillstånd, allmänheten	4 920	1,064	5234,88	5 240	1,046	5481,04
Ändring/Utökning av tillstånd, slutet sällskap	4 920	1,064	5234,88	5 240	1,046	5481,04
Gemensam serveringsyta	2 330	1,064	2479,12	2 480	1,046	2594,08

Skrivning av kunskapsprov, avgift/provtillfälle	770	1,064	819,28	820	1,046	857,72
Påminnelse om utebliven restaurangrapport	550	1,064	585,2	590	1,046	617,14
Tillsynsavgifter						
Särskild tillsynsavgift vid bolagsändring, allmänheten	5 460	1,064	5809,44	5 810	1,046	6077,26
Särskild tillsynsavgift vid bolagsändring, slutet sällskap	4 920	1,064	5234,88	5 240	1,046	5481,04
SERVERINGSTILLSTÅND						
Grundavgift						
Serveringstid till kl.						
24.00	1 650	1,064	1755,6	1 760	1,046	1840,96
01.00	3 030	1,064	3223,92	3 230	1,046	3378,58
02.00	3 660	1,064	3894,24	3 900	1,046	4079,4
efter klockan 02.00	7 050	1,064	7501,2	7 500	1,046	7845
Årlig rörlig tillsynsavgift (liter)						
0-30	2 650	1,064	2819,6	2 850	1,046	2981,1
31-100	5 410	1,064	5756,24	5 760	1,046	6024,96
101-210	7 110	1,064	7565,04	7 580	1,046	7928,68
211-370	10 520	1,064	11193,28	11 200	1,046	11715,2
371-570	13 910	1,064	14800,24	14 800	1,046	15480,8
571-850	17 310	1,064	18417,84	18 450	1,046	19298,7
851-1170	20 710	1,064	22035,44	22 100	1,046	23116,6

1171-1540	24 000	1,064	25536	25 600	1,046	26777,6	Sid 543(687)
1541-2000	27 400	1,064	29153,6	29 200	1,046	30543,2	
2001-3000	30 800	1,064	32771,2	32 800	1,046	34308,8	
3001-5000	34 190	1,064	36378,16	36 450	1,046	38126,7	
FOLKÖL	RÄTTAT			Korrekt belopp 2024 (SEK)			
Tillsynsavgifter							
Årlig avgift	1 100	1,064	1170,4	1 170	1,046	1223,82	
Uteblivet egenkontroll-program	550	1,064	585,2	590	1,046	617,14	
Återbesök, avgift/besök	1 070	1,064	1138,48	1 140	1,046	1192,44	
						0	

Avrundat förslag 2025 (SEK)
14020
14020
14020
6480
2600
2600
1340
14020
5490
5490
2600

Kommentarer:

860

620

6080

5490

1840

3380

4080

7850

2990

6030

7930

11720

15480

19300

23120

	26780	
	30550	
	34310	
	38130	
Ger korrekt belopp 2025 (SEK)		Vid uppräknningen inför 2024 användes felaktigt 2021 års avgift som utgångspunkt, istället för 2023 års avgift.
	1230	
	620	
	1200	

Avgiftsnamn	2023 (SEK)	Uppräkning 6,4%	2024(SEK)	Avrundat belopp 2024 (SEK)	Uppräkning 4,6%	2025(SEK)
Ansökningsavgift						Sid 547(687)
Tobak	11 310	1,064	12033,84	12 060	1,046	12614,76
Anmälan om ändring, tobak	5 460	1,064	5809,44	5 810	1,046	6077,26
Uteblivet egenkontrollprogram	550	1,064	585,2	590	1,046	617,14
Återbesök, avgift/besök	1 060	1,064	1127,84	1 130	1,046	1181,98
Årlig tillsynsavg tobak	4 780	1,064	5085,92	5 100	1,046	5334,6
Tillsynsavgif TNP	1060	1,064	1127,84	1 130	1,046	1181,98
Årlig tillsynsavg e-cig/pbeh	1 060	1,064	1127,84	1 130	1,046	1181,98
Tobak + e-cig/Pbeh	5 310	1,064	5649,84	5 650	1,046	5909,9
Tobak + TNP	5 310	1,064	5649,84	5650	1,046	5909,9
Tobak+e-cig+Pbeh+TNP	5 840	1,064	6213,76	6220	1,046	6506,12

Avrundat förslag 2025 (SEK)

	12620
	6080
	620
	1190
	5340
	1190
	1190
	5910
	5910
	6510

Avgiftsnamn	2023 (SEK)	Uppräkning 6,4%	2024(SEK)	Avrundat belopp 2024 (SEK)	Uppräkning 4,6 %	2025 (SEK)	Sid 549(687)
Tillsynsavgifter							
Kontrollavgift	1 320	1,064	1404,48	1 410	1,046	1474,86	
Återbesök, avgift/besök	1 060	1,064	1127,84	1 130	1,046	1181,98	
Uteblivet egenkontrollprogram	550	1,064	585,2	590	1,046	617,14	

Avrundat förslag 2025 (SEK)	
	1480
	1190
	620

Prisindex kommunal verksamhet**PKV**

Sid 551(687)

	2024	2025	2026	2027	2028
Arbetskraftskostnad*	5,5	-1,0	3,2	3,1	3,8
vikt arbetskraftskostnad	69,1%	69,6%	68,7%	68,8%	69,0%
Övrig förbrukning**	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6
vikt övrig förbrukning	30,9%	30,4%	31,3%	31,2%	31,0%
Prisindex kommunal verksamhet	4,6	0,0	3,0	2,9	3,4

* Lönekostnadsförändring inkl. förändring i arbetsgivaravgifter.

** 40 % lönekostnadsförändring och 60% KPIF

Kommande beslut: Remiss -
Riktlinjer för
säkerhetsskyddsarbetet i
Gävle kommun

23

24SON148

Tjänsteskrivelse

2024-11-08

Handläggare:

Tim Röde
026-17 98 85
tim.rode@gavle.se

Mia Lindh
073 920 13 62
mia.lindh@gavle.se

Diarienummer: 24SON148

Nämnd:

Socialnämnden

Yttrande på remiss – Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun

Förslag till beslut

Att anta yttrandet som sitt eget.

Bakgrund

Socialnämnden har ålagts yttra sig i rubricerat ärende, som är en remiss gällande "Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun".

Enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet (verksamhetsutövare) utreda behovet av säkerhetsskydd. Säkerhetsskydd innebär att organisationen till någon del bedriver verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd. Gävle kommun har säkerhetsskyddad verksamhet och ska såldes vidta tillräckliga åtgärder för att skydda denna verksamhet/information. För att ensa arbetet med säkerhetsskydd i förvaltningen har säkerhetsskyddschefen tagit fram Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet. Riktlinjerna gäller för förvaltningsorganisationen, med rekommendationer för bolag och förbund.

Riktlinjen syftar till att skapa ramar för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun.

Yttrandet ska vara Kommunstyrelsens diarium tillhanda senast den 20 januari 2025.

Yttrande

Socialnämnden uppskattar möjligheten att yttra sig i riktlinjerna för Gävle kommuns säkerhetsskyddsarbete i och med att nämnden, och dess verksamhetsområde, utgör en del av det civila försvaret. Nämnden anser att riktlinjerna är tillräckligt utförligt och transparent skrivna för att respektera Gävle kommuns behov av offentlighet och transparens i kombination med de ställda krav på sekretess som åligger Gävle kommun vid hantering av säkerhetsskydd.

Nämndens synpunkter är:

1. Under rubriken Inledning står meningen "Således är säkerhetsskyddet en prioriterad verksamhet som ska bedrivas och genomsyra kommunens arbete". Formuleringen gör att det uppfattas som oklart vad som menas med begreppet "prioriterad" verksamhet. Säkerhetsskyddet är lagstadgat och kommunen kan inte välja om lagen ska tillämpas eller ej, det bör därmed inte vara fråga om en "prioriterad" verksamhet, utan en verksamhet som ska genomföras liksom annan verksamhet som också är lagstadgad. Om säkerhetsskyddet är prioriterat framför någon annan verksamhet som också är lagstadgad bör det tydliggöras på vilket sätt. Nämnden föreslår att begreppet prioriterad tas bort eller formuleras på annat sätt.
2. Under rubriken Ansvarsfördelning och organisation framgår att "respektive medarbetare ska känna till säkerhetskydd". Första meningen under rubriken Säkerhetsskyddets roll framgår "För att kunna bedriva ett effektivt säkerhetsskyddsarbete krävs att de verksamheter inom organisationen, där säkerhetskänsliga uppgifter förekommer eller säkerhetskänslig verksamhet bedrivs, har god kunskap om säkerhetsskydd". Det uppfattas därmed som något oklart om *alla* medarbetare inom hela Gävle kommun ska känna till säkerhetsskydd, även till exempel undersköterskor, vaktmästare och lärare eller om det är tillräckligt att de verksamheter som hanterar säkerhetskänsliga uppgifter har kunskaper och goda kunskaper om säkerhetsskydd. Nämnden föreslår att det tydliggörs vilka som omfattas av riktlinjen, givetvis utan risk för

att sekretess röjs. Första meningen under rubriken Säkerhetsskyddets roll skulle med fördel kunna vara på första sidan efter inledningen eller som en del under rubriken Syfte för att tydliggöra vilka som behöver god kunskap om säkerhetsskydd, alltså de som på något sätt hanterar säkerhetskänsliga uppgifter i sin verksamhet.

3. Under rubriken "Förutsättningar i Gävle kommun" står det "verksamhetschef"; men av styckets formulering kan syftningen *verksamhetsansvarig chef* utläsas. Nämnden föreslår att formuleringen byts till *verksamhetsansvarig chef* för att undvika förvirring mellan innebörden av chef med verksamhetsansvar, och chefstituleringen "verksamhetschef".
4. Under rubriken "Mandat" framkommer att en person i varje sektor/bolag/förbund som inte har egen säkerhetsskyddsorganisation (tillikabefattning) har till uppgift att stötta verksamheten i säkerhetsskyddsarbetet. Nämnden föreslår att detta viktiga utpekade uppdrag tilldelas en gemensam benämning i Gävle kommun för att i säkerhetsskyddschefens anda "ensa arbetet med säkerhetsskydd i förvaltningen". Nämnden föreslår *säkerhetsskyddsombud* som titel för tillikabefattningen att stötta verksamheten i säkerhetsskyddsarbetet.
5. Vid hänvisningar till paragrafer i lagar och förordningar skriver man siffran före paragraftecknet, till exempel 1 § 1 kap. säkerhetskyddslagen (2018:585). Nämnden föreslår att samtliga laghänvisningar i Riktlinjen utformas på samma sätt, enligt ordningen siffra paragraf siffra kapitel, i enlighet med Myndigheternas skrivregler, Sjunde utökade upplagan, Ds 2009:38 s 83.
6. I Gävle kommuns Riktlinje för styrdokument som är antagen av Kommunstyrelsen 2022-04-12 står under punkt 2.4 Kravet på spårbarhet vid kommentar till Dokumentägare att "Den ansvariga nämnden är alltid dokumentägare". I Riktlinje för säkerhetsskyddsarbetet står säkerhetskyddschef och biträdande säkerhetskyddschef som dokumentägare. Nämnden föreslår att det tydliggörs om säkerhetskyddschef och biträdande säkerhetskyddschef är delegerade av Kommunstyrelsen att upprätta Riktlinje för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun.

7. I Gävle kommuns Riktlinje för styrdokument står under punkt 2.6 Kravet på att styrdokument ska vara efterfrågade, att " Det är lätt att ta fram nya styrdokument och dokumentstyrning fungerar olika bra i olika verksamheter. Vissa styrdokument väger tyngre än andra. Innan en dokumentägare antar ett styrdokument är det därför viktigt att ta ställning till om den fråga man vill reglera behöver regleras med hjälp av dokumentstyrning. Utgångspunkten ska vara att nya styrdokument tillkommer om man finner att det är *nödvändigt* att reglera frågan genom just dokumentstyrning." Nämnden önskar ett tydliggörande om det är *nödvändigt* att säkerhetsskyddsarbetet regleras i en riktlinje, eller om det anses tillräckligt att säkerhetsskyddet är reglerat i lag och författning, i Gävle kommuns säkerhetspolicy samt genom ledning av säkerhetsskyddschefen genom rutiner och instruktioner.

Magnus Höjjer

Sektorchef

Sektor Velfärd

Socialnämnden har ålagts yttra sig över remiss gällande "Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun".

Ärendet hanteras av Socialnämnden vid sammanträdet den 10 december 2024.

Tim Röde, beredskapsstrateg, har varit ansvarig handläggare i ärendet.

Med vid handläggningen av ärendet har jurist/dataskyddssamordnare Mia Lindh varit.

Dnr 24KS329-2
2024-08-28

Enligt sändlista

Remissmissiv - Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun

Enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet (verksamhetsutövare) utreda behovet av säkerhetsskydd. Säkerhetsskydd innebär att organisationen till någon del bedriver verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd. Gävle kommun har säkerhetsskyddad verksamhet och ska såldes vidta tillräckliga åtgärder för att skydda denna verksamhet/information.

För att ensa arbetet med säkerhetsskydd i förvaltningen har säkerhetsskyddschefen tagit fram dessa Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun. Riktlinjerna gäller för förvaltningsorganisationen, med rekommendationer om säkerhetsskydd för bolag och förbund.

Senast den **20 januari 2025** önskas därför eventuella synpunkter på riktlinjen. Remissvaren skickas till kommunstyrelsen@gavle.se. Märk ärenderaden med **24ks329 Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet**.

Styrning och stöd
Andreas Lindahl
Säkerhetschef och säkerhetsskyddschef
Administrativa avdelningen

Sändlista:
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden
Kultur- och fritidsnämnden
Omvårdnadsnämnden
Samhällsbyggnadsnämnden
Socialnämnden
Utbildningsnämnden
Jävsnämnden
Gästrike Vatten AB
Gästrike återvinnare
Gästrike Räddningstjänst
Gävle Energi AB
AB Gavlegårdarna
Gavlefastigheter Gävle kommun AB
Gävle Hamn AB

Riktlinjer för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun

Typ av dokument: Riktlinje

Överordnat dokument: Säkerhetspolicy

Fastställt av: Biträdande säkerhetsskyddschef

Datum: 2024-07-12

Diarie- eller ärendenummer: 24KS329

Revideringshistorik: Skriv här.

Dokumentet gäller för: Gävle kommun

Dokumentägare: Säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschef

Dokumentansvarig: Säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschef

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte	5
Revidering.....	5
Lagstiftningen bakom	6
Sveriges säkerhet	6
Totalförsvaret och säkerhetsskydd	6
Säkerhetsskyddsklassificering	7
Vad har Gävle kommun för uppgifter som kan omfattas av säkerhetsskydd?	7
Säkerhetsskyddsanalys	8
Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter	8
Säkerhetsskyddets olika delar	8
Personalsäkerhet.....	9
Fysisk säkerhet.....	9
Informationssäkerhet	9
Dimensionerande antagonistiska förmågor (DAF)	10
Säkerhetsskyddad upphandling	10
Säkerhetsskyddsavtal	10
Tidigare sekretesslagstiftning.....	11
Ansvarsfördelning och organisation	11
Förutsättningar i Gävle kommun	12
Mandat.....	12
Säkerhetsskyddets roll	13

Inledning

I Gävle kommuns säkerhetspolicy står det; "I säkerhetsarbetet ingår de krav som är lagstadgade, så även kommunkoncernens planerande för kriser och höjd beredskap samt säkerhetsskydd." Således är säkerhetsskyddet en prioriterad verksamhet som ska bedrivas och genomsyra kommunens arbete.

Säkerhetsskydd är ett system av skyddsåtgärder som syftar till att skydda information och skyddsvärda verksamheter från påverkan och skada från aktörer som vill Sverige illa. Säkerhetsskydd är en del av arbetet med totalförsvaret.

Säkerhetsskyddslagen föreskriver i §1 1.kap att bestämmelserna i lagen gäller "*den som till någon del bedriver verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd (säkerhetskänslig verksamhet).*" Gävle kommun omfattas av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen, tillhörande förordning och föreskrifter.

För att säkerhetsskyddslagens bestämmelser ska aktualiseras ska verksamheten/informationen vid ett röjande eller liknande innebära en skada för *Sveriges säkerhet*. Det handlar således generellt inte om en skada på enskild kommun. Dock kan skadan på den enskilda kommunen röra en sådan verksamhet som är av nationell betydelse på ett sådant sätt att Sveriges säkerhet kan anses vara hotat.

Syfte

Denna riktlinje syftar till att skapa ramar för säkerhetsskyddsarbetet i Gävle kommun. Riktlinjen kommer efter hand kompletteras med rutiner och/eller instruktioner för specifika delar i säkerhetsskyddsarbetet varefter dessa utarbetas, exempel på sådan rutin är Rutin för hantering av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Revidering

Framtida revidering av Riktlinjer för säkerhetsskyddet genomförs av säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschef vid behov. Fastställande av rutiner för säkerhetsskyddsarbetet genomförs av säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschefer vid behov.

Lagstiftningen bakom

Arbetet med säkerhetsskydd regleras huvudsakligen i;

- Säkerhetsskyddslag (2018:585)
- Säkerhetsskyddsförordning (2018:658)
- Polismyndighetens Författningssamling – Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd (PMFS 2022:1)

Utöver ovan nämnda lagstiftning finns det lagar och förordningar som aktualiseras i samband med arbetet kring säkerhetsskyddet, exempel på dessa är Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) och Skyddslag (2010:305). För att ge tydligare styrningar utifrån föreskrifterna har Säkerhetspolisen publicerat en vägledning för säkerhetsskydd i sex delar. Vägledningen täcker samtliga områden av säkerhetsskyddet och finns att hämta på Säkerhetspolisens hemsida.¹

Sveriges säkerhet

Begreppet Sveriges säkerhet är inte definierat i detalj. Säkerhetspolisen har i sin vägledning uttryckt följande;

Uttrycket Sveriges säkerhet tar alltså sikte på sådant som är av grundläggande betydelse för Sverige. I detta ingår bland annat det militära och civila försvaret, den nationella ekonomin, de brottsbekämpande myndigheterna, domstolarna och sådana leveranser av exempelvis livsmedel, elkraft, dricksvatten och drivmedel som är nödvändiga för samhällets funktionalitet på nationell nivå.²

Det är således upp till kommunen själv, efter informationsinhämtning från statliga och regionala myndigheter, att bestämma vad inom kommunen som faller inom ramarna för "Sveriges säkerhet".

Totalförsvaret och säkerhetsskydd

¹ Säkerhetspolisen. Vägledningar inom säkerhetsskydd. 2019.
<https://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2019-06-17-vagledningar-inom-sakerhetsskydd.html> (hämtad 2022-01-05)

² Säkerhetspolisens Vägledning i säkerhetsskydd, Introduktion till säkerhetsskydd, s.16

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap definierar totalförsvaret som all verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militärt försvar och civilt försvar.³ Det civila försvaret består av hela samhällets samlade verksamheter (kommuner, regioner, statliga och regionala myndigheter, privata företag och frivilligorganisationer etc.). Det militära försvaret består av Försvarmakten och övriga försvarsmyndigheter. Kommuner är en del av det civila försvaret och säkerhetsskydd är en del i arbetet med civilt försvar. Kommuner behöver bedriva ett arbete med säkerhetsskydd för att kunna uppnå målen med det civila försvaret. Detta genom att säkerställa sekretessen runt arbetet med civilt försvar och att information inte faller i antagonistens händer. Kommuner kan exempelvis vara ansvariga för dricksvattenproduktion och elproduktion som kan vara viktiga för Sveriges säkerhet.

Säkerhetsskyddsklassificering

Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter ska delas in i säkerhetsskyddsklasser utifrån den skada som ett röjande av uppgiften kan medföra för Sveriges säkerhet.

Indelningen i säkerhetsskyddsklasser ska göras enligt följande:

1. kvalificerat hemlig vid en synnerligen allvarlig skada,
2. hemlig vid en allvarlig skada,
3. konfidentiell vid en inte obetydlig skada, eller
4. begränsat hemlig vid ringa skada.

Vad har Gävle kommun för uppgifter som kan omfattas av säkerhetsskydd?

För Gävle kommun kan uppgifter som omfattas av säkerhetsskyddsbestämmelserna vara exempelvis planläggning, utvärderingar, kartmaterial och sammanställningar. Detta gäller såväl den egna verksamheten som uppgifter som delges Gävle kommun från andra aktörer. Även säkerhetskänslig verksamhet kan bedrivas inom Gävle kommun. Var, i vilken omfattning och vilken typ av säkerhetskänsliga uppgifter och/eller säkerhetskänslig verksamhet som finns i Gävle kommun identifieras i en säkerhetsskyddsanalys. Säkerhetsskyddsanalysen skall hållas uppdaterad och

³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Totalförsvaret och civilt försvar. 2021. <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/totalforsvar-och-civilt-forsvar/> (hämtad 2021-10-21)

revideras vid behov, dock minst vartannat år. Säkerhetsskyddsanalysen är sekretessbelagd enligt Offentlighets- och sekretesslagen.

Sida 4 (6)

Säkerhetsskyddanalys

Kommunen är skyldig att ta fram en säkerhetsskyddsanalys⁴. Säkerhetsskyddsanalysen kan i sin enklaste form brytas ner till tre huvudfrågor;

- Vad ska skyddas – vilka skyddsvärden finns?
- Mot vad ska det skyddas? – vilka är hoten? Här definieras hotbilden i en så kallad dimensionerande antagonistiska förmågor (DAF).
- Hur ska det skyddas? – vilka åtgärder ska vidtas för att skydda mot hoten som identifierats?

Säkerhetsskyddsanalysen ska resultera i en säkerhetsskyddsplan där det som minst ska framgå vilka säkerhetsåtgärder som behöver vidtas, vem som ansvarar för detta och en tidplan för genomförandet. Förvaltningsorganisationen ska analyseras för att se om det finns någon säkerhetskänslig verksamhet som behöver omfattas av säkerhetsskyddet. Bolag och förbund (respektive organisationsnummer) ansvarar för egen säkerhetsskyddsanalys. Det är säkerhetsskyddschef med stöttning av biträdande säkerhetsskyddschef(er) och primärkommunens olika verksamheter som ska ta fram analysen.

Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter

Säkerhetspolisen definierar säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter såhär; ”uppgifter som inom offentlig verksamhet är säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter är sådana uppgifter som rör säkerhetskänslig verksamhet och som därför omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).”

Säkerhetsskyddets olika delar

⁴ Sveriges riksdag. Säkerhetsskyddslag (2018:585). 2021.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sakerhetsskyddslag-2018585_sfs-2018-585 (hämtad 2022.01-05)

För att den säkerhetskänsliga uppgiften eller verksamheten ska kunna ges ett fullgott skydd kan säkerhetsskyddet brytas ner till tre huvudområden; Säc 565(887)

Personalsäkerhet

Personalsäkerhet innebär att endast personer som anses pålitliga ur säkerhetssynpunkt ska ges tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och/eller säkerhetskänslig verksamhet. Personalsäkerheten ska också säkerställa att den som deltar i sådan verksamhet har tillräckliga kunskaper om säkerhetsskydd. En del i detta är att placera befattningshavare i säkerhetsklass när behov föreligger. Detta innebär att genomgå en säkerhetsintervju med säkerhetsskyddsorganisationen, samt en registerkontroll hos Säkerhetspolisen. Placering i säkerhetsklass bestäms av säkerhetsskyddschefen i samråd med befattningshavarens chef, detta avser såväl nu anställd personal som vid nyrekryteringar. Det finns tre säkerhetsklasser som en person kan placeras i; klass 1, 2 och 3. Kommunen ska placera personer i lägsta möjliga klass, detta för att förhindra för stora intrång i den personliga integriteten för de personer som provas.

Fysisk säkerhet

Fysisk säkerhet (tillträdesbegränsning) ska förhindra att obehöriga får tillträde till områden, byggnader och andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där säkerhetskänslig verksamhet i övrigt bedrivs. Fysisk säkerhet ska också förebygga/förhindra skadlig inverkan på dessa områden, byggnader, objekt eller anläggningar.

Informationssäkerhet

Informationssäkerheten ska förebygga att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter (tidigare benämnt *hemliga uppgifter*) obehörigen röjs, ändras, görs otillgängliga eller förstörs. Informationssäkerhet ska också förebygga skadlig inverkan på uppgifter och informationssystem som gäller/behandlar säkerhetskänslig verksamhet. Detta handlar exempelvis om hur denna typ av information/uppgifter får förvaras och hur den får kommuniceras. Kraven på informationssäkerheten i säkerhetsskyddssammanhang är högre än den ordinarie informationssäkerheten. Detta kan ses som ett extra steg i en trappa, där den vardagliga informationssäkerheten ska utgöra grunden.

Dimensionerande antagonistiska förmågor (DAF)

Med DAF avses en beskrivning av de antagonistiska förmågor som vissa säkerhetsskyddsåtgärder ska dimensioneras utifrån, oavsett om de motsvaras av något identifierat säkerhetshot mot den säkerhetskänsliga verksamheten eller inte. DAF utgör ett underlag för att långsiktigt dimensionera säkerhetsskyddet. För att säkerhetsskyddet ska bli heltäckande och komplett krävs ett system av åtgärder. Säkerhetsskyddet ska inte ses ensamt, utan ofta finns det åtgärder som redan vidtagits eller som vidtas för att skapa skydd och säkerhet mot andra händelsetyper. Det kan exempelvis handla om lås och larm i vardagen för att förhindra att obehöriga får tillgång till en byggnad. Dessa åtgärder kan även ha en säkerhetsskyddshöjande effekt, även om det kan behöva tillföras fler åtgärder för att säkerhetsskyddet ska bli komplett. DAF ändras och därför behöver även säkerhetsskyddet vara adaptivt. Det som var ett fungerande skydd idag är inte nödvändigtvis tillräckligt skydd imorgon.⁵

Säkerhetsskyddad upphandling

Vid vissa upphandlingssituationer kan kravet på *säkerhetsskyddad upphandling med säkerhetsskyddsavtal* (SUA) aktualiseras. SUA är ett verktyg för att säkerställa att skyddsvärden som finns i verksamheten fortsatt får samma skydd även om en entreprenör/konsult anlitas för visst arbete och därmed får tillgång till säkerhetskänsliga uppgifter eller säkerhetskänslig verksamhet. Det avser upphandling av såväl varor som tjänster. När ett SUA-avtal ska ingås innebär det en fördröjning i upphandlingsprocessen, det är därför av vikt att tidigt identifiera projekt och enskilda upphandlingar där kraven på SUA-upphandling kan förekomma. Gävle kommun har flera medarbetare som är utbildade i hur en SUA-upphandling ska gå till.

Säkerhetsskyddsavtal

En verksamhetsutövare som avser att genomföra en upphandling, ingå ett avtal eller inleda en samverkan eller ett samarbete med en annan aktör ska ingå ett säkerhetsskyddsavtal med aktören, om aktören genom förfarandet kan få tillgång till

1. säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter i säkerhetsskyddsklassen konfidentiell eller högre, eller

⁵ Säkerhetspolisen, Säkerhetshot och dimensionerande antagonistiska förmågor. 2023. [Säkerhetshot och DAF - Säkerhetspolisen \(sakerhetspolisen.se\)](https://www.sakerhetspolisen.se/Sakerhetshot-och-DAF) (hämtad 2023-07-20)

2. annan säkerhetskänslig verksamhet av motsvarande betydelse för Sveriges säkerhet. ^{Sekretesslag (1980:100)}

Det går även att ingå så kallade säkerhetsskyddsöverenskommelser med en annan aktör för information gällande säkerhetsskyddsklassen begränsat hemlig. Detta är inte ett måste, men kan tydliggöra hur samverkan med en annan organisation gällande säkerhetsskydd på lägre nivå, ska hanteras.

Tidigare sekretesslagstiftning

Sekretesslag 1980:100 gällde fram till att dagens Offentlighets- och sekretesslag togs fram år 2009. Således kan det finnas sekretessbelagda handlingar som är äldre än år 2009 tillgängliga. Dessa kan vara stämplade som **Hemlig** som var den enda sekretessgrunden som fanns i Sekretesslagen från 1980. Hemlig då betyder inte nödvändigtvis samma sak som Hemlig-stämpeln betyder idag. Det går således inte att säga att ett dokument som är äldre än 2009 och som har Hemlig stämpeln ska ha den sekretessgrunden idag. Således behöver sekretessmarkeringen på äldre dokument revideras för att anpassas efter dagens sekretessgrunder (begränsat hemlig, konfidentiell, hemlig, kvalificerat hemlig). Dock är det viktigt att dokumentet hanteras som ett säkerhetsskyddsklassificerat dokument tills det helt avhemligas (om den möjligheten finns). Ett säkerhetsskyddsklassificerat dokument omfattas generellt av sekretess i sjuttio år.

Ansvarsfördelning och organisation

Säkerhetsskyddslagen pekar på att verksamhetsutövaren ansvarar för säkerhetsskyddet i sin verksamhet. "Den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet (verksamhetsutövare) ska utreda behovet av säkerhetsskydd (säkerhetsskyddsanalys). Säkerhetsskyddsanalysen ska dokumenteras. Med utgångspunkt i analysen ska verksamhetsutövaren planera och vidta de säkerhetsskyddsåtgärder som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, förekomst av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och övriga omständigheter. Verksamhetsutövaren ska även kontrollera säkerhetsskyddet i den egna verksamheten, anmäla och rapportera sådant som är av vikt för säkerhetsskyddet

och i övrigt vidta de åtgärder som krävs enligt denna lag.”⁶ Således är det säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschef som tar fram säkerhetsskyddsanalys och som ska följa upp arbetet med säkerhetsskydd, men respektive medarbetare ska känna till säkerhetsskydd och hur sådan information ska hanteras. Alla anställda ska följa de rutiner som finns för säkerhetsskydd och säkerhetsskyddsklassificerade handlingar.

Tillsynsmyndighet för säkerhetsskyddet i Gävle kommun är Länsstyrelsen i Stockholms län. Sanktionsavgiften för en kommun som brister i sitt säkerhetsskyddsarbete kan uppgå till 10 000 000kr.

Förutsättningar i Gävle kommun

Ansvaret för säkerhetsskyddet följer ansvaret i linjeverksamheten – med verksamhetsansvar följer säkerhetsskyddsansvar liksom det ordinarie säkerhetsansvaret. Dock är det Säkerhetsskyddschef och biträdande som tillsammans med verksamhetschef beslutar om verksamheten omfattas av säkerhetsskyddsbestämmelser. Vid starten av nya projekt eller när ett nytt dokument ska påbörjas ska projektledaren eller författaren alltid göra en sekretessbedömning. Detta gäller alla projekt eller dokument som tas fram i kommunen.

Mandat

En befattningshavare ska kunna teckna kommunstyrelsen som myndighet i säkerhetsskyddsfrågor. Vem denna är ska framgå av delegationsordning. I Gävle kommun är det säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschefer som har det mandatet enligt delegationsordning.

Enligt 2.kap §7 Säkerhetsskyddslag (2018:585) skall det, om det inte är uppenbart obehövt, finnas en säkerhetsskyddschef som kontrollerar att säkerhetsskyddsarbetet bedrivs i enlighet med gällande regelverk. Säkerhetsskyddschefen ska vara direkt underställd myndighetens chef. I Gävle kommun är säkerhetschefen tillika säkerhetsskyddschef. I säkerhetsskyddsfrågor svarar säkerhetsskyddschefen direkt till kommundirektören. Som stöd för säkerhetsskyddsarbetet ska säkerhetsskyddschefen ha en säkerhetsskyddsorganisation. Säkerhetsskyddsorganisationen ska som minst

⁶ Säkerhetsskyddslag (2018:585)

bestå av en ersättare/biträdande säkerhetsskyddschef, samt en person i varje sektor/bolag/förbund som inte har egen säkerhetsskyddsorganisation (tillikabefattning) som har till uppgift att stötta verksamheten i säkerhetsskyddsarbetet. SSI 62(687)

Säkerhetsskyddschefen leder säkerhetsskyddsarbetet genom rutiner och instruktioner samt uppföljning och kontroll av efterlevnad. Utförandet av säkerhetsskyddet åvilar verksamheten. Säkerhetsskyddschefen stöttar koncernen i säkerhetsskyddsfrågor och utövar tillsyn över säkerhetsskyddet, men respektive verksamhet ansvarar för att säkerhetsskyddet är acceptabelt i sin verksamhet (om behov av säkerhetsskyddsåtgärder finns).

Gällande delägda kommunala bolag och förbund är inriktningen att dessa ska hålla med egen säkerhetsskyddsorganisation. Detta med anledning av den förmodade aggregering som kan komma av att bolaget är verksamt i flera kommuner eller organisationer. Gävle kommuns säkerhetsskyddschef kan med fördel ingå i säkerhetsskyddsorganisationen i delägda bolag och/eller förbund så som biträdande säkerhetsskyddschef, detta för att skapa synergier och samordningsvinster inom säkerhetsskyddsarbetet. Gävle kommuns säkerhetsskyddsorganisation ska regelbundet samverka med övriga säkerhetsskyddsorganisationer i koncernen för att gemensamt utveckla säkerhetsskyddet.

Säkerhetsskyddets roll

För att kunna bedriva ett effektivt säkerhetsskyddsarbete krävs att de verksamheter inom organisationen, där säkerhetskänsliga uppgifter förekommer eller säkerhetskänslig verksamhet bedrivs, har god kunskap om säkerhetsskydd. Härvid blir säkerhetsskyddsorganisationens roll central, dels genom att fungera som internt sakkunniga och dels genom att säkerställa att de som behöver får den utbildning som behövs för att säkerhetsskyddet ska fungera tillfredsställande.

Utöver vad som ovan nämnts ankommer det på säkerhetsskyddsorganisationen att svara för bland annat;

- Rådgivning och stöd i säkerhetsskyddsfrågor.
- Säkerhetsprövningar (säkerhetsintervjuer, begäran om registerkontroll).

- Kontroll och uppföljning av säkerhetsskyddet (hantering, förvaring, efterlevnad m.m.)
- Genomförandet av säkerhetsskyddsanalys (övergripande nivå). Ej för bolag och förbund.
- Framtagande och fastställande av säkerhetsskyddsplan. Ej för bolag och förbund.
- Framtagande och implementering av rutiner/instruktioner och interna bestämmelser gällande säkerhetsskydd.
- Incidentrapportering gällande säkerhetsskyddsincidenter.
- Kontakter mot externa aktörer i frågor rörande säkerhetsskydd.
- Signalskyddstjänst (i förekommande fall/vid behov).

Gävle kommun har tillgång till det av Försvarsmakten godkända kryptosystemet Signe. Signe kan hantera information upp till nivån begränsat hemlig. Systemet kan användas för att ta emot eller skicka säkerhetsskyddsklassificerad information. Kommunens signalskyddsorganisation (säkerhetsskyddschef och biträdande säkerhetsskyddschefer) vet hur denna används.

Säkerhetsskyddschef ska kalla säkerhetsskyddsorganisationen till möte minst en gång per år för att gå igenom säkerhetsskyddet, inträffade incidenter och vilka åtgärder som ska genomföras kommande år.

Informationsärende:
Granskningrapport - årlig
GDPR granskning

24

24SON66

Personuppgiftsansvarig

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och Socialnämnden (Sektor Välfärd)

Granskningsrapport 2024

Dataskyddsombud

Boel Burman

Datum

2024-09-03

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
1.1 Allmänt om dataskyddsförordningen, GDPR.....	3
1.2 Om årlig granskning.....	3
1.3 Avgränsning.....	3
1.4 Metod	3
1.5 Efterlevnad	4
2. Granskning	5
2.1 Kamerabevakning.....	5

2.1.1 Utgångspunkt	Sid 573(687) 5
2.1.2 Efterlevnad	6
<i>Rekommendation.....</i>	8
3. Slutsats.....	9

Sammanfattning

I dataskyddsombudets kontrollerande arbete ingår att göra årliga granskningar. I Q2-Q3 2024 års granskning har dataskyddsombudet granskat om kamerabevakning förekommer och i så fall hur bestämmelserna i dataskyddsförordningen och kamerabevakningslagen efterlevs.

Granskningen visar att det finns vissa brister i nämndernas efterlevnad av bestämmelserna i dataskyddsförordningen och kamerabevakningslagen. Det rör främst lagringstiden, avsaknad av styrdokument och brister i registerförteckningen.

1. Inledning

1.1 Allmänt om dataskyddsförordningen, GDPR

Dataskyddsförordningen, GDPR, trädde i kraft inom EU den 25 maj 2018 och är det generella regelverk som reglerar behandlingen av personuppgifter i såväl privat som offentlig sektor. Dataskyddsförordningen är bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer, men tillåter och förutsätter att medlemsstaterna kompletterar förordningen med nationell lagstiftning.

Dataskyddsförordningen ska skydda enskildas grundläggande fri- och rättigheter, särskilt rätten till skydd av personuppgifter. Förordningens syfte är också att anpassa regelverket till det digitala samhället samt att skapa en enhetlig och likvärdig nivå för skyddet av personuppgifter inom EU så att det fria flödet av uppgifter inom unionen inte hindras.

Kraven i förordningen är ur ett internationellt perspektiv högt ställda och de organisationer som inte lever upp till dessa riskerar sanktioner från respektive lands tillsynsmyndighet. Den svenska tillsynsmyndigheten IMY, Integritetsskyddsmyndigheten, har möjlighet att utdöma administrativa sanktionsavgifter för svenska myndigheter och företag.

1.2 Om årlig granskning

Enligt dataskyddsförordningen ska myndigheter samt företag som hanterar stora mängder personuppgifter ha ett utnämnt dataskyddsombud. Dataskyddsombudet, som har en fristående ställning i förhållande till myndigheten eller företaget, ska kontrollera att dataskyddsförordningen följs inom organisationen genom att bland annat genomföra kontroller och informationsinsatser.

Inom ramen för dataskyddsombudets kontrollerande arbete gör dataskyddsombudet en årlig granskning. Inriktningen på granskningen varierar år för år utifrån bland annat organisationens mognad och den risk som kan tänkas förekomma. I årets granskning har dataskyddsombudet under Q2-Q3 granskat kamerabevakning. Det som har kontrolleras är om kamerabevakning förekommer och i så fall hur bestämmelserna i dataskyddsförordningen och kamerabevakningslagen efterlevs.

1.3 Avgränsning

Granskningen avser inte kamerabevakning och liknande kopplat till välfärdteknik.

1.4 Metod

Ett antal frågor har skickats ut till den personuppgiftsansvariges dataskyddssamordnare som besvarats skriftligt. I förekommande fall har dataskyddsombudet begärt in relevanta dokument och tillstånd.

1.5 Efterlevnad

Uppfyller dataskyddsförordningens krav, mindre brister med låg risk kan förekomma

Uppfyller delvis dataskyddsförordningen krav, brister finns

Uppfyller till stora delar inte dataskyddsförordningens krav, stora brister finns

2. Granskning

2.1 Kamerabevakning

2.1.1 Utgångspunkt

Kamerabevakning i Sverige regleras framför allt av bestämmelser i dataskyddsförordningen och kamerabevakningslagen. Lagstiftningen på området har genomgått stora förändringar de senaste åren. Dataskyddsförordningen infördes den 25 maj 2018 och kamerabevakningslagen den 1 augusti samma år.

Dataskyddsförordningen är det huvudsakliga regelverket vid kamerabevakning. I den finns till exempel bestämmelser om grundläggande principer, rättslig grund och registrerades rättigheter. Kamerabevakningslagen kompletterar dataskyddsförordningen. Den reglerar vissa frågor om kamerabevakning där dataskyddsförordningen lämnat utrymme för nationella regler. I kamerabevakningslagen finns till exempel bestämmelser om tillståndsplikt för viss kamerabevakning och om hur information om kamerabevakning ska lämnas. Där framgår också att tystnadsplikt gäller för uppgifter om enskilda som samlats in genom kamerabevakningen och att dessa uppgifter inte får spridas till obehöriga eller utnyttjas. Dessutom innehåller kamerabevakningslagen en hänvisning till bestämmelser om förhandlingsskyldighet i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet när det gäller arbetsgivares beslut om kamerabevakning av en arbetsplats.

Denna granskningsdel har som syfte att kontrollera om kamerabevakning förekommer och i så fall hur bestämmelserna i dataskyddsförordningen och kamerabevakningslagen efterlevs.

Granskningsunderlag:

Svar på granskningsprogram med tre bilagor inskickat 2024-04-18 samt kompletterande svar från dataskyddssamordnaren.

2.1.2 Efterlevnad

Uppfyller delvis dataskyddsförordningen krav, brister finns

Två av nämnderna "inom" Sektor Velfärd bedriver kamerabevakning, arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och Socialnämnden. Omvårdnadsnämnden har inte någon kamerabevakning. Granskningen görs denna gång samlat för de två nämnderna då det är ett begränsat område som granskas.

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden bedriver ensamt kamerabevakning på Andra Magasinsgatan 10 sedan 2023 och gemensamt med Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden på Stallgatan sedan 2013. Socialnämnden bedriver ensamt kamerabevakning på en adress, Skomakargatan sedan 2013. Lokalen är för tillfället evakuerad och ingen verksamhet bedrivs just nu och därmed inte heller någon kamerabevakning. Stallgatan är ett stängt boende där endast de som bor där får vistas, så dataskyddsombudet bedömer att den kamerabevakningen sker på ett ställe dit allmänheten inte kan anses ha tillträde. Andra Magasinsgatan 10 är en reception och ett akutrum (för att möta klienter som är stökiga eller våldsamma) och även på Skomakargatan är det ett akutrum som bevakas när verksamheten är ingång. Kamerabevakningen på dessa två adresser bedöms vara i utrymmen dit allmänheten har tillträde.

Kamerabevakningen bedrivs dygnet runt i realtid på Stallgatan. På Andra Magasinsgatan 10 är det bildinspelning vid larm (dock har inget larm aktiverats och ingen inspelning har därför skett). På Skomakargatan bedrivs kamerabevakningen dygnet runt när verksamheten är i gång och i realtid. På alla tre adresserna är det fasta kameror, på Andra Magasinsgatan 10 används en pixileringsmodul, ingen ljudupptagning sker. Det är utifrån svaret på granskningen, vad som framkommer i registerförteckningen och vad som står på skyltarna som finns i lokalerna oklart hur länge materialet lagras, i svaret på granskningen anges ca 6 månader, på skylten 30 dagar och i registerförteckningen ett år (se vidare nedan).

För att kamerabevaka krävs att den personuppgiftsansvarige har ett berättigat ändamål (artikel 5 1b). Ändamålet sätter ramarna för hur kamerabevakningen får ske. Syftet med bevakningen utgör bevakningsintresset. Om syftet som i det här fallet är att förebygga och beivra brott måste den personuppgiftsansvariga bland annat kunna visa att det finns problem med brottslighet på den plats man vill kamerabevaka.

För samtliga adresser anges ändamålet med kamerabevakningen vara att förebygga och beivra brott. Av det i svaret, bifogade beslutet från IMY, avseende lokalen på Andra Magasinsgatan 10 framgår att det inträffat omfattande incidenter i den tidigare lokalen (med samma verksamhet) och att nämnden bifogat en sammanställning över de inträffade incidenterna för perioden 2017–2022. Dock bedömer IMY i sitt beslut att det utifrån sammanställningen inte går att säga att platsen är brottsutsatt i kamerabevakningslagens mening men att det finns risk för angrepp på någons liv, hälsa, trygghet eller egendom. Vidare framgår det av svaret på granskningen att nämnden även vidtagit andra åtgärder såsom stationerad ordningsvakt. Om även de andra lokalerna varit utsatta för incidenter av olika slag framgår inte av svaret på granskningen.

Det behöver, precis som för all annan personuppgiftsbehandling, finnas en rättslig grund för kamerabevakningen (artikel 6). För myndigheter är de vanligen utförandet av en uppgift av allmänt intresse som är den rättsliga grunden. Den rättsliga grunden för samtliga tre lokaler anges i svaret vara uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning. Med motivering att det ska skapa trygghet för kunder/klienter och anställda. Med tanke på vilken sorts lokaler som kamerabevakas framstår den rättsliga grunden som rimlig.

I vissa fall måste en konsekvensbedömning göras, som när en kamerabevakning sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers fri och rättigheter (artikel 35). En konsekvensbedömning kan dessutom vara till hjälp för att bedöma om kamerabevakningen är tillåten eller ej.

Konsekvensbedömning har gjorts för arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens kamerabevakning. Det framgår inte av den gjorda konsekvensbedömningen om dåvarande DSO granskat konsekvensbedömningen i sin helhet. Av svaret att döma har inte någon konsekvensbedömning gjorts av Socialnämnden (eller en s.k. tröskelanalys för att bedöma om en konsekvensbedömning behöver göras).

Personuppgiftsansvariga och personuppgiftsbiträden är skyldiga att föra register över sina behandlingar av personuppgifter (artikel 30). Kamerabevakningen finns registrerad i nämndernas registerförteckning i Draftit. Det finns vissa uppgifter som behöver kompletteras/utvecklas men eftersom, såsom dataskyddsombudet förstår det, ett arbete pågår med att föra över samtliga nämnders registerförteckningar till Stratsys så görs ingen mer detaljerad granskning av detta i nuläget. En uppföljning kommer att ske hösten 2024 av granskningen som gjordes hösten 2023 där registerförteckningar var ett område som granskades.

En av de grundläggande principerna i dataskyddsförordningen är ansvarsskyldigheten, där det bland annat ingår att upprätta interna riktlinjer och likande för dataskydd. Detta är ett sätt att visa att man som PUA gör rätt. Det är också ett sätt att underlätta för medarbetarna att göra rätt. Det saknas, som det förstås, för båda nämnderna styrande dokument i form av tex. strategi, riktlinje eller rutiner.

Enligt den grundläggande principen om laglighet, korrekthet och öppenhet ska en behandling av personuppgifter vara proportionell i förhållande till behovet med behandlingen. Som framgått ovan så finns det ett beslut från IMY avseende lokalen på Andra Magasinsgatan 10. I det beslutet för IMY ett resonemang om behovs- och intresseavvägningen och konstaterar, baserat på information från PUA, att både bevakningsintresset och integritetsintresset väger tungt utifrån vad det är för verksamhet som finns i lokalen. IMY beviljar dock tillstånd för kamerabevakning vilket ger svar på om behandlingen är proportionell i förhållande till behovet av behandlingen för den lokalen och då rimligen också den andra lokalen med samma verksamhet.

Den som bedriver kamerabevakning ska ha en eller flera skyltar som upplyser om att området/lokalen är bevakat, där ska den viktigaste informationen om bevakningen finnas med såsom ändamålet med bevakningen, vem som är personuppgiftsansvarig, kontaktuppgifter till PUA och DSO, upplysning och den registrerades rättigheter, hur länge materialet sparas och information om vart den registrerade kan vända sig med mer information. Sedan ska det finnas ett s.k. andra lager tex. på en hemsida med mer utförlig information.

Information om kamerabevakning finns på plats i lokalen på Andra Magasinsgatan^{Sid 579(687)} men som det förstås inte på de andra två platserna. Informationen på plats det s.k. första lagret som hänvisar till ytterligare information, ett s.k. andra lager, på kommunens hemsida (www.gavle.se/kamerabevakningvalfard.se). På skylten finns information om ändamål, laglig grund, hur länge materialet sparas och vissa av de rättigheter som den registrerade har. Som personuppgiftsansvarig anges Sektor Velfärd, dock är det inte sektorn som är ansvarig utan arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden. Kontaktuppgifter finns till PUA genom kommunens kundtjänst men inte till DSO. På kommunens hemsida, där Socialnämnden står som PUA, finns ytterligare/fördjupad information om rättslig grund och ändamål, lagring och utlämnade av material samt även här kontaktuppgifter till kommunens kundtjänst. Kontaktuppgifter till DSO saknas. Det saknas även information om mottagare eller kategorier av mottagare, eventuell överföring till tredjeland. På den specifika sidan för kamerabevakning hänvisas vidare i ett steg till, till den generella information om dataskydd för hela kommunen, där framgår information om rätten att klaga till IMY, kontaktuppgifter till DSO m.m.

En personuppgiftsansvarig är skyldig att vidta tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder (artikel 5 1f). Personuppgifterna ska skyddas så att ingen obehörig får tillgång till dem, att de inte används på ett otillåtet sätt, se till att personuppgifterna inte blir förstörda eller förloras.

Av svaret på granskningen framgår att de tekniska skyddsåtgärderna består av att inspelningarna krypteras och lagras på en lokal server och att de organisatoriska skyddsåtgärderna består av restriktiv behörighetsstyrning för administrationen av kamerabevakningen.

En av de grundläggande principerna i dataskyddsförordningen är den om lagringsminimering, vilket även gäller för kamerabevakning (artikel 5). I kommunal verksamhet så är det, förenklat, arkivlagen men följande föreskrifter och styrdokument såsom informationshanteringsplan som reglerar om informationen ska gallras eller bevaras och om den ska gallras vilken tidsfrist som gäller. I IMY:s vägledning för kamerabevakning sägs att om man vill lagra längre än 72 timmar så ska det finnas godtagbara skäl som ska motiveras. En som DSO uppfattar det vedertagen praxis är att spara filmmaterialet i 14 dagar med motivering att polisen ska kunna utreda brott.

Av svaret som skickades in 2024-04-18 anges att kameramaterialet gallras efter cirka sex månader, i registerförteckningen anges ett år och informationstexten som nämns ovan står det 30 dagar med möjlighet till vissa undantag (tex. i samband med en polisutredning). Det blir sammantaget ottydligt vad som gäller.

Rekommendation

- Reda ut och fatta beslut om lagringstider för det filmade materialet. Av den information som DSO tagit del av på olika ställen framgår olika gallringsfrister (se ovan). Några av gallringsfristerna avser en betydligt längre period än vad IMY och etablerad praxis rekommenderar, så anser nämnderna behöva den längre tiden behöver PUA ha en tydlig motivering till den längre gallringstiden.
- Fortsätta arbetet med att uppdatera nämndernas registerförteckning, för den här granskningen är det personuppgiftsbehandlingar avseende kamerabevakning som är aktuellt.

- Utredda och vid behov göra konsekvensbedömningar för de bevakningsområden där det som dataskyddsombudet förstår det inte gjorts någon konsekvensbedömning (eller en bedömning av om en sådan behövs). ^{Sid.580(687)}
- Ta fram styrdokument för nämndernas kamerabevakning.
- Förtydliga information till de registrerade så att det är tydligt vem som är personuppgiftsansvarig och komplettera med de uppgifter som DSO bedömer saknas (se ovan).

3. Slutsats

Dataskyddsombudet har i sin granskning av nämndernas kamerabevakning funnit brister i Arbetsrätts- och funktionsrättsnämndens respektive Socialnämndens arbete. Arbetet med dataskydd och specifikt kamerabevakning, är precis som annat kvalitetsarbete, en pågående process som aldrig blir helt färdigt. Samhällsutvecklingen som går i allt snabbare takt och de förändringar som sker i omvärlden i stort ställer både större och nya krav på dataskyddsarbetet i allmänhet och kamerabevakning i synnerhet där ny lagstiftning är att vänta som kan innebära större dokumentationsbehov för den personuppgiftsansvarige. Dataskyddsombudet rekommenderar därför den personuppgiftsansvarige att fortsätta arbeta aktivt med frågor kopplade till dataskydd för att hantera de brister som konstaterats samt skapa en god dataskyddskultur.

Informationsärende:
Rapportering av ej verkställda
beslut, kvartal 3 år 2024

25

24SON87

Tjänsteskrivelse

2024-11-06

Diarienummer: 24SON87

Handläggare:

Per Åsbrink
026-17 80 00
per.asbrink@gavle.se

Nämnd:

Socialnämnd

Rapport om ej verkställda beslut enligt SoL kvartal 3, år 2024

Socialnämnden är skyldig att kvartalsvis anmäla till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om beviljade insatser enligt SoL inte har verkställts senast tre månader efter beslut. Nämnden ska på motsvarande sätt också rapportera om en insats har avbrutits och inte verkställts på nytt inom tre månader.

Om IVO bedömer att insatsen inte verkställts inom skälig tid skall IVO ansöka hos förvaltningsrätten om utdömande av en särskild avgift. Innan beslut fattas om utdömande av särskild avgift får nämnden yttra sig om skälen till dröjsmålet med att verkställa insatsen.

I rapporteringen för kvartal 3 2024 har 1 ärenden avslutats. Dessa är rapporterade beslut som har verkställts och ärenden där kund har återtagit ansökan.

Sammanställning av kvarstående ej verkställda beslut avseende kvartal 3 2024 följer av tabellen nedan:

Kvartal	Typ av bistånd	Verkställda beslut vid kvartalets utgång	Kvarstående ej verkställda beslut vid kvartalets utgång
3 (2024)	Kontaktfamilj	4	1
3 (2024)	Kontaktperson	10	9
3 (2024)	Bostad	2	
3 (2024)	Behandlingshe m		2
3 (2024)	Ungdomstjäns t	2	
3 (2024)	Familjebehand ling	19	6
3 (2024)	Trappansamtal		

Kommentar: Avslut utan verkställighet: 1

Utdömande av särskild avgift

Om Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bedömer att en insats inte verkställts inom skälig tid kan IVO ansöka om utdömande av särskild avgift hos förvaltningsrätten enligt 16 kap 6 a § Socialtjänstlagen (2001:453) SoL. Innan beslut fattas om utdömande av särskild avgift får nämnden yttra sig om skälen till dröjsmålet med att verkställa insatsen.

Kommentar

I dagsläget finns det inget aktuellt ärende om utdömande av särskild avgift.

Informationsärende: Anmälningsärenden

26

Sammanträdesdatum 2024-10-28

§ 2 Delårsrapport 2 år 2024 med årsprognos för kommunen och de kommunala bolagen

Diarienummer: 24KS29

Expedieras till:

Samtliga nämnder och bolag.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag

att godkänna delårsrapporten,

att uppmana Omvårdnadsnämnden, Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden och Socialnämnden att vidta kraftfulla åtgärder för att få effekt av fattade beslut och för att minimera årets underskott. Övriga nämnder ska också utöva största möjliga sparsamhet under resterande del av året.

att samtliga nämnder uppmanas att identifiera sina största risker för välfärdsbrottslighet

att samtliga nämnder uppmanas analyser nämndens nettokostnadsavvikelser och hantera dessa

Ärendebeskrivning

Sektor styrning och stöd har sammanställt delårsrapport 2 2024.

Delårsrapporten redovisar nämnderna, kommunens och de helägda bolagens ekonomiska resultat för perioden januari tom augusti och resultatprognos, genomförda investeringar och investeringsprognos för helåret samt återredovisning av verksamheten i relation till kommunfullmäktiges mål.

Intressebolag och kommunalförbund ingår i den sammanställda redovisningen för kommunkoncernen, men de upprättar ej separata verksamhetsrapporter.

Kommunfullmäktige

Sid 562(837)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

Vidare kommenteras de finansiella målen, kommunkoncernens skuldportfölj samt balanskravet.

Gävle Kommun redovisar ett ekonomiskt överskott per 31 augusti på 102,2 mnkr samt prognos för helåret på -245,3 mnkr, 51,5 mnkr under budget. Nämnderna prognostiserar ett underskott (exklusive exploateringsresultat och realisationsvinster) på -185,7 mnkr.

Gävle Stadshuskoncern redovisar ett överskott på 279,5 mnkr, samt en prognos för helåret på 356,5 mnkr.

I delårsrapporten prognostiserar Samhällsbyggnadsnämnden en prognos med negativt utfall om -25,5 mnkr. Nämndens prognostiserade underskott förklaras med förväntat höga kostnader inom vinterväghållning.

Kommunstyrelsen prognostiserar ett underskott på -11 mnkr (exklusive exploateringsresultat och realisationsresultat) hänförligt till nedskrivning av exproprierad mark. Även Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, Socialnämnden och Omvårdnadsnämnden prognostiserar negativa resultat om -50,9, -64,8 mnkr respektive 30,9 mnkr. Underskotten förklaras med ökade externa placeringar och kostnader för insatser och bemanning inom omsorg.

Övriga nämnder redovisar prognoser i princip enligt med budget.

Vid delår 1 beslutades att alla centrala reserver skulle frysas, vilket tillsammans med att förväntade kostnader i och med medfinansieringsavtal med Trafikverket är lägre än budgeterat och att skatteutfallet är positivt, innebär att finansförvaltningen redovisar en kraftigt bättre prognos jämfört med budget.

En preliminär balanskravsutredning visar att 158,9 mnkr av resultatutjämningsreserven behöver tas i anspråk och där 83,3 mnkr inte avses att återställas då posten avräknas som extraordinär post med anledning av att det avser medfinansiering till Trafikverket.

Inför 2025 hanteras alla nämnders ekonomiska förutsättningar genom beslut om ramar i kommunplan 2025.

Ordförandes förslag till beslut kopplat till Delårsrapport 2

Kommunfullmäktige

Sid 563(837)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

Kommunstyrelsen har i sin lednings- och styrningsfunktion genom riktade uppdrag över åren sökt utforma en tydligare styrmodell och en mer utvecklad analys- och uppföljningsmodell. Det arbetet har skett stegvis men är ännu inte helt slutfört. I sin beredande funktion har kommunstyrelsen dessutom utvecklat budgetprocessen för att skapa en mer sammanhållen ekonomiberedning som visar alla delars påverkan på det totala ekonomiska resultatet på såväl drift- som investering- som exploateringsbudget. Kommunstyrelsen har också fattat beslut om en "Förvaltningens analys" som bygger på gemensam analys och gemensamt ansvarstagande i kommundirektörens ledningsgrupp att tillsammans finna de strukturella avvikelser som finns i kostnadsbild och utförande jämfört med de kommuner vi vanligtvis jämför oss med (R9) och att utifrån denna analys lämna förslag på hantering. Ett första steg har tagits i kommunstyrelsen genom en återrapport av den inledande analysen och beslut har fattats i anledning av denna. Denna analys behöver stegvis byggas på som underlag för nya politiska ställningstaganden och beslut. I det svåra ekonomiska läge kommunen befinner sig i så behöver dock fler steg tas snabbare.

Personalkostnader är kommunens största utgiftspost. Det är oerhört viktigt att bemanning och personalförsörjning följs noggrant i alla nämnder och att uppföljningen stäms av utifrån beslutad personalbudget.

Arbetsgivarpolitiken måste hållas ihop på alla nivåer. När stora omstruktureringar behöver göras på personalområdet kopplat till demografi och förändrade behov så behöver kompetensförsörjningsarbetet ses ur ett kommunperspektiv och hållas ihop på kommunnivå för att klara omställning, anpassning och eventuella behov av yrkesväxling. Alla dessa delar är en förutsättning för att klara såväl budget som kompetensförsörjning samtidigt.

Omvärlden har på kort tid förändrats dramatiskt. Kommunen måste nu ställa om från kraftig tillväxt till modest tillväxt. Planeringsprocesserna som effektueras nu startade för flera år sedan och bygger på befolkningstillväxt på ca 1% årligen. Därför är behovet stort att nedjustera takten och omfattningen både av befintliga exploateringsprojekt, där så är möjligt men

Kommunfullmäktige

Sid 568 (837)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

också nya projekt måste omvärderas. Kommunen kan inte så omfattande som nu bekosta exploateringsprojekt som inte har tillräcklig medfinansiering och/ eller där tiden för intäkten uteblir eller skjuts kraftigt på framtiden. Obalansen, underskotten inom exploateringsbudgeten påverkar kommunens resultat alltför mycket så som planerna ligger idag.

Lokaler är en utgiftspost som påverkar kommunens ekonomi i allt högre utsträckning. Mer lokaler för nya behov var befogat när befolkningsökningen var stor. När nu läget drastiskt förändrats på kort tid så behövs nya ställningstaganden och nya strategier. Kommunstyrelsen har i dag uppgiften att sörja för nämndernas lokalförsörjning på kort och lång sikt. Nämnderna beställer idag lokaler utifrån sina analyser av behov och kommunstyrelsen sammanställer dessa behov och prioriterar i den investeringsbudget som beslutas av kommunfullmäktige. I den kalkylmodell kommunen idag använder sig av så kompenseras nämnderna därefter fullt ut för sina hyreskostnader. Kommunstyrelsen har sedan tidigare givit uppdrag och fått återrapporterat hur lokalkostnaderna ska kunna minska. Detta underlag ska givetvis användas framåt. Förvaltningens analys har dessutom genererat ett riktat uppdrag om lokaler kopplat till främst Utbildningsnämnden. Men kommunstyrelsen bedömer att fler delar behövs. Process- och beslutsgången kring beställning/ tillhandahållande av lokaler måste stärkas och samordnas i hela kommunen, en förstärkt prioriteringsfunktion måste inrättas som kan samordna, effektivisera och minska lokalkostnaderna för kommunen i sin helhet och de ekonomiska effekterna och incitamenten att lokaleffektivisera måste tydliggöras. Detta för att kommunstyrelsen fullt ut ska kunna fullgöra såväl lokalförsörjnings- som kostnadsminskningsuppdraget. Kommunstyrelsen bedömer att ambitionen att minska lokalkostnaderna blir svåra att verkställa inom ramen för nuvarande organiserings- och finansieringsprinciper.

Kommunens förvaltningsorganisation ska vara utformad så att den på bästa sätt möter såväl samhällets som medborgarnas behov och den ska vara såväl tydlig som effektiv och ansvar och befogenheter bör gå hand i hand. Sektor Velfärd är den sektor som har det mest omfattande och komplexa uppdraget av alla sektorer. Nämnderna som sektorn arbetar mot

Kommunfullmäktige

Sid 559(837)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

visar alla stora svårigheter att klara tilldelad budgetram. Analys om orsaker till detta pågår. Kommunstyrelsen ser att välfärdsnämnderna bör få än mer stöd för sitt analys- och åtgärdsarbete för en budget i balans.

Kommunstyrelsen ser att flera väsentliga frågor är under bearbetning men att organisationsfrågan inte fullt ut är det. Den organisationsförändring som gjordes 2019 tycks inte fullt ut ha underlättat för effektivitet och ansvarstagande. För att skapa nödvändig legitimitet och handlingskraft, behöver organisationen genomlysas och förändras så att organiseringens eventuella del i de sammantagna svårigheterna undanröjs och inte skymmer sikten för behoven kopplat till kärnuppdragen. En översyn av organisationen är initierad av sektorchef i Valfärd Gävle.

Andreas Halvarsson revisionschef, Eva Karin Hamilton (M) ordförande Kommunrevisionen och David Hansen PWC föredrog revisionens granskningsrapport av delårsrapport 2 vid sammanträdet.

Inlägg i ärendet

Åsa Wiklund-Lång (S), William Elofsson (M), Wanja Delén (SD), Elizabeth Puhls (SD), Owe Hellberg (V), Maritha Johansson (V), Pekka Seitola (M), Fredrik Åberg Jönsson (V), Anna Cullfors (V), Lars Beckman (M), Niclas Bornegrim (M), Thomas Norrman (SD), Mari-Anne Larsson (SD), Daniel Olsson (S), Kristofer Dahlgren (L), Eva Ålander (S), Håkan Alenius (S), Lena Lundgren Rörick (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Mikael Hillman (M), Marie Rogsberg (S), Anders Ekman (C), Hans Wahlström (S), Sanna Backeskog (S), Jörgen Edsvik (S), Roger Hedlund (SD), Ahmed Amin (S), Richard Carlsson (SD), Jan Myléus (KD), Lars-Erik Oxbacke (S) och Jan-Eric Andersson (KD).

Yrkanden

Åsa Wiklund-Lång (S), Daniel Olsson (S), Eva Ålander (S), Håkan Alenius (S), Lena Lundgren Rörick (S), Marie Rogsberg (S), Jörgen Edsvik (S) och Lars-Erik Oxbacke (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktige

Sida 66 (87)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

William Elofsson (M) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag med följande tilläggsattsatser

att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige följande att uppdra till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att se till att frivilliga hembesök med kort förvarning ska vara norm i all verksamhet rörande bistånd för att kunna få överblick på individers välmående och fånga upp behov samt motverka bidragsfusk,

att uppdra till arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden att redogöra för hur kostnaden och kvaliteten av SFI står sig jämfört med andra kommuner.

Wanja Delén (SD), Thomas Norrman (SD), Mari-Anne Larsson (SD), Mikael Hillman (M) och Richard Carlsson (SD) instämmer i William Elofsson (M) yrkande.

Owe Hellberg (V) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag med följande tilläggsattsatser

att kommunstyrelsen som nämnd gör en analys och konsekvensbedömning av hur en besparing på 5% påverkar verksamheten

att chefsorganisationen ses över utifrån antalet chefsnivåer, antalet chefer och vilka arbetsuppgifter och befogenheter som ska gälla på varje nivå

att kommunens fortsatta arbete med budget tidigareläggs för att kunna arbeta utifrån ett helhetsperspektiv istället för kortsiktiga procentuella besparingar

Maritha Johansson (V) instämmer i Owe Hellberg (V) yrkande.

Beslutsgång

Ordföranden konstaterar att det finns tre förslag till beslut, dels kommunstyrelsens förslag, dels William Elofssons (M) med fleras tilläggsyrkande samt Owe Hellberg (V) tilläggsyrkande.

Först frågar ordföranden om kommunfullmäktige bifaller kommunstyrelsens förslag och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Kommunfullmäktige

Sid 507(837)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

Därefter ställer ordföranden William Elofssons (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner att kommunfullmäktige avslår William Elofssons (M) med fleras tilläggsyrkande.

Slutligen ställer ordföranden Owe Hellberg (V) tilläggsyrkande mot avslag och finner att kommunfullmäktige avslår Owe Hellberg (V) med fleras tilläggsyrkande.

Reservationer

Moderaternas, Sverigedemokraternas och Vänsterpartiets ledamöter reserverar sig mot beslutet, till förmån för eget yrkande.

Handlingar i ärendet

- §179 KS Delårsrapport 2 år 2024 med årsprognos för kommunen och de kommunala bolagen, dnr 24KS29-3
- Tjänsteskrivelse - Delårsrapport 2 år 2024 för kommunen och de kommunala bolagen, dnr 24KS29-2
- Delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen. Uppdaterad rapport, dnr 24KS29-6
- Redaktionella ändringar - Delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen, dnr 24KS29-7
- Granskning av delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen, dnr 24KS29-9
- Revisionsrapport - Granskning av finansiella mål för god ekonomisk hushållning och balanskrav Gävle kommun delårsrapport per augusti 2024, dnr 24KS29-10
- Revisorernas bedömning av delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen, dnr 24KS29-12
- Sakkunniga biträdets yttrande om delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen - PwC, dnr 24KS29-11

Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum 2024-10-28

Sida 12 (67)

Delårsrapport 2 2024 för kommunen och de kommunala bolagen

Innehållsförteckning

1 Innehåll	3
2 Perioden i korthet	3
3 Förvaltningsberättelse	4
3.1 Den kommunala koncernen.....	4
3.2 Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning.....	9
3.3 Händelser av väsentlig betydelse	14
3.4 Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten.....	14
3.5 God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning	16
3.6 Balanskravsresultatet	54
3.7 Förväntad utveckling	54
4 Ekonomiska rapporter.....	55
4.1 Ekonomiska sammanställningar	55
5 Bilaga Personalstatistik	78
5.1 Personalstruktur.....	78
5.2 Obligatorisk sjukredovisning	78
5.3 Statistik korttidsbemanning	79
5.4 Arbetad tid och frånvaro.....	79
5.5 Rekrytering och personalförsörjning.....	80

1 Innehåll

Delårsrapport 2 2024 är en uppföljning av kommunkoncernens verksamhet avseende perioden januari - augusti 2024. I den sammanställda redovisningen, kommunkoncernen, ingår kommunens nämnder och kommunens helägda bolag, delägda bolag och kommunalförbund. I den sammanställda redovisningen ingår inga stiftelser eller delägda bolag med en mindre ägd andel.

I delårsrapporten presenteras en omvärldsanalys, målanalys, finansiell analys, viktiga förhållanden för bedömning av utveckling och tillstånd samt en försiktig framtidsbedömning av den samlade kommunala verksamheten.

För närmare fördjupning i respektive verksamhet hänvisas till delårsrapportens ärende i Platina

Nämnd	Diarienummer 2021	Diarienummer 2022	Diarienummer 2023	Diarienummer 2024
Kommunstyrelsens gemensamma dokument	21KS20	22KS37	23KS33	24KS29
Kommunstyrelsen	21KS21	22KS38	23KS34	24KS28
Samhällsbyggnadsnämnden	21SBN196	22SBN183	23SBN247	24SBN334
Utbildningsnämnden	21UN95	22UN128	23UN99	24UN271
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	21AFN105	22AFN75	23AFN115	24AFN146
Kultur- och fritidsnämnden	21KFN117	22KFN137	23KFN135	24KFN135
Socialnämnden	21SON151	22SON111	23SON123	24SON108
Omvårdnadsnämnden	21ON188	22ON209	23ON222	24ON248
Valnämnden	21VN4	22VN10	23VN2	24VN1
Överförmyndarnämnden	21ÖFN2	22ÖFN1	23ÖFN6	24ÖFN2
Jävsnämnden	21JN2	22JN7	23JN2	24JN1
Revisorskollegiet	21REK5	22REK2	23REK4	
Gemensam nämnd för verksamhetsstöd	21GNV2	22GNV2	23GNV1	24GNV1
Gävle stadshus-koncernen	21GSAB6	22GSAB12	23GSAB13	24GSAB3
Gävle Parkeringsservice AB	21GPAB6	22GPAB10	23GPAB6	24GPAB4

2 Perioden i korthet

Kommunen gick in i 2024 med en Kommunplan och budget som innebär stora krav på anpassningar i nämndernas verksamheter men med ett fokus på att i största möjliga mån bibehålla kvaliteten i kärnverksamheterna. Trots ett arbete med åtgärdsplaner för en ekonomi i balans har flera nämnder lämnat negativa prognoser per sista augusti. En negativ årsprognos och balanskravsresultat innebär att kommunen har stora ekonomiska utmaningar i budgetarbetet för 2025.

Under delår 1 påbörjades ett gemensamt analysarbete i kommundirektörens ledningsgrupp. Syftet är att vi som tjänstemannaorganisation ska ge bättre förutsättningar för underlag till kommande års kommunplaner och ta fram en gemensam analys av kommunens verksamheter. Det handlar om att förstå vårt nuläge, att identifiera var vi är starka/svaga, kostnadseffektiva, var vi eventuellt har satsat och inte, samt hur vi ligger till i relation till andra jämförbara kommuner. Detta arbetssätt är nytt och relativt komplext att göra men det finns ett stort värde i

att inom förvaltningen ensas om var vi har de gemensamma utmaningarna och inom vilka områden vi bör genomföra förändringsarbeten. Analysen har färdigställts under delår 2 och har delgivits samtliga nämnder. (Dnr 24KS320)

Förberedelser inför den nya dragningen av ostkustbanan har pågått på olika ställen i hela kommunkoncernen.

Arbetet med Agnes kulturhus har pågått under året och fortsätter. Delvis pågår arbetet med uppförande av byggnaden genom det kommunala bolaget Gavlefastigheter Gävle kommun AB men även inom kommunen pågår ett arbete med flertalet upphandlingar och förberedelser inför inflyttningen under hösten.

Kommunfullmäktige har godkänt ett samarbete mellan Gävle Energi-koncernen och Hofors Elverk från och med 1 januari 2025 avseende elnäts- och fiberverksamhet.

Under året har inflyttning skett i det nybyggda Pralinhuset. Huset består av sju våningar med 54 bostäder och efterfrågan på dessa lägenheter har varit hög. I slutet av året kommer även inflyttning att ske i Godispalatset med 61 lägenheter. Båda hyreshusen ägs av Gavlegårdarna.

Sedan i våras har det nya mobilitetshuset Magasinet som ägs av Gävle Parkeringsservice varit i drift. Fastigheten innehåller knappt 400 parkeringsplatser och huset är en möjliggörare för pendlare, besökare till Magasinområdet samt Gävle city.

I år och för åren framåt kommer skatteunderlaget att öka betydligt långsammare än normalt på grund av befolkningsutvecklingen som i princip har avstannat för kommunen. De högre prisnivåerna ligger kvar och det tar tid innan räntesänkningarna ger full effekt,

3 Förvaltningsberättelse

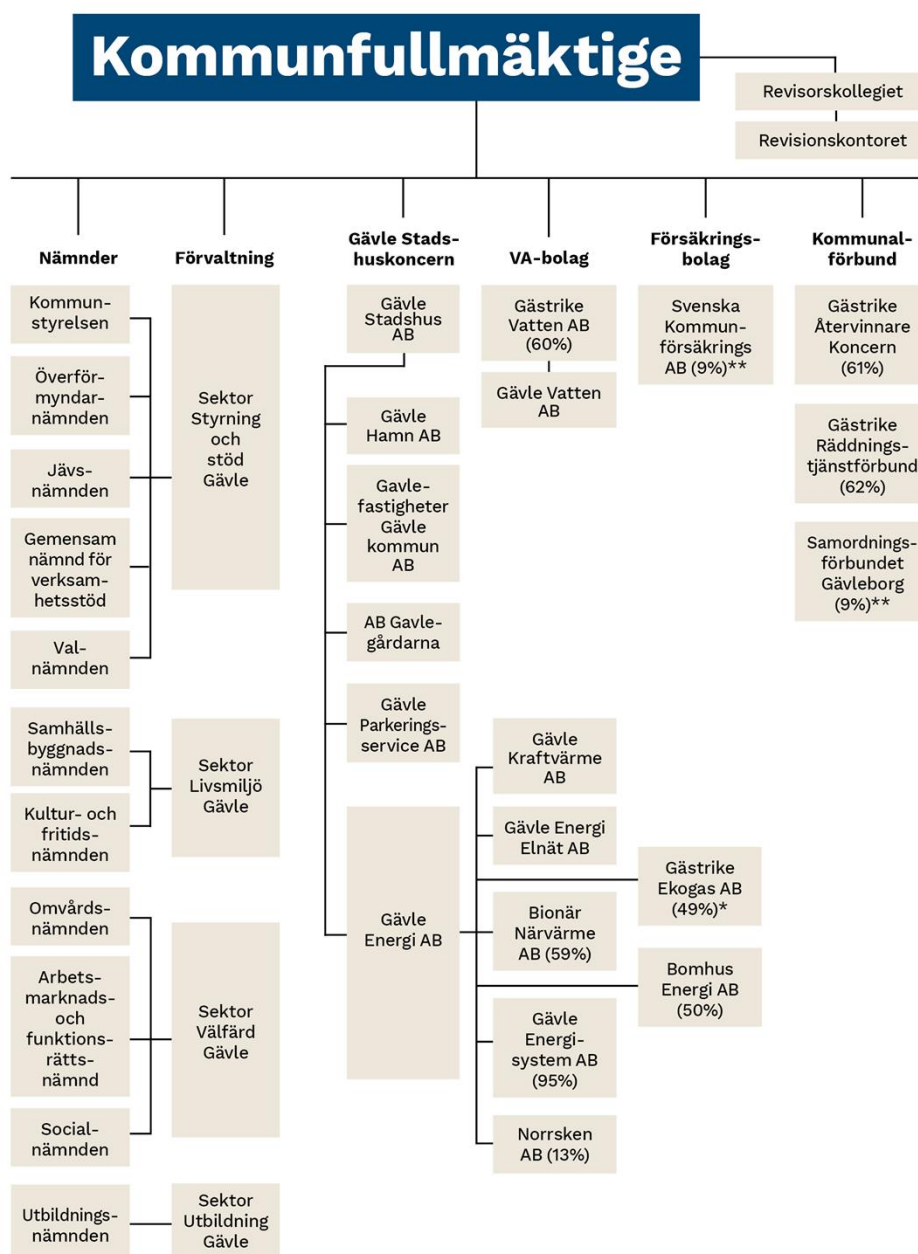
3.1 Den kommunala koncernen

Nämnd/bolag	Verksamhet
Kommunstyrelsen	Leda, samordna, följa upp och utveckla kommunens verksamhet som helhet.
Överförmyndarnämnden	Utöva tillsyn över godemän, förvaltare och förmyndare för myndiga personer som inte själv kan ta tillvara sin rätt eller omyndiga barn som missgynnas ekonomiskt eller rättsligt.
Jävsnämnden	Tillsyn, beslut och övrig förekommande myndighetsutövning där samhällsbyggnadsnämnden inte får utöva myndighetsutövning.
Gemensam nämnd för verksamhetsstöd	Samverkan av administrativ art, t ex IT-relaterad, för de kommuner som ingår i nämnden.
Valnämnd	Följa valdistriktsindelningen och verka för att upprätthålla ett högt valdeltagande under goda demokratiska former.
Samhällsbyggnadsnämnden	Kommunal fysisk planering av detaljplaner, strandskydd, geografisk information, allmänna platser, vägar, trafik och fritidsbåtsleder.
Kultur- och fritidsnämnden	Kultur- och fritidsverksamhet. (Konserthus, bibliotek, simhallar, kulturskolan med flera)
Omvårdnadsnämnden	Vård och omsorg för äldre och funktionsnedsatta personer utifrån gällande lagstiftning.
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	Kommunal vuxenutbildning, LSS, Omsorg, stöd och boende för personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsinsatser och ekonomiskt bistånd.

Nämnd/bolag	Verksamhet
Socialnämnden	Individ- och familjeomsorg såsom familjerätt, barn- och ungdomsvård, missbruks- och beroendevård och familjerådgivning.
Utbildningsnämnden	Förskola, fritidshem, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola.
Gävle Stadshus AB	Äger och förvaltar aktier och andelar i bolag som verkar inom Gävle kommuns kompetensområde samt övergripande samordna de kommunala bolagens verksamheter.
Gävle Energi-koncernen	Bedriva produktion och distribution samt köp och försäljning av el, värme, kyla, gas, tele- och datakommunikationstjänster.
AB Gavlegårdarna	Allmännyttigt bostadsbolag inom Gävle Kommun som har i uppdrag att bygga och förvalta hyresbostäder i förekommande fall även kommersiella lokaler. Gavlegårdarna (ABG) äger även kommunala lokalerna avseende vård- och omsorgsboende. Kommunfullmäktige beslutade 2023-10-30 (dnr 23KS357) att under år 2024 fusionera dotterbolagen Hille 2:144 Fastighets AB och Storhagen 57:8 Fastighets AB med moderbolaget.
Gavlefastigheter Gävle kommun AB	Bolaget ska äga, uppföra och förvalta lokaler för kommunala verksamheter, tillhandahålla tjänster inom mark- och utemiljö samt ansvarar för kommunens fordon- cykel- och möbelpool. Under året har Gavlia AB och Gavle Drift & Service AB fusionerats med moderbolaget Gavlefastigheter Gävle kommun AB.
Gävle Hamn AB	Äga och förvalta mark, infrastruktur och magasin i syfte att utveckla industriell verksamhet i och i anslutning till Gävle kommuns hamnområde samt svara för oljehamns- och kemikalieverksamheten inklusive driften av kajanläggningar. Bolaget förkortas GHAB.
Gävle Parkeringsservice AB	Bedriver parkeringsövervakning på allmän platsmark och tomtmark i enlighet med Gävle kommuns parkeringspolicy samt äger mobilitetshuset Briggen, Pralinen och Magasinet. Bolaget förkortas GPAB.
VA-bolagen	Avser Gästrike Vatten AB och Gävle Vatten AB. Gävle Vatten äger och förvaltar den allmänna VA-anläggningen i Gävle kommun. Genom ett aktieägaravtal har kommunen bestämmande inflytande över Gävle Vatten.
Svenska Kommun Försäkrings AB	Försäkringsrörelse avseende sak, ansvars- och förmögenhetsskada.
Kommunalförbund	Gästrike Återvinnare ansvarar den kommunala avfallshanteringen i Gävle, Sandviken, Hofors, Ockelbo och Älvkarleby. Gästrike Räddningstjänst ansvarar för räddningstjänsten i Gävle, Sandviken, Ockelbo, Hofors och Älvkarleby.
Privata utförare	Kommunen använder privata utförare inom främst vård, omsorg och skola. Några av de största utförarna är: Humana Omsorg AB, Vardaga Opalen AB , Internationella Engelska skolan i Sverige AB och Kunskapsskolan i Sverige AB.

3.1.1 Legal struktur 2024-08-31

Den kommunala koncernen

Samtliga bolag ägs till 100 procent om inte annat anges.

* Ägs till 51 procent av Gästrikre Återvinnare koncern.

** Ingår ej i den sammanställda redovisningen.

3.1.2 Periodens resultat - kommunkoncernen

Resultat (mnkr)	Utfall 2024 jan-aug	Utfall 2023 jan-aug	Prognos 2024	Budget 2024
Gävle kommun	102,1	66,9	-245,3	-193,8
Gävle Stadshus-koncernen	279,5	327,1	323,7	227,2
Övriga bolag	41,2	47,1	35,0	49,2
Koncernelimineringar	-324,2	-127,9	-316,3	-188,3
Summa	98,6	313,2	-202,9	-105,7

Förväntad resultatutveckling 2024

Gävle kommunkoncern redovisar ett resultat per 2024-08-31 som är 214 mnkr lägre än föregående år vilket kan härledas till 222 mnkr i ökade kostnader, 117 mnkr i ökade kostnader för avskrivningar/nedskrivningar och 47 mnkr i ökade räntekostnader. Skatteintäkter och generella skattebidrag har ökat med 175 mnkr.

De ökade räntekostnaderna kan främst härledas till ökade långfristiga skulder men även det högre ränteläget har bidraget till ökade kostnader.

Den ökade resultatpåverkan av bokförda elimineringar i kommunkoncernen beror huvudsakligen på ökad aktieutdelning från Gävle Stadshus till Gävle kommun med 172,5 mnkr.

Gävle kommunkoncern prognostiserar ett årsresultat som är 97,2 mnkr sämre än budget och den resultatförsämringen kan härledas till Gävle kommun samt beräknade elimineringar avseende finansiell leasing av lokaler.

Gävle Stadshus-koncern redovisar ett resultat som är 48 mnkr sämre än föregående år vilket bland annat orsakas av kostnader för värdejusteringar av fastigheter. De bolag som lämnar en bättre årsprognos än budget där främst Gävle Energi, Gavlefastigheter och Gävle Hamn.

Övriga bolag avser kommunalförbunden Gästrike Återvinnare och Gästrike Räddningstjänst samt bolagen Gästrike Vatten AB, Gävle Vatten AB, Bomhus Energi AB och Gästrike Ekogas AB.

Koncernelimineringarna avser främst aktieutdelningar, nedskrivningar, finansiell leasing samt bruttoredovisning av offentliga bidrag.

Gävle Stadshus-koncernen

Ovanstående resultat i GSAB-koncernen är belastat med kostnader för finansiell leasing med -17,7 (-49,2) mnkr. Ett justerat resultat exkl. leasing uppgår till 297,1 mnkr.

Totalt prognostiseras ett resultat som är 10,0 mnkr bättre än budget exkl finansiell leasing. Gävle Energi, Gavlefastigheter och Gävle Hamns resultat förväntas bli cirka 70 mnkr bättre än budget. AB Gavlegårdarna och Gävle Parkeringsservice prognostiserar ett resultat som förväntas bli lägre än ägardirektivets krav. Eventuella nedskrivningsbehov på tillgångar på grund av rådande ränteläge görs av bolagen i samband med årsbokslutet men enligt försiktighetsprincipen har en nedskrivning på 90 mnkr kostnadsförts i delårsbokslutet.

För mera information om resultat och investeringar per bolag hänvisas till verksamhetsrapport för respektive bolag delår 2 2024. Resultat- och balansräkning och kassaflödesanalys för Gävle Stadshuskoncern redovisas vid punkt 4.1.5.

Gävle Vatten

Gävle Vatten är ett dotterbolag till Gästrike Vatten vilket Gävle kommun äger till 60%.

Resultatet för perioden är 5,3 (-0,1) mnkr. För helåret beräknas en förlust på -5,5 mnkr, vilket är 8,6 mnkr under budget. Reservationen på 400 mnkr för eventuella framtida kostnader på grund av skyfallet kvarstår oförändrad.

Kommunalförbunden redovisar ett resultat efter ägd andel på 7,1 (24,1) mnkr fördelat på Gästrike Räddningstjänst 4,4 (4,4 mnkr), Gästrike Återvinnare 3,4 (19,7) mnkr.

Gästrike Räddningstjänst prognostiserar ett årsresultat på totalt 2,0 mnkr avseende Gävle kommuns ägarandel.

Förbundet Gästrike Återvinnare har från och med årsbokslutet 2023 infört en striktare tolkning av redovisningsprincipen för självkostnadsprincipen. Effekten är att den del av förbundets verksamhet som avser det kommunala ansvaret ska redovisa ett nollresultat. Eventuellt överskott eller underskott redovisas mot en resultatfond i balansräkningen för återföring inom 3 år.

För utförlig information om Gästrike Återvinnare förbunds och Gästrike Räddningstjänsts delårsbokslut hänvisas till respektive förbund.

Bomhus Energi AB, delägt till 50%, redovisar ett resultat efter ägd andel på 28,1 (23,7) mnkr och räknar med ett prognostiserat resultat som är bättre än budget.

Gästrike Ekogas AB ägs till 51% av Gästrike Återvinnare och 49% av Gävle Energi AB.

3.1.3 Periodens resultat - kommunen

Kommunen gick in i 2024 med en kommunplan och budget som innebar stora anpassningar på nämndernas verksamheter men med ett fokus på att i största möjliga mån bibehålla kvaliteten. Trots ett arbete med åtgärdsplaner för en ekonomi i balans har flera nämnder lämnat negativa prognoser.

Resultatet för delårsbokslutet per den 31 augusti 2024 är 102,9 mnkr vilket kan jämföras med 66,9 mnkr för samma period föregående år. Nämnderna visar dock på ett sämre resultat, -36,4 mnkr, mot samma period föregående år, -27,4 mnkr. Nämndernas prognos visar -96,9 mnkr där de tre välfärdsnämnderna (Arbetsmarknad- och funktionsrättsnämnden, Socialnämnden och Omvårdnadsnämnden) tillsammans med Samhällsbyggnadsnämnden visar på stora underskott. Mer om nämndernas resultat och prognos finns att läsa under 4.1.4.5 Nämndernas resultat samt 4.1.4.5.1 Kommentarer till nämndernas resultat och prognos.

Finansförvaltningen visar på ett positivt utfall på 138,6 mnkr medan prognosen är lagd till -148,4 mnkr. Dock är den negativa prognosen lägre än det budgeterade -355,3 mnkr. Det prognostiserade utfallet för skatteintäkter och generella bidrag och utjämning beräknas bli 30,8 mnkr högre än budgeterat. Finansiella intäkter och kostnader visar även det på positiva siffror liksom pensionskostnaderna vilka enligt prognosunderlag från KPA visar lägre kostnader än budgeterat. Mer om finansförvaltningens resultat och prognos finns att läsa under 4.1.4.7 Finansförvaltningens resultat.

Den nuvarande lagda negativa prognosen innebär att delar av resultatutjämningsreserven måste användas för att klara balanskravet och därmed undvika kravet på att återställa underskottet under tre år. Även om resultatutjämningsreserven kan användas innebär det att det egna kapitalet sjunker i kommunen då resultatutjämningsreserven är en del av det egna kapitalet. Ett lägre eget kapital innebär en försämrad ekonomisk ställning. En sämre ekonomisk ställning kan till exempel leda till sämre villkor vid upplåning.

3.1.4 Periodens investeringar - kommunkoncernen

Investeringar i kommunkoncernen

Investeringar (mnkr)	Utfall 2024 jan-aug	Utfall 2023 jan-aug	Prognos 2024	Budget 2024
Gävle kommun	169,2	215,1	501,8	622,0
Gävle Stadshus-koncern	710,5	1 127,8	1 354,3	1 505,3
Gävle Vatten AB	174,8	119,3	389,4	520,0
Övriga bolag*				
Summa	1 054,5	1 462,2	2 245,5	2 647,3

Övriga bolag redovisas inte per 24-08-31 då de historiskt enbart har en mindre investeringsverksamhet.

Gävle kommunkoncern är ur ett investeringsperspektiv mitt i en expansiv period med fokus att bygga för ett framtida Gävle med ökad kapacitet avseende bostäder, näringslivets efterfrågan på verksamhetsmark och infrastruktur.

Under året prognostiseras investeringar för cirka 2 245,5 mnkr varav 1 054,5 mnkr är genomfört per 31 augusti. Totalt är de genomförandegraden 43% av årets investeringsbudget vilket är lägre än föregående år. Den lägre investeringsnivån beror bland annat på tidsförskjutningar i projekt.

Enligt kommunfullmäktiges investeringsbeslut i juni 2024 så planerar kommunkoncernen investeringar på 9 553 mnkr för perioden 2025–2027 varav 4 102 mnkr planeras inom Gävle Stadshuskoncernen. Andra större planerade investeringar i bolag är Gävle Vatten är projekterar nytt reningsverk och utökad vattenförsörjning utöver exploatering av nya verksamhetsområden. Totalt beräknas Gävle Vatten investera för 2 400 mnkr åren 2025-2027.

Information om Gävle kommuns investerings- och exploateringsverksamhet framgår i delårsbokslutet under avsnitten 4.1.4.8 och 4.1.4.9

För att finansiera pågående investeringar har kommunkoncernen till och med 31 augusti ökat nettoupplåningen av långfristiga skulder med cirka 1 122 mnkr och samtidigt har likvida medel ökat med 571 mnkr under perioden.

Gävle kommunkoncern fortsätter att utöka den hållbara finansieringen med så kallade Gröna lån. Totalt är 2 885 (2 385) mnkr beviljat i gröna lån per 2024-08-31.

Gävle Stadshus-koncerns investeringar med kommentarer framgår under avsnitt 4.1.5.5

3.2 Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

3.2.1 Omvärldsbeskrivning

3.2.1.1 Samhällsekonomisk utveckling

Den svenska lågkonjunkturen har nåtts och en återhämtning ligger framför oss. Inflationen är på tydlig tillbakagång, penningpolitiska lättnader både realiserar och förväntas med räntesänkningar på bred front, i Sverige och internationellt. Detta ger en skjuts uppåt för svensk konjunktur, till en början främst drivet av hushållens konsumtion men successivt även genom ökad export. En allt starkare konjunktur smittar av sig på arbetsmarknaden, men med eftersläpning efter att produktiviteten förstärkts. Därefter ökar antalet arbetade timmar, först via ökad medelarbets tid men sedan via ökad sysselsättning. Först då, i slutet av 2025, påbörjas en nedgång av arbetslösheten. Över lag ligger den nya bedömningen väl i linje med vår föregående prognos som vi presenterade i april i år. Revideringarna i den nya prognosen är små när det gäller flertalet områden, exempelvis den reala utvecklingen och inflationen. Utfallen för första halvåret för arbetsmarknaden och lönesumman har dock kommit in något starkare än förväntat. Båda effekterna, timvolym och timlön, ligger bakom en upprevidering av SKR:s

skatteunderlagsprognos. Nästa år är utvecklingen i linje med vår syn från i våras och skatteunderlaget är inte reviderat, även om nivån är justerad givet revideringar av både 2023 och 2024.

Färre i befolkningen och i arbetskraften med ny framskrivning

SCB:s nya befolkningsframskrivning (från april i år) visar en långsammare framtida befolkningsökning jämfört med tidigare framskrivningar. Det beror främst på ett beräknat lägre barnafödande och antagande om lägre invandring. Befolkningen kommer, enligt framskrivningen, att vara 10,8 miljoner personer om 10 år (år 2033), en ökning med 247 000 personer. Det är en halvering jämfört med SCB:s prognosförra året då man räknade med en befolkningsökning på 488 000 personer mellan åren 2023 och 2033. Beräkningar av den förändrade demografins effekter på arbetsmarknaden visar att utan beteendeförändringar kommer den totala sysselsättningen öka med 130 000 personer i åldern 20–66 år fram till år 2033. Det är en minskning jämfört med den föregående befolkningsframskrivningen som visade på en ökning med närmare 170 000 personer. Ett lägre utbud på arbetsmarknaden tydliggör behovet av fortsatt aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att förbättra matchningen och fullt ut använda tillgängliga resurser. För fortsatt tillväxt och förbättrad välfärd behövs samtidigt ytterligare fokus på produktivitetshöjande insatser för att kompensera för ett lägre arbetskraftsutbud.

(Källa; Makronytt 2/2024 240822)

Under första halvåret 2024 ökade Sveriges befolkning med 1 600 personer. Detta är den lägsta folkökningen som uppmätts under ett halvår på 2000-talet. Den sista juni 2024 var 10 553 300 personer folkbokförda i Sverige. Under senaste åren och första halvåret 2024 har det fötts färre barn än tidigare år, men den låga folkökningen 2024 beror främst på att antalet personer som registrerats som utvandrare ökat.

Barnafödandet i Sverige har haft en nedåtgående trend under flera år. Den trenden har fortsatt under första halvåret 2024. Under årets sex första månader föddes 50 500 barn vilket var det lägsta antalet födda första halvåret på 21 år. Jämfört med första halvåret 2023 föddes två procent mindre eller 1 000 färre barn.

Under första halvåret 2024 avled 47 000 personer vilket var 230 färre än samma period året före.

För Gävleborgs län minskade befolkningen med 498 personer under det första halvåret 2024.

(Källa scb.se)

3.2.1.2 Gävle kommun

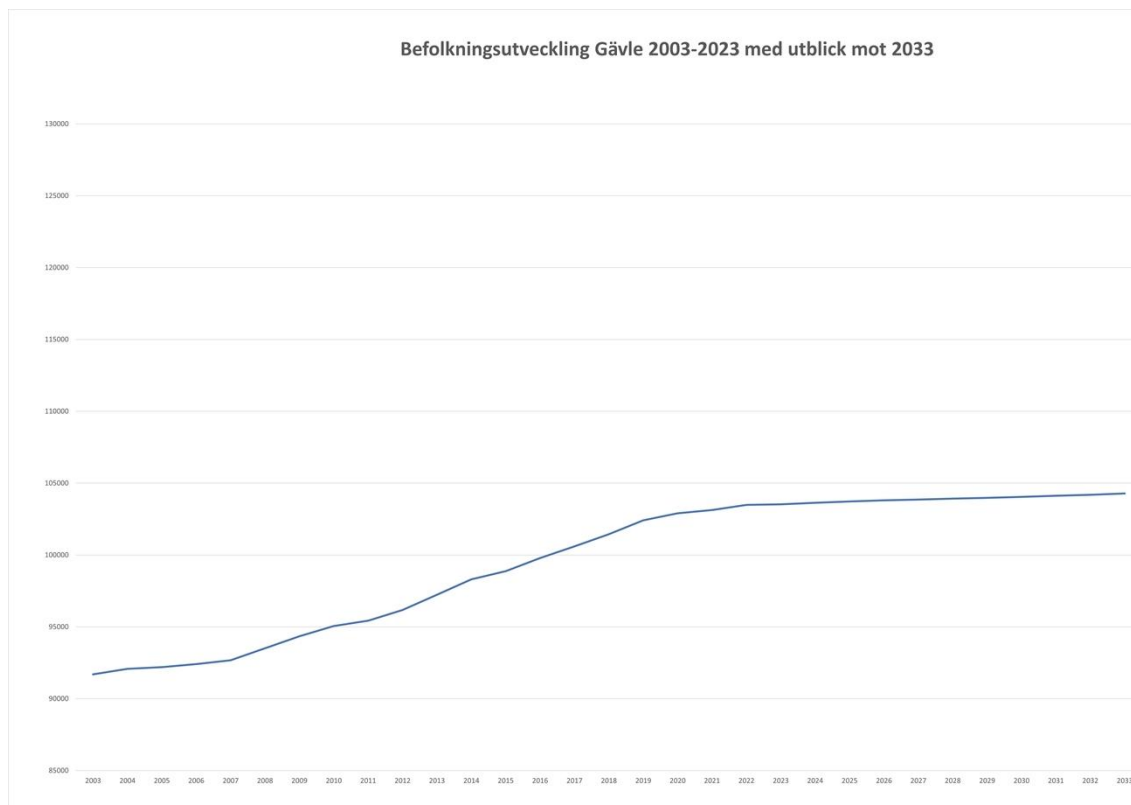
Befolkningsutveckling

Befolkningen i Gävle kommun uppgick till 103 597 invånare under per sista juni enligt SCBs offentliga statistik, vilket innebär en folkökning med 104 personer sedan årsskiftet. Årsprognosen för Gävle kommun uppgår till 103 637 enligt SCBs befolkningsframskrivning, vilket ger en ökning i årstakt på 144 personer.

Befolkningsutvecklingen kan även avläsas i förändrad befolkningsstruktur, exempelvis befolkningens åldersstruktur. Befolkningen ökar kraftigt i äldre-äldre åldrar och minskar i barn- och unga åldrar, vilket har en stor betydelse för de kommunala verksamheterna.

En förklaring till den väsentligt lägre befolkningstillväxten är trenden av minskade fruktsamhetstal, inte minst i Gävle kommun. Det medför rekordlåga födelsetal under period av år framöver. Det ackumulerade födelsetalet till och med vecka 36 uppgår till 633 barn, vilket är 139 färre än medelvärdet för åren 2018–2022 avseende motsvarande antal veckor

Senaste prognosen från SCB för Gävle kommuns befolkning visas i grafen nedan, med en prognos på ca 800 personer fram till år 2033.

Infrastruktur, sysselsättning och bostadsbyggande

Gävle kommun har en god planberedskap för nya bostäder inom kommunen. Kommunens planberedskap ligger idag på cirka 2352 bostäder varav 367 avser bostäder i småhus.

Fram till och med augusti 2024 har 29 bostäder i småhus färdigställts och 62 bostäder i flerbostadshus. Ett nytt bostadsförsörjningsprogram planeras antas av kommunfullmäktige i september. Målen i bostadsförsörjningsprogrammet är att det under 2024 ska färdigställas 115 småhus samt 234 antal bostäder i flerbostadshus.

Procentuell andel av den registerbaserade arbetskraften, 16–64 år, som är öppet arbetslösa eller sökande i program med aktivitetsstöd uppgår till 8,9 % i kommunen i jämförelse med Sverige snitt som är 6,4 %. (källa Gävle (ekonomifakta.se). Arbetslösheten har sjunkit i kommunen under de senaste åren. något som också följer trenden för riket.

3.2.2 Riskanalys

Kommunkoncernens finansförvaltning

I finansrapporten för tertial 2 2024 (Dnr 24KS222) lämnas en utförlig rapport kring Kommunkoncernens och kommunens lån och den kommer att behandlas vid Kommunstyrelsens möte i september 2024.

(Föregående år per sista augusti inom parentes)

Kommunkoncernens totala långfristiga skulder uppgår till 9 799 (8 718) mnkr varav långfristiga skulder till Kommuninvest uppgår till 9 150 (8 319) mnkr. Det innebär att upplåningen ökat med 831 mnkr. I denna beräkning är delägda bolag beräknade till 100 procent. Beviljad kreditram av kommunfullmäktige är 13 850 mnkr, där merparten av kreditramen finns hos Kommuninvest. Totalt har kommunkoncernen 3 898 mnkr kvar att nyttja av beviljad kreditram.

Utöver långfristiga skulder till Kommuninvest finns främst skulder för VA-verksamhet på 352 (367) mnkr och finansiell leasing på 218 (192) mnkr.

Lånen finansierar de kommunala bolagens investeringsverksamhet. Den kraftiga ökningen av räntan på fasta lån kommer successivt påverka genomsnittsräntan i låneportföljen som i sin tur ligger till grund för de kommunala bolagens finansieringskostnad. Under 2024 har effekterna av Riksbankens höjningar av styrräntan påverkat bolagens räntekostnader eftersom en del av låneportföljen består av lån knutna till 3-månaders Stibor. Bolagens räntekostnader påverkas också av att fasta lån förföll under 2023 och krävde refinansiering med högre ränta. Finansnettot i koncernen för perioden är -192 mnkr att jämföra med -145 mnkr samma period år 2023.

Den av Kommunfullmäktige antagna modellen för administrativa avgifter i Gävle kommun, KF beslut 2019-10-29, Dnr 19KS233-2, innehåller riktlinjer för kommunkoncernens hantering av marknadsmässiga borgens- och utlåningsavgifter som stämmer överens med lagstiftning och EU:s statsstödsregler.

Genom EU:s statsstödsregler avses alla insatser av ekonomisk art som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna eller ge en ekonomisk fördel för ett visst företag eller en viss produktion. Dessa regler omfattar inte enbart de kommunala bostadsaktiebolagen, utan innefattar även annan verksamhet som bedrivs av kommunala företag på en konkurrensutsatt marknad.

Ränterisk

Enligt finanspolicyn har Gävle kommun som målsättning (norm) att skuldportföljens genomsnittliga räntebindningstid skall vara 3 år med en tillåten avvikelse på max +/- 12 månader. Skuldportföljen består av utestående externa lån. Enligt finanspolicyn får maximalt 45 procent av skuldportföljen ha en räntebindning som understiger 1 år, utfallet är 24 procent per 2024-08-31. För att långsiktigt mäta den finansiella styrkan följs soliditet och skuldsättning per invånare regelbundet upp.

Genom att arbeta med ett tak för skuldsättning per invånare skapas en intern process där varje investering provas noggrant med målsättningen att varje investering skall ha en hög självfinansieringsgrad. Utfallet för skuldsättningen exkluderat skuldsättningen för kommunens affärsverksamhet uppgår till 111 674 kr per invånare.

Genomsnittlig låneränta uppgick till 2,20 (1,63) procent. Kostnadsökningen på årsbasis vid 1 procentenhets ränteökning, på lån med rörlig ränta och fast ränta som förfaller inom ett år är 18 (11,5) mnkr.

Finansieringsrisk

Den genomsnittliga kapitalbindningstiden är 3,4 (3,1) år och 21 (23) procent av lånestocken förfaller inom 12 månader.

Hållbar finansiering

Gröna lån och lån för Vattenhantering

Totalt har Gävle kommunkoncern 2 885 (1 625) mnkr i gröna lån. Det innebär lån till projekt och åtgärder som främjar omställning till lägre koldioxidutsläpp, klimattålig tillväxt och minskad miljöpåverkan. Ramverket för gröna lån uppdelas i följande projekt: miljöåtgärder, vattenhantering, klimatanpassningsåtgärder, gröna byggnader, energieffektiviseringar, avfallshantering, hållbara transporter och förnybar energi. Totalt har kommunkoncernen 2 966 mnkr i Hållbara lån vilket är 34% av koncernens lån hos kommuninvest.

Gävle kommun 2 885 mnkr i Gröna lån avseende följande investeringar:

- 130 mnkr, AB Gavlegårdarna, Flerbostadshus Sörby backe
- 220 mnkr, Gästrike Ekogas AB, Biogasanläggning i Forsbacka
- 340 mnkr, Gävle Energi AB, Felixprojekt, fjärrvärmeledning Gävle-Sandviken
- 340 mnkr, AB Gavlegårdarna, bostadsområdet Godisfabriken
- 260 mnkr, Gavlefastigheter och AB Gavlegårdarna, div projekt.

- 395 mnkr, AB Gavlegårdarna, Bostäder södra Hemlingby
- 400 mnkr Gavlefastigheter, Hemlingborg avseende skola, förskola, idrottshall
- 500 mnkr Gavlefastigheter div mindre projekt
- 300 mnkr Gävle Vatten trygg vattenförsörjning Gävle-Älvkarleby

Under året har Gävle kommun beviljats 1 900 mnkr i lån för projekten Vattenförsörjning Gävle-Älvkarleby varav 300 mnkr har utbetalats under året.

Lån för Social Hållbarhet

Lån för social hållbarhet erbjuds av Kommuninvest till de kommuner och kommunala bolag som vill utveckla, stärka och synliggöra sina särskilda satsningar för att möta sociala behov och utmaningar. Det sociala ramverket delas upp i följande tre kategorier: boende och boendemiljöer, trygghet, säkerhet och tillgänglighet samt hälsa, utbildning, idrott och kultur.

Under året har tre projekt av Gavlefastigheters investeringar godkänts som lån för social hållbarhet avseende nedanstående tre projekt:

- Agnes kulturhus
- Hedesunda allaktivitetshus
- Andersbergs idrottshall

3.2.3 Pensionsmedel

Pensionsskulden för kommunen har beräknats enligt avtalet KAP-KL där SKR:s rekommendationer angående RIPS 21 ränta ligger till grund för beräkningen. Den förpliktelse som kommunen har att i framtiden betala ut pension redovisas på två olika sätt, enligt den så kallade "blandmodellen". Kommunen följer RKR R10 från Rådet för kommunal redovisning gällande värdering och upplysningar om kommunens pensionsförpliktelser.

De pensionsförpliktelser som har uppstått från och med 1998 och framåt, redovisas löpande under intjänandeperioden som en kostnad i resultaträkningen och som en avsättning i balansräkningen. Avsättningen vid delårsboks slut 2024 uppgick till 1 211 mnkr, inklusive särskild löneskatt. I denna post ingår pensionsförpliktelse för förtroendevalda om totalt 7,6 mnkr. I takt med att denna del sedan utbetalas kommer ingen kostnad att belasta kommunen, eftersom kostnaden redan har redovisats vid tidpunkten för intjänandet. De pensionsförpliktelser som har uppstått före 1998 har inte löpande redovisats som en kostnad i kommunen. Denna del uppgick till 1 179 mnkr. Fortsatt hög inflationen har påverkat pensionskostnaderna under första åtta månader 2024 som basbelopp- och ränteuppräknings om totalt 73,1 mnkr.

3.2.4 Hållbarhetsaspekter

Gävle kommunkoncern arbetar med hållbarhet utifrån tre olika perspektiv, ekonomiskt, socialt och miljömässigt.

Den ekonomiska aspekten gällande hållbarhet syftar till att säkerställa att kvaliteten på kommunkoncernens kärnverksamhet kan upprätthållas.

Kommunkoncernen har även tagit fram ett socialt hållbarhetsprogram som sträcker sig över mandatperioden 2019–2023. Programmet antogs i december 2018 av kommunfullmäktige.

Miljöstrategiskt program 2.0 beslutades av kommunfullmäktige den 30 mars 2020.

De kommunala bolagen presenterade sitt hållbarhetsarbete i respektive årsredovisning för 2023.

Gävle kommun upprättar årligen ett socialt hållbarhetsboks slut samt ett miljöboks slut där uppföljning av de strategiska programmen görs. Ytterligare information kring kommunens hållbarhetsarbete finns även under målanalysen "En ekologiskt hållbar och klimatneutral kommun"

Gävle Stadshus-koncernen har påbörjat sitt arbete med att anpassa sin hållbarhetsredovisning till det nya regelverket CSRD. Det nya lagkravet avseende hållbarhetsredovisning som trädde i kraft den 1 juli 2024, innebär att årsredovisningen för GSAB-koncernen som avlämnas avseende år 2025 ska upprättas i enlighet med CSRD. Regelverket CSRD gäller enbart för aktiebolag (ej kommun eller kommunalförbund) och tillämpas initialt bara av bolagen inom GSAB-koncernen.

3.3 Händelser av väsentlig betydelse

Kommunfullmäktige beslutade ny Riktlinje för god ekonomisk hushållning i Gävle Kommun vid sammanträdet i juni. Riktlinjerna avser den politiska styrningen över ekonomin främst på lång sikt, och har som syftet att ange ramar för vad som är god ekonomisk hushållning i Gävle kommun samt vilka grundantaganden som utgör basen för god ekonomisk hushållning som man politiskt måste beakta i samband med varje årsbudgetprocess.

God ekonomisk hushållning i Gävle kommun, enligt beslutade riktlinjer bygger på fyra grundantaganden:

1. Generationsperspektivet
2. Verksamhetsfokus
3. Finansiella mål är en politisk bedömning
4. Transparens och medborgarperspektiv

För att förstärka Gävles kommuns ekonomistyrning föreslås i riktlinjen ett nytt nyckeltal för kommunens ekonomi: *stark finansiell ställning*. Syftet med det valda nyckeltalet är att bland annat att undvika att kommunens egna kapital förändras på ett sådant sätt att generationsperspektivet sätts ur spel. Gävle kommuns definition av stark finansiell ställning är om justerat eget kapital som andel av skatter och bidrag överstiger 50 procent.

SCB kraftigt försämrade befolkningsprognos som kom under våren har påverkat kommunens planeringsarbete kraftigt under senare delen av perioden. Kommunen ser minskade barngrupper, minskad inflyttning och samtidigt fler äldre-äldre.

Försäljningen av mark har avstannat i och med den minskade efterfrågan av som finns på marknaden till följd av höga räntor, befolkningsutveckling och lågkonjunktur.

Arbete med införande av ny socialtjänstlag och träder i kraft 1 juli 2025 pågår inom de tre välfärdsnämnderna (arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden, omvårdnadsnämnden, socialnämnden). Det pågår ett omställningsarbete för att kunna tillmötesgå de intentioner som avses. Prioriterade områden är att skapa en mer förebyggande socialtjänst och kunna ge medborgarna tidigare insatser. Omvårdnadsnämnden arbetar också med ett förändringsarbete med bland annat att minska beroende av hyrpersonal.

Under sommaren meddelade kommundirektör Göran Arnell att han kommer att gå i pension under hösten. Rekryteringsprocessen har startats upp.

3.4 Styrning och uppföljning av den kommunala verksamheten

3.4.1 Gävle kommuns styrmodell

En politiskt styrd organisation

Gävle kommun är en politiskt styrd organisation vars högsta beslutande organ är kommunfullmäktige. Under kommunfullmäktige finns kommunstyrelsen och de ytterligare nämnder som fullgör kommunens uppgifter. I kommunkoncernen finns även fem helägda och två delägda bolag. Utöver bolagen finns fyra kommunalförbund.

Enligt regeringsformen är syftet med kommunal verksamhet att trygga rätten till bostäder och utbildning samt verka för social omsorg, trygghet, sysselsättning och för goda förutsättningar för hälsa. Kommunen är även ansvarig för den service som har stor betydelse för samhällets funktionalitet såsom infrastruktur, vatten- och avfallshantering samt tillsyn av miljöfarlig

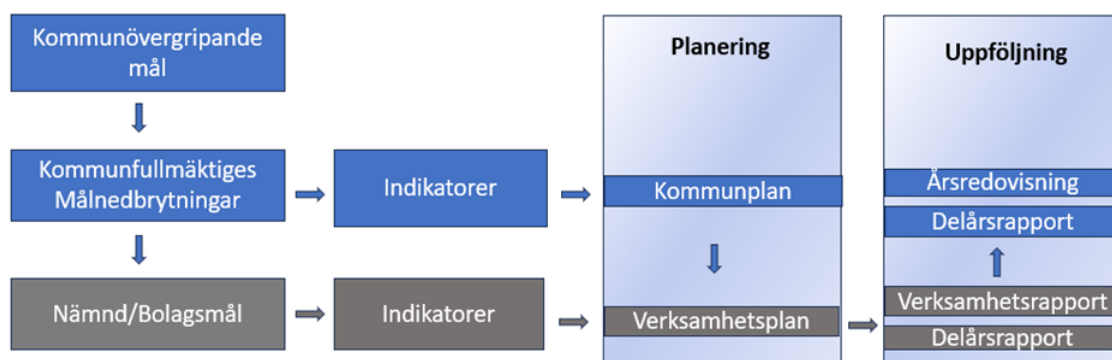
verksamhet och livsmedelshantering.

Kommunen styrs, förutom av regeringsformen, även av kommunallagen som ger stort utrymme för självstyre. Detta innebär att kommunen har rätt att själv bestämma på vilket sätt arbetsuppgifter ska organiseras och hur resurser ska fördelas.

Kommunens verksamheter erbjuder tjänster och service till människor, företag och organisationer. Det resultat som levereras till de som nyttjar tjänsterna och servicen, har betydelse för tilliten till kommunkoncernen.

Kommunfullmäktige fastställer nämndernas verksamhetsområden, dess uppgifter och dess inbördes förhållanden och arbetsformer i reglementen. Kommunfullmäktige beslutar också om reglemente för kommunens revisorer.

Gävle kommuns styrmodell

Kommunfullmäktiges mål är koncernövergripande och gäller för valperioden. Styrmodellen ska bidra till att skapa en helhetsbild och en röd tråd kommunfullmäktiges mål ner till det dagliga arbetet i verksamheterna.

Kommunövergripande mål

Gävle kommun har 5 kommunövergripande mål. De kommunövergripande målen kompletteras med finansiella mål. Kommunfullmäktige har beslutat om målnedbrytningar som gäller för nämnderna och bolagen.

Kommunfullmäktiges målnedbrytningar

I samband med Kommunplan 2024 (dnr 23KS40) har kommunfullmäktige beslutat om ett antal målnedbrytningar som ska gälla för kommunens nämnder och bolag och som ska brytas ned i respektive verksamhetsplan.

Kommunfullmäktiges indikatorer

Kommunfullmäktiges indikatorer är olika typer av nyckeltal/mätetal. Indikatorerna används vid uppföljningen av de kommunövergripande målen. För de målnedbrytningar som saknar indikatorer så beskrivs hur målet ska följas upp.

Varje indikator har ägarskap hos någon/några av kommunens förvaltningar eller bolag, som även är ansvariga för att indikatorn följs upp och analyseras. Indikatorerna är möjliga att mäta och beslutas alltid politiskt.

Parallellt med de kommunövergripande målen och målnedbrytningarna har Gävle kommun tre strategiska program inom miljö, social hållbarhet och näringsliv samt en översiktsplan för det växande Gävle. Såväl Kommunplan som strategiska program har beslutats av kommunfullmäktige varför måluppfyllelsen ska bedömas utifrån dessa dokument sammantaget. Nämnderna och bolagens målnedbrytningar baseras på kommunfullmäktiges målnedbrytningar. Nämnd och bolagsstyrelse ansvarar också för att uppföljningen omfattar ansvarsområden enligt reglemente, bolagsordning och ägardirektiv för att säkerställa nämnd- och bolagsstyrelse ansvar för verksamheten. Detta inkluderar även verksamhet som utförs av privata utförare där nämnd och bolagsstyrelse är huvudman. Kommunkoncernens rapportering till kommunstyrelsen och

kommunfullmäktige utgår från Kommunplanen.

Gävle kommun har en beslutad framgångskultur, där medarbetare ska våga testa nytt genom den tillitsbaserade styrningen, grundas på tre förhållningssätt. Dessa är möjliggörande, medskapande och medvetenhet.

Inom kommunkoncernen finns utöver förvaltningen ett antal bolag och kommunalförbund.

Dessa styrs också av Kommunplanen, men behöver också följa reglementen, bolagsordningar och förbundsordningar.

3.5 God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

Enligt kommunallagen ska varje kommun ha god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och även i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer, det vill säga god ekonomisk hushållning ska prägla hela den kommunala koncernen. God ekonomisk hushållning handlar om att styra ekonomi och verksamhet både i ett kortare och ett längre tidsperspektiv.

En viktig förutsättning för god ekonomisk hushållning är att det finns balans mellan löpande kostnader och intäkter. Verksamhetens nettokostnader bör därför inte öka i snabbare takt än skatteintäkter och statsbidrag. Om kostnaderna i ett längre perspektiv överstiger intäkterna innebär det att kommande generationer får betala för denna överkonsumtion.

En ekonomi i balans samt en väl fungerande uppföljning och utvärdering av ekonomi och verksamhet är nödvändiga förutsättningar för att kommunen ska kunna leva upp till kravet på god ekonomisk hushållning. Normalt sett ska ekonomin visa på ett positivt resultat på en nivå som gör att förmögenheten inte urholkas av inflation eller av en för låg självfinansieringsgrad av investeringar. Målsättningen för nivåerna på exempelvis ekonomiskt resultat, skuldsättning och förmögenhet ska beslutas lokalt av varje kommun, utifrån lokalt rådande förutsättningar.

Det är kommunfullmäktiges uppgift att besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning. I juni 2024 sammanträde har Kommunfullmäktige beslutat nya Riktlinjen för god ekonomisk hushållning i Gävle Kommun. Riktlinjerna avser den politiska styrningen över ekonomin främst

på lång sikt. och har som syftet att ange ramar för vad som är god ekonomisk hushållning i Gävle kommun samt vilka grundantaganden som utgör basen för god ekonomisk hushållning som man politiskt måste beakta i samband med varje årsbudgetprocess.

God ekonomisk hushållning i Gävle kommun, enligt beslutade riktlinjer bygger på fyra grundantaganden:

1. Generationsperspektivet
2. Verksamhetsfokus
3. Finansiella mål är en politisk bedömning
4. Transparens och medborgarperspektiv

För att förstärka Gävles kommuns ekonomistyrning föreslås i riktlinjen ett nytt nyckeltal för kommunens ekonomi: *stark finansiell ställning*. Syftet med det valda nyckeltalet är att bland annat att undvika att kommunens egna kapital förändras på ett sådant sätt att generationsperspektivet sätts ur spel. Gävle kommuns definition av stark finansiell ställning är om justerat eget kapital som andel av skatter och bidrag överstiger 50 procent.

Nedan följer en avstämning och utvärdering av god ekonomisk hushållning i Gävle kommunkoncern och Gävle kommun. Därefter följer en analys av den kommunala koncernens ekonomiska ställning. Kommunfullmäktige fastställer årligen, i samband med budgetbeslutet för kommande år, kommunens mål för en god ekonomisk hushållning. Inom kommunkoncernen finns gemensamma prioriterade målområden för både för finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning. För bolagen anges målsättningarna i ägardirektivet. Både för de helägda bolagen och för kommunen anges finansiella mål kopplat till resultat och soliditet. Kommunfullmäktiges prioriterade målområden riktar sig både till den kommunala organisationen och till de kommunala bolagen. Bolagen kan utfärda ytterligare egna riktlinjer och mål för finansiell planering. Respektive styrelse har ett självständigt ansvar för bolagets finansiella verksamheter och risker.

3.5.1 Målanalys av kommunövergripande mål

Den övergripande målanalysen visar att kommunen har uppfyllt alla kommunövergripande målen till viss del. Av de 21 målnedbrytningarna bedöms en som röd, att målet ej uppfylls och 3 stycken bedöms som gröna, att målen uppfylls. Resten av målnedbrytningarna bedöms som gula, att målet uppnås till viss del.

Av de 4 finansiella målen uppfyller kommunen 1 av målen och 3 stycken av målen bedöms som röda, att målen ej uppfylls.

3.5.1.1 Kommunövergripande mål, översikt

Kommunövergripande mål med tillhörande målnedbrytningar	
	Kraftigt förbättrade resultat i Gävles skolor
	<i>Gävles skolor ska ge alla barn och elever en utbildning av hög kvalitet, vara likvärdiga och kompensera för olika bakgrund och förutsättningar</i>
	<i>Tryggheten och närvaron i skolan skall öka</i>
	<i>Arbetsmarknadens behov ska än mer styra vägledning till och innehåll i utbildningar</i>
	<i>Utbildningskedjan ska leda till att fler kommer i arbete</i>
	Trygghet, sammanhållning och en välfärd att lita på i hela kommunen
	<i>Barn och ungas livssituation ska förbättras i alla stads- och kommundelar</i>
	<i>Samhället ska möta psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk med en bredd av tidiga förebyggande insatser</i>
	<i>Gävle ska bli en mer äldrevänlig kommun</i>
	<i>Personer med funktionsnedsättning ska ha större inflytande över frågor som berör dem</i>
	<i>Gävle kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare</i>
	Påtagligt förbättrat företagsklimat i Gävle
	<i>Bättre förutsättningar ska skapa möjligheter för fler företag att etablera sig i Gävle</i>
	<i>Service, kommunikation och återkoppling ska förbättras inom hela kommunkoncernen</i>
	<i>Kommunkoncernen ska samverka mer med näringslivet för en bättre kompetensförsörjning</i>
	<i>Kommunkoncernen ska vara en attraktiv avtalspart som främjar sund konkurrens</i>
	En modern samhällsplanering som möter nuvarande och kommande generationers behov
	<i>Samhällsplaneringen bidrar till ökad trygghet och minskad segregation i kommunens alla stadsdelar och orter.</i>
	<i>Gävle kommun arbetar för en hållbar och robust tillgång till vatten och energi.</i>
	<i>Samhällsplaneringen ska ge invånarna tillgång till bostäder enligt den efterfrågan som finns och ska bidra till ett hållbart, innovativt byggande med god arkitektonisk kvalitet.</i>
	<i>Samhällsplaneringen ska utgå ifrån att bygga ett robust samhälle som klarar ett förändrat klimat</i>
	En ekologiskt hållbar och klimatneutral kommun
	<i>Luftkvaliteten ska förbättras och klimatutsläppen minska i takt med Gävle kommuns ansvar enligt Parisavtalet</i>
	<i>Gävle kommun ska underlätta och bidra till medborgarnas och näringslivets omställning till fossilfria och hållbara transporter.</i>
	<i>Biologisk mångfald i såväl vatten som på land ska stärkas.</i>
	<i>Samhället ska utgå ifrån cirkulär resurshantering.</i>

Finansiella mål	
	God ekonomisk hushållning
	Resultatet ska långsiktigt uppgå till minst 1 procent av skatteintäkterna
	Kommunkoncernen har en långsiktig tillväxt i balans
	Skattefinansierade investeringar har långsiktigt en hög självfinansieringsgrad

3.5.1.2 Kraftigt förbättrade resultat i Gävles skolor

Gävles skolor ska ge alla barn och elever en utbildning av hög kvalitet, vara likvärdiga och kompensera för olika bakgrund och förutsättningar

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har beviljats statsbidrag för romsk inkludering och de planerade insatserna syftar till att förbättra romska ungdomars möjligheter i skolan och öka förutsättningar för vidare studier. Kommunstyrelsen stödjer modersmålslärare i nationella minoritetsspråk samt utbildning Gävle i sitt arbete med att komma igång med förskola på finska.

Samhällsbyggnadsnämnden

Gävle kommuns riktlinjer "Vår plats för barn o unga" gällande storlek, kvalitet och innehåll för friytor inom skola och förskola ger stöd så att tillräckliga och lämpliga friytor för barn och elever avsätts i detaljplanen som sedan säkerställs i bygglovsprövningen.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden genomför aktiviteter inom Kulturtrappan enligt plan, bland annat på Gävle Konstcentrum och på biblioteket där personalen upplever ökat intresse från förskolor att besöka biblioteket. Ett samarbete med Utbildning Gävle pågår med *Kulturfritids* via Kulturskolan och det planeras för en konferens med fokus på estetiska läroprocesser. Kulturtrappans styrgrupp planerar även utbildningsdagar under läsåret 2024/2025 för kommunens praktisk-estetiska lärare. Genom det påbörjade arbetet med kulturdriven utveckling (utvecklingsområde i verksamhetsplanen) är förhoppningen att kunna nå ännu fler barn och unga, skapa delaktighet och medinflytande kring kulturlivet. Utöver konserter inom Kulturtrappan har Gävle Konserthus och Gävle Symfoniorkester ett stort antal program direkt riktade mot barn och unga. Kultur- och fritid erbjuder simundervisning till elever från förskoleklass till och med årskurs 4.

Socialnämnden

Socialnämnden fortsätter samverkansmodell SSPF med sex pågående ärenden och ytterligare tre ärenden från och med skolstart ht 2024. Fältgruppen har genomfört gruppinsatsen Nödstopp 2 gånger under tertiäl 2 vilken till stor del infaller under sommarlovet då skolor är stängda. Nödstopp erbjuds prioriterade skolor där det finns oro för de ungas normbrytande agerande i grupp.penvården ungdom har sedan januari 2024 kompletterats med ett SIG-team (Sociala insatsgrupper) om 4 medarbetare. SIG-teamet har extra hög tillgänglighet för de ungdomar som riskerar eller har hamnat i kriminalitet.

Utbildning Gävle

Pedagogisk omsorg

Utbildning Gävle genomför årligen en föräldraenkät i syfte att vårdnadshavare med barn i pedagogisk omsorg ges möjlighet att återkoppla hur de upplever verksamheterna och arbetet som bedrivs i dessa. Föräldraenkät 2024 rörande pedagogisk omsorg påvisade att vårdnadshavare med barn i pedagogisk omsorg generellt är mycket nöjda med verksamheten. Svarsfrekvensen för enkäten 2024 var sammantaget 70 procent, en klar förbättring i jämförelse med tidigare år.

Förskola

Vårdnadshavare med barn i förskola i Gävle kommun har haft möjlighet att svara på en enkät kring hur de upplever verksamheterna och arbetet som bedrivs i dessa. Svarsfrekvensen var 72 procent, vilket är betydligt högre än svarsfrekvensen tidigare år (då den har legat kring 55 procent).

Föräldrarna upplever att förskolans arbete med normer och värden fungerar bra. Föräldrar upplever i lägre utsträckning nöjdhet med informationen kring barnets utveckling. För tre av områdena är värdet högre och för ett indexområde ligger index på samma nivå som 2023. Årets totalresultat är bättre än föregående år (2023). Resultatet är bättre på 10 av 15 frågor.

Årets enkätresultat visar att vårdnadshavarna är mer nöjda med informationen kring barnets utveckling. Fortfarande anger en stor grupp vårdnadshavare att de inte har haft något utvecklingssamtal. Resultatet har dock förbättrats något jämfört med föregående år, men drygt 25 procent av vårdnadshavarna uppger att de inte har haft ett utvecklingssamtal. Frågan behöver kompletteras med ytterligare uppgifter inför kommande enkäter så att det bättre går att analysera utfallet. Relevanta uppgifter som behöver finnas är när barnet började förskolan och ålder på barnet.

Förskoleklass

Verksamheten förskoleklass har goda förutsättningar att bedriva undervisning utifrån parametern andel lärare med pedagogisk högskoleexamen 92,8 procent, vilket är högre än föregående år då det var drygt 89 procent. Personaltätheten i Gävle var 21,4 elever per lärare jämfört med 17,6 elever per lärare i rikssnittet.

Det genomförs årligen en nationell kartläggning i svenska och matematik i förskoleklass, vilka vardera består av fyra delmoment med aktiviteter. Syftet med kartläggningen är att tidigt kunna sätta in stöd till klasser utifrån resultaten som ger en indikation på om eleverna kommer att nå de kriterier som ska uppfyllas senare i svenska och matematik i årskurs 1 och 3. I den årliga kartläggningen i svenska och matematik för eleverna i förskoleklass presterade eleverna något sämre under läsåret 23/24. Det var 66,3 procent av eleverna som bedömdes klara alla fyra aktiviteter i svenska medan motsvarande för matematiken var 70,1 procent.

Fritidshem

Fritidshemmens verksamhet har goda möjligheter för undervisning tack vare en hög andel fritidslärare och fritidspedagoger. Andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleexamen i kommunala fritidshem var i Gävle 73% under 2023, vilket är en ökning från föregående år då siffran låg på 66%.

Grundskola

Uppföljning av resultaten i grundskolan har följt plan under vårterminen. I januari genomfördes resultatdialoger utifrån julbetygen, och dialogerna från höstterminen 2023 följdes upp. De utmaningar som framkom handlar bland annat om fortsatt arbete med att utveckla bedömarkompetensen, brist på behöriga lärare i framför allt matematik och de naturvetenskapliga ämnena samt hur skapa goda lärmiljöer när man tar emot många nya elever, men också trygghetsfrågor.

Under samtalen lyftes även behovet av stöd för att öka förutsättningarna för elevernas lärande. En fråga som har lyfts på flertalet skolor är särskilt stöd i form av anpassad studiegång, där

eleven inte fullföljer ett eller flera ämnen i grundskolan. Det kan då bli svårt att på kort tid läsa in ämnet på gymnasiet.

Insatser som gjorts är exempelvis bättre vikariehantering; rekrytering av legitimerade lärare i matematik och naturorienterande ämnen; extra stöd i de naturorienterande ämnena; rekrytering av specialpedagoger och speciallärare med inriktning läs- och skrivutveckling; riktat stöd till de elever som saknar behörighet i engelska, matematik samt svenska/svenska som andraspråk; ökad samverkan mellan skola, region och socialtjänst. Insatserna har varit olika utifrån skolornas olika förutsättningar och behov.

Alla skolenheter har individuella planer för eleverna och avstämningar har skett kontinuerligt för att följa upp att åtgärder/aktiviteter ger effekt, annars diskuterades elev och lärare förslag på nya åtgärder/aktiviteter i den individuella planen.

Under vårterminen fortsatte det arbete som inleddes 2023 med anpassade studiegångar, där Gävle, särskilt i årskurs 9, ligger betydligt över riksgenomsnittet. Skillnader mellan skolenheter har analyserats och åtgärder har satts in baserat på varje skolas och rektorsområdes unika förutsättningar.

Efter sommarskolan var behörigheten till gymnasieskolan 86,1, vilket är det bästa resultat för Gävle kommun sedan det nya betygssystemet infördes.

Statistiken efter genomgången sommarskola visar att 87,7 procent av pojkarna uppnådde gymnasiebehörighet. Motsvarande resultat för flickor var 84,3 procent.

Meritvärdet är något lägre, 210,4 vårterminen 2024 jämfört med 212,9 vårterminen 2023.

Behörigheten till yrkesprogram på gymnasieskolan har ökat i Gävle kommun de senaste åren, från 78,7 procent 2017 till 83,2 procent 2024. Resultaten från sommarskolan är dock inte medräknade, inklusive sommarskolan är siffran 86,1 för Gävle kommunala skolor 2024.

Anpassad skola

Samtliga elever i åk 4 fick gymnasiesärskolebevis och 56 procent på nationella programmen blev anställningsbara vilket var en lägre andel än föregående läsår men fortsatt högre än genomsnittet i landet. Orsaken till sänkningen bedöms vara större behov av anpassningar i elevgruppen samt ökade svårigheter att få ut elever på arbetsplatser.

Genomsnittlig betygspoäng för elever i anpassad gymnasieskola åk 4 var 13,8. Det var en höjning från föregående läsår då genomsnittlig betygspoäng var 12,7.

I kunskapsbedömning i Unikum var det i flertalet ämnen 100 procent av eleverna som bedömdes ha uppnått godtagbara kunskaper.

Gymnasieskola och IM

Uppföljningar av höstens resultatdialoger har genomförts enligt plan. Utvecklingsområden har varit likvärdig bedömning, främja närvaron samt följa upp insatser och åtgärder för att eleverna ska nå sina mål. Alla elever har en individuell studieplan, som har följts upp med eleven under läsåret. Uppföljning har varit på individnivå och gruppnivå vid klasskonferenserna, som genomförts inför utvecklingssamtalen. Rektorerna har arbetat med att ta fram tydliga rutiner kring elevhälsoarbetet på respektive område och där behöver vi fortsätta att arbeta med extra anpassningar och särskilt stöd.

Andelen elever med gymnasieexamen eller yrkesexamen ökade från 87,4% läsåret 2022/2023 till 87,9%. Medelbetyg för elever med examen ökade från 14,51 till 14,75 meritpoäng. Även andelen elever med A-E i alla ämnen ökade från 61,4% till 64,4%. Andelen elever på yrkesprogram med grundläggande behörighet till högskola eller universitet minskade några procentenheter från föregående läsår.

Genomströmningen till nationella program från IM-gymnasiet var i samma nivå som föregående läsår, 43 elever blev under läsåret behöriga till nationellt program, Föregående läsår var summan 44 elever. Av årets 43 elever gick 30 år 1 och 13 år 2.

I åk 2 på yrkesintroduktion/ yrkespaket blev samtliga elever anställningsbara efter

genomgången utbildning.

På introduktionsprogrammet programinriktat val var 45 elever inskrivna under läsåret. Av dessa blev 10 elever behöriga till nationellt program under läsåret.

Analys av indikatorerna

Elever i åk. 9, meritvärde kommunala skolor, genomsnitt (17 ämnen)

Meritvärdet är något lägre, 210,4 vårterminen 2024 jämfört med 212,9 vårterminen 2023. Att meritvärdet har sjunkit samtidigt som andelen elever som når gymnasiebehörighet har ökat kan delvis förklaras med att andelen elever som uppnått kunskapskraven i samtliga ämnen har sjunkit något och nu ligger på 64,6 procent jämfört med 66,2 procent våren 2023. Andelen är lägre än medelvärde för perioden 2014 - 2024. En bidragande orsak till att elever inte uppnår målen i samtliga ämnen är att elever har anpassad studiegång. En elev med anpassad studiegång kan i princip inte uppnå kunskapskraven i samtliga ämnen. Andelen elever i Gävle med anpassad studiegång i årskurs 9 har tidigare läsåret legat på en betydligt högre nivå än riket.

Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskola åk 1-9, lägeskommun, andel (%)

Indikatorn beräknas på statistik som redovisas årligen Skolverket med ett års fördröjning och siffrorna för 2024 kommer att publiceras vecka 14 2025. Lärare med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne är lägre i Gävle jämfört med riket, som har 72,4. Lärare med legitimation och behörighet i minst ett ämne har i Gävles de senaste åren pendlat mellan knappt 69,8 och 70,7 och värdet för 2023 är högre jämfört med de tre tidigare åren.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Elever i åk. 9, meritvärde kommunala skolor, genomsnitt (17 ämnen)		210	 Öka	
Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskola åk 1-9, lägeskommun, andel (%)	 Ok		 Öka	 Uppnås delvis

Tryggheten och närvaron i skolan skall öka

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Ett arbete bedrivs för att öka samt få mer systematik i arbetet med de våldsförebyggande metoderna *Mentorer i våldsprevention* och *Machofabriken* i skolan. Metoderna är framgångsrika, men upplevs av skolverksamheten också tidskrävande. Enheten för social hållbarhet omvärldsbevakar konstant och undersöker goda alternativ. Gävle kommuns samverkansprojekt, "Det handlar om trygghet" med Rädda Barnen (elevhälsa, grundskola, socialtjänst och Barnahus) pågår genom utbildningar om våld riktat till skolpersonal, lektionsupplägg riktat till elever samt utveckling av digitalt samtalsverktyg för svåra samtal med barn. Genom värdeöverföringsmedel finansieras flera olika aktiviteter/projekt för att nå målet. Exempel är *Barn och Unga i Sätra*.

Säkerhetsenheten verkar för förbättrade resultat i Gävles skolor genom att stötta verksamheterna inom utbildning Gävle med bland annat utbildningar och vid incidenthantering.

Samhällsbyggnadsnämnden

Kontinuerlig tillsyn av skolor och förskolor för att uppnå god inomhusmiljö, under våren har tillsyn gjorts gällande UV-skydd på förskolegårdar. Särskilda insatser och beteendepåverkande åtgärder för en säkrare och tryggare skolväg kommer att genomföras med skolorna Hemlingborg och Staffansskolan under hösten.

Kultur- och fritidsnämnden

Arbetet med att utveckla fritidsgårdsverksamheten utifrån Public Partners utredning fortsätter och under våren har rekrytering av projektledare för stärkta fritidsgårdar genomförts. Projektet har pågått under sommaren. Via fritidsgårdarna och projektet En aktiv och meningsfull fritid erbjuds Gävles unga aktiviteter under både lov, kvällar och helger. I samverkan med Brottsförebyggarna i Gävle tas ett koncept med samarbetsövningar fram som framför allt skolor ska kunna boka i Hemlingby friluftsområde. Fritid arbetar även fram ett friluftskoncept med olika gruppstärkande övningar med koppling mot friluftsliv.

Utbildningsnämnden

Vid läsårsstart 2023/24 påbörjades implementering av utbildning Gävles nya arbetsgång vid elevfrånvaro. Arbetsgången är gemensam för samtliga skolformer. Under läsåret har arbetet med att förebygga frånvaro och främja närvaro genomförts utifrån den gemensamma arbetsgången. I mars 2024 påbörjades en utvärdering av arbetsgången. Sammanställningen ovan är en del i underlaget till utvärderingen. Det är inte att förvänta att samtliga delar av den nya arbetsgången är fullt ut implementerade redan efter ett knappt läsår. Ett tydligt genomgående resultat var dock att första kontakten med vårdnadshavare, och för gymnasiet myndiga elever, var något som i hög utsträckning genomfördes i samtliga verksamheter.

Analys av indikatorerna

Elevfrånvaro grundskola

Om man jämför läsåret 23/24 med läsåret 22/23, och inte utifrån tertial, så har närvaron i grundskolan ökat från 88,9 procent till 89,6 procent. Det är marginella skillnader över tid. Generellt sett har frånvaron minskat något i grundskolornas förskoleklass till årskurs 6 medan eleverna på högstadiet har ökat sin frånvaro. Ökningen kan bero på att skolorna strävar efter att minska de anpassade studiegångarna. Enligt flera skolledare förekommer det att även om anpassningen av studiegången tas bort, gör eleverna egna justeringar och väljer att utesluta vissa ämnen.

Elevfrånvaro gymnasieskola

Närvaron i gymnasieskolan uppvisar även den en svag förbättring läsåret 2023/2024, en ökning

från 85,5 procent till 86,1 procent. På de nationella programmen har närvaron ökat från 86,9 procent till 87,3 procent. IM-gymnasiet ökade närvaron från 67,3 procent till 69,5 procent. Att frånvaron är högre på IM-gymnasiet är förväntat, eftersom flertalet elever där har just frånvaro som största utmaning och anledning till att de inte uppnått gymnasiebehörighet. Frånvaron totalt är något högre för flickor, 14,1 procent mot pojkarnas 13,4 procent. Vad gäller den oanmälda frånvaron är förhållandena omvända, med 3,8 procent för pojkarna och 2,8 procent för flickorna.

Skattning om livet (åk 4), skattning 1–10

Eleverna har svarat på frågan "Om du tänker på hur du har det. Välj den siffra som passar bäst." Medelvärde från en fråga och frågorna är en skattning mellan 1–10, ju högre siffra desto bättre. Resultatet 8,68 visar att en huvuddel av eleverna i åk 4 skattar att de har det bra.

Skattning om livet (åk 7), skattning 1–10

Eleverna har svarat på frågan "Om du tänker på hur du har det. Välj den siffra som passar bäst." Medelvärde från en fråga och frågorna är en skattning mellan 1–10, ju högre siffra desto bättre. Resultatet 7,74 visar att en huvuddel av eleverna i åk 7 skattar att de har det bra. Samtidigt är resultatet lägre i åk 7 jämfört med i åk 4, vilket visar att eleverna i åk 7 i mindre utsträckning ser positivt på hur det har det jämfört med eleverna som går i åk 4.

Trygghetsindex föräldrar förskola, skattning 1–10

Indexvärdet består av tre frågor. På två av frågorna finns ingen skillnad i resultat mellan vårdnadshavare till pojkar respektive flickor. På frågan om barnet trivs på förskolan är vårdnadshavare till flickor mer positiva i sina svar än vårdnadshavare till pojkar. Målvärdet uppnås.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Elevfrånvaro grundskola		10,8 %	 Minska	
Elevfrånvaro gymnasium		13,9 %	 Minska	
Skattning om livet (åk 4), skattning 1–10		8,68	 Öka	
Skattning om livet (åk 7), skattning 1–10		7,74	 Öka	
Trygghetsindex föräldrar förskola, skattning 1–10		8,7	 Öka	

Arbetsmarknadens behov ska än mer styra vägledning till och innehåll i utbildningar

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Fokus under året har varit på planering inför kommande förankringsprocess med chefer, vilken startar i oktober.

Omvårdnadsnämnden

Omvårdnadsnämnden är en aktiv part i Vård- och omsorgscollege, i samarbete med Utbildningsnämnden.

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnd

Vuxenutbildningen genomför "dimensioneringsuppdraget" som innebär att de i samarbete med andra vuxenutbildningar och gymnasieskolor i Gästrikland säkerställer att de utbildningar som ges bättre matchar behoven hos arbetsgivare. Vuxenutbildningen samverkar även med branscher för att se deras behov nu och framåt.

Samtal förs fortlöpande med arbetsgivare i branschen i syfte att säkerställa APL-platser på yrkesprogram.

Utbildningsnämnden

Åtgärder utifrån behovet att öka andelen platser på yrkesprogram är bland annat inriktningsgaranti och flytt av VO i syfte att skapa utrymme för utökning av berörda program.

Analys av indikatorerna

Gävle kommun ska matcha Skolverkets bedömning av utbud för yrkesprogram

På utbildning Gävles gymnasieskolor erbjuder läsåret 2024/25 i årskurs 1 364 utbildningsplatser på yrkesprogram, vilket är 35,3 procent av det totala antalet utbildningsplatser. Läsåret 2023/24 var 36,7 procent av eleverna på utbildning Gävles gymnasieskolor inskrivna på ett yrkesprogram. Vid en sammanräkning av samtliga kommunala och fristående gymnasieskolor i Gävle och Sandviken ökar andelen elever inskrivna på yrkesprogram till 49 procent. I Skolverkets planeringsunderlag för gymnasial utbildning 2023 görs bedömningen att fördelningen av utbildningsplatser i Gävleborgs län för att möta arbetsmarknadens behov bör vara 49 procent högskoleförberedande program och 51 procent yrkesprogram.

Gävle kommun ska matcha Skolverkets bedömning av utbud för högskoleförberedandeprogram

24/25 var andelen utbildningsplatser åk 1 högskoleförberedande program 64,7%. Inskrivna elever läsåret 23/24 var på HP 63/3%. Sammanräknat med fristående skolor och Sandviken blir andelen 51%.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Gävle kommun ska matcha Skolverkets bedömning av utbud för yrkesprogram		35,3 %	51 %	
Gävle kommun ska matcha Skolverkets bedömning av utbud för högskoleförberedandeprogram		64,7 %	49 %	

Utbildningskedjan ska leda till att fler kommer i arbete

Kommunens verksamheter

Samhällsbyggnadsnämnden

För att underlätta att allt fler ska komma ut i arbetet har Bygg och miljö haft sju praktikanter under 2024. Fem stycket läser kvalificerad yrkeshögskoleutbildning till bygglovshandläggare och två läser Samhällsplanerarprogrammet på Gävle högskola.

Kultur- och fritidssektorn

Kultur tar regelbundet emot praktikanter från årskurs 8 med mål att utbildningskedjan ska leda till att fler kommer i arbete samt synliggöra kultursektorn och möjligheterna till yrken inom kultur.

Omvårdnadsnämnden

Nämnden arbetar aktivt med nystartsjobb, och nu har samtliga vård- och omsorgsboenden nystartsjobb i form av servicebiträden i verksamheten.

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnd

Vuxenutbildningen har en särskild samordnare som givits uppdrag att under slutet på yrkes- och kombinationsutbildningar matcha ut elever mot arbetsgivare för att eleverna i än högre grad ska nå anställning efter slutförd utbildning.

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnd

Vuxenutbildningen ingår dels i ett strategiskt samarbete med strategiska chefer hos bland annat Arbetsförmedlingen, dels ett dagligt operativt utförande samarbete kring enskilda elever. Insatser här är bland annat samarbeten rörande näringslivets behov av kompetens, för att avgöra, starta och genomföra efterfrågade utbildningar.

Gavlegårdarna

Uppbackade av ett samarbetsavtal med Gavlegårdarna håller ungdomsgårdar och fritidsklubbar sina verksamheter öppna och får möjligheter att erbjuda barn och ungdomar kreativa och lärande miljöer där det i förekommande fall även erbjuds hjälp med läxläsning.

Gävle hamn AB

Gävle Hamn AB är i samtal med Utbildning Gävle för att möjliggöra för elever i årskurs 8 att genomföra sin praktik på bolaget. Genom praktisk arbetslivsorientering (PRAO) kan bolaget presentera sin verksamhet för framtida arbetskraft.

Analys av indikatorerna

Basvärdet för 2024 är 6,4%. Utfallet för 2024 är 6,0%. Målvärdet ("minska") uppnås därmed.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Invånare 16-24 som varken arbetar eller studerar andel (%)		6 %	 Minska	

Observera att utfallet från MUCF sker med fördröjning och avser 2022. <https://www.mucf.se/verktyg/statistik-om-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar>

3.5.1.3 Trygghet, sammanhållning och en välfärd att lita på i hela kommunen

Barn och ungas livssituation ska förbättras i alla stads- och kommundelar

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

En fritid fri från våld/Stärkta fritidsgårdar är ett våldsförebyggande pilotprojekt som syftar till att utbilda och kompetensutveckla arbetslag på fritidsgårdarna i Andersberg, Brynäs och Bomhus i metoden Mentor i våldsprevention Fritid. Målet är trygga fritidsgårdar med kompetenta vuxna förebilder i varje stadsdel som kan erbjuda meningsfulla aktiviteter för stadsdelens unga.

Gävles olika stadsdelsnätverk är ett viktigt forum där stadsdelsnära aktiviteter planeras och samordnas med medborgare, civilsamhälle, kommunala verksamheter och bolag samt näringsliv och där styrning och ledning nu ses över för bästa utveckling framåt.

Ett våldsförebyggande arbete via Våga bry dig pågår vilket är ett våldsförebyggande arbete för våld i nära relation oberoende av plats och sker i samarbete med sektorerna, polisen och Gavlegårdarna.

Ett arbete pågår med att uppmuntra olika aktörer att regelbundet ordna aktiviteter för sverigefinska barn och unga i olika stads- och kommundelar utifrån att Gävle kommun ingår i finskt förvaltningsområde.

Arbetet med att förbättra medborgares livssituation fortsätter genom Stadsdelslyftet i Andersberg. Andreassalen har tillgängliggjorts som mötesplats och antalet föreningar och organisationer som anordnar aktiviteter ökar stadigt. Flera fritidsaktiviteter sker i stadsdelen tillsammans med Rädda Barnen, Gefle IF och andra civilsamhällesorganisationer liksom ett arbete med att involvera barn och unga samt seniorer i arbetet med att rusta utemiljön. Ett fortsatt arbete sker med att fortsätta lyfta ojämlika villkor/möjligheter som att ta sig till skolan, inom samt till och från stadsdelen på ett enkelt och tryggt sätt. Ett arbete pågår avseende satsning på rumslig tillgänglighet, ökad möjlighet för social interaktion och ökad rörlighet i och mellan stadsdelen genom arbetet med allaktivitetsyta i Andersberg.

Genom arbetet med En kommun fri från våld stärks det våldsförebyggande arbetet i Andersberg bland annat genom samarbete med Shanazi hjältar och Rädda Barnen liksom en implementering av prevention mot könsstämpling.

Genom värdeöverföringsmedel finansieras flera olika aktiviteter/projekt för att nå målet.

Exempel är Barn och Unga i Sätra där förebyggande insatser genomförs och där man arbetar relationsbyggande i etablerande och nya kanaler för att barn och unga ska ges goda och likvärdiga förutsättningar till en trygg barndom och positiva framtidsutsikter.

Aktiv Fritid arbetar med kultur- och fritidsaktiviteter till personer med funktionsnedsättning som bor i antingen grupp, servicebostad eller har stöd från det personliga stödet inom Gävle kommun.

BoKvar sker i samverkan mellan Gävle kommun och Gavlegårdarna för att förebygga att hyresgäster förlorar sin lägenhet på grund av förfallna hyresbetalningar, vanvård av bostaden eller störning.

Kommunala väktare och andra typer av trygghetsinsatser genomförs bland annat genom ett gemensamt lägesbildaarbete syftandes till att skapa en bredare och mer komplett lägesbild som respektive aktör sedan kan använda i planering av den egen verksamhet.

Socialnämnden

Stödet för föräldrar med barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) har utvecklats, och flera förebyggande insatser pågår för att motverka utanförskap och kriminalitet. Program som "Machofabriken" och "Mentor i våldsprevention" genomförs på skolor, och samarbeten med lokalsamhället fortsätter.

Kultur och fritidsnämnden

Inom ramen för finskt förvaltningsområde har Gävle Konserthus länkat från sin hemsida till

Region Gävleborgs finska översättningar med information om verksamheten. Gävle Konserthus har informerat Region Gävleborg kvartalsvis om planerat kulturutbud kopplat till Sveriges nationella minoriteter. Region Gävleborg formger ett samlat digitalt program inom ramen för samverkansmodellen.

I Forsbacka bruk planerades det under våren för en större renovering av lokalen Labbis, ett projekt som avslutats under delår 2. Labbis är brukets hjärta och genom en satsning på detta hus möjliggör vi för stiftelsen att utveckla aktiviteter och verksamhet som kommer medborgarna till gagn. Ett annat exempel på förbättring av barn och ungas livssituation i alla stads- och kommundelar är Andreassalen i Andersberg som nu är fullt renoverad och bl. a Folkteatern har genomfört uppskattade föreställningar i salen. Ett viktigt kulturcentrum för stadsdelen har etablerats och kommer att fortsätta utvecklas med evenemang och samverkan med invånarna i stadsdelen.

Sommarprogrammet från enheten Konst och kultur fick stor spridning med över 100 gratis kulturarrangemang. Programmet innehöll bland annat välbesökta konserter, stadsvandringar och stadsdelsturné med aktiviteter för barn.

För att bidra till att barn och unga ska erbjudas trygga mötesplatser i hela kommunen har även det nyktra skolavslutningsevenemanget Stolt och nykter utvecklats i samarbete med fritidsgårdarna för att nå ännu fler och ligga rätt i tiden kring kommunikation och utbud.

Fritid skapar säkra och trygga nätverk runt anläggningarna internt och externt utifrån barnens och ungdomarnas användarperspektiv med goda samarbeten mellan drift och föreningsliv. En trygghetsrond har genomförts på Träffen tillsammans med föreningar, där barn och unga mellan 7–20 år samt ledare deltog. Belysningen är åtgärdad på Brynäsullen efter tidigare trygghetsrond på området under 2023. Fritid har även anordnat samverkansmöten gällande istider, med syftet att tydliggöra, säkerställa kvalitén och kvottiderna samt att skapa en rättvis och jämställd fördelning kring istider och optimera nyttjandet av ishallarna.

Fritid skapar trygga mötesplatser för barn och unga i syfte att öka antalet aktiva. Genom konceptet "Fjärrans Högare" kan barn, från året de fyller 12 år, få bada utan vuxen om barnet kan visa på simkunnskap genom ett simtest. Under första halvåret går samtliga medarbetare inom Fritid utbildningen inom HBTQI för att ge goda förutsättningar att erbjuda en aktiv fritid på likvärdiga villkor utifrån behov och förutsättningar.

Under året har totalt ca 4,5 mkr betalats ut i stöd till föreningar med barn och ungdomsverksamhet. På grund av ökade kostnader för foder och stallströ har ett tillägg betalats ut till ridskoleföreningarna. Beslutet om att göra ett tillägg grundar sig i att sänka trösklarna för deltagande i fritidsaktiviteter och i målet att stärka flickors deltagande. Stödet motverkar höga höjningar av deltagaravgifter.

Under våren genomfördes en SPRINT- vecka med syfte att se över hur Hemlingby spårcentral ska kännas mer välkomnande, tillgänglig och trygg för besökare och främja ovana och nya friluftsutövare att våga utforska Hemlingby friluftsområde. Spårcentralen är idag inte utformad efter dagens krav och önskemål om tillgänglighet. Hemlingby är ett tätortsnära friluftsområde och många människor kommer många gånger i en första kontakt med djur och natur i området. Det är viktigt med en bra start för att få en fin upplevelse och ge mersmak att vilja komma tillbaka.

Utbildningsnämnden

Utbildning Gävle genomför årligen en föräldraenkät. Resultatet från 2024 visar att vårdnadshavare med barn i pedagogisk omsorg är mycket nöjda med verksamheten. Som indikator för målområdet används ett indexvärde från föräldraenkäten som vänder sig till vårdnadshavare i förskolan. Indexvärdet 2024 ligger något högre jämfört med föregående år. Svarsfrekvensen var 72 procent, vilket är betydligt högre än svarsfrekvensen tidigare år. Gävlemodellen är en strategi med syfte att på systematisk basis kunna arbeta långsiktigt med trygghetsfrågor, studiero och kvalitetsarbete. Skolorna i Gävle arbetar inom ramen för Gävlemodellen, men insatserna utgår från respektive skolas specifika förutsättningar och aktuella behov.

Skolklimatindex för grundskolans åk 4–9 är indikator för målområdet trygghet, sammanhållning och en välfärd att lita på i hela kommunen. Vårens kartläggning visar att värdet på skolklimatindexvärdet har försämrats. Resultatet är bättre i årskurs 4-6 jämfört med 7-9.

Trenden över tid är svagt nedåtgående för båda åldersgrupperna. Vårens kartläggning visar att flickor känner sig mindre trygga i skolan och är mer utsatta på nätet.

Utifrån Gävlemodellens arbete mot mobbning har Högskolan i Gävle undersökt varför grundskoleflickor upplever sig själva som offer för mobbning och att identifiera strategier för att komma till rätta med denna fråga. Denna studie syftar till att undersöka hur skolpersonal identifierar fenomenet nätmobbning bland elever i olika könsggrupper (flickor och pojkar) och vilka strategier de tillämpar för att minimera förekomsten av nätmobbning bland elever i grundskolan. Inför höstens kartläggning har enkäterna för de yngre eleverna reviderats så att frågor om kränkningar på nätet finns med.

Trygghetsteam som har i uppdrag att driva och utveckla det främjande och förebyggande trygghetsarbetet samt att vara ett stöd i kränkingsutredningar. Teamen hanterar också svårare kränkningar på förskolan. Under hösten 2024 påbörjas utvecklingen av en version av Gävlemodellen anpassad för förskolor, med målet att förebygga diskriminering, kränkande behandling och mobbning genom "Fokusgrupp Trygghet". Detta kommer att ligga till grund för en utbildningsinsats där alla medarbetare deltar.

Samhällsbyggnadsnämnden

Genom att genomföra aktiva dialoger och praktiska övningar med barn och unga i syfte att inhämta behov och kunskap samt att skapa förståelse för den demokratiska processen har barnperspektivet inarbetats i investeringsprocessen där barn och unga berörs. Nämnden anlägger och bygger om samt underhåller lekplatser och aktivitetsytor årligen enligt beslutad investeringsplan. Nämnden deltar aktivt i Stadsdelslyftet Andersberg och har arbetat fram ett förslag på omvandling och upprustning av delar av parkmarken i syfte att samla fler målgrupper och stärka integrationen.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Barn i befolkningen som ingår i familjer med ekonomiskt bistånd, andel (%)	 Ok		 Minska	 Uppnås

Samhället ska möta psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk med en bredd av tidiga förebyggande insatser

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen samordnar och utvecklar det våldsförebyggande arbetet i Gävle kommun i samverkan med övriga aktörer och med fokus på forskning och omvärldsbevakning samt planering, strukturering och samordning av brottsförebyggande aktiviteter. Under året ska verksamheten för färdigutbildade Shanazi hjältar utvecklas samt vidareutvecklas med en tjejverksamhet, Shanazi hjältinnor.

Ett arbete med "Det handlar om trygghet" tillsammans med Rädda Barnen, utbildningsnämnden samt socialnämnden pågår avseende utbildningar om våld riktat till skolpersonal, lektionsupplägg för elever samt utveckling av digitalt samtalsverktyg för våra samtal med barn. En fritid fri från våld/Stärka fritidsgårdar är ett våldsförebyggande pilotprojekt som syftar till att utbilda och kompetensutveckla arbetslag på fritidsgårdarna i Andersberg, Brynäs och Bomhus i metoden Mentorer i våldsprevention Fritid. Målet är trygga fritidsgårdar med kompetenta vuxna förebilder i varje stadsdel som kan erbjuda meningsfulla aktiviteter för stadsdelens unga.

Projekt prevention könsstämpning kommer att genomföras i stadsdelen Andersberg under året i samverkan med Region Gävleborg. Uppdragets syfte är att upptäcka och förhindra könsstämpning, främst med fokus på kunskapshöjning och interna processer.

Ett våldsförebyggande arbete via Våga bry dig pågår vilket är ett våldsförebyggande arbete för våld i nära relation oberoende av plats och sker i samarbete med sektorerna, polisen och Gavlegårdarna.

Utifrån kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet har en brottsförebyggande strategi för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete tagits fram med en tillhörande lägesbild över brottsligheten innehållande en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser.

Under året har kommunstyrelsen tillsammans med övriga kommunen samt andra aktörer genomfört en kampanjvecka mot narkotika i syfte att medvetandegöra och få igång ett samtal om narkotikaanvändning och dess konsekvenser för individen och samhället.

Uppföljning av riktade insatser utifrån statsbidrag för Psykisk ohälsa har genomförts. Att utvärdera och analysera effekter av det arbete som gjorts med medlen är nödvändigt för att kunna utveckla arbetet vidare. Planering för insatser tillsammans med riksorganisationen föreningen "Frisk och Fri" har påbörjats genom samarbete med Region Gävleborg. Ett utvecklat samarbete med Valfärd med fokus på psykisk ohälsa och suicidprevention har etablerats. Arbetet ledde även fram till att enheterna utforskar nya samarbetsytor inom fler områden.

Socialnämnden

Projektet "Bostad först" startade i januari 2024, men har haft en långsam start med få ansökningar. Samverkansproblem med vissa bostadsbolag har försvårat arbetet. Handläggare arbetar aktivt med att informera hemlösa om projektet och att förbättra samarbetet med bostadsbolagen.

Nämnden har framgångsrikt minskat externa placeringar och ökat insatser för att hantera HVB-placerade ungdomar på hemmaplan. Under 2024 har 16 ungdomar tagits hem från HVB-placeringar, och samarbetet mellan olika enheter har förbättrats för att undvika nya placeringar. Nämnden fortsätter sitt arbete med SSPF (skola, socialtjänst, polis, och fritid) för att erbjuda intensiv vård till ungdomar i riskzonen. Hittills har 6 ärenden hanterats och fler planeras i samband med skolstarten. SIG-teamet, som arbetar med ungdomar i risk för kriminalitet, har tagit emot 19 ärenden under året. Målen för SSPF och SIG förväntas uppnås, trots vissa mindre avvikelser i genomförda aktiviteter.

Samverkan med regionen och BUP har lett till ett bättre stöd för familjer och barn, trots att besparingar har påverkat vissa delar av verksamheten. Fältgruppens arbete med skolor har minskat på grund av dessa besparingar, men prognosen för hösten är positiv med förväntad ökning av samarbete.

Omvårdnadsnämnden

Omvårdnadsnämnden har genomfört utbildningar i psykisk hälsa (ABC) för personal inom Valfärd Gävle. Dessa utbildningar sker sex gånger per år, men statsstödet för 2024 har dragits tillbaka, vilket kräver en omprövning av insatserna för 2025. Ett stöddokument för suicidprevention och psykisk ohälsa för hemtjänstpersonal är under utveckling och beräknas vara klart hösten 2024. Det syftar till att öka personalens förmåga att identifiera psykisk ohälsa och agera vid oro.

Kultur och fritidsnämnden

Den nya enheten Mötesplatser och unga fortsätter representera Sektor Livsmiljö i BIG (Brottsförebyggarna i Gävle). Vi arbetar med våldsförebyggande insatser genom utbildningar, utåtriktad verksamhet och deltar i olika nätverk. Ett exempel är SSPF, skola, socialtjänst, polis och fritid som genom samverkan, stöd och tidiga insatser bidrar till att förebygga psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk samt motverkar våld. BIG har under delår 1 träffat skolledare på nätverksträffar vilket har lett till fler förfrågningar kring insatser från personalgrupper på skolor i Gävle kommun. Det pågår ett arbete kring digitalisering av föreläsningsutbudet (webbinarium) för att utveckla det förebyggande arbetet inom Konsument Gästrikland. Finns inte möjlighet att erbjuda en föreläsning på plats, ska det finnas ett komplement till detta. Vi har under första kvartalet genomfört föreläsningar till föräldrar om privatekonomi och barnsäkerhet. Det har främst varit på familjecentraler i Gävle och Sandviken. Vi har även deltagit som föreläsare på en inspirationsdag för hela Gävleborgs län anordnad av Region Gävleborg. Syftet var att utbilda personal på BVC och familjebehandlare om vår verksamhet, för att de lättare ska kunna förklara till föräldrar vad för hjälp vi erbjuder.

Fritid arbetar för att främja aktiva lov för barn och unga, i samverkan med föreningar samt kulturskolan och SLS. I enlighet med Idrottspolitiska programmet kommer detta arbete fortgå. Badet har öppett 364 dagar per år och ger möjlighet till både träningsaktiviteter i vatten, i gym

och i idrottshall. Det erbjuds även hälsosamma bastusittningar och lokalerna uppmanar till rörelse genom lek. Under sommaren erbjuds även utegym och spontanaktivitet på gräsplanen intill utomhusbassängerna. Anläggningen hyrs också ut till föreningar så att verksamhet kan pågå även när badet är stängt. Fritids medarbetare har utbildats i hot och våld och det planeras en utbildning om att möta dagens ungdomar i spontanidrott, för att öka säkerheten och kunskapen om att möta barn och unga i olika situationer.

Utbildningsnämnden

Elevhälsan har en omfattande samverkan och är drivande i det brottsförebyggande arbetet inom BIG. I ett antal samverkansforum inom Gävle kommun såsom våldspreventivt arbete, förebyggande av våld i nära relationer och tryggare Gävle är elevhälsan en del. Utbildning Gävle har utbildat åtta medarbetare till instruktörer i Första hjälpen till psykisk hälsa (MHFA, "mental health first aid"), insatsen fortgår under kommande läsår. Det är en satsning tillsammans med Region Gävleborg för att möta upp behovet av ökad kunskap kring psykisk ohälsa och hur man kan bemöta och hjälpa elever genom att känna igen tecken på psykisk ohälsa. Elevhälsans och Region Gävleborg har under läsåret 2023/24 genomfört samverkansprojektet "När ångest blir ett problem i skolan". Uppdraget har genomförts i form av föreläsningstillfällen för skolpersonal om ämnet psykisk ohälsa. Syftet var bland annat att öka kunskapen om ångest för att lättare kunna bemöta/hindra uppkomst av psykisk ohälsa. Under läsåret genomfördes femton föreläsningstillfällen inför totalt cirka 600 skolpersonal. Ytterligare en skola har önskat få föreläsningen utanför projektiden, under hösten läsåret 2024/25. I princip samtliga av kommunens högstadieskolor och gymnasieskolor samverkar med Drogfri skola, socialtjänstens fältpersonal samt polisen.

Samhällsbyggnadsnämnden

Varje år deltar nämndens verksamheter i trygghetsvandringar och ansvarar för att genomföra de prioriterade åtgärderna som framkommit. I investeringsplanen ingår årligen en handlingsplan för belysning för att öka tryggheten i befintlig miljö genom att komplettera med belysning. Bland annat genomförs åtgärder i Sättra utifrån underlag från trygghetsvandring. Resultatet av trygghetsvandringen i Bomhus kommer att inarbetas i kommande handlingsplaner för 2025 och framåt. Övriga behov som exempelvis färre buskage som inkommer från trygghetsvandringar prioriteras och åtgärdas i ordinarie drift och skötsel eller inkluderas i underhållsplaner. För att förebygga missbruk av bland annat tobak har nämnden under året genomfört ett större andel kontroller av de verksamheter som säljer tobak. Kontrollen har bland annat fokuserat på att personer under 18 år inte ska få möjlighet till att köpa tobak.

Gävle ska bli en mer äldrevänlig kommun

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Inom ramen för äldrevänlig kommun fortsätter samarbetet med civilsamhället, exempelvis Hjärnkoll och Vuxenskolan. Vi etablerar nya kontakter för eventuellt nya innovativa aktiviteter samt följer/driver initiativen mot ofrivillig ensamhet.

Omvårdnadsnämnden

Trots besparingar har arbetet med att utveckla träffpunkter för seniorer fortsatt. Sammanslagning av träffpunkter har genomförts framgångsrikt, och volontärsamordning samt uppsökande samtal till seniorer fortskrider. Digitala träffpunkter och projekt för att motverka ofrivillig ensamhet fortsätter enligt plan. Utmaningar finns kring personalens utbildningsnivå, där 30 % saknar undersköterskeutbildning, men 39 medarbetare genomgår validering för att åtgärda detta.

Kultur och fritidsnämnden

Kultur och fritidsnämnden fortsätter att utveckla det generationsöverskridande arbetet i kulturutbud och kultur för äldre och unga. Ett gott exempel är de föreställningar inom

Kulturtrappan som spelats på Hemlingborg för både barn och äldre, en del i att främja kultur- och fritidssatsningar för äldre. Ett annat exempel är Per Fhager-utställningen Soft Pixels 2 på Gävle Konstcentrum med tillhörande aktiviteter som varit framgångsrik och lockat både vuxna och unga, helt i linje med våra ambitioner kring generationsöverskridande verksamhet. Nämnden fortsätter utveckla arbetet med Kultur för äldre, en uppskattad insats som medverkar till att Gävle ska bli en mer äldrevänlig kommun. Gävle Konserthus har i uppdrag att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse samt att erbjuda upplevelser av levande musik på högsta professionella och internationella nivå. Detta genomsyrar hela verksamheten och bedrivs i samverkan mellan administration, orkester och dess konstnärlige ledare. Fritid bidrar till en aktiv fritid för pensionärer genom att subventionera tider i bad- och idrottsanläggningar.

Utbildningsnämnden

Hemlingborg, som är ett Sverigeunikt hus där verksamheter från förskola, vård. och omsorgsboende samverkar och möter varandra i gemensam användning av lokaler och resurser, startade upp 2023. Här möter barn och elever från förskola och skola dagligen äldre som bor på Hemlingborgs vård- och omsorgsboende.

Samhällsbyggnadsnämnden

Utifrån handlingsplanen för en äldrevänlig kommun har beställning av bänkar gjorts och under hösten kommer de att placeras ut på Brynäs, i Valbo samt några platser i centrala Gävle. Nämnden bidrar till att förbättra äldres möjligheter att leva ett hälsosamt och oberoende liv samt att öka äldres delaktighet i samhällsfrågor genom dialoger med Gävle kommuns pensionärsråd. Nämnden arbetar med aktiviteter utifrån Handlingsplan för Gävle- en äldrevänlig kommun, bland annat med att skapa fler sittmöjligheter och underhålla de som finns. Övriga insatser som främjar en god livsmiljö för äldre är åtgärder enligt Handlingsplan för kollektivtrafik samt Handlingsplan för trafiksäkerhet och framkomlighet, exempelvis sänka kantstenar. Den av nämnden framtagna handboken säkerställer en standardutformning av allmänna ytor som är tillgänglighetsanpassade. Handboken anger en standard för kommunens utformning av offentliga miljöer och säkerställer tillgänglighet.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Kommunen är en bra plats att bo och leva på för 65+, andel (%)	 Ok	99,2 %	 Öka	 Uppnås

Personer med funktionsnedsättning ska ha större inflytande över frågor som berör dem

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Utbildning i universell utformning i samhällsplanering har skett under året, riktat till tjänstepersoner, politiker och funktionsrättsrådets föreningar. Fokus var kunskapshöjande information och dialog om kommunens arbete med universell utformning inom samhällsplanering och fysisk miljö.

Inom stadsdelslyftet är intersektionalitet ett viktigt perspektiv, där bland annat tillgänglighet har varit en central del. Vid både renoveringen av idrottshallen och Andreassalen, samt vid möbleringen i Andreassalen, har tillgänglighet beaktats för att skapa en miljö som passar människor med olika behov. Kommunstyrelsen omvärlds bevakar och sprider utbildningar som är mer fördjupande utifrån olika verksamheters behov.

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnden

Personer med funktionsnedsättning får själva avgöra hur mycket de vill och kan arbeta, och planeringen sker utifrån deras individuella förmåga och önskemål om arbetsplats, arbetsuppgifter och arbetstid. En kartlägnings- och matchningsgrupp har utvecklats för att

förbättra placering och byte av plats. En testpilot med uppsökande arbete har införts för att öka närvaron i daglig verksamhet. Mätningar av framstegen sker vid helår, och indikatorerna visar att målen förväntas uppnås, trots vissa mindre avvikelser.

Brukare kan välja om och hur de vill inkludera anhöriga i sin planering och dagliga verksamhet. Anhörigkvällar hålls en gång per år för att informera om verksamheten. Målen om att inkludera anhöriga följs upp under tertiäl 3, och verksamheten levererar enligt plan.

Brukarna har möjlighet att påverka sin vardag genom delaktighetsslingor och arbetssamtal. Sex delaktighetsslingor är planerade under året, och brukarna har möjlighet att byta arbetsplats om de önskar. 73 % av deltagarna har bytt arbetsplats under delåret. Indikatorerna visar att målen om delaktighet och arbetssamtal förväntas uppnås.

Kultur och fritidsnämnden

Varje år arrangeras en deltävling av den nationella tävlingen Funkisfestivalen i Stora Gasklockan. Funkisfestivalen är en melodifestival för personer över 15 år med funktionsnedsättning och bidrar till att möjliggöra för en större delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Vinnaren representerar sedan Gävle i en semifinal i Stockholm. Funkisfestivalen anordnas av Gävle Kommun i samarbete med KF Heros, Medborgarskolan och föreningen Funkisglädje.

Alla medarbetare inom Konsument Gästrikland har deltagit i fortbildning om att möta personer med NPF-diagnoser, ett steg i arbetet mot att personer med funktionsnedsättning ska ha större inflytande över frågor som berör dem.

Fritid har sökt och beviljats byggnation av träramper från brygga till vindskydd och dass på Vitgrund, det bidrar till förbättrad tillgänglighet på ön. Det arbetas kontinuerligt för att skapa och anpassa meningsfull sysselsättning inom friluftslivet och Hemlingbystugan för människor med funktionsnedsättning.

En tillgänglighetsanpassning i Brynäsvallens ishall har genomförts under året. En takskena monteras i taket och en kort skena monteras utanför isen för övning av hopp utan att ta istid i anspråk. Denna investering främjar flera av idrottspolitiska programmets prioriterade målgrupper där konståkningsföreningarna, med mestadels flickor, och paraidrotten är de största användarna. Förutom dessa grupper kan även skolan eller andra testa att åka med sele och den kan vara ett hjälpmedel för de som aldrig har provat att åka skridskor.

På Fjärran Högderbadet erbjuds hjälpmedel såsom specifika omklädningsrum för de som inte kan eller önskar byta om med andra, duschsängar i omklädningsrum, hissar vid bassängerna, ramp för rullstolar och barnvagnar i utomhusbadet och automatisk dörröppning in/ut i anläggningen men även mellan simhallarna. I år har ytterligare en ramp byggts vid idrottshallen vilket säkerställer säker utrymning. Valbobadet ger möjlighet till föreningar att hyra och bedriva badverksamhet för personer med funktionsvariation utifrån det höj- och sänkbara bassänggolvet.

Utbildningsnämnden

Ett samarbete mellan Utbildning Gävle och Arbetsmarknad och stöd, "Från Skola till arbete – sammanhållet stöd för unga med funktionsnedsättning" startade i januari 2024 och planeras pågå till sista december 2025. Syftet med projektet är att upprätta och erbjuda målgruppen unga med funktionsnedsättning ett sammanhållet och riktat stöd för att etablera sig på arbetsmarknaden. Utformningen av nybyggnation och renovering av Gävle kommuns förskole- och grundskolelokaler styrs av Övergripande funktionsprogram för Utbildning Gävle. Där fastställs att den fysiska lärmiljön ska vara likvärdig och bidra till att alla barn/elever ska känna sig trygga och välkomna, oavsett funktionsvariation, social eller kulturell bakgrund.

Samhällsbyggnadsnämnden

Nämnden bidrar till att personer med funktionsnedsättning ges ett större inflytande över frågor som berör dem genom kontinuerlig dialog med Gävle kommuns funktionsrättsråd. Särskilda insatser som främjar en god livsmiljö är nämndens åtgärder enligt handlingsplan för kollektivtrafik samt handlingsplan för trafiksäkerhet och framkomlighet.

Gävle kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare

Kommunens verksamheter

Kommunstyrelsen

Sedan mer än ett år tillbaka pågår ett arbete med att analysera och planera för hur vi på bred front bör agera för att sänka sjukfrånvaron ytterligare. Satsningarna innehåller bland annat det så kallade hälsopulsarbetet, steglösa sjukskrivningar, nya ledarskapsprogram samt hälsosatsningar för individer. Ett exempel på det senare är att en e-utbildning i stresshantering, ursprungligen beställd av Utbildning Gävle, gjorts tillgänglig för hela kommunen i vårt kompetenshanteringssystem.

Under året har mycket tid lagts på att planera en satsning på timvikarierna i Gävle kommun. Idén är att på olika vis rusta och stärka dem för att de ska kunna få bättre förutsättningar i sitt viktiga arbete. Det tjänar de själva på, men också verksamheterna och gävleborna. En ansökan om ESF-medel för att finansiera stora delar av satsningen sker också, och i december ges besked om ESF kommer att delfinansiera denna satsning.

Arbetsmarknad och funktionsrättsnämnden

Arbos har hjälpt 298 personer att gå från försörjningsstöd till egen försörjning, varav 44 % genom arbete. Antalet personer med försörjningsstöd har minskat, liksom antalet barn i hushåll med försörjningsstöd. Framgångsrika insatser inkluderar individuellt stöd, tydlig planering och kontinuerlig kontakt med kunder.

Verksamheten arbetar med att säkerställa kvalitet inom vården genom fastställda rutiner och processer. Brister som tidigare identifierats, såsom avvikelser och läkemedelshantering, åtgärdas genom förbättrad introduktion, utbildning och digital signering. Indikatorerna visar att arbetet går framåt, även om vissa mål delvis uppnås.

Omvårdnadsnämnden

Omvårdnadsnämnden erbjuder språkutbildning på betald arbetstid och har identifierat områden för vidare kompetensutveckling under 2024. Valfärd Gävle arbetar för att minska sjukfrånvaron och förbättra arbetsmiljön. En medarbetarundersökning planeras i november. Nämnden har uppnått förbättringar i kontinuitet kring patientvård, men vissa brister kvarstår, särskilt inom läkemedelshantering och uppföljning av avvikelser. Målet för läkemedelsgenomgångar har inte nåtts, men arbetet pågår för att hantera identifierade utmaningar.

Kultur och fritidsnämnden

Gävle Konserthus genomför skyddsronder i Konserthuset utifrån framtagna handlingsplan. Biblioteket genomför kompetenshöjande insatser gällande säkerhet och trygghet i våra verksamheter, där vi även har genomfört olika aktiviteter kopplade till Handlingsplan för skydd och beredskap inom Gävle bibliotek. En första del har genomförts i samverkan med säkerhetsavdelningen. Den bestod av ett utbildningspaket i två delar. Del 1: Kunskapshöjande insats i form av föreläsning av representant från säkerhetsavdelningen. Den genomfördes vid ett tillfälle riktat till personal och ytterligare ett tillfälle riktat till allmänheten. Del 2: workshop där avdelningens personal fick öva krishantering på ett fiktivt men realistiskt scenario. Budget- och skuldrådgivarna har deltagit i årlig nationell konferens för att upprätthålla kompetens om ny lagstiftning på området samt omvärldsbevakning.

Fritid arbetar för att skapa en standardiserad och enhetlig uthyrning över hela verksamheten för att få en effektivare hantering internt och externt. Rutiner för babysimsverksamheten, sommarsimskolan samt checklistor vid introduktion för nyanställda är upprättade. Arbetet pågår med att upprätta dokument och rutinbeskrivningar för övrig simskoleverksamhet samt egenkontrollprogram för hästar, smådjur och får, motionsspår och Gästrikeleden.

Utbildningsnämnden

En ny kompetensförsörjningstrategi implementeras i nämndens verksamheter under 2024. Utbildning Gävle samverkar med närliggande lärosäten, framför allt Högskolan i Gävle, för att hitta nya former för rekrytering av lärare. Gävle kommun befinner sig på ett motsvarande rikssnitt när det gäller lärarbehörighet i grundskolan, medan vi i de övriga skolformerna ligger över rikssnittet.

Samhällsbyggnadsnämnden

Under 2024 har HR introducerat chefer inom Livsmiljö hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska genomföras i det dagliga arbetet, samt hur det nya tillvägagångssättet för årlig uppföljning går till. Under våren har HR startat upp Chefsdialog som är ett mötesforum för alla chefer inom Livsmiljö. Ett forum som syftar till kompetenshöjning inom vissa teman, utbyta erfarenhet, få inspiration och lära av varandra. Temat för 2024 är kommunikativt ledarskap. Hösten 2024 startar HR upp utvecklingsarbetet med att ta emot praktikanter, genom att påbörja en kartläggning inom sektorn, samt utveckla och säkerställa att sektorn ger en god och likartad introduktion. Målet och aktiviteterna går i linje med Gävle Kommuns kompetensförsörjningsstrategi.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
NPS, Net Promoter Score, från Medarbetarunder söknigen ("Jag kan rekommendera andra att arbeta i Gävle kommun") skattning 1-5.		0	 Öka	
Sjukfrånvaro totalt bland tillsvidareanställda, kommun, andel (%)		6,7 %	 Minska	

3.5.1.4 Påtagligt förbättrat företagsklimat i Gävle

Bättre förutsättningar ska skapa möjligheter för fler företag att etablera sig i Gävle

Kommunens verksamheter

Beslut har tagits om att inrätta en tvärspektoriell etableringsfunktion och funktionen har startats upp/implementerats under våren 2024. Syftet är att tidigt belysa möjligheter och utmaningar med etableringsförfrågningar, utifrån de kommunala ansvarsområdena. Detta för att kunna ge tydligare och snabbare svar till företagare/etableringsförfrågningar.

Arbetet med att ta fram verksamhetsmark för näringslivets behov fortsätter. I år har tre tomter i Ersbo syd släppts till marknaden, varav två har sålts. Under hösten och vintern 2024/2025 kommer resterande tomter i den första etappen (totalt 45 hektar) att släppas till försäljning. Trots lågkonjunktur har det under tertial 2 varit fortsatt stort intresse för kommunal verksamhetsmark, utifrån de antalet förfrågningar som kommer in. Först när resterande markområden läggs ut på marknaden kan dock en tydligare analys göras kring hur efterfrågan de facto ser ut.

De prognosticerade intäkterna för såld kommunal verksamhetsmark har minskat rejält jämfört med ursprunglig budget. Det finns två huvudanledningar till det. Projekten har fått revidera intäktsprognosen utifrån försenade tidplaner. Bedömningarna av intäkter är också mer konservativa med tanke på konjunktur och sannolikt minskad efterfrågan.

Utöver Ersbo pågår arbete på flera platser i kommunen med att möjliggöra etableringar. Ytterligare mark i Hemlingby för extern handel har detaljplanelagts och lades ut på markanvisning i tertial 2. I Västra Kungsbäck fortsätter exploateringsprojektet och detsamma gäller i både Forsbacka och Tolvforsskogen. I Fredrikskans pågår en inriktningsförändring genom att utveckla mark söder om Bönavägen, i direkt anslutning till hamnområdet, istället för norr om Bönavägen.

Sedan i våras finns det e-tjänster för samtliga ärendetyper inom bygglov. Cirka hälften av ärendena har inkommit via e-tjänsterna. Kundnöjdheten har varit väldigt hög, 90 procent av kunderna svarade att man är Nöjd eller Mycket nöjd med e-tjänsten avseende bygglov, marklov och rivningslov. Genom denna digitalisering så har det blivit lättare för kunder att göra rätt från början vilket bidrar till snabbare handläggningstider. Detta och att kunderna kan följa sitt bygglov har bidragit till en ökad kundnöjdhet. För att ytterligare öka kundnöjdheten kommer en serviceguide för att utveckla råd, service och information gällande bygglov att tas fram. Handläggarna från samtliga enheter inom Bygg och miljö har även under våren deltagit på den utbildning som Kommunstyrelsen anordnar gällande Service till Företag, där ingår metoderna från Tillväxt och tillsyn.

Under september presenterades årets ledtidsindex, ett index som mäter hur effektivt kommunerna hanterar plan- och bygglovsprocessen. Gävle kommun kom på en andra plats i kategorin stora städer. Tittar man bara på ledtider kommer Gävle kommun på en delad första plats med Västerås. Bakom mätningen står Bygg i Tid, Byggföretagen och Fastighetsägarna.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Nystartade företag, antal/ 1000 inv, 16-64 år		7,9	 Öka	
Såld verksamhetsmark (hektar)		1,1		

Service, kommunikation och återkoppling ska förbättras inom hela kommunkoncernen

Kommunens verksamheter

Gävle kommunkoncern har under det andra tertialet arbetat på olika sätt för att stärka och utveckla service, kommunikation och återkoppling.

Företagsservice, som är en väg in till kommunen för alla företagarefrågor. Fokus under det andra tertialet har fortsatt att vara att på olika sätt informera om Företagsservice till företag, tex på frukostmöten, företagsbesök, via digitala tavlor i Stadshusets reception och nyhetsbrev. Näringslivsenheten och kundjänst arbetar tillsammans för att skapa en bra Företagsservice tillsammans med den övriga kommunorganisationen. Utvärdering som kom T4-2023 visar på en stor nöjdhet med första linjens svar inklusive snabb återkoppling men att det finns synpunkter och önskemål på att stärka återkoppling utifrån ett förvaltningsperspektiv.

Vi har under andra tertialet genom sammanställning och uppföljning av indikatorer från Näringslivsprogrammet noterat att Gävle kommun har från programperiodens start och till slutet av augusti haft en förbättring inom ca 70 % av de indikatorer som finns beslutade. Inom vissa områden ser vi en stabil och försiktigt uppåtgående trend, vilket är positivt. Det finns fortsatt utvecklingsbehov inom de flesta områden samt vissa områden där kraftiga förbättringar krävs för att uppnå politiskt beslutade målvärden.

Gävle kommun har inrättat ett internt NKI/NUI-råd för att samordna förbättringsarbetet inom uppdraget service till företag, ett arbete som fortsatt under det andra tertialet och fortsätter framöver.

Sektorerna samarbetar löpande för att skapa forum för dialog och diskussion. Detta kommer till en början vara avgränsat på sakfrågor, geografiska områden eller specifika verksamheter. Tex gemensamma företagsbesök och en företagsträff har även genomförts med Näringsliv, Tekniska samt Bygg och miljö för att ta in synpunkter inför upphandlingen av Rådhusetorget.

Läs mer i styrelsers och nämnders separata målanalyser för tertiäl 2 för ytterligare exempel på dialoger och kommunikationsinsatser.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Enkät lokalt företagsklimat (Svensk Näringsliv) Sammanfattande omdöme (skala 1–6)		2,86	 Öka	

Kommunkoncernen ska samverka mer med näringslivet för en bättre kompetensförsörjning

Kommunens verksamheter

Kommunkoncernen arbetar på olika sätt för att samverka med näringslivet för en bättre kompetensförsörjning.

Kommunstyrelsens verksamhet - genom sektor Styrning och stöd - har under andra tertialet fortsatt och utvecklat arbetet, för att stärka samverkan med näringslivet för en bättre kompetensförsörjning, bland annat genom samverkansavtalet mellan Högskolan i Gävle (HiG) och Gävle kommun, där ett viktigt fokusområde är kompetensförsörjning. Vi har studentsamverkan – trepartssamverkan mellan studentkåren, HiG och Gävle kommun - bland

annat med syfte att öka akademisk kompetens i regionen samt skapa förutsättningar för goda kontakter mellan studenter och näringsliv. Det pågår processinriktat arbete via branschråd; exempelvis på IT-branschrådet där tillgång på kompetens framhålls som en stor utmaning. Här görs riktade aktiviteter för att öka kontaktytor mellan näringslivet och studenter på olika nivåer allt från grundskoleelever till högskoleelever.

Därutöver pågår också arbete inom SUA-samverkansgrupp, som är ett tvärsankteriet operativt forum där behov och utmaningar från företag och utbildningssektorn på olika nivåer bearbetas. Som exempel kan nämnas riktade företagsdialoger för att stärka upp programråd, få fler företag att ta emot APL och att fler företag är engagerade inom grund- och gymnasieskolan exempelvis inom branschprao, NTA och Trossen. Under andra tertialet har det exempelvis skett stöd till sektor Utbildning Gävle och Teknikcollage i dialogen med företag för att identifiera fler företag för att ta emot på APL för elever som valt el- och energiprogrammet. Inom andra verksamhetsområden finns också samarbeten. Gasklockorna har ett väl utvecklat samarbete med Hotell- och turismprogrammet på Polhemsskolan som bidrar till ökad samverkan för en bättre kompetensförsörjning. Omvårdnadsnämndens verksamheter deltar i Vård- och omsorgscollege enligt plan. Vuxenutbildningen, inom Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämndens verksamheter, har ett strukturerat och omfattande samarbete med näringslivet och arbetsgivare i Gävle. Utbildningar planeras i samråd med näringslivet samt i dialog med andra kommunala vuxenutbildningar via Gästrikevux, samt i dialog med gymnasieskolan i Gävle. Detta utifrån arbetet med det så kallade dimensioneringsuppdraget under 2023–2024 där större vikt ska läggas vid näringslivets behov vid planering av utbildningar på gymnasium och vuxenutbildning. Under våren 2024 påbörjades en utredning avseende om och hur kompletterande aktörer kan bidra till undervisningen inom SFI. Utredningen planeras vara klar i november. Inom ramen för utbildningsnämndens verksamheter togs en ny huvudmannaplan för studie- och yrkesvägledningen i alla skolformer togs fram under 2023 och implementerades under vårterminen 2024. Ökat fokus har lagts på den generella vägledningen, alltså vägledning som genomsyrar hela verksamheten och involverar fler professioner än enbart studie- och yrkesvägledare. Samtliga skolor utarbetar nu lokala handlingsplaner för studie- och yrkesvägledningen som kommer att följas upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Även inom bolagens verksamheter finns inrapporterade aktiviteter.

För att säkerställa framtida kompetensbehov arbetar Gavlia-koncernen med ett antal samarbetspartners inom skolväsendet och arbetsmarknadsinstanser. Under perioden har två Teknisksprångare haft och avslutat sin praktik på Byggenheten inom Gavlia-koncernen och en ny praktikant har anställts inom ramen för praktikprogrammet. I övrigt har bland annat LIA-praktikanter, PRAO-elever och ett antal gymnasie- och högskolepraktiker och samarbeten ägt rum.

För mer information om nämndernas och styrelsernas verksamheter kopplade till det här målområdet, se respektive nämnds/styrelses T2-rapportering.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Tillgång till kompetens (företagsklimaten käten, skala 1–6)		2,67	 Öka	

Kommunkoncernen ska vara en attraktiv avtalspart som främjar sund konkurrens

Kommunens verksamheter

För att kommunkoncernen ska vara en attraktiv avtalspart som främjar sund konkurrens sker flera olika sorters insatser inom koncernen.

Inom kommunstyrelsens verksamheter har arbetet med att utveckla och stärka inköp- och

upphandlingsarbetet fortsatt varit i fullt fokus under det andra tertialet. Det kommer på sikt bland annat möjliggöra fler leverantörsdialoger. Arbetet med Gävles upphandlingsråd har fortsatt och där förs en strategisk diskussion, med kommunkoncernens representanter och näringslivet, om offentliga affärer och Gävle kommunkoncerns inköps- och upphandlingsarbete. För att ytterligare främja kunskap och information har rådet under tertialet beslutat att bjuda Företagarnas nationella expert på konkurrens- och upphandlingsfrågor till Gävle. Gävle har även genomfört en Anbudsskola under året och planerat för ny träff under hösten.

På inköps- och upphandlingsenheten fortsätter arbetet för att främja sund konkurrens genom att följa gällande regelverk. Upphandlingslagarna är antikorrptionslagstiftning. Om de följs så motverkas korrruption och godtycke i de offentliga affärerna. Genom att följa de fem principerna om proportionalitet, öppenhet, likabehandling, ömsesidigt erkännande och icke diskriminering så arbetar man aktivt mot osund konkurrens.

Genom effektiva upphandlingar inklusive ramavtalsupphandlingar inom drift, investeringar och tekniska konsulttjänster bidrar samhällsbyggnadsnämndens verksamheter till att möjliggöra att företag kan utvecklas och etableras inom kommunen. Ett exempel är att nytt ramavtal för anläggningstjänster är tecknat och verksamheten går från en leverantör till fem leverantörer i det nya avtalet. Detta avtal har möjliggjort att eventuellt två helt nya leverantörer kan komma att nyetablera sig i Gävle.

Inom ramen för omvårdnadsnämndens verksamheter har det under våren 2024 noterat avvikelser i de verksamhetssystem som följs upp. Det genererade ytterligare inhämtning av andra kompletterande uppgifter som slutligen leder till hävning av avtal med två leverantörer av hemtjänst. Hävningen baseras på manipulering av tidsregistrering, stora brister i dokumentation samt anställning av anhöriga. Hävning sker mitt i sommarperioden med stor påverkan på hemtjänst i egen regi som fick hantera en beredskap för att ta emot 75 nya kunder. Arbetet har varit synnerligen resurskrävande från april månad. Arbeta pågår inom sektorn i syfte att förbättra arbetsmetoder och bättre samverkan. Arbetet kommer även att behöva inbegripa förbättrad samverkan inom kommunen.

För mer information om nämndernas och styrelsernas verksamheter kopplade till det här målområdet, se respektive nämnds/styrelses T2-rapportering.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Företagsklimat enl. ÖJ (Insikt) - Upphandling - Index 1–100		63	 Öka	

3.5.1.5 En modern samhällsplanering som möter nuvarande och kommande generationers behov

Till det kommunövergripande målet "en modern samhällsplanering som möter nuvarande och kommande generationers behov" finns 4 målnedbrytningar samt 10 indikatorer. Till T2 rapporteringen 2024 har 5 indikatorer kunnat sammanställas och analyserat. Övriga redovisas vid årets slut då dessa endast är möjliga att analysera en gång per år.

Samhällsplaneringen bidrar till ökad trygghet och minskad segregation i kommunens alla stadsdelar och orter.

Kommunens verksamheter

Vi lever våra liv på olika sätt och i olika typer av konstellationer, men bostäderna ser ändå likadana ut som de gjort under årtionden. Allt fler människor efterfrågar lösningar som passar just deras individuella behov. Gavlegårdarna jobbar med att ge större utrymme för individuella behov i de boendeformer som finns etablerade samt innovativa lösningar som gör byggnader och boendeformerna mer flexibla.

För att genomföra rätt åtgärder behövs mer detaljerade analyser kopplat till temat boende och socioekonomi. Ett nytt visualiseringsverktyg i Power BI visar statistik på en detaljerad geografisk nivå och möjliggör att det sociala hållbarhetsperspektivet kan inkluderas tidigare i samhällsplaneringen då ojämlikheterna finns på en karta. Denna visualisering har tydliggjort segregationen inom Gävle kommun. Utifrån statistiken har bland annat en processkartläggning genomförts som visar på vikten av att få in det sociala hållbarhetsperspektivet tidigt i samhällsplaneringen. Resultatet visade också på vikten av nya arbetssätt som säkerställer att frågorna får genomslag även i ett genomförandeperspektiv.

I Andersberg pågår projektet Stadsdelslyftet där Andreassalen är ett av flera delprojekt. Andreassalen har under året erbjudit flera aktiviteter för olika målgrupper: skolbarn, seniorer, familjer och kulturintresserade vuxna. Aktiviteterna har bidragit till att människor med olika bakgrunder möts och att invånare från andra delar av Gävle kommun tagit sig till platsen. Även den interna samverkan inom kommunkoncernen stärks i och med projektet där bland annat Livsmiljö Gävle arbetat fram ett förslag på omvandling och upprustning för delar av parkmarken i syfte att samla fler målgrupper och stärka integrationen.

I januari invigdes allaktivitetshuset i Bergby. Kultur har ett närbibliotek samt nya fritidsgårdslokaler i huset, vilket kommer betyda mycket för kulturlivet i området. Under året har även Hemlingborgs vård- och omsorgsboende, som drivs med delat huvudmannaskap mellan Valfärd, Utbildning och Livsmiljö Gävle, öppnat samtliga avdelningar.

Angående skolverksamheten syns att Gävles skolresultat har förbättrats något över tid, samtidigt som resultaten på nationell nivå visar på en långsam nedgång. Skillnaderna mellan Gävle kommuns skolor har också minskat över tid. Det är uppenbart att de bakomliggande faktorerna har förbättrats.

Ett annat resultat som har koppling till målet är AB Gavlegårdarnas årliga hyresgästundersökning. Den visar att hyresgästernas upplevelse av trygghet är fortsatt hög och uppnådde det näst högsta resultatet någonsin i årets mätning. Utöver bolagets ständigt pågående arbete med att skapa trygga boendemiljöer togs ett särskilt initiativ i samband med EU-valet. Syftet var att underlätta för etablerade partier i kommunfullmäktige att bedriva EU-valskampanjarbete, under kontrollerade former, i Gavlegårdarnas bestånd. Uppföljning av initiativet visar på ett positivt mottagande från de politiska partierna medan hyresgästerna i mindre utsträckning uppskattade initiativet. Erfarenheterna från initiativet kommer att tas med i arbetet med att skapa möjligheter för ett högt valdeltagande i valet till riksdagen 2026.

Analys av indikatorerna

För detta mål ingår följande indikatorer:

- Låg ekonomisk standard på stadsdelsnivå
- Blandning av upplåtelseformer på stadsdelsnivå
- Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel (%)

I Gävle kommun har i genomsnitt 17% (2021) av invånarna låg ekonomisk standard. Samtidigt skiljer det sig mellan stadsdelarna. Skillnaden mellan området med högst andel invånare, Andersberg 2, och området med lägst andel, Stigslund-Strömsbro, är 57 procentenheter.

Områden med hög andel äganderätter, som Hille 1, Stigslund-Strömsbro 3 och Valbo 3 har även en hög andel hushåll med god ekonomisk standard. I Hille 1 är det 96% äganderätter och 5% med låg ekonomisk standard, i Stigslund-Strömsbro 3 är det 84% äganderätter och 3% med låg ekonomisk standard, i Valbo 3 är det 94% äganderätter och 4% med låg ekonomisk standard.

Områden med övervägande hyresrätter har generellt en högre andel av personer i hushåll med låg ekonomisk standard. Till exempel i Andersberg 2 är det 99,7% hyresrätter och 60% som har låg ekonomisk standard, i Nynäs-Norr 2 är det 94% hyresrätter och 52% som har låg ekonomisk standard och i Sättra 3 är det 99,6% hyresrätter och 60% som har låg ekonomisk standard.

Stigslund-Strömsbro 1 och Bomhus 2 är exempel på områden med blandade upplåtelseformer där det också finns en variation av olika ekonomiska standarder. Områdena ligger samtidigt under medelvärdet för låg ekonomisk standard för Gävle kommun.

Indikatorerna upplåtelseformer och ekonomisk standard visar på ett samband mellan upplåtelseformer och ekonomisk standard i olika områden. Samtidigt är det viktigt att ha i beaktning att prissättningen av hyresrätter har en betydande roll när man ser till sambandet mellan upplåtelseform och ekonomisk standard.

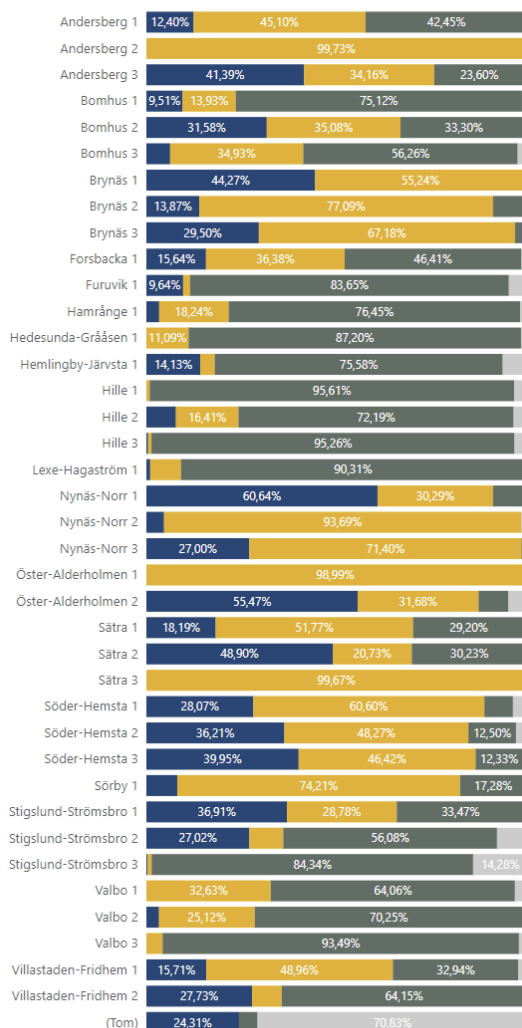
Analys av indikatorn "kommunen är en bra plats att bo på" kommer till nästa rapportering då den bygger på medborgarundersökningen som pågår just nu. Utfallet vid undersökningen från 2023 visade ett utfall på 91% fördelat på 64,6% personer som svarade att Gävle kommun är en ganska bra plats och 26,7% svarade att Gävle är en mycket bra plats att bo och leva på.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Låg ekonomisk standard på stadsdelsnivå (1)				
Blandning av upplåtelseformer på stadsdelsnivå (2)				
Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel (%)	 Ok	91,3 %	 Öka	 Uppnås

1) & 2) redovisas med kompletterande text

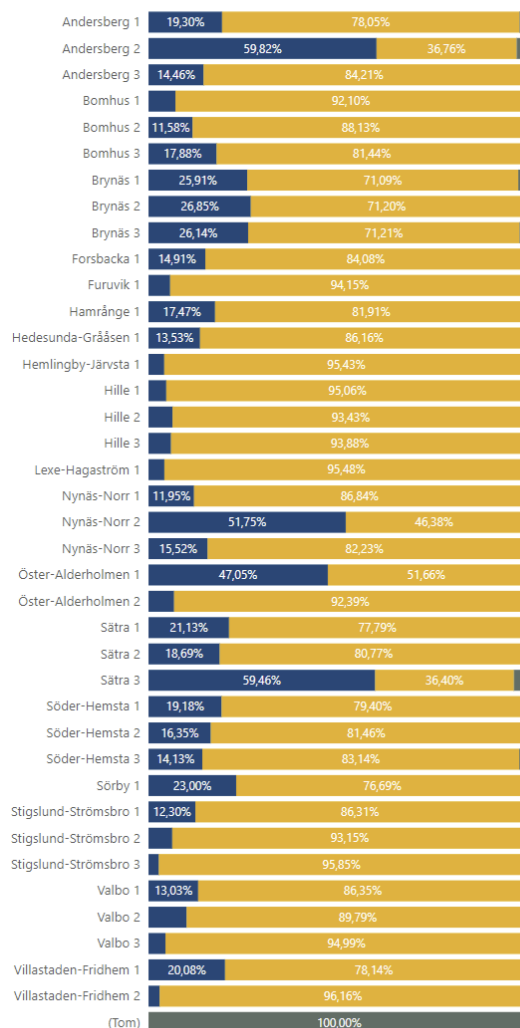
Upplåtelseform per stadsdelsområde

- Bostadsrätt
- Hyresrätt
- Äganderätt
- Uppgift saknas

Låg ekonomisk standard per stadsdelsområde

- Person ingår i hushåll som har låg ekonomisk standard
- Person ingår i hushåll som inte har låg ekonomisk standard
- Person ingår ej i hushåll
- Uppgift saknas

Gävle kommun arbetar för en hållbar och robust tillgång till vatten och energi.

Kommunens verksamheter

Trafikverket har informerat om att alla ledningar som Ostkustbanan behöver korsa ska flyttas innan 2027. För att klara av denna tidplan krävs ett kommunkoncerngemensamt arbete. Kostnaderna ska delas med Trafikverket. Allt ska förhandlas och avtalas och riskfördelningen behöver tydliggöras.

Parallellt med dessa ledningsomläggningar och andra stora investeringarna som också krävs inom VA-verksamheten pågår förnyelse och förbättring av verk och ledningsnät. Gävle Vatten har gjort en fördjupad analys och har en utökad dialog med sektorerna pågår kring prioriteringar

med anledning av Ostkustbanan.

Det pågår både strategiska och operativa arbeten kopplat till detta mål. Bland annat har en vattenstrateg anställts för att arbeta med nya lagkravet om förvaltningsövergripande planering för vattenmyndighetens åtgärdsprogram. Det handlar om genomförande och utveckling av planering och skydd kopplat till dricksvatten. Just nu pågår framtagande av åtgärdsprogram för vatten.

Inom det operativa arbetet pågår samverkan i tidiga skeden i samhällsplaneringen i syfte att skapa samordning och identifiera förutsättningar och behov samt bedöma genomförbarheten bla av den tekniska infrastrukturen. Detta sker genom beredning i det tvärfunktionella forumet NÄGG (Nya ärenden inklusive genomförandegruppen) som träffas två gånger per månad. Samverkan är en viktig framgångsfaktor som också kan medverka till att minska kommunens kostnader. Under året har energi- och klimatrådgivningen fått förstärkning på 50% i form av en handläggare från bygglovsenheten. På så sätt stärks både samverkan och resursutnyttjandet då bygglovsärendena kraftigt gått ner.

Under året har laddstationer för tunga fordon installerats och drifttagits i Gävle Hamn och i Forsbacka. Detta är en del av Energimyndighetens projekt "Regionala elektrifieringspiloterna för tunga transporter". Gävle Energis batterilager har också framgångsrikt deltagit på stödtjänstmarknaden under ett halvår och bolaget har kunnat dra stor lärdom kring tekniken såväl som marknaderna. Effekten på anslutna batterier uppgår till 238 kW. Dessa utgörs av villabatterier som har anslutit sig via aggregator. Ersättningsnivåerna har tyvärr sjunkit under 2024. Ett resultat av en kraftig ökning av kvalificerade batterier och vindkraftsparker. Gävle Energi har förutspått denna nedgång, men det har skett fortare än vad som tidigare har prognostiserats. Av dessa skäl kommer med största sannolikhet inte målet kring totala ersättningen från marknaderna nås. Oavsett följer Gävle Energi utvecklingen noggrant och stöttar kunderna i deras tankar kring flexibla resurser.

Analys av indikatorerna

För detta mål ingår följande indikatorer:

- Vattenanvändning inom våra verksamheter ska effektiviseras
- Energi inom våra verksamheter ska effektiviseras i enlighet med miljöstrategiska programmet

Indikatorn "Vattenanvändning inom våra verksamheter ska effektiviseras" visar en positiv trend. Vattenanvändningen minskade med 9% mellan perioderna T3 2022 (383l/kvm) och T3 2023 (348l/kvm). Indikatorn för perioden visar en fortsatt positiv trend för T2 2024 (340l/kvm).

För indikatorn "Energi inom våra verksamheter ska effektiviseras i enlighet med miljöstrategiska programmet" pekar trenden åt fel håll där en ökning noterats mellan T3 2022 och T3 2023. Statistik och analys tas fram för kommande rapportering.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Energi inom våra verksamheter ska effektiviseras i enlighet med MSP		150 104 MWh	 Minska	
Vattenanvändning inom våra verksamheter ska effektiviseras		340 l/kvm	 Minska	

Samhällsplaneringen ska ge invånarna tillgång till bostäder enligt den efterfrågan som finns och ska bidra till ett hållbart, innovativt byggande med god arkitektonisk kvalitet.

Kommunens verksamheter

Gävle växer inte lika snabbt som tidigare förutspåts. Antalet äldre ökar och födelsetalen minskar, samtidigt som invandringen minskar. En minskad befolkningsprognos i kombination med höga räntor och minskat marknadsdjup märks inom såväl privata som kommunala exploateringsprojekt. Detta har lett till förändrade tidplaner eller att projekt sätts på paus alternativt avslutas. Det är tydligt att kommunen behöver anpassa sin verksamhet med hänsyn till den förändrade demografin och ekonomiska situationen även inom samhällsplaneringen.

Kostnadsanpassning krävs eftersom intäkterna blir lägre och inte täcker de ökade kostnaderna. Under året har därför arbetet fortsatt med att balansera och prioritera kommunens exploateringsprojekt i syfte att nå en ekonomi i balans. Ett annat exempel på anpassning till nya marknadsläget är AB Gavlegårdarna som jobbar med att anpassa andelen studentbostäder till rådande efterfrågan.

Andra arbeten som pågår är Gavlefastigheters arbete med att utveckla digitala lösningar för automatisering av fastighetsdrift. Bolagets fastighetsbestånd är redan idag i hög utsträckning uppkopplat, men för att kunna dra nytta av den data som samlas in och möjliggöra övervakning och styrning på distans, krävs ett skifte från traditionell fastighetsförvaltning till mer datadriven verksamhet. Under 2024 drivs ett pilotprojekt i syfte att öka kunskapen om värdet av att optimera styrningen av fastigheterna med hjälp av AI. I projektet ingår totalt sex fastigheter, varav tre fastigheter styrs med hjälp av AI och tre jämförelsefastigheter styrs på traditionellt sätt. Syftet är att kunna jämföra hur energibesparing påverkas vid AI styrning jämfört med traditionell styrning.

Under våren var program för detaljplan Nyhamn ute på samråd. Ett stort event hölls ute på platsen i början av maj vilket lockade ca 400 besökare. Utifrån rådande omständigheter kopplat till befolkningsprognos och ekonomi kommer troligtvis ett genomförande att flyttas fram i tid.

Analys av indikatorerna

För detta mål ingår följande indikatorer:

- Antal färdigställda småhus i förhållande till målen i bostadsförsörjningsprogrammet
- Antal färdigställda bostäder i flerbostadshus i förhållande till målen i bostadsförsörjningsprogrammet
- Antal miljöcertifierade fastigheter i Gävle kommun

Kommunens planberedskap ligger idag på cirka 2352 bostäder varav 367 avser bostäder i småhus. Fram till och med augusti 2024 har 29 bostäder i småhus färdigställts och 62 bostäder i flerbostadshus. Ett nytt bostadsförsörjningsprogram planeras att antas av kommunfullmäktige i början av hösten. Målen i bostadsförsörjningsprogrammet anger att det under 2024 ska färdigställas 115 småhus samt 234 antal bostäder i flerbostadshus. Med nuvarande byggtakt ser inte målet ut att nås.

Slutgiltig rapport och analys av antal miljöcertifierade fastigheter kommer vid nästa rapportering.

Följande projekt är beslutade att certifieras enligt Miljöbyggnad silver och planeras att färdigställas under 2024:

- Hemlingborg
- Vasaskolan NVC
- Vasaskolan Matsal
- Skräddargården

- Agnes Kulturhus
- Klintbergsgården

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Antal färdigställda småhus i förhållande till målen i bostadsförsörjningsprogrammet *	 Mindre avvikelse	29 st	115 st	
Antal färdigställda bostäder i flerbostadshus i förhållande till målen i bostadsförsörjningsprogrammet.	 Mindre avvikelse	62 st	234 st	
Antal miljöcertifierade fastigheter i Gävle kommun		33 st	 Öka	

Samhällsplaneringen ska utgå ifrån att bygga ett robust samhälle som klarar ett förändrat klimat

Kommunens verksamheter

Under året har arbetet med klimatanpassning kommit en bra bit på väg där målet är en samordnad klimatanpassningsplan med förslag på nödvändiga åtgärder på kort och lång sikt. Skyfallskartering av Hemlingbybäcken är levererad och ett nytt kartmaterial om klimatrisker finns nu i samlingskartan. Åtgärdsprogram kopplat till Hemlingby har tagits fram och fortsatt arbete utifrån åtgärdsprogram i etapp 1 är uppstartat, vilket innefattar fördröjningsytor i västra delen av Hemlingby. Inventering av befintligt skyddsmaterial är genomförd och en analys av riskobjekt för översvämning och behov av ytterligare skyddsmaterial pågår.

En risk som identifierats är de långa ledtiderna från identifiering av behov till operativt projekt. En annan utmaning är de klimatanpassningsåtgärder kommer att kräva tillstånd hos länsstyrelsen vilket även det är tidskrävande. En viss omprioritering av åtgärder för klimatanpassning kommer behöva göras på grund av investeringsramens tidplan.

Kommunens robusthet bygger till stor del på befintlig infrastruktur och organisation. Livsmiljö Gävle arbetar för en utökad samordning med övriga sektorer och bolag genom planering av en gemensam upphandling av driften vilket bidrar till att säkra en god beredskap i kris. En god samordning leder till bättre prioritering och mer handlingskraft i respektive organisation.

Ett annat arbete med koppling till målet är Livsmiljö Gävles pågående arbete med gatutuvecklingsplan som medför en ny metodik för samhällsutveckling. Den består bland annat av enklare åtgärder samt tester och utvärdering innan eventuell investering. Detta i sin tur möjliggör att möta framtidens behov med ekonomiskt hållbara lösningar. Under 2024 drivs dessutom två större infrastrukturprojekt av Gävle Hamn AB. Iordningsställande av logistikyta på Lagunen och förstärkning av spont vid kajplats 17–19. Syftet är att hamnen ska ha en infrastruktur med hög tillgänglighet och vara rätt anpassad med avseende på dagens och framtida efterfrågan och behov.

Analys av indikatorerna

För detta mål ingår följande indikatorer:

- Andel hårdgjord/bebyggd yta i 2,5-kilometersstaden
- Andelen av befolkningen i tätorten som har tillgång till grönområde inom 300 m från sin bostad

Analys kommer till T3 rapporteringen då denna statistik endast tas fram en gång per år.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Andel hårdgjord/bebyggd yta i 2,5-kilometersstaden			 Minska	
Andelen av befolkningen i tätorten som har tillgång till grönområde inom 300 m från sin bostad			 Öka	

3.5.1.6 En ekologiskt hållbar och klimatneutral kommun

Luftkvaliteten ska förbättras och klimatutsläppen minska i takt med Gävle kommuns ansvar enligt Parisavtalet.

Kommunens verksamheter

Arbete med målsättningen om att bli klimatneutrala till år 2030 fortsätter med full kraft.

Ett större transportarbete i Gävle klimatavtal startas upp - ett tvåårigt projekt för tilldelade 6 miljoner kronor från externa medel. I klimatavtalet har man också genomfört runda bords möte med deltagarna och ett flertal arbetsgruppträffar. Just nu finns 73 aktörer som signerat Gävle klimatavtal.

Ett arbete är uppstartat kring mobilitet, detta för att formalisera Gävle kommuns transportarbete fram till år 2030.

Energi och klimatrådgivningen förstärks med en 50% tjänst under resterande del av 2024, det är en intern förstärkning från bygglovsavdelningen.

Handlingsplanen för luftkvalitet lyftes för information till nämnd innan sommaren och sen för beslut under kvartal 3 2024.

Det pågår ett arbete för att utöka samordning mellan Livsmiljö, AB Gavlegårdarna och Gavlefastigheter AB avseende gemensam upphandling av drift. Detta förväntas resultera i färre transporter och framkörningar då områdesvisa upphandlingar föreslås genomföras där samma fordon snöröjer oavsett fastighetsägare.

Fortsatt arbete pågår i skolorna för att minska matsvinnet. De upphandlade måltidsleverantörerna arbetar aktivt med frågan och matsvinnet har minskat avsevärt inom vissa verksamheter. De som har egen matlagning har lägre matsvinn jämfört med övriga. Minskningen av matsvinnet innebär bland annat att 1,2 ton mindre mat i skolorna kastades under 2023 jämfört med 2022.

En dialog har förts med Svenska Fotbollsforbundet om val av infillmaterial i syfte att välja miljövänligt alternativ vid anläggande av konstgräsplaner utifrån det nya EU-kravet. Beslut blev kork och kokos eftersom det är det bästa miljövänliga alternativet.

Analys av indikatorerna

Den procentuell minskning av territoriella utsläpp av växthusgaser jämfört med behövd minskning för att uppnå målet klimatneutralitet 2030 hamnar på ett utfall på 9% för Tertial 2. Basår för utsläppen är 2020, då var utsläppen 274 505 ton, 2030 ska utsläppen ha minskat med 80%, målvärdet blir då 54 901 ton. Från år 2022 och framåt mot år 2030 behöver utsläppen minska med 15,8 procent per år.

Indikatorn om uppmätt partikelhalt vid Staketgatan (PM10 dygn) i antal dygn som överstiger 30 µg/m3, visar på ett utfall för det andra tertialet på att vi överstiger gränsvärdet 41 ggr/år och målvärdet är att ej överstiga 35 ggr/år.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Procentuell minskning av territoriella utsläpp av växthusgaser jämfört med behövd minskning för att uppnå målet Klimatneutralitet 2030.		9 %	 Minska	
Uppmätt partikelhalt vid Staketgatan (PM10 dygn) i antal dygn som överstiger 30 µg/m3.		41 ggr/år	Minska (får inte överstiga 35 ggr/år)	

Gävle kommun ska underlätta och bidra till medborgarnas och näringslivets omställning till fossilfria och hållbara transporter.

Kommunens verksamheter

Ett större transportarbete i Gävle klimatavtal startas upp för externa medel - ett tvåårigt projekt för tilldelade 6 miljoner kronor. Projekt Gävle klimatavtal lanserar en ny fokusgrupp inom Transport och mobilitet under oktober.

Ett projekt är under framtagande för att formalisera Gävle kommuns transportarbete fram till år 2030.

Samhällsbyggnadsnämndens investeringsplan innehåller fem investeringar av gång- och cykelåtgärder 2024 och lika många förstudier planeras genomföras under året. Parallellt planeras och genomförs åtgärder utifrån Handlingsplan för kollektivtrafik och Handlingsplan för framkomlighet och trafiksäkerhet vilket allt sammantaget bidrar till mer hållbara transporter. I Investeringsplanen ingår även tre förstudier med kollektivtrafikåtgärder samt att två hållplatser

planeras att genomföras under året.

Vid entreprenad- och driftsupphandlingar ställs nu krav på HVO100 eller el som drivmedel.

Kultur och fritidsnämnden har jobbat med att möjliggöra för fossilfria och hållbara transporter och det går från och med i år att låna cyklar för en hel skolklass för att ta sig till och från kulturaktiviteter inom Kulturtrappan, information finns på Kulturtrappans sida på gävle.se.

Gävle Hamn har fortsatt sitt arbete med energioptimerat hamnkluster 2030 och en förstudie rörande elanslutning av nya containerterminalen har avslutats under tertial 2. Under sommaren har arbetet påbörjats för att igångsätta ett större projekt med syftet att containerterminalen ska kunna erbjuda elanslutning till anlöpande fartyg i slutet av 2026.

Gävlefastigheter har gjort en inventering av hur många av deras fastigheter som är berörda av den nya lagen "Lagen om laddinfrastruktur", som innebär att alla parkeringar med fler än 20 parkeringsplatser ska ha minst en laddningspunkt. Dessa krav är retroaktiva för lokalbyggnader vilket gör att 20 av Gävlefastigheters fastigheter omfattas av detta krav.

Analys av indikatorerna

Publika laddstationer/fossilfria tankstationer för olika typer av förnybara drivmedel har ökat från 46 stycken till 60 stycken under det andra tertialet.

Indikator	Status	Utfall Eladdplatser	Utfall E85	Utfall HVO100	Målvärde	Prognos Helår
Publika laddstationer/fossilfria tankstationer för olika typer av förnybara drivmedel		60			 Öka	

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Andelen av alla bostäder under 1,5 i restidskvot (kollektivtrafik/bil/cykel) till centrum Rådhusorget)			 Öka	
Andelen av nya bostäder under 1,5 i restidskvot (kollektivtrafik/bil/cykel till centrum Rådhusorget)			 Öka	

Biologisk mångfald i såväl vatten som på land ska stärkas.

Kommunens verksamheter

Ett arbete är uppstartat för att ta fram ett grön/ blått planeringsunderlag, arbetet kommer att börja med en GAP analys och leda till bl.a. nya kartunderlag.

Vattentjänstplan är uppe för beslut, ska beslutas KF.

Ett arbete med planering och genomförande av sanering av före detta Kopparfors sågverk i Norrsundet är uppstartat, detta bidrar till biologisk mångfald och ren och giftfri vardag.

Ett arbete är påbörjat för att ta fram en mörkerkartläggning för Gävle kommun.

Gävle kommun har lämnat in ett yttrande på remiss om Strömsbro kraftverk till Svea hovrätt. Det är 3:e gången som Gävle kommun yttrar sig i ärendet.

Utredning initierad för att se om återvätningsavtal kan vara aktuellt för kommunen och hur det fungerar praktiskt.

Startat ett arbete för att ta fram en lokal Livsmedelsstrategi.

Det pågår ett arbete för att ta fram en strategi för bildande av tre naturreservat under mandatperioden. I och med arbetet med genomförande av utvecklingsplanen för Boulognerskogen och en ny fiskvandringssväg främjas mångfalden också i centrala Gävle.

Gävle kommun har beviljats fiskevårdsbidrag från Länsstyrelsen för att främja gösens lek i Gavleån.

Flera av friluftsbaden har fått kompletterande sopsorteringsanordningar. Åtgärder har genomförts i Sätrespåret för att leda om vatten vid större regnväder och förhindra stora vattensamlingar i motionsspåren.

Analys av indikatorerna

Indikator kring skyddad natur/land har ökat något från 4,9% (2022) till 5%.

Vattendrag med god ekologisk status har minskat från år 2022 då vi hade ett utfall på 26 %, till att nu T2 ha ett utfall på 20%

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Skyddad natur/land, andel		5 %	 Öka	
Vattendrag med god ekologisk status, andel		20,5 %	 Öka	

Samhället ska utgå ifrån cirkulär resurshantering.

Kommunens verksamheter

Gävle klimatavtal har fortsatt arbeta med cirkulär resurshantering, deltagande företag provar att använda systemet CC build.

I planeringen inför flytten till Agnes kulturhus ser Konst och kultur inklusive Gävle Konstcentrum över vad som kan återanvändas då strävan är att utgå ifrån cirkulär resurshantering. Det som inte kan tas med till Agnes återanvänds i första hand på Kulturskolan och vid Gasklockorna, i andra hand lämnas möbler och annat till kommunens möbelpool för återbruk.

Under året genomförs förflyttningssupdrag med hållbarhet i fokus; I uppdraget *Test av återbrukspolicy* testar Gavlegårdarna sitt ställningstagande kring återbruk i samband med rivningen av bostadshusen på Markheden i Valbo.

En utbildning har hållits kring hållbarhetskrav i upphandling för Gävle kommuns inköpsamordnare.

Analys av indikatorerna

Andel inköp av närproducerat i % relaterat till total inköpskostnad *(inom kommun koncernen) har minskat från tidigare 14% år 2023 till att T2 år 2024 hamna på 12%.

Indikator	Status	Utfall	Målvärde	Prognos Helår
Insamlat brännbart/restavfall från kommunkoncernen		144 ton	 Minska	
Andel inköp av närproducerat i % relaterat till total inköpskostnad *(inom kommunkoncernen)		12 %	Öka till 15 %	

3.5.2 Målanalys av finansiella mål

3.5.2.1 God ekonomisk hushållning

Analys av indikatorerna

Gävles kommuns definition av stark finansiell ställning är enligt Riktlinje för god ekonomisk hushållning när justerat eget kapital som andel av skatter och bidrag överstiger 50 procent. För år 2024 har kommunen budgeterat en finansiell ställning om 46,4% med planen att återställa under en treårsperiod till 50%.

Prognosen vid delår 2 är 1,1 procentenheter lägre än budget och visar att kommunen inte kommer att uppnå målet för stark finansiell ställning under 2024. Detta är dock en förbättring i förhållande till delår 1 på grund av att årsprognosen visar ett mindre underskott vid delår 2.

Indikator	Status	Utfall	Prognos	Målvärde	Prognos Helår
Stark finansiell ställning			45 %	46,4 %	Uppnås ej

3.5.2.2 Resultatet ska långsiktigt uppgå till minst 1 procent av skatteintäkterna

Målet kan inte bedömas på det ekonomiska utfallet per augusti. Bedömning av målet görs utifrån prognostiserat årsresultat. Målet avser ett överskott under en åttaårsperiod. Bedömningen är att målet nås. Prognostiserat årsresultat har en avvikelse från budgeterat resultat på ca -51,5 mnkr.

Kommunens verksamheter

För 2024 är budget beslutad med ett underskott på 355,2 mnkr för kommunen (exklusive effekter av exploaterings- och realisationsvinster). Per sista augusti prognostiseras ett underskott på drygt 331,0 mnkr på årsbasis.

Välfärdsnämnderna och Samhällsbyggnadsnämnden redovisar underskott per sista augusti och prognostiserar underskott för helåret.

Analys av indikatorerna

Det långsiktiga överskottet per 20231231 var 2 procent. Det negativa utfallet 2023 mot budget var 199 mnkr och 2024 är prognostiserat med negativt utfall på -40 mnkr jämfört med budget. Detta har inneburit att det långsiktiga överskottet har sjunkit och för att upprätthålla en resultatnivå även kommande år på en nivå över målvärdet krävs ett överskott på årsbasis på ca 80 mnkr.

Poster som senare exkluderas från balanskravsutredningen medräknas inte heller i överskottsmålet. Överenskomna medfinansieringsavtal med Trafikverket på nära 80 mnkr exkluderas därmed från beräkningen för 2024.

Indikator	Status	Utfall	Prognos	Målvärde	Prognos Helår
1 Resultat i procent av skatteintäkter, Skatter, generella bidrag och utjämning. Genomsnittligt resultat under senaste åtta åren			1 %	0,6 %	 Uppnås

3.5.2.3 Kommunkoncernen har en långsiktig tillväxt i balans

Soliditet är ett nyckeltal som används för att mäta den finansiella styrkan i ett långsiktigt perspektiv och ett mått på hur stor del av tillgångarna som finansierats med eget kapital. Soliditetens absoluta nivå och förändring är beroende av ökningen i tillgångsmassan i balansräkningen och den förändring som tillförs det egna kapitalet genom årets resultat. Det övergripande målet är att bibehålla kommunkoncernens soliditet. Genom att arbeta med en indikator för skuldsättningen per invånare skapas ett medvetande om risknivån. Kommunens och de kommunala bolagens finansiella risk ökar med en högre skuldsättningsgrad. Vid en räntehöjning ökar de årliga kostnaderna och vid en finansiell oro på kapitalmarknaderna ökar riskerna för högre finansieringskostnader vid hög skuldsättningsnivå, vilket minskar utrymmet för annan verksamhet eller sänker resultaten och soliditeten

Målet uppnås om kommunkoncernens soliditet över tid bibehålls eller överstiger 32 %. Bedömning görs utifrån prognostiserade investerings- och resultatnivåer i koncernen per 2024-

12-31. Bedömningen är att målet inte nås.

Kommunens verksamheter

Enligt upprättade prognoser kommer Gävle kommun, Gävle Stadshus-koncern och Gävle Vatten AB sammantaget under 2024 investera för 2,25 mdr.

Kommunen prognostiserar ett underskott på närmare 250 mnkr och bolagen prognostiserar ett överskott på drygt 365 mnkr. Dock prognostiseras kommunkoncernens resultat för helåret till - 200 mnkr. Med årliga avskrivningar på närmare 1 mdr i koncernen innebär det att ca 1 mdr av årets investeringar behöver extern finansiering. Soliditeten i koncernen kommer att sjunka. Med dessa prognoser kommer egenfinansieringen av kommunkoncernens tillgångar att minska ytterligare jämfört med budgeterad nivå.

Långsiktiga utblicken (Kommunplanen 2024–2027) bygger på att soliditeten i skattefinansierad verksamhet och i koncernen kommer att sjunka under planeringsperioden och inte nå uppsatt långsiktig målnivå under perioden.

Analys av indikatorerna

Soliditetsmålen angivna som indikatorer kommer sannolikt inte att nås gällande kommunen och kommunen inkl GFAB (kommunens bolag för verksamhetslokaler). Med en prognostiserad resultatförsämring i kommunen med närmare 350 mnkr fram till årsskiftet sjunker soliditeten från 20240831 på 33,5 procent till under målvärdet för 2024.

GSAB-koncernens och Gävle Vattens resultat är prognostiserat till att motsvara budget. Investeringsnivån är fortsatt hög, även om nivån är nedjusterad jämfört med budget. Sammantaget för kommunen, GSAB-bolagen och Gävle Vatten är prognosen att årets målvärde nås. Dock från en högre nivå vid 20240831.

Ingen uppföljning, ingen prognos, men kommunens resultatprognos tynger ju även detta mått.

Indikator	Status	Utfall	Prognos	Målvärde	Prognos Helår
1 Kommunens soliditet			31 %	33,7 %	 Uppnås ej
2 Kommunens soliditet (inkl GFAB)				19,3 %	
3 Kommunkoncernens soliditet			30 %	30 %	 Uppnås
4 Kommunkoncernens skuldsättningsnivå (kr/inv) exkl Gävle Energi AB, Bomhus Energi AB, Gävle Hamn AB		111 674	120 426	132 341	 Uppnås

3.5.2.4 Skattefinansierade investeringar har långsiktigt en hög självfinansieringsgrad

Motivet till ett skarpare krav på självfinansiering av investeringar inom den skattefinansierade verksamheten, är att dessa investeringar normalt inte ger någon avkastning. En lånefinansiering av dessa investeringar innebär på sikt en ökad finansiell belastning. I en period av stora reinvesteringar och kraftig tillväxt av befolkningen, ökar investeringsbehoven och självfinansieringsgraden kan därmed under en period vara lägre än 100 procent. Målet anses vara uppfyllt om självfinansieringsgraden i kommunen överstiger 100 procent och självfinansieringsgraden inklusive skattefinansierade verksamheter inom Gavlefastigheter AB (GFAB) och AB Gavlegårdarna (ABG) över en åttaårsperiod överstiger 67 procent.

Med utgångspunkt från historiskt hög egenfinansieringsgrad samt mål om bibehållen soliditet bör självfinansieringsgraden över tid kunna överstiga 67 procent.

Bedömningen av måluppfyllelsen utgår inte från bokslutet per augusti. Bedömning görs utifrån prognostiserade investerings- och resultatnivåer i koncernen fört helåret 2024.

Det övergripande målet om 100 procent självfinansiering i kommunen och om 67 procent under senaste åtta åren inkl skattefinansierad verksamhet inom GFAB och ABG prognostiseras att inte nås.

Kommunens verksamheter och analys av indikatorer

Kommunplan 2024 innebär med budgeterade resultat för kommunen med ett planerat underskott för 2024 att finansiering av investeringar helt är beroende av externa medel.

Prognostiserat ytterligare underskott för 2024 innebär att det långsiktiga målet om självfinansiering på 67% inte kommer att nås och även beräkningen av dess utveckling i gällande kommunplanebeslut kommer att belastas av prognostiserat ökat underskott. Gällande Kommunplan beräknades på att det långsiktiga nyckeltalet uppgick till 83% vid ingången av 2024 och med budgeterat underskott på minus drygt 50 mnkr. Med ett underskott som försämrats med ytterligare ca 200 mnkr och att utfallet vid 2023 var lägre än kommunplanen byggde på uppnås inte det kort- eller långsiktiga nyckeltalen för 2024.

Indikator	Status	Utfall	Prognos	Målvärde	Prognos Helår
1 Självfinansieringsgrad, per år, kommunens egna			-22 %	29 %	 Uppnås ej
2 Avskrivningars andel av investeringar, kommunens egna			25 %	55 %	 Uppnås ej
3 Självfinansieringsgrad, per år, totalt			19 %	27 %	 Uppnås ej
4 Självfinansieringsgrad, senaste åtta åren, totalt			59 %	52 %	 Uppnås

3.6 Balanskravsresultatet

Lagstiftaren har lagt ett golv eller en miniminivå för det finansiella resultatet, detta kallas för balanskravet. Balanskravet innebär att intäkterna ska överstiga kostnaderna. Om kostnaderna för ett räkenskapsår överstiger intäkterna, ska det anges när och på vilket sätt kommunen avser att göra den i lag (11 kap. 12§ kommunallagen (2017:725)) föreskrivna regleringen av det negativa resultatet. Om kommunfullmäktige har beslutat att en sådan reglering inte ska ske, ska upplysning lämnas om detta samt vilka synnerliga skäl som föreligger.

Ett uppfyllande av balanskravet är en grundförutsättning för en långsiktig, stabil finansiell utveckling och ett verktyg för att förhindra en negativ utveckling av kommunens ekonomi.

Balanskravsutredning (mnkr)	Prognos 2024	Budget 2024	2023
Årets resultat enligt resultaträkningen	-245,3	-193,7	-377,6
Samtliga realisationsvinster (-)	-3,1	10,0	34,3
Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet (+)	0,0	0,0	0,0
Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet (+)	0,0	0,0	0,0
Orealiserade vinster och förluster i värdepapper (-/+)	0,0	0,0	0,0
Återföring av orealiserade vinster och förluster i värdepapper (+/-)	0,0	0,0	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	-242,2	-203,7	-411,9
Reservering av medel till resultatutjämningsreserv (-)	0,0	0,0	0,0
Användning av medel från resultatutjämningsreserv (+)	158,9	53,8	261,9
Årets balanskravsresultat	-83,3	-150,0	-150,0

Prognosen för 2024 visar på ett negativt resultat som är 51,6 mnkr sämre än det budgeterat resultat på 193,7 mnkr.

Från årets resultat efter balanskravsjusteringar räknas 83,3 mnkr bort som en extraordinär kostnad kopplat till Trafikverket (150 mnkr budgeterat men kostnaden prognostiseras bli lägre). Av tidigare avsättningar till resultatutjämningsreserven återstår 208,8 mnkr där 158,9 mnkr beräknas användas. Den budgeterade användningen var 53,8 mnkr.

Gävle kommun har inga gamla underskott som ska återställas i enlighet med balanskravet.

3.7 Förväntad utveckling

Det svåra ekonomiska läget förväntas kvarstå under 2024 och därmed finns ett behov av att arbeta med effektivisering och besparing inom alla kommunens verksamheter.

Exploateringsintäkterna har under delåret justerats ner kraftigt vilket ger en prognos om ett negativt resultat för 2024. Det finns ingenting i dagsläget som tyder på att dessa intäkter kommer att öka i närtid. Befolkningsprognosen tyder på att Gävle i princip inte växer alls vilket innebär att kommunen behöver se över nytta och behov av kommande utbyggnader och investeringar. Det innebär en, inte obetydlig risk, om Gävle kommun både på politisk- och tjänstemannanivå inte ställer om utifrån tillgängliga data och prognoser utan fortsätter att i grunden ha ett starkt fokus på att kommunen fortsatt växer. Arbete kring detta sker inom flera delar av verksamheten.

Den största utmaningen i den negativa befolkningsutvecklingen innebär en minskning av barn och elever enligt befolkningsprognoserna. Minskningen är allra störst i förskolan, som därmed

står för den allra största delen av volymminskningen av nämndens ram. Det innebär att förskolan behöver göra anpassningar (lokaler och medarbetare) i förhållande till färre antal barn, för att upprätthålla verksamheten på motsvarande nivå som i dag. Utbildning Gävle har tillsammans med GFAB startat ett dimensioneringsarbete, för att anpassa behovet av lokaler på kort och lång sikt.

Kommunens roll inom civilförsvaret är ett krävande arbete där fokus ligger på att bygga en helhet och robust organisation. Arbetet sker dels i den egna organisationen dels genom samordning med andra sektorer och bolag.

Verksamheten kommer i samband med budgetarbetet för åren 2025–2028 att ytterligare behöva anpassa sig inför den förändrade befolkningsprognosen och förändrade finansiella mål som påverkar nämndernas ramar.

4 Ekonomiska rapporter

4.1 Ekonomiska sammanställningar

4.1.1 Gävle kommunkoncern - Resultaträkning

<i>Belopp i mnkr</i>	<i>Not</i>	2024-08-31	2023-08-31	2023-12-31
Verksamhetens intäkter		2 884,7	2 887,5	4 273,9
Verksamhetens kostnader		-6 906,9	-6 685,0	-10 320,6
Avskrivningar och nedskrivningar		-672,9	-555,4	-1 032,0
Verksamhetens nettokostnader		-4 695,1	-4 352,9	-7 078,7
Skatteintäkter		4 005,1	3 951,0	5 945,9
Generella statsbidrag och utjämning		980,9	860,1	1 291,1
Verksamhetens resultat		290,9	458,2	158,3
Finansiella intäkter		29,0	49,3	70,0
Finansiella kostnader		-221,3	-194,3	-263,4
Resultat efter finansiella poster		98,6	313,2	-35,1
Extraordinära poster		0,0	0,0	-150,0
Årets resultat		98,6	313,2	-185,1
<i>Varav hänförligt till minoriteten</i>			1,4	2,5
<i>Varav hänförligt till Gävle kommunkoncern</i>			311,8	-187,6

4.1.2 Gävle kommunkoncern - Balansräkning

Belopp i mnkr	Not	2024-08-31	2023-08-31	2023-12-31
TILLGÅNGAR				
Anläggningstillgångar				
Immateriella tillgångar		14,3	2,7	15,0
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>				
Mark, byggnader och tekniska anläggningar		14 150,7	13 173,3	14 013,9
Maskiner och inventarier		3 872,9	3 772,8	3 911,7
Pågående nyanläggningar		2 476,8	2 998,4	2 159,3
Finansiella anläggningstillgångar		510,5	641,4	504,7
Summa anläggningstillgångar		21 025,2	20 588,6	20 604,6
Omsättningstillgångar				
Förråd och lager		92,0	64,4	55,6
Exploateringsverksamhet		112,4	76,9	110,5
Fordringar		1 045,5	1 378,9	1 556,8
Kortfristiga placeringar		0,9	0,9	0,9
Kassa och Bank		645,5	80,7	74,2
Summa omsättningstillgångar		1 896,3	1 601,8	1 798,0
SUMMA TILLGÅNGAR		22 921,5	22 190,4	22 402,6
EGET KAPITAL, AVSTÄTTNINGAR OCH SKULDER				
Eget kapital		8 444,5	8 732,9	8 532,9
Justeringsposter eget kapital		-2,3	-1,6	49,5
Årets resultat		98,6	313,2	-185,1
Summa Eget kapital		8 493,2	9 044,5	8 397,3
Minoritetsintresse		47,6	46,6	47,7
Avsättningar för pensioner och liknande		1 271,6	968,8	973,5
Andra avsättningar		1 226,0	1 223,9	1 243,0
Summa avsättningar		2 497,6	2 192,7	2 216,5
Långfristiga skulder		9 799,4	8 233,4	8 717,8
Kortfristiga skulder		2 083,7	2 673,2	3 023,3
Summa skulder		11 883,1	10 906,6	11 741,1
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		22 921,5	22 190,4	22 402,6

4.1.3 Gävle kommunkoncern - Kassaflödesanalys

Belopp i mnkr	Not	2024-08-31	2023-08-31
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Årets resultat		98,6	313,2
<i>Justering för ej likvidpåverkande poster</i>			
Av- och nedskrivningar		672,9	555,5
Förändringar av avsättningar		299,8	165,9
Realisations- och exploateringsresultat		5,2	-22,8
Resultatpåverkan av leasing		-20,9	-63,3
Övriga ej likvidpåverkande poster			
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital		1055,6	948,5
Ökning (-)/minskning (+) lager/exploateringsfastigheter		-38,4	-36,8
Ökning (-)/minskning (+) kortfristiga fordringar		511,4	34,1
Ökning (+)/minskning (-) kortfristiga skulder		-939,7	239,1
Kassaflöde från den löpande verksamheten		588,9	1 184,9
INVESTERINGSVERKSAMHETEN			
Investeringar i immateriella anläggningstillgångar (-)			
Investeringar i materiella anläggningstillgångar (-)		-1 122	-1 423,5
Försäljning av materiella anläggningstillgångar (+)		20,3	30,9
Investering outredd, netto			
Investeringar i finansiella anläggningstillgångar (-)		2,4	-36,4
Avyttring/minskning av finansiella anläggningstillgångar (+)			
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-1 099,3	-1 429,0
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN			
Förändring av lån		1 084,0	94,9
Förutbetalt investeringsbidrag		0,0	-1,9
Utbetald utdelning		-2,3	-1,6
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		1081,7	91,4
Periodens kassaflöde		571,3	-152,7
Likvida medel vid årets början		74,2	233,4
Likvida medel vid periodens slut		645,5	80,7

4.1.4 Gävle Kommun

4.1.4.1 Resultaträkning

(mnkr)	Utfall 202408	Utfall 202308	Budget 2024	Prognos 2024	Bokslut 2023
Verksamhetens intäkter	954,9	824,2	1 488,5	1 430,9	1 328,9
Verksamhetens kostnader	-5 828,9	-5 419,4	-8 961,4	-9 190,5	-8 494,6
- varav jämförelsestörande poster	78,0	28,6	161,5	85,7	235,0
Avskrivningar *	-256,3	-225,4	-370,1	-127,3	-359,7
Verksamhetens nettokostnader	-5 130,3	-4 820,6	-7 843,0	-7 886,9	-7 525,4
Skatteintäkter	4 005,1	3 951,0	6 009,1	6 016,5	5 945,9
Gen. statsbidrag och utjämning	980,9	860,1	1 448,0	1 471,4	1 291,1
Verksamhetens resultat	-144,3	-9,5	-385,9	-399,0	-288,4
Finansiella intäkter	535,6	334,0	613,5	584,0	424,3
Finansiella kostnader	-289,1	-257,6	-421,4	-430,3	-363,5
- varav jämförelsestörande poster	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resultat efter finansiella poster	102,2	66,9	-193,8	-245,3	-227,6
Extraordinära poster	0,0	0,0	0,0	0,0	-150,0
Årets resultat	102,2	66,9	-193,8	-245,3	-377,6
- varav exploatering	82,2	0,6	151,5	88,8	4,5
- varav realisationsresultat	-4,2	28,0	10,0	-3,1	29,8
Summa exkl. realisationsresultat och exploatering	24,2	38,3	-355,3	-331,0	-411,9
AVSTÄMNING BALANSKRAV					
Årets resultat	102,2	66,9	-193,8	-245,3	-377,6
Realisationsresultat	-4,2	28,0	10,0	-3,1	34,3
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	106,4	38,9	-203,8	-242,2	-411,9
Medel till/från Resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	-53,8	-158,9	-261,9
Årets balanskravsresultat	106,4	38,9	-150,0	-83,3	-150,0

* I det budgeterade beloppet samt i utfallet ingår finansiell leasing men inte i prognosen vilket dock inte påverkar den totala prognosen. Finansiell leasing bokförs vid delår 2 samt årsbokslutet.

Budget 2024: Budgeterade resultatet efter balanskravsjusteringar och extraordinära kostnader uppgår till -53,8 mnkr. Resultatet har då justerats med budgeterade realisationsvinster om -10 mnkr samt extraordinära kostnader till Trafikverket med 150 mnkr. Avsikten är att använda medel från resultatutjämningsreserven för att uppnå noll-resultat.

Prognos 2024: Extraordinära kostnader till Trafikverket prognostiseras att bli 83,3 mnkr vilket är 66,7 mnkr lägre än budgeterat. Prognosmässigt skulle då delar av resultatutjämningsreserven användas, 158,9 mnkr av de befintliga 208,8 mnkr.

4.1.4.2 Balansräkning

<i>(mnkr)</i>	240101 - 240831	230101 - 230831	230101 - 231231
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	4,4	1,1	5,0
Materiella anläggningstillgångar			
<i>Mark, byggnader, och tekniska anläggningar</i>	6 444,0	5 940,1	6 368,6
<i>Maskiner och inventarier</i>	200,2	207,2	213,2
Finansiella anläggningstillgångar	11 949,1	11 297,8	11 563,3
Summa anläggningstillgångar	18 597,7	17 446,2	18 150,1
Omsättningstillgångar			
Förråd lager	1,9	3,8	3,2
Exploateringsfastigheter	112,4	76,9	110,5
Fordringar	870,2	988,9	919,8
Kassa och bank	638,1	42,7	48,7
Summa omsättningstillgångar	1 622,6	1 112,3	1 082,2
SUMMA TILLGÅNGAR	20 220,3	18 558,5	19 232,3
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital	4 781,1	5 157,1	5 158,7
Periodens resultat	102,2	66,9	-377,6
Summa eget kapital	4 883,3	5 224,0	4 781,1
Skulder och avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande	1 210,7	908,1	916,2
Andra avsättningar	152,0	153,0	152,6
Långfristiga skulder	12 049,8	10 229,4	10 993,3
Kortfristiga skulder	1 924,5	2 044,0	2 389,0
Summa skulder och avsättningar	15 337,0	13 334,5	14 451,1
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	20 220,3	18 558,5	19 232,2

4.1.4.3 Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys

<i>Belopp i mnkr</i>	<i>N ot</i>	Utfall 2408	Utfall 2308	Bokslut 2023
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN				
Årets resultat		102,1	66,9	-377,6
Justering för ej likvidpåverkande poster	5	548,3	428,1	562,4
Övriga likvidpåverkande poster		0,0	0,0	0,0
Poster som redovisas i annan sektor	6	4,3	-28,5	-29,8
<i>Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital</i>		654,7	466,5	155,0
Ökning (-)/minskning (+) av periodiserade anslutningsavgifter		0,0	0,0	0,0
Ökning (-)/minskning (+) av förråd och varulager		-0,6	-27,2	-60,3
Ökning (-)/minskning (+) av kortfristiga fordringar		49,6	4,0	73,1
Ökning (+)/minskning (-) kortfristiga skulder		-464,5	49,4	394,3
Kassaflöde från den löpande verksamheten		239,2	492,7	562,1
INVESTERINGSVERKSAMHETEN				
Investeringar i immateriella anläggningstillgångar (-)		-0,8	0,0	-0,7
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar (+)		0,0	0,0	0,0
Investeringar i materiella anläggningstillgångar (-)		-324,3	-512,0	-1 075,7
Försäljning av materiella anläggningstillgångar (+)		4,0	29,1	30,7
Investering i kommunkoncernföretag		0,0	0,0	0,0
Försäljning av kommunkoncernföretag		0,0	0,0	0,0
Förvärv av finansiella tillgångar (-)		-452,7	-666,4	-959,4
Avyttring av finansiella tillgångar (+)		66,9	61,2	88,7
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-706,9	-1 088,1	-1 916,4
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN				
Nyupptagna lån (+)		1 057,2	413,9	1 178,8
Amortering av skulder för finansiell leasing		0,0	0,0	0,0
Amortering av långfristiga skulder		0,0	0,0	0,0
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		1057,2	413,9	1178,8
BIDRAG TILL INFRASTRUKTUR				
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur				
Årets kassaflöde		589,5	-181,5	-175,5
Likvida medel vid årets början		48,7	224,3	224,3
Likvida medel vid årets slut		638,2	42,8	48,8

4.1.4.4 Noter

Not 1 Redovisningsprinciper

Kommunens delårsrapport är upprättad i enlighet med Lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning (LKBR). Kommunen följer god redovisningssed och tillämpar de rekommendationer som getts ut av Rådet för kommunal redovisning (RKR). I Gävle kommuns årsredovisning 2023 framgår en djupare redogörelse av de redovisningsprinciper som tillämpas i kommunen. I delårsrapporten för 2024 har samma redovisningsprinciper och beräkningsmetoder tillämpats som i årsredovisningen för 2023.

Kommunen tillämpar från och med delårsbokslutet 2024 en ny uppställning för kassaflödesanalysen utifrån RKR:s rekommendation.

Not 2 Säsongsvariation som har påverkat verksamheten

Säsongsvariationer och cykliska effekter är när det förekommer stora variationer av intäkter och kostnader under året. Kommunens verksamheter varierar under året i omfattning och inriktning men på liknande sätt år från år. Kommunstyrelsen och nämnder tar i arbetet med budget och prognos hänsyn till sådana variationer.

Intjänande och uttag av semester, semesterlöneskulden, kan få den effekten på redovisningen. Under vårmånaderna byggs semesterlöneskulden upp och uttaget är stort under sommaren och bidrar till en minskad semesterlöneskuld som åter byggs upp genom nytt intjänande resten av året.

Andra effekter kan vara när barn skrivs in i förskolan. Vanligtvis är det fler barn inskrivna i förskolan på våren än på hösten, vilket gör att kostnaderna för förskolan är högre under våren. Väderpåverkan är något som också påverkar kommunens kostnader utifrån de olika årstiderna, till exempel snöröjning och halkbekämpning.

Not 3 Erhållna men ännu ej intäktsredovisade generella statsbidrag

(mnkr)	2024-08-30
Utöka bemanningen av sjuksköterskor på särskilda boenden	3,9
Driftbidrag från Valmyndigheten, EU-valet 2024	1,4
Totalt	5,3

Not 4 Jämförelsestörande poster

(mnkr)	2024-08	2023-08
Realisationsresultat	-4,2	28,0
Exploateringsresultat	82,2	0,6
Rättning av finansiell leasing	0,0	0,9
Summa jämförelsestörande poster	78,0	29,5

Not 5 Justering för ej likviditetspåverkande poster

(mnkr)	202408	202308	202312
Avskrivningar	256,3	225,4	359,7
Återförda avskrivningar	-27,6	0,0	0,0
Nedskrivningar	0,0	0,0	0,0
Utrangeringar	30,2	0,0	0,0
Gjorda avsättningar	294,5	204,7	212,3
Återförda avsättningar	-0,6	-0,1	0,0
Intäktsförda ej likvida gåvor	0,0	0,0	0,0
Orealiserade kursförändringar	0,0	0,0	0,0
Upplösning av bidrag till infrastruktur	-1,9	-1,9	-2,8
Övriga ej likviditetspåverkande poster	-2,6	0,0	-6,8
Justering för ej likviditetspåverkande poster	548,3	428,1	562,4

Not 6 Poster som redovisas i annan sektion

(mnkr)	202408	202308	202312
Realisationsresultat vid försäljning av anläggningstillgångar	4,3	-28,5	-29,8
Poster som redovisas i annan sektion	4,3	-28,5	-29,8

4.1.4.5 Nämndernas resultat

(mnkr)	Utfall 202408	Utfall 202308	Budget 2024	Prognos 2024 före åtgärder	Åtgärd/ effekt	Prognos 2024 efter åtgärder
Kommunens nämnder:						
Kommunstyrelsen	81,4	52,9	161,5	74,7	0,0	74,7
- varav kommunstyrelsen	3,4	24,3	0,0	-11,0	0,0	-11,0
- varav exploateringsresultat	82,2	0,6	151,5	88,8	0,0	88,8
- varav realisationsresultat	-4,2	28,0	10,0	-3,1	0,0	-3,1
Samhällsbyggnadsnämnden	-22,4	-8,4	0,0	-25,5	0,0	-25,5
Kultur- och fritidsnämnden	12,4	4,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Utbildningsnämnden	26,2	12,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	-44,0	-18,0	0,0	-74,4	23,5	-50,9
Socialnämnden	-58,4	-33,6	0,0	-76,9	12,1	-64,8
Omvårdnadsnämnden	-31,9	-40,2	0,0	-59,3	28,5	-30,9
Gemensam nämnd för verksamhetsstöd	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Valnämnden	-1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Överförmyndarnämnden	0,2	1,4	0,0	0,3	0,0	0,3
Jävsnämnden	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Revisorskollegiet	1,8	1,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Summa nämndernas verksamhet	-36,4	-27,4	161,5	-160,9	64,1	-96,9
Finansförvaltning	138,6	94,3	-355,3	-148,4	0,0	-148,4
- varav realisationsresultat	-4,2	28,0	10,0	-3,1	0,0	-3,1
Summa	102,2	66,9	-193,8	-309,3	64,1	-245,3

Samhällsbyggnadsnämnden prognostiserar ett underskott före åtgärder men har valt att inte rapportera åtgärder och därefter prognos efter åtgärder. Därmed läggs prognos efter åtgärder som samma som prognos före åtgärder.

Kommentarer till nämndernas resultat och prognos

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen visar för tertial 2 på ett positivt resultat på 81,4 mnkr vilket är sämre än budget för motsvarande period med 28 mnkr. Den kommunbidragsfinansierade verksamheten redovisar en positiv avvikelse från budget med 20,8 mnkr. Lägre personalkostnader till följd av vakanser och sjukfrånvaro, lägre hyreskostnader och lägre övriga kostnader då verksamheter och aktiviteter har pausats och flyttats fram i tid med anledning av det ekonomiska läget, är de främsta anledningarna till den positiva avvikelsen. Den uppdragsfinansierade verksamheten (IT) har även den en positiv avvikelse från budget, 3,4 mnkr. Den största påverkande faktorn är lägre personalkostnader till följd av vakanser. Exploateringsverksamheten har en negativ avvikelse från budget. Mer om exploatering finns att läsa under rubriken 4.1.4.9 Exploateringsverksamhet.

Kommunstyrelsen prognostiserar ett resultat på 74,7 mnkr vilket är 86,8 mnkr lägre än budgeterat (161,5). Den kommunbidragsfinansierade verksamheten prognostiserar ett mindre överskott medan uppdragsfinansierade prognostiserar ett marginellt underskott. Den stora negativa avvikelsen återfinns i exploateringsverksamheten där försäljningen av tomtmark är väsentligt lägre än budgeterat. Befolkningsprognosen tyder på att Gävle i princip inte växer vilket innebär att kommunen behöver se över nytta och behov av kommande utbyggnader och investeringar.

Samhällsbyggnadsnämnden

Samhällsbyggnadsnämnden visar på en negativ avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är -22,4 mnkr vilket vid jämförelse med budget för motsvarande period ger en negativ avvikelse på 21,6 mnkr. Den stora avvikelsen finns inom Tekniska verksamheten där vinterväghållningen står för det stora underskottet, -48,3 mnkr. Det har uppstått stora kostnader till följd av bortforsling av snö. Även halkbekämpningen har påverkat resultatet negativt.

Samhällsbyggnadsnämnden prognostiserar ett underskott vid årets slut på -25,5 mnkr till följd av vinterväghållningen. Exklusive vinterväghållningen skulle nämnden prognostisera +15,9 mnkr. Det som främst påverkar är att sanering av Magasinplan har lägre kostnader än beräknat. Bidrag från Boverket för småhusplaner liksom högre intäkter för arrenden är andra positiva avvikelser liksom lägre slutavräkning för fastighetsskatt. Nämnden redovisar inga åtgärdsförslag eller beslutade åtgärder vid delårets rapportering.

Verksamheten håller fokus på kärnuppdraget och de samhällsviktiga funktionerna. Inom plan- och byggverksamheten är antalet inkomna ärenden lägre än normalt, även om viss inbromsning skett sedan delår 1, vilket bedöms vara en följd av konjunkturläget. Vädrets extrema växlingar resulterar i ökade driftkostnader.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden visar på en positiv avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är 12,4 mnkr vilket i jämförelse med budget för motsvarande period ger en positiv avvikelse på 11,9 mnkr. Samtliga verksamhetsområden visar på positiva avvikelser mot budget. Bibliotekets positiva avvikelser beräknas generera nollresultat vid årsslutet till följd av ökade kostnader i samband med flytt till Agnes Kulturhus under hösten. Nämnden visar på högre kostnader för PO-pålägg än budgeterat men vägs upp av lägre hyreskostnader än budgeterat.

Kultur- och fritidsnämnden prognostiserar ett noll-resultat vid årets slut. Nämndens verksamheter arbetar aktivt för att verkställa besparingar kopplade till rådande direktiv samt den ekonomiska handlingsplan som beslutades inför 2024. Det råder dock vissa osäkerhetsfaktorer inom nämndens arbetsområde. Ombyggnation i Gävle konserthus med intäktsbortfall som följd är en sådan, liksom det ekonomiska läget i samhället som påverkar kunders köpkraft. Den organisatoriska sammanslagningen av konserthuset och gasklockorna möjliggör en gynnsam ekonomisk utveckling medan behov av ökade resurser till Agnes kulturhus riskerar ökade kostnader.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden visar på en positiv avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är 26,2 mnkr vilket i jämförelse med budget för motsvarande period ger en positiv avvikelse på 24,1 mnkr. Högre intäkter i form av ökade statsbidrag påverkar positivt där främst grundskolan är mottagare av bidragen. Personalkostnaderna har ökat till följd av statsbidragen men också på grund av ökade PO-pålägg i förhållande till budgeterat. Köp av verksamhet avviker också positivt i förhållande till budget där de flesta skolformer har en positiv avvikelse. Detta har att göra med att elevvolymerna är lägre än det budgeterade i framförallt förskolan och gymnasiet.

Utbildningsnämnden prognostiserar ett noll-resultat vid årets slut. Nämnden redovisar inga åtgärdsförslag eller beslutade åtgärder vid delårets rapportering men ett prognosarbete pågår

inom samtliga skolformer för att hitta åtgärder för att komma till ett noll-resultat. Den tidigare lagda prognosen om -10,0 mnkr är justerad till noll-prognos till följd av de utökade statsbidragen.

Det finns en stor kompetensförsörjningsutmaning för nämndens verksamheter att arbeta vidare med men den största utmaningen är minskningen av barn och elever enligt befolkningsprognosen där minskningen är som störst i förskolan. Det innebär att förskolan behöver göra anpassningar i lokaler och medarbetare i förhållande till färre barn för att upprätthålla samma nivå som idag.

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden visar på en negativ avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är -44,0 mnkr vilket i jämförelse med budget för motsvarande period ger en negativ avvikelse på -44,5 mnkr.

Försörjningsstödet har varit lägre än budgeterat. Antalet försörjningsstödstagare har minskat trots att arbetslösheten har ökat. Arbete med att flytta personer från försörjningsstöd till egen försörjning har varit goda. Till följd av detta har kostnaderna överskridit budget gällande trygghetsanställningar. Även kostnaden för introduktions- och nystartsjobb har högre kostnader än budget till följd av minskat antal försörjningsstödtagare.

Kostnaden för bemanningssjuksköterskor är högre än budgeterat. En förändring i schemaläggning tillsammans med nyrekryteringar beräknas minska behovet av bemanningssjuksköterskor.

Kostnaden för boende LSS i både egen regi och köpta platser är väsentligt högre än budget liksom kostnaden för personlig assistans.

Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden prognostiserar ett underskott på 50,9 mnkr vid årets slut. En positiv avvikelse på ekonomiskt bistånd äts upp av negativa avvikelser för trygghetsanställda och övriga arbetsmarknadsåtgärder. Bemanningssjuksköterskor, boende LSS i både egen regi och köpta platser, socialpsykiatri och personlig assistans genererar alla verksamheter stora underskott. Nämnden hänvisar vidare till underlag för preliminära ramar som lämnats till kommunstyrelsen i mitten av september i en separat process där framtid och förväntad utveckling redovisas för kommande period och år.

Socialnämnden

Socialnämnden visar på en negativ avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är -58,4 mnkr vilket i jämförelse med budget för motsvarande period ger en negativ avvikelse på 58,6 mnkr.

Utnedningsenheterna för både vuxna, ungdomar och barn genererar stora underskott till följd av placeringar. Likaså familjehemsenhetens placeringar. Även kostnaden för jourhem är högre än budgeterat delvis till följd av brist på familjehem vilket innebär att barnen blir kvar på jourhemmen men även brist på egna jourhem vilket ger behov av köp av konsulentstödda jourhem.

Socialnämnden prognostiserar ett underskott på 64,8 mnkr vid årets slut. Liksom i utfallet genererar placeringar av vuxna, ungdomar och barn stora prognostiserade underskott. Likaså familjehemsenhetens placeringar. Nämnden hänvisar vidare till 'Synpunkter på preliminära mål- och ramar' som lämnats till kommunstyrelsen i ett separat ärende i september. Detta omfattar nämndens förutsättningar för kommande år.

Omvårdnadsnämnden

Omvårdnadsnämnden visar på en negativ avvikelse mot budget för tertial 2. Resultatet är -31,9 mnkr vilket i jämförelse med budget för motsvarande period ger en negativ avvikelse på 25,8 mnkr.

Stora underskott redovisas för vård- och omsorgsboende och hemtjänst i egen regi samt för bemanningssjuksköterskor. Kostnaden för köpta platser på vård- och omsorgsboenden är dock lägre än budgeterat liksom köp av hemtjänstverksamhet.

Omvårdnadsnämnden prognostiserar ett underskott på 30,9 mnkr vid årets slut. Det är liksom i utfallet vård- och omsorgsboende och hemtjänst i egen regi som genererar stora underskott trots att det till viss del vägs upp mot lägre kostnader för köpta platser i samma kategorier. Även bemanningssjuksköterskor prognostiserar stora underskott. Nämnden hänvisar vidare till underlaget 'Synpunkter på preliminära mål och ramar' som lämnats till kommunstyrelsen i september, som innefattar nämndens syn på framtid och förväntad utveckling.

Övriga nämnder

Övriga nämnder håller i stort budget och prognostiserar ett nollresultat eller mindre överskott.

Realisationsresultat

Markreserven (mnkr)	Utfall 202408	Budget 2024	Prognos 2024	Budgetavvikelse 2024
Effekter i resultaträkningen				
Försäljningsintäkt	4,0	20,0	4,9	15,1
Bokfört värde	-8,2	-10,0	-8,0	2,0
Realisationsresultat	-4,2	10,0	-3,1	-13,1

4.1.4.6 Driftsredovisning

(mnkr)	Intäkter	Kostnader	Netto	Kommunbidrag	Resultat
Kommunstyrelsen	254,9	-538,8	-283,9	365,3	81,4
Samhällsbyggnadsnämnden	70,3	-378,9	-308,6	286,2	-22,4
Kultur -och fritidsnämnden	59,5	-322,9	-263,4	275,8	12,4
Utbildningsnämnden	269,8	-2 197,8	-1 928,0	1 954,2	26,2
Arbetsmarknads -och funktionsrättsnämnden	164,8	-1 021,2	-856,4	812,4	-44,0
Socialnämnden	50,4	-531,8	-481,4	423,0	-58,4
Omvårdnadsnämnden	199,4	-1 227,9	-1 028,5	996,6	-31,9
Gemensam nämnd för verksamhetsstöd	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Valnämnden	1,7	-5,3	-3,6	1,7	-1,9
Överförmyndarnämnden	0,1	-10,0	-9,9	10,1	0,2
Jävsnämnden	0,0	-0,1	-0,1	0,2	0,1
Revisorskollegiet	0,8	-4,0	-3,2	5,0	1,8
Summa	1 071,7	-6 238,7	-5 167,0	5 130,6	-36,4

4.1.4.7 Finansförvaltningens resultat

(mnkr)	Utfall 2408	Utfall 2308	Ursprunglig budget 2024	Reviderad budget 2024	Prognos 2024	Bokslut 2023
Intäkter	302,5	268,4	487,2	487,2	525,4	418,7
Summa intäkter	302,5	268,4	487,2	487,2	525,4	418,7
Personalkostnader	-354,1	-204,7	-666,7	-662,1	-308,6	-582,5
Övrigt	59,2	12,8	-149,9	-132,7	-355,9	44,9
Summa kostnader	-294,9	-191,9	-816,6	-794,8	-664,5	-537,6
Verksamhetens nettokostnader	7,6	76,5	-329,4	-307,6	-139,1	-118,9
Skatteintäkter	4 005,1	3 951,0	6 009,1	6 009,1	6 016,5	5 945,9
Generella bidrag och utj.	980,9	860,1	1 448,0	1 448,0	1 471,4	1 291,1
Utlagda kommunbidrag	-5 130,8	-4 886,0	-7 675,1	-7 696,9	-7 697,0	-7 341,1
Finansiella intäkter	564,3	347,7	613,5	613,5	630,1	424,3
Finansiella kostnader	-288,5	-255,0	-421,4	-421,4	-430,3	-363,5
Resultat efter skatter och finans	138,6	94,3	-355,3	-355,3	-148,4	-162,2
Extraordinära poster	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-150,0
Årets resultat	138,6	94,3	-355,3	-355,3	-148,4	-312,2

Det prognostiserade utfallet för skatteintäkter och generella bidrag och utjämning beräknas bli 30,8 mnkr högre än budgeterat baserat på skatteutfallsprognosen från Sveriges kommuner och regioner (aug 2024).

Finansiella intäkter och kostnader beräknas i prognosen båda bli högre än budgeterat men där intäkterna ökar mer vilket innebär en positiv prognos på 7,7 mnkr.

Den budgeterade avsättningen till Trafikverket om 150 mnkr beräknas bli mindre. Avsättningen prognostiseras till 83,3 mnkr vilket är 66,7 mnkr lägre än budgeterat.

Prognosen för pensionskostnaderna baseras på senaste prognosunderlag från KPA (aug 2024). Bedömningen är att pensionskostnaderna blir 11 mnkr lägre än budgeterat.

Total prognos för finansförvaltningen är -148,4 mnkr vilket är 206,9 mnkr bättre än budget.

4.1.4.8 Investeringar per nämnd

(mnkr)	Utfall 2408	Budget 2024	Budget (reviderad)	Prognos 2024	Budget avvikelse 2024
Kommunstyrelsen	59,8	351,8	322,5	200,4	122,1
-Varav markreserv	10,5	75,0	75,0	28,7	46,3
-Varav övriga investeringar	1,1	47,8	18,5	10,2	8,3
-Varav exploateringsverksamhet	48,2	229,0	229,0	161,5	67,5
Samhällsbyggnadsnämnden	78,5	211,7	182,7	184,6	-1,9
-Varav Avabron	7,1	13,7	13,7	16	-2,3
-Varav Magasinsområdet	3,8	8,0	8,0	8,0	0
Kultur- och fritidsnämnden	16,9	65,6	70,1	70,1	0
-Varav Agnes kulturhus (projekt 18356 och 10262)	4,7	31,7	31,7	31,7	0
Utbildningsnämnden	13,1	30,7	30,7	30,7	0
Arbetsmarknads- och funktionsrättsnämnden	0,2	3,4	2,6	2,6	0
Socialnämnden	0,2	1,1	4,3	4,3	0
Omvårdnadsnämnden	0,5	9,0	9,0	9,0	0
Revisionskollegiet	0	0,1	0,1	0,1	0
S:a investeringar exkl. finansiell leasing	169,2	673,4	622	501,8	120,2
Erhållna investeringsbidrag	1,3	0	0	0	0

Reviderad investeringsbudget: Beslut om ombudgetering och omdisponering av investeringsanslag beslutades av Kommunfullmäktige vid sammanträdet KF20240219§8 och sedan också vid sammanträdet KF20240617§4.

Kommentarer till investeringar per nämnd

Investeringarna för perioden uppgår till 169,2 (213,3) mnkr. Erhållna investeringsbidrag 1,3 mnkr. För helåret prognostiseras investeringarna att uppgå till 501,8 (523,8) mnkr, vilket är en positiv avvikelse med 120,2(155,5) mnkr gentemot budgeterat belopp. Avvikelserna mot budget återfinns främst inom Kommunstyrelsens investeringar och exploateringsverksamhet.

När det gäller exploateringsverksamheten se avsnitt 4.1.4.9 nedan för kommentarer.

Kommunstyrelsens avvikelser beror framför allt på att flera projekt inte har påbörjats, en par kommer dessutom plockas bort ur investeringsbudgeten då det är frågan om molntjänster som

ska köpas in.

Den positiva budgetavvikelsen på markreserven beror på att det saknas beslut om strategi kring naturmark. Budgeten skjuts fram till nästa år.

Samhällsbyggnadsnämnden har en liten negativ avvikelse som beror på att projekten Kungsbäckbron, Avabron och Kajrenoveringar är dyrare än budgeterat. Lekplats Storhagen och Gröna vägen har blivit förskjutna i tid vilket gör att de ligger under budget. I projektet Magasinsområdet, där planering och sanering nu är färdig har man begärt igångsättningstillstånd och kommer att påbörja entreprenad så fort som möjligt.

Agnes kulturhus har stor del av Kultur och Fritids investeringsbudget. Där har man nu börjat köpa in möbler och inredning inför att det tas i drift och öppnar i början av december.

4.1.4.9 Exploateringsverksamhet

	Årets exploateringsverksamhet			
(mnkr)	Utfall 2408	Budget 2024	Prognos 2024	Budgetavvikelse 2024
Inkomster	89,3	167,0	89,8	-77,2
Utgifter	-99,3	-472,2	-303,9	168,3
Nettoexploatering	-10	-305,1	-214,0	91,1
Utdrag ur balansräkningen				
Förutbetalda intäkter	6,1			
Anläggningstillgångar	-48,2	-229,0	-161,5	67,5
Tillkommande markinköp	-10,5			
-Aktiverad upparbetad anläggningstillgång	-19,9			
Omsättningstillgångar/tomter	-15,4	-74,1	-18,8	55,3
Bokfört värde såld tomt	1,0	15,5	1,0	-14,5
Värdeförändring tomt	12,6	0,0	-12,6	-12,6
Utdrag ur resultaträkningen				
Medfinansiering Trafikverket	0,0	-150,0	-83,3	66,7
Driftkostnader	-23,2	-18,7	-27,6	-8,9
Värdeförändring tomt	-12,6	-0,3	-12,6	-12,3
Exploateringsresultat	82,2	151,5	88,8	-62,8
Justerat exploateringsresultat	69,6	0,0	76,2	-75,1

Nettoexploatering

Med exploateringsverksamhet avses åtgärder som syftar till att anskaffa, bearbeta och iordningställa mark för bostads, verksamhet- och näringslivsändamål. Den delen av marken som avses att säljas redovisas som omsättningstillgångar. Den allmänna platsmarken som kommer att finnas kvar i kommunens ägo redovisas som anläggningstillgångar.

Nettoexploateringskalkylen är huvudsakligen en sammanställning av inkomster och utgifter som avgränsas från detaljplaneskedet till att genomföra detaljplanen (det vill säga utbyggnad av

området samt försäljning) och omfattar ej framtida drift och underhåll.

Nettoexploateringskalkylen används som ett verktyg under hela exploateringsprocessen för att säkerställa att exploateringen till exempel inte är skattefinansierad. Exploateringsverksamheten har för avsikt att bära sina egna utgifter. Dock är detta inte möjligt i alla exploateringsprojekt, då vissa budgeteras med underskott för att överhuvudtaget vara möjliga att genomföra. I Gävle kommun har man för avsikt att den totala exploateringsverksamheten ska bära sina egna utgifter och därmed vara självfinansierad över tid.

I nettoexploateringskalkylen ingår inkomster som avser tomtförsäljning, avtalad exploateringsersättning samt medfinansieringsersättning samt övriga intäkter som är kopplade till kostnader inom föravtal. Utgifter avser det totala anskaffningsvärdet för anläggningstillgångar och omsättningstillgångar, men även direkta kostnader kopplade till föravtal, myndighetsutövning, bidrag till statlig infrastruktur, andra administrationskostnader och omkostnader som inte räknas med i anskaffningsvärdet som utgift för anläggningstillgångarna och omsättningstillgångarna.

Inkomster från tomtförsäljning, exploateringsersättning, medfinansieringsersättning och förändring av förutbetalda intäkter för perioden jan-aug 2024 uppgick till 89,3 mnkr (0,6), och prognostiseras bli 89,8 mnkr vid slutet av året. Periodens exploateringsutgifter uppgick till -99,3 mnkr (-124,6) och prognostiseras bli -303,9 mnkr vid slutet av året. Nettot av kommunens exploateringsverksamhet för perioden uppgick till -10 mnkr (-124), prognosen är -214,0 mnkr vid slutet av året.

Utdrag ur balansräkningen

Under perioden avses förändringen av förutbetalda intäkter 6,1 mnkr (0,6) gällande Norrtull och Ersbo Etapp 4 samt tidigare förutbetald intäkt för Ersbo Etapp 4 som har intäktsförts.

Under perioden har exploateringsverksamheten upparbetat -63,6 mnkr (-99,5) i anläggningstillgångar och omsättningstillgångar.

Av exploateringsverksamhetens totalt planerade investeringar beräknas -180,4 mnkr genomföras under 2024, varav anläggningstillgångar uppgår till -161,5 mnkr och omsättningstillgångar -18,8 mnkr. Beräknat utfall på anläggningstillgångar omfattar framför allt Hemlingby bostäder etapp 1, Gavlehov Västra, Ersbo Etapp 4, Planmyrastigen, Tolvforsskogen, Gävle Västra, Södra Hemlingby Handel och Godisfabriken. Beräknas utfall på omsättningstillgångar omfattar främst Ersbo etapp 4.

Årets investeringsutgifter på anläggningstillgångar beräknas bli 67,5 mnkr lägre än budget, vilket beror främst på att genomförandet är framflyttat. De största avvikelserna avser Västra Kungsbäck, Gavlehov Västra, KBC, Skogslundshöjden, Ersbo etapp 4, S. Hemlingby Handel, Godisfabriken, Järvstagläntan etapp 2 och Duvbacken.

Årets investeringsutgifter på omsättningstillgångar beräknas bli 55,3 mnkr lägre än budget, vilket främst avses Ersbo etapp 4.

Inom perioden har -19,9 mnkr av exploateringsverksamhetens upparbetade anläggningstillgångar aktiverats som färdigställda efter att de anses vara tagna i bruk och vara slutbesiktade.

Lägsta värdets princip tillämpas vid värdering av omsättningstillgångar. Vid bokslutstillfället har det visat sig att tomtmark har haft för högt bokfört värde med 12,6 mnkr. Under perioden har värdeförändringen kostnadsförts.

Utdrag ur resultaträkningen

Medfinansiering Trafikverket

Under 2023 fanns en budget för att teckna avtal med Trafikverket om medfinansiering till statlig infrastruktur med 107 mnkr för Tolvforsskogen (Passage 1 med JvG) och Gävle Västra. Förhandlingarna blev försenade till 2024. Kostnaden tas via resultaträkningen det år avtal tecknas, oavsett när i tiden ett utflöde av medel sker. I och med att avtal planeras att tecknas år 2024 kommer medfinansieringen att belasta resultatet första gången år 2024, även om

anläggningen inte ska tas i bruk förrän år 2029 eller eventuellt senare. Beloppet kan komma att bli både högre eller lägre, beroende på en rad olika faktorer, såsom ränta och utbetalningsplan, och det är Trafikverkets infrastrukturindex som ska användas för uppräknings av pris.

Under 2024 finns budget för Trafikplats Tolvforsskogen med 150 mnkr. Denna medfinansiering är framflyttad i tid. Prognosen är -83,3 mnkr för utfallet 2024 och avser Gävle Västra och Tolvforsskogen (Passage 1 med JvG), vilket ger en positiv årsavvikelse på 66,7 mnkr.

Driftkostnader

Driftkostnaderna inom exploateringsverksamheten avser direkta kostnader kopplade till myndighetsutövning i detaljplaneprocessen/bygglovsavgifter, andra administrationskostnader och omkostnader som inte räknas med i anskaffningsvärdet som utgift för anläggningstillgångarna och omsättningstillgångarna.

Driftkostnader i perioden är -23,2 mnkr (-24,5) vilket främst avser planerade detaljplanekostnader samt återföring av utgifter som skett inom förstudieskedet för Gävle Strand etapp 3.

Under 2024 är budgeten för driftkostnaderna 19 mnkr, prognos -27,6 mnkr och beräknad budgetavvikelse är -8,9 mnkr, vilket främst beror på att kostnader för Tolvforsskogen är framflyttade, Bönaliden har tidigare lagts, samt att Fredrikskans etapp 2 och Vuxenutbildningen är pausade, samt återföring av utgifter som skett inom förstudieskedet för Gävle Strand etapp 3.

Exploateringsresultat samt justerat exploateringsresultat

Exploateringsresultatet avser resultatet av tomtförsäljning samt exploateringsersättning och medfinansieringsersättning. Utfallet i perioden är 82,2 mnkr (0,6). Årets budget är ett exploateringsresultat på 151,5 mnkr, men utfallet beräknas bli endast 88,8 mnkr, vilket ger en årsavvikelse på -62,8 mnkr.

Exploateringsresultatets årsavvikelse på -62,8 mnkr beror framförallt på att försäljningar har skjutits fram i tid för bland annat Hemlingby bostäder och Ersbo etapp 4, samt att exploateringsersättning inte kan intäktas då genomförandet av flera områden med exploateringsavtal är framskjutet i tid, tex Skogslundshöjden, Godisfabriken, KBC och Järvstaglantan etapp 2.

Under perioden har det skett två försäljningar från exploateringsområdena Gävle bro samt Ersbo etapp 4, vilket har gett ett resultat på 7,1 mnkr. Försäljningsintäkterna och tomternas bokförda värde redovisas i resultaträkningen det året försäljning har skett (normalt vid tillträde till tillgången enligt köpeavtalet, och överlämnat köpebrev).

Under perioden har exploateringsersättning från Baggarevarvet och Godisfabriken redovisats som intäkt med 75,15 mnkr. Exploateringsersättningen från exploatörer ska möta de anläggningstillgångar som de har finansierat. Exploateringsersättningen redovisas i exploateringsresultatet i den mån de avsedda anläggningstillgångarna är slutbesiktade, aktiverade och anses tagna i bruk. Under 2024 beräknas exploateringsersättningen uppgå till 81,6 mnkr och avser främst Godisfabriken och Gavlehov Västra.

Lägsta värdets princip tillämpas vid värdering av omsättningstillgångar. Vid bokslutstillfället har det visat sig att tomtmark har haft för högt bokfört värde med -12,6 mnkr, vilket avser värdeförändring på tomtmark. Beräknat justerat exploateringsresultat uppgår därmed till 76,2 mnkr (10,9) vid slutet av året.

4.1.5 Gävle Stadshus-koncernen

4.1.5.1 Gävle Stadshus koncernresultaträkning

<i>Belopp i mnkr</i>	2 024 -01-01-- 2024-08-31	2 023 -01-01-- 2023-08-31	Helår 2023
Nettoomsättning	2 213,9	2 128,6	3 305,4
Rörelsens kostnader			
Personalkostnader	-337,4	-336,6	-522,3
Övriga externa kostnader	-1 147,3	-1 160,8	-1 752,5
Av- och nedskrivningar	-406,3	-308,4	-657,6
Intäkter från andelar i intresseföretag	27,2	23,9	36,3
Summa rörelsens kostnader	-1 863,8	-1 781,9	-2 896,1
Rörelseresultat	350,1	346,7	409,3
Ränteintäkter	110,7	96,0	148,4
Räntekostnader	-186,7	-128,1	-207,7
Summa resultat från finansiella poster	-76,0	-32,1	350,0
Resultat efter finansnetto	274,1	314,6	350,0
Skatter	5,4	12,5	-51,6
Periodens resultat	279,5	327,1	298,4

4.1.5.2 Gävle Stadshus koncernbalansräkning

<i>Belopp i mnkr</i>	2024-08-31	2023-08-31	Helår 2023
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar	8,8	1,2	9,0
Materiella anläggningstillgångar	11 851,1	12 088,8	11 753,0
Finansiella anläggningstillgångar	4 278,4	3 858,9	4 222,2
Summa anläggningstillgångar	16 138,3	15 948,9	15 984,2
Varulager	58,2	38,0	24,4
Kortfristiga fordringar	786,3	770,4	956,8
Kassa och bank	0,0	25,1	25,4
Summa omsättningstillgångar	844,5	833,5	1 006,6
Summa tillgångar	16 982,8	16 782,4	16 990,8
SKULDER OCH EGET KAPITAL			
Eget kapital	5 155,8	5 264,3	5 217,9
Minoritetsintresse	47,6	46,6	47,6
Avsättningar	650,6	799,0	664,1
Långfristiga skulder	10 257,3	9 720,3	9 933,3
Kortfristiga skulder	871,5	952,2	1 127,9
Summa skulder och eget kapital	16 982,8	16 782,4	16 990,8

4.1.5.3 Gävle Stadshus koncernkassaflödesanalys

<i>Belopp i mnkr</i>	2024-01-01-- 2024-08-31	2023-01-01-- 2023-08-31
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN		
Resultat före finansiella poster	325,5	487,5
Ränteintäkter	110,8	18,6
Räntekostnader	-186,7	-128,1
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet	363,7	337,2
Betald skatt		-0,6
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	613,3	714,6
Ökning (-)/minskning (+) varulager	-33,8	-7,1
Ökning (-)/minskning (+) kortfristiga fordringar	202,0	285,4
Ökning (+)/minskning (-) kortfristiga skulder	-287,4	-261,3
Kassaflöde från den löpande verksamheten	494,1	731,6
INVESTERINGSVERKSAMHETEN		
Investeringar i materiella anläggningstillgångar (-)	-556,2	-1 075,9
Erhållna investeringsbidrag (+)		2,3
Försäljning av materiella anläggningstillgångar (+)	20,3	1,6
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-535,9	-1 072,0
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN		
Erhållen utdelning	7,5	7,5
Utbetald utdelning	-341,6	-168,4
Nettoförändring långfristiga skulder	323,7	500,1
Förändring övriga långfristiga fordringar	26,7	25,4
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	16,3	364,6
Periodens kassaflöde	-25,5	24,2
Likvida medel vid årets början	25,5	0,9
Likvida medel vid periodens slut	0,0	25,1
<i>Ej likvidpåverkande poster:</i>		
Avskrivningar/Nedskrivningar	406,3	395,4
Rearesultat av aktier och materiella anläggningstillgångar	0,0	-1,8
Resultatandel Bomhus Energi AB	-27,2	-23,9
Upplösning reservation skadestånd	0,0	-32,5
Övriga poster	-15,4	
SUMMA	363,7	337,2

4.1.5.4 Gävle Stadshuskoncernen - Omsättning och resultat per bolag

(mnkr)	Omsättning 240101- 240831	Omsättning 230101- 230831	Resultat 240101- 240831	Resultat 230101- 230831	Prognos helår 2024	Budget 2024
Moderbolag						
Gävle Stadshus AB	2,6	2,5	330,2	-9,7	-27,7	-27,9
Dotterbolag						
Gävle Energi-koncern	952,1	962,4	183,9	178,5	261,0	199,2
AB Gavlegårdarna	921,9	860,8	124,4	104,8	28,0	82,2
<i>varav ursprunglig verksamhet</i>				103,5	23,6	74,2
<i>varav kommunens verksamhetslokaler</i>				1,3	4,4	8,0
Gavlia-koncernen	587,1	392,0	62,6	45,0	56,9	56,8
<i>kommunens verksamhetslokaler exkl leasing</i>			61,2	68,0	55,3	53,8
<i>övriga lokaler</i>			1,5	1,2	2,3	1,1
<i>Logistikverksamhet</i>			-0,1	1,3	-0,8	2,0
Gävle Hamn-koncern	139,9	132,6	31,1	28,2	38,1	28,8
Gävle Parkeringsservice AB	30,5	29,0	0,1	3,6	0,2	7,0
Koncernelimineringar	-420,2	-250,7	-452,8	-23,2		
Total	2 213,9	2 128,6	279,5	327,2	356,5	346,1

Kvar: bokning av ABgs nedskrivning

Kommentarer till bolagens resultat och prognos

Gävle Stadshus prognostiserar ett resultat i nivå med budget då inga ändrade förutsättningar för året är kända vid rapportens avlämnande.

Gävle Energi-koncernen prognostiserar ett årsresultat på 261,0 mnkr vilket är 62,0 mnkr bättre än budget. Samtliga affärsområdens resultat följer budget trots ökade kostnader inom vissa affärsområden. Bomhus Energi redovisar ett resultat för perioden som är cirka 10 mnkr högre än budget. Gästrike Ekogas redovisar ett nollresultat för perioden.

Gävle Energi Elnät AB kommer enligt beslut i kommunfullmäktige att per 1 januari 2025 att förvärva Hofors Elverk AB. Det innebär att Hofors Kommunhus AB kommer att erhålla 10% av aktierna i Gävle Energi Elnät AB enligt upprättade aktieägaravtal.

AB Gavlegårdarna redovisar ett resultat på 124,4 mnkr att jämföra med 104,1 mnkr för samma period föregående år. Affärsområde ursprunglig verksamhet redovisar en vinst på 111,7 (102,8) mnkr och kommunala verksamhetslokaler 12,7 (1,3) mnkr. Bolaget prognostiserar ett resultat som är 54,2 mnkr sämre än reviderad budget på 82,2 mnkr vilket innebär en årsprognos på 29 mnkr. Den lägre prognostiserade vinsten beror på en bedömning av kommande kostnader avseende nedskrivningar av nyproducerade bostäder.

AB Gavlegårdarna har under i början av året fusionerat dotterbolagen Hille 2:144 Fastighets AB och Storhagen 57:8 Fastighets AB. Dessa båda dotterbolag förvärvades under sommaren 2023.

Gavlefastigheter redovisar ett delårsresultat på 62,6 mnkr 15,3 mnkr att jämföra med föregående år på 70,5 mnkr och budget för perioden 57,3 mnkr. Årets prognos är 56,8 mnkr är

11,4 mnkr i nivå med budget. Bolaget prognostiserar högre intäkter och högre externa kostnader medan de finansiella kostnaderna är i nivå med budget.

Gavlia-koncernen har under året absorberats till Gavlefastigheter Gävle kommun AB. Det innebär att bolagen Gavlia AB och Gavle Difts & Service AB är fusionerade med moderbolaget från och med maj 2024.

Gävle Hamn AB prognostiserar ett årsresultat på 38,1 mnkr vilket är 9,3 mnkr bättre än budget. Resultatförbättringen beror på ökade intäkter och lägre driftskostnader för projekt som förskjutits samt lägre avskrivningar på grund av försenade projekt. Bolaget prognostiserar lägre personalkostnader, övriga kostnader än budgeterat.

Gävle Parkeringsservice AB redovisar ett resultat på 0,1 mnkr vilket är 3,6 mnkr lägre än periodens budget. Årsprognosen visar på ett resultat på 0,2 mnkr vilket är 6,8 mnkr lägre än budget. Avkastningskravet på bolaget är enligt ägardirektivet 7 mnkr.

Det lägre resultatet beror på att lönsamheten i de nybyggda mobilitetshusen Pralinen och Magasinet varit lägre än budgeterat. Bolaget arbetar aktivt med att öka beläggningen i dessa anläggningar. I samband med delårsbokslutet har en värdering gjorts av bolagets fastigheter som indikerar att ett nedskrivningsbehov kan finnas men att det ligger inom felmarginalen på +/- 10% av bokfört värde.

På koncernnivå har 90 mnkr kostnadsförts i nedskrivningar vilket är en beräknad nettoeffekt av Gavlegårdarnas beräknade kommande värdejusteringar av bolagets nyproducerade fastigheter. Justeringen är bokförd på koncernnivå enligt försiktighetsprincipen.

4.1.5.5 Gävle Stadshuskoncernen - Investeringar och balansomslutning per bolag

(mnkr)	Investering 240101- 240831	Investering 230101- 230831	Prognos 2024	Budget 2024	Balans omslutn 2024-08- 31	Balans omslutn 2023-08- 31
Moderbolag						
Gävle Stadshus AB	0,0	0,0	0,0	0,0	2 892,7	2 889,5
Dotterbolag						
Gävle Energi- koncernen	212,8	260,0	397,8	458,2	3 461,0	3 257,3
AB Gavlegårdarna	169,8	264,9	349,0	409,0	6 300,5	6 469,7
Gavlia-koncernen	307,8	526,0	528,9	535,3	5 153,5	5 254,6
Gävle Hamn AB	5,1	35,8	62,6	83,4	1 585,4	1 616,5
Gävle Parkeringsservice AB	15,0	41,1	16,0	19,4	273,9	264,9
Elimineringar					-2 684,2	-2 970,1
Total	710,5	1 127,8	1 354,3	1 505,3	16 982,8	16 782,4

Kommentarer till GSAB- bolagens investeringar och balansomslutning

Gävle Energi AB:

Koncernens investeringsprognos för året uppgår till 397 mnkr vilket är 61 mnkr lägre än investeringsbudgeten på 458 mnkr. Investeringarna i transitleddning till Sandviken beräknas totalt uppgå till 254 mnkr vilket är i nivå med budget och genomförs enligt plan. Det innebär att den kommer att tas i bruk under hösten 2024.

Affärsområdet elnät har en något högre investeringsprognos än budget medan övriga affärsområden ligger i nivå eller under budget. Den högre prognosen för elnät beror bland annat på investering i en större anslutning för bussladdning, tillkommande samförslägningsprojekt i norra Gävle samt ökad kostnad för laddinfrastruktur i Gävle Bro/Ersbo syd.

AB Gavlegårdarna:

Bolaget beräknar att investera för 349 mnkr vilket är 60 mnkr lägre enligt beslutad investeringsbudget och avser både ursprunglig som kommunal verksamhet. Större investeringsprojekt är nyproduktion av bostäder i bostadsområdet Godisfabriken och Södra Hemlingby.

Under året har investeringarna i Forsbacka, bostäderna i södra Hemlingby samt de kommersiella lokalerna på Godisfabriken slutförts.

På grund av höga materialpriser och finansieringskostnader har Gavlegårdarna beslutat att fortsätta pausa de nyproduktionsprojekt som bolaget tog beslut om att pausa år 2022.

Gavlegårdarna gör tertiärvis en detaljerad analys för att undersöka om lönsamhetsförutsättningarna har förändrats vilket skulle kunna öppna för möjligheter att återuppta nyproduktionsprojekt som pausats.

Gavlefastigheter:

Bolaget beräknar att investera för 529 mnkr att jämföra med budget 535 mnkr. Investeringarna är fördelade på kommunala fastigheter 505 mnkr, övriga fastigheter 5 mnkr och logistik 18 mnkr enligt prognos.

Större pågående projekt är Agnes Kulturhus (Kultur- och Bildningscentrum) med en budget på 460 mnkr (prognos 475 mnkr) och Vasaskolan 351 mnkr. Investeringar i förskolor ingår med 111 mnkr avseende Klintbergsgården samt ombyggnad av Varva skola till förskola.

Gävle Hamn AB:

Bolaget beräknar att under 2024 investera för 63 mnkr, att jämföra med budget 83 mnkr. Under året har investeringsprojektet järnväg till containerterminalen och utökat skalskydd för hamnområdet avslutats. Dessa båda investeringar uppgår till 21 mnkr. Större pågående investeringar är iordningsställande av mark vid containerterminalen samt investering vid kaj 17–19.

Gävle Parkeringsservice AB:

Bolaget beräknar att investera för 17 mnkr vilket är 2 mnkr lägre än budget och investeringen kan främst relateras till den pågående investeringar i mobilitetshuset Magasinet med total investeringskostnad på 119 mnkr.

4.1.5.6 Gävle Stadshuskoncernen - Redovisning investeringar över 25 mnkr

Objekt	Ursprunglig budget, KF	Reviderad budget KF	Prognos	Upparbetat 2024-08-31
Gävle Energi AB				
Felix Transitleddning	254,0	254,0	246,0	209,9
Utökad lagringsyta bränsle	36,8	36,8	35,6	31,2
Elektron	143,0	143,0	138,9	41,2
Summa Gävle Energi AB	433,8	433,8	420,5	282,3
AB Gavlegårdarna				
Renovering Forsbacka	61,0	61,0	67,4	67,4
Godisfabriken kv 5 och 6	173,8	173,8	225,0	225,0
Bostäder Södra Hemlingby	387,0	387,0	405,0	405,0
Godisfabriken kv 4	42,5	42,5	59,0	59,0
Summa AB Gavlegårdarna	664,3	664,3	756,4	756,4
Gavlia-koncernen				
Nytt Kultur- och Bildningscentrum	370,0	460,0	475,3	440,5
Sopsugen Godisfabriken	26,0	26,0	26,0	13,3
Vasaskolan	320,0	351,5	351,5	270,6
Klintbergsskolan Förskola	45,0	81,0	81,0	19,3
Varvaskolanombyggnad till Förskola	22,0	30,0	30,0	20,9
Konserthuset kök och lastkaj	15,0	35,0	35,0	29,1
Summa Gavlia-koncernen	798,0	983,5	998,8	793,7
Gävle Hamn AB				
Iordningsställande av mark vid cont.terminal	31,0	31,0	32,0	15,8
Summa Gävle Hamn AB	31,0	31,0	32,0	15,8
Gävle Parkeringsservice AB				
Mobilitetshus Magasinet	119,0	119,0	114,7	114,6
Summa Gävle Parkeringsservice AB	119,0	119,0	114,7	114,6
Summa investeringar över 25 mnkr	2 046,1	2 231,6	2 322,4	1 962,8

Merparten av kommunkoncernens investeringar sker i bolagen i Gävle Stadshus-koncernen. I enlighet med den operativa beslutsordningen slutredovisas investeringar över 25 mnkr för moderbolagets styrelse.

5 Bilaga Personalstatistik

5.1 Personalstruktur

2024-08-31						
	Årsarbetare		Antal anställda		Genomsnittlig sysselsättningsgrad	Genomsnittlig ålder
	Tillsvidare	Visstid	Tillsvidare	Visstid	Tillsvidare	Tillsvidare
Kvinnor	5 320	455	5 664	1 101	97,5	46,9
Män	1 513	174	1 604	652	98,7	44,7
Totalt	6 833	629	7 268	1 753	97,8	46,4

Analys

Antalet tillsvidareanställda fortsätter att öka något jämfört med året före, men ökningen är den här gången bara hälften så stor som tidigare år (ca 50 personer fler i augusti 2024 jfr med augusti 2023). Det är Valfärd Gävle som i år har fler anställda på kontoren Boende (LSS, verksamhet 1 och verksamhet 3), Myndighetskontoret, Hälso- och sjukvård samt en liten ökning på Utveckling och stöd. Övriga kontor (Förebyggande och kompetens samt Stöd i hemmet) har färre tillsvidareanställda i augusti 2024 jämfört med augusti 2023. En förklaring till skillnaderna är de organisationsförändringar som ledde fram till det nya kontoret Hälso- och sjukvård. Utbildning Gävle har exakt lika många anställda som förra året, medan Styrning och stöd ökade marginellt och Livsmiljö Gävle minskade något. När det gäller antalet visstidsanställda är ökningen större - det finns lite drygt 100 fler individer i den här kategorin jämfört med förra året. Utbildning Gävle har rent av färre visstidsanställda i år, medan Valfärd Gävle har runt 150 fler än i augusti 2023. Ökningen återfinns mestadels i kontoret Förebyggande och kompetens.

5.2 Obligatorisk sjukredovisning

Angivet i procent	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Total sjukfrånvaro *	6,4%	6,2%	7,0%	6,4%	7,3%	5,9%	5,8%	6,3%	5,8%
-varav långtidssjukfrånvaro **	54,9%	55,8%	51%	50,9%	49,2%	58,3%	58%	61,4%	62,5%
Sjukfrånvaro för kvinnor	6,8%	6,9%	7,6%	7,1%	8,2%	6,7%	6,5%	7%	6,4%
Sjukfrånvaro för män	3,6%	3,6%	4,3%	3,8%	4%	3,2%	3,4%	3,7%	3,1%
Sjukfrånvaro i åldersgruppen 29 år eller yngre	4,1%	5%	4,9%	4,7%	5,2%	3,8%	3,9%	4,6%	4,1%
Sjukfrånvaro i åldersgruppen 30-49 år	5,2%	5,3%	6,3%	5,9%	6,8%	5,6%	5,5%	5,6%	5,1%
Sjukfrånvaro i åldersgruppen 50 år eller äldre	7,4%	7,3%	8%	7,4%	8,5%	6,9%	6,7%	7,6%	6,9%

Analys

Skillnaderna mot förra året är små. Sjukfrånvaron fortsätter på en förhållandevis låg nivå jämfört med andra kommuner som är jämförbara med Gävle. Den yngsta ålderskategorin anställda har en positiv hälsoutveckling men den äldsta kategorin, de över 50 år, har ökat sin sjukfrånvaro. Livsmiljö Gävle och Styrning och stöd Gävle sänker sina sjukfrånvarosiffror medan Utbildning Gävle och Valfärd Gävle ökar sina. Sjukfrånvaron varierar stort mellan månaderna, med en rejäl sänkning under sommarmånaderna. Mönstret är återkommande och förklaras sannolikt till stor del av semesterperiodens inträde.

5.3 Statistik korttidsbemanning

Beställning per 2024-08-31					
	Antal	Arbetstid	Tillsatta	Servicegrad	Heltidstjänster
Gävle Kommun	66882	785 594	62 143	93 %	656
Livsmiljö Gävle	1653	19 129	1 506	91 %	16
Styrning och stöd	390	4 830	390	100 %	4
Utbildning Gävle	20298	256 754	19 076	94 %	214
Valfärd Gävle	44501	504 881	41 136	92 %	422

Analys

Bemanningsprocessen är totalt sett pålitlig och har en hög servicegrad till verksamheterna när frånvaro behöver ersättas av vikarier. Leveransen på kommunnivå har sjunkit en (1) procent jämfört med förra året. Inom ramen för det, har servicegraden stigit en procent på Utbildning Gävle och sjunkit två procent på Valfärd Gävle.

Den arbetstid som korttidsbemanningen utfört hittills i år motsvarar 656 heltidstjänster. Det är en sänkning motsvarande 23 heltidstjänster jämfört med samma period 2023, vilket kan vara en indikation på att de olika satsningarna för att minska timvikariebehovet börjar ge effekt, men det finns också en matematisk delförklaring som beror på att det är olika antal arbetstimmar per månad fram till augusti månad 2023 respektive 2024. Sänkningen av antal beställningar och arbetade vikarietimmar finns uteslutande på Utbildning Gävle och på Valfärd Gävle. De har båda minskat sina respektive vikariearbetstimmar med cirka 50 000 timmar per sektor i år.

5.4 Arbetad tid och frånvaro

	Totalt	Kvinnor	Män
Nettoarbetstid	78,3%	76,6%	83,9%
Sjukdom	6,0%	6,8%	3,6%
Barnledighet	2,8%	3,2%	1,6%
Semester/ferier	9,6%	10,1%	8,0%
Studier	0,6%	0,6%	0,6%
Övrig frånvaro	2,7%	2,7%	2,3%

Analys

De här måtten har inte ändrat sig nämnvärt jämfört med 2023. Nettoarbetstiden har minskat 0,1 procent. Sjukdomsorsakad frånvaro är 0,1 procent lägre i år, men måtten barnledighet, semester, studier och övrigt har samtliga ökat med 0,1 procent.

Mönstren vad gäller könsskillnader är också oförändrade. Exempelvis tar kvinnor ut dubbelt så mycket procentuell barnledighet som vad män gör och män har en nettoarbetstid som totalt sett är 7,3 procent högre än kvinnors.

5.5 Rekrytering och personalförsörjning

Nyttillsättning	Kön	2024-08-31	2023-08-31	2022-08-31
Tillsvidare	Kvinnor	444	597	516
	Män	145	200	183
	Totalt	589	797	699
Visstid	Kvinnor	520	690	742
	Män	342	354	408
	Totalt	862	1044	1150
Totalt	Kvinnor	913	1201	1202
	Män	476	533	567
	Totalt	1389	1734	1769

Avgångar	Kön	2024-08-31	2023-08-31	2022-08-31
Tillsvidare	Kvinnor	473	471	487
	Män	126	134	141
	Totalt	599	605	628
Visstid	Kvinnor	441	679	658
	Män	250	374	395
	Totalt	691	1053	1053
Totalt	Kvinnor	890	1116	1115
	Män	374	501	524
	Totalt	1264	1617	1639
- Varav pension	Totalt	104	96	117
- Varav ÖK-SAP	Totalt	0	0	0

Analys

Personalomsättningen har minskat under årets första åtta månader. Minskningen gäller både avslut och nyanställningar. Jämfört med 2023 har exempelvis totalt 353 färre medarbetare avslutat sina anställningar - en minskning på 22 procent. Nyanställningarna är totalt sett 345 färre(-20%) i jämförelse med föregående år.

Personalomsättningen, definierat som antalet avslutade tillsvidareanställningar dividerat med totalt antal tillsvidareanställda, blir 8,2 procent. Med den siffran har Gävle en lägre personalomsättning än cirka 85 procent av rikets 290 kommuner.

För första gången på många år har Gävle en negativ nettobalans mellan nyanställda och avslutade tillsvidareanställda, 589 kontra 599 personer. Det är lätt att tro att det beror på åtgärderna för att minska "raka" nyrekryteringar, men samtidigt är det vanskligt att dra alltför stora slutsatser på åtta månaders siffror. Resultatet måste följas över längre tid.

För visstidsanställda fortsätter dock trenden uppåt - 862 nyanställda kontra 691 avslutade, dvs. en ökning med 171 visstidsanställda.

Sammanträdesdatum 2024-10-28

§ 8 Sammanträdesdagar för Kommunfullmäktige 2025 med plan för 2026

Diarienummer: 24KS276

Expedieras till:

Samtliga nämnder och bolag, revisionen.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att fastställa följande sammanträdesdagar för Kommunfullmäktige för år 2025:

17 februari, 31 mars, 12 maj, 16 juni, 29 september, 27 oktober, 24 november och 15 december.

att preliminärt fastställa följande sammanträdesdagar för kommunfullmäktige för år 2026:

16 februari, 23 mars, 18 maj, 15 juni, 28 september, 26 oktober, 23 november och 14 december.

Ärendebeskrivning

Styrning och stöd har tagit fram förslag till sammanträdesdatum för Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige år 2025. Förslaget bygger på föregående års mötesstruktur och sammanträdesdatumen är inplanerade i samstämmighet med ekonomiavdelningen. Även avstämning har gjorts med den övriga nämndsadministrationen samt fullmäktiges presidium för att för att på bästa sätt möjliggöra en tydlig process.

Nytt för i år är också att lämna preliminära förslag för Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktiges sammanträdesdagar för år 2026 för att ge bolagen och nämnderna bättre förutsättningar att planera för sin ärendehanteringsprocess. Kommunfullmäktiges sammanträden i övrigt regleras av fullmäktiges arbetsordning.

Kommunfullmäktige

Sid 2 (27)

Sammanträdesdatum 2024-10-28

Styrning och stöd har tagit fram förslag till preliminära sammanträdesdagar för Kommunfullmäktige år 2025:

17 februari, 31 mars, 12 maj, 16 juni, 29 september, 27 oktober, 24 november och 15 december.

Preliminära sammanträdesdagar för Kommunfullmäktige år 2026 föreslås vara:

16 februari, 23 mars, 18 maj, 15 juni, 28 september, 26 oktober, 23 november och 14 december.

Kommunfullmäktiges sammanträden börjar kl. 09:00 och pågår som längst till kl. 17:00 på sammanträdesdagen. Sammanträdena 16 juni och 15 december kommer vid behov ej ha sluttid kl. 17:00.

Inlägg i ärendet

Per-Åke Fredriksson (L)

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Sammanträdesdagar 2025 för Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige, dnr 24KS276-1

Sammanträdesdatum 2024-10-29

§ 205 Revidering av tillämpningsanvisningar attestreglemente

Diarienummer: 24KS373

Expedieras till:

Sektor Styrning och stöd, administrativa, HR - och ekonomiavdelningen

Livsmiljö Gävle

Utbildning Gävle

Välfärd Gävle

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att anta den föreslagna reviderade tillämpningsanvisningen avseende
attestreglemente.

Ärendebeskrivning

Tillämpningsanvisningen är ett komplement till attestreglementet (dnr 18K118-2) och ska användas som stöd för alla som deltar i hanteringen av ekonomiska transaktioner i Gävle kommun. Attestreglementet gäller för samtliga rutiner och system som skapar ekonomiska transaktioner.

Tillämpningsanvisningarna ska läsas tillsammans med attestreglementet.

Det är kommunens nämnder som har det yttersta ansvaret för budget och resultatansvar samt därmed även ansvaret för ekonomiska transaktioner och att attestreglementet följs. Varje nämnd utser och upprättar en förteckning över behöriga beslutsattestanter samt ersättare för respektive beslutsattestant och ansvarar för att den är aktuell. Ett namnteckningsprov ska upprättas och förvaras i anslutning till nämndsbeslutet.

Kommunfullmäktige tog 2018-05-28, §5, beslut om attestreglemente. I beslutet fastslås att kommunstyrelsen ansvarar för övergripande uppföljning och utvärdering samt utfärdande av för kommunen gemensamma tillämpningsanvisningar.

Nuvarande tillämpningsanvisning reviderades 2019-06-17 (dnr 19KS309-1) och nu har hela dokumentet reviderats med särskilt förtydligande av

Kommunstyrelsen

Sida 2 (27)

Sammanträdesdatum 2024-10-29

nedanstående paragrafer:

§2 Ansvar (Attestförteckning, ersättare, utbildning för beslutsattestanter)

§ 3 Definitioner (ekonomiska transaktioner), § 4 Attestanter och kontroller (bokföringsorder) § 6 Intern kontroll

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Revidering av tillämpningsanvisningar attestreglemente, dnr 24KS373-6
- Reviderad tillämpningsanvisning för attestreglementet, dnr 24KS373-1
- Bilaga 1 - Mall för tjänsteskrivelse till nämnd, dnr 24KS373-2
- Bilaga 2 - Mall för underlag till beslut. Attestförteckning, dnr 24KS373-3
- Bilaga 3 - Systemkarta över system med attest, dnr 24KS373-4
- Bilaga 4 - Blankett namnteckning, dnr 24KS373-5

Sammanträdesdatum 2024-10-29

§ 211 Riktlinje för flaggning i Gävle kommun

Diarienummer: 24KS236

Expedieras till:

Samtliga nämnder

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att antal riktlinje för flaggning i Gävle kommun.

Ärendebeskrivning

Styrning och stöd har fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för flaggning i Gävle kommun. Syftet med riktlinjen är att fastställa när Gävle kommun ska flagga samt vilka allmänna flaggregler som gäller för Gävle kommun.

Lag om Sveriges flagga (SFS 1982:269), Förordning om allmänna flaggdagar (SFS 1982:270), Riksarkivets anvisningar för flaggning samt anvisningar utgivna av stiftelsen Sveriges Nationaldag fastställer allmänna regler för flaggning i Sverige.

I riktlinjerna anges att kundtjänst ansvarar för tillämpning av beslut med anledning av denna riktlinje samt ansvarar för inköp och lagerhållning av flaggor med kommunens logotyp. Livsmiljö ombesörjer genomförande av flaggning på kommunens officiella flaggstänger. Gavlefastigheter ombesörjer genomförande av flaggning på Stadshusets tak. Flaggning vid övriga kommunala anläggningar ombesörjes av den verksamhet som hyr eller äger anläggningen.

Flaggning på kommunens officiella flaggstänger vid speciella tillfällen, vid större evenemang eller andra liknande tillfällen kan ske efter särskilt beslut. Beslut om flaggning i dessa avseenden fattas av kundtjänstchef.

Riktlinjen gäller för samtliga verksamheter i Gävle kommun.

Sammanträdesdatum 2024-10-29

Yrkanden

Det meddelas till protokollet att följande redaktionella förändring ska göras i riktlinjen: skrivningarna på sidan 6 och 7 där det står "internationella hbtq-dagen" ska ändras till den formella benämningen "internationella dagen för homofobi, transfobi och bifobi".

Richard Carlsson (SD) yrkar att beslut om flaggning utöver de dagar som anges i riktlinjerna ska tas på delegation av kommunstyrelsens ordförande, samt att flaggning under Gävle Pride samt internationella hbtq-dagen därmed stryks ur riktlinjen.

Ordföranden och William Elofsson (M) yrkar bifall till utskickat förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut, dels ordförandens förslag och dels Richard Carlssons (SD) förslag. Hon ställer förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt ordförandens förslag.

Reservation

Richard Carlson (SD) och Wanja Delén (SD) reserverar sig mot beslutet.

Handlingar i ärendet

- Tjänsteskrivelse - Riktlinjer för flaggning i Gävle kommun, dnr 24KS236-3
- Riktlinje för flaggning i Gävle kommun, dnr 24KS236-2

Riktlinje för flaggning i Gävle kommun

Typ av dokument: Riktlinje

Överordnat dokument:

Fastställt av: Kommunstyrelsen

Datum: 2024-10-29

Diarie- eller ärendenummer:

Revideringshistorik:

Dokumentet gäller för: Gävle kommuns verksamheter

Dokumentägare: Skriv här.

Dokumentansvarig: Skriv här.

Innehåll (uppdatera vid redigering av dokumentet)

Gävle
KOMMUN

Gävle kommun	1
Riktlinjer för flaggning i Gävle kommun	1
Inledning	4
Syfte	4
Riktlinjens omfattning	4
Gävle kommuns flaggning	4
Definitioner och begrepp	4
Lagbestämmelser och krav	4
Ansvar	4
Flaggning	5
Allmänna flaggdagar	5
Officiella besök	6
Övrig flaggning	6
Flaggning vid kommunala anläggningar exempelvis skolor, boenden och idrottsanläggningar	7
Flaggning på halv stång på kommunens flaggstänger	7
Flaggtider	7
Flaggor	7
Flaggstänger	8
Placering av flaggor	8
Kommunflagga	8
Spridning	8

Inledning

Flaggning grundar sig på en lång tradition och är ett traditionellt sätt att visa extra uppmärksamhet vid speciella tillfällen. Flaggningen har ett symbolvärde som bidrar till ökad känsla av festlighet, deltagande och till att visa det kommunala engagemanget. Svenska flaggan är en symbol för vårt land som nation såväl som de värderingar som format det. Denna riktlinje ska underlätta och tydliggöra former för flaggning i Gävle kommun.

Syfte

Syftet med denna riktlinje är att fastställa när Gävle kommun ska flagga samt vilka allmänna flaggregler som gäller för Gävle kommun.

Riktlinjens omfattning

Denna riktlinje gäller för samtliga verksamheter i Gävle kommun.

Gävle kommuns flaggning

Definitioner och begrepp

Gävle kommuns officiella flaggstänger är belägna vid Rådhustrappan (4), Rådhusorget (2), Södermalmstorg (1) och Regementsparken (1). Gävle kommun har även 2 flaggstänger på Stadshusets tak, vilka inte är officiella flaggstänger.

Lagbestämmelser och krav

Lag om Sveriges flagga (SFS 1982:269), Förordning om allmänna flaggdagar (SFS 1982:270), Riksarkivets anvisningar för flaggning samt anvisningar utgivna av stiftelsen Sveriges Nationaldag fastställer allmänna regler för flaggning i Sverige.

Ansvar

Kundtjänst ansvarar för tillämpning av beslut med anledning av denna riktlinje.

Kundtjänst ansvarar för att uppmärksamma om regeringskansliet utfärdar övriga rekommendationer.

Livsmiljö ombesörjer genomförande av flaggning på kommunens officiella flaggstänger.

Gavlefastigheter ombesörjer genomförande av flaggning på Stadshusets tak.

Flaggning vid övriga kommunala anläggningar ombesörjes av den verksamhet som hyr eller äger anläggningen. Sida 5 (887)

Flaggning

Allmänna flaggdagar

Gävle kommun ska vid kommunens officiella flaggstänger flagga vid allmänna flaggdagar fastställda av regeringen genom förordning (1982:270) om allmänna flaggdagar.

Dessa dagar är:

- den 1 januari; nyårsdagen
- den 28 januari; Konungens namnsdag
- den 12 mars; Kronprinsessans namnsdag
- påskdagen
- den 29 maj; veterandagen
- den 30 april; Konungens födelsedag
- den 1 maj
- pingstdagen
- den 6 juni; Sveriges nationaldag och svenska flaggans dag
- midsommardagen
- den 14 juli; Kronprinsessans födelsedag
- den 8 augusti; Drottningens namnsdag
- dag för val i hela riket till riksdagen
- den 24 oktober; FN-dagen
- den 6 november; Gustav Adolf dagen
- den 10 december; Nobeldagen
- den 23 december; Drottningens födelsedag

- den 25 december: juldagen

Flaggning ska även ske på följande dagar:

- Den 6 februari; samernas nationaldag
- den 24 februari; sverigefinnarnas dag
- den 8 april; romernas internationella dag
- den 9 maj; europadagen
- den 17 maj; internationella hbtq-dagen
- dag för val till Europaparlamentet
- den 15 juli; tornedalingarnas dag
- dagar för det lokala arrangemanget Gävle Pride
- Rosh hashana, judiska nyåret
- dagar för skolavslutning i de kommunala skolverksamheterna samt friskolor i samband med läsårets slut
- då allmän flaggning rekommenderas av regeringen

Officiella besök

Vid stats- eller borgmästarbesök flaggas med aktuell nationsflagga på kommunens officiella flaggstänger varvat med svenska flaggor. Svenska flaggan intar alltid hedersplatsen enligt allmänna regler för flaggning i Sverige. Om besöket är från ett EU-land, flaggas även med EU-flaggan.

Övrig flaggning

Flaggning på kommunens officiella flaggstänger vid speciella tillfällen, vid större evenemang eller andra liknande tillfällen kan ske efter särskilt beslut, till exempel vid det lokala arrangemanget Minoritetsveckan. Beslut om flaggning i dessa avseenden fattas av kundtjänstchef. Politiska partier får inte flagga med sina partiflaggor på kommunens flaggstänger. Kommersiella flaggor eller föreningsflaggor får endast i undantagsfall hissas på kommunens flaggstänger och då efter beslut av kundtjänstchef.

Flaggning vid kommunala anläggningar exempelvis skolor, boenden och idrottsanläggningar

Flaggning kan ske:

- på allmänna flaggdagar, Sida 5-6
 - på Europadagen den 9 maj,
 - på dag för Europaparlamentsval i Sverige,
 - då allmän flaggning rekommenderas av regeringen samt
 - vid andra specifika tillfällen enligt särskilt beslut av chef i respektive verksamhet.
- Utöver detta får respektive verksamhet flagga med verksamhetens egen flagga när man finner så lämpligt.

Flaggning på halv stång på kommunens flaggstänger

Vid medarbetares bortgång flaggas vid den egna arbetsplatsen på halv stång i samband med dödsdagen samt under begravningsdagen.

Om flaggning på halv stång sammanfaller med allmän flaggdag eller vid annan av kommunen beslutad flaggdag har flaggning på halv stång företräde. I samband med landssorg eller med kunglig persons jordfästning flaggas på halv stång hela dagen på Gävle kommuns officiella flaggstänger. Vid statsbegravning utfärdas särskilda bestämmelser för flaggning

Flaggtider

Under perioden 1 mars till och med den 31 oktober hissas flaggan kl. 08.00. Resterande del av året ska flaggan hissas kl. 09.00. Flaggan ska, under hela året, tas ned vid solens nedgång, dock senast kl. 21.00.

Flaggor

Svenska flaggan ska användas vid alla allmänna flaggdagar, vid beslutad offentlig flaggning och efter särskilt beslut av kundtjänstchef. FN-flaggan kan användas vid flaggning på FN-dagen den 24 oktober. EU-flaggan kan användas vid flaggning på Europadagen den 9 maj. Regnbågsflaggan ska användas vid flaggning på internationella hbtq-dagen den 17 maj och dagar för det lokala arrangemanget Gävle Pride. Respektive nationell minoritetsflagga ska användas vid flaggning på samernas, sverigefinnarnas, tornedalingarnas och romernas dagar. Svenska flaggan ska

användas vid flaggning vid Rosh hashana. Vid utländskt besök kan svenska flaggan, EU-flaggan och den besökande nationens flagga användas. Annan flagga kan användas efter särskilt beslut av kundtjänstchef. Livsmiljö ansvarar för inköp och lagerhåller flaggor till de officiella flaggstängerna samt ansvarar för att tillhandahålla hela och rena flaggor och att trasiga och slitna flaggor byts ut. Livsmiljö ansvarar för att hissa och halar flaggor utifrån godkänd beställning.

Kundtjänst ansvarar för inköp och lagerhållning av flaggor med kommunens logotyp. Detta för att förenkla hantering och administration vid inköp till de olika kommunala verksamheterna.

Flaggstänger

Livsmiljö ansvarar för hantering och skötsel av de officiella flaggstängerna i Gävle kommun.

Placering av flaggor

Utländska flaggor får, utan myndigheternas tillstånd, hissas i Sverige. Den svenska flaggan bör hissas samtidigt och på hedersplats, på den mittersta flaggstången. Om det är jämnt antal flaggstänger placeras den svenska flaggan till höger från mitten när man står med ryggen mot den plats eller byggnad som ska flaggsmäckas. Övriga nationsflaggor placeras i bokstavsordning från hedersplatsen och utåt, varannan till höger och varannan till vänster. FN-flaggan och EU-flaggan har inte samma rang som nationsflaggan. Grundregeln är att dessa placeras efter nationsflagga/nationsflaggor. Om det endast finns en flaggstång ska flaggning ske med den svenska flaggan. Undantaget är europadagen och FN-dagen då flaggning ska ske med EU-flaggan eller FN-flaggan. Finns ingen EU-flagga eller FN-flagga ska flaggning ske med den svenska flaggan.

Kommunflagga

Då svenska flaggan inte är hissad kan kommunflagga med kommunens vapen vara hissad.

Spridning

Information om när Gävle kommun flaggar på kommunens officiella flaggstänger ska publiceras på gavle.se

